Digitized by Google

6
21-a

6
8 K 1
34

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

6-21-a-11-

20-e-1

20.t.t.

73

A..la in. et del. *Valla sculpsit*

LEONARDI FRIZON
E SOCIET. JESU
OPERA POETICA,
LIBRI XXIV.

Cum Orationibus Panegyricis III.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud SIMONEM BENARD, viâ Jacobea è regione
Collegij Claromontani Societatis JESU.

M. DC. LXXV.

Cum Regis Privilegio.

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

CELSISSIMO
S. R. I. PRINCIPI
FERDINANDO
EPISCOPO PADERBORNENSI,
COADJUTORI MONASTERIENSI,
COMITI PYRMONTANO,
LIB. BARONI DE FURSTENBERG;
LEONARDVS FRIZON S. I.

QVAM vere ſciteque à Conſulari viro politiſſimoque autore ſcriptum ſit Pliniô, neſcire ſemel incitatam liberalitatem ſtare, cujus pulchritudinē uſus ipſe commendat id ego, CELSISSIME PRINCEPS, *jam à triennio plane ſentio, feliciſſimaque experientia*

comprobo,perennibus à te donis & beneficiis ornatus. alia nimirum ex aliis nectũtur, ſpecie varia, honore inter ſe pretioque certantia. Quorum ut exordiũ hìc debita memoris animi teſtificatione conſignem; funebre carmen olim à me, non ſanè tantam in ſpem, amico datum ita non improbaſti, ut exiſtimationis honorificæ teſtem officioſæque tuæ voluntatis interpretem eſſe juſſeris eundem illum elegantiſſimum hominem ac diſertiſſimum, qui tenuem ingenii mei fetum exhibere Poëtarum Principi non dubitarat. Nec verò ſola judicij & benevolentiæ ſignificatione contentus, humanitatis etiam pignus ex ipſa Germania in ultimas ferme oras Galliæ certiſſimum ampliſſimumque tranſmiſiſti, librum inſignem, atque autore ſuo, quod inſtar omnis eſt elogii, digniſſimum.

Hìc ego, PRINCEPS OPTIME, quibus exequar verbis, quanta mihi ſit gratiæ tuæ oborta lux; quod Vir tantus, heroica ſtirpe, Pontificum intima conſuetudine, Regum amicitia, Chriſtianarum omniũ gentium admiratione, plauſu, præconio celeberrimus, ex

iſto rerum faſtigio longinquum ignotumque reſpexeris hominem, ac ſplendidiſſimo munere provocaris? Et ſane cum à magno Principe quidquid ſit muneris profectum, in pretio & honore habeatur: tum ſi quid ipſa Principis manu elaboratum, perfectum induſtria, venerit; id certe primas theſauri partes jure meritoque obtineat. Quo igitur animi ſenſu, FERDINANDE, donum iſtud à me ſuſcipi neceſſe fuit, quod neque à magnificentiſſimo Principe inſtrui ornarique potuerit, niſi pariter ingeniorum doctrinarumque principe? non volumen Poëticum, ſed ipſam vivam & ſpirantem Poëſin; neque in arctum coactam rerum naturæ, ut ait ille, ſed artis pulcherrimæ majeſtatem, ex omni parte mirabilem.

Jam illum tuæ liberalitatis primum excurſũ quot alia ſubinde vel humanitatis vel eruditionis argumenta conſecuta ſunt! litteraſne dicam, orationis elegantia, urbanitatis comitate ſuaviſſimas? an æterna quæ condidiſti, non tam Paderbornenſis regionis, quàm excelſæ mentis divinæque Monumenta? Quid recentiora, variis noviſque de rebus edita

carmina? quorum blandiſſimis illecebris, & mirifica munerum tuorum voluptate ſic affectus, ita captus ſum; ut explicare ſatis non poſſim, cui contemplandæ vacavi, numeris omnibus abſolutam & venuſtatem operum & dignitatem; aurei profectò ſeculi germanam imaginem, & ſecretis veterum autorum vitiis omnibus, meram perfectamque virtutum omnium complexionem. Hanc incorruptæ antiquitatis imaginem abſolutiſſimam, jamtum in juvene ſpectabilem Roma ſuſpexit: huic nobiliſſima cultiſſimaque faſces Academia principatumque detulit. Sed te patria ad alium longe principatum infulaſque revocavit; felix regio, quæ tantarum luce virtutum artiumque ſpectatiſſimâ formâ gaudeat; tuos afflatus ſentiat, tuo vultu & ſpiritu ad ſuſcipienda celebrandaque Muſarum ſacra excitetur. Quanquam tu,

Antiſtes doctorum ſancte virorum,

ſingulari benignitate nationem univerſam comprehendis Poëtarum; beneficiique publici vim & amplitudinem ad remotiſſimas gentes futuraque ſecula porrigis. Me quidem ip-

ſe fortunatum agnoſco, cui ſponte aditum in Parnaſſum illum aperueris, quo in ſummo regnas, idem propoſitus exemplum, & Poëtis, egregie ſcribendi ad merita decoraque Principum illuſtranda; & Principibus viris, amicè ſplendideque Poëtas fovendi, magiſtros præconeſque virtutis, famæ gloriæque procreatores, ingenuæ liberaliſque voluptatis artifices. At iſta pro ſe quiſque Vatum, in laudes tuas undique certatim incumbentium; ſive ad ſummi Patroni gratiam ſane parabilem, honeſto quodam ambitu captandam; ſive ad grati piique animi poſt accepta dona memoriam illuſtri teſtimonio proferendam. Mira certe conſpiratio eſt, ac velut concentus unus totius, quàm latè patet, orbis litterati; quam tibi debet gratiam, referre, quoad licet, enitentis. Verùm tam multiplex tamque luculenta commendatio per te Muſis adjuncta, FURSTENBERGICI ſplendore nominis; honorum, quos geris, claritate; factorum ſcriptorumque præſtantia; denique munerum copia, varietate, pretio: tanta, inquam, conciliata Muſis dignitas, quibus doctorum ho-

minum ſtudiis & laudibus rependatur? quæ privata de te colloquia? quæ publica elogia? quæ litterarum officia? quæ librorum inſcriptiones? quæ ſymbola & inſignia, tantis de nobiliſſimarum artium genere choroque univerſo promeritis apte digneque reſpondeant?

Ego verò, quem tu, PRINCEPS CELSISSIME, plurimùm tibi debere voluiſti, quo juſto præconio litteraria tua dona, aurea numiſmata, majoraque alia munera in me congeſta celebrabo? qua oratione, quo carmine vel datorum beneficiorum laudem, vel acceptorum gloriam agnoſcere potero, nedum etiam reliqua tua decora exornare? Morum tuorum ac vitæ nitorem, an elocutionis candorem exponam? Splendoremne domeſticum, Fratrum ampliſſimorum ornamenta, lectiſſimam cohortem prætoriam eruditorum, florentiſſimamque familiam commemorabo? an externam, & longe lateque diffuſam in populos tibi ſubditos, in ſanctiores Ordines magnificentiam; neque in Poëtas modò, ſed in Hiſtoricos, Theologos, alioſque ſcriptores editam prædicabo? Quid in republica, ſacra,

politica, & poſſis & efficias: qua vigilantia, qua ſolicitudine in gregis tui cuſtodiā & ſalutem excubes: quàm acre ſimul & ſuave Religionis tuendæ ac propagādæ ſtudium explices; quàm incredibili ſolertia, liberalitate, ſcientia, & pondus addente legibus exemplo, difficillima quæque temperes & adminiſtres; animas à probro ad honeſtatem, ab errore ad veritatem fidemque revocandas conſecteris? Denique animi conſtantiā & fortitudinem, ingenii perſpicaciā & ubertatem, divinarum juxtà & humanarum omnium doctrinarum comprehenſionem; ſapientiam & autoritatem in Principum atque urbium diſſidiis componendis; in excolendo muniendoque templis & arcibus Paderbornenſi tractu pietatem ac providentiam, ceteraſque tuas dotes perſequar, numero infinitas, excellentia ſingulares? Id quidem non unius epiſtolæ, ſed ingentium Panegyricorum opus. nec nihil aut egerunt, aut tentarunt certè plura jam mea poëmata. ſed ſi quid habent ornatus, materiæ acceptum referunt: ſi quam partem ſuavitatis è Mellito, *quo tua ſcatent Monumenta,*

Fonte *hauſerunt. Si quando haud infelici aſſurgere audaciâ videbuntur; generoſus iſte, ſublimis ac ſapiens impetus vim aliquam addiderit jacenti animo, & nonnulla* ſacræ ſemina mentis *aſperſerit.*

Neque tu, Principum Eruditiſſime atque Humaniſſime, facili tantùm admiſſione hæc qualiacunque carmina, identidem ad te adſpirantia, dignatus, eorundem per Italiam & Germaniam diribitorem ac promulgatorem agere inſtituiſti. Ad ipſum quoque invictiſſimum Poloniæ Regem de Chocimenſi prælio Epinicion ita meum tranſmiſiſti; ut Heros ille ſuo jã merito imperatoriiſque palmis coronatus, & manſuetioribus diſciplinis amicus, cùm officium à te ſibi præſtitum gratularetur, Autoris non ingratum obſequium teſtaretur. Quid, quòd Muſas ſimul omnes meas in lucem, & quidẽ clariſſimam vocaſti; eòque munificentiam contuliſti, ut quem iſtius judicii, aut favoris potiùs, majeſtate ſupra ſpem ac meritum extuleras; mutarum deinde artium ſubſidio, ſacriſque adeo manibus tuis in editiſſima laureati Montis arce collocares?

Quod ergo à me ſcriptum, FERDINANDE PRINCEPS, memini, cùm ipſe mihi primùm ſpecioſiſſimam alloquendi tui neceſſitatem ſingulari beneficio tuo & munere impoſitam voluiſti; precari me Deum Opt. Max. ut qui mihi, benigniſſimo providentiæ ductu, ſubitam inſperatæ à tanto Principe gratię lucem oſtendiſſet, ejuſdem inſigniter profitendæ celebrandæque gratiæ viam & rationem expediret: ejus me voti compotem novo tuo illuſtrique beneficio & ſentio & gratulor. Atque utinam, quas ſolennes conſonaſque muneri grates auſus eram polliceri; nunc & beneficentiæ iſti, & huic incenſæ tui ſtudio voluntati non impares perſolvam! Atenim novam tum maxime gratiam contraho, cum in referendis prioribus elaboro. Hoc tamen ipſe tenuitatem atque imbecillitatem ſublevo meam & conſolor, quòd tuo in me beneficio ſane multos mecum tibi devinxiſti. Enimvero ſi quid ad immortalitatem mea carmina faciunt (quod pro tua eximia humanitate non ſemel tibi perſuaſum ſcripſiſti) nonnihil munificentiæ tuæ maximi

quique temporum noſtrorum Principes debuerint. Quod ſi quid ad morum conformationem, ad cultum ingeniorum & eruditionem hi noſtri libri valebunt: nimirum quidquid hinc elici poterit utilitatis, ipſa tibi poſteritas debebit. Ac ſi longius progredi licet, &, quod ingenioſus Poëta cecinit, uſurpare;

Nec ſatis eſt homines, obligat ille Deos:

incrementum aliquod Cælites per te honoris fortaſſe receperint, quorum laudibus haud exigua Poëſeos meæ pars eſt conſecrata: & ſcilicet gratiam, quam mortales non poſſunt, ex omni parte perfectam exaggeratamque reponent. Id ego à ſupremo bonorum omnium autore Deo votis omnibus contendo, cunctis, quod ſperare fas eſt, Superis faventibus, ut tibi felicitatem, quam in tuos clientes derivare ſoles, novis pro merito perennibuſque incrementis accumulet. Interim debitum jamdiu tibi, PRINCEPS OPTIME, laboris Poëtici fructum accipe, tardiorem opinione quidem ac voluntate noſtra, ſed intentiori cura ſtudioque maturatum; venera-

tionis in te meæ, tuæ in me beneficentiæ documentum. Scriptorem, quem huc autoritate & benevolentia tua longe accerſitum, ſolida ſingularique munificentia complexus es; nec paucis, nec levibus aut obſcuris præjudiciis ad fiduciam non improbam excitatum, patere ſemper ſummo judice, ſummo Patrono ſe ſuaque tueri, CELSITVDINI TVÆ ex animo, certiſſimoque & immortali cultu dicata.

Lutetiæ Pariſiorum, XI. *Cal. Quintil.* M. DC. LXXV.

AD

ERUDITUM LECTOREM.

NOn otioſam hîc ego præfationem inſtituo, Erudite Lector, ſed utrique noſtrum haud inutilem; tibi, ad horum poëmatum prænotionem quandam univerſam; mihi, ad conſilii factique mei rationem exponendam. Poëtices quidem ſive laudatio, ſive défenſio, multorum exercuit ingenia; pluribuſque à me carminum locis ita perſtricta eſt, ut, disjunctas partes ſi conferas, vim ponduſque juſti Panegyrici propemodum obtineant. Hîc ea tantum attingam, quæ rei ſubjectæ propria, ſimul ad uſus Poëtarum latiſſime patere videantur.

Atque ut primum operis materiem diſſeram, inde ad formam ipſam tractationem.

que deſcenſurus: magnam hi profectò libri varietatem argumentorum, ſummam dignitatem cum ſuavitate conjunctam offerunt. Nam, ut ſileam fabulas hiſtoriaſque veteres; novas certe ac temporum noſtrorum res, ab annis triginta piè, fortiter, magnificeque geſtas, omnes fere complectuntur. Jam verò multa è Theologia, multa è Philoſophia deprompta reperias; de artibus multa, multa quæ ad mores pertineant. Seria & gravia, feſtiva etiam occurrent & jocularia. Interim virorum, urbium, regionum crebræ laudationes. nec, ſi fortè, ut mos eſt, ſatyrâ delectaris, deeſt opportuna ſcelerum inſectatio, notatio cenſuraque vitiorum.

Quem acervum ut aliquantùm evolvam, proponamque diſtinctiùs, vel ad *indicem rerum* generatim exhibendum; habes, hîc, Erudite Lector, ſeptem ſolidis libris comprehenſas res hujus ætatis, ut ante monui, clariſſimas, quæ regnante Ludovico XIV. contigerunt in Europa. Quanquam & aliis pleriſque voluminis hujuſce partibus non pauca iſtiuſmodi ſunt aſperſa; tum aliqua miſcentur extra Europam cruento edita theatro ſpectacula. Eminent partæ de Barbaris terra marique victoriæ. Quid Candiæ obſidio, vel Oſtendanæ hiſtoriâ, vel Trojanæ fabulâ major & inſignior? quid Cho-

cimenſis pugna, vallarem, civicam, regalem coronam Poloniæ Magno Polemarcho Joanni Sobieskio promerita? Quidquid ad artem bellicam, ad urbium oppugnationes & aſſultus, ad irruptiones in caſtra munitiſſima, ad concurſus campeſtrium præliorum, ad tormenta, cuniculos, ceteraſque ſubterraneorum ac miſſilium formas ignium attinet, variè pertractatur.

Ecce tibi, præter antiqua illa Francorum Monumenta, & adhuc recentia Juſti Ludovici, in Oceano, in Alpibus, in Pyrenæis conſtituta; efferunt ſe altiora Ludovici Magni trophæa de Hiſpanis, de Germanis, de Belgis, de Inſubribus, de Turcis, de Sequanis, de Batavis; vaſtiorque armorum & victoriæ in Hollandia, quàm ſubinde maris Inundatio. Oculos ad ſe, credo, rapient Currus Gloriæ, tot Galliæ palmas hoſtiumque ſpolia circumferens; Nova Fortunata, ſeu Pacifica Inſula; Hymen Regius, Paci adjunctus; Gallia ad Cunas Delphini; ſupra centena Signa Militaria, ad Senefum triplici fœderatarum gentium exercitui à Condæo Principe erepta, à Rege Baſilicæ Virginis Matris Pariſienſi appenſa. Hæc ſane admiratione defigere animum poſſint, ſi quâ debent, elegantiâ & majeſtate repræſententur. Neque, ut ſpero, ſegniter audies Protrepticon ad Princi-

pes

pes Chriſtianos, non ſonum inanem; ſed gravitatem, quæ Sacram Expeditionem perſuadeat, rationum. & verò libenter, pro tua æquitate, Veſtphaliam audies Liberatam; Principi Ferdinando, non ſine debita Turenæo laude, gratulantem. Age, quid ſplendidius Chriſtinæ, poſt Sueciæ regnum abdicatum, Romana profectione, Voto Lauretano, in Galliam adventu, pompaque triumphali? quid luctuoſius (ſed partem habet voluptatis poëticæ dolor) Annæ Auguſtæ, Ducis Longavillæi, Lazari Mocenici Venetæ claſſis Præfecti, Nicolai Comitis Serini, aliorumque illuſtrium virorum & adoleſcentium Epicediis? quid Exercitationibus Regiæ Pueritiæ ſpecioſius? quid Aula Sereniſſ. Delphini, eruditionis regno, ornatius? Adde multiplici elogio celebrata Ducis Enguinei facta, Parentis inviciſſimi fortitudinem heroicam referentia: adde Richelii Cardin. opera poſthuma, perpetuos ex hæreſi triumphos relatura.

Num à me tibi, Lector, indicari Furſtenbergica mea neceſſe eſt? vidiſti jam à primo aditu librorum, unde profecta, quò referatur hæc operum noſtrorum editio. Patroni honores non Poëmatis modò, ſed etiam Symbolis inſculptos voluimus. Jam Alexandri VII. conſervatas laudes propagataſque vel celeberrima in Ferdinandum, Cubicu-

larium quondam Intimum; benevolentia exigebat. Atque iſtis omnibus, quæ commemoravi, magnis nominibus ſua cuique propria, plura etiam pleriſque inſcripta ſunt Poëmata.

An verò Urbanum ſuum omittere Muſæ potuiſſent? an Continum Principem, lumen litterarum, ut cetera nunc taceam, & ingenii miraculum? cujus florentiſſimi Liberi, & ingenio, & forma, & incredibili ad omnem laudem indole ſpectatiſſimi, regia feliciſſime adoleſcunt diſciplina. Infinitus ſim, viros ſummos, quorum his libris encomia intexuntur, ſi percenſere velim, Carolos, Godefridos, Scanderbegos, Henricos, Toraſios, Rupifucaldios, Vladiſlaos, Caſimiros &c. tum alios, magno Franciæ bono, magna ſeculi gloria viventes; quos malim ſuo quemque loco ſuſpici, quàm hîc minus ornatos apparere.

Nihil de altera generis Epidictici parte loquor, quæ in reprehenſione verſatur; acriter in rebus, non acerbe in perſonis, tractatâ: nihil de Colorum inter ſe jocoſa contentione; nihil de Feſtis Ignibus, de Tudicularibus Ludis; nihil de Mothæo Prætorio, de Agrorum, de Fontium amœnitate; nihil de Iride, de Terræ Motu, de Fulmine: quæ ſingula propriis opuſculis continentur. Nam rerum, quarum incidunt paſſim deſ-

criptiones, ut ſolis variorumque ſiderum, ut avium & quadrupedum, ut florum & amnium, ut iconum & aulæorum, ut ſphæræ tabularumque geographicarum, ac ſimilium vis innumera. Denique in his Poëmatis, Panegyrica, Euchariſteria, Epinicia, Soteria, Propemptica, Epithalamia, Genethliaca, Epicedia, Bucolica, Didaſcalica, Parænetica invenies, aliaque non pauca; ut intelligas, Muſis noſtris nullum ferme intactum eſſe rerum genus honeſtarum.

Ac res planè ſacras, Erudite Lector, ſi quæris, abunde ſuppetent: ſin fortè niteſcere Poëtica tractatione poſſe diffidis; ades, quæſo, parumper facilis, abjectoque ad tempus præjudicio, integrum æquumque præbe te mihi graviſſimæ cauſæ diſceptatorem. Equidem ſæpe ſum vehementerque admiratus, quid eſſet, cur in pia poëſi nonnunquam homines, etiam non mali, faſtidiant. Nam ſive utilitas eſt poëtæ propoſita, ſive jucunditas, ſive utraque; in quo perfectionem artis conſtituit Horatius: ad eum finem conſequendum ſummis inſtructa præſidiis hujuſcemodi poëſis videbatur. De utilitate profectò nemo ſanus diſſenſerit, cùm piis carminibus & honos habeatur Superis, & vitæ ſanctitas informetur, & vera ſempiternaque beatitas pariatur. Circa delectationem intenditur calumnia. atenim

ſinceram voluptatem cum adeo pietas non excludat, ut ipſa per ſe deliciis perfundere animos ſoleat; ſic ſtatuo, non penes materiem culpam reſidere, ſi quando ſuo ſapore Chriſtiana poëſis deſtituatur; ſed aut ſcriptoris eſſe peccatum, aut lectoris: illius, argumenti præſtantiam ſi vilitate ingenii deterat; hujus, ſi nauſeâ quadam animi ſuavitatem oblatam probi ſacrique carminis parum ſentiat.

Fuit illa Gothicorum temporum infelicitas & barbaries, ut ſancta dehoneſtaret argumenta; poſteroſque in eum induceret errorem, ut inepta poëtico lepori exiſtimarentur, quæ tam ſiniſtrè fuiſſent aliquando tentata. Sed jam olim, ac deinceps improba laſcivaque ingenia cum ſibi majorem in modum placerēt indulgerentque concinnandis ſuis lenociniis; tum aures patulas & paratiſſimos animos nacta, quibus influerent exquiſitis corruptelarum illecebris, nimirum & ſuâ & alienâ nequitiâ triumpharunt. Nunc *horridus ille defluxit numerus*, ubi politiſſimi ſcriptores omnem in piis rebus amœnitatem explicarunt. ac ſi qua pars eſt myſteriorum, necdum ſatis exculta Poëticis ſtudiis; uſquamne fructuoſius collocari poſſit labor, aut induſtria exerceri? Supereſt, ut mutatâ ætate mens ipſa mutetur; & quæ voluptas è cœno carminum tantò fœdio-

Non eadem eſt ætas, non mens. Horat. ep. 1.

rum, quantò in flagitioſis rebus elegantiorum, certiſſima cum pernicie petebatur, ea nunc uberius feliciuſque è liquidiſſimis expiati Parnaſſi ſcatebris hauriatur.

Dulcius illimis purâ fons emicat undâ,
Caſtalius niveos qualis perfundit olores:
Gratior affulget nullo fax ſordida fumo,
Phœbea innubem qualis colluſtrat Olympum.

Enimvero ubi caſtius amor & lætius ardeat, quàm in divina ſpecie quærenda & complectenda? quid amabilius imagine Sponſi cœleſtis è Canticis expreſsâ? *O quàm pulchram faciem!* (ut Senecæa verba uſurpem) *quàm ſanctam! quàm ex magnifico placidoque fulgentem* videas! jam Virtus, jam Sapientia, jam Divinitas, quod Philoſophorum ſpes ac vota ſuperat, oculis obverſatur. Neque te, Lector, ut ſpero *hanc faciem altiorem fulgentioremque quam cerni in humana conſuevit*, utcunque delineatam pœniteat in Theandricis uno alteroque loco aſpexiſſe. Amavit ſe Virgilius in canendis Elyſiorum camporum deliciis. Num Chriſtiano Poëtæ malígniorem ſubjicit elegantiæ ſegetem *Hortus* ille *voluptatis*, quem in Epithalamio Regio, quem in Joſaphato Indiæ Principe deſcripſimus? Nuſquam largiùs divitem venam Horatius, quàm in Fortunatarum Inſularum laudem effudit. At cum ſic nos imitati ſu-

mus eodem carminis genere, in beatiſſima quæ triumphantem Deiparam excepit, regione depingenda, ut plura nobis è ſacris litteris majoraque affluxerint commoda, quàm illi fabularum omnis ſuppeditare copia potuerit.

Nec verò in illa profanæ miſeræque antiquitatis caligine non viderunt & Græci & Latini Poëtæ, maximam è rebus divinis conciliari Poëticis operibus majeſtatem. Inde à Jove capienda primordia edixerunt: inde toties *Deus è machina*; nec tantùm, ubi *dignus vindice nodus incidit*, ſed paſſim ac promiſcuè, ornatûs & autoritatis gratiâ. Ergo illi commendationem ſuæ Poëſi à ſuperſtitione, crebraque inanium & commentitiorum Numinum invocatione ac prædicatione duxerunt: Chriſtiani ab omni ſacrorum commemoratione, tanquam funeſta contagione ac labe, artem divinam removebunt? Non omnem prorſus, inquient mitiores Ariſtarchi, ſacrorum attrectationem, ſed multam nudamque prohibemus. Parcè iſta raptimque adhibeantur; non efferant ſe, non extent; obrepant in turba, fallant oculos ac prætervolent. Atqui non ita veteres timidè ſuis de ſacris egerunt; nec furtim ac diſſimulanter; & quaſi rerum puderet pigeretque divinarum, ſic eas multitudine humanarum obrutas voluerunt. neque iis tan-

tùm carmina ſua, perinde ac quibuſdam inſignibus diſtinxere. libros ipſos falſis illis religionibus contexuerunt; haud veriti, ſatis ut grata poëſis eſſet, ſi theologica religioſaque appareret. Atque ut paucos è plurimis proferam; ſcripſit Heſiodus Theogoniam, ſcripſit hymnorum in Deos volumen Callimachus. & verò

Muſa dedit fidibus Divos, proximam propriamque materiem, Horatio teſte ſanè idoneo. Quid Ovidius? quam glorioſe fabulatur in Faſtis! ac nominatim ſub exordium libri VI.

Fas mihi præcipue vultus vidiſſe Deorum,
Vel quia ſum vates, vel quia ſacra cano.

Jus tibi feciſti Numen cæleſte videndi,
Cum placuit numeris condere feſta tuis.

Et delicata ſuperbaque metuam faſtidia, ſi quod & nomini Chriſtiano, & propriis vitæ meæ inſtitutis congruit, profitear; ſi Poëticorum operum partem aliquam divinis rebus conſecraro; ſi quid in feſtos ſolennique cultu conſignatos dies edidero? Tibine, Lector, monſtra illa portentaque Deorum potius, quam Beatarum Mentium Hominumque Sanctorum decora arrideant? mihine de vera & auguſtiſſima Theogonia ſilentium indixeris? At *generationem ejus quis enar-*

rabit? quis enimvero æternum illud arcanum Verbi Divini prorſus evolvere, aut etiam temporarium ortum explanare pro dignitate poſſit? Sed cùm illa Evangelici Vatis admiratione, non interdicti denunciatione, cohibiti deterritique non ſint aliarum facultatum ſcriptores ab utraque Dei & hominis Chriſti generatione vel diſputationibus theologicis, vel aſceticis commentationibus, vel oratoriis laudibus proſequenda; Poëtis venerationem ſummo Religionis myſterio nefas erit adhibere?

Ex Hieron. ſententia in Epit. pa. Nepotiani.

Publica vox orbis, Chriſtus. jam barbara paſſim
Stridorem fregere ſuum cœleſtibus ora
Eloquiis: prædulce Crucis decus omnia cantant.

Ex Apocal.

Fulguribus miſti ſonitus citharæque tubæque,
Et vitrei Oceani confuſâ murmura flammâ
Ingeminant, totoque audita tonitrua mundo.

Soline obmuteſcent Poëtæ in communi rerum & univerſo concentu? Non minuit, ſed auget veritas admirabilitatem. Quò enim ſpectat fictio Poëtica, niſi ut quam res ipſa non ſuggerit, admirationem excitet fabula? Si ergo res per ſe magnifica & admirabilis

Ambroſ.

exiſtit; ſi *major ambitioſo mendacio ſimplex veritatis fides*: cur operosè minora tandem veris & ultro ſe offerentibus machinere miracula? quin tu Ariſtotelem audias, Poëtices iſta à veritate immania diſſidia tollentem: nihilo-

que minus Poëtam eſſe, qui facta tractet, aperte diſerteque pronunciantem. *Factorum enim aliqua nihil eſſe vetat ejuſmodi, qualia ſit veriſimile fieri, ac fieri poſſe. & horum ille ratione Poëta eſt.*

Atenim ſacris argumentis veriſimilitudinem detrahunt, qui ſuam profanis aſſerunt; parum attendentes, quos in laqueos difficultatum, quàm inexplicabiles, ſeſe induant. Itáne verò credibiliora veterum de Diis commenta, quàm Religionis Chriſtianæ myſteria? quod aures piæ dictum perhorreſcant. Sed omiſſa contentione ſacroſanctæ veritatis cum nefaria ſuperſtitione Deorumque farragine, quam veri ſpeciem, quem colorem in abſurdis turpiſſimiſque fabulis de Jove ceteriſque fictis Numinibus exhibebunt? Tam fœda certe de ſuis illis Diis excogitarunt antiqui Poëtæ, tam deteſtabilia cecinerunt, homini ut inimico, quod ait Iſocrates, talia objicere nemo audeat. Neque enim tantùm Sancti Patres, aliique Chriſtiani autores probi & eruditi, colluviem illam ſpurciſſimam fabularum damnarunt, quam *flumen Tartareum* graviſſime vocat deploratque Auguſtinus; ſed vel Ethnici ſcriptores propudia illa ſordeſque inſectati ſunt, pœnaſque impietatis à malis vatibus repetitas cenſuerunt. Non hîc ego ſingula, quæ Diis improbè afficta fuerint,

enumerabo, ne infinita, ne inverecunda ſit oratio. furta, bella, fugas, vulnera, ceteraque imbecillitatis aut levioris nequitiæ prætereo. unum hoc, magno cum Auguſtino, premam; *& tonantem Iovem & adulterantem.*

Iupiter infamat ſeque ſuãque domum. Propert.

Fulmine qui rapido concuſſum exterruit orbem,
Flagitiis violat terras, inceſtat Olympum,
Idem ultor pariter ſcelerũm & fœdiſſimus autor.

Quid afferent profanæ antiquitatis defenſores, quo veriſimilitudinem obtineant; quo chorum omnem Vatum Ethnicorum, ipſumque adeo principem excuſent Homerum? de quo ſi Dioni Chryſoſtomo credideris, tantum abeſt à probabilitate, ut projectus ſit & mortalium audaciſſimus ad publica manifeſtaque mendacia. Video, quò confugiant, ubi ſe jactent. omnia videlicet recipit ſuſtinetque allegoria. Sed age, utrum exiſtimas probabilius, crocodilis & draconibus nomina Deorum, an Diis hominum facinora flagitiaque imponere? *Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. divina mallem ad nos.* Pugnas tu mihi elementorum cauſaris, aliaque effecta naturæ, ſpecioſis obvoluta integumentis. At ſupremam, rerumque moderatricem naturam quid erat quod impudentiſſimis commentis implicatam dedecorares, atque ad extrema quæque

Cic. Tuſc. 1.

flagitia abjiceres? Si cautum artis doctores voluerunt, ut ne ſimilitudines indecoræ magnis & fortibus viris applicarentur; ſi hoc ipſo nomine reprehenſus eſt Homerus, quod Ajacem humili & indigna cõparatione depreſſiſſet: quid eidem facias, obſcœna in Deos & nefanda reapſe conjicienti? An ſi Jovi Olympio Phidias vultum finxiſſet monſtroſum, Græciæ inventum illud ſuum probare potuiſſet? caſtigatiſſimam effigiem auguſtiſſimamque ſculptor ſcientiſſimus elaboravit. Fac, ſi vis, ex Homerica, ut aiunt, deſcriptione pulcherrimum iſtud celeberrimumque ſimulacrum expreſſiſſe. Magnifice Homerum de Jove nonnunquam ſcripſiſſe, facilè conceſſero. ſed ubi ratio decori, vel in ſcena obſervandi?

Ne quicunq; Deus, quicunque adhibebitur Heros, Horat. in Arte Poët.
Regali conſpectus in auro nuper & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas.

En ille Tonans, ille *Divûm atque hominum Rex,*
Omnia transformat ſeſe in ludibria *rerum;*
in avium & ferarum ſpecies transmigrat, ardens libidine, cupiditati ſerviens: & qui jam princeps Deorum inceſſerat, è Jove non Satyrus modò perſonatus, ſed taurus, ſed anguis, apparet, ut fucum faciat, ut vim inferat, ut flagitiorum omnium princeps & ſignifer agnoſcatur. Atque hæc ego Religionis causâ, non animo criminandi nota-

rim, ſummorum alioqui Vatum obſervantiſſimus; quorum eſt ille miſerandus error, tunc popularis & plauſibilis. quanquam ipſi peſtiferam ſuperſtitionem dulcibus numeris aluerunt; & quaſi Circæum poculum, melle aut nectare poëtico miſtum, gentibus propinarunt. Fortunati nos, Evangelica luce colluſtrati, Divinæ Sapientiæ oraculis inſtituti, homines Chriſtiani; ſi modò bonis uti noſtris ſciamus, *pii Vates & Chriſto digna locuti.* Jam & humana ad Deum, longe aliter quàm fingebatur ab Homero, tranſlata ſunt; & divina ad hominem plenius ac præſtantius, quam optabatur aut capiebatur à Cicerone.

Nunc ſuperioris meæ diſputationis hæc ſumma ſit, perperam & iniquè veriſimilitudinem abrogari ſacris & Chriſtianis, dum profanis Ethnicisque vendicatur argumentis. Quod ſi quid ad purgandum Homerum ceteroſque ſuperſtitionis & fabularum inter ſe pugnantium cantores valet communis eâ ætate vulgi perſuaſio; non valebit ad neceſſariam Vatibus religioſis probabilitatem ſanctiſſima fides populorum, tot tamque certis fundamentis à tot jam ſeculis conſtituta? & illa quidem *credibilitatis*, ut vocant, argumenta clariſſima, in Chriſtinæ Triumpho, in Sacra Oeconomia, in Ode ad Fidem conglobantur; ac Myſteria ipſa libris ali

quot celebrantur, utinam pari tua, Lector, ac ſcriptoris voluptate.

Sed quoniam voluptatis è piis capiendæ carminibus recurrit mentio; Sacræ, quam effinximus, Solitudini ſuas nemo, ut reor, delicias abjudicarit; nemo Chriſtum cœlo invectum, ſimiliaque argumenta, veluti moroſa & triſtia relegarit. Cruciatum autem Servatoris, tormenta inferorum, aliaque generis ejuſdem, utique ciendæ oblectationi minime apta quis non exiſtimabit? Quam ego difficultatem ut prorſus enodem; hoc primum ſtatuo, cùm agitur de Poëtica delectatione, non titillationem ſensûs quæri, non riſum & geſtientem lætitiam. Eſt illa Maximi Tyrii ſententia, male mereri de Homero, ſi quis eum in canenda Heroum virtute voluptatem ſpectaſſe opinetur. ſic enim primarium Vatem in ordinem redigi laſcivorum & bacchantium; quibus ex hac parte ſit inferior. jucundum eum ſanè, ſed pulchriorem quàm dulciorem, & laudi quàm voluptati propiorem. Facetiis eſt interdum locus in Pöëſi; luditur ſæpe in epigrammatis, in ſatyris: & aliquid hi libri ſuppeditabunt ejuſmodi. ſed oblectatio, quæ totam in Poëſin pertinet, ex ingenua naſcitur pulchritudine; narrationum, deſcriptionum, motuum varietate gratiaque effloreſcit.

Suavitatem Cicero probat *auſteram & ſolidam*, *non dulcem atque decoctam*. itaque prudenter atque ex arte monet; vel Poëſis vel oratio, *ut gravis*, *ut ſuavis*, *ut erudita ſit*, *ut liberalis*, *ut admirabilis*, *ut polita*; *ut ſenſus*, *ut dolores habeat. in toto ſpectantur hæc corpore.* Vides nominatim requiri dolores à Tullio? nec minùs ab Auguſtino. qui poſteaquam hoc generatim poſuit; *Pati vult* ex luctuoſis atque tragicis *dolorem ſpectator; & dolor ipſe eſt voluptas ejus*: tum de ſe teſtatur; *dolere amabam*, *& quærebam ut eſſet quod dolerem*; *quando mihi in ærumna alienâ*, *& falsâ & ſaltatoriâ*, *ea magis placebat actio hiſtrionis*, *meque alliciebat vehementius*, *quæ mihi lacrymæ excutiebantur.* An verò quidquam apud Oratorem nobilius actione illa de Navarchorum ſuppliciis, ac præſertim de cruce Gaviana? & erunt, qui necem Crucemque Liberatoris Opt. Max. negent ſatis habituram in Poëſi ſplendoris & dignitatis? Quid apud Virgilium Ætna, Polyphemo, tempeſtate ſpectabilius? quid excidio Trojæ, funeſtiſque aliis caſibus graviùs altiuſque cantatum; maximè pœnis inferorum? quas etiam ceteri Poëtæ, data opportunitate, libenter, amplè, magnificeque commemorant. & Chriſtiana Poëſis vocabitur in invidiam, ſi non meras veneres loquatur, ſi quid grande & arduum objiciat, ſi quando veros inferos ad terrorem compo-

ſita exprimat? In pictura, cui Poëſis confertur, non tantum floridæ areolæ, prata rivulis interciſa, nitida illuſtriaque prætoria delectant; ſed locorum aſpectu deſertorum, aſperis montium rupibus, præcipitantibus aquis, urbium palatiorumque ruinis graphicè propoſitis, diutius etiam quàm illis mollibus illecebris clariſque coloribus tenearis.

Quid, quòd ea quæ primâ facie horrida videantur argumenta; & ſuavitate motuum, & verborum elegantia, rebuſque exquiſitiſſimis perinde ac vermiculatis emblematis hilarantur? Librum certe in Chriſti ſuprema ſeptem Effata, & Odas aliquot in acerbiſſimos Domini cruciatus, deſcriptiones variæ, affectus, aliaque multa ſic imbuerunt ac temperarunt, nihil ut me quidem teneriùs ac ſuaviùs meorum afficiat. Neque inſcriptiones Poëmatum omnia præferunt; ac multa reperias inexpectata; & novis antiqua, & antiquis nova citra perturbationem admiſta. In Parthenicis non Gregorios modò, Cyrillos, Ildephonſos, Bernardos, ejuſque generis viros ſanctos & pacificos; verum etiam Conſtantinos, Theodoſios, Clodovæos victrici pietate ſuſpicias triumphantes. ibi Ludovicum Juſtum admirere, cultûs regii clientelæque Marianæ præmia colligentem.

Attonitam Europam, Rhenumq; in vincla petitũ;
Oceanumque jugo fractum, domitaſque procellas,
Calcataſque Alpes & nubila Pyrenæa.

Ibidem Ludovici Magni vel ductu, vel auſpicio,

Tot fuſas campis acies, genteſque ſubactas
(Namq; urbes memorare parũ eſt) tot ſigna ſuperbis
Fixa tholis, ſacri monumenta æterna triumphi.

Iiſdem Parthenicis res quoque intextæ Polonicæ, novique Regis victoriæ; tum aliorum elogia Principum cœleſti Reginæ addictorum; ac plurima rerum magnarum & inſignium documenta. Quarum profectò rerum occurſu dilui poſſit abſtergique vel alieniſſimorum à pietate faſtidium. Sed, ut præclarè Lactantius de vero cultu l. VI. *ſi voluptas eſt audire cantus & carmina, Dei laudes canere & audire jucundum ſit. Hæc eſt voluptas vera, quæ comes & ſocia virtutis eſt.*

Neque eſt, quod ullius animum à divinis rebus, aut ſuſpicio difficultatis avertat, quaſi myſteriorum gravitate obruendum; aut ſpecies religionis impediat, velut ad primos auguſtiſſimorum penetralium aditus horrore perfuſum. Equidem ſat ſcio, eum qui circumſeptam inacceſſa luce majeſtatem temere arroganterque ſcrutetur, illo tantæ gloriæ ſplendore opprimi atque occæcari. ſed qui, duce Fide, ſacrorum autorum veſtigia ſecutus, erigat ſe venerabundus ad myſteria,

non

non rudis alioqui, non imparatus à Poeticâ facultate; excitabitur, mihi crede, attolletur ipſâ materiæ ſublimitate. ſic enim ſe ratio habet eloquentiæ, ut docet III. de Oratore Tullius. *ſi eſt honeſtas in rebus ipſis, de quibus dicitur, exiſtit ex rei natura quidam ſplendor in verbis.* quantus igitur è rebus divinis eluceat, neceſſe eſt? Quod ſi ſummus hic eloquendi artifex fatetur ſe oratorem, *non ex Rhetorum officinis, ſed ex Academiæ ſpatiis extitiſſe*; nihilne Theologiæ ſacraria, ſanctiorumque monimenta litterarum ad Poeticam ſupellectilem conferent? Quanta ſit ejus quæ ſacroſanctâ Scripturâ cõtinetur, Poeſeos divinitas; exemplis nonnullis Moſæorum Davidicorumque carminum oſtendit Panegyricus in Poemata Celſiſſ. Princ. Ferdinandi. Pſalmos etiam integros aliquot verti: eorum alibi ſplendidiſſimas teſſellas inſerui. ex aliis item ſacris Vatibus varia variè transtuli. quæ materies ſi caret eo dictionis præparatæ ornatæque ſubſidio, quod Latini Poetæ ſubminiſtrant verſuum genera commutantibus; at rerum præſtantiâ ſpirituque illo cœleſti gaudet, cujus ad majeſtatem nemo profanorum adſpirarit. Nec dubitabo, ad hujus veritatem ſententiæ confirmandam, ex hoc ſeculo teſtem excitare, ſed cui ſuperiora paucos vel ſingulis facultatibus, nedum admirabili ſcientiarum omnium complexione pares tu-

lere. is eſt Dionyſ. Petavius, qui epiſtola ad Urbanum VIII. Paraphraſi Pſalmorum Græcæ præfixa, in hæc verba mentem ſuam aperuit. *Omnes qui apud Græcos & Latinos Poëtica laude præſtiterunt, uno eoque perexiguo libro adeo David antecelluit, ſive ſententiarum dignitate ac pondere, ſive etiam elegantia, venuſtate ac dulcedine, ut inſulſa & incompta reliqua videantur omnia, ſi cum uno illo comparentur.* Ne quem verò ſollicitum habeat Myſteriorum obſcuritas; vel popularis rerum Chriſtianarum cognitio ſatis fuerit ad omnia fere ſine labore percurrenda. ac ſi quid reconditioris doctrinæ occurrat, umbra tamen & receſſus partem habet ſplendoris: extimus obviuſque ſenſus implendæ menti ſufficit ornatuque Poetico delectandæ.

Hactenus ſic egiſſe mihi videor & autoritate & ratione, ut evicerim, præclarè cum Poeſi piis argumentis convenire; eadem ita & jucunda & utilia, ut allicere te potius, Erudite Lector, debeant, quàm abſterrere. Si tamen alia quæris argumenta; de bello, variiſque ſuprà indicatis rebus plura ſuccurrent millia verſuum, in quibus oculos ingeniumque occupes. Neque obfuerit ſacrorum & divinorum tractatio mortalia civiliaque meditanti. ut enim ſapientiſſimè veriſſimeque dictum à Tullio eſt; *Omnia profectò, cùm ſe à cœleſtibus rebus referet ad humanas, excelſius*

magnificentiuſque & dicet & ſentiet. Ceterùm quæ Poemata de rebus ætatis noſtræ conſcripta ſunt, adhuc recentibus, aut veniæ aut gratiæ minùs opportuna accident jam quaſi flore amiſſo novitatis. multa ſingillatim edita volitarunt: memoriſque hîc animi teſtimonium debeo, illata editionis mentione, Julio Card. Mazarino. Oblata ſibi rerum ingentium, quarum Adminiſter fuerat, præconia ſic accepit; ut Currum Gloriæ (poſteaquam in lucem è Regia Luparæ Typographia prodierat) Lugduni, quò tunc Aula conceſſerat, recudi juberet, ejuſque ſupra ducenta exemplaria in Italiam tranſmitteret. mox Inſulam Fortunatam, quæ (ut erat ab Autoris manu) Pacificatori è Pyrenæis Toloſam primùm adeunti, reddita fuerat, ipſe datis ad illuſtriſſ. Seguerium Franciæ Cancellarium litteris commendavit; ut, quo tempore in vulgus Acta Pacificationis edebantur, inſtrumentum Pacis illud quoque Poeticum Luparæis typis excuderetur plura Eminentiſſ. Principis officia ſubjectis ex operibus intelligentur. Atque is ego ſum, qui ſpecie quavis gratiæ movear; neque grati animi ſenſum extingui morte de me aliquando bene meritorum patiar. Nec verò injucunda tibi, Lector, eſſe debet rerum admirabilium Poetica renovatio, quas avidè ſolet repetere ab hiſtoria poſteritas. neque à tua

vel prudentia petendum, ut temporis quo quidque ſcriptum fuerit, habeas rationem: vel æquitate; ut ſi cui forte nomini parum ſis amicus, cum libro ne ſimultatem exerceas. Virum potius imitare primarium, cujus ad gratiam aditum mihi aperuit Poema, quo viderat ſibi adverſum Principem quàm altiſſimè elatum: optavitque pariter ſibi carmen ab eo, quem ſatis noſſet partium eſſe nullarum; ſed benevolos & faventes ſibi, quamvis inter ſe graviter diſſidentes, idoneis libratiſque officiis proſequi & ornare, quàm poſſet ampliſſimè.

Venio nunc ad formam operis, quam ex occaſione jam circa res ſacras delibavi. ſed quod reliquum eſt propoſito meo, quaſi punctis conficiam, cùm aliquanto me longius quàm animo deſtinaram, ſuperior diſputatio provexerit. Atque ut ab externa forma incipiam, & univerſam diſpoſitionem breviter oculis tuis, Lector, ſubjiciam: Poeſin hanc (cujus haud uno libro, jam inde à ſcriptoris adoleſcentia, variaque deinceps minorum voluminum editione ſpecimen apparuerat) nunc, quantum è re judicavi, collectam, & multorum acceſſione carminum locupletatam excultamque, totam in quatuor diviſi partes; partes ſingulas in libros ſex. quæ ita re ipſa Typographicaque operâ conjunctæ ſunt, ut vel ſolvi poſſint ſejungi-

que in tomum duplicem, juſto & pari utrunque numero librorum duodecim; vel omnino ſeparatim haberi circumferrique ſingulæ commodiùs. priorem tomum Heroica, Theandricaque annexis Parthenicis; poſteriorem Lyrica Silvæque conſtituunt. Heroïcon verò, à materia inſcriptorum, nomine Theandrica Parthenicaque comprehendere nolui, ne quis mihi fortè Scaliger, ut olim Bembo (potuit & Vidæ) litem intendat. etſi hac quidem ratione in Chriſtum non male convenire nomen Heroïs videretur; quod Heroes antiquitus vocarentur altero parente Deo, homine altero procreati. Sed quemadmodum viros, ſeu morali, ſeu Chriſtiana virtute præſtantes, Heroas Poeticè vocavi; ſic ab iis Deum-Hominem ejuſque divinam Parentem ſecretos volui. Reliquas partes geminas à forma carminis appellavi; Lyrica, ut patet; Silvas etiam, ut placuit cùm antiquis, tum novis autoribus feſtinatos verſus hocce vocabulo deſignare. Jam ex his libris tres quidem Parthenicon, hexametro ſcripti (nam quartus, itidem ut Theandricon, Lyricus eſt) perpetua ſunt ſerie contexti. diviſis ceteri conſtant operibus; ad unum tamen plerique caput referuntur.

Eſt præterea genus Poematis multiplex, neque ſolùm ratione carminis, ut Heroïci, Melici, Elegiaci; ſed etiam intra unam ean-

demque ſpeciem versûs, tractationis ratione diverſum; ut in hexametro alius ſit Epici ſonus, alius Bucolici; ſua Panegyrico, ſua Exegematico certa vox. ac nimirum, ut veſtis corpori, ſic eſt aptanda rei oratio. Nota ſunt illa: *humilia ſubtiliter, magna graviter, mediocria temperatè. nec ſatura jejunè, nec grandia minutè.* Atque idem, qui hæc ſcitè tradidit, ubi venit ad Paradoxa, *non eſt tale*, inquit de hoc opuſculo, *ut in arce poni poſſit, quaſi illa Minerva Phidiæ: tale tamen eſt, ut ex eadem officina exiſſe videatur.* interim hujus ipſius opuſculi lucubratione probat ea quę ſuâ ſponte ſqualida & ſpinoſa ſint, orationis adhibito cultu eniteſcere. quid? Maronis locíne omnes ejuſdem ſunt dignitatis & pretii? quid? Odæ Flacci, pariſne omnes majeſtatis? Plinius junior de ſcriptis ſuis agens, hanc legem ſtatuit. *Sapiens ſubtiliſque lector debet non diverſis conferre diverſa, ſed ſingula expendere, nec deterius alio putare, quod eſt in ſuo genere perfectum.* Quædam ita ſunt inelaborata, ut ſatis ferè ſint elaborata. *paucis ſenium confertur* & horis (ut Lucani verbis utar,) ſive felici mentis impetu & afflatu cœleſti, ſive acerrima cura & conſuetudine, temporis iniquitatem compenſante. Quamobrem nec Poeta, cum inæqualitati ſe accommodat argumentorum, ſibi parum æqualis habendus eſt, ſed varietatis gratia commendandus: neque opera,

feſtinationis nomine, ſtatim aut laudanda aut reprehendenda; cum inelegans vitioſaque celeritas meritò explodatur; & felicitas puræ ac profluentis venæ non ſit certe probro vertenda. Brutæ quidem gemmæ artificis manu expoliuntur laborioſè: at ipſa naturæ vi ſimul erumpunt ſolis radii, ſimul emicant; tametſi ſplendidius vibrare, acrius intorqueri è ſummo cœlo videantur. De me hoc ego ac de meis carminibus ingenuè dicam; non eâ ſemper quâ multi putant, facilitate mihi verſus fluere. opus eſt ſane peculiari motu aliquo beneficioque divino, ut omnis cecinit antiquitas, ad grave plenumque carmen fundendum. Verſus autem meos, quamvis magnam partem ſint properati, neglectos tamen auſim negare; quos ſi non *multa dies*, at plerumque *multa litura coercuit*.

Liceat mihi per te, Lector, ad obſervationes nonnullas deſcendere, primo quidem aſpectu leviores, ſed unde tamen præſtantia carminis perfectioque exiſtat. ſimul his reddetur inſtituti cujuſdam mei ratio, formæque circa ſtructuram metricam Virgilianæ pars explicabitur Poeticæ ſtudioſis. ac nihil in hac parte nimium dùces, ſi Ariſtotelis Rhetorica Tulliique pervolveris. ea certe ſolertia Maronis diligentiaque fuit, ut delectum haberet non modò ſolidarum vocum, ſed etiam litterarum, ac ſingulari judicio

convenientiſſimas rebus adhiberet. quod uno alteroque exemplo adſtruam non dubio,

Mollia luteola pingit vaccinia caltha, ecl. II.

Quàm rari ſic pinxiſſent! ac non potiùs, *luteolis calthis*. & ; *mixta rubent ubi lilia multa. Alba roſa*, XII. Æneid. ecquid apertior foret diſtinctiorque oratio, *ubi lilia multis alba roſis*? ſed tanti fuit iſtiuſmodi ſuavitas ex crebritate primi elementi, ut eam vel aliqua orationis ambiguitate captare vir intelligentiſſimus non dubitarit. Quid de verſibus dicam in ſpeciem aſperioribus? qua idem arte, quanto judicio in IV. Æneid. venuſtatem poſt habuit dignitati!

Nec Saturnius hæc oculis pater aſpicit æquis?

Ac ne fortè imprudenti excidiſſe Virgilio præfractum numerum exiſtimes, eundem uſurpat in V.

Tum Saturnius hæc domitor maris edidit alti.

Fuiſſet utique mollius; *Nec pater hæc oculis Saturnius*; *Tum maris hæc domitor* &c. Sed aures eruditæ ſentiunt, cur ſibi in hoc numero abrupto minuſque concinno placuerit divinus Poeta. ejuſdem modi verſum reperias Parthen. l. III.

Tantâ mole ſub ætherias attolleris auras.

Potuiſſem equidem, ac niſi aliud certa ratio perſuaſiſſet ad dignitatem carminis, planè ſcripſiſſem; *Tanta mole gravis ſuperas conſurgis in auras*. Quantò lenior item ea commiſſura

molliculis auribus acciderit;

Nec famulos Orco pateris concurrere inermes!
quàm, *Nec pateris famulos Orco concurrere inermes.* Hanc ego tamen poſteriorem formam prætuli ad pugnæ concurſum ipſo litterarum concurſu exprimendum: ut Virgilius XI. *bis decuit mecum concurrere telis.* De claſſis Venetæ Præfecto, Heroic. l. IV. in fine carminis, *quanquam gravis ævo*, malui, quàm, *obſitus ævo*; quod erat plenius; ut ipſa versûs inclinatio devexam ætatem referret. Parco pluribus exemplis & autoritatibus. ſed hæc apud multos mihi neceſſaria cautio, iiſdemque non inutilis. Omnino ſic habeto, Lector, à me nullam ex neceſſitate licentiam uſurpatam, ſed ad elegantiam, ad gravitatem, veterum inhærendo veſtigiis: ſi quis fortè ſolutior verſus aut durior videatur, factum de induſtria, rei naturæ ut ſervirem. alioqui lenes, inoffenſos, volubiles, ubi res poſtulat, non deſiderabis.

Graviori locus hîc eſſet diſputationi de fabula & fictione, quam etſi jam demonſtravi conſentaneam Poeſi magis quàm neceſſariam, à me tamen, Lector, multis locis modiſque cernes adhibitam. & quidem nonnullis in Poematis regnat, eaque tota occupat: aliis, quantum ſatis eſt, inſeritur. Videbis audieſque Poeticas perſonas, ordine prodeuntes, Poloniam, Religionem, Veſtpha-

liam, Philoſophiam, Croatiam, Gloriam; Pacem, Hymenæum, Galliam, Hiſpaniam, Fidem, Candiam, Honorem, Theologiam, Pronæam, Alethiam, Aſtræam, Eridanum, Clenum, Garumnam, Euphroſynen, Muſas, Genios &c.

Num perſonæ hujuſmodi minus habent gratiæ, quam Jupiter, Neptunus, Juno, Pallas, aliæque fabulis contritæ? quanquam & aliquas memoravi fabulis celebratas, proſopopœiâ tantum, & verbo tenus à profanis aſſumptas. neque enim, cum inanium Deorum actiones in carmina mea non admittam niſi contemptim & quibuſdam in ludicris, eorum tamen penitus à ſeriis & ſacris nomina excludo. Mars, Lyæus, Ceres, Libitina, interdum à me uſurpata, *rerum vocabula, non Deorum*. Phœbus jam pro ſole, jam pro ſpiritu Poetico: Muſæ pro ingenuis artibus, pro carminibus; quidni & Olympiæ pro Choris novem, aſſidue laudes canentibus divinas, humanaſque mentes afflantibus? ſemel Nymphas pro puellis aut ſponſis dixi. at in divinis litteris Titan, Cocytus, Orion, Arcturus, Hyades leguntur. *non quod*, ut animadvertit Hieronymus, *eadem apud Hebræos vocabula ſint ſed quod nos non poſſumus quæ dicuntur, niſi conſuetis vocibus intelligere*, nedum enunciare Poeticè. Cui M. Gregorius concinens; *nequaquam*, inquit, *ſermo veritatis vanas Heſiodi, Arati &*

Ep. c. XXVIII. ad Fabiolam.

Lib. IX. in Job.

Callimachi fabulas ſequitur ... in ſacro eloquio ſapientes Dei ſermonem trahunt à ſapientibus ſeculi. Inducuntur etiam iiſdem ſacris monumentis, prout perſonæ, Sapientia, Babylon &c.

Sed ut fabularum hoſtibus ferendus eſt uſus fabuloſorum nominum; ita Mythologiæ amantibus neutiquam reſpuendus eſt uſus Chriſtianarum vocum, ſeu Græcarum, ſeu Latinarum. Theander, nihilo ſanè auſterior vox quàm Leander: & immenſam habet energiam, quæ Deum & hominem ſonat. neque in hoc ſita puritas eſt Latini ſermonis, ut à *Martyris* aut *Angeli* verbo funditus abſtineatur. quid tamen hominibus facias haud mirificæ Latinitatis, & in elegantiam multa peccantibus, qui nomina iſtiuſmodi & à politiſſimis autoribus frequentata, & ipſo Religionis inſtituto conſecrata, velut ſanctitati linguæ inimica & leporis venena execrentur? his equidem uti non timui, ſed perparcè, non temere. & verò graviùs elegantia circumducto ſemper ad hos quaſi ſcopulos vitandos ſermone corrumpatur. Adde quòd multa quæ videntur Eccleſiaſtica inventa, extant apud veteres: Hæreſis quidem, apud Tullium: Chariſtia, quæ ſemel; Myſteria, quæ ſæpius appellavi; ſaltem apud Ovidium: pſallere, apud Salluſtium & Horatium. atquè hunc admonentem audiat, quiſquis eſt ad arguendum projectior. *fragili quærens illidere*

dentem, *Offendet ſolido.* quotus enim quiſque verba, non dicam, Senecæ, Plinii, ſed Tullii, ſed Maronis habet in numerato? ac quoniam in hoc loco verſor; Tullianæ, Virgilianæ, Horatianæ dictioni ſtuduiſſe me profiteor, ſic tamen ut ab aliis autoribus, ſed laudatis & omni exceptione majoribus, id quod proxime declaravi, aliqua mutuari non defugerim. Jam, etſi candida clariſſimaque mediocriter intelligentibus eſt dictio; tamen apertiſſima quæ videntur, eruditis aliter oculis quàm parum acutis inſpiciuntur. ſubeſt non rarò altior ſenſus & alluſio, quæ minus peritos fugit. ſpecimen hoc eſto. Neſtorii linguam impiam, biſulcam dixi, cum ſerpentis dici triſulca ſoleat; quod hæreſiarcha nefarius venenato dogmate ſolveret Chriſtum ſcinderetque in perſonas duas. Deipara vocatur *alma.* pleriſque, ni fallor, communis duntaxat hujuſce vocis poteſtas occurret, & ratio. atenim MARIA ſingulari penitus ratione Alma nuncupatur Hebraïcè loco Iſaïæ celeberrimo, *Ecce Virgo concipiet*; ubi nomen, Alma, pro Virgine abſconditâ. Cujuſmodi non otioſarum vocum animadverſiones, ut optatæ ſcriptori, legenti gratæ acciderint; ita plerumque haud neceſſariæ, cùm ingenio vulgata ferè notio ſatisfaciat.

Redeo hinc, Erudite Lector, ad fabulam & fictionem, unde me dictionis Poeticæ ab-

duxerat conſideratio. ac primum circa recentes hiſtorias mihi videor illud audire Plinianum; *quæ tam Poëtica, & , quanquam in veriſſimis rebus, tam fabuloſa materia? dices immiſſa terris nova flumina* (maria) *novos pontes fluminibus injectos... una, ſed maxima difficultas, quod hæc æquare dicendo, arduum.* Equidem, hiſtoriæ quidquid attigi carminibus, tractavi ſic, ut nihil fabula fidei, nihil ſuavitati veritas officiat. Circa res quoque ſacras multa inventa fictaque ſunt, ſed rebus cohærentia, è rebus ipſis ducta; ut conſtabit ex. c. in Transfiguratione & Aſcenſu Chriſti; in Euthanaſia & Apotheoſi Borgiæ; in Joſaphato utroque, Judæo & Indo. Difficile prorſus ac periculoſum eſt Superos effingere loquentes, cum in ejus generis orationibus divini ſpecies decori tenenda ſit. quare frequenter è ſacris litteris eas orationes elicui, ut Deum ſequerer verba præeuntem. ac videlicet, quemadmodum Ethnici ſuas, cum de Diis agerent, fabulas carminibus inculcarunt; ita Chriſtianis hominibus in religioſis argumentis hiſtorias divinas & ſententias adhibendas cenſuerim. Nec pauca inde fictionis, non inanis, ſed & utilis & jucundæ ſemina ſublegi; quæ ſi colere libuiſſet, peramplam hinc ſegetem rerum excitaſſem. atenim non profanis modò fabulis conſultò in ſacris abſtinui, ſed à plurimis etiam ſanctioribus inventis, quæ ſeſe

ingerebant, majoris utilitatis gratiâ temperavi; quò pietati velut purior campus, & via diverticulis minus flexuoſa panderetur. Neque idcirco mihi videor à Poetæ ſcopo aberraſſe, cum abunde probarim ſtare ſine fabula Poeſin. Quod niſi ita foret, jam non tantum Lucretius (ut Græcos prætercam) Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius, ac reliqui pænè ad unum Latini veteres, in pleriſque ſuis operibus non eſſent Poetæ habendi; ſed ne Virgilius quidem magna ſui parte eſſet Poeta numerandus: cum Georgica, opus mirificum ipſaque Æneide perfectius, imitationem habeat nullam & fictionem, præterquam in extremo libro quarto, ubi fabula eſt Ariſtæi, eaque non primo autoris conſilio, ſed Auguſti juſſu prolixæ laudationi ſubrogata Cornelii Galli. Principem ego Poetarum ſequi ſatius duxi, quàm Ovidium in Faſtis conſectatione fabellarum luſitantem; ingenioſè, ſuo more; ſed nihil ad Maronis gravitatem. hujus adeò Poeſis, tanquam matrona plena modeſtiæ, plena dignitatis: illius, velut puella ſaltatrix, & feſtivior quàm neceſſe eſt probæ. An verò nullam Virgilio præbebant fictionum opportunitatem

Diique, Deæque omnes, ſtudium quibus arva tueri?

quos ille in principio Georgicon invocat longa ſerie, & ambitu (quod notaſſe obiter pro-

fuerit) trium & viginti carminum. quanta undique Poetam ſilva fabularum invitabat; nec tamen *carmine ficto, atque per ambages*, ſed verâ ſeriaque argumenti ſui tractatione Mecænati delicias fecit. ingenii maturitate, præſtantiâ doctrinæ, dictionis elegantiâ ſic materiem auſteram excoluit, nihil ut illo rure floridius eſſe queat, nihil fructuoſius & ornatius. Veterum ego tamen legenda mihi veſtigia reputavi magis quàm premenda. recentiorum autem in operibus nonnulla ſum aliquando miratus iis gemina, quæ, priuſquam eorum apparerent libri, meis vulgaveram. at facilè in eandẽ unam incurri poteſt vel ſententiam, vel elocutionem. quin honori duxero, è meis quidpiam opuſculis ab imitatore induſtrio decerpi. Sed octo ipſos continentes verſus, omnino integros aliquos, alios paucis in deterius mutatis vocibus, è Curru Gloriæ abſtraxiſſe; non imitatio, non mutuatio, ſed mera direptio ac deprædatio eſt.

Quod ad Intercalaria pertinet carmina; non eas mihi leges propoſui, quæ alicubi novo Regii Carminis, ut vocant, invento ſervantur. ad Moſchum reſpexi, Bionem, Catullum, Virgilium, inter profanos. nam & Regius Vates hoc artificio pſalmos aliquot, & majori varietate inſigniit. Jam Notæ, quibus libros aſperſi, partim curioſæ rerum obſervationes publicarum ſunt; partim peculiarium aut locorum

aut operum neceſſaria, vel commoda certe indicia. quædam etiam præmunitionis cauſa fuerunt obſervanda; ut de Græcis nominibus apud Hebræos uſurpatis; in Scaligerum, qui Sannazarium ex hac quidem parte male arguit. Scripturæ locos è multis aliquos appoſui, quà pietatis, quà eruditionis inſtrumenta. Qui tamen peregrinetur in ſacris litteris, nihil eſt quod hæreat in nudis autorum codicumque ſanctorum nominibus paſſim obviis. ſatis eſt, ſi advertat, è divinis monumentis ſumpta quæ morem humanum aliquando ſuperant; & reverentiam S. Spiritûs oraculis debitam exhibeat. Voces nonnullas Theologicæ diſciplinæ ſolennes, quæ plurimam emphaſim habeant, ad Oeconomiæ Sacræ marginem annotare non dubitavi; nullas in ipſa carmina irrepere ſum paſſus à Poeſi alienas. crebra etiam notatu digna prætermiſi, ne oras librorum onerarem; ac nihil quandoque ob ipſam rerum copiam adſcripſi; ut l. III. Silvarum, ubi denſæ per ludum hiſtoriæ ac fabulæ. ſi quid quis minus aſſequitur, & ſubſidium à Grammaticis petere gravatur; facilis eſt unius alteriuſve dicti jactura. *Neque verò ego hoc tantum oneris imponam noſtris præſertim oratoribus* (ait Cicero; dicam ego, lectoribus) *nihil ut iis putem licere neſcire.*

Sed jam plura fortaſſe, quàm erat neceſſe, de materia & forma Poeticorum Operum: nihil

nihil tamen, ut arbitor, ſupervacaneum & inutile, ſive ad indicandam & probandam inſtituti mei factique rationem, ſive ad morem profanum erroremque multiplicem pro mea tenuitate corrigendum. Et crebrioribus, quæ congerere in eam rem potueram, exemplis, autoritatibus, rationibus, cenſuriſque ſciens volenſque ſuperſedi. Juvabit, ut ſpero, te, Lector Erudite, ſupplementa quædam harum diſſertationum & acceſſiones breviſſimas perſequi, ſuam cuique voluminis parti præfatiunculam. ex ea verò, quæ Panegyricis præfixa eſt Orationibus, iſtius cauſam additamenti conjunctioniſque agnoſces. Ad extremum, hoc à me dictum æqui bonique conſule; non levem & deſultoriam, ſed intentam & ſagacem à te optare me lectionem. neque enim ita ſcripſi, ut bracteolis caperem oculos, verùm ut ſolidâ formâ paſcerem. ac ſi tibi fortè primo aſpectu non diſplicuerit operis ſubjecti ſpecies; tolerabilius aliquanto, cum omnia perſpexeris accuratiùs, quidquid eſt ſive Poeſeos, ſive Orationis, viſum iri ſanè confido.

LEONARDI FRIZON
E SOCIET. JESU
POEMATUM
PARS PRIMA,
HEROICON LIBRI SEX.

ERUDITO LECTORI.

RECENTI copioſæque in univerſa Poëmata præfationi hoc unum addam, Erudite Lector, circa partem hanc Operum primam; in Epidictico Panegyricoque genere totam verſari, uno alterove excepto carmine, ac fere in rebus ætatis noſtræ; non ubique ſervato, varias ob cauſas, temporis ordine, nuſquam tamen perturbato. Id quod factum à Propertio mirere; ut cùm Cynthiæ jam ſepultæ umbram integra, nec brevi, elegia ſecum agentem feciſſet; eandem proxima elegia Cynthiam, perinde ac ſi nihil accidiſſet, vivam effuſiſque per Appiam viam curribus improbè triumphantem ſuccineret. Nihil de Marone dicam; qui Daphnin, cujus exequias & apotheoſin ecl. V. *celebrarat, ecl.* VII. *mortalem adhuc miſceat paſtoribus, cantuque certantium judicem honorarium conſtituat. Quod ſi quis hunc ab illo alium eſſe Daphnin contendit; unde, quæſo, diſcrimen adſtruet? vitari certè nominis ambiguitatem loco tam propinquo, tam inſigni, potuiſſe quis negaverit? aut ſi quis ipſos autores vindicare, me quidem libente, ab hac qualicunque perturbationis non-artificioſæ culpa quæſierit; in editores antiquos utriuſque Vatis, & Criticos, ſi quid eſt ordine præpoſtero peccatum, recidere atque exonerari neceſſe eſt. Mea verò, Heroïca, in quibus omiſſus eſt ordo temporum, ejuſmodi ſunt, nullam ut confuſionem inducant, neque à ſuperioribus diſſideant, neque repugnent conſequentibus.*

ERRATA partibus Poëmatum ſingulis propria annotavi; ut ſi quis eas fortè ſegregatas amet, commodi cauſa, brevioríque ſingulas forma compactas, habeat ſeparatim, quidquid ad unamquamque pertinet. & primæ quidem ac tertiæ parti errata præfixi; ſecundæ & quartæ, quod necesſe ob inſtitutam ſeriem fuit, ſubjunxi. ſed, etiam ad calcem poſita, prælegi velim operibus; ac, ſi tibi, Lector, vacet, ſuo quidque loco emendari. Nec tamen omnia fortaſſe animadverſa: & interdum accidit, ut inter excudendum aliqua menda corrigantur, alia moris dilapſíſque typis nova inſpergantur: unde varietas oriri nonnulla poſſit in exemplaribus. Cave tamen, correctione temeraria pecces; quod fit à multis: neve (quod à nonullis) typographica peccata ad alienum detorquendo ſenſum, obſcuritatem vel aliud autori vitium accerſas. De Orthographia porro accipe non meam, ſed Tullii ſententiam in Oratore. *Quin ego ipſe, cum ſcirem ita majores locutos eſſe, ut nuſquam niſi in vocali, aſpiratione uterentur, loquebar ſic, ut pulcros, & Cetegos, triumpos, Cartaginem dicerem. aliquando, idque ſerò, convitio aurium cum mihi extorta veritas eſſet, uſum loquendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſervavi ... ſepulcra, lacrymas dicimus, quia per aurium judicium ſemper licet. Purrum ſemper Ennius, nuſquam Pyrrhum &c.* ex quo poſtremo intelligas, de ſcriptione hic etiam agi, non ſolum de pronunciatione. Hunc ego morem Tulliani ſeculi præferendum cenſui, ſervavique ut plurimùm. nonnihil tamen contrarij moris, qui jam apud multos invaluit, obrepere ſum paſſus in ea quæ variis locis ac temporibus edita recudebantur.

ERRATA PRIMÆ PARTIS
ita corrige.

Pagina 6. *verſu ultimo*, *lege*, ſceptriſque.
Pagina 38. *verſ.* 28. celarunt.
Pagina 42. *in Notis linea ult.* recreatum.
Pagina 49. *verſ.* 2. digna.
Pagina 63. *verſ. penult.* Falſa.
Pagina 65. *verſ. ult.* Antè.
Pagina 72. *verſ.* 14. imbres.
Pagina 74. *verſ.* 29. tremefacta.
Pagina 80. *verſ.* 16. Frangere.
Proxima pagina male notata numero 91. *pro* 81.
Pagina 84. *verſ.* 29. Fraterno.
Pagina 91. *verſ.* 27. Lunam, *dele virgulam*.
Pagina 93. *verſ. ult.* quianam.
Pagina 112. *verſ.* 25. Parce .. capiti.
Pagina 126. *verſ.* 27. Uno.
Pagina 206. *verſ.* 12. dextrâ.

FACULTAS P. PROVINCIALIS *Societ.* JESU *in Aquitania.*

CUM aliquot Societatis noſtræ Theologi legerint *Opera Poëtica & Orationes Panegyricas* P. LEONARDI FRIZON ex eadem Societate; eáque cenſuerint ob materiæ dignitatem elegantiamque formæ poſſe ad utilitatem publicam typis excudi; poteſtate ad id mihi factâ à Patre noſtro Joanne-Paulo Oliva Generali Præpoſito, facultatem Autori concedimus Opera illa ſua Poëtica & Oratoria in lucem emittendi. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & officii noſtri ſigillo munitas dedimus, Burdigalæ 19. Martii an. 1674.

MECURIUS VERDIER.

SUMMA REGII PRIVILEGII.

CHRISTIANISSIMI Regis autoritate patentibuſque litteris cautum eſt, ne quis *Opera Poëtica & Orationes Panegyricas* P. LEONARDI FRIZON è Societate JESU, abſque ipſius autoris conſenſu, excudat excudendave curet, aut ullo modo effingat intra quindecim proximos annos à die primæ impreſſionis expletæ numérandos. Qui ſecus faxit, indicta pœna confiſcationis librorum coërcebitur, aliáque multâ Regio diplomate contentâ. Datum Pariſiis die 27. Junii, an. 1675. Sic ſignatum, de mandato Regis, GUITONNEAU.

Perfecta hæc prima editio fuit die 14. *Auguſti, an.* 1675.

HEROICON

LIBER I.

SACRA EXPEDITIO
AD
PRINCIPES CHRISTIANOS

Cum decretæ ad eos eſſent in Varſovienſi Poloniæ concilio Legationes, opem adverſus imminentem Turcam oraturæ,

PROTREPTICON.

SURGITE, magnanimi Proceres, quos æthere ab alto
Increpuere ſacrum ſpirantia claſſica Martem:
Rurſus equos, denſas alii conſcendite puppes.
Nunc age, nunc ſocias in prælia jungere vires

Ottomanum contra. manifeſto numine Chriſtus
Imperat, Heroaſque ſuos Deus evocat ultor.
Pannoniam, Cretam, terras populatus & undas,
Acrior ecce ruit, majoraque Barbarus audet.
Scilicet arrepto diſcordis tempore regni,
Chriſtiadûm, heu, turbas proprios convertere in uſus
Doctior, immani vaſtatos clade Polonos
Obruit, impoſitoque jugo, deforme tributum
Exigit, ac populum cenſet Regémque clientem.
Proh pudor! huic trabeam ſceptrumque inſignia mittit
Imperii ſervilis, & illætabile donum.
Ni Dominum & leges Princeps patiatur acerbas,
Territat; inſultánſque malis, graviora minatur,
Jam fræno injecto, Camenensíque arce potitus.
Qualis ubi Ætnæis proruptus faucibus ardor
Fulminat, exitio miſcens ſilváſque, domóſque,
Felicéſque priùs campos; hinc major eundo
Explicat undanti victrices agmine flammas,
Quippe ſuum depaſtus iter Vulcanus, & alta
Sævior in caſtra & magnas ſe concitat urbes.
Funerei antevolant cineres, miſtíſque favillæ
Pumicibus, cæcúſque atra caligine Terror.
Haud ſecus aſſiduis avidus ſucceſſibus inſtat
Oſmanides, pavidúmque ferox graſſatur in orbem.
Nexa inter ſeſe, & gradibus ſubſtructa trophæa
Æternam in ſeriem tendunt; acuítque cruentam
Præda famem. creſcunt vires, creſcúntque furores.
At non ſic Aſiam, Libycáſque ex ordine gentes
Abſtulit, Europæque incumbit publicus hoſtis
Chriſtiadûm, & ſpoliis dives lætatur opimis?
Ferro, igni campos & procumbentia miſcet
Agmina: non primis, non ſeris parcitur annis.
Cæditur imbellis pariter cum milite vulgus;
Sacra, profana ruunt: it torrens undique ſanguis.
Non genus hoc hominum. teſtantur Caſpia clauſtra

Immiſſas tygres populis : moréſque rigeſcunt
Caucaſei , & ſolidas cautes præcordia geſtant.
Quid loquar, ut probris inſtans effræna libido
Barbaricis , veſanum odio confundat amorem ?
Threïciis compuncta notis quot millia ſordent
Chriſtigenûm , paſsímque foro venalia proſtant ,
Remigióve addicta gemunt ; ferróve gravata ,
Preſſa jugo , terram exercent , pontúmque fatigant !
Heu Pudor ! heu temerata Fides ! impune per orbem
Exultans , Chriſto illudit Mahometica labes :
Semirutiſque trucem templis increſcere Lunam
Cernimus , antiqua de Relligione trophæum.
Jam mihi ſe Rhodiæ, Cypriæ jam cladis imago
Subjicit ; & verſis quæ dudum , ah ! Græcia fatis
Luget , inane fremens , Hyrcano oppreſſa latroni ;
Barbara nunc , priſcas nec jam reminiſcitur artes.
O Solyma ! ô ſparſæ divino ſanguine rupes ,
Quas ſcelere omnigeno Thraces fecere profanas !
O ſpecus auguſtum , & ſacri penetrale Sepulcri !
Nullane jam Regum conſpirant fœdera ? nuſquam
Alter erit Godofredus , & altera ſanguine pictum
Claſſis agens Labarum, atque Orientis digna triumphis ?
Sed longinqua pios arceſſo in prælia Reges ;
Et Syriam memoro, & gentis juga ferrea Grajæ !
Non quæſitus adeſt hoſtis , ſeque objicit ultro ,
Viſcera Sarmatiæ penetrans ; dirúmque minatur
Romano excidium ſolio , & cœleſtibus aris.
Dalmatiam , Cretam bello laceraſſe perenni ,
Rem Venetam , Dacóſque parum eſt : jam clauſtra revellit
Ardua Podoliæ , captivas inſidet arces.
Præſagíſque mali gravior jam Luna cometis
Occiduum imperii domitrix invadit Eoï.
Surgite, magnanimi Heroes , veſtriſque Tyrannum
Dejicite hærentem cervicibus. ite, ferocem

Hactenus, & fœdè tutum civilibus armis
Chriſtiadûm, properè collectis viribus omnes,
Unum omnes petite, atque exſcindite funditus hoſtem.
Ipſe pias CLEMENS concepit maximus iras,
Advigilans gregibus Paſtor, ſimul arbiter orbis,
Et pacis bellique idem certiſſimus auſpex.
Ille quidem humanos prudens adhibere labores,
Ac ſumma, quantum licuit, molitus opum vi:
Sed tamen imbelles hominum ſine Numine curas
Novit, opemque Dei recluſo excivit Olympo.
Supplicibus docuit populos ſe accingere votis,
Queſtibus & Divûm ſtellata impellere caſtra.
Ut ſuperæ fervent acies, florentiáque auro
Signa micant! toto conjurant ſidera cœlo
Lunam in Biſtoniam, & radios in tela minaces
Exacuunt: ſociali ardet rapida æthra tumultu.
Læta pias circumvolitat Victoria partes
Virginis ora gerens, & fulgure cincta coruſco:
Qualis in Odryſiam ex alto ſævire phalangem
Naupacti horriſonas quondam ſpectata per undas.
Perge Deo, SOBIESKI, audax duce; perge nefandum
In genus, Europæ vindex; neu ſperne cadentis
Aſſiduos populi gemitus, & publica vota.
Aſpice, ut infelix Scythicoque expoſta furori
Ruſſia protendit, quas, nî tua dextra reſiſtat,
Ocyus impedient captas vincla aſpera palmas.
Mollibus ille etiam fallax, ſi credula nactus
Pectora, Chriſticolas verbis deludit, & armis
Occupat incautos. Thraci ne credite, gentes,
Fœdifrago, cui nulla fides; & acinace pendet
Unica lex; juriſque modus, violenta poteſtas.
Barbarus & bruto quàm proterit omnia faſtu!
Servitio accenſet Reges Sultanus; & aulæ
Mancipia Ottomanæ, Judæo ſtigmate inuſta,
Gentibus imponit domitis; populoſque trementes

Delectu miſero exhaurit, fœdoque tributo:
Principum & incertos ludo tranſmutat honores;
Ceu viles animas, & de grege corpora mactat.
Ergo fulmineas aquilas, motúſque ſecuti
Sarmaticos, celerate viam, compellite turmas,
Europæ Proceres: juſtæ proludite pugnæ,
Subſidiis certatim alacres in bella ferendis.
Auſonidæ magni, priſcis gens clara triumphis;
Vos, fidæ quorum ante alios concredita curæ
Relligio, & cælo Petri contermina ſedes;
Quorum elata ſacri, terras ſpectanda per omnes,
Arce micant belli vexilla; piôque ſupremi
Pontifices ſigna ore canunt; rapite arma, Quirites.
Inſubres, Tuſci, Ligures, in caſtra vocanti
Sarmatiæ, pulcri in partem pretiumque laboris,
Confluite. emeritas, Veneti, ſociate catervas,
Thracibus expertas vires terraque, marique.
Huc Calabræ gentes, huc Parthenopæa juventus.
Tum vos, Alpinis excitum finibus agmen,
Taurini, Allobroges; Cyprum repetentis opimam;
Egregii Ducis auſpicio lætiſſima pubes.
Helvetii, Rhæti, duriſſima pectora bello,
Ite, Aſiæ molles populos vel corporis ipſo
Proterite incurſu, gravibus concidite telis.
Sicaniæ properate rates, Sardoaque ſigna,
Cyrnææque acies; Belgæque animoſa Leonis
Ira per Ottomanæ ſtragem exercenda phalangis.
Indorum atque Arabum toties victricia tela
Nunc & turritas Ægæo obvertite naves,
Luſiadæ: merces venati Oriente repoſtas,
Huic potiùs laudi, partæque incumbite gazæ.
Unà flos Melites, & ineluctabile robur,
Purpureo ſigno inſcriptas agitare triremes
Geſtiat, Argolicas equitans generoſa per undas,
Odryſiis metuenda manus, lectiſſima corda.

Nec minus Arctoi coeant in fœdera Reges,
Tuque adeo, cæſi poſt horrida fata parentis,
Poſt varios caſus, poſt mille pericula rerum,
Reddite jamdudum patriæ, ſceptriſque Britannis,
CAROLE; belligeram tanto pro munere claſſem,
Vindicis ô vindex Chriſti, molire, ſacrumque
Aſſere cognomen *Fidei Defenſor*, avorum
Rite viam claræque legens veſtigia laudis.
Prædones violata luant commercia ponti,
Chriſticolûmque exin metuant attingere fines.

Armipotens, ſocia & concors ditione tuenda,
Vandalus hîc animos acres, hîc robora promat,
Livoniæ avertens vicinum tractibus hoſtem.

Romulidûm quondam terror, non degener arma
Expediat Cimber, Thracum haud ſpernenda furori:
Cauſaque ſucceſſum præſtet gratiſſima cælo.

En ſeges, en fortes quæ poſcat adorea dextras,
Seſe offert, Germani, & martia corda laceſſit.
Lechiadûm terriſque, Duces, iidemque periclis
Contigui, jam veſtra animis præſumite bella.
Illo decurrat virtus palmaria campo.

Huc validas, huc verte acies; & grandibus auſis
Materiem, Cæſar, juſtoque ex hoſte triumphos
I, pete; & ipſe tuas conſors ultricibus armis
Res age. nec pacis te gratia tangat iniquæ,
Quam toties jam Turca prior, nil parta moratus
Commoda, totque agris auctus totque arcibus, ultro
Fregerit. Hungariæ motus vi, fraude, rebelles
Fovit; & inſidiis media inter fœdera turbat.
Utque Nehuſaliam, Varadinam inſedit & urbem,
Hinc atque hinc prædas abigit, tua regna frequenti
Sollicitans excurſu: & vim vis ſi qua repreſſit,
Proſequitur queſtu, accivit quæ damna, ſuperbo;
Intentatque minas, Germaniſque ingruit oris,
Teutonicis inhians ſceptris adrepit, & ultrà

Tendit atrox, ſpargitque feræ contagia cladis;
Pannonico, ah nimiùm, regno, nimiumque Viennæ
Finitimæ gravis, & nullo tractabilis uſu.
Auſtria nec dirum Pietas accendat in hoſtem?
Quid regalis Hymen, caræ fortuna ſororis?
Auxilii ſpes ampla, toro jam pacta Polono.
Quin Batavus, regnantum apices & jura vereri
Diſcat; & auſpiciis captans regalibus auras,
Velivolo Ionio veræ nunc laudis amicus
Inſtitor exagitet, communemque urgeat hoſtem
Ipſe etiam, raptuque opulentæ gaudeat oræ,
Tum melior, tum rite fidem culturus avitam.
O tandem ſolidam ſi fas componere pacem!
Supplice ten' Vates hortatu, Maxime Regum,
Appellet, ceu Sarmatico Legatus ab axe?
At tua, par mundi imperio, ſapientia curis
Antevenit monitus, precibuſque occurrere geſtit
Relligione animus, decoriſque incenſus amore.
Pannonici tu ſumma inter diſcrimina belli
Labentem auxilio fulcis, LODOÏCE, columnam
Imperii; tumidumque novis ſucceſſibus hoſtem
Proteris, Hungariæ aſſertor. Scit ſtrage cruentus
Arrabo, & cæſo Turcarum obſtructus acervo.
Agnovit LEOPOLDUS opem, fataliaque arma,
Et Francis meritos Ducibus quæſivit honores.
Heu quo diſſiluit fragilis concordia caſu!
Hoſpita Legatis, Europæique Senatûs
Pacem exquirentis ſtatio; cui nomen & ortum
Agrippæ ſanguis, fortes dat Roma colonos;
Dives opum, Rhenumque potens frænare ferocem;
Urbs, gremio adverſas partes media ipſa capaci
Conſocians; populis optatam redde quietem,
Principibus decora; & fratrum tenero imbue ſenſu
Regales animas, & inermia conſere corda.
Quò diverſus Iber? Siculam reſpectet ad oram,

Sardiniam, Appuliam, crebro quam perfidus Afer
Sultanique cliens conjuratuſque ſatelles
Diripit exſcenſu, & levibus prætentat in armis,
Barbara dum pleno procedant agmina greſſu.
Heſperiam duplicem uſque inhiant, amiſsáque regna.
Fors aliqua intentis aditum, portamque recludat;
Ore avido extortam prædam indignata repoſcet
Colluvies Maurorum, & inundans omnia peſtis.
Sat, toties periiſſe. quid, heu! nova funera mundi
Expectare juvat? ſi quem generoſa cupido
Bellonæ, ſi Pacis amor, ſi Gloria movit,
Ad bellum Pax alma vocat; puraſque, nec ullis
Tingendas lacrymis palmas oſtentat Idume.
Expiat infectos cognatis cædibus enſes
Relligio, Scythicoque ſacrabit tela cruore.
Hoc tua ſe virtus, Lodoïce, effundat in æquor,
Duc age in Ottomanum, aut turmas immitte vacantes,
Borbonide, ſurgens Proavorum ex oſſibus ultor.
Barbaricas ingens Byzantî regia gazas,
Auguſtam in ſedem Francos revocantibus aſtris,
Congeſtas mundi exuvias, tua præmia ſervat;
Æternoſque Sion debet repetenda triumphos.
Proximus ire animiſque flagrat Germanus & armis:
Ac, ſinerent anni, patrios Delphinus honores
Aggrediatur ovans; formoſoque emicat igni,
Spe jam præcipiens hoſtem. Quo turbine ſeſe
Inferet, ac populos & celſas proruet urbes
Condæus, belli fulmen; princepſque juventæ,
Et magno virtus ſuccreſcens æmula patri
Enguineus; Procerumque alii, quos ſplendidus ardor
Relligionis agit ſtimulis, victricia tollent
Lilia ad Auroræ tractus, Solymæaque regna!
Et jam Sarmatico fractus Mavorte tremiſcit
Barbarus. armatis trepidanti incumbite dextris,

Auguſti Proceres: neu clade ferocior ipsâ
Amiſſas renovet vires, urgete jacentem.
Victus at ille tamen, præruptis ardua ſaxis
Caſtra tenet, necdum Camenenſi excuſſus ab arce eſt.
Numinis auſpicio ſociatas fœdere vires
Chriſtiadûm feret, ac tantis par Regibus ibit,
Sarmatici Ducis exiguo qui milite fuſus,
Largoque undantem rubefecit ſanguine Tyram.
Threïcia & dudum propriâ res mole laborat,
Concuſſu latè immanem tractura ruinam.
Eruta magnifici pretium dabit ipſa laboris.
Sic faciles adſint Superi, ſic vota ſecundent.
Jam Moſcum bello inſtructum, ſocia arma cientem;
Jam toto imperii connixas corpore gentes
Romulidûm, Illyridemque, & quanta eſt Dacia, junctam
Sarmatiæ, Perſamque hoſtem, Graïumque rebellem
Sentiat ille ferox terris agitatus & undis;
Caucaſeoſque fugâ montes, Scythiamque requirat.

JOANNI SOBIESKIO
POLONIÆ
MAGNO POLEMARCHO
AB INSIGNI CLADE TURCIS AD CHOCIMUM ILLATA
EPINICION.

QUÆ nova Sarmaticæ rerum conſortia genti!
Laurea jam taxo increvit, jam palma cupreſſo;
Feraleſque inter gemitus Victoria læto
Ecce volat plauſu, atque alto Pæane triumphus
Inſonuit; pheretro fulgentem Gloria currum

Addidit, & feſtos aris perſolvit honores.

Regis Poloniæ Michaëlis mortem obitam IV. Id. Novemb. conſecuta proximo die victoria.

Abjice lugubres, orbata Polonia, Regis
Funere ab heſterno, lugubres abjice ſordes;
Jamque triumphales auro nitida indue cultus:
Nec dubium cælo munus gratare faventi,
Victum acie Turcam, caligantemque retuſis
Cornibus, ac multo ſquallentem ſanguine Lunam.

Ardua Chocimi Dacis qua finibus adſtat
Arx impoſta jugo, ſubterlabentibus undis;
Hîc, ſecurus agens, validis tentoria caſtris
Fixerat Huſſeinus; turritumque agmine collem
Ottomano inſidens campumque, amnemque tenebat.
Huc & Lechæo præſtantes robore turmas
Littaviæ adjunctis rapuit SOBIESKIUS armis;
Tutari patrios fines, ac vincla minantem
Strenuus immanem ferro prohibere tyrannum:
Admovet & cuneos, bombardiſque increpat hoſtem.
Crebro proludens ictu vicina laceſſit
Munimenta, gravi pariter reboantia nimbo
Æriſque plumbique, & ſtridentum igne globorum.
At quanquam imparibus coràm volitare maniplis
Chriſtiadas, pugnamque vident obtrudere iniquam;
Non tamen inſtructas acies educere contrà
Odryſii tendunt. vallo ſe denſa coërcent
Millia; nec rudia, aut temere collecta; ſed omnes
Mavortis jam docta vias, longoſque per uſus
Fatiferaſque artes Cretæo exercita bello.
Projectas operum moles tantum inter & alta
Propugnacla, ſinuſque viarum ambage reductos,
Excurſu leviora brevi certamina libant
Oſmanidæ, facili caſtrorum in tuta receptu.
Quippe ſibi haud ullo venalem ſanguine laurum
Polliciti; malè concordes, inopeſque catervas
Ceſſuras paſſim trepido jam jamque tumultu,
Certa Muſulmannis ludibria. Proinde, ſolutos

Donec ſponte ſuâ & fuſos ſine Marte Polonos
Aſpiciant, dubio parcunt ſe credere campo
Interea, juſtaque negant decernere pugna.
Quid faciat, dum caſtra fovent, Sobieſkius acer?
Quâ ſolers arte eliciat ſubducta periclo
Agmina? quo clauſos invadat robore Thracas,
Perrumpatque aditus, & ſævas objice moles?
Cominus an poſitis obſidat barbara caſtris
Caſtra urgens, ceu luſtra ferarum indagine cingat,
Lentâ fracturus vires Dux clade ſuperbas?
Cauta paludati pendent conſulta Senatus;
In partes mens ſciſſa Ducum; numeroque locoque
Quam demum tantò inferior ſpem Sarmata tentet
Poſt varias clades, miſeri tot vulnera regni.
Scilicet inſanis rapidus ſe impingere Thracum
Molibus, exitioque ruat devotus aperto.
Secum adeo patriamque trahat, penitúſque ſub ipſos
Principis occaſus communi funere mergat.
Victori quos nempe obices, aut quæ agmina Turcæ
Opponat fusâ hîc acie? Vacua illa, nec ullis
Præſidiis firmata, truci vel nuda reſiſtant
Caſtra loci ingeniô, peditemque, equitemque fatigent.
Aſt illo terdena ſitu lectiſſima bellant
Millia. tum caſtra immenſo manus arſque labore
Aggeribus foſſiſque operoſa emuniit, urbis
Prævalidæ in morem, clivo ſurgentia, & arcem
Tormentis cunctoque armorum imitata paratu.
Atque hinc fœda palus, vepreto hinc aſpera ſæpes,
Vallorumque rigens & non penetrabile textum.
Hinc atque hinc abrupti aditus: & flumine Tyras,
Et creber rapido prælabitur agmine torrens.
Nil tamen objecta ſpecie, immaniſque pericli
Concuſſus terrore, animos ſuper æthera tollit
Lechiadûm invictus Ductor. perfringere caſtra,
Turcarumque moras ardet reſcindere ferro.

Acrior ut peragat, forti quæ maxima volvit
Pectore conſilia, & cœptis audacibus inſtet,
Cœleſti monitu formaque accenſus amica eſt.
Nocturnam ſua Magnus obit dum caſtra per umbram;
Ecce viro effulgens armis occurrit Amazon,
Aquila, inſigne Poloniæ. Cui galeam auratam paſſis aquila inſidet alis;
Sed tamen evulſa pennarum parte, ſuperbum
Viſa ferox, iraque minax ſpirare dolorem;
Exertos acuens, haud fulminis immemor, ungues.
Haſtam dextra gerit: turbatam nubila frontem
Contriſtant; generoſo animus tamen emicat ore:
Nec, quæ multa notat vultus, inhoneſta cicatrix.
Et laceræ chlamydis nodus collegerat oras.
Tum Patriæ ſic nota virum compellat imago.
Pervigilas, SOBIESKI; & me pro Rege caduco
Suſtentans, cruda Thracis ditione tyranni
Eripere, amiſſoſque reponere tendis honores!
Pervigila, curiſque Ducem gere: nec tua cœpta
Aut ſocium timor, aut fallax prudentia vertat.
Quo ſtas, ne dubita, felix locus omine certo
AN. M. DC. XXI. Palmam offert. Campum hunc nobis Victoria dudum
Sacravit: cæſæ hîc terram ſtravere Polonis
Odryſiorum acies; Oſmannus & ipſe ſuperbis
Ingemuit cecidiſſe auſis, fractuſque refugit.
Perge, ô! tanta ſequi divinæ pignora ſortis,
Fatalemque novo campum inſignire trophæo.
Dilabíne tuas, Huſſeino creſcere vires
Cunctando patiere? trahas quam lubrica, ſentis,
Auxilia: & Cereris pedites jam vexat egeſtas.
Jamque domum, Rege extincto, remeare videbis
Magnates, ſolito properos conſidere cœtu;
Undique ſubmiſſum interea cogente Caplano
Auxilium Ottomanis. Et tanto cardine belli
Ceſſabis; longoque fines quæſita labore,
Præſentem elabi manibus, tua præmia, laurum?

Surge age, & ipſe tuos primi ſub luminis ortum
Ad laudem prædamque voca. Quin aſpice, ut aſtris
Relligio delapſa, ſacro comitante maniplo,
Ducit opem, totâque favens tibi militat æthrâ.
Solam operit præſaga horror ferrugine Lunam.
Excipit allabens propius Regina ſacrorum,
Fimbria quam pictâ circumfluit aurea pallâ.
Numinis auguſto radiatam nomine frontem
Infula, tergeminoque tiaras orbe coronat.
Turicremam non jam illa manu ſuſpendit acerram;
Sed Conſtantiadæ magno quam candidus æther
Purpurea ſub nube Crucem, victricibus armis
Fatale extulerat ſignum, jam luce rubentem
Oſtentat: ſimul hac Heroïda voce ſecuta eſt.
Imò ego, cui fortem verſas in prælia dextram,
Maxime Lechiadûm & ſuperis gratiſſime Ductor,
Omnia fauſta dabo, celebreſque ex hoſte triumphos,
Hæc Pater omnipotens ſtatuit commercia rerum,
Ut mea qui bello defendunt jura, viciſſim
Defendam, pia tela regens, clariſque coronas
Frontibus attexam. Mene execranda tyranni
Sacra pati Mahometis? & Orco cedere Chriſtum?
Funeſtæque ſalutiferam concedere Lunæ
Poſſe Crucem? creſcente illâ, decreſcere ſolem
Eoum, Heſperium, atque aſtro ſervire bicorni?
Non ita Sarmaticam gentem implacabilis ultor
Abjecit, prædamque atro permiſit Averno.
Stringere ſed patrio voluit turbata flagello
Regna Deus; pavidis torrentem inducere terris;
Pœnarum admonitu populos revocare nocentes
Ad ſeſe, tumidiſque infringere cornua Turcis.
En, ait, & cœli caſtris deſcendere apertis
Fulmineas, en, cerne acies. Tum nube verendas
Diſcuſſa facies aperit, palmare Polonis
Subſidium, cladem Ottomanis. Sobieskius ora

Suſpiciens divina, pio præcordia motu
Intremuit. novus inde animos Ducis excitat ardor.
Affuſæ indicium luci vocale magiſtra
Subjicit; oblatoſque viro dat noſſe faventum
Auguſtos Superûm vultus, atque ordine pandit.
Ille, vides? qui ſidereis Antiſtes ab oris
Agmen agit, patriæ memorem teſtatur & ortûs
Pannonii; terriſque incendia ſæva propinquis
Barbarici extinguet belli. Spectatus in armis
Ille prius, meruitque Deo. Quam largus egenis
Miles opem dextra miſerans gladioque ferebat!
Mox alacer Chriſtum bella ad meliora vocantem,
Hilariique tubas & fulgida ſigna ſecutus;
Ipſe etiam Turonum per agros ſua ſigna, per urbes
Explicuit, Furiaſque opifer, morboſque fugavit.
Hoſpitibus Francis exin venerabile nomen
MARTINUS, populiſque ingens & Regibus auſpex.
Crastina lux, magno Heroï quæ condita faſtis
Annua ſacra refert, meritoſque indicit honores,
Felix auſpicio pugnam vocat. Arripe ſancto
Prælia ſancta die, & feſtos paritura triumphos.
Qui comes ingreditur, paribuſque inſignia vittis
Tempora collucet; pulchro ſed rubra cruore
Auxit honoratam præfulgens laurea frontem;
Hic tuæ Adalbertus * patriæ pater. ipſe Polonos
Gneſnenſi è ſolio rexit, Chriſtoque ſubegit.
Virginis æternæ ſollennem ad prælia laudem
Entheus inſtituit populari carmine vates;
Teſtibus & doni tabulis tranſcripſit habendum
Dilectæ ante alias genti, virtutis & acrem
Belligeræ ſtimulum, pretiumque decuſque triumphi.
Carmine quo, numquam illa pios fruſtrata clientes,
Excita Sarmatiæ adſpirat pugnacis honori,
Armipotens Orci domitrix, Materque Tonantis.
Calce laborantem Virgo terit ardua Lunam.

Prælium feſto S. Martini die commiſſum.

* Polonorum Apoſtolus.

Militarem Hymnum ſcripſit in D. Virginem. teſtamentoque legavit Poloniæ, exin præcini pugnæ ſolitum.

Apoc. 12.

Tertius ille, ſuo pariter quem ſanguine clarat
Purpura; & indomitum regali corda furore,
Sollicitumque gregis venerata Cracovia cultu
Eximio cuſtodem: aderit mea bella gerenti,
Fortius ille movens haſtaque & acinace telum,
Paſtorale pedum; caulis quàm ſuave regendis,
Tam grave prædantum in rabiem, rictuſque ferarum.

D. Staniſlaus Martyr, Epiſc. Cracov.

Nomine, magnanimaque virum pietate togatus
Ecce refert juvenis; multo nec ſeciùs uſu
Splendidus armorum, quæ Tartara, quæque furoris
Tartarei ſocias acies, genteſque ſuperbas
Debellant: niveoque intacti flore pudoris
Dulce nitet, vivaque rubens flamma ardet amoris
STANISLAÜS, & Aligeris ſe concolor infert.

Talis & antè pio flagrans CASIMIRUS amore,
Morte ſacra heroïs decus immortale paciſci
Auſus, & illæſa pro virginitate beato
Victima procumbens fato; conſortiaque Agni,
Liliaque æterni meruit ſtellantia veris,
Regia progenies & regni gloria, Princeps.
Ecquid, ut ætherias inter ſpectabilis auras
Littavicis condenſa dedit ſuperare maniplis
Agmina, Turcarum ſic impia caſtra refringet?

Prima ſed optatæ veniat fiducia palmæ,
Indigetis tutela potens & amabile KOSTKÆ
Præſidium. Quanquam hic obitu delectus ab ipſo
Regibus ac populis Tutor: ſed fervida nuper
Cognati pietas Regis, ſummique Senatus,
Myſtarumque Equitumque ardens quibus inſtitit ordo,
Vota patrocinium tandem meruere ſacratâ
Lege ratum. dabit ille ſuæ nova pignora ſortis.

B. Staniſlaus Koſtka Poloniæ Lithuaniæque Patronus præcipuus à Pontifice declaratus.

Atque hoc ipſe ſolo jamtum cæleſte probavit
Auxilium; jamtum pietati æquata poteſtas
Explicuit ſeſe, patriam ſervantis alumni;
Barbariæ tota incumbens Thrax mole tyrannus

Superior ad Chocimum victoria, B. Koſtkæ præſidio parta, te-

ſtibus etiam regiis litteris aliiſque publicis monumentis.

Cum tot ab extremo terrarum effuſa receſſu
Millia, quot Mæotis agit, quot Boſphorus undas,
Infeſtis ageret ſignis; cæcoque furore
Sceptra Sigiſmundo præceps, altaria Chriſto
Extorquere parans, faſtu pulſaret Olympum;
Et Ladiſlaum vaſtis aſſultibus urgens,
Prælia miſceret generi fatalia veſtro.
Nubivago invectus curru tum Koſtka Patronum
Et viſus gerere, & Magnam conjungere Matrem
Auxiliis, tenero MARIÆ dignatus amore.
Tum ſimul & Regi (bello inſurgente petitum,
Regni ad tutamen) ſanctum ac venerabile munus
Tranſmiſſum Auſonia fines intrare Polonos
Egregii cœpit juvenis caput; & ſimul atrox
Finibus excedens regni, poſtque irrita dirùm
Cœpta fremens, lacera Oſmannus vexilla trahebat;
Pone ſuæ linquens immenſos cladis acervos.
Nunc quoque victrices experta Cracovia curas
Gratatur Koſtkæ, & læto meritum ambit honore;
Feſta triumphalis renovans ſollennia pompæ.
Auſpice quid tanto metuas immania caſtra?

Recens hæc victoria ſub ipſum relata B. Staniſlao ſacrum diem, quo Id. Nov. conſignantur.

Jamque inſtat ſacrata dies, quâ publica geſtit
Sarmatiæ pietas, carumque ornare laborat
Indigetem; & ſupero Tellus conſpirat Olympo.
Ac tua demeruit crebris ſpectata Patronum
Muneribus pietas; blando quem fovit amore
Semper, & aſſiduis voluit clareſcere ſignis
Omnipotens, ſanctique parat faſtigia cultûs.
Hoc duce & innumeras Geniûm advolitare cohortes
Auxilio videas, capitique adamantina circum
Scuta dare, & jaculis trepidum flagrantibus hoſtem
Sternere. Jam Valachi Turcis venere revulſi:
Cedere mox ſtatione ſua, parteſque parati
Moldaui Ottomanas ſignis mutare Polonis.
Nec ſuſpecta fides: certo ſtant fœdera nexu.

Pertæſum

Pertæſum Schytici proceres populoſque tyranni eſt.
Tu dextram Superis tantum præbere miniſtram
Ne ceſſa ; & vallo propior ſuccede, pericli
Securus. Non vana tibi hæc ludibria noctis :
Haud dubitanda cano. Divis, i, caſtra ſecundis
Exupera. hoſtilem tormentis dejice turbam ;
Turcarum implebunt congeſta cadavera foſſas :
Terraque & Odryſio ſpumabit ſanguine flumen.
Huſſeini ſollennem intra conopea reddes
Victor ovans pæana Deo : prætoria ad alta
Gaudebis, Baſſæque opulenta in ſede profani,
Non hos auguſti ſubſtructâ in muneris uſus,
Magnificas peragi grates, ſacriſque litari.
Æterno recolent populi decora iſta triumpho.
His dictis, nubem in nitidam ſeſe ipſa, ſuumque
Collegit comitatum ; & ſulcum lumine duxit,
Rectam in caſtra viam ſignans rutilo hoſtica tractu.
Emicat hîc Superos venerans Sobieskius ; & qua
Lucet iter, necdum exorto Titane, ſecutus,
Ipſe pedes caſtrorum habitum vallumque minaſque
Explorat ; quid Turcæ agitent ; quâ parte Polonis
Opportuni aditus turmis ; cuncta ordine luſtrat.
Præcipites quantum in foſſas cava terra dehiſcit,
Horrifico ſe aperit barathro ; tantum aggere creſcit
Perpetuo, ſolidoſque refert alte edita muros.
Denſa coronabat caſtrenſes machina gyros.
Nec Turcas ſegnis preſſit ſopor : aggere ſummo
Stant circum armati, & crebrum vallo excubat agmen.
Talia ubi certo jam cominus omnia viſu
Obſervata Duci ; jam ſeſe ardentior ipsâ
Terroris facie ſtimulatque, animiſque pericla
Digna ſuis, paria heroæ molimina gaudet
Virtuti, ac ſummæ ſegetem conſurgere laudis.
KOSTKÆ infixa viget penitus fiducia cordi.
Præſidii ſubit illa animum cæleſtis imago,

Quæ denis prior extulerat ſeſe inclyta luſtris,
Dur.æ ad Chocimum ſummo in diſcrimine pugnæ,
Corripiens lectas mira ad ſpectacula mentes,
Purgatoſque oculos, & neſcia fallere corda.
Viſus ab occaſu procurrere ſolis in ortum,
Luce viam ſignans currus. Sedet aurea Virgo
Sidereo ſuper axe, Deumque amplexa puellum,
Totaque, purpureo ceu ſole induta, coruſcat;
Undique candenti radios jaculatur Olympo.
Reginæ ante pedes affuſa luce refulget
Dilectus juvenis, nitidoque ſimillimus aſtro.
Iſque habitu ſupplex, almam captare Parentem,
Præpete quam ſequitur Dominam Victoria curſu,
Nube videbatur volitans per aperta curuli.
Conflictu in medio Thracum, ſævoque periclo
Dulcem oſtendebat patriam, defenſor ab alto
Ipſe potens, majúſque addens in prælia numen.
Nec dubius, referat paribus quin æqua periclis
Subſidia, hunc animo ſpectat, præque omnibus unum
Implorat ſimul ipſe, ſimul conſueta, vocare
Imperat obnixis Sobieskius agmina votis.
Præcipue concepta Duces fiducia in omnes
Dividitur: certi ſtat Tutelaris amico
Terribilem auſpicio, mora nulla, capeſſere pugnam.
Turmis & KOSTKÆ ſacrum data teſſera nomen.
Ærea Sarmaticis mox undique cornua caſtris,
Tympanaque inſtantem concentu edicere pugnam.
Ilicet & pugnæ accinctos Dux fortibus acer
Exacuit dictis. Hîc Religionis amantes,
Hîc Patriæ decoriſque animos ciet. Obvia præda
Monſtratur: queis caſtra viis ſuperanda, quibuſque
Auſpiciis: facili Superûm ſterni ardua nutu.
Virtuti latè inſanas ſubſidere moles
Senſuros, foſſaſque æquari cædis acervo.
Oppreſſas urbes, regni Camenenſia clauſtra

Hoſtibus eripiant. hîc claves arcium, & uno
Omnia torqueri fatalis cardine pugnæ,
Et famam, & cara cum libertate ſalutem.
Tanto inſultantes faſtu, vectigal & auſos
Exigere, inſeſſo detrudant limite Turcas.
Atq; eodem meminiſſe jubet quondam æquore victos.
Huc ſpes arrectas populorum: adſtare Ruthenos,
Moldavos, Valachos. ſub jura Polona volentes
Ac tacito repetant jam obſtrictas fœdere gentes.
Vindicibus ſocias armis Victoria dextras,
Et certam junctura fidem. Sibi publica fata
Credita pugnam inter revocent, ſummique Parentis
Commiſſam & Patriæ cauſam: quàm ſplendida cælo,
Quàm terris maneant pulchrum pretia ampla laborem.
Sic animos poſtquam validis hortatibus Heros
Implevit; nudo flammatus acinace primam
Evolat ante aciem; & peditem pedes ipſe ſub ora
Turcarum, foſſaſque & propugnacula ſiſtit.
Proxima jam vallo pugnam tormenta ciebant,
Moldavi quâ parte Ducis ſeſe obvia caſtra
Ottomanis adjuncta dabant, proprioque dirempta
Aggere. Diſſimulat conceptum hoſtilis imago
Transfugium; juvat arcanam fraus bellica pacem.
Cedit non invitus; & igneæ tela procellæ
Dum fugit, inſtantes recipit, junctóque Polonos
Agmine Dacorum Princeps in Turcica ſepta
Promovet. Hinc læta ingreſſus victoria cepit.
At quota pars operis tamen applicuiſſe tremendis
Directas oris acies? ſtant robora valli;
Stat ſuper aëriis ſurgens par montibus agger:
Infra putris humus, vaſtaque voragine circum
Undique reſtagnat foſſarum immanis hiatus.
Nec minus aſſultu indicto Sobieskius hoſtem
Aggreditur, princepſque in aperta pericla ſequaces
Inducit voce extimulans dextraque catervas.

Ut tonitru horrendo, ac piceo torrente ruinam
Edere caſtrorum, & vallum cœpere curules
Sternere bombardæ; ſimul & conferta nitrato
Pulvere miſſilia, & ferro plumboque gravata,
Innumeras Threſſam in turbam diſpergere mortes:
Extemplo adnixi, atque animis ſua tela ſecuti
Sauromatæ irrumpunt, turrita evincere caſtra
Certantes, ferroque omnes reſerare latebras.
Nec vero interea reſides ignavia Thracas
Detinet, aut ſolo propugnant aggere caſtra.
Præſens adverſo reſpondet pectore robur.
Ære graves ſolido, quæ Turcas plurima obarmant,
Congeminant tormenta globos: furit aëre toto
Ferrea tempeſtas, plumboque ignique remiſta.
Confuſæ ſaxis frameæ, glandeſque ſagittis;
Nimirum & cælo terras confundere viſus
Armorum fragor, & rauca inter claſſica vaſto
Cornipedum immixti fremitus clamore virorum.
Signa movent:nuſquam requies.necdum aſpera confert
Pugna manus, mediæque arcent diſcrimina foſſæ.
Bis valido aſſultu Turcas petiere Poloni;
Bis Turcæ aſſultus vallo repulere Polonos.
Altior hîc animo inſurgens, ultraque morarum
Impatiens ardet Sobieskius. utque coruſco
Extulit inſignem ſpectandus acinace dextram;
Statis, ait, cæptoque abſiſtitis! hæccine virtus,
O ſocii, Patriæ vindex, vindexque ſacrorum?
Nec retuliſſe pedem pudor eſt? Ite auſpice Chriſto,
Cæleſtis cauſæ memores. Duce Numine freti
Ite, agite, invictis certi ruite omnia dextris.
Non Patriæ, non jam ſuprema pericula tangant:
Chriſticolas Chriſtus moveat, calcandaque Turcis
Relligio. Tantum hæc Ductor medio acer in æſtu,
Indignans. nec fruſtra. animis vox omnibus una
Suffecit, Chriſtique incendit pectora nomen.

Continuo Chriſtus, calefacta per agmina, Chriſtus
Volvitur: ora, animos Chriſtus nec ſpe implet inani.
Nam ſimul increvere animi; ſimul æthere amico
Aucta ſecurigeras intendunt robora dextras:
Tertius & Turcarum obices perrumpere tandem
Impetus evaluit, caſtriſque immiſit apertis.
Huſſarti, natæ bellorum ad dura cohortes,
Multâ emolitæ vi barbara claustra revellunt.
Protinus incurrit, quà porta effracta, Polonus
Victor; & attonitos hoſtes agit undique terror.
Spumeus everſo ſuperans velut aggere torrens,
Collectaque ira tumidus, cumuloque ruentum
Turbidus undarum, paſſim caulaſque gregeſque
Conglomerans rapit, atque evulſas ſtirpibus ornos.
Terribili ſonitu latè loca pulſa reclamant.
Talis ovans hoſtili infert ſe Sarmata vallo;
Obvia præcipiti permiſcet cuncta ruinâ.
Numine victricem dextro ſic ire phalanga
Exultans; votique, opifer quo rite vocatus
Koſtka aderat, compos tum denique Ductor in altum
Emicat alipedem ſaltu; peditemque ſecutas
Accelerare jubens equitum præit arduus alas.
Ocyus infundit patulis ſeſe utraque caſtris,
Dextra Palatino Ruſſorum addicta magiſtro,
Demetrî læva imperiis. aciem ipſe ſupremus
Ductor agit, cunctiſque animos Sobieskius afflat.
Trans foſſas primum objectos, longoque revinctos
Inter ſe tractu, ferrata repagula, currus,
Jam pediti hinc illinc perfoſſa, adituque recluſo
Tranſiliunt, Turciſque acres palantibus inſtant.
Splendida turbantur rapido tentoria curſu,
Barbaricæ calcantur opes. non obvia tardat
Præda viros, chalybemve auri vis blanda retundit.
Pulvere jam cæcus fumoque obtexitur æther:
Letiferæ crepitant flammata grandine nubes.

BIBLIOTECA N.Z. ROMA VITTORIO EMANUELE

Omnigenis ſævit telis, geſtitque cruore
Sordidus, ac totis volitat per funera caſtris
Sarmata, nec trepidos patitur conſiſtere Thracas.
Pars ingens, Paczi, pugnæ, cui Littava ſummo
Agmina rectori parent; tuque inclyte factis
Czarneski, qua voce mihi citharave canendus!
Cætera Lechiadûm neque ego clariſſima bello
Nomina conticeam Procerum, queis laurea Martis
Debita; & Aoniæ cumularim præmia frondis,
Largior appulerit cupidas ſi fama ſub aures.
Nec meritæ Huſſeinus fraudetur munere laudis.
Ille ubi depulſos, iterumque iterumque feroces
Aſſultu haud ultra potis eſt arcere Polonos;
Jamque adeo caſtris medios videt: omnia dextrâ,
Omnia conſilio expertus; non ille pudenda
Evaſiſſe fuga properat; ſed Marte receptum
Temperat. Adverſum quin & furiatus in agmen
Principis invectus Demetrî, robur ab ipſa
Clade animoſque trahens, lævam concuſſerat alam,
Victoris manibus palmam infregiſſe minatus;
Ni vigil, atque animo partes arrectus in omnes,
Providus auxilio Sobieskius advolet; & jam
Arcta laborantes inter diſcrimina turmas
Erigat, Huſſartûm valida ſubeunte caterva.
Aſt omnes quamvis caſtrorum agitata per oras
Turba fugit, vallumque extra dat terga Polono;
Ferreus egregio Janiſſarus agmine reſtat.
Nil turbata phalanx, non ullâ ex parte ſolutis
Ordinibus collecta, jugo conſedit; & alta
Huſſeini octonis aciem prætoria circum
Millibus inſtruxit; Magnique oblata recuſat
Munera Ductoris, placidaſque admittere leges.
Hic labor, hic nodus, pugnæque aſperrima moles.
Chocimo propior, montanoque edita dorſo,
Caſtrorum regio domitis ſupereminet arvis.

Acre ſatellitium Sultani, interrita leto
Stat numeroſa cohors; projectam ultura ſalutem,
Armorum ſeſe vallo,ſtipata coronat.
Ignivomo rigidi ære tubi, præfixaque acuto
Silva ſariſſarum protenditur undique ferro.
Fortes relliquias, & inexuperabile ſeptum
Militis Ottomani, cur vitæ prodigus ultro
Ac fortis nimiùm tentet, rerumque periclo
Fatali victor ſpiſſis ſe immiſceat armis?
Horrentem, & denſo conſertum robore vallum
Disjicere admotis placuit, quæ Turcica præda,
Tormentis, ſolidas aptis divellere turres.
Ergo aciem contra Odryſiam Vulcania moles
Ducitur ingenti ſerie; vaſtoque boatu
Sulfureos nimbos & fulmina Martis ahena
Torquet in objectum truculenti militis agmen.
It ferrata ſeges, flammâque animata phalangem
Dilacerat; longeque actis lateque recluſam
Limitibus ſecat. Hac orbes rapido ære volutos,
Hac rutilas ſpargi diro ſtridore catenas
Cernere erat; contrita ſimul, ſimul uſta virorum
Brachiaque & capita, huc illuc jactata per auras;
Sanguineoque afflicta ſolo ſqualentia plagis
Corpora, & ipſa ſuis transfixa indutaque telis.
Quà labes impreſſa, ruunt in aperta parati
Septa equites. iiſdem ſævos modò lenius ignes
Intonuiſſe putes caſtris, & ahenea Martis
Fulmina, dum totas agitant populantque cohortes.
Sic alacer turmas rapit impetus, agmine rupto
Supremam ardentes cladem accumulare Polonos!
Jam partam laudem, victriciaque arma morari
Auſam aciem delere avidi cæduntque metuntque.
Certatim gladios, haſtas, ſclopeta, ſecures
Ingeminant. Medios ſe nobilis ira per hoſtes
Explicat, extremo gemebundâ in morte furori

Oſmanidûm inſultans ; protritaque quadrupedantum
Calcibus, & rabido laniantur corpora morſu.
Aëre trunca volant, ſternuntque informia clivum
Membra: natat tellus, & cælum ſanguine rorat.
Lechiadûm ſic Marte phalanx Janiſſara late
Procubuit. totis ſic Biſtones undique caſtris
Ejecti ruere ad fluvium, pontiſque propinqui
Effugia, & fœdam pedibus mandare ſalutem.
Ipſe Huſſeinus atrox, luctuque oppreſſus amaro
Dum fugit, & triſtes Sultani præcipit iras,
Incertus, Dominum gravius formidet, an hoſtem;
Radziviliaci percuſſus acinacis ictu
Pænè cadit: multo perfuſum ſanguine morti
Vix caput eripiens, trajecto elabitur amne.
Non ita, quos comites fugienti terror agebat.
Littavicus partem immiſſis equitatus habenis
Sternit humi: partim, victorum urgentibus armis
Ponte ſuper, tumidi ſubjecta in flumina Tyræ
Præcipitant; ſeniſque extincti millibus, undas
Corporibuſque armiſque arctant, auctaſque cruentant.
Alter & undantes habet amnis ſanguine terras;
Terras, quas cæſi, biſſeptem millia, Thraces
Contexere; vaga ſegetes ut falce per agros
Dejectæ, aut ſilvis excuſſæ turbine frondes.
Innumeræ paſſim campos per & horrida caſtra
Apparent leti facies. diviſa bipenni
Hic capita; & cerebro & tabo miſcetur arena:
Illic ſemicremata jacent, diſcerptaque plagis
Corpora, dimidiique homines, dubiæque figuræ
Truncorum; & fœde mutilos mors crebra per artus.
Haſtarum infracto confoſſi pectora ligno,
Huſſartæ legionis opus pars vulnere monſtrant.
Mactati cum plebe Duces, Baſſæque cruenta
Arva premunt: Solimannus humum, Seyduſque momordit.

Torvus adhuc vultu ſpirat furor ; armaque ſervat
Pugnæ dextra memor, victorique ira minatur.
Victor at ipſe ſuo, poſtquam jam cæde peracta
Reſpirare datum eſt, facto defixus, & acri
Proruta metitur Thracum munimina viſu,
Conciſaſque acies, fumantes ſtragis acervos ;
Et tantum potuiſſe feros miratur in hoſtes.
Nec minus & prædâ gaudet, quæ maxima caſtris
Parta ſubit : ferroque aurum non molliter emptum ;
Splendida Turcarum Procerumque Ducumq; ſupellex,
Militiæ admiſtus luxus, pretioſaque veſtis ;
Armorum genus omne, viris gratiſſima præda,
Verſandum meliore manu. generoſaque equorum
Corpora ducuntur, ſtratis fulgentia pictis,
Threïciique Afrique greges, Aſiæque cameli.
Tum, queis immenſa ſatiatus cæde pepercit
Sarmata ; Romanis ſpectacula digna triumphis,
Ductores in vincla dati, diſcinctaque turba,
Chocimi paucas fuga condidit arce cohortes.
Mox ipſas, arcemque petens Victoria, vertit
In Dominos tormenta ſuos, quæ plurima caſtris
Ceperat. Obſidio pugnæ cumulavit honorem.
Debita, Magne, tibi ſpoliis redduntur opimis
Præmia, Dux. phaleris ſonipes gemmiſque ſuperbus
Huſſeini, prona domitum cervice fatetur :
Victrices felix Domini potioris habenas
Induit, ad palmas mutata ſorte vocatus.
Lunatumque Crucem ſignum Prætoris adorat,
Candiæ ab obſidio clarum, Venetûmque trophæo,
Et Vaticani ſacrandum fornice templi.
At tu laurigeras, Turcæ conopeo ab ipſo
Ductoris, propera chartas emittere victor ;
Lætitiamque, tui fructum diffunde laboris,
Sarmatico late regno, ſociiſque, Patrique
Chriſtiadûm ante omnes, ingentia prælia narras,

Primarium exercitus Turcici vexillum, in Candiæ obſidione ſpectatum, hoc prælio captum, & Romam ad Pontificem miſſum à Sobieskio victore.

Divinam teſtatus opem; ſacriſque litatis,
Caſtrenſi medius Procerum gratante Senatu
Palmarem ſignare diem per ſecula gaudes,
Annua rite pii ſtatuens documenta triumphi.
Sic Patriæ fœdatus honos, violataque Turcis
Relligio, ultores majeſtas utraque ſacro
Repperit illuſtres bello. Sic KOSTKA Polonos
Protegit, atque novo tutelam pignore ſancit.
Inde novus grato generoſa in pectora ſenſu
Ardor, & integri veniet ſanctiſſima cultus
Ambitio, ætherios dudum quæ prenſat honores
Auſonio explendos ritu, ſupremaque dona.
Sic demum votis damnata Polonia, Koſtkam
Splendidius venerata ſuum, feſtaque per urbes
Ibit ovans pompâ, dulcique operata Patrono.
Conſurgent memores aræ: ſervata Patronum
Agnoſcent, claroque auguſti munere picta
Indigetis referent ſollennes templa triumphos,
Ac tanti vivent monumenta æterna favoris.
O mens ætherii celebrandaque cura Parentis,
Sarmatico invigilans regno, duriſque ſecundos
Caſibus intexens! ô ſoſpita dextra, caducis
Maturam ſubmittere opem fidiſſima rebus!
Dum cælo emeritum ſub tanta pericula Regem
Occupat, ingentem ſpoliatis Rege triumphum
Dat terris Genitor. Supera conſedit in aula
VISNIOVIZKIADES, nequicquam ad ſacra profectus
Bella, graveſque via paſſus caſtriſque labores,
Præmia jam regni excepit melioris; & amplis,
Queis Lauretanæ moriens donaria cellæ
Auxerat, aſtriferum gemmis diadema repenſum.
Fatalem unde tulit labefacto corpore morbum,
Robora ſuggeſſit caſtris, palmaſque miniſtrat;
Et conſanguinei captat præſentia Koſtkæ
Auxilia, & Divæ placido regnantis Olympo,

Fulmina quæ Nati armipotens in prælia torquet.
Queis vitam impendit cœptis, finemque decuſque
Addere lætus ovat victor certaminis exors.
Nec, qui Sarmaticæ Casimirus blanda coronæ
Pondera, tot clarus factis, tot caſibus heros,
Abjecit miro exuperans pietatis amore,
Et Francæ hoſpitio ſedis ſupera alta petivit;
Tanta fatiſcentis curam inter prælia regni
Abdicat, & patriæ ſanctum deſertor amorem.
Abſtulit hunc ſecum, invita dum cederet aula
More novo contemptor opum, contemptor honorum,
Æternumque memor fido Rex æthere ſervat.
Ille Boryſthenidûm motus, turbamque revicit
Immenſam Kostkæ auſpiciis; munuſque Patroni
Grande ſonans, cui ſe ſupplex diſcrimine ſummo
Obtulerat jam caſtra petens, mox vindicis alti
Nobile votivo ſimulacrum veſtiit auro
Soſpes, & edomito rediens jam major ab hoſte.
Tandem inconcuſſo ſolio ſuper aſtra ſerenus
Sternere amat ſævos felici lumine fluctus,
Et prece victrici Superos armare faventes
Gentem in Threïciam Sobieskî ingentibus auſis.
At Frater, qui ſceptra prior Lechæa trophæis Vladiſlaus IV.
Extulit, Oſmanni victor nunc denique vinci
Annuit, ardentis ſigna inter vectus Olympi
Notam ad Chocimi ſedem; ſpectatque juvatque
Lechiadûm pugnam, fortunatumque laborem.
Barbaricos quippe aſſultus infregerat olim
Aggere caſtrorum Princeps, ubi noctis amicæ
Hoſtica per tenebras meditantem invadere caſtra
Luce Jagelloniden monitus præverterat hoſtis.
Tu vallo ſeptum atque operoſis molibus agmen
Sole palam exuperas, Sobieski; & ſplendidus ultor
Chriſtiadûm caneris, communi pectus ahenum
Hoſti objectaſſe, ac rapidum frænaſſe furorem

Terrificaſque minas ; & famam æquabis Olympo.
Nunc etiam lætis pugnæ ſucceſſibus inſtas,
Quà licet : & pulſum regni Vexillifer urget
Caplanum , Dux Magne , tuo procurrere juſſu
Acer in Ottomanos. trans Iſtrum cedere adegit ;
Et tractus purgat Valachos , tutiſque volentes
Inſidet hibernis ; vaſta dum ſtrage per agros,
Per montes , trepidis fugientum erroribus actas
Relliquias ipſi fervent abolere coloni.
Diſpoſita circum interea ſtatione fatigas
Mirum audacis opus ſtructuræ , Artiſque rigentem
Naturam armantis. quæ vix faſtigia pennis
Affectent aquilæ , nidis ſaxa alta legentes,
Caſtra ſupercilio rupis Camenenſia pendent,
Terriſque imperitant late , cœloque minantur.
Intus acerba furens arcem labefecit egeſtas,
Extruditque fames Huſſeinum , equitumque catervas.
Sic , ô, ſic ſtratis victor ſpolia ultima Turcis
Detrahe. Bellipotens felicis gaudia pugnæ
Præſtet inoffenſo late creſcentia curſu.
Danubium , Euxinum , ſacroque Propontida bello
Sarmata proſubigat , pacatoque imperet Hebro.
Diva , triumphorum mater , tuque optime ſemper
KOSTKA fave : celebrique affuſa Polonia cultu
Quot vocat Indigetes , juſtis addicite votis
Optatum decus , & veſtro quæ nomine ſurgant
Æterniſque operum titulis ſignata trophæa.
At rerum caput & ſummam, præque omnibus unum
Largiri eximium donis properate benigni
Cœlicolæ , Regem , veſtro quem munere dignum
Unanimi agnoſcat gratata Polonia plauſu.
Impavidum belli Regem , ſed pacis amantem;
Juſtitiæ quem annexa Fides , quem ſtrenua Virtus,
Candida quem Pietas ; arteſque imbuta regendi
Ornet , & imperii vario Solertia motu

Nil titubans, fortique eadem placidâque ſalubris
Quæ rerum ingentes dextrâ moderetur habenas.
Dotibus inſignem tantis Heroa, Poloniſque
Uſu animoque graves aptum ſarcire ruinas,
Annuite, ô Superi. Nil Ambitus, aut vaga poſſit
Gratia, nil pretium; meriti vis unica regnet.
Concilia in regni, magnæ ad ſuffragia ſortis
Devolet, ancipitemque regat Concordia campum,
Nobilis & ſenſus acuat Prudentia turbæ:
Conſiliique auctor, divinâ Spiritus aurâ
Mentibus inſinuans, dociles ad publica flectat
Commoda; civiles & numine comprimat undas.
Quam mundus prenſat, Superi, deferre coronam:
Ac regem, arbitriis nunquam fallentibus ipſi
Deligite, aggeſtiſque illuſtrem fingite donis.
Magnificum humanis opibus, nec inane tumentem,
Augeat ætheriis divinæ copia gazæ.
Tartaricas hic ille acies, Turcaſque, recenti
Clade ſuper, damno inſolito probroque furentes;
Europæ atque Aſiæ contractis viribus, arma
Sævius attritæ jam jamque inferre paratos
Sarmatiæ, excipiens ſolido Rex pectore frangat:
Quo nova Chriſtiadûm reſonet victoria templis;
Primitiaſque dicans lætique exordia regni,
Principis auguſtum tollat ſuper æthera nomen.

HÆC ego; dum varios Muſarum educere fetus,
Præſulis auſpicio FERNANDI & numine vates
Accelero, æterni memoranda exempla favoris;
Sarmatico hæc bello ſuper, atque urgente periclo
Chriſticolûm, Ducis & Magni victricibus armis,
Cantabam, raptim, lauroque innexa recenti
Signa movens; ubi me Padebornæ afflavit Apollo,
Quo ſine nil amplum, & ſacro mens concipit
œſtro.

Namque mihi auſpicio præſens, & Apollinis inſtar
Unus adeſt, facileſque indulget cantibus aures
Uſque meis Princeps: latebris altoque receſſu
Merſum acuens, dulces in luminis evocat auras.
Quin & muneribus totam, quàm didita longe,
Pieriam gentem & claro dignatur amore:
Regia præſertim quà ſe Lutetia cælo
Extulit, ante alias Phœbi clariſſima ſedes.
Aurea FERNANDI paſſim collucet imago,
Quam citharæque tubæque, & ovantes carmine cycni
Aſtra inter celebrant ſurgentem; & amabile ſignum
Suſpiciens, cantuque ſimul plauſuque ſecutus
Incola Parnaſſi, & Pindi chorus omnis adorat;
Gentileſque notas, inſigniaque alta biformis
Imperij, & mentis radios à fronte micantes.
FURSTENBERGIACI ſpectator ſideris ignem
Concipit, & ſancto geſtit ſuſpenſus ab ore,
Grandibus inſcriptos titulis veneratus honores.
Numinis hinc ſpirans auguſta relucet imago.
Te duce ſurgentis, PRINCEPS, & ſegrege famam
Tentare audentis verſu, proſcenia libri
Aſpice, quo blandus ritu, quâ fronte ſerenus
Exigui toties munuſcula grata clientis
Spectaſti, Muſiſque jubens tua dona ſecundis
Teutonicas paſſim & Latias volitare per oras.
Te præeunte modos & ſacri claſſica Martis,
Succinui, longe tenui veſtigia greſſu
Devenerata ſequens, & non imitabile plectrum.
At tibi non Muſâ Ottomanos agitavit inermi
Vox pariter ſuaviſque lyras, fortiſque tubarum
Terribiles meditata ſonos; auditaque toto,
Quà patet, orbe pios urgens ad prælia Reges.
Cretæas etiam donis porrectus ad oras;
Pannonico emeritus bello; Scythica arma, tuorum
Fregiſti manibus victor, dum myſtica tela

Aureum numiſma Celſ. Princ. Ferdinandi Epiſc. Paderb. Coad. Monaſt

In Principis Ferdinandi Poëmatis multiplex ad ſacrũ bellum adhortatio legitur Idem adverſus Barbaros & pecunia Cretam, & ſuppetiis militaribus Hungariam impenſe juvit.

Ipſe moves, ſupplexque tuas operaris ad aras;
Cæſaris auxilio florentem ſplendidus alam
Tranſmiſiſſe equitum;ferroque auroque juvabas.
Ah facti maneat turbatis gratia rebus!
  Veſtphalicis dum ſævit agris Mavortia labes,
Heu nimium placidæ nimiumque adverſa Camœnæ;
Neuhuſia ſublimis agens tamen arce refulges
Horrificos inter nimbos, bellique procellas
Pacato exuperans animo, nec parcus avarum
Agminis infeſti pretio mulcere furorem.
Triſtibus hibernis vexatæ, armiſque ſuorum
Sic plebi tenerum impendis miſeratus amorem,
Paſtoremque gregi præſtas, patriæque parentem.
Sed pia conſoſſus licet acri corda dolore
Vulnera perſentis populi, fœdaſque ruinas;
Haud dejecta ſuo mens robore perſtat: & Arctos
Pervigil ut vaſto bacchantes deſpicit undas
Oceano, fidaque vagas immota carinas
Luce regit; ſic illa feros ſuper ardua caſus
Eminet, invictaque potens virtute, frementum
Cœlo affixa videt terrarum inſurgere motus.
  Nec minus & ſummo Parnaſſi vertice regnat
Princeps; ac lucem ingeniis dum præbet amicam,
Cordibus ardorem vivo ſimul addidit igni.
Nil mihi Phœbeus, jactat quem fabula, fervor:
Solus agit placito FERNANDI ſpiritus æſtu.
Ille operis curſumque ciet, mollitque laborem:
Spem donis prævertit; & altæ ſemina mentis
Dividit, inclinatque apices, ac læta clienti
Dulcibus auſpiciis Superûm commercia præſtat.

IN
OPERA POETICA
CELSISSIMI PRINCIPIS
FERDINANDI
FURSTENBERGII,
PADERBORNENSIS EPISCOPI, COADJUTORIS MONASTERIENSIS,
PANEGYRICON.

INDECORES animas, turbamque exoſe profanam
Quam procul Aoniis ſummotam finibus arces,
Tu quoque Muſarum fanis abſiſte Sacerdos,
Flacce procax; tuque ô, Flacco cum Vate, Properti,
Et qui virginibus male-gratus cunque Camœnis
Sacra tulit. melior caſtas operatur ad aras
Fatidicæ Antiſtes gentis, quem [1] ſuavis ab alto
Spiritus, & certi vis plurima Numinis afflat.
Amiſii ripas virides & glauca ſalicta
Teſtor, ubi exanimem lugebas Tityre [2] Daphnin,
Inſignem meritis, inſignem Prole Parentem.

[1] Lemma Principis, *Suaviter ac fortiter.*
[2] Primum Poëma inſcribitur *Daphnis, ſive Fredericus Furſtenbergius, Parens.*

Veſtphaliam,

Veſtphaliam, Angariam, Nymphaſque ad juſta ciendo,
Sollennem ipſe præis planctum; laurumque cupreſſumque,
Atque apium, atque hederam cumulas, ſuprema ſepulcro
Dona ferens, cælaſque æternum in marmore carmen.
Felix ille pio facundi munere Nati,
Quem Paderæ campos & pinguia regna tenentem,
Ipſa etiam, pecorumque ferax domitrixque luporum,
Adſcivit Mimigarda ducem; quem ſummus & ultro
Fovit ALEXANDER claro complexus amore,
Paſtorumque idem Princeps, Vatumque Magiſter.
Scilicet intactæ vitiis, doctæque beatas
Mentis opes miratus, adhuc florente juventâ
FERNANDI, ſenſuſque graves maturaque corda,
Ætheriæ afflatus auræ, & commercia Divûm.
Nec tamen impenſo ſupremus honore Clientem
Chiſius evicit, Regum Pater, Arbiter Orbis.
Splendida judicia & generoſi præmia cultûs
Mutua Pontifici referens; quos cepit, amoris
Pignora magnifici, titulos decorabat honorum,
Exſuperans meritis, lucemque in dona refudit
FURSTENBERGIADES. age, quo divina rependat
Carmina Regalis pretio Favor, aut quis Eoâ
Heſperiaque micans gaza compoſtus acervus?
Carmina, quæ Tuſcos inter ſpectabilis amnes,
Umbro [1], populeâ vernantem fronde coronam
Cæruleo indutus capiti, meditatur, ubi omnem
Puniceo ripam vidit floreſcere cultu,
Ac teneris hiemem Zephyri intepuiſſe flabellis.
Felices ortus, ingentia fata renarrat
Chiſiadæ pueri, & cunas præſagus adorat.

[1] Umbro, nobilis Hetruriæ fluvius, inducitur à Ferdinando, Fabij Cardinalis Chiſii natalem Hendecaſyllabo ſuaviſſimo celebrans.

Haud tales dedit ante modos,[4] cùm Statius ipſam
Calliopen Vati nutricem admovit Ibero,
Auſus Smyrnæo Bætin præferre Meleti.
Quid, cùm tergeminæ redimitum luce tiaræ,
Purpureos inter Proceres, ſacrumque Senatum,
Et Vaticanæ ſublimem in culmine Sedis
Dicit Alexandrum Fernandus, & aurea ſecla?
O Veleda [5],ô virgo,ſortes adjungere docta
Imperiis! ſummas inſederat ardua turres:
Hinc reſponſa dabat, dum totæ limina circum
Bructericæ pendent poſcuntque oracula gentes.
Altiùs illa ſonans nunc magni voce [6] Nepotis,
Paciferum invitat Fabium, grataņſque ſalutat
Concilium Europes Mimingrodenſe petentem:
Jamque ſuis Regina monet proludere fatis,
Arbitriis geminos recturum ingentibus axes;
Principibus dare jura, & feſſis otia regnis.
Evenêre. ſuo plauſit Germania Vati,
Plauſit Roma ſuo. Studiis concordibus acti
In laudes, Fernande, tuas Rhenuſque Anioque:
Lætior & flavô Tiberis ſeſe extulit alveô,
Hoſpitis adventum in tanti: ſeptena Quiritum
Emicuere juga, & colles ſprevere Pelaſgos.
Te ſimul ingenio regnantem [7] Academia vidit,
Geſtiit obſtupuitque; & Romuleæ Aganippes
Sub tua jura fluens jam largiùs Humor amœnis
Fontibus intumuit, gemmiſque auroque refulſit.
Tum vicina polo [8] Seni faſtigia Montes
Inclinant; ſanctiſque adſtat quæ Montibus ingens,

[4] In Genethliaco Lucani.

[5] De hac Virgine fatidica, & latè Bructeris imperante, Tacitus l. 4. hiſtor.

[6] *Tunc aliquis vates, Procerum de ſtirpe meorum, &c.* in Carmine ad Alex. VII. Pontif. renunciatum.

[7] Ferdinandus Romanæ *Humoriſtarum* Academiæ præfuit.

[8] Alluditur ad inſignia gentilitia Alexandri VII.

Et Latio non vana ſonans oracula [9] Quercus
Protegit & patulâ cantantem amplectitur umbrâ;
Sponte etiam nitidas capiti demittere frondes
Viſa tuo, & ramis placitam circumdare frontem.
Chiſiacæ arriſit Stellæ pulcherrimus ignis,
Et citharæ aſperſit radios, Vatique coronam
Addidit allabens Phœbeæ lucis imago.
Urbem, [10] Orbis caput inſiſtens, veteriſque novæque
Mirator, quam Germanas tranſmittis in oras
Effigiem, ac tanti ſpecioſam nominis umbram!
Funereo ſpectas redivivam è pulvere [11] Trojam;
Utque cinis terras ſupra ſe Dardanus omnes
Suſtulerit, ſeptemgeminas extructus in arces,
Fervidus, ac denſo populorum ſanguine miſtus.
Mox eadem recidiva, in ſe conſidere viſa,
Externis pariter facibus furiiſque ſuorum
(Heu cinis! heu toties vaſtum & lacrymabile buſtum!)
Occubuit nova Troja, ſuiſque alterna favillis
Roma reſurrexit, ſibi jam ſatiſque ſuperſtes.
Quin & ſplendidior crebris majorque ruinis,
Explicat immenſum imperium: Claveſque tetendit,
Relligio, ſua ſceptra, ſacrique inſignia regni,
Laurigeros quò non vis olim Martia faſces
Intulerat, dominaſque, immania jura, ſecures.
Cæſareos apices ſupra, ſellaſque curules,
Sanctior æternâ Majeſtas Sede triumphat.
Hîc Lateranæ arces, Vaticanumque tribunal;
Hîc Cephæ ſolium, hîc cæli terræque poteſtas.
Chriſtiadûm auguſto ritu ſacriſque piata
Roma Crucem, ligno domita atque imbellibus armis,

[9] *Habita Graiis oracula quercus.* Georg. II.
[10] De admirandis priſcæ ac novæ Romæ operibus inſignis Elegia Ferdinandi.
[11] *Dicam, Troja cades & Troïca Roma reſurges.* Propert. l. 4. el. 1.

Regis adoravit ſuperi venerabile ſignum;
Signum, quo Stygii vires cecidere Tyranni,
Pactaque Flaviadæ Magno Victoria fulſit.
Jam chaos antiquum, Errorum nox atra refugit;
Omnigenûmque Deûm collectis undique monſtris
Cæca Superſtitio Fidei conceſſit, Agrippæ
Pantheo abacta fremens, & queis regnaverat aris.
Inſanos operum ſumptus, moleſque profanas
Aſſerit, & verâ ſub relligione Tonantis
Magna tenet Mater, rutilis [12] quam denſa coronis
Agmina Cælituum & dio comitantur honore.
Atque hæc Martyrii aggeſtis loca clara trophæis,
Sanctorum egregio Pugilum rubefacta cruore.
At [13] nivibus, dum candet atrox fervoribus æſtas,
Exquilio latè clivo deſcripta renidet
Area virginei, MARIÆ digniſſima, templi.
Sic tibi, ſic purô ſplendeſcit carmine mirus
Ille nitor; vitæque ac morum concolor ædi
Reſponſat niveæ ſpecies. quâ tu æde, ſacrorum
Primitias libans, Fernande; adytiſque repoſta
Maternis Bethlea Dei cunabula, partu
Rite novo & junctæ ſimulacro cædis, ad aras
Dilectas celebrans, æterni Principis ipsâ
Natali ſub nocte; oblato Numine Numen,
Ætherium cæſa coluiſti Prole Parentem.
Tanta novæ memoras, Præſul, miracula Romæ,
Diviniſque refers numeris cæleſtia facta.
Quidquid & humanis Ars excudit improba curis,
Naturam dum verſat agens, mundique ferocem
Romam ornat ſpoliis, & Olympo æquare laborat;

[12] Pantheon ab Agrippa conditum, ceſſit in cultum *S. Mariæ ad Martyres.*

[13] D. Virginis ædes in Exquiliis, æſtivæ nivis miraculo deſignata. Ibi ſacrum Domini Præſepe ſervatur; eaque primùm in æde Ferdinandus litavit inter ipſa Christi Natalitia.

Ludibria annorum, atque opulenti rudera faſtûs;
Roſtra, Theatra, Arcus, Circos, Thermáſque Columnáſque
Æterno inſtauras cantu, reparaſque potentis
Viribus ingenii, famâque ad ſidera tollis.
Pamphiliam inprimis Obeliſci Romula molem
Ad fora defixam, ſaxumque immane revolvis,
Magnificum Ægypti ſpecimen, quo myſtica toto
Signa, feræ variis volucréſque ambagibus errant.
Nec minùs & librum [14] doctrinæ immanis & artis,
Priſca reſignantem latebroſi arcana Canopi;
Oedipodæ ſolertis opus, mentiſque profundæ;
Cæſaris auſpiciis eductum opibuſque ſub auras
Grataris, penituſque acri jam luce retecta
Symbola,& in cæco deprenſam Sphinga receſſu.
En tibi ſe, vanâ Memphis quam condidit umbrâ,
Explicat abductô, quanta eſt Sapientia, velô;
Totaque inexpleto ſub pectore clauſa Vetuſtas,
Mille tumet cumulata novis, Fernande, bonorum
Partibus; ac ſtudiis immenſum colligis orbem.
Nunc lacrymas fundis, myrrhæ queis ſuavis amaror
Cedat,& Auroræ concreti lumine rores;
Caſtalii increſcant fontes. ſata [15] lilia fletu,
Humenteſque roſas,violas calthaſque pheretro
Spargis dulce gemens, æternoſque addis honores.
Sic & Alexândri occaſus, tua funera (quanquam
Publica Romulidûm, ac mundi communia fata)
Proſequeris grato mœſta inter carmina ſenſu.
Sic & delitias patriæ, floremque jubarque
Luſiadûm, ah, primæ ſpectatâ in luce juventæ
Flebas [16] Theudoſium extinctum. ſpes illa decuſque
Occidit, exemplumque Aulæ, cenſuraque Regum.

[14] Athanaſii Kircheri *Oedipum Hieroglyphicum.*
[15] *Alba lilia...feruntur... & lacrymâ ſuâ.* Plin. l. 21. c. 5.
[16] Ode perelegans de Morte Theodoſii Luſitaniæ Principis.

Aſt idem Heſperiâ poſtquam Sol abditus undâ eſt,
Purpureos Oriens formoſior explicat ignes.
Talis & ille Tago Princeps veneratus & Indo,
Emicat in ſuperas arces, æthrâque renatus
Deſpectat fragili turrita palatia faſtu;
Regna tenens, non ſepta loci, non finibus ævi,
Jam Divûm æterni conſors hereſque Parentis.
Privatas [17] etiam dignaris grandibus umbras
Inferiis, tumuloſque abſens attollis inanes :
Ac ſimul exequias regnato Helicone frequentes
Indicis; ſimul atrati, tua turba, Poëtæ
Concurrunt, doniſque oneratas triſtibus urnas
Pierio luſtrant latice & vocalibus undis.
Vindice te, docti fugiunt oblivia Manes;
Elyſiis volitant campis, atque aſtra capeſſunt.
Nunc joca, [18] ſed tenero nil averſanda Pudori,
Ingenuoſque ſales riſu miſcere decoro :
Quondam etiam partem invergens mordacis aceti;
Tunc quoque non inſuavis; amici [19] Vatis & ultor,
Ignarum, audacem gaudes illudere Momum.
Jam fidos monitus & Principe digna ſonantem
Audimus; ſeu Chriſticolas civilibus armis
Parcere, in Odryſium convertere bella Tyrannum,
Barbaricamque urges Solymâ detrudere Lunam:
Seu Clariæ fetus Artis, placidæque Minervæ,
Muſ o elicere, ac doctos vulgare labores
Emerito per blanda inſtas convitia [20] Vati.
Nam quid Apollineas celarunt ſcrinia gazas
(Invidiæ genus !) & gremiô remorantur avarô
Maturos famæ dudum, tenebraſque peroſos,
Et cedrô & laurô dignos Parnaſſide verſus?

[17] Natalem Rondininum, Dionyſium Petavium, &c.
[18] Arguta Epigrammata.
[19] Auguſtini Favoriti.
[20] Alexandro Pollino.

Nec modò, cui Superos vivo affectare poteſtas,
Addis Pollino ſtimulos, dum publica vota
Increpitaſſet cunctantem,& iniquâ nocte ſepultum:
Officiis ultra cineres progreſſus amicis,
Holſtenium ad lucem revocas, vitamque perennem;
Debita munifico quæ poſthuma vita Patrono.
Hic decuit ſumptus Proceres: hinc ſemina laudum
Fœnore multiplici, pariterque Autoribus amplô
Auſpicibuſque operum proventu edenda ſub auras.
Serviat ingeniis, & largô nobilis uſu,
Quem parit excuſis ſplendorem Opulentia libris,
Contrahat, & nullâ metuat rubigine carpi.

Heu ſolidæ ignari laudis, quos garrula vano
Plebs [21] Rumore capit; queis auro vitrea ematur
Gratia, & in tenuem dilabens Gloria fumum.
Quid turbarum æſtus, quid inanis ſibilus auræ
Corda movet?miſeri ante diem formidine pallent,
Aut temere concepta levi ſpe gaudia ventos
Ferre vident,quos Credulitas improvida verſat,
Dum populi arbitrio vaga quid fortuna minatur,
Dulcibus aut animos promiſſis lactat hiantes.
Atqui ceu pelago fluctus, aut aëre nubes,
Blanditiæque Irçque incertum agitantur in orbem,
Et fuco perfuſus Amor, Livorque veneno
Turgidus,atque atros larvata Calumnia vultus.
Tu brutos ſtrepitus, varioque incondita motu
Falſique ac nimiùm fallacis murmura vulgi,
Opprobria & fictę pariter pręconia vocis,
Spernere ceu ludicra doces crepitacula puppi,

Ne vulgo explodenda tamen ſe fabula Vates
Prębeat, inſanum ſpirans, [22] ſuaque ipſe ſuperbus
Jactet; ut amplexu informes quę ſimia partus

[21] Ferdinandi Lyricum de fide popularibus rumoribus non habenda.

[22] De Philautia fugienda.

Enecat uſque fovens, paſſimque oſtentat, & altè
Pignora miratur fœdę haud indigna parentis.
Neu, cęcô infelix veluti Narciſſus amore
Obſtupuit, ſibi fruſtra inhians, ſibi pulcher, & ignem
Concipiens hauſtâ ſpecularis imagine lymphę.
Qualem ſe vecors, Muſiſque inviſus agebat,
Mendacique operum formæ arridebat & umbræ
Suffenus, procus ipſe ſui; pavonis & inſtar
Circumſpectantis ſeſe, caudamque rotantis,
Stellatas oculis & pictas Iride pennas.
Hęc prudens conſulta dabas; ſimilemque furori
Errorem haud patiens Scriptorum inoleſcere menti,
Morum expurgabas ſtudiorumque, Optime, peſtem.
Judex ipſe adeo, rigiduſque in ſingula cenſor
Primùm eſto ſibi quiſque, incorruptamque ſubito
Dein Criticen, taciti cautus metuiſſe Favoris
Inſidias: doctique notâ perſtrictus amici
Gaudeat; ac proprii illecebras & Amoris ineptam
Mollitiem excutiens, verum condiſcat Amorem.

PANEGYRICI PARS ALTERA.

TE verò ante alios, exactum pumice carmen
Si quis amat, ſpectare juvet, Princepſque Paterque
Aonii venerande Chori! Te ſecla Magiſtrô,
Forte quid & pulchrum, quid ſuave, quid vtile diſcant.
Veſtphalico depacta ſolo [23] monumenta, per urbes,
Per loca vaſta feriſque eductas montibus arces,
Fluviorum ad capita, & fuſos longo agmine fontes.
Marmore nec muto, aut rudibus ſignata locorum
Indiciis monumenta; ſed aureâ voce canora
Stant, ingens queis ſe Padebornę Gloria cęlo
Extulit, atque oras terrarum provocat omnes.

[23] Monumenta Paderbornenſia, magnificis marmorum inſcriptionibus, aureis verſibus exquiſitiſſimiſque notis à Poëta Principe inſignita.

Victuris eadem libris geminata, per orbem
Laude volant meritâ plauſuque accepta ſecundo.
Hìc Magni ante omnes Caroli decora ardua fulgent,
Cæſaris imperium Occiduas qui primus in oras
Rettulit, & Grajis indebita ſceptra Tyrannis.
Fregit, quos vario exundans immiſerat æſtu
Hinc Aſia, hinc Libye, Mauroſque Arabaſque profanos.
Europę aut domitor Princeps, aut vindice dextra
Servator, longe populos lateque feroces
Perculit, & Septem ſub Francica jura Triones
Miſit agens; durumque armis, totieſque rebellem
Saxona divino inſtituit manſueſcere cultu.
Nimirum hoc illo fuerat victore domari;
Hoc juga magnanimi legemque capeſſere Regis.
Felix clade ſua tellus, penituſque ſolutæ
Servitium antiquo melius cervicis honore!
Tartareo ſubtracta jugo, purgatáque fœdis
Barbarię ſacris, Carolo ſic Principe genti
Addita libertas, Chriſti cùm ſubdita regno.
Nec tu felicis tantùm faſtigia belli,
Maxime proſequeris Vatum, campoſque cruentos;
Palmarum ſegetes, ſpoliiſque induta [14] Trophęa,
Pyramidum potiora ſitu, ſuper ęthera tollis.
Conciliis etiam celebres, templiſque vetuſtis
Pervolitans oras, pariter fortique pioque
Franciadûm imperio, & geſtis inſignia rebus,
Cuncta recognoſcis patrię monumenta ſagaci
Ingenio, & longi renovas haud immemor ęvi.
Altius & priſcos repetis, Fernande, labores,
Romulidûmque graves caſus, & caſtra Neronum,
Totque operum moles, objectaque clauſtra Sicambris,
Terribiles [15] ſaltus, cęſi loca ſanguine Vari
Inclyta, & Auguſto defletæ conſcia cladis:

[14] Trophæa Caroli M. in campo *Sinifeld.*
[15] Saltus Teutoburgienſis.

Arminio ut gratata duci Germania riſit
Captivas Aquilas Latii ſpolia ampla Tonantis.
Omnia colluſtras : & quam Germanicus Aram
Manibus erexit patriis, informia poſtquam
Oſſibus, horroremque adiit ſpirantia luſtra:
Mactatis & quas veniens legionibus ultor
Detulit inferias; feraliſque aggere buſti
Relliquias, lateque errantes condidit umbras.
Nunc, quę ſanguineis ſquallebant atra fluentis,
Lęta refers lymphis paſſim felicibus arva;
Quas neque Romanis cantatę Vatibus undæ,
Vitrea Blanduſia & Venuſinis florida ſertis,
Martiáque [26] Auſonias inter pręclara Napęas
Æquiparent, Aponive [27] ægris aqua ſoſpita membris;
Non Rivi [28] Herculei metuens connubia Virgo,
Non Arethuſa fugax cęco per operta meatu.
Talia & Alphei duplicans miracula, grato
Cum ſtrepitu ruit, ac Reſonus [29] Fons nomine gaudet,
Per cava ſaxa ſolo ſubiens altiſque latebris;
Unde iterum emergens, & apertis redditus agris,
Explicat undoſum Nymphis plaudentibus agmen.
Ille etiam Procerum excubias, convivia, ludos
Allexit, dum inſueta frequens ſpectacula cœtus
Captat, & aſſimilem pelagi revolubilis æſtum.
Driburgi [30] latices, Smechtę liquentia ſaxa,
Cryſtallum ambroſiâ miſcent, dulcedine frigus;
Plurimaque inde Salus panaceâ manat inemptâ.
Nec minùs & ſuaves [31] opifer tibi prębuit hauſtus,

[26] *Clariſſima aquarum omnium .... praconio urbis, Martia eſt.* Plinius l. 31. c. 3.

[27] Fons Aponus à Claudiano cantatus.

[28] *Iuxta eſt Herculaneus rivus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit.* Plin. ibidem.

[29] Vulgo *Bullerborn*, fons æſtuoſus, &c.

[30] Driburgum & Smechta, ſalutaribus aquis celebres vici.

[31] Princeps Ferd. aquâ Paduli fontis in febris ardoribus recreatum ſe poſito monumento teſtatus.

Proluit & flagrante levans labra arida febri,
Clarior argento Padulus. doni ipſe viciſſim
Haud uno memorem conſignas munere ſenſum.
Luppia & Amiſius, Sennâ [32] prognatus uterque;
Et cujus gremio ſurgit pulcherrimus, urbi
Natali Padera inducens memorabile nomen;
Quiſque ſuę cultus gratantur originis auctos
Marmore, & inſigni per ſaxa loquentia verſu:
Ripaque [33] velivoli per te decorata Viſurgis.
Quot, Fernande, tuis interlabentia regnis
Flumina diverſô volvuntur in ęquora curſu,
Oceano laudeſque tuas tituloſque recenſent.
Queis & Pegaſei donas conſortia fontis,
Certatim exiluere tua jam laude ſuperbi
Ornatuque novo; atque infuſo à ſole micantes
Mille coloratam ducunt Thaumantida formis,
Jamque ſacri in numerum reſonant tua carmina fontes.
At tibi inexhauſtô felicior ubere vena
Nectar agit; ſeſeque perenni ad ſidera jactu
Purior electrô vibrabit, ditior aurô.
Dum ſtabunt montes, ac Montibus edita Caſtra,
Nempe tuum, Princeps, æquabunt nomen Olympo.
Doctrinâ [34] & Virtute domus tibi famaque in ævum
Ceu geminæ ſolidô fulcrô ſubnixa Trabis ſtat:
Qualibus Oldenburga rubentibus aurea tignis
Scuta nitent, altæ quæ nota inſignia genti.
Sic tu diverſas æterno fœdere dotes,
Pulchriùs & vitâ, Præſul, quàm lemmate nectis.

[32] In deſerto Sennæ, clari duo naſcuntur amnes, Luppia cum Amiſio.

[33] E regione Heriſtalli Saxonici.

[34] Alterum Ferd. Principis lemma, pro arce Oldenburgâ in monte Furſtenberg, uſurpatum: quo alluſit ad binas Oldenburgicas Trabes in aureo ſcuto rubentes, á primâ uſque origine Furſtenbergiis uſitata inſignia.

Furstenbergiacæ quis robora ſtirpis, & armis
Neſciat illuſtres animos, heroaque corda,
Conſiliis præſaga eadem, generoſaque factis;
Et placidos mores, ac multo tincta lepore
Ingenia, & ſtudiis utramque amplexa Minervam?
Sic Belli Paciſque Artes, ſic plurima in unam
Confluxere domum geminæ decora inclyta laudis
Certatim, & palmâ texunt oleâque coronas.
Hinc tibi primus honos. nec tantùm ſuavis Hymettum
Spiras, & liquidis manantem vocibus Hyblam:
Bilſtenias [35] arces, atque ardua Valdenburgi
Caſtra ſonas; validumque & inexſuperabile pectus
Saxonas excelsâ Proceres ab origine reddit.
Pars pietatis erat Majorum agnoſcere laudes,
Auguſtô nec degenerem Virtutis avitæ
Progeniem exemplô ſummis accingere robus.
Carminis ipſa adeo facies, Autoris imago.
Nobilis in teneræ vultu ſe gratia Muſæ
Explicat, & blandâ Majeſtas fronte renidet.
Haud ſecùs & vivis ſeſe illa coloribus effert
Vis animi, numeros Virtus expleta per omnes,
Ac tenuem vulgum non aſpernata Poteſtas,
Fidaque Amicitiæ & grati ſpecula undique ſensûs.
Largiùs officio indulgens, & prodiga laudum
Carmine magnifico per gentes Muſa vagatur:
Teutonici nec ſola petens faſtigia Pindi,
Jam florem Italiæ, jam Belgica lumina cantat,
Luſiadas, Celtaſque & Phœbo & Marte potentes.
Quàm teretes verſus! Latiæ quàm candida linguæ
Copia! quæ doctrinæ opibus congeſta ſupellex!
Qui cultus! qui ſplendor, & immortale beatæ
Mentis opus, Naturæ ingens certamen & Artis!

[35] Bilſtenium, arx Angariæ munitiſſima, Dynaſtiæ cognominis, ubi natus Ferd. Valdenburgum, item Dynaſtia Furſtenbergiorum.

Quanta vetuſtatis ſpecies! melioris & ævi
Principibus lemniſcatam rapit æmula palmam,
Quæ priſcos imitata, novis imitanda Camœna:
Et divina colent ſeri Monumenta nepotes.

PANEGYRICI PARS TERTIA.

O DIGNUM, laude omnigenâ [16] cui ſerviat uni
Muſarum chorus omnis, & antris omnibus unum
Concelebret luciſque Helicon, undæque loquacis
Fontibus; ac ſtudiis certantibus ambiat Orbis!
Debita jam, Princeps, tibi vectigalia cunctis
Partibus Europe ſolvit, nec digna rependit.
Ordinis Aonii cenſu lectiſſima luſtras
Agmina, juratoſque ſequi tua caſtra Poëtas.
Ac velut in ſilvis, ubi formas dædala miſcet
Inſitio, diſcuntque novos arbuſta ſapores;
Argutô exceptas ſocialia germina lucô.
(Nil tua adoptivis ſedenim viridaria ramis,
Quantum adſcita tuis debet Pomona viretis,
Vitam animamque trahens & opimo à ſtirpe nitorem)
Aut versô laureta ſolô, jam ſedis amicæ
Dulcibus hoſpitiis, cui mente addicta Satorum,
Gratius exurgunt; cultiſque hilarata propinquis,
Nativum hinc augent decus, ac felicibus umbris
Subjiciunt ſeſe, & magnum crevere per orbem.
Atque hîc, Cecropidæ [17] mellitis prodita chartis,
Apta libris, Fernande, tuis, memoranda recurrunt,
Spartano quæ mira Duci ſpectacula pandit
Cyrus, Achæmeniæ regnator ſplendidus aulæ,
Regibus inſuetâ florens idem arte colonus.

[16] Ab laudatiſſimis Europæ Vatibus, Poëtarum Princeps veriſſimè ſplendidiſſimeque collaudatus: quorum encomiorum duo extant libri à Ferdinando adoptati.

[17] Xenophon, Apis Attica; cujus ex libro Oeconomico Tullianus Cato refert, Cyrum Minorem Lyſandro *quendam conſeptum agrum diligenter conſitum oſtendiſſe, &c.*

Mollis agri conſepta, & amœno conſita cultu
Læta renidebat facies, glebâque ſubactâ
Pura nitebat humus ; ſimul omnis copia Floræ
Suavibus areolis miſtos afflabat odores.
Pulcrô in quincuncem directas ordine plantas
Proceri nemoris, ſcatebriſque micantia culta
Cernere erat, cuncta intento luſtrata Laconi.
Hîc gnavam laudare manum fortiſſimus hoſpes,
Et curam ignoti pariter cultoris & artem,
Quæ ſpatiis dimenſa ſolum, picto imperet arvo.
At Cyrus : mea regna vides, operumque labores,
Cuncta mihi deſcripta : meâ nemus arte, meiſque
Digeſtum ordinibus : per me ſecta area florum ;
Irriguis per me ſpirant violaria lymphis.
Multa etiam ſylvâ ex iſtâ, quam ſuſpicis, arbos
Hac ſata rite manu ſuperas ſe tollit ad auras.
Tum ſtupefacta Lacon defixus lumina Cyro ;
Regalem ornatum, & quem Perſica gaza nitorem
Corporis auguſti gemmis acuebat & aurô,
Contemplatur, & attonito ſic ſubjicit ore.
O te purpureo felicia rura colono !
Sceptriferæ dextræ pulchrum ſenſere laborem.
Ut te felicem non mendax Fama locuta eſt,
Submiſſique ferunt populi, quando addita regnat
Virtuti Fortuna comes ! nec terra recuſat
Imperium ; nec, Cyre, tuas Bactra ultima leges.
Ac ſtudiis ut non-ingloria cura feracem
Ornat humum ; famulam tractat ſolertia gentem,
Regnaque frugifero exercens beat aurea cultu.
Principis agricolæ ludens induſtria laudem
Si meruit, manibuſque agitati gratia ruris ;
Quas labor egregius mentis, doctæque Minervæ
Splendida culta ferent laudes, Parnaſſia Tempe ?
Hoc mutæ non Artis opus, frondeſve caducæ
Aut fetus nemorum, & marcentes Veris ocelli.

Hanc ſegetem, hos fructus, Muſarum exercita curis
Otia fuderunt. [38] viget, æternumque vigebit
Scilicet atque ipſo floreſcet lætius ævo,
Ingenio quodcunque ſatum eſt, & pectore ab alto
Indita vis alit, ac divinæ ſpiritus auræ.
Clarior iſta tuæ, Procerum Doctiſſime, regnat
Conſcia Fortunæ Virtus, Opulentiaque Arti:
Laurea & auguſtam pariter ſtellataque baccis
Infula cœleſti frontem conveſtit honore.
Tu Paſtor populorum, & jura biformia longè
Das Princeps lateque potens: civilia ſacris
Imperia, & Vatis citharæ gladiumque pedumque
Annectis; ſuavique idem fortique gubernas
Cuncta manu: templis crebras atque arcibus altis
Magnificuſque ornas, firmas & providus urbes.
Gaudet ſorte ſuâ, & rerum Padeborna Magiſtrô:
Æmulaque optavit dominum Mimigarda Patremque,
Proximus emerito ut ſolium, Fernande, capeſſas
Chriſtophoro [39], quo nunc (heu, longùm oppreſſa) triumphat
Vindice Relligio; ſocialiaque arma regentem
Pannonico [40] expavit nuper gens Thracia bello,
Invicta pietate virum; modò fracta tremiſcit
Conſortem Franco refugitque Batavia Marti,
Tot curſim rapientem urbes, torrentis & inſtar
Fana ſalutiferâ vertentem inimica ruinâ.
Talem [41] peniculo Frater, tu carmine pingis;
Mox aucto clarum imperio, Fideique trophæis,

[38] *Nullius agricolæ cultu ſtirps tam diuturna, quàm Poëta verſu ſeminari poteſt.* Cic. 1. de Leg.

[39] Celſiſſ. Princeps Chriſtoph. Bernardus, Epiſc. Monaſterienſis.

[40] Hungarico bello *Director* fuit copiarum Imperii nomine adverſus Turcas conſcriptarum.

[41] Theodorus Caſpar Lib. Baro de Fuſtenberg, Canonicus Moguntinus & Spirenſis.

Magnanimum populo reddes Heroa clienti :
Deſponſæ impones decoris faſtigia Sedi.
Seu templis reddendus honos & myſtica jura,
Civica ſeu poſcunt alternas munia curas ;
Virtutum hinc, atque hinc Muſarum ſedulus adſtat
Æternùm, Fernande, tibi chorus. alba relucet
Juſtitiæ comes Integritas, & prævia geſtat
Pervigili ſtellantem oculo Prudentia virgam :
Ornatumque [42] addens, nec inertia gaudia, cunctas
Muneris in partes fertur divina Poëſis.
Laudibus hæc Superos, blandis mortalia juſſis
Corda movet ; quondam illa feras, ſilvaſque ſequaces,
Nec-ſurdas traxiſſe potens teſtudine rupes.
Aſpera ſic hominum flectebat pectora carmen !
Aſſuetus numeris, concinnoque ordine, Vates
Publica [43] deſcribis juſtas in commoda leges.
Utque graves, Fernande, modos tibi plurima condit
Gratia ; clementi non ſeciùs omnia ductu
Temperat, & certâ verſat ratione Poteſtas :
Exemploque gregem [44] formas, Myſtaſque refingis.
Nec verò tantùm placidas Muſa excitat Artes :
Armatis eadem dux & Virtutibus auſpex,
Aut ſocia incedit ; victricia ſigna coronat,
Et læto decorat celebres Pæane triumphos.
Spartanas acies Tyrtæi accendere cantus
Plus valuit, rauco quàm clangor ab ære tubarum.
Fulmineos animos Macedo, ſectator Achillis,
Iliade oblectans ſimul informabat ; & illum
Fatalem Auroræ populis, Mundoque tremendum,
Appoſitô gladium incumbens acuebat Homerô.

[42] Poëtices dignitatem ampliſſimam uberrimoſque fructus præclaro carmine complexus Ferdinandus.

[43] Politicum Eccleſiaſticumque ſtatum ſcitiſſime ſanctiſſimeque compoſuit.

[44] *Forma facti gregis.* 1. Petr. 5.

At

At te ſacra decent palmatæ exempla Camœnæ:
Nec deſunt adytis & cælo digno profati;
Immenſumque pii vanos vicēre Poëtas.
Princeps ille tibi ante oculos Vatumque Ducumque;
Quem fragili inſtruxit virgâ tela omnia contra
Bellipotens, ſpoliiſque Ducem Deus auxit opimis;
Intimaque admiſſum ſanctæ in penetralia nubis,
Colloquio Vatem & viſu dignatus amico,
Cornibus ardentem radiorum inſigniit aureis.
Tu rerum Autori ſollennia [45] debita laudis
Magnificæ æternâ meditantem voce ſecutus;
Iſaciæ reſonas Erythræa ad littora genti
Digna triumphali præeuntem gaudia cantu.
Vatis ad imperium, & virgæ fatalis ab ictu
Æquora diſſiluere: tumentibus arduus undis
Biſgeminos ſeſe in montes ſuſpendit Erythra,
Et vitreo horrendas libravit in aggere moles.
Jamque hiat, & ſiccâ patet alveus imus arenâ.
At populus mirum per iter, convalle profunda,
Hinc, illinc ſtantes ſolido ceu marmore fluctus,
Audacem rapuere fugam matreſque virique,
Ac medio emerſi barathro gratantur ovantes.
Rurſus ad imperium, & radii nova verbera ſacri,
Ardua procubuere gravi freta verſa fragore,
Protinus & tumida geminus ſubſedit aqua mons,
Marmoraque implerunt vaſtas undantia fauces.
Spumea purpurei ad nubes maris ira reſultat.
Dum trepidant, Phariam revoluto gurgite turbam
Obruit agglomerans æſtus, curruſque viroſque
Armaque cornipedeſque, & cum Pharaone ſuperbo
Demerſit, Regiſque capax Regnique ſepulcrum.
Quid mirandum [46] æquè Vates ſonuere profani?

[45] Moſes Euchariſticon Deo cecinit, *Exod* 15. [46] Ad majeſtatem Poëticam ſacrorũ Vatum, ac Moſis potiſſimum & Davidis, quos mirificè collaudat Ferdinãdus, nemo profanorũ adſpiravit.

Inde quaterdenûm vaſtas emenſus arenas
Curriculo annorum, quo fœdera carmine ſancit
Legiferi Interpres ſummi, populique Sequeſter!
Cælo [47] audita ſimul Terræque potentia verba,
Naturamque omnem vox imperioſa coërcet.
Quo fluit eloquio divinæ copia linguæ,
Fecundique ſolum rigat inſtar gemmea roris!
Quas eadem irato jaculatur Numine flammas
Lingua minax, immane tonans! quo turbine acutum
Fulguris inſtar agit gladium, depaſcere crudâ
Corpora cæde avidum, calido ebria tela cruore!
Qui tam ſublimes Graii Latiive Poëtæ
Aſſurgunt? tanto infremuit quis Jupiter ore?
Nec ſacro inferior cantu, quem dia ſonantem
Auritâ Jordanis aquâ pendenſque ſilenſque
Hauſerat: & citharæ ſolitam vibrare canora
Fila manum ſenſere urſi, ſenſere leones,
Senſit ſanguinea fuſus Goliathus arenâ.
Ipſa, Saülem agitans furiis, infracta Erebi vis.
Vim Muſæ placidam, ludum ſtupet Aula ſalubrem.
Ut Deus [48] aligeros ſupra volat arduus axes,
Colla ſuper Geniorum, altæ caligine lucis
Circumſeptus, ovans; Majeſtatiſque ſatelles
Terror adeſt, flammis & militat acribus æther,
Nubilaque agglomerant venti, rapidæque procellæ!
Flumina tum plaudunt manibus; tum frondea montes
Culmina ſuccuſſant, agnos imitantia ſaltu.
Numine conſpecto refugas Timor in caput undas
Diſpulit: in fumos abeunt tabentia ſaxa,
Ocyus & cerâ tellus reſoluta liqueſcit.

[47] *Audite Cæli quæ loquor* &c, Deuter. 32.

[48] *Aſcendit ſuper Cherubim, & volavit.* &c. Pſalm. 17. & alia aliis paſſim Pſalmis planè divina.

Tanta ſacer volvit [49] Fidicen : tu, Magne, viciſſim
Jeſſiden, Fernande, canis, palmaribus armis
Sceptriſque ac lituis jungentem nablia Regem.
Fatidicis Vates numeris correptus ad aſtra,
Jam Superos inter, fulgentia templa canorus
Ales obis, nubes deſpectans altus Olympô,
Dircæique humilem Cycni per inane volatum.
Regibus hinc aptam, dignam Cæleſtibus Artem
Diſcimus. ingeniis animos æquantibus, iidem
Geſſerunt ſcribenda Duces, ſcripſere legenda,
Externoſve ſuoſve ipſi cecinere labores,
Atque operum famam & pretium peperere canendo.
Belligeræne decus Pietatis, & inclyta facta
Hîc repetam, quantiſque implerit laudibus Orbem
Occidui [50] Pater Imperii, virtute fideque
Eximia Cuſtos æternæ maximus Urbis,
Vindexque & columen ſacratæ immobile Sedis?
Haud minùs Aſſertor Muſarum, opibuſque benignis
Conditor Aonii (teſtis Lutetia) regni.
Creber & Auſonias Germanaſque ille per urbes
Regifico templa attollens ingentia ſumptu,
Artibus omnigenis poſuit ſacraria, & ipſe
Cæſareis claras ſtudiis exercuit Artes,
Doctrinâ, pietate, armis ter-Maximus Heros.
Terror & orbis amor, quâ ſævos contudit hoſtes,
Stravit Barbariem, ſceptris Latia addita Francis
Sceptra tulit, verſus auguſtâ ſcribere dextrâ
Non timuit : nec tanto indignam vertice frondem
Credidit Aoniam, atque hederæ ſerpentis honorem;
Vertice, quo regnans gemmiſque auroque ſuperbi

[49] *David, Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, &c.* Hieron. Paulino.

[50] Carolus Magnus, Univerſitatis Pariſienſis aliarumque paſſim Academiarum Fundator, verſus etiam ipſe factitavit.

Sideris inſtar habens, Romanæ ſumma coronæ
Cincta triumphali Majeſtas fronde coruſcat.
Non ego Paulinum [51] ſileam, quem ſuggerit ultro
Ipſe locus, flavi dum me tenet ora Garumnæ,
Quondam olli regnata : & adhuc ingentia nomen
Tecta decuſque Viri, ac memori templa inſita caſtro
Servant, & priſcæ turrita cacumina molis.
Gentis Aquitanæ, & Viviſcæ gloria [52] Lunæ,
Notus & Auſoniis faſtis, ſellâque curuli,
Conſulis & trabeâ ; ſed faſtu clarior omni
Funditus abjecto, & calcato major honore ;
Pauperiemque auſus latis præponere fundis,
Et ſervum induere, atque hortum verſare colonus.
Ille tot egregius titulis, tanto ille piorum
Concentu & ſtudiis Patrum celebratus amicis,
Virtutumque gravis meritis ; ſollennia vota,
Cùm Nolana ſacram circumdaret infula frontem,
Carmine reddebat ; præſtantiaque acta decoris
Cantibus exornans, Muſas ſuper aſtra ferebat.
Et quiſquam dubitet ſanctos effingere Vates ?
Aut velut indecori Proceres avertere Cyrrhâ
Tentet, inops mentis, nec ſenſu imbutus honeſti ?
Cetera quid longo percurram nomina tractu,
Ille tuus docto quæ [53] Plettenbergius ore
Percenſet capita alta, tuæque accommoda ſorti,
Pontificum Regumque apices, certiſſima Vatum

[51] S. Paulini domus hodieque Burdigalæ viſitur ſanè magnifica, vulgo *Puj-Paulin*, atque is opum genetiſque ſplendore & Conſulatus gloria, ſed vel maximè inſigni heroicaque virtute floruit ; idem ingenio & Poëtica facultate ſpectatiſſimus.

[52] Burdigalæ, quam *lunatam* appellat Auſonius, inſigne *Luna* eſt, ipſi portûs formæ congruens.

[53] Chriſtianus Theodorus de Plettenberg ex Lenhauſen, Ferdinandi Sororis Filius, Præfatione ad Illuſtriſſ. Wilhelmum à Furſtenberg, cui Fratris, Epiſcopi-Principiſque Paderb. Poëmata dicavit.

Stemmata, & Indigetes, neſcit quos fabula, Divos,
Gregorios, Damaſos, alioſque ex ordine Myſtas,
Chriſtiadûm impoſitos Parnaſſo, ariſque dicatos?
Perge auguſta ſequi venerandæ exempla catervæ,
Præſul, & ipſe virûm ſumma inter nomina jam nunc
Propoſitus Magnatum aulæ, Vatumque cohorti.
Urbani ſectatus Apes, puriſſima mella
Fundis: Alexandri [14] Juveniles promere Muſas
In lucem, artificis genio delectus amici,
Ne triſtem ipſe tuis metuas, Fernande, ſenectam,
Queis cani gravitas ſensûs onduſque Camœnis,
At vigor æternæ lumenque decuſque juventæ.
Jam tibi quæ Gradii, quæ Torcxi nobile plectrum
Concinuit, ne, Magne, tuas ne deſere Muſas,
Ingemino. ſacra ſerta, pios cole gratus amores.
Vive, vale, regna. partæ dulcedine laudis
Perge frui, ſemperque novas contexe coronas:
Sordida & ingenia, inſultans, liventis inanes
Barbariæ fremitus ac plumbea protere tela.
En medium tibi ſe turbis plaudentibus infert
Regnantum Princeps Ludovix, dignumque Suprema
Nacta ſuæ laudi Majeſtas denique Vatem,
Accepto ipſe tuam Gallis pro carmine laudem
Indicit, doniſque fovet gratatus amicis.
Itala nec ſtudio vincet, nec Belgica tellus,
Utraque Fernando jamdudum exercita; nec quæ
Te felix ſeſe Germania jactat alumnô;
Quo Romæ Imperium, & Padebornæ publica ſummo
Principe civilis, ſacra res Antiſtite gaudet.
Verjuſi, patriæ non ultima gloria, Fratres,

[14] Alexander VII. Opera ſua Poëtica, quæ *Philomathi Muſæ Juveniles* inſcribuntur, Furſtenbergio vulganda commiſit.

Delicium Francique decus, par nobile, Pindi,
Grande miniſterium queis & regalia latè
Circumferre datum eſt arcani pignora ſenſûs,
Agmen agunt, doctamque vocant ad ſigna cohortem.
Splendidus ille tui præco Geniique librique,
Muneris interpres gazas ſuperantis Eoas,
Quas offert Charites, quantos tibi lætus honores,
Digna Palatinus quæ ſcripta receptet Apollo!
At grati quem vis animi, quem rara voluptas,
Mirantemque avidumque, ac ſeſe explere negantem,
Entheus ardor agens tua per veſtigia raptat,
Suſcipe devotum Princeps Auſpexque Poëtam.
Quidquid & immênsâ laudum ſub mole fatiſcens
Debilitas, vivique audacia peccat Amoris,
Mixta verecundæ Spes & non improba Curæ,
Cyrrhæo facilis nec ficto ignoſce clienti.
Fors etiam ſacrari adytis, aut arce locari
Carmina ames, Fernande, tuis è fontibus hauſta,
Ignibus aut accenſa tuis, radiiſque coruſca.
Ingenium certè nutu ſtabitve cadetve
Omne tuo: & Pindi regnis quæcunque refulget,
Inclyta lauricomos ſummittet Gloria faſces.
Si qua mea eſt, necdum Artificem [55] rapido axe refugit,
Quem varios Bellique inter Paciſque labores
Alta coronato reſpexit Gloria curru;
Hîc ego, quodcunque hoc decoris, quodcunque triumphi eſt,
Abjicio, & Summi faſtigia Vatis adoro.

[55] Alluditur ad Poëma, cujus inſcriptio eſt, *Currus Gloriæ in Triumphalem è Belgio Reditum*, &c. an. M. DC. LVIII. *Inſulam Fortunatam, ſive Inſulam Pacis*, &c.

VESTPHALIA LIBERATA
AD
FERDINANDUM
S. R. I. PRINCIPEM, EPISCOPUM PADERBORNENSEM, COADJUTOREM MONASTERIENSEM, EUNDEMQUE MAGNIFICENTISSIMUM ERUDITISSIMUMQUE MONUMENTORUM PADERBORNENSIUM AUCTOREM.

CERNE tuam indigna, PRINCEPS, à clade recentem
Veſtphaliam, & noſtri veſtigia ſæva doloris.
Germanis, eheu, manibus lacerata, ſed armis
Franciadûm jam ſoſpes, & arcto libera nexu — Sub initium an. M. DC. LXXIII.
Vindicis auguſtum LODOÏCI nomen adoro.
Tu Paſtor, vigilemque agitans pro me, Optime, curam;
Nunc etiam grati tanto pro munere ſensûs
Splendidus interpres, partam gratare ſalutem :
Æternæque opifex, atque idem publica laudis
Materies, nova divinas monumenta per Artes,
Ingenii molire ſacri, FERNANDE, labores.
Jamdudum latios inter Francoſque vagata
Saxoniæ annales, duce te, connexa Poëſis
Hiſtoriæ, ſtudiis arrectas pervolat urbes,
Magnarum condenſa legens veſtigia rerum.
Sparſa Paderbornæ vaſto quæ rudera tractu,
Oppidaque & ſummis dejectas montibus arces,

Altiùs, antiquis ſteterant quàm molibus, effert.
Campoſque fluvioſque notas, ſaltuſque vetuſtis
Cladibus inſignes ; quas Varus ſanguine terras
Nobilitat ; queis ſe Germanicus intulit oris
Ultor, acerba gemens, legionumque oſſa ſepulcro
Compoſuit ; manibus disjectam hoſtilibus aram
Reſtituit Druſo, decurritque ipſe parenti,
Agmine cum toto, fulgens victricibus armis ;
Funereo mœſtos ludo celebravit honores.
Et centumgemini Paderam inclareſcere fontis
Ubere feciſti, & rivis ſalientia mella
Smechtæque Iburgique, Machaoniiſque reperta
Artibus auxilia, & medicas in pocula lymphas.
Marmore quos circùm latices, venaſque ſalubres,
Silvarumque comis & amœna plurimus umbra
Sepſiſti, dulcique ſonantes carmine inauras.
Sic tua, muneribus conſors, Paderæa per arva
Magnifici ſpecies animi, doctrinaque certat,
Splendida regales Perſarum vincere gazas.
Egregiis ſtellata notis monumenta coruſcant,
Quæ patriæ quæque ipſe tibi clariſſima condis :
Certiùs & chartæ, ſaxo quàm credita, vivent,
Inque alia ex aliis current per ſecula prælis.
Marmora conſument anni : ſed labilis ætas
Quantum operi externo & manuum detraxerit arti,
Laudibus ingenii & Muſæ tantum addet honori.
Semper amor, ſemper generoſæ gratia mentis,
Veſtphaliam amplexæ ſtudiis cultuque ſuperbo,
Creſcet ; & illuſtres ibunt ſuper aſtra ruinæ,
Quas docta, Fernande, manu caligine ab ævi
Excidioque rapis, cœcoque evolvis acervo.
Maximus ille tuæ Vidichindus gentis origo,
Eximii curam, decus immortale, nepotis
Agnoſcit. nec non, acres qui Saxonas unus
Perdomuit, Chriſtoque ferocia corda ſubegit ;

Hoſpes & Auguſtus Paderæam inſigniit urbem,
Cæſareâque frequens aulâ cœtuque ſacrato,
Præſulis & ſolio & regnis ingentibus auxit.
O mihi ſuprema felicem in clade triumphum
Cùm placida tandem vi debellata refugit
Priſca ſuperſtitio, doctæque ignara palæſtræ
Barbaries! fractæ ipſa jugum cervicis amavi.
Saxonici tunc & ſimulacrum *Irminſula* Martis
Corruit infelix, & Chriſto numen inane
Deceſſit; Chriſto, nutu qui prælia torquet:
Auſpice quo latè vicit, Romanaque ſacra
Gallicaque Europæ CAROLUS circumtulit arma.
At pius everſor ſimulacri immanis, & aræ,
Quam laudum ſegetem, quantâ inclyta mole Trophæa
Nunc operi, Fernande, tuo debere fatetur,
Vertice ab ætherii lætus ſpectator Olympi!
Tecum ingens, totamque trahens in myſtica victor
Bella vetuſtatem, victiſque ſalutifer Heros,
Pugnat adhuc, Romæque hoſtem Cœloque rebellem
Lutherum contra, pro majeſtate ſacrorum,
Teſtiſque & Fidei Vindex acerrimus inſtat.
Qualia per memores ducunt ſollennia faſtos
Chriſticolæ, ſanctoſque agitant ex ordine ritus,
Legibus & factis idem regalibus ornat.
Hic decoris monumenta tibi communia ſecum
Eſſe jubet, paribuſque it mutua gloria fatis.
Hac, Fernande, tenus veterum monumenta potenti
Ingentes Paderæ Genio celebrata per oras:
Artifici cura emerito nova ſurgit, honoris
Ubere ſuccreſcens, operoſaque adorea belli.
Quanquam haud iſta tuis, Princeps, intacta Camœnis.
Jam Batavas Regis lauros, ſiſtique negantem
Aggeribus Lodoicum, & ineluctabile robur
Cantare, aſſertos jam Religionis honores,

Aggreſſus, ſummoque cies præconia Pindo.
Nec tua, crudeli Bellonæ oppreſſa tumultu,
Suada tubaſque inter tormentorumque fragores
Conticuit, ſimul ac Paderano exercitus agro
Auſtrius inſedit, Brandeburgæque phalanges.
Quippe meum patrio ſenſu miſerate dolorem,
Magnanimos alto miſiſti pectore queſtus :
Ac totâ gravis Europâ, variaſque per aulas
Littera, turbatum Imperium temerataque jura
Incuſans, crebro eloquii ceu fulminė vindex
Procurrit, vireſque ultricibus addidit armis.
Vim diram & fœdè graſſatum aperire furorem
Strenua Principibus, triſtes exſuſcitat iraş.
Sed præſens nobis tanto in diſcrimine rerum
Tureni adventu auxilium. terrore propinqui
Fuſa Ducis, miſerum damnant ſocia agmina fœdus:
Nec mediæ tardant hiemes, nec flumina curſum,
Luppiaque Amiſiuſque & cum rapido Ambra Viſurgi.
Sic reduces Francos, optataque pignora ſenſi :
Antiquam exitio ſic exemere parentem.
Ergo rite novos, Vatum Supreme, triumphos
Et faciles Regi grateris carmine palmas ;
Reddita quo nobis ſummo jam Vindice conſtat
Libertas. Hic ille Opifer ſubvenit ; & abſens
Præcipites ipsâ victor diſpellere famâ
Evaluit, longeque tremendo nomine turmas.
Nimirum pictas, regalia munera, formas
Borbonidæ magni atque Auguſtæ Conjugis ora,
Et teneri vultus Delphini habituſque decoros,
Jam duplicem facie atque animo ſpirante Parentem,
Laudibus æquaſti cœlo, Diviſque remiſcens
Pierio æternas retuliſti munere grates.
Nunc age, nunc tantæ quæ molis publica tecum
Dona tuli, claro teſtari lætus honore ;
Invia per ſpatia & glacialia tempora miſſas

Subſidio vires, gravibuſque erepta ruinis
Oppida, Francorumque vias ſignare labora,
Totque operum famam venturis adſtrue ſeclis.
Huc Parii veniant lapides, auroque diſerto
Carmina viva ſonent. Tureni hîc fortia caſtra :
Hîc turmas equitum fudit, peditumque catervas ;
Hæc juga, præſidio dejecto, hæc mœnia cepit.
Parce tamen vaſto nimiùm, Fernande, labori.
Tot loca, tot populos urbeſque arceſque ſubegit !
Quin ego Tureni monumentum adſtare, trophæis
Majus, amem ſervata, & pulchris conſcia factis ?
Nec ſatis eſt, ſævus quæ latè invaſerat hoſtis,
Arva recepiſſe, & paſſim vincla aſpera gentem.
Ipſa etiam pulsô dominô captiva viciſſim,
Et ſolida in prædam victori Marxia ceſſit.
Arte animiſque potens, biſſenos ordine menſes
Indefeſſus agens, nimbiſque invictus & armis,
Trans montes pavidum, trans flumina reppulit hoſtem ;
Extremumque agmen, tormentis ponè relictis,
Palantum, & ſciſſis, quos fœdus junxerat, oras
Per varias cuneis fugientia terga premendo,
Francus ovat ductor, ſpoliiſque potitur opimis,
Ac domitis hiberna legit pinguiſſima terris.
Vidiſti, quo ſe ferat Heros arduus ore ;
Officiis dum nuper adit ſollennibus arcem
Neuhuſiam Princeps. tantum Romanus Aliſo
Nec Druſum ſtupuit, moles quondam iſta Sicambris
Caſtelli oppoſita, & non exuperabilis agger.
Aſt eadem auguſtæ nunc Religionis, & Artis
Omnigenæ, deceat culti quæ Præſulis aulam,
Splendet amœna, ingens, par Regibus, aurea ſedes,
Gloria ubi faſtum luxumque Opulentia neſcit.
Luppia turrigeras infrà coëuntibus undis
Almaque ſuſpiciunt excelſi Principis ædes.

Aliſonis, caſtelli à Druſo conditi, locum occupavit arx & ſedes Epiſcopi Princip. Paderb. Neuhuſiũ ad Luppiæ Almæque confluentes.

Iſtuc &, Mimigarda colit quem læta triumphis,
Bernardus placidam caſtris excurrit in arcem ;
Ille, togâque ſagoque, armiſque ſacriſque potentem,
Jam ſecurum ævi, tua quem monumenta loquuntur.
Quà ſe Iſalæ regio, quà porrigit hoſtica tellus
Markia, & aërias oſtentat montibus arces;
Quáque Ravenſbergi patuit plaga ; fulminis inſtar,
Miſſilibus flammis & candentûm ære globorum
Obvia perrupit, ſubjectaſque expiat urbes.
  Convenere Duces, ſtudiis concordibus ambo,
Erepti inſidiis ambo, cœciſque periclis ;
Nuper atrox, & conſiliis agitata nefandis,
Barbara quos petiit, Germano indigna ſolo, fraus.
Numine, cui ſociis ambo meruêre ſub armis,
Servati, noſtræ fatalis uterque ſaluti.
Scilicet omnipotens rebus Vigil excubat, orbis
Arbiter, & ſuavi pariter fortique ſupremos
Contingit dextrâ fines, atque omnia verſat.
Quidquid proditio, quidquid furiata coquebat
Perfidia, hic tenuem ſubitò difflavit in auram
Providus illudens, feraliaque auſa retexit,
Cara ſibi capita & partes tutatus amicas.
  Quare age, divinam celebra, Fernande, Pronœam ;
Quam denſas inter ſtrages hominumque locorumque
Et circumjectis bacchatos gentibus hoſtes,
Hactenus incolumi Padebornæ ſede benignam
Agnoſcis, Caroli memorando à Cæſaris ævo.
Nunc quoque cæleſtes dignatam impendere curas,
Regaliſque miniſterii præſentia dona,
Altiùs extolle, & cultu venerare perenni.
Exhauſtis lætare malis, fructuque dolorum,
Quos pia mens, patriamque arctè complexa gementem
Pertulit, & conſtans animo Prudentia fregit.
Hinc & partus honos, & major ab æthere merces.

Mox damna in quæſtum referas, quæ plurima Franci
Nominis invidiâ atque odio perpeſſus iniquo.
Interea doctum ſurgent æterna per orbem
Digna tui monumenta; & quæ cæleſtibus ipſe
Ingeniique Artiſque opibus miranda paraſti;
Et quæ cuncta tibi Parnaſſia debuit ora,
Reddere certatim accelerans: ſed Gallica tellus
Ante alias, totiſque applaudens Sequana ripis;
Oceanique hoſpes, quo non velocior alter
In laudes reſonare tuas aut lætior amnis,
Flavus Aquitano exultans Helicone Garumna.
Tu, Fernande, meæ Princeps & maximus Auctor
Laudis, in extremas pergis diffundere terras
Veſtphaliæ famam, rerum & monumenta mearum.
Jam Furstenbergi veterem faſtigia Pindum
Effinxêre mihi, ac peregrinos undique Vates
Alliciunt, & te gaudentes prȩſide Muſas.
Dumque hîc ore meos auguſto paſcis amores,
Circùm inhians mundus cunctis ſpectabile ſeclis
Invidet ac tanti gratatur Principis aſtrum.

HEROICON
LIBER II.

CAROLO AURELIO
COMITI SAMPAULANO
SUB EXEQUIAS PATERNAS
HENRICI
DUCIS LONGAVILLÆI &c.
CONSOLATIO
PANEGYRICA ET PARÆNETICA.

NOBILE jam vaſto pheretrum ſquallore ſecuti
Plangere amant dudum populi; fuſúſque per Aulam,
Certatim patrio celebrat te in funere mœror,
CAROLI, & officiis Procerum ſollennibus ambit.

An. M. D C. LXIII.

Atratos ſubiiſſe lares nec Maximus ipſe
Regnantûm, Heroë amiſſo communia tecum
Damna querens, blandiſque ferens ſolatia dictis,
Cunctatur: penituſque animum, ſolitaſque Parentis
Suſcepiſſe vices tenero dignatur amore.
Venit & Uranie, doctæ venêre Sorores,
Ore habituque Deas referens chorus: una * ſed omnes
Majeſtate premens, longè ſpectabilis anteit.
Carbaſeos ſubſtricta ſinus, chlamydemque figuris
Inſcriptam variis, tenui quas dædala filo
Addidit ipſa operi, miràque intexuit arte;
Naturæ immenſus quidquid complectitur orbis,
Veſte gerit, ſceptrumque manu regale coruſcat.
Splendent ingenui mixtâ gravitate lepores,
Et nodo incomptum religavit tænia crinem;
Neglectuſque decet: pulcroque incendit amore
Devenerantûm animos auguſtæ gloria formæ.
Ignea vis oculis, quæ terras, nubila, fluctus
Permeat, & viſu penetrans rimatur acuto;
Fœderaque & pugnas, primâque ab origine curſus
Rerum aperit, veroque offuſas diſcutit umbras.
Interdum medio inſertans caput ardua cœlo,
Concentum & mundi numeros revolubilis audit:
Mortalem jam ſe in ſpeciem demiſſa modumque
Colligit, atque hominis veniens ſic voce profatur;
Florentique ulnas circùm Dea fudit Alumno.
Non ego, dulce mei decus & lux prima Lycei,
Carpere acerba tuos aut imperioſa dolores
Opprimere (indignum) meditor, nimiùmque potenti
Naturæ vim ferre, & ahenea fingere corda.
Nec verò rigidas leges, immania jura
Stoïcidûm juſſi, aut hominem dediſcere ſuaſi:
Faſa ſed immites animos Sapientia fecit,
Splendidus ille furor, popularis & ambitus auræ;

* Philoſophia, cui tum Princeps operam dabat.

Magnificum, ſtupuiſſe, & Divis proxima virtus
Inſano viſum generi : quanquam intima fluctus
Pectora miſcebant, ventoſæ diſſona linguæ.
Ferreus, extremo Genitorem in cardine vitæ
Cernere qui ſiccis oculis, terrâve repoſtum,
Suſtineat : monſtro ſimilis, conſortiaque extra
Civica Gætulas procul exportandus in oras.
Tu Patrem decora lacrymis. nil fletibus obſto
Quos ſacrat Pietas. Heroüm lumina vinci
Nec puduit, guttiſque rigare ingentibus ora.
Sic pius Æneas, ſic acer flevit Achilles.
At non immenſis conceſſum planctibus auras
Rumpere;& antiqui cecinerunt qualia Vates,
Mollitiem exemplis prætexere grandibus auſi,
Sublimeſque animos & maſcula frangere corda.
Degener Alcides, tantorum in fine laborum,
Immemor & laudum furit, impatienſque doloris:
Perſonat & fœdùm muliebribus Oeta querelis.
Immodico parce, ô Princeps, tabeſcere luctu;
Et cape juſta volens tantæ ſolatia cladis.
Publica lex, dirumque & ineluctabile fatum
Humanæ incubuit ſtirpi. Nil purpura juvit
Regia, nil fidæ prætoria ad alta cohortes,
Armáque opeſque Ducum , congeſtáque marte trophæa.
Parcarum, ſcis ipſe, colos & inania penſa,
Queis ſuſpenſæ hominum fluerent cum ſtamine vitæ,
Fabula jactavit, rapidæque obnoxia falci
Viventum capita, & cæcæ ludibria mortis.
Aſt innata mali, concretaque ſemina vobis,
Terrigenæ! quotquot vitales carpitis auras,
Vivitis in mortem : ſerieſque miſerrima leti
Vita fugax, penituſque occulto exercita bello.
Quattuor implicito confligunt agmine, & ipſis
Viſceribus clauſi, donec per mutua tandem

Vulnera

Vulnera conciderint hoſtes ; ſimul ipſe ruinam
Campus, ubi adverſas ſoliti collidere vires,
Traxerit everſus pariter civilibus armis.
Quin age, & hunc rerum vaſtam circumſpice molem,
Disjectas urbes, horrenda cadavera, eaſdem
Civibus, en, cernas propriis ingeſta ſepulcra.
Quid loquar, ut longâ conſumpta ætate fatiſcant
Marmora, & aëriæ montano in vertice cautes ?
Cœlum etiam ſua fata manent. populabit Olympum
Flamma vorax ; ſident terræ, miſcebitur æquor
Sideribus : jam jamque ruens diſſoluitur Orbis.
Fortior una adamante, & ſtellis altior una
Stat, mundi occaſus inter, mortalia Virtus
Deſpiciens, ſummumque volans ſuper emicat axem.
Illuſtres meritis animas, utcunque ſolutis
Membrorum elapſæ vinclis & carcere gaudent,
Semideûm adſcribit numero ac felicibus arvis.
Et lugebis adhuc, Princeps, quem vivida leto
Aſſeruit Virtus, Divorumque intulit aulæ ?
Vos ego, quæ nivium aggeribus, quæ montibus, Alpes
Extructæ nimborum ; &, Clauſtra Seguſia, ſævis
Rupibus armata & confertis horrida telis,
Appello. Vidiſtis enim, ſubitoque pavore
Intremuere juga & concuſſæ funditus arces:
Cùm primam Dux ante aciem, lectamque catervam,
Pectora præſenti juvenum devota periclo,
Tenderet, Alcidæ calcans veſtigia ; Franciſque
Invia geſtiret vaſtâ ſtraviſſe ruinâ.
At ſolido inſani ſubſidant corpore montes,
Terrificæ moles, & ſaxa minantia cælo :
Longavillææ monimenta perennia laudis
Stabunt, atque ipſo creſcens formoſior ævo
Ardua floreſcet geſtarum gloria rerum.
Aut Padus Rhodanuſque, mari torrentibus undis

Henrici laudes bellicæ.

Turbidus irrumpens hoſpes, maris inſtar uterque,
Deficient arente vado ; quàm ſplendida latè
Occumbant memores gemini per fluminis oras
HENRICI decora æternis defixa trophæis.
Qui vigor Herois, quàm non tolerabilis ardor !
Teſtes Allobrogum turmæ, teſteſque Salaſſi.
Sequanus, Auſtraſiuſque, & fractis Inſuber armis,
Germanuſque, feroxque Henricum ſenſit Iberus,
Turbine quo populos, quo fulmine proterat urbes.
Tuta ſitu, munita manu Dertona ſuperbam
(Centum alias ſileo) turritis collibus arcem
Summiſit Victori, & Gallica fræna recepit.
Conſilio dextrâque potens, palmaria ſigna
Gentibus attonitis circumtulit. inter & amnes
Arctatus quondam geminos, totidem hoſtica caſtra,
Ancipitique malo preſſus, majorque periclo ;
Ut leo Maſſylâ venantûm indagine ſeptus,
Acrior inſurgens collecto robore, belli
Felicem explicuit per tot diſcrimina curſum.
Quid, quod & hiberno ſpumantem gurgite Rhenum
Cymbâ tranavit fragili ; & diviſa phaſelis,
Virtutem ſimul arte juvans, innoxia Ductor
Agmina tranſvexit ? penniſque animiſque refectas
Terrüit audaces Aquilas, teliſque fugavit,
Unguibus excutiens ac roſtro rapta cruento.
Mox illum tellus regali Veſtphala pompâ
Spectandum ante alios ; nec jam metuenda ferentem
Arma, ſed abſterſo Gradivi pulvere blandum
Adſpexit,ſtupuitque Ducem, cui jura fideſque
Credita Francigenûm, & Pacis commiſſa poteſtas.
Nec quiſquam Europæ immenſos componere motus
Dignior, aut Regum cauſſas ſolertior alter
Cernere, Chriſtiadiſque optatam condere Pacem.
Tres adeo, cœptis inſtans felicibus, annos
Et curas Paci addixit lætiſſimus omnes

Legatio Principis ad Tractatum Pacis Monaſterienſem.

Concilio in magno Procerum ; quos undique, florem
Regnorum excerpens delectu Europa ſuperbo
Miſerat, auguſti ſpeciem molita Senatûs,
Unde novas populi leges requiemque laborum
Et priſco acciperent florentia ſecla metallo.
Jamque moras operum, & quales non enſe recidit
Ille Aſiæ Domitor, cæcis vincla aſpera nodis
Ingenii ſuperans acie diſcluſerat Heros ;
Ni ſtudia Heſperius curaſque eluderet hoſtis,
Pacis egens, ſed qui Fortunæ mobilis æſtum
Alternum expectans, duram ſine honore quietem
Sperneret intereà & caſſâ ſpe damna levaret.
Debitáne Auſtriadi Pax & ſervata puellæ,
Dotale à Superis munus ? Regumque Hymenæos
Pignore firmari tanto, penituſque beari
Sic decuit geminas duplicato fœdere gentes ?
Maturam confecta malis Germania Pacem
Arripuit ; fortemque Ducis mitemque probavit
Unam eandemque manum, belli paciſque potentem.
Redde triumphalem Victori, Gallia, palmam :
Quas retulit bello exuvias, jam Pace revinxit ;
Et ſancto proprias ipſis cum gentibus urbes
Fœdere ſubjunxit patriæ, fineſque vetuſtos
Protulit. armorum vim duram & ferrea Martis
Jure novo firmat placidus cum Cæſare jura.
Gallia Civilem, túque ô Germania, quercum
Nectite Pacifero ! ſervatos utraque cives,
Tu magis, & partam Imperio gratare ſalutem.
Quanquam oleæ fragilem aut quernâ de fronde coronam,
Deſpicit ætheriâ Princeps nunc arce potitus,
Pacis ubi æternæ regio, æternique Triumphi.
Illic ſidereum fronti diadema coruſcæ
Induit, & ſilvæ numquam marcentis honores.
Hoc altæ de ſe potior victoria Menti Virtutes Henrici variæ.

Extudit immortale decus, non indiga ferro,
Militis aut operâ ; non dextræ obnoxia ſorti.
Quàm variæ jactant mortalia pectora turbæ !
Spes avidæ, refugique Metus, & miſta Dolori
Gaudia inexpletos vulgi lactantia ſensus ;
Ambitio flagrans, ultricis & impetus Iræ,
Totque alii ſurgunt animis diſcordibus hoſtes.
Hos motus vitiorum, hæc, Carole, monſtra domari
Rara, vel Herculeas paſſim frangentia vires,
Ille tuus ſtravit Genitor : nec tam ille reductâ
Teutonibus, quàm compoſtâ ſibi Pace beatus.
Nunc terræ grave pondus, inertia corpora rerum
Pyramidas turreſque & nota palatia longè
Tranſvolat, & fœdo bacchantes agmine nimbos :
Sanguinei Martis ſignum, diroſque cometas
Sub pedibus, Lunamque videt, Caſuſque malignos,
Fortunæ inſultans ; certoque inſiſtit Olympo.
Sublimes inter Proavos, magnoque DUNENSI
Aurelianenſis Puella. Proximus ingreditur, Bellatricique Puellæ ;
Reddita quæ cœlo, ſpecioſis ignibus ardet
Francorum Heroïna jubar, columenque Britannis
Semiruti quondam ſolii, fatalis Amazon.
Aoniam Henrico famam debere fatetur,
Acceptaſque refert divino carmine laudes.
Ergo conſortem Superûm, & fulgentia templa
Laurigero invectum curru mœrere parentem
Quod genus invidiæ eſt ? Nam quæ majora vovere
Aut meliora Patri licuit ? ſolatia luctûs
Ampla tibi, & vitæ moriens exempla reliquit.
Providus ante obitum, populique Aulæque tumultus
Fugerat, & nemorum in latebras tacitoſque receſſus
Abdiderat ſeſe ; commercia quærere cœli,
Terrenis animum, quà fas, exſolvere curis
Sollicitus, vivoque abductam corpore mentem.
Quin etiam injuſſis delicta extinguere pœnis

Inſtituit, ſupplexque iras mollire Tonantis ;
Loricæ aurato pro tegmine, texta ſevera
Indutus Cilicum, & Stygios armatus in hoſtes.
At laudis caput innumeræ, præque omnibus unum
Enituit, cœleſte, recens, memorabile factum.
Divelli, mandante Deo, ſua paſſus ad aras
Viſcera ; turicremiſque imponens rite dicavit
Ipſe focis detracta ſibi & ſpirantia corda,
Primigenam, patrioſque volens mactavit amores.
Gaudet Relligio ſacris ; Natumque Patremque
Francia miratur : nec debita præmia differt,
Et caro ſolidum appendit Deus æthera dono.
Qualis erat, cùm te alloquio Fratremque ſupremo
Plurima, jam leti medius, victorque doloris,
Edocuit, pulchriſque oneravit pignora juſſis !
Punica ſic Ludovix moriens ubi littora preſſit,
(Tantorum, ah, moriens operum ſub limine Princeps!)
Adſtantem erudiit Sobolem, monituſque ſalubres
Imperiis urgens, & pondus habentia legum
Exempla oſtentans, vicino accenſus Olympo :
Et jam conceptum ſpirabant pectora Numen.
Tu Proavum Indigetem, generis quæ gloria veſtri,
Suſpiciens, tanto dignum te finge Magiſtro,
Aſſiduus memores virtutum evolvere faſtos.
Letiferæ hinc odium noxæ, pietatis amorem
Diſce ; jubet, factis monimenta ingentibus olim
Exſcribenda Pater tradens, chartæque perenni
Et fidæ mandata ſimul jura aurea menti.
Sic adeo tecum ipſe agita. Non proxima Regum
Nobilitas ſceptris & eâdem à ſtirpe profecta ;
Non opibus crebriſque domus decorata triumphis,
Quantum impenſa Deo Pietas & ſplendida proſint
Obſequia, imperio & Francis meliora coronis.
Longè illi, queis dextra Deus, queis improba faſtu
Lingua Gigantæo, & Titanum immania corda,

Sub obitum Henricus ſuprema liberis mandata, quæ attexuntur, de ſcripto tradidit.

Longè abſint; oculiſque nefas atque auribus arce;
Neu tua Tartareæ contingant limina peſtes.
Nec minùs & ſi queis novitas afflata profani
Dogmatis, occultoque Fides tentata veneno;
Et queiſcumque malas captari ſueta per artes
Gratia, non fauſtos dominis horreſce clientes;
Illecebraſque omnes ſcelerum, contagia, ſordes
Disjice. nec vani ſpecie deluſus Honoris,
Non gazâ luxuque ferox, ſed fortibus auſis
Egregius, certas quondam Rege auſpice lauros
Spe jamnunc præſume, novæque accingere laudi.
Barbaricos ſensus & plumbea dicta refelles
Tu quoque victrici dextrâ, frigeſcere inertes
Doctrinis jactantûm animos & languida corda.
Præcipites cæcique ruunt, ac more ferarum;
Virtutiſque umbrâ rapidum obtexere furorem.
An noſtras Macedo Juvenis non hauſerat artes?
Segniùs an Perſas ingens poſtravit Alumnus?
Pulcriùs & campo pugnax inferre Lyceum,
Mortis ubi imbuitur teneris contemptus ab annis,
Magnanimo CONDAEUS ovans cum Fratre docebit.
Quos Pater indixit, meritos agè reddere cultus
Perge tuis. Caro decus & tutela Nepoti,
Sidus uterque tibi mediis affulgeat undis.
Cetera quid referam magni præcepta Parentis?
Sed tamen exilem, repeto, ne deſpice turbam,
Triſtiaque afflictæ miſerare incommoda plebis.
Aurea quos humili Proceres Opulentia vulgo,
Quos altus ſecrevit Honos, Clementia cœlo
Æquat adoratos populis, votiſque vocatos.
Cernis, ut Henrici exequias, ceu publica gentes
Funera pullatæ celebrant? quo ſaucia luctu,
Sciſſa comam, laniata genas, velut orba parente,
Neuſtria? ut Henricum Morini gemuere jacentem?
Necdum animis priſci exciderant Prætoris amores?

Illum etiam Helvetii flerunt monteſque lacuſque;
Et Nova, quæ ſummo gaudentia Principe nuper,
Nec domini alterius faſces metuentia Caſtra.
Quippe gravis nulli, atque alieno creſcere damno
Inſcius, & populis tantum exprompſiſſe juvandis
Vim ſolitus, patremque gerens ; & corde benigno
Fovit amans, ſeu quas propriâ ditione regebat,
Seu quas Proregis commiſſas nomine gentes.
Sic facilem in cives animum, manſuetaque corda
Suſcipe ; ſic veterum, Princeps, oracula ſanci.
Felices olim populos, felicia regna,
Si quando rerum melior Fortuna magiſtros
Deligeret Sophiæ gremio ac florentibus hortis,
Divinus cecinit cycnæis vocibus autor.
Tergeminum Rationis opus variumque laborem
Scrutatus, ne quà inſidians adreperet Error,
Arte obſtruxiſti ; merſum caligine Verum
Eruere, abſterſoque ſagax depromere fuco.
At ne iſtâ pigeat, terris quâ te arduus effers,
Arce exoptatos patriæ deſcendere ad uſus ;
Et quæ ſidereæ ſpeculatus vertice mentis,
Mox perfecta dare, & populis aptare regendis.
Verboſo ampullas ſtrepitu Zenonis inanes
Vita imples ſolidâ ; dignos & Principe mores
Exprimis, ac molles ſuperas Virtutibus annos.
Maturum jam te Aula vocat, noſtroque revellet
Complexu ; rumpentque graves docta otia curæ.
Sed priùs ad metas exacto Academica curſu
Emenſum ſpatia, & Circenſi pulvere ovantem
Proſequar uſque comes ; nec vano ſedula fungar
Officio, dextrâque facem præferre juvabit,
Inter & ambiguos flexus calleſque malignos
Ducere inoffenſo vitam pede. Nunc age, & omnem
Arripe Naturam ſtudiis animoque capaci.
Aude,&,quis Naturæ Opifex;quæ machina Mundum,

Extulerit; terram informem tenebriſque ſepultam
Unde novâ cum luce color, pictique lepores
Imbuerint: totumque adeo cum Numine Olympum
Veſtiga, & pulcras agita me judice lites.
Fuſos ære globos, an tenuia corpora Mentes
Aſſiduæ volvant Superûm? ſtellæne vagentur,
Per mare quo piſces volucreſve per aëra ritu;
Sedibus an fixas propriis, claviſque rotarum
Aſſimiles, clavis adamante aurôve coruſcis,
Incita multiplicis circumvehat orbita cœli?
Quæ Solis maculæ, obtuſa qui luce labores:
Unde vices Lunæ inſtabilis; quæ tanta poteſtas
Oceanum exercens, refluentibus imperat undis:
Unde imbres ventique, & lurida flamma cometæ;
Inſolituſque olim Gallis tremor, unde Pyrenen
Movit, Aquitanas nuper graſſatus in oras?
Palladios quodcumque viros, operoſa fatigat
Ingenia, & vulgo ſummota arcana profano
Omnia colluſtra, denſiſque evolve latebris.

Exercitationes Philoſophicæ Caroli, ſumma laude plauſuque publico celebratæ.

Seu caſtris medius, ſeu campo egreſſus aperto,
Argutum exerces placido certamine martem:
Victricem puramque refers ſine ſanguine laurum.
Arrectis inhians animis immenſa corona
Circumfuſorum Procerum, dicentis ab ore
Pendet; & Actæo numquam exaudita Lyceo
Reſponſa accipiens, celebri ſonat undique plauſu:
Splendida & oracla, & Juvenis miracula jactat.
Hæc inter, ſolare pium, mea cura, dolorem,
Dum Famâ præſens, vivax dum laude perenni
HENRICUS, terraſque implet, cœloque beatus
Regnat, & ardenti reſpectat ſidere Natos.
Nec mora, inexhauſtos Patriæ ſolabere luctus,
Dum populi communis Amor, dum Gloria Franci
Nominis, ac Belli emeritus Paciſque Miniſter
Cernitur HENRICUS generoſa in Prole ſuperſtes,

Auguſto ſpirans vultuque animoque refulget.
Talia fundebat ſacri Regina Lycei,
Luce nitens purâ, & multo manifeſta ſereno;
Illuſtremque amplexa ſinu mulcebat Alumnum.

NICOLAO COMITI SERINO EPICEDION.

SILVÆ crudeles, ſilvæ, queis Martia Virtus
Occubat, invictamque animam cum ſanguine fundit
Chriſtiadûm SERINUS amor, terrorque Getarum!
Tantâne Apro jam ſemineci permiſſa poteſtas,
Quanta nec Ottomano collectis viribus hoſti?
Deſidis impatiens, dum bello parcitur, otî,
Haud mollem venatum agitat. Quàm barbara mallet
Agmina, Turcarumque greges! ſed pace coactâ
Ludicro interea ſilvas certamine miſcet,
Proturbatque feras, & Martis imagine gaudet.
Mutato ſubiit requies operoſa labori.
Ergo immanis Apri, mediâ ſub morte, ferocem
Inter luſtra fugam premit ardens invia victor:
Et jam deſilit acer equo, ſtrictoque coruſcus
Obtruncare parat Serinus acinace prædam.
Ah nimium confiſe animis, confiſe lacertis!
Vim compelle canum, flagrantis verbere plumbi
Deſuper ingemina plagas, neu cominus æquo
Aprum invade ſolo. paribus quondam occidit auſis
Fortior Ancæus juſto, Calydoniâ in altâ.
Spumoſâ rabie atque ſuo ſe in ſanguine verſat
Vulnere fixus Aper. Quæ te maleſuada cupido
Extimulat? ſpolia hæc triſti captanda periclo?
Tanti, informe caput? ſed non revocabilis inſtat

Uſque fero, & ſummos Venator deſtinat ictus.
Quid vos, ô, quorum exercent mortalia curas?
Non ego te, Dryadaſque tuas, Latonia Phœbe,
Quâ duce venantes olim, quâ præſide freti,
Appello, veterum commenta & crimina Vatum.
At vos ætheriæ Mentes, queis credita vita,
Hungaria D. Virgini dicata à S. Stephano Rege. Credita regna virûm, Genii! tuque, optima Virgo,
Pannoniam, ſacro devinctam munere, gentem
Reginæ imperio complexa, parentis amore!
Tuque adeo, humanæ vindex cuſtoſque ſalutis
Maxime, qui maria ac terras ſublimis Olympo,
Chriſte, regis, præſens cuncta ad diſcrimina Numen!
Num decuit prohibere nefas? (ah! parce dolori;
Publica damna queror) capitique avertere tanto
Inſolitam exitii faciem, caſuſque cruentos?
Veſtris ille tamen ſeſe devoverat aris,
Unde atras Ciconum tædas atque impia tela
Reppulit, exuviiſque tholos diſtinxit ovantes,
Templa coronavit ſignis. decreſcere viſa
Cornibus obtuſis, captivaque Luna pependit.
Nec minùs, Odryſiæ clades certiſſima gentis,
Chriſticolûm armipotens & ineluctabilis ultor,
Concidit, & cæſo immoriens confunditur hoſti.
Corpore inhorreſcens toto, furiiſque refectus
Venanti ſe immittit Aper: ceu ſaxea pila,
Adriaco violenta ſinu quam machina adegit.
Jactu eliſa tonant maria, & ſpumantibus undis
Tempeſtas inſueta fremit. via rupta profundo:
Pondere anhelat humus, tremefactaque littora circùm.
Setigerum atrocem Heroï ſic turbidus infert
Impetus. haud æquos animis palmaribus artus
Sternit bellua vaſta, feráque Erymanthide major.
Tum ſuper inſanâ dejectum mole recumbens,
Multa reluctantis jugulum roſtro haurit adunco;
Obliquum infigit repetito vulnere dentem.

Quo Zacaturnenſes infamat crimine ſilvas
Sævus Aper, funeſtum & non medicabile vulnus
Germanæque Aquilæ flebunt Venetique Leones.
  Barbarico imperio metam, * frænumque furori
Præfixiſſe auſus, turritis molibus arcem,
Arx melior Patriæ, ac ſolido ceu murus ahenus
Pectore, Pannonicis ſtabas in finibus, Heros.
Turca nec erubuit crudeli inglorius arte,
Poſtquam Martis opes & vim conſumpſit apertam,
Immenſa fatale caput mercede paciſci :
Proſcriptum ferroque petît Sultanus & auro.
Omnigenâ ſed te florentem laude, Tuorum
Excubiis ſervarat Amor, Pietaſque Fideſque,
Magnanimum, impavidum, divinaque jura tuentem,
Scilicet & comites ducentem in prælia Divos.
Aſſiduè fœdâ prædonem clade ſuperbum
Vrebas infeſtus, agros populatus & urbes :
Parque novum adverſo compoſtum robore Mundus
Sultanum & Comitem ſtupuit : ceſſitque Tyrannus
Vana fremens, magnos ſolitus viliſſima Reges
Ducere mancipia, & Superos invadere faſtu.
Nec te Corvinus, nec te præſtantior armis
Hunniades, quamvis terrori natus uterque,
Turcarum exitio natus Patriæque ſaluti.
Et Scanderbegi poteras, ſi libera regna
Armorum nactus, famam ſuperare triumphis.
  Ibas, laurigeri quò magna vocabat imago
Serini exemplis acuens. Fortiſſimus ævi
Ille ſui, corám Solimanno urgente, ducenta
Millia qui contra ſtetit imperterritus Heros.
Ter-quinos tulit aſſultus ; ter-dena Getarum
Millia proſtravit, lectiſſima corpora, leto ;
Et circumſeſſæ disjecit mœnibus urbis.
Indignantem animam caſtris effudit, honori
Extincto Solimannus atrox famæque ſuperſtes ;

Zakaturnum, arx Croatiæ, è ditione Serini; quam ad urbē dū venaretur, luctuoſiſſimo caſu interiit.

* Arcem extruxerat, unde crebram Turcis vaſtitatem inferebat.

Matthias Corvinus, Rex Hungariæ.

Nicolaus alter Serinus, olim Sigethi contra Solimanum propugnator.

Ut ſcopulo impactam fractamque hęrere Sigetho
Fortunam aſpexit, Mahometem & conſcia Lunę
Signa trucis fruſtra incuſans, altoque ſubactus
Serino latè dominos ſummittere faſces.
Te Mauſolęum Solimanni exſcindere vidit
Urbs eadem, vaſtâ duplex quæ ſepta palude
Belligeræque artis vario munita labore,
Exiguis Duce te raptim ſuperata maniplis.
Geſtit & illuſtrem antiqui rata Vindicis Umbram
Elyſio reducem; aut, cæli ſtatione relictâ,
Nomine Avum egregii redivivum animoque Nepotis.
Ultro hic decretâ jam morte ferocior, arcis
Correptę flammis quando ſpes nulla tuendæ,
Hoſtiles ruit in cuneos, confertaque tela.
Non artus loricâ, aut caſſide tempora veſtit:
Ære indefenſum pectus, caput ære levatum
Conſecrat, in patrio tantùm mucrone brevique
Parmâ alacer. pennis candentem adamantina criſtam
Pala attollebat, nitido ſuffixa galero.
Aurea ſeu pulchro venturę à vulnere mortis
Pręmia, ſeu juſti, nummos, pretia ampla ſepulcri;
Et tunicæ aſſutas Cuſtos fidiſſimus arcis
Geſtabat claves, non ipſa in morte relictas,
Multo quęſitas Turcis certamine claves.
Puniceóque ſago, totoque inſignis amictu,
Munera cara parans hoſti, ſpeciemque triumphi
Inſtituens, portis ſeſe extulit acer apertis
Sulphureos inter nimbos, volucrumque globorum
Quas retro diſploſa vomunt tormenta procellas;
Haud leviùs ſtragem ipſe, manu ſtipante ſuorum,
Fulmineo accumulans gladio. mox feſſus opima
Cęde cadens, & morte gravis, Janiſſarûm acervos
Uſque premit, Turcis etiam poſt fata tremendus.
Quin ſimili occumbis leti dignatus honore,
Non morte informi ſaltus, Serino, cruentas?

Antè quidem in ſilvis fato deprenſus iniquo,
Obſidium meditans claram explorator ad urbem
Dum paucis comitatus adis per operta viarum,
Ipſe fero incurſu Turcarum obſeſſus & armis
Hæſiſti, ut denſa venantum indagine cinctus.
Nec, captum, potuiſſe capi miratur & horret
Inſidians, laqueo ingenti vinxiſſe paratus,
Summum Threïcio munus prædamque Tyranno
Omnibus optatam votis, pretiiſque redemptam.
Plurima te Virtus, validi ſola agminis inſtar,
Expediit, præſenti increſcere docta periclo.
Fulguris & ritu condenſam erumpere nubem
Viſus eras. non tu effugio contentus aperto,
Agmina circumfuſa metis, palantibus inſtas.
Nequicquam armorum genus impenetrabile Ductor
Barbarus induerat, magicis fortaſſe venenis
Imbutum & Stygio firmatum carmine tegmen;
Ferri ex quo chalybiſque acies, plumbi ignea grando,
Indomito ſtridens adamante obtuſa, reſultat.
Prædæ præda ſuæ, & fidis obtritus in armis
Mactatur, laqueo nectendus colla parato.
Haud ita, Pœnorum ſeſe agglomerante catervâ,
Emicat, incurſuque leo venabula frangit
Latronumque minas, ut Thracia corpora paſſim
Fundis humi. Túne Odryſiis ſuccumbere telis
Inſcius, aprugno potuiſti occumbere morſu?
Viderat exanimis, tragicoque Croatia caſu
Perdita: tum mœſtis incendit vocibus auras,
Et magnum lamenta præit geminanda per Orbem.
Heu furor, héu monſtri facinus! ferrum inter & ignem
Incolumis, pugniſque aſſurgens omnibus Heros
Altior, indignæ potuit ſuccumbere morti!
Nate, dolor Matris, Genitricis gloria, Nate,
Huccine tot parti bellis recidêre triumphi,
Victor ut indecori confectus denique leto

Sic jaceas ? hæc Virtutem pretia ampla manebant ?
Aſt ego Biſtonias metuebam improvida turmas,
Vimque dolumque tibi ; ſeu cùm reſcindere Pontem
Eſſekium auderes, Getici commercia Martis ;
Turbine ſeu rapido medios invectus in hoſtes
Omnia cùm ferro miſceres, omnia flammâ.
Ottomanæ ſed nil fraudes, Byzantiáve arma :
Formidandus Aper, ſaltuque exercita Pacis
Otia monſtrifero. Nam quò te fata reſervant !
Strozziadæ invideas, ſi quid, Fortiſſime, ſenſûs
Reſtat adhuc. trajectu avidos dum fluminis arcet
Oſmanidas, glandem flammatam fronte recepit,
Splendidaque æternam retulit ſub funera laurum.

Comes Strozzius, Serini priùs collega, occubuit ad oram Muræ fluvii.

Tu felix, pulcramque necem ſortitus, & iſto
Dignam animo, captis Byzantî mœnibus ingens
Corrueres, Cruce purpureus Scythicoque cruore.
Hoc miſeranda tamen, Princeps, ſolabere fata.
Jam tibi ſat decorum, congeſtaque præmia laudis.
Eximii ſimulacra Ducis volitantia longè
Per populos latéque coli tua novimus ora,
Grandiaque immenſo celebrari nomina plauſu.
Et tua longinqui jactant præconia * Reges :
Diversâque Aulâ, geſtis miracula rebus
Gratantes, donis abſentem inſignibus ornant :
Gloria & auguſtis manibus te Fama coronat.
Invictus, Serine, viris, victique ruinâ
Oppreſſus ; tum caſtra petis fulgentia Divûm,
Cæleſtem poſt ſacra ferens certamina palmam
Junctus Avis, meritoſque agitas ſuper aſtra triumphos.
At mihi quæ tanti fuerint ſolatia luctûs ?
Tu Scutum & Gladius Patriæ ; quo ſoſpite motus
Nunquam Threïcios expavi, Oſmannica bella ;
Quo Duce magnanimas inter caput ardua gentes
Extuleram, præcincta novis Regina trophæis.
Nunc Thracum effrænis expoſta incurſibus, orba

* Chriſtianiſſ. & Cathol.

Præſidio, quid agam? ni tu, clariſſime, Fratris,
Petre, vicem parteſque ſubis, lux altera Regni
Speſque ſaluſque mei. nec tu ſacrata ciere
Bella rudis, Thracumque fugacia cædere terga.
Tuque agè fulminei vires animoſque Parentis,
Expectate, refer, laudeſque haud degener imple,
O Juvenis! per nota parem veſtigia greſſum
Strenuus accelerans: & Avorum ingentia facta,
Et Pater & Patruus ſublimibus excitet auſis,
Serine, Odryſio nomen fatale Tyranno.

Frater Nicolai, dux & ipſe fortiſſimus.

Hos inter gemitus complexa Croatia natum,
Semianimemque fovet gremio, ſiccatque cruorem.
Pannonia excepit luctum; planctuſque ſecutæ
Stiria, Carniola, & pallente Carinthia vultu;
Auſtriaque, & comites trepido circùm agmine Nymphæ
Mœrorem ingeminant, leſſumque Europa frequentat.
Attonitæ lugent ceu publica funera gentes
Chriſtiadûm: at feſtis collucet Turcia flammis.

DE NECE
PETRI COMITIS SERINI
APPENDICULA.

Tu quoque tot palmis olim ſpoliiſque ſuperbus
Quàm meliùs Turcâ cecidiſſes victor ab hoſte!
Quàm meliùs vel Apro victus, Serine, jaceres!
Heu, qui præcipitem caſus? qui te ambitus egit,
Aut ultricem animus verſans malè providus iram?
Ah miſer, & tragicæ exemplum lacrymabile ſortis!
Hoccine atrox, immane, horrens tibi fata theatrum
Servabant infeſta, cadens ut Cæſaris armis
Damnato imbueres funeſtum ſanguine ferrum?

Conceſſum, & noto ſolennia reddere vota
Indigeti, feſtas Jano referente Calendas!
Vivit opus, ſolidoque ingens ſtat marmore Templum:
Ipſe fuit, pheretroque jacet lacrymabile corpus.
At Famæ lugubrè ſonat tuba; lumina fletu
Cuncta natant, vulſæque fluunt cum ſanguine pennæ:
Et ſalſus delubra obiit nigrantia ſudor.
Vos Templi Artifices teſtor, Templique miniſtras,
Nunc miſeræ, & pullâ mœrentes cyclade Muſæ.
Tu quoque Celtarum gaudens jactare triumphos,
Belgica quos JULI auſpiciis dedit ora recentes,
Nunc agè ferali, Mavors, accedere pompæ,
Præreptumque tibi ALPHONSUM lugere memento.
Romanæ quem tu florem virtutis, & alto
Sanguine majores animos in bella gerentem,
Parcarum invidiâ, & fato, Mars, perdis acerbo!
Jam tibi ſe Regíque acer devoverat ultrò,
Heroum in laudes, magnumque in nomen iturus,
Pariſiæ impubem tegeret licèt umbra palæſtræ,
Muſarum illecebris & non ignobilis otî
Dulcibus intentum curis placidæque Minervæ;
Jam tamen ardentes agitabat pectore pugnas,
Aonia & ſociis miſcens certamina victor
Ludicrâ innocui ſpecie Mavortis ovabat.
Ducite Mancino, feralem ducite pompam.
Sic, ubi natalis tenerum ſpelunca leonem
Incluſit, fulvæ creſcentem ex ubere matris,
Cui neque robur adhuc, necdum juba veſtiit armos;
Jam fremitus tentat patrios, caudæque laceſſit
Verbera, primævoſque iraſci diſcit in ungues,
Erumpítque animis, & rictu ſævit inermi.
Sic rudibus vivos ignes verſabat in annis
Belligeræ virtutis honos, ſtimuliſque premebat
Alphonſum, magnoque exercita pectora Phœbo.
Plurimus ante oculos Frater, civilis Enyo

Paulus Mancinus commiſſo ad portam Lutetiæ Antonianam prælio cæſus.

Cùm rapidos ageret cognata in viſcera Gallos,
Purpuream qui dena animam per vulnera fudit ;
Troilus invicto qualis congreſſus Achilli
Dardaniæ ad muros cecidit, portiſque ſub ipſis,
Mirandus pariter juvenis, miſerandus & hoſti.
Atque ea Germani occurrens morientis imago
Alphonſum exemplis fata ad majora vocabat.
Nobilius Fratri invidit letum æmulus ardor.
Ducite, Pierides, feralem ducite pompam.
Illum & cœruleo turbatus gurgite Thybris,
Regalemque urnâ diffundens Sequana lympham
Flebant, & vaſto reſonabant littora planctu.
Officiis funus paribus commune frequentant
Hinc Franci, hinc Latii. Nec matri cedit honore,
Quæ fido illuſtrem gremio pia fovit alumnum
Lutetia, & Romam tendit viciſſe dolendo.
En, Clarum obvolvunt ut triſtia nubila Montem,
Lætus ubi ingenuis dociles Puer Artibus annos
Excoluit, nitidaque tulit de fronde coronas !
Rex etiam, Rex, quo meriti non arbiter uſquam
Certior, ereptos leto ſibi luget amores,
Lilia ceu dejecta ruentibus æthere nimbis,
Paulumque, Alphonſumque, & nomina cara repoſcit,
Nomina Gradivi faſtis Phœbique notata.
Ducite, Caſtalides, Mancino ducite funus.
Omne rapax Libitina caput, diſcrimine nullo,
Illidit tumulo, inſultans. Nil florida vere
Primo ætas, formæque decus flexere furentem :
Sed neque crinales lauri, neque clarior aſtris
Purpura, Fortunæque omnis congeſta ſupellex.
Hos adeo incurſus, & ineluctabile fulmen
Borboniâ excepit ſublimis Julius aulâ,
Immitique Suos conſumptos funere vidit.
Hoſtiles animos toties, vireſque ſuperbas
Conſiliis armiſque invictus contudit Heros ;

At ſævam evaluit Lacheſis quis frangere legem ?
Cùm ſanctæ inferias atque annua juſta Sorori
Solveret ; ecce aliud funus ſupèr, addita Matri
Extinctæ Soboles, luctum integrat, atque cruento
Pectoris auguſti reſcindit vulnere vulnus.
Parcite, Fata, graves producere longiùs iras ;
Privata ne clade ſuos Dux ipſe triumphos
Atterat ; &, Francæ dum gaudia publica gentis
Inſtaurat, ſimul ipſe novo pugnare dolori
Cogatur, duraſque vices ſuperare ferendo.
At vos Mancino feralem ducite pompam,
Heu miſeræ, heu pullo mœrentes ſyrmate Muſæ.
O vitreas hominum ſpes, & ludibria rerum !
Stellatis circumvolitans blandiſſimus alis
Mancino ridebat Honos ; geminiſque ferebat
Sacrorum hinc decora, hinc belli decora obvia palmis ;
Murice fulgentes trabeas, rutiloſque Galeros,
Alphonſique oculis rutilantia gratiùs arma
Jactabat, cœloque animum tollebat ovantem.
At ſubitò immani media inter talia lapſu
Involat, & triſti Puerum Mors obruit umbrâ.
Fallax, heu nimiùm fallax, quæ mollibus vlnis
Ambierat, dulcemque ſinu lactabat Alumnum
Fortuna, & plenis influxerat aurea rivis !
Perfida mox tenerum, ludoque aſſueta procaci
Rejicit, & ſummo inſontem rapida excutit axe.
Quem Latia ardebat certatim & Gallica tellus,
Occupat infelix pheretrum, prædaque potitur.
O curæ fragiles ! ô vota caduca Potentum !
Ite, & feralem Mancino ducite pompam,
Ah miſeræ, ah pullâ mœrentes cyclade Muſæ.
Ipſe quidem nullo celeres fugientis in auras
Fortunæ deſiderio, caſuque movetur :
Nec largum in ſocios, & opes diffundere pronum,
Parca tenace animæ, vitæque incuſet avarum.

Dignior & tantò lacrymis luctuque perenni,
Qui gemitum Alphonſus cruda inter fata repreſſit
Maturâ virtute potens; animumque virilem
Extulit, afflatuſque hauſit propioris Olympi.
Illic, emeritam Pietas quam vivida morti
Eripuit, ſuperas Genitrix Heroïdas inter
Dilectæ occurrit Soboli, gremioque receptat
Lætam, exultantem. Non hæc Parnaſſia Famæ
Templa, inquit, ſed quam fundavit Gloria molem,
Nexilibuſque aſtris ſolidoque adamante coruſcam.
Has, Alphonſe, domos, hanc ſummi Numinis arcem
Ingredere; & cœlo jamnunc aſſueſce fruendo.
Quàm metui, ne quid facies tibi blanda noceret
Peſtiferæ Sirenis, & illætabile carmen;
Ambitio præceps, aut inſidioſa Voluptas!
At breviora tibi puræ compendia vitæ
Deſcripſit, placitamque animam properavit in aſtra
Cœlicolûm Genitor terris educere iniquis.
Has olim ſedes æternaque templa capeſſet
Noſter, & imperii conſors in parte ſedebit
Julius, atque alio victor ſpectatus in oſtro
Poſt martem edomitum latè, proſtrataque monſtra.
Huc, Fidei aſſerta pro majeſtate, triumphum
Invehet, ætheriiſque addet ſua Sidera campis.
Dixerat; & Fratrem oſtendit, formoſa gerentem
Lilia, gemmiferiſque inſignem tempora palmis,
Nec jam mortalis ſecuro flore juventæ.
Fortunati ambo, nullum quos dividet ævum
Faterno amplexu, neque dulcia vincla reſolvet!
Natorum mediâ æterno paſcetur amore
Mazaris, Auſonias inter clariſſima matres:
Ledæis Geminis par Fratrum illuſtrius ibit
Signiferi antiquos inter creſcentis honores.
Ite, & cœleſtem Mancino ducite pompam,
Jam lætæ, ac nivea ſplendentes cyclade Muſæ.

Hieronyma Mazarina, ſpectatæ virtutis matrona.

CURRUS GLORIÆ
JULIO CARD. MAZARINO
IN TRIUMPHALEM
E BELGIO REDITUM
AN. M. DC. LVIII.

VARIA RERVM INSIGNIVM
Principumque virorum imagine cala us.

SCANDE triumphalem, JULI, quem Gloria currum
Admovet inſignem palmâ, ſpoliiſque nitentem
Belgarum; qual s nec Martia Roma quadrigas
Gentibus accepit domitis, quantaſque nec ipſa
Fabula procudit, vel Phœbus rexit Apollo.
Nonne vides fronte in primâ rutilantia longè
Sidera, laurigeroque evinctas faſce ſecures,
Romani ſpecimen generis, ſub luce galeri
Purpurea? tantus domino cui ſerviat axis,
Præfixa oſtentant hero.e inſignia ſortis.
Circùm efficta micant laudum monimenta tuarum,
Cælatique auro ſpirant, decora alta, labores
MAZARINE: ſacros currus Victoria veſtit.
Quà latus excurrit dextrum, Mavortia tractu
Porrigitur vaſto Germania; truncaque ponit
Sequanæ ad imperium captivus cornua Rhenus:
Et, Rheni quæ longa ſedent per littora * Nymphæ,
Turrigeram ingenti ſubmittunt agmine frontem;
Pacificæque tibi munus gratantur oliv .
Continuò Imperii fines, Germanicaque arva
Excipit, ac veteri Domino parere fatetur
Belgica inexhauſtis tellus generoſa triumphis.
Retheli palmam hîc duplicem, fuſo hoſte, recepta
Urbe, manu legis ipſe tua, fortiſſime Juli:
Debitaque Atrebates civilis præmia quercûs

* Urbes à Frā. cis in Germani a captæ.
Pax Monaſterien is.
Belgicæ victoriæ.

Purpureæ attexunt fronti, obſidione ſoluta ;
Direptiſque hilares caſtris palantis Iberi.
Dehinc Medium aſpicias dejecto vertice Montem,
Caſſetumque premi, & celeri Venantia nuper
Mœnia rapta manu. Hîc ſeries denſiſſima rerum ;
Quattuor immanes repetitæ ſtragis acervi,
Innumeræque urbes, tot Ibero ex hoſte trophæa,
Congeſtæ aſſurgunt prædæ : Scaldiſque fugaci
Amne jugum indignans, & fracto debilis alveo,
Liſaque jam fræni patiens, domituſque Moſella
Argento hîc ſpumant ſolido. nec jam ipſe recuſat
Oceanus Franco ſævum addixiſſe tridentem,
Et ſocias famulo ſubvectat corpore claſſes.
Rurſum injecta ſibi Mardiko ſenſit ab alto
Vincula ; Dunkerquæ mutatas ſenſit habenas ;
Et Gravelingæ capta ſimul arce ſecutus
Borbonidæ imperium, toto jam Celticus optet
Ire mari, atque eadem Belgas data jura per omnes,
Singula quæ vivis opifex ſplendeſcere ſignis
Edocuit ; factis, Juli, tu grandibus ornas.
Hîc etiam fulvum ex auro molita leonem
Fabra manus. multo conciſus vulnere membra,
Gallorumque metu ſpeluncis abditus horret.
Ille quidem obtritós iraſci tentat in ungues ;
Sed caſſus furor, & rugitus fingit inanes.
* Nimboſa apparet diverſa in parte Pyrene,
Celtarumque memor quæ nomen Iberia ſervat,
Roſæ, urbs in Catalania. Hinc formoſa Roſis nectit Galatea coronam,
Liliaque Hiſpano perfuſa cruore rubeſcunt.
Tum dextri plaga quà Currus ſeſe extima tollit
In ſellam ; Romæ, unde ſacer te, Maxime Juli,
Tranſtulit ad Francos Genius, collucet imago
Tyrrhenumque fretum, ſcopuliſque minacibus Alpes.
Pacificatio Caſalenſis &c. Quàm læta Italiæ ſpecies ! exordia magni
Magna refert fati, jactatque operoſa Caſalis

Fœdera. Jam compoſtæ animis hoſtilibus iræ,
Redditaque Allobrogum trepidæ pax civica genti.
Gallica nec longè Tuſco volat æquore claſſis,
Neptunique arcem geminam rapit. intremere omnem
Auſoniam, & pavido credas pallere metallo.
At propiùs Francas experta Valentia vires:
Eridani lætis adoleſcunt lilia ripis.
Addua nequicquam caſtris munitus Iberis,
Sponte ferox tumiduſque, alto nil gurgite curſus
Belligeros Gallorum, & fortia cœpta retardat.
Adverſo inſultans Mutinæ Dux trajicit hoſti,
Perrumpitque obices. medio ſeſe arduus effert,
Nec genitore minor, pugnæ Almericus in æſtu.
Inde operi, laudique acer Navallius inſtat,
Ah, fragilem ardenti trajectus glande galerum;
Inſubrumque quatit campos, urbeſque fatigat:
Jam Mediolani portæ pulſantur, & arces.
Mortaræ incubuit rapidi vis horrida Martis,
Et Lodoïcæos victoria clarat honores,
Indigetis teſtata manum, caroque Nepoti
Impenſum Proavi regnato ex æthere munus.
Franciadum auſpiciis an lux felicior, & quâ
Gentiles potius liceat ſperare triumphos?
Hac eâdem Atrebatis exuta Hiſpania caſtris;
Funditus oppreſſi ſervatis civibus hoſtes.

D. Ludovici feſtus dies victoriis inſignitus.

Parte ex adverſâ Currus tibi credita, Juli,
Gallia, & ancipiti toties exercita caſu,
Explicuit campum immenſum, laudiſque theatrum,
Quo tua ſe populis Virtus, ævoque ſequenti
Approbet Invidiæ domitrix, ſortiſque ſiniſtræ.
Namque opifex lætis aſpergens mœſta recenſet.
Proxima deliciis mollem faſtidia vitam
Excipiunt: & ſæpè acuunt ſe rebus acerbis
Dulcia quæ obtuſo languebant gaudia ſenſu.

Regis pueritia triumphalis.

Prima renidentis facies lætiſſima Regni

Enituit: puro Zephyri tantùm aëre ludunt;
Candida purpureis plaudit Victoria pennis.
Rexque puer, tua cura, tuo venerabile pignus
Depoſitum gremio Patris morientis ab ore,
Clara miniſteria, & partos miratur honores;
Jamque triumphatos victor ſupereminet hoſtes.
Ac tibi, pro meritis, toto ſe infundit amore,
Auſpice quo virides fundunt cunabula palmas,
Creſcenteſque videt lauros creſcentibus annis,
Jam miris prægreſſus avos puer inclytus orſis.
Ecce autem Stygius prorumpit ad æthera turbo,
Ardenteſque inter Furias Diſcordia demens,
Civiles motus. Civili Gallorum animos, in mutua fortes
Funera, præcipitans certamine. protinus omni
Parte tremunt concuſſæ urbes: ruere omnia viſa.
Tela inter medius, ferrum undique & undique flammam,
Heu! Paulus cadit ille tuus, quo gratior alter
Non fuerat Juvenis Regi, non fortior armis;
Mancinæ ſpes gentis, amor dulciſſimus Aulæ.
Illum exſpiranti ſimilem, ſimilemque gementi
Extudit Ars, lacera incluſam dum viſcera mortem
Glande gerunt plumbi accenſâ; ſolatia quanquam
Magna ferat leti, Regis quòd victima triſtes
Occidit ante oculos. nec tantum vulnere deno
Sanguinis, æterni quantum profluxit honoris.
Sanguine tu caro aſperſus; quoque icta Sororis
Progenies, crudo transfixus vulnere corda,
Exuperas hoſtemque armis, animiſque dolorem.
Sic tu Fortunæ, Juli, congreſſus iniquæ,
Tartaream extinguis peſtem: & Prudentia victrix
Per populos altâ ſpectata in luce triumphat
Turbine ſub tanto, & cæci caligine regni,
Pulſa infelici rediit Concordia Regno:
Extorti manibus gladii, tædæque furentum;

Sanctaque præteritos merſere oblivia motus.
Vindice te, læſos Princeps inſtaurat honores,
Prodigus & veniæ Princeps, parcuſque cruoris;
Regiaque inſcribit Patriæ Clementia Patrem.
Læta ſerenato ſuccedunt undique cœlo,
Donec in extrema lævæ regione curulis
Cernitur incumbens ſtratis, letoque propinquus
BORBONIDES, febri, heu, miſerùm correptus anhelâ. Regis, poſt expugnatam Dũkerquam, morbus Caleti.
Antè quidem ingreſſus caſtris victricibus Heros
Geſta recognoſcit Turenæ, operumque labores
Colluſtrat, campumque hoſtili à cæde recentem.
Sanguine fumat adhuc, ſegetemque effudit Honoris
Purpuream, & magnæ ſervat veſtigia famæ.
Dunkerquæ bis-capta equitat per mœnia Princeps,
Victor ovans; legeſque viris, & jura reponit,
Sedulus intactâ pro majeſtate ſacrorum.
Nec Morbi inſidias, Febrimque labore calentem
Reſpicit, ille etiam, propiùs dum ſingula luſtrat,
Projecti (ut perhibent) graveolenti corporis aurâ
Afflatus. ſedenim concepta incendia venis
Diſſimulat, ſedem repetens, aulamque Caleti,
Succeſſu lætus rerum, majorque triumpho;
Victoremque pudet morbo ſuccumbere inerti.
At ſuperante malo (quid enim mortale reſiſtat?)
Rex hominem afflicta demum virtute fatetur.
Non tamen ille Ducum, proprio in diſcrimine, torpet
Immemor, excepto decorat quos vulnere pugna;
Quidve agitent ſani, expoſcit, qui curſus agat res:
Quaque licet, ſua ſigna animo, bellique tenorem
Perſequitur, curaſque ægro ſub pectore verſat.
Interea ſordentem Aulam, ſuſpenſaque mutis
Arma tubis, ipſumque adeo lugere Triumphum,
Et caligantes mœſtâ formidine cernas
Pariſios, Morinoſque & Franci quidquid ubique eſt;
Pœonios trepidare ſenes, Regnoque minantem

Interitum horrentes, ſtudio diffidere, & arti;
De cælo veluti tactas horreſcere gentes.
Fida comes Regem Pietas, & fervida Vota
Circumſtant, vigilemque animum ſuper æthera tollũt.
Tum cælo Elicium Numen deducere adortæ
Relligio, ſacrique Fides non inſcia cultûs,
Quotquot iêre dies, penetrali in ſede litatum
Cominus oſtentant, hominum Vitamque Salutemque,
Et cupidi invitant cupidum ſub pectoris aulam.
Decumbenti adſtas; & motus anxius omnes
Obſervare mali, tacito ſuſpiria corde,
Eruptura ultro, cohibes; timidoſque medentes
Hortaris, Juli; & Matri ſolatia feſſæ
Crebra ciens, meliora jubes ſperare merentem.
Nec temere, longo febris jactatus ab æſtu,
Collectâ jam mente, ſibi jam redditus Æger
Ore vocat; propiuſque toro ſuccedere juſſum
Te, Juli, affari, rerumque arcana videtur
Pectore flammato tutam deponere in aurem.
Scilicet inſignem ante alios teſtatus amicum,
Hoc fidei, rerum ſupremo in cardine, pignus
Exigit: armatas fraudes, & bellica furta
Qui toties acri nudaris providus arte;
Incautum ne mors tacito pede lubrica fallat,
Dum Reginam horror quatiat præſente periclo,
Ipſe adeas, rebus non ſic accepte ſecundis,
Nuncius inſtantiſque, & non reparabilis horæ.
Hæc virtus, hæc ſumma tui fiducia, Juli;
Sic Pietatem hauſit, gaudetque occurrere fato.
Quâ vox illa animum nece tum confecit amantem!
Purpura pallorem traxit; miſtaque verendus
Majeſtate Dolor, ſculpti toto eminet ore.
Verſa tamen Morbi in ventos ceſſere pericla:
Detonuere poli, & vacuæ ſine fulmine nubes.
Currus ubi lævam ſellæ conſurgit ad oram,

Mazarine, tibi melior jam arridet imago.
Vicit, iô, ſupplex averſum Gallia Numen ;
Maternæ vicere preces, vicere PHILIPPI
Fraternæ lacrymæ, & felicis cura Miniſtri.
En, meritis fecunda, pioque enixa dolore,
Quem cœlo expreſſit, terris partum ANNA retentat,
Aſſerit & Francis divinum ſoſpita pignus.
Et natalitiam referunt Soteria lucem,
Ac ſuperant, caro experti jam muneris uſu.
Tunc pretium ignotum, ac teneri ſpes una puelli.
 Gaudia ſecuro paſſim volitantia Regno,
Servato pro Rege, vehit formoſius aurum,
Brutaque lætitiæ ſenſus hauſere metalla.
Quæ priùs immenſo confuſa Lutetia luctu,
Suppliciter mœrens, ariſque affixa pependit,
Emicat hîc rutilis in flammam accenſa pyropis.
Concurrunt urbis Proceres, ingenſque Senatus.
Ante omnes, Princepſque togæ Seguerius ibat,
Et pompam, pietate gravis, ducebat ovantem.
Templa ſonant cantu ; feſtis micat ignibus aër ;
Ignibus ardentes vici, fluviuſque relucent ;
Bacchæi totam latices fluxêre per urbem :
Cunctaque ſollenni gratatur Francia ritu.
Qualis, ubi obſtructi defectu exterrita Solis,
Voluitur in noctem & pariter cum Sole laborat
Natura, & mœſto ſumit lugubria mundo.
At ſimul obſtantem latebroſo corpore Lunam,
Tranſiit, offuſaque velut redivivus ab umbra
Emicuit Titan, victriciaque ora retexit
Aureus, & roſeo latè ſpectabilis igni ;
Explicat abſtersâ nitidos ferrugine vultus,
Viſaque jam Natura ſuo cum Rege renaſci eſt.
Jam rebus cum luce redit color : omnia læta :
Ipſæ etiam pecudes, ipſæ gaudere volucres,
Æquora camporum, & rigidis juga conſita ſilvis.

Regalem invehitur curru Lodoïcus in urbem,
Obvia quæ excuſſis procurrere mœnibus ardet,
Geſtitque, & plenis cives agit undique portis.
Chriſtiparæ Princeps hoſtilibus inclyta ſignis
Soſpes init templa, & feſto veneratur honore.
Nimirum Dominæ primâ devotus ab alvo,
Regna ſuper; pompaſque ſuas, ſua ſacra quotannis
Rite colens, patrii renovat ſollennia voti
Borbonius: munuſque ſuum Patrona tuetur.
Quid repetam cæſas acies, direptaque caſtra,
Edomitaſque urbes, tranſvectæ ſidera Divæ
Auguſtam ſolito lucem ſignare Triumpho?

Deiparæ Virgini Aſſumptæ Rex Pariſiis acceptam ſalutem victoriaſque gratulatur.

Accelerat mitra effulgens, lituoque Rutheno
Antiſtes, Paſtor populi, Regiſque Magiſter,
Et longum metitur iter pedes. Addidit alas
Regis Amor, Pietaſque: urbes mirantur euntem.
Virgineis lætus templis Regalia Vota
Perſolvit: Magnæque dicat quæ ſplendida Matri
Munera, Victrici Morborum appenſa trophæa.
Teſtatur Carnotum ædes, venerataque Crypta,
Myſticus unde animis, & Divæ conſcius horror
Funditur, antiquo Druidum clariſſima cultu.
Sponte Salutiferæ ſacrato Virginis antro
Myſtarum pia turba, novemque operata diebus,
Anguſtis in rebus opem, Regique ſalutem
Ambierat voto, & notam prenſaverat aram.
Salmurii paribus decorata altaria votis
Cœruleus Ligeris gemmatâ ſuſpicit orâ.

Epiſcopus Ruthenenſis, antea Regis in pueritia Præceptor, Carnotenſe, ac Salmuriienſe Virginis templa pedes adiit. Ludovici nomine, votum in morbo conceptū perſoluturus.

Ergo age, nec dubiam tanto, Regina, Clienti,
Sic memori gratoque favens, defende ſalutem:
Da pede inoffenſo faciles evoluere curſus
Annorum, & factis ingentem extendere vitam.
Quem natum, & Franci revocatum à funere debent,
O, proprium annueris, & non revocabile donum,
Belli ferales converſo cardine portas

Dum claudat, mox Odryſium ducturus in hoſtem
Olim Aſiæ ſpoliis, domitoque Oriente ſuperbos
Francigenas, Proavum fato meliore ſecutus.
Hac ibit. Satis ipſe ſibi jam vixerat Heros,
Longævus, ſi Regum ætas cenſenda triumphis;
Sat patriæ nondum, & fatis. majora ſuperſunt;
Debent aſtra fidem, & ſecli venientis honores.
Julî conſiliis aperit ſe longior ordo:
Hic & fata reget; finget Prudentia ſortem
Poſtquam omnis cecidit languor, vireſque refectæ;
Aſpice, degeneri fugiens torpere veterno,
Venatu indulget Princeps, * per florea culta
Quà nitidæ Fons agmen agit cryſtallinus undæ.
Nunc medio volucrem jaculans petit aëre prædam;
Letiferæ certo deprendit vulnere glandis:
Nunc incenſus equo prævertitur alite cervum
Æripedem, aut inſtans ſpumanti cominus apro
Crudum ſilveſtri aſſimulat certamine martem.
Jam puro ingreditur campo; belloque remotus,
Quod ſupereſt, Cuſtodum armis in pace cohortem
Exercet, ludique genus regale capeſſit.
Undique viſuri ereptum diſcrimine ſummo
Legati, Procereſque ad regia tecta frequentes
Confluxêre: agris ridet Lepor urbe relictâ,
Soſpitaque officiis fervet certantibus Aula.
Gratantum Aurelius medio Dux agmine fulget,
Gravelingæ antehac domitor, dum Celtica Gasto
Arma regens, Fratrem ſupplet, magnoque puello
Promovet imperii fines, Belgaſque triumphat.
Tum Regis morbo edomito, Parcaque repulsâ
Contynus; Rhodani à populis placidoque Garumnâ
Adveniens; Julî reditu, partoque triumpho,
Ingenii bellique acer Contynus ovabat.
Heu, quinam Armandi præceps Mors gaudia turbat,

* Ad prætoriſ Fontis Bellaquei.

* Filiolú principi ex Anna-Maria Martinoſſia ſuſceptum.

Obſidio Gravelingæ.

Vix * ortum infringens regali è ſanguine florem!
Lætitiæ extremum carpit Dolor invidus agmen.
 Ultima, quæ Sellæ pingit pars dorſa Curulis,
Gravelingæ arces, & Regia caſtra, tuoſque
Auro animans, Juli, deſcripſit, Magne, labores.
Stat Sanneƈtarius Duƈtor, totumque coronat
Arte locum. dextrâ Mavortia ſceptra coruſcant,
Audaceſque urgent in honeſta pericula Celtas.
Haud procul inde manus Hiſpanâ clade cruentas
Arduus oſtentans, hoſtes Turena coërcet,
Et medio tegit armorum ſocia agmina vallo,
Diximudâ, & Furnis raptim, Berguâque potitus
Dunkerquæ viƈtor; felix, ſi protinus almæ
Det Fideique manus, Romanaque ſigna ſequatur.
 At Gravelingæ triplici circumdata foſsâ,
Undosâ, ingenti, lunatiſque obſita muris
Mœnia præſidio Hiſpani trepidante tuentur.
Nec quiſquam erumpit portis, aut caſtra laceſſit:
Miſſilibus certant flammis arcere ruentes
Franciadas, canniſque necem diſplodere ahenis.
Acriùs & Francis effuſa incendia caſtris:
Immaneſque globos, tempeſtatemque vomebant
Sulfuream aſſiduo tormenta frementia jaƈtu.
Mole labant quaſſi tantâ, paſſimque ruinam
Dant muri; turreſque, & ſaxea cornua cedunt.
Pulvere fumantem piceo, candere tabellam
Igne putes: miſtuſque operi ſonus, iraque flammis,
Et pavor, & leti centum atro turbine formæ.
 Inſtant aſſultu vario, divulſaque ſaxis
Saxa inter Franci irrumpunt, Franciſque remiſti
Helvetii, certatim, & flammea corda, Britanni.
En Scoti objeƈto tardantem gurgite foſſam
Intrepidi nando, viſu mirabile, vincunt
(Belligero anteeunt gladii, & fluviale profundum
Ore ſecant) caſtra adverſo jam littore figunt.

Atque alius, duce quo legio Campana cohortis
Gaudet, in hoſtiles nudo ſe corpore fluctus
Conjicit, artificem media inter prælia ducens,
Suffoſſurum urbis tacito molimine muros;
Deinde cavam implebit nitrato pulvere labem. Cuniculi bellici.
Fatale inventum muris! nam pulvis ubi ignem
Arripuit fune admotum, rareſcit & aër
Accenſus, nec flamma viam clauſo invenit antro;
Impatiens vi rumpit iter, latera omnia rumpit
Carceris, impoſitaſque arces. tonat undique tellus,
Et ſtragem immenſam convulſis mœnibus edit,
Exitio involuens homines, hominumque labores.
Horrendæ artificem cladis dux lintre latentem
Ipſe palàm ducit. ferrum manus altera geſtat;
Altera contempto cymbam regit hoſte ſequacem.
Nec caret eventu felix audacia juſto.
Quippe ubi trans foſſam applicuit cymbamque virumque;
Incolumis, ſociûm turba plaudente, remenſo
Tuta petit ſtagno nudus loca, quem ſuper ardens
Grando ſonat plumbi, & ſtridentes increpat undas.
Multaque præterea bellantum exempla virorum,
Non audita priùs, venientibus edita ſeclis,
Gallica caſtra vident, obſeſſuſque horret Iberus.
Nimirum hos animos Julî vicinia fecit;
Quem pro Rege, gravis poſt ſæva pericula morbi
Mollius ad cælum & patriæ interiora reverſo,
Reſtantem ſervat ſtatio opportuna Caleti;
Unde frequens caſtra inviſit, duroſque labores
Præſens ipſe levat. Tanto ſub teſte ſuperbus
Arma movet; Regique ſuam, ſpectante Miniſtro,
Virtutem Ductorque probat, mileſque: nec hoſtem
Obſeſſum contra tanto contenditur æſtu,
Quantum inter ſeſe pulchro certamine pugnant,
Quis laudem, Magnique ferat ſuffragia Julî.

Laudibus hic doniſque favens, fortiſſima corda
Extimulat; pretiiſque animoſos addit honores.
Ergo alacres plagaſque, & aperta pericula rident,
Evertuntque moras, propiuſque accedere tendunt.
Jam ſuperant muros; jam propugnacula latè
Cuncta tenent, nudamque invadunt cominus urbem.
Inſidiis nuper, pugnaque exceptus iniquâ,
Rurſum ex captivo victor, pactique ſequeſter,
Arce Coaſlinus ſummâ minitatur Ibero
Præfecto (Sannectarii ſic juſſa ferebant)
Ni Gallum admittat diſcinctæ mœnibus urbis:
Peſtiferoque ſpecus tres fœtas ſulfure monſtrat.
Mittitur extemplo portis Orator apertis,
Qui Julî leges, & regia fræna capeſſat.
Manqueſius victos muris educit Iberos,
Et Mazarinum prono veneratur ovantem
Pectore. dat cladis Victor ſolatia tantus.
Ipſe autem captæ ſuccedit Julius urbi.
Talia multiplici cælavit imagine facta,
Aureaque illuſtri circumfert Gloria Curru.
Impulit ipſa volans volucres auriga quadrigas,
Inſtrato alipedes oſtro, criſtiſque ſuperbos
Puniceis, pictoque aſperſos lilia tergo.
Vectorem ſenſere ſuum; ſacroque laborant,
Exultantque onere,& Zephyros prævertere certant.
Auro fræna micant, auro bombycina lora;
Aurea collucet pernicibus ungula plantis:
Criſpa juba, & crebro vittata adamante coruſcat.
Interiorem ardens conſternit purpura currum:
Purpureuſque ſuper, Romano & honore togatus,
Juli, Cæſareoque ſedes auguſtior aſtro;
Aëraque, & totos incendis lumine currus.
Quadrigas feſta antevolat denſo agmine pompa,
Vexillum dextrâ niveum Victoria tollit,
Flores inſcriptum, cœleſtia munera, Francos.

Argento

Argento reſonante tubam, byſſoque nitentem
Fama gerit chlamyda, & radiantes explicat alas.
It, roſeis quæ corda ligat Concordia ſertis,
Et Fortuna Redux, & aperto Copia cornu,
Lætitiæque comes trabeâ ſplendente Triumphus,
Et Curæ vigiles, indefeſſique Labores,
Muſarumque Chorus, Virtutum exercitus omnis.
Poſt currum depreſſa jugo portenta trahuntur ;
Invidia infelix, livente Calumnia vultu,
Proditioque, & ſanguineâ Diſcordia pallâ,
Extinctos lacrymans tædis fumantibus ignes ;
Fraudeſque, Inſidiæque, exarmatumque Duellum,
Arma inter, dominas horreſcunt Crimina Leges.
Tantam agitat, Juli, curru tibi Gloria pompam :
Plauſibus excipiunt Francæ longo ordine gentes.
At Muſæ læto meditantur carmine laudes,
Facta ſacrum cæli ingenio deſcripta per axem :
Ut Puerum ingentem luſtrali è fonte renatum
Suſcipiens, pulchro Lodoïcum nomine ſignas : E. C. Mazarinus Regis in baptiſmo ſuſceptor.
Ut Pacem, Bellumque regis; Themidemque, Fidemque
Rite foves : Regi ut princeps, Regnoque Miniſter
Advigilas ; victis Belgas Inſubribus addis ;
Fata moves populorum, animo complecteris orbem.
Auſpicioque, qui partus honos ! te præſide, Juli,
Gallica te quantis attollit Fama trophæis !
Te domitæ ſtupuere urbes : te mente ſagaci
Fractus fugit Iber. Oſtendæ ignobile lucrum,
Et Francâ Hiſpanam fraudem virtute rependis.
Connexas fecunda ferit Victoria lauros,
Atque aliam ex alia juſſit ſuccreſcere palmam.
Tu, rem Germanam vario miſcente tumultu ;
Imperii libras ſortem ; populoſque feroces
Jungere, & Arctoos concordi fœdere Reges,
Sarmatiæque graves tendis componere motus.
Cæſareas Aquilas Gallorum à finibus arces,

Sacramento adigens Romanum in publica Regem
Pacta, neque Auſtriaco temerandas ſanguine leges :
Et tua Germani Proceres ſe in fœdera nectunt.
Salve Romulidûm Soboles, decus addite Francis,
Et molli dignare aditu tua facta canentes.
Aula, révertentes ſemper gratata Triumphos,
Sic feſto celebret ſollennes munere pompas ;
Emeritumque altâ Lodoïcus laude coronet.
Auctior immenſos agitet ſic Gallia plauſus,
Mazarina ſequens tranquillo Sidera curſu
Gallia adoratos faſces, dominaſque ſecures,
Julia, quas niveis frænat Clementia vinclis,
Victricique recens ornavit fronde Triumphus.

Hæc memorant Muſæ : referent hæc carmina gentes,
Seraque fors recinet ſeclis volventibus ætas,
Necdum perfecta, & ſtudio properata calenti ;
Cuncta licèt, meritis impar, Phœbea cadat vis.
Intereà æterno laudes inſculpet Olympo
Gloria, te, Juli, trans nubila, tranſque coruſcas
Tempeſtatum arces, Fortunæ mobilis auras,
Sublimi rapiens media inter ſidera Curru.

HEROICON
LIBER III.

EMINENTISSIMO PRINCIPI
JULIO CARDINALI
MAZARINO.

*TRIUMPHALEM tuum è Belgio poſt multiplices inſigneſque victorias Reditum, PRINCEPS EMINENTISSIME, cum primũ ad me fama pertulit, effuſis gaudii magis impetu, quàm artis operâ elaboratis carminibus excepi. Alterum nunc tuum è diverſis Regni finibus, ubi pacem ſumma cum laude conſtituiſti, Reditum aliquantò lætiori gratulatione * proſequor, eò ſanè illo ſuperiori pulchriorem, quò magnificentiùs de ipſis quodammodo triumphis triumphaſti, cùm eorum paratam ſegetem optatiſſimæ Paci poſthabendam*

* Sub primum à Pyrenæis digreſſum.

duxiſti; Pacem arctiſſimo ſpecioſiſſimoque Regalis Conjugii nexu devinxiſti; Fortunam tunc maximè indomitam, cùm blandiſſima influit, heroïco planè animo repreſſiſti. Sed qui antea Victori revehendo Currum, tuorum gloriâ factorum, quibus conveſtitus ornatuſque fuit, ſplendidiſſimum obtuli; nunc, quaſi annuum Muſarum vectigal, Inſulam à te feliciſſimis curis auguſtiſque congreſſibus Paci conſecratam, ac verè Fortunatam, exhibeo Pacificatori, eandem quam nec ſemel exprompſiſti, de te mihi benignitatem pollicitus. Animos certè addidit tua illa, CARDINALIS EMINENTISSIME, *ad conditum pacificationi locum hac* pergentis, honorifica vox, quâ tot inter tantaſque curas, quibus orbem complexus univerſum, Regum conſilia, fata populorum moderaris, animum clientis praconiſque tui non immemorem ultro ſignificaſti; Opus, Auctoremque laude aſperſiſti. Quòd ſi diſceſſus ille tuus ex hac urbe, tuâ etiam opinione celerior, ob acceptos publicæ rei citiùs gerendæ nuncios, præſentis mihi gratulationis fructum invidit; obruere profectò non debuit, ſed auctiorem ipsâ morâ, & liberali fenore cumulatiorem accerſere. Omnes tu quidem non Gallos modò, ſed planè Chriſtianos, præſertim reconditioris vitæ homines, eruditoque otio exercitatos, ſublato bello, placidarum artium certiſſima peſte, ita demeruiſti, ut jam honeſtiſſimum ſuaviſſimumque in tuas laudes certaminis genus Pax ipſa omnibus indixerit. Atenim plerique ſilentio venerationem obtendere*

* Pictavio.

poſſint, intentatoque ad tantum iſtud faſtigium aditu diffidere. Mihi verò, quem tu, PRINCEPS EMINENTISSIME, propriâ quadam ſingularique benignitate provocatum volueris, timendum jure intelligo, ſi publicas inter populorum acclamationes ſiluero, ne ſtuporem homines potiùs animi, quàm dignum aliquid exaggeratus ſupra invidiam & prædicationem meritus proferendi deſperationem interpretentur.

Jam docti faciles auras experta favoris,
Debilis invidiæ ſtrepitus, vulguſque malignum
Deſpiciet Fama: & cœptos implebit honores
Phœbeo tibi ſacra chelys, tuba ſacra labore.
Creſcet & ingenium juſſis, & concita nutu
Vena tuo, quæcumque vocas in munera, Juli.
Annua nunc primùm rupere ſilentia Muſæ,
Ex quo laurigeros agitavit Gloria Currus
Belgarum à populis, Gravelingâque potitum
Heroa oſtentans, plaudenti reddidit Aulæ.
Seque ſuaſque tibi, collecto Numine, vires
Hac-ſervare-tenus, magnis non degener auſis,
Pierias ex te curas & dulcia fata
Pignore jam devinctus amat ſuſpendere Vates:
Ac, dum juſſa paras, tenui proludit hiatu
Æternos Belli meditans Paciſque Triumphos.

INSULA FORTUNATA, SIVE PACIS INSULA.

AN. M. DC. LIX.

HESPERIOS ultra fines, metaſque laborum
Pacato Alcides ſtatuit quas denique mundo,
Indeprenſa olim rudibus miracula nautis
Cantatæque jacent ſedes, pulchrique receſſus,
Inſulæ Atlanteo in magno felicibus arvis,
Omniaque Elyſio ſimiles, ubi Vere perenni
Miſceat Autumnum cælo gratiſſima tellus,
Nil curis hominum debens, nil indiga cultu.
Splendida nimirum veteris mendacia Famæ!
Ludibrium Europæ, vulgo jam prodita ſordent,
Auſus inexperto poſtquam dare vela profundo
Alter iit, Libycaſque oras & littora Tiphys
Explorans, vileſque, ornat quos fabula, campos.
At nova ſe ſe aperit (narranti credite gentes)
Mole brevis, geſtiſque Orbi par Inſula rebus,
Et Fortunatæ vero ſe nomine jactat.
Non ita divitibus Serum pendentia ramis
Vellera collucent; non ſic Gangetica gemmis
India, ſic auro Peruvia gleba coruſcat;
Explicat immenſas ut opes gazaſque ſuperbo
Inſula læta ſinu, & ſolem fulgore laceſſit.
Nectaris hîc paſſim rivi; menſiſque paratis
Omnigenas elementa dapes famulata miniſtrant
Sponte ſuâ: dulci ſonuerunt littora cantu,
Quem neque odoratâ certans philomela ſub umbrâ,
Nec Sirenum omnis tacitâ chorus æquet in undâ.
Phaſidis huc ales deſertâ Colchide venit,
Deliciis hominum natus; ſediſque beatæ
Suavibus illecebris dedit haud ignobile nomen.
Sed pretium ipſa loco, & primos PAX fecit honores,

Inſula vulgo à Phaſianis dicta, ad radices Pyrenæi, in amne Cantabriæ Bidaſſoa.

Pro quâ Conſiliis duplex Regalibus inſtat
Hinc atque hinc Genius, divini fœderis autor.
Huc, ô Bellonæ Domitor, Paciſque Miniſter,
Verte oculos, JULI, gravibus docta otia curis
Queis Reges populoſque beas, intexere lætus.
En Tibi, Phœbeâ ſpectando in luce, theatrum
Panditur: in te oculis Europa animiſque moratur:
Pacifica Heroum vacat ad conſortia Mundus
Expectans quas una ſibi ferat Inſula leges.
Ex quo funereum Socialis Mantua Belli
Suſtulit Auſtriaco ſignum tremefacta tumultu;
Obſeſſæque arces, & mœnia quaſſa Caſalis:
Viſa laboranti ſignum Spes candida ſeclo
Erigere, ac lucem trepidis oſtendere rebus.
Jam tum ſacra ferens Pacis, cùm Gallica Iberis
Impatiens caſtris affunderet agmina Mavors,
Adverſas acies inter, pugnæque ſub ictu
Magnanimus per tela volas ſtridentia victor:
Invitoſque enſes, correptoque igne frementes
Tormentorum iras, & ahenea comprimis ora.
Allobrogas per te Proceres Pax fida reviſit;
Reddita Germanæ per te, ſervataque genti;
Per te Borboniis rediit Pax Civica Regnis.
His adeo auſpiciis imbutus, & omine dextro,
Jam propè depoſitæ majora in munera Pacis
Veniſti, & pulchram geminas per fœdera laudem.
Ergo, quo facilis vultu, quibus antè Camœnam
Auribus excipere atque oculis dignatus amicis,
Accipe, poſt duri ſtrepitus & claſſica Martis,
Lætiùs hîc blandæ gratantem Pacis alumnam.
Jamdudum profugam Pacem, graſſante per omnes
Bellonâ populos, fruſtraque in vota vocatam,
Hoſpitium auguſtum donec ſubjecta Pyrenæ
Inſula felici Geniûm ſtatione dicaret,
Exequitur, ſeriem evoluens ac pondera rerum,

Et queis reſtituas proſtratum è cladibus Orbem,
Tu cœptis (ſacræ ſub numine Mentis eunt res)
Grandibus adſpira, Princeps, & luce faventes
Exere purpureâ Stellas, comes addita Muſæ
Gloria nec deerit, quæ te hîc quoque laudibus auctum,
Pace triumphantem, Capitolî in vertice ſiſtat.

Poſtquam ſanguineo feralis crine Cometes
Terruit aſpectu populos, flammæque minacis
Prodigio ardentes Superûm circumtulit iras:
Ocyus Europam fugiens, Arctoaque regna,
Heſperiaſque urbes, patrium ſuper æthera ceſſit
Pax, & Virginei Virgo ſe ſe hoſpita Signi
Addidit Aſtrææ, terras quæ exoſa nocentes
Tranſcripſit cœlo Libram, gladiumque reliquit.
Sed jam accincta fugæ, & diſceſſu mœſta coacto,
Fatidico, ut perhibent, tales Pax ore querelas
Effudit, gemituque pium confeſſa dolorem eſt.

Terrigenæ, infelix & non miſerabile vulgus,
Ite agite, in veſtras elementa innoxia clades
Vertite, miſcentes terris freta, fluctibus ignes.
Bellonæ Furiiſque vacat locus. hinc ego cœlum,
Unde ad vos delapſa, ingratis exul ab oris
Nunc repeto, & cæcis nil inde furoribus obſto.
Ah ſtirpem indignam contemptæ munere Pacis!
Tempus erit, poſitis aris cùm publica Reges
Certatim populique ferent, ſed inania vota:
Deſpiciam ſero gemitu lacrymiſque vocantes.
Ipſi has, Tartareo quas nunc accenditis igni,
Nequicquam infuſo reſtinctas ſanguine flammas
Optantes, alia ex aliis in bella ruetis:
Acriùs accendet ſanguis feralia buſta.
Heu Pietas! heu ſancte Pudor, venerandaque avorum
Relligio, Pacis quondam ſub numine ovantes!
Quas ego jam ſcelerum facies, quæ vulnera cerno!
Tota Erebus jam caſtra movet: mortalibus armis

Cœlicolas nova bella petunt, Titaniaque auſa.
At terris unà irrumpent deformis Egeſtas,
Atra Fames, morbiſque Lues ſtipata nefandis,
Pejor Sævities Leto, Luctuque Voluptas,
Bellonæ comites, monſtrorum exercitus ingens.
Tunc Pacem ejectam regnis gaudete quietis,
O Populi; Bellona juvet. Non fulmina Patris
Sontibus intento, aut diri portenta Cometæ:
Bellonam ultricem violatæ injuria Pacis
Repperit: ipſa ſuas pariunt jam crimina pœnas.
Haud mora, fatidicæ reſpondent omnia vati. Hoc ſeculo bellis omnia ubique infeſta.
Fervida corripuit ſpatium Bellona, malorumque
Explicat omnigenûm triſtes facto agmine formas,
Nec requies, populoſque inſano turbine verſat.
Qualis, ubi effrænis commiſſi Aquilonibus Auſtri,
Aëre tempeſtas toto bacchata repentè
Horrificas glomerat nubes, ſimul imbribus atris
Præcipites, concepto altùm ſimul igne ſonantes:
Tum pelago infeſta & terris incumbit, ubique
Aſpera, ubique nocens, traxitque per omnia cladem.
Jam ſilvas, naveſque; caſas, turreſque ruinâ
Involvit, campoſque humiles, monteſque ſuperbos;
Cum grege paſtores, ipſas cum civibus urbes.
Senſit & Auroram Oceano quæ prima recentem
Aſpicit, & Solem quæ ſuſcipit ora cadentem;
Senſere adverſi gemino ſub cardine tractus:
Terrigenæ ſtrictis certarunt undique telis
Mutua in exitia, atque alternæ crimina cædis.
At furiis una ante omnes immanibus arſit
Europa, & geminum ſparſit ſua bella per axem:
Per dupliceſque Indos, Americaque littora fluxit
Chriſtiadum cruor, & merces fœdavit avaras.
Colliſa hìc toto diſſultant corpore Regna: Galliæ Hiſpaniæque cauſa Europam implicuit.
Ceſſurumque Orbem, ſi non obnixa reſiſtat
Gallia, fatali concuſſit Iberia motu.

Nam quid ego Auſonidas memorem, Belgaſque feroces,
Germanoſque, Gothoſque, & ovantes claſſe Britannos?
Unà omnes ruere? ac ſtudiis diſcordibus actos
Franci alios; alios Hiſpani in prælia raptant.
Arma armis, ratibuſque rates, atque arcibus arces
Oppoſuere: Dolo Virtus, vis addita Juri:
Conſilio admiſtus Caſus, Prudentia Sorti:
Undaque naufragiis, Telluſque oppreſſa ruinis.
Jam directæ acies campo; jam mœnia circum
Metata obſidio, ſinvoloque aggere caſtra:
Cornuaque hinc peditum, hinc alæ tenduntur equeſtres;
Cominus & gladio, & longè vibrante ſariſsâ,
Miſſilibuſque globis pugnatur, & ignibus atris.
Pingues confuſo populorum ſanguine campi:
Cæde virûm tumefacti amnes, & uterque rubeſcit
Oceanus: fumant disjectis mœnibus urbes;
Pulvere ſubjecto ſeu vis latebroſa procellæ
Eruit ardentis; ſeu vi Mavortis apertâ
Ænea fulmineo moles circumtonat ictu.
Lauris inſerpunt taxi, palmiſque cupreſſi:
Pæana abrumpit plangor, caſuſque trophæa.
  Quem ſceleris Bellona gradum? quid cruda refugit
Barbaries? direptæ aræ, protritaque ſacra.
Ne verò ſecli furias, ne triſtia probra
Militiæ, ſcelerumque artes, peccare docentem
Hiſtoriam ſeri diſcant me Vate nepotes.
  Horruerant monſtris gentes; auguſtaque Regum
Pectora, & adſtantes Genios dolor altus habebat.
Una ſalus fractis bello Pax cognita rebus.
Idem omnes ſimul urget amor: Populuſque, Patreſque
Pacem orant; Pacem lacrymis, votiſque repoſcunt.
O tandem Pax alma redi, Pax aurea cœlo,
Labere, & infandos hominum miſerare labores!
Neu te infelicis quondam faſtidia terræ
Avertant ſceleris memorem: neu munera triſti

Commendare morâ placeat, ſimilique repulſæ.
En, quibus exhauſtæ pœnis, quo funere merſæ
Deficiunt gentes! & deeſt jam terra ſepulcris.
Obſtrepit at votis ſcelerum fragor æthera pulſans
Altiùs: & nullâ perſtat revocabilis arte,
Supplicibuſque diu lacrymantum immota querelis,
Atque inſultanti ſimilis, Pax æthera ſervat.
Jam non vana minas fudiſſe oracula inanes
Gaudet; & indignæ, quâ cedere juſſa, repulſæ
Ultrices explere juvat pro crimine pœnas.
Tandem poſt clades varias, poſt mille labores,
Sidereos oculorum orbes averſaque terris
Ora, explorandi ſtudio, reflexit. ibi alter
Succeſſit dolor, ac veteris ſenſum obtudit iræ.
Hei mihi, quàm funeſta animum percuſſit imago
Europes! latè ſtagnantes ſanguine terras,
Collapſaſque urbes ferro, & flagrantia regna
Vidit, & expenſis didicit miteſcere pœnis.
Ergo, ubi Veſtphalicâ Legatos eminus urbe
Audiit orantes, placido ſe miſit Olympo.
Non tamen omnino dubiis ſe credere regnis
Auſa, ſed aërio curru ſubvecta pependit,
Teutonicumque umbrâ dulci prætexuit orbem.
Viſa quidem ceſſiſſe loco Bellona; ſed antro
Subſedit Paci inſidians, latebriſque reſiſtit
Multa movens (at tu pactis, gens fida, maneres)
Armaque operta ciet, larvatoque ore vagatur.
Mox volitare palàm, Divamque extrudere longè
Præcipitat, ſubitâque Arcton formidine turbat.
Inſubres neque tum populos, nec Gallica rura
Pax adiit, fruſtraque Hiſpanas ambiit urbes.
Nec vos arguerit, Franci; nec te, Optime Regum, Pax cum Hiſpania Francis quæſita.
Bellipotens, ſed Pacis amans: non te, Inclyte Princeps,
Qui Latium auguſtis claras virtutibus oſtrum;
Conſiliis Francam, cujus tibi credita ſumma

Monaſterii, Rem fundas, variâ Stator jactante procellâ:
(Dux Longa- Jamtum acres ſolida curas pro Pace gerentem
villæus, Regius Comprobet heroo Dunenſis ſanguine cretus,
Monaſter. Quem penes haud dubiæ, rerum monimenta, tabellæ.
Tractatu Legatus) Exinde optati Gallo quæ fœderis uſquam
Intentata via eſt? quid non molitus in armis
Pacis amor! quas non Legatis permeat urbes!
Scit Venetus, ſcit Belga: nec hoſtis nuper Iberus
Magnificam invideat quæſito è fœdere laudem.
Brux. Camer. Teſtes Bruxellæ, Cameracique ardua caſtra.
Tu quoque, terrarum domitrix, Mavortia Roma;
Roma, Nunc & Chriſtiadûm Solyme, ſacrataque Paci,
Urbs Æterna, & Cephæis auguſtior aris,
Quàm cùm Cæſareis orbem complexa triumphis:
Heroüm generoſa parens, æquataque Olympo,
Cœleſtem felix Genium cui Francia debet!
(Alexander VII) Tuque adeo, Interpres Superum, Mundique Sequeſter,
Conſcius expromptæ Gallis in fœdera curæ,
Regia dum fido mandata Leonius ore
Exequitur, certæque aperit commercia Pacis:
In medias Ligurum, ſuperatis Alpibus, urbes
Venturum, quocumque volens condixeris, offert
Protinus aut Regem, aut Genium, ſimul adſit Iberus.
Splendida tu arbitria exerce, notoſque labores,
Ex quo Teutonicam in Pacem Legatus, & undas
Europæ quinquenni operâ mollire tumentes
Exorſus, Regum cauſſas, nodoſque moraſque
Fœderis, & longæ vidiſti ſemina cladis.
Indomitum, auguſtâ pro majeſtate, furorem,
Et Regum Pater, & Populorum Maxime Paſtor,
Placares, avidis poſcebat Francia votis.
Quin etiam decoriſque ſui, palmæque recentis
Immemor, hoſtili Pacem captavit in Aulâ:
Madriti. Et, Carpetanæ, ſtupuiſti, Mantua gentis,
Victricem officii partes deſcendere ad imas.

Denique Germano rèferam quæ proxima cœtu
Septem-geſta-Virûm, celebri jam prodita famâ?
Incaſſum labor omnis, & irrita machina ceſſit.
At deſiderio tabeſcit Gallia inani.
Admotam toties Pacem, & jam jamque prehenſam
Longiùs ætherias refugam abſiluiſſe ſub auras!
Ceu levis umbra manus inter dilapſa ſequentum
Vaneſcit, nec capta capi datur. haud ſecùs illa
Germanas iterum Bellonæ agitata per oras
Avolat, & ſe Virgineo ſub ſidere condit.
Hæc illi ſtatio, fidâque hic arce receptus.

Pacem oculis animoque ſequens, ſtatione notata,
Virginis aggreditur Magnæ placabile numen
BORBONIDES, rerum Dominam, Paciſque potentem,
Cujus & auſpiciis vitam felicibus hauſit,
Jam nova marmoreæ vocat in penetralia ſedis,
Flavia * cui cedant longè delubra ſacello.
Imbuit ipſe aram votis, ſternitque coronam
Purpureus cultor. pariterque advoluitur aræ
Pacificæ Invicto ſupplex cum Fratre PHILIPPUS;
Belligeros tenero ſub pectore ſentiat ignes
Ille licèt; Germanum animis, votiſque ſequutus.

Indicta & paſſim templis ſollennia Francis:
Supplicibus paſſim turbis undantia Divûm
Limina miſcentur: ſacris æterna litatis
Victima pacifero luſtravit ſanguine Gallos.
Æthere demiſſum fulgentes inſidet aras
Pacis adorandum, & nunquam violabile pignus.
Scilicet & vinci cupidus, lætuſque minacem
Exarmari iram, vincendi ſuggerit artes
Ipſe ſui, & votum Deus impetrabile dictat
Intus agens, cumulanſque ſequaci munere munus.

Nec minùs ingenti, LODOÏCE, exercita curâ
Pectora, & obſtrictum PACIS REGINA Sodalem
Reſpicit, ac pulcrum præſens juvat ipſa laborem;

Francofurti.

Lud. novum Luparæ Sacellum dicavit Mariæ Pacificæ.

* Flavius Veſpaſ. Paci templum condiderat.

D. Virginis à Pace Sodalitio Rex nomen dederat.

Cui tu corda magis, Luparæ quàm ſplendida tecta
Sacraſti, Proavo Indigeti non degener Heros.
Hæc adeo Francæ Genium Virgo impulit Aulæ,
Regnorum ad fines mittendam exquirere Pacem,
Inſula ubi Gallo ſimul & communis Ibero
Magnanimos eadem ſociet, quæ dividit, hoſtes.
Ibo, ait, & coràm ipſe gravis capita aſpera cauſſæ
Diſcutiam : & Pacis certum eſt componere leges.
Turbatæ Europæ mediis Rex incidit undis ,
Belli una ſceptrique Hæres. quò vinceret hoſtes ,
Ætatem vicit teneram, patriæque tumultus.
Quamvis æqua tamen, quamvis felicia, dudum
Projicere arma manu, palmiſque intexere olivam
Ardet ſponte inhians Paci, noſtroque petitam
Acriùs hortatu Pacem Lodoïcus adorat.
Ecquid inexpertum carâ pro Pace relictum eſt?
Legatis aditi Belgæ : Caducifer ambas
Gallicus Heſperias, Germanica regna cucurrit.
Quid vaſtis rerum impenſis, operumque labore
Tantorum, ſtudiiſque actum ? pia vota per omnem
Vulgata Europam, Paciſque incenſa cupido
Victori in mediis Franco teſtata triumphis.
Nulla viam optatæ reperit ſolertia Paci.
Sævit adhuc Bellona, & non tractabile gliſcit
Clade malum aſſiduâ, cognatoſque atterit hoſtes.
Supremâ nunc arte uſus. memoranda, nec ullis
Præſtructa exemplis, agedum, commercia inibo ;
Pacis opus laudemque mihi ſi fortè reſervat,
Qui paribus quondam curis non abfuit autor,
Et Pacem Auſoniam fauſtis Deus annuit orſis.
Pactorum immenſos mittam in compendia tractus;
Flebilis Europæ clades ſolabor acerbas.
An, Paci medium, expectem, dum ſe offerat agmen,
Commoda privato diſturbans publica quæſtu ?
Nimirum & duplices Tractatûs limine in ipſo

Pacificis hæſiſſe annos Germania vidit
Sollennes inter ritus, argutaque bella,
Undique collecto Patrum pugnata Senatu.
Præciſæ rerum ambages, contractaque Pacis
Acta mihi : gemino dirimentur bella Miniſtro.
Hinc jam ſpem alterno confectæ vulnere gentes
Concipiant : jamnunc poſito certamine plenam
Præſumant, icto, brevis eſt mora, fœdere Pacem.
 Dixit, & arcano GENIUS præludia Pacis
Colloquio aggreſſus, ſuſpenſis ilicet armis,
(Sive ubi devictas hibernis inſidet urbes
Turena armipotens, Sannectariuſque triumphat ;
Belligeras ſeu quà Navallius explicat artes,
Pugnaceſque animos juſta ſub lege coërcet)
Terrore Italiam ſolvit, crebrumque trophæis
Belgium, & admiſtos Celtarum nomine Iberos.
Rex etiam, Vicennæ arces dum viſit amœnas,
Captivam emittit libata Pace catervam.
 Ipſe autem miro correptus Pacis amore
Carpit iter longum Genius, noctemque labori
Addit, & ingentem lecto rapit agmine pompam.
Purpurei antevolant equites, Proceresque ſequuntur :
Aurati longo ſonuerunt ordine currus.
Proregum, ditio quæ cuique eſt credita, fervet
Officiis : turmaſque alacres præmittere longè
Nobilium certatim ardet provincia florem.
Occurrunt totis effuſæ mœnibus urbes ;
Paciferos læto plauſu celebrare labores
Sedulæ, inexpletis oculis mirantur euntem.
Tum lituûm canor, & rauci fragor igneus æris.
 Ut vidi, ut ſtupui, ut me novus impulit ardor,
Majorem famâ immenſâ, nec laudis egentem,
Sed, tanto quamvis circumſonet agmine plauſus,
Haud noſtræ ſurdum citharæ, immemoremve Camœnæ
Gratari, ac totos Parnaſſi evolvere fontes !

Pacis tractatio arcanis colloquiis Lutetiæ prælibata.

Induciæ.

Cardinalis ad Pyræneos conventus profectio, mediâ æſtate ſuſcepta, per provincias omni gratulationis genere celebrata.

Pacificus menti Deus inſidet : eminet ipſis
Pax oculis : blandam ſpirant ora aurea Pacem,
Et miris capta illecebris per corda triumphant.
Protinus, Hoc, dicas, Europæ fata cieri
Addecuit Capite ; Hoc Bellum, Pacemque Miniſtro.
I, tua quò Virtus, quò res te publica ducit,
Et Regni commiſſus honos. Jam te altiùs, Heros,
Tollere Mavortis palmari Gloria curru
Poſſe negat ; captaſque urbes, populoſque triumpho,
Fercula ceu pompæ, deviĉtaque regna trahentem.
Tollet olivifero revocatæ Gloria Pacis
Axe, nec humanos apices, perituraque tantùm
Regna ſuper, ſpoliiſque graves hoſtilibus arcus.
Trans & ſidereas arces, jam te altior ipſe,
Cœlicolum, i, ſummo aſſimilis conſurge Parenti.
Prævertit ſubitum & populis mirabile fœdus
Spes timidas ; ſuſpenſi animi pendentibus armis:
Perfice cœpti operis famam, dextrâque potenti
Nequicquam tentata aliis pia vincula necte.
Plebis Amor, fauſtæque preces, & publica vota,
Magne, tuum comitantur iter. Sed quæ invida terris
Fata moram properæ tendunt innectere Paci ?
Cede, importunò nimium Dolor improbe morbô,
Inviĉtos experte animos. clementior Æſtas
Parc ſacro Capti : Capiti vos parcite ſacro
Auſtrique, pluviæque, tonanteſque aëre nimbi.
Trans colles, fluvioſque, & per deſerta locorum
Pulverulenta celer, populis quam præſtitit, unus
Non capit, heroo ſecluſam corde, quietem.
Ardua Pyrene ſupero ſe immittit Olympo,
Turritum abjetibus caput & niue tecta perenni,
Fluminaque uberibus volvens, & nubibus atris
Circumfuſa, micans, crebro dum fulminat igni
(Unde illi nomen) nec fulmine mota coruſco.
Horriſonos pedibus ſubjecti elidere gaudet

Pacifici homines in ſ. litt. Dei Filii vocantur.

Oceani

Oceani fremitus, & ineluctata ſuperſtat.
Atque illam vaſtos inſanâ mole Gigantas
Vincentem Natura parens ſtatione locavit
Æterna, & mediam Francorum in limite fixit
Provida, diſcrimen regni & tutamen Iberi.
Saltibus aëriis juga per ſcopuloſa fragoſus
Præcipitans, vallemque rigat, gentiſque fluento
Heſperiæ Francæque extremam interluit oram
Bidaſſoa, rapax, & quondam inglorius amnis.
Partus honos fluvio, nomenque in ſecula miſſum,
Cùm geminas ultro Nymphas citroque jugali
Fœdere trajecit diverſa in Regna vocatas.
Altera jam cœlo ante diem repetita, ſuperſtes
Prole tamen magnâ, pulcraque in imagine vivit, Eliſabeth à Francia.
Francigenis quâ ſe maternus prole refundet
Sanguis, & auguſtum referes, Hiſpania, pignus.
Altera labentis ſecli fulcire ruinam
Munere Cœleſtum, & longo permiſſa favore,
Fatalis Paci, & noſtræ pia Nympha ſaluti,
Communem Anna gerens populi Regiſque parentem.
Perpetuo ripas commerciaque aggere junxit
Regia pons fluvio * impoſitus ; mediumque potentes
Compoſito inter ſe Nymphæ occurrêre per amnem.

* Non longè à Pacifici colloquii ſede.

Torrentis brevia apparent divortia lymphæ
Haud longis infra ſpatiis. ſacra Inſula Paci
Fluminis in gremio, Solis procurrit ad ortus, Topographia inſulæ & quæ in eâ geſta.
Ac modico ſenſim excreſcens diducitur orbe ;
Et paria hinc Boreæ latera, hinc obvertitur Auſtro
Inſula, ad occaſum in puppim collecta ferendis
Fluctibus, alternoque freti revolubilis æſtu.
Quæ poſtquam ſedes, gemini ceu fibula Regni,
Congreſſu inſolito, magnis & idonea ſacris,
Delecta arcanas operanti Pacis ad aras
Francoque, Hiſpanoque ; pares gens utraque curas
Expedit, atque operis certans communibus inſtat.

Principio, tenui perductus tramite limes:
Signatæ populis metæ, diſcretaque Regna.
Tum deſcripta æquo properant tentoria cultu.
Hîc propriæ ſedes; hîc gentibus area miſtis:
Hîc Procerum locus; hic ſummo conclave Miniſtro.
Ac Domus illa quidem, non luxu ſplendida fruſtra
Barbarico; non illa ebeno, ſectove elephanto,
Dædalio artificum ſpectanda labore, ſuperbit:
Sed ſubitò enata, & facili texta abiete ſurgit,
Hoſpitio quæſita brevi; quanquam ærea vincet
Laude opera, & Pariis deciſas montibus arces.
Et ſervabit Honos tectum ſuus: inclyta ſedes
Paciferûm, ſeris viſenda nepotibus olim:
Atque ipſas ſtudio memori venerata ruinas
Cantabria oſtendet, Geniûm veſtigia adorans.
Aurea ſic tectis egit ſub vilibus ætas;
Solus & exigua dominus ſplendebat in æde:
Agreſtumque caſas humiles ſubiiſſe feruntur
Numina, ſubſidium miſeris portantia terris.
Auratas coluere domos mox ferrea ſecla.
Sed priſci redeunt mores: nec regia Caſtra
Pœnituit mutaſſe caſis. tamen omne decoro
Subſtruitur xyſtum interius, cameræque paratu,
Præcipuè Geniûm quæ conſcia grandibus aula
Colloquiis, pictiſque nitet laqueata tapetis.
Quò Bidaſſoæ ſolidum cùm pervius alveus
Ponte ſuperſtructo, connexis ordine lembis,
Stravit iter; Procerum diverſis partibus agmen
Educunt Genii. lecticâ infertur Iberus;
Gallicus invehitur rhedâ: longoque ſequuntur
Quadrigæ tractu, qua nuper iêre phaſeli.
Stat delecta cohors utroque in littore, pontis
Obſervans aditus, Paci famulantibus armis.
Scipio & Annibal, inter ſe de pace acturi, Nunc mihi Scipiadæ, cui nomen victa ſuperbum
Africa; & audacis, quem non capit Africa, Pœni

Colloquia, & vanos jactent pro fœdere niſus.
Mutuus hîc certè, poſtquam ad conſortia ventum eſt,
Defixit ſtupor, atque aſpectu mulcet amico,
Dum ſeſe in Socio admirans ſpeculatur uterque,
Et placidos mores, & quæ ſolertia rerum,
Pacis quantus amor, populis quàm provida cura.
Mirantur conjuncta Domo ſua Sidera gentes ;
Mentes ætherio miſſas venerantur Olympo,
Conſiliis quæ Regum adſtantes proſpera terris
Diſpenſant, Bellique vices, Paciſque reponunt.
Si quam olim tenuit Romæ Concordia Cellam,
Hæc meliùs delubra implet ; veteremque refringit
Invidiam populorum, odiiſque tumentia lenit
Pectora, & hoſtiles jungit Concordia dextras.
Jam nova poſt belli ſævas Fiducia fraudes
Alteram in alterius rapuit prætoria gentem.
Officiis tantùm, & donis certamina pulcra
Exercent. totis fervent convivia ripis :
Et piſcatorum videas fulgentia teſqua
Regales ſtupefacto amni prætendere menſas.
At comes interea Geniûm Sapientia, longo
Maturum accelerat finem poſitura labori :
Inter & offuſas denſâ caligine nubes
Florentem radiis dextram protendere viſa,
Fatales nodos & inextricabile vinclum,
Quo dudum implicitas gentes Pacique negatas
Bellona immani ſuperans ditione premebat,
Diſcluſit, Paciſque in libera jura remiſit.
Candida puniceo Pax ilicet ætheris arcu
Devolat ; & fruſtra terras accita per omnes,
Hoſpitio indulget primùm, quò cara vocavit
Inſula, collatis Geniûm celeberrima curis.
Lilia virgineam cingunt ſtellantia frontem ,
Purpureoque acuit candorem tænia nexu :
Lilia cœruleam paſſim per cyclada florent,

diu mutua admiratione defixi ſteterunt, ac demum re infecta diſceſſere.

Gratiùs aureolas inter candentia flammas :
Miſta roſis toto lacteſcunt lilia vultu.

Exilii Aſtræam ſociam, Legeſque reducit,
Quas preſſo armorum ſonitu dehinc audiat Orbis :
Fortunæque comes Reducis, lætiſſima Fama,
Centum cui pennæ, centum cui corpore linguæ,
Cœleſtique micans circumvolat agmine pompa.
Pacis, Amor, Deus, & formoſo innoxius igni,
Cordaque felici ſtringens Regalia nodo.
Tum Pietas, caſtuſque Pudor ; tum cana Parentum
Relligio, belliſque Fides vexata profanis ;
Civilique Salus crinem circumdata quercu,
Et cornu in populos deſcendit Copia prono ;
Præſertim qua parte viam conſternere lauris
Geſtiit, & pictâ verrit Victoria pallâ,
Nec vinci indignans, Pacis decedit honori,
Mutatura oleis palmas. & vomere caſſis,
Et curvam in falcem rigidus mutabitur enſis.
Laudatæ ſubeunt Artes, Laudumque parentes.

Pacis in adventum, gravibus jam feſſa trophæis,
Gallia languentes erexit ad æthera vultus,
Abſterſoſque oculos riſu diduxit amœno,
Ac paſſis Divam reducem complectitur ulnis.
Turrigeri, antiquam referens Caſtella Cybelen,
Suggeſtu inflexo capitis, veneratur amicum
Numen, & immites ſolatur munere caſus.
Ter læto intonuit plauſu gratata Pyrene
Feſtivos ſilvis accendens omnibus ignes :
Ter Bidaſſoæ repetitos Inſula plauſus,
Et ſua Neptuno properantem gaudia ſenſit,
Gaudia perque agros, totaſque effuſa per urbes.
Alcyonum reſonant vicino è gurgite cantus ;
Advolitant niveæ, placidiſſima turba, Columbæ.
Verſicolor Sole affuſo radiantia colla
Iris obit ; ramum ora ferunt viridantis olivæ,

Ipſa ſuis Serpens * tunc exarmata venenis,
Nec ſævo ſtridore minax : hîc ipſa Leonum
Dedidicere feras, manſuetaque pectora Pacis
Ingenio colludere amant paſcentibus agnis.

* Inſubrum inſigne &c.

Pace renidet humus, Zephyris Pax aëra mulcet,
Marmoreo tumidos ſternit Pax æquore fluctus.
Eridanum, Scaldim, Sicorim, priùs amne cruento
Spumantes, vitreâ liquidos Pax luce ſerenat ;
Florentes ripas electro pingit & auro :
Nectare purpureos agitat per compita fontes.
Tympana jam, miteſque tubæ, ſimul ænea Pacem.
Pulvereis tormenta ſonant innoxia flammis :
Romula ſollenni gratantur carmine templa ,
Et paſſim fidibus Muſæ aſſonuere canoris.
Ambitio, ſciſſamque trahens Diſcordia pallam,
Iraque, & obliquus Livor, torvique Furores
Diffugiunt. fugit ipſa Dolo ſubnixa biformi
Vis gladium, tædamque gerens; Luctuſque, Metuſque,
Strageſque , omnigenumque immenſa caterva malorum.
Bellona ante omnes, Stygiæ dux atra cohortis,
Hiſpani præceps agitur Francique levatis
Finibus imperii. quin cunctis cedere juſſa
Chriſtiadûm Regnis, in Thracia vertitur arva,
Collectas lato vires diffundere campo
Jam meditans, juſtaque ibi demum cæde pianda.
Ottomanis quæ non Genius jam bella minetur
Sacra ſacer ? Venetoſque arctis in rebus amica
Auxilia orantes firmet ſocialibus armis ?
Qui, primos armorum æſtus ubi Luna cruenta
Exciit, aſſiduè creſcens, Solique cadenti
Inſultare ferox ; pelaguſque undantia bello
Boſphora in Adriacum, & Cretæas impulit urbes ;
Navales ultro belli ſuſpendere motus
Heſperii, ac geminam in Thracas convertere claſſem

Quæſivit; terraque idem, pontoque timendus :
Qualem Parthenope rerum diſcrimine ſummo,
Tyrrhenique maris norunt quas abſtulit arces.
Et jam ſollicitos ve nturæ nuncia Pacis
Terruit Odryſios, & ſpes jam Fama ſuperbas
Obruit, atque avidos ſubigit frænare furores ;
Ut converſi oculi terris ex omnibus unam
Cantabriæ in ſedem, ac Geniûm conſulta potentum.
Fatalem Lodoïcum, & Gallica tela tremiſcunt,
Auguror. hanc demum ſupremo in munere laurum
Porrigit ipſe operis Deus autor, & ignea multus
Regis corda ciet, verſanti obnoxia dextræ,
Cereaque ad nutum fingi, nec ſurda vocanti
Sive Deo, ſeu qui penetrali in ſede ſacratus
Exemplis Proavus, tacitiſque hortatibus afflat.
Auguror. & Proavum fato meliore ſequetur,
Ægyptum ac Libyam repetens ultricibus armis,
Et Solymæ dio perfuſum ſanguine montem.
Chriſticolûm Heſperiam Pacem altera bella coronent,
Pace ipsâ meliora ; ſacris Pax denique Bellis
Lætior, oppreſſæ iuſultans ſuccedet Erynni.
Irrita nec Vatis quiſquam præſagia fingat.
In Regiis Soteriis,& Curru Gloriæ. Nempe ego ſic : Patriæ laudi quod defuit unum,
Perficies, dixi, cœleſtes Pacis in uſus
Servatam impendes divino munere vitam,
Maxime Victorum, Princeps, & Maxime Regum.
Eventu ſancita fides : rata carmina fudi.
Quam cupidus Belloque petît præfertque triumpho,
Jam Pacem LODOÏCUS, & aurea ſecla reducit :
Jani ferales converſo cardine portas
Clauſit, & Auguſtum ſervato reddidit Orbi.
Nunc pactos demum in thalamos, & fœdera cedat
Primitias dulces Pacis, propriumque TERESÆ
Conjugio fructum referat. jam ſideia tædas,
Bellonæ extinctis facibus, Martiſque Cometâ,

Sidera cœleſtes accendunt Julia tædas :
Et Natalitiis jam regia gaudia certant.
Atque hîc, Gramonti, geminato fœdere gaudes,
Nec fruſtra exhauſtos quereris pro Pace labores
Teutonico in cœtu ; Lodoïci concita vota
Pegaſeo aſſimulans curſu, magnique Hymen ei
Splendidus Heſperiam volitans Orator in aulam.
Digna peti bello, Pacem Virgo aurea firmat.
Inſula pacifero jam Fortunata labore ;
Principibus ſed vere novo repetita Miniſtris,
Mox eadem ſummos, viſu mirabile, Reges,
Biſgeminas aulas, Procerum tanta agmina junget ;
Pace ubi dotatam Sobolem tradente Philippo
Æterno Sponſam accipiet Lodoïcus amore.
Felicem quondam Graii Cyprumque, Rhodumque
Extulerint cœlo, & claram Salamina trophæis :
Una alias inter regnat felicior omnes
Inſula, conſeſſu Geniûm, Regumque beata
Fœderibus, Mariæ jamnunc Sacra , & Hoſpita Paci.
Emeritæ hîc demum ſtatio benefida carinæ,
Hîc longi requies curſus. At tu, inclyte Juli,
(Nam quid diſſimulo ? Genius tu Pacis, Haroo
Cum Magno, adverſas componens fœdere gentes,
Ceu Gemini implacidos tranquillant lumine fluctus)
Ecce alium ex alio rapis, indefeſſe, laborem.
Fallor ? an extremâ Regni vix ſede reverſum
Jam nova Arecomicas exercet cura per urbes,
Pacificumque alto circumfers pectore Numen,
Omnia colluſtrans operoſæ fulgure mentis,
Omnia percurrens greſſu : Regemque volentem
Conſilii Princeps exempla per ardua ducis
Heroum, fortemque animis, alacremque juventa
Haud ſecus ætherios Ales ciet igneus orbes ;
Perque Domos Solem rutilas, ſtellantia Signa,
Rector agens, nunc Arctoas impellit ad arces,

Ludovici & Mariæ Tereſiæ mutua natalitiorum celebratio Mairiti ac Burdigalæ.

Ibi Deiparæ ſacellum à primo Pacificatorum congreſſu deſignatum.

Mox curſu alterno Libycum detorquet in axem :
Voluentemque ſuis deſcribit menſibus annum
Titanis ratus & felix mortalibus error.
Dividis in populos Regem, ſpectabile laudis,
Mazarine, tuæ monimentum, Artiſque magiſtræ
Quâ ſceptrum geſſiſſe doces, & moribus ornas
Ipſe tuis, reſidemque animo fugiente quietem.
Non glacialis Hiems, non ignea terruit Æſtas.
Seu quò dura vocant civili tempora Bello,
Inſcius ille ævi, non inſcius ille laborum,
Longas ire vias ſolitus : ſeu quò extera poſcunt
Prælia, Belgarum fines repetiſſe quotannis
Fervidus,ac medios victor volitaſſe per hoſtes.
Sic Rhodanum hiberno nuper, ſic deinde Garumnam
Æſtivo relegit curſu : nec flectere inerti
Suſtinet ignotas Gentes Lodoïcus ab aulâ :
Lætitiamque novæ moremque indicere Pacis
Geſtiit, ac toto leges deſcribere Regno.
Conſilio ipſe tuo felix, felicia fingit
Secula ; queis certæ auſpicium dedit Inſula Pacis,
Hactenus illa meæ, Juli, celebrata Camœnæ,
Et meritum oblato ſervans in carmine nomen
Fortunata, tuo ſi fors dignata favore.

HYMEN REGIUS
PACI ADJUNCTUS.
An. M. DC. LX.

Dum tua regales Hymenæo Sidera tædas
Accendunt, diri tandem victricia Martis,
Et jam pacatas radiis mulcentia gentes ;
Ecce novos ignes animo, nova lumina, Juli ;
Phœbeis potiora cient, cantuſque laceſſunt
Rurſus adoratum ſpondentia Signa favorem.

Quò Deus, & quò læta vocant oſtenta, ſequamur.
Inſula, quam Paci ſacram dixêre Camœnæ,
Tot fida arcanis, tantarum conſcia rerum,
Pacis ad extremum Geniis repetita laborem,
Continuo Vatis repetatur carmine, nuper
Felix ante alias, jam ſe felicior ipsâ,
Hoſpita ubi Regum peragit genialia pacta
Rite memor, Pacemque jugali fœdere ſancit.
Hanc etiam, Thalamique Auſpex, Paciſque Repertor,
Aſpice, Muſarum perfecto munere, partem.
Non hîc Feſcennina procax convicia ludus
Liligero fundet Juveni, caſtæque Puellæ:
Nec tibi deformes auſint ſe obtrudere nugæ.
Si canimus thalamos, ſint carmina Principe digna,
Chriſtiadûmque ſacris, aut Virginis arte Camœnæ.
 Reddita Pax Gallis, fidæque allapſa Pyrenæ,
Spe dudum erectos avidâ, votiſque calentes
Per populos urbeſque volans geſtibat, & agros.
Borboniam Pacis Genius remeaverat aulam,
Cui longè occurrens alacer plaudentia duxit
Agmina Primorum Lodoïcus, & ipſe reductam
Gratatus plebi Pacem, ſibi pacta Teresæ
Connubia, & nullâ turbandos ſorte triumphos.
At non degeneri ſoluit Rex pectora luxu,
Haud ſibi quæſitam teſtatus in otia Pacem.
Quin, alii dum tecta fovent, & inertia gaudent
Frangere nunc hiberna focis, nunc fallere ludo;
Ille Palatinum, populis mirantibus, agmen
Palladiæ educit rapidus ſtatione Toloſæ.
Nec Matrem Auguſtam retinet mora ſegnior annis:
Ac, velut Herculeâ ſuperans virtute, Miniſter
Mutando aſſiduos recreat laxatque labores:
Magnanimoque faces Juveni ſublimibus addit
Conſiliis, patrioque viam præit acer Olympo.
Heroum per amica volat veſtigia Princeps.

Actuoſa hiberna Ludovici; excurſus in Galliam Narbonenſem; Provinciæ pacati motus.

Jamque per infeſtas glacies, concretaque acuto
Rura gelu, Rhodanumque immani frigore vinctum,
Durataſque nives properant. mora nulla, tumultus
Compoſuere: jugum facili cervice quievit
Antè exultantis populi. Certiſſima, cives
Diſcite, Libertas placido ſub Principe conſtat.

Arx Maſſiliæ ſtructa, Arauſionis diruta.

Quid varias memorem, regali providus Heros
Nutu quas ſternit, nutu quas excitat arces?
Talia per Salyum tractus, Phocæaque longè
Littora jam plenâ Lodoïcum in pace gerentem
Impatiens revocabat Hymen, dulceſque movebat
Cantabriæ illecebras, maturaque gaudia cordi.
Hunc Pater omnipotens, generis cui cura tueri
Perpetuam humani ſeriem, deduxit Olympo,
Et Fortunati ſpatiis ridentibus Horti
Intulit, ætheriæ facies cui plurima ſedis;
Pictaque ceu ſtellis, & mille induta colores
Area lucebat, marceſcere neſcia, florum.
Quadrifidi in medio latices; caput amnibus ingens,
Fons erat, electro ſalientes purior undas:
Per virideſque toros argentea lilia fontis
Labra coronabant, & purpurei narciſſi.
Circùm & odorati nemoris, fetuque gravati
Auricomo, tremulas Zephyris ludentibus umbras
Miſceri aſpiceres. ramos arguta per omnes
Gens volucrum, dulcemque choro meditata camœnam,
Mulcebat Vitæ ſilvam Fatique potentem.
Non illuc Morbis aditus, curvæque Senectæ:
Nondum peſtifero corruperat omnia flatu
Tartareus coluber, Mortemque induxerat orbi,
Lividus ah nimium, & maleſuado callidus ore.
Illic Semideum, limo quem principe finxit
Rerùm Opifex, ſeptis ultro præfecit amœnis;
Oſſaque perfundens placido ſtupefacta ſopore,
Detraxit coſtam lateri, quâ deinde Virago

Terrigenæ aſſimilis perfecto corpore ſurgit.
Tunc primum conſpectus Hymen, & blanda per Hortum
Jura dedit, jura in terras quæ porrigit omnes,
Abſtraxiſſe domo ſobolem gremioque parentum
Rite potens. juſto Pietas deceſſit Amori.
Hunc morem, has leges Galilæa ſanxit in ora,
Dignatus tenui conviva accumbere menſæ
Cùm Deus attonitos mutavit nectare fontes:
Addidit & Charites, curam lenire ſequacem,
Et juga dura jubens, & ſolvi neſcia vincla,
Cùm ſacro moriens Hymenæum ſanguine tinxit.
Ille autem emicuit cœleſti ſplendidus oſtro.
Qui nunc Regali frontem redimitus honore
Pyrenen ſubit aëriam, cœtuſque ſuperbos
Indicit geminæ ſtudiis certantibus Aulæ.
Borbonium ante omnes, operoſa hiberna remotis
Finibus explentem, ſuavi ſic evocat ore.
O Decus Europæ, Juvenum Pulcherrime, Pacis
Ecquando fructus, &, quæ facis, otia carpes?
Triſtem abrumpe moram: duplicis communia Regni
Vota imple, ſpeſque ipſe tuas. en mollior annus:
Sæva refugit Hiems; tepidâ Ver funditur aurâ:
Strata nitet paſſim violis humus, arva renident,
Conſpiratque tuis Cœli indulgentia votis.
Sponſa tibi Heſperias inter pulcherrima Nymphas
Ducetur; Natamque Parens comitatus euntem,
Nil tardante ævo, juvenili occurret amori.
Sanguine juncta, venit propiori fœdere Virgo
Jungenda, æqualem pepigit quam conſcius æther,
Ac primô tibi conſortem ſignavit ab ortu. Ludovicus & Maria-Tereſia eodem menſe nati.
Ut, parcam increpitans laudum, veroque minorem,
Quamvis ingenti facies convicia Famæ!
Oris delicias roſei, teneroſque lepôres,
Et tua cum nivibus vincat qui lilia candor,

At magis effulgentem oculis mirabere mentem.
Pulcrior & virtus formoſo in corpore regnat.
  Sic ait, atque ultro properanti fervidus inſtat
Borbonidæ (Felix cupidum rapit Inſula Amantem)
Non ſecùs Hiſpanis urgens Hymenæus ab oris
Majeſtate gravem, carâ cum prole, PHILIPPUM.
  Heroüm, Regumque capax, nata Inſula Paci,
Felices agè pande ſinus, Cœlo æmula tellus!
Oceanum imperio, famâ tranſvectus Olympum,
Advehitur geminus diverſis partibus Hoſpes,
Par auguſtum, ingens, geminus cui ſerviat Orbis.
Confluit unà omnis, Procerum agglomerante coronâ,
Galliaque, & magni conſors Hiſpania voti,
Regifico tantùm luxu certare paratæ.
Utraque delicias, & gazas explicat omnes;
Inque vicem, quanta eſt, cerni ambitioſa laborat.
Suſcipe tot decorum formas, tot lumina pompæ,
Et quæ vel Geniûm primos ſpectacula vincânt
Congreſſus, Reducíſque immenſos Pacis honores.
  Non aliàs tam feſtus Hymen, tantâque ſuperbus
Se ſpecie cultuque ferens, ac Numinis inſtar;
Nec cùm Regales hæc ipſa ad littora Nymphas,
Borboniam Auſtriacâ, Francâ mutavit Iberam.
Juncturi dextras repetitaque fœdera Reges
Conveniunt: & Sponſam aulâ comitante Philippus
Ipſe Viro addicet Genitor; Lodoïcus ovantem
Regnique ac thalami ſociam feret ipſe paterno
E gremio, Heſperiæ ſpoliis gaviſus opimis,
Pace triumphali Victor, ſed victus Amori.

Inſigne regalis phaſeli, quo cum Sereniſſ. Filia Rex Philippus ad inſulam advectus.

  Cernis, ut involitans auratâ claſſe Cupido
Palmarem dextrâ oſtentat victrice coronam;
Cœruleumque levis, proræ ſimulacra, leonem
Calce terit; maris imperio ſtrictoque tridenti
Mitè ferox, domitiſque inſultans igneus undis?
  Dotalem hæc Pacem, & Pacis venerabile pignus,

Deliciaſque vehit Lodoïci, clarior Argô
Theſſalicâ ratis, & ſtellatâ dignior arce.
Hanc duplex colit Oceanus. ſtat Velleris aurei
Puppi affixus honos: ripis invitat amicis
Inſula, Phaſiacæ volucris quæ nomina ſervat;
Prædaque Phryxæo rutilat formoſior auro.
Mille ſimul lituûm, fidiumque per alta volutis
Mille ſonis excantat aquas Orpheïa turba.
Lævibus Eoæ ſegmentis ditia ſilvæ,
Undique texta micant auro: cryſtallina puram
Admittunt, infracto æſtu, ſpecularia lucem:
Addita lucenti florent bombycina ſepto.
Serica navalem thalamum radiante metallo
Latè umbella tegit. verſis nova corpora formis,
Vivida Apelleæ fraudis miracula, picto
Utrimque excurrunt lateri; placitoque tuentûm
Illuſos oculos animoſque errore morantur,
Carmine delectos priſco referentia amores.
Multijugas agitant tranquilla per æquora cymbas,
Regalem & placido lapſu traxêre phaſelum
Puniceis culti ſagulis, longo agmine, nautæ:
Lætaque inauratis verruntur marmora palmis.
Nereidum Galatea choros per flumina ducit
Hoſpitiis juncta Oceano, luſtratque carinam.
Cœrulei rex inde gregis, poſt turbida bella,
Poſt longas hiemes, exultim alludere gaudet,
Terque quaterque micans plauſo ſonat æquore Delphin.
Senſit læta toris, & fati conſcia Virgo.
Parte ex aduerſa volitans Lodoïcus in armis
Et pacem, & pulcros tantùm ſpirabat amores.
Martia Cuſtodum legio, Scotique, graveſque
Helvetii, Francæ ſocii virtutis, ad amnem
Conſtiterant: equitumque alis, peditumque catervis
Littora fulgebant longe, cantuque ſonabant,

Armaque clangenteſque tubas referentibus undis.
Et ſua florentes diſtinxit pompa maniplos,
Ac variæ undantes criſtato vertice pennæ.
Inſtar quiſque ducis, nec parte gregarius ulla
Ferrum auro mutat miles. quid lumina dicam
Tot Procerum, egregio certatim ardentia cultu?
Maxima ſed Princeps decorum pars ipſe ſuorum,
Non veſte inſigni, crebroque adamantis honore,
Sidereâ quantùm ſpecie regnatque rapitque
Cunctorum ad ſe oculos unus, ſtupefactaque corda,
Os habitumque Deo ſimilis; jactuque per auras
Fulguris aſſiduo cœleſtia tela retorquet.
Dum ſimulacra ciet martis, dum lætus honeſto
Pulvere ſordeſcit, ripâque excurrit apertâ;
Circùm avidi ſuſpenſo inhiant ſpectacula vultu
Inſolita Heſperii, & miſto venerantur amore.
Arduus, imperioſus, ovans, medio acer in æſtu
Campo inſultat eques, prætoriaque agmina creber
Fortibus exercet ſtudiis; roburque fatigat
Militis, ipſe pedes crudo inſudare labori
Fervidus, inſtructas ſuperans cervice cohortes,
Et ſigna ordinibus verſis & caſtra movere.
Otia ſic agitat, ludoque auguſtus in ipſo eſt!
At qualis quantuſque ſacræ penetralibus aulæ
Ingreditur, quò dulcis Hymen cum Pace repoſcit!
Nec Regina Parens, atque altera cura Parentis,
Uno Fratre minor, florens ætate Philippus,
Et Charitum æquales Regali ab Stirpe Puellæ,
Contynus, Proceresque aberant, quos Julius anteit
Splendidus & pompa & pactis ingentibus auſpex
Ducitur auratæ non invida rheda carinæ,
Aurea, picta, micans, Solarique æmula curru,
Aptaque ſolenni Nuptam retuliſſe triumpho.
Jam puppi exſcendit Virgo, Genitorque ſequutus;
Tum pacto felix Hymenæo, & Pacis olivâ

Tres Sereniſſ. Gaſtonis filiæ, quæ nuptiali pompæ interfuerunt.

Guſmanides, Sponſum retulit qui nomine Regem,
Abſentiſque vices Lodoici & munera geſſit:
Innumerique alii, cultuque habituque coruſcant
Magnates, toto ſpoliis Oriente petitis.
Obſtupuit geminæ diſtractus cœtibus aulæ,
Undique collucens, & plenus imagine Regum
Bidaſſoa amnis; veluti cùm nocte ſerenâ
Cœruleo expreſſit regnantia ſidera mundo.
Sublimes animæ, præſentia numina terris,
Concilio in magno quis conſcia pectora ſenſus
Pervaſit? te Auguſta Parens, cùm Pace reductâ
Concordem aſpiceres tanto pôſt tempore Fratrem,
Et Nato dignos Fraternæ Prolis honores?
Te, voti compos, Fortunatiſſime Regum,
Conjugis aſpectu in primo quàm ſplendida cura
Occupat, & magnas placito ſpes vincit amore!
Ut collecto ignis ſævit non improbus æſtu!
At vos, Heſperiæ Domini, Proleſque, Paterque;
Tu Genero felix, tu Rege beata Marito,
Qui ſtupor invaſit; correptaque lumina vultu
Borbonidæ affixit Juvenis! quæ gaudia coràm
Attonitas liquido perfundunt nectare mentes!
Ac procerum ille globo quanquam commiſtus in aula
Conſorti ſtetit, & manifeſta incognitus ultro
Prævertit furtivo avidus commercia viſu;
Prodidit ipſa virum ſpecies, Regaliaque ora.
In ſe acres Reginæ oculos ex omnibus unus
Convertit; præceptum animo retuliſſe decorem
Viſus, & immenſæ præconia vincere Famæ.
Mox Regem confeſſus adeſt. Ne gaudia differ
Ulteriùs, venerande Socer! jam Numinis aram
Contigit; & Paci, nil Julia pacta retractans,
Sacramentum ingens, & non revocabile dixit.
Dux operum, formoſus Hymen, Collegáque Pacis

Ludovicus de Haro & Guſman, Comes-Dux de olivarez, cum Card. Mazar Pacificator, Ludov. Regis in ſacro nuptiarum ritu perſonam ſuſtinuit.

Rex Chriſtianiſſ. primo congreſſui regio adfuit in turba: ſed ex ipſa oris Majeſtate deprehenſus, Reginæ oculos ad ſe rapuit.

Crux piè ab Regibus, pacem ſancientibus, contacta.

Vênit Hymen ; Mariam Lodoïco tradit amanti.
Dicite iô , Franci ! Lodoïco ducitur uxor.
Pronuba non illic Juno ; ſed quæ inclyta primum
Diva dedit MARIÆ nomen , crinalibus aſtris
Sanctum incincta caput. Dominæ lætiſſima ſervit
Inſula Pacificæ , regalemque inſtruit aram ,
Æternum facti monimentum , & nobile Pacis
Bellonâ expulsâ , atque evicto Marte trophæum.
Jamque , loci præſes , Superûm Regina frequentem
Deduxit cœlo pompam , non innuba Virgo ,
Virgo eadem , ſummique Parens auguſta Tonantis.
At non , ceu Thetidis quondam celebraſſe feruntur
Æacidæque toros ingenti numina cœtu,
Theſſala cùm ſtupuit fatales regia cantus
Parcarum , & magnum jamtum præcepit Achillem.
Vera canam. Regum ad thalamos delapſus Olympo
Borbonidûm genitor LODOÏCUS , & aurea Mater,
Heſperiæ lumen gentis , caſtiſſima Blancha;
Maternâque ANNÆ Francos ditione regentis
Ingens exemplum , paribuſque exercita curis ,
Turbati imperii paribus jactata procellis.
Adſtitit & Proavo ſocius , quo Juſtior alter
Non fuit , & clarâ manifeſtus nube refulſit
Principis ante oculos Nati , Pater ; ille trecentas
Expugnaſſe potens armis victricibus urbes,
Et pietate prior ; nunc demum Pace refectâ
Lætior , optatam votis ardentibus olim
Incaſſum , ac totâ fugientem mente ſequutus.
Supremo admotus ſolio & ſtellantibus aris ,
Pacem exoravit Domini graviora minantis
Funera ; vaginæque inimicum reddidit enſem
Sontibus inſtantem terris , ſtrageſque cientem.
Et Nato Hiſpana repetitum gaudet ab aula
Connubium , & ſacro devinctam fœdere Pacem.
Nec minùs & , Francis Fidei quæ Regibus auſpex,
Clotildis

Clotildis ; veloque caput Radegundis amicta
Stellifero, magnorum haud immemor illa clientum.
Namque huic marmoreum, voti rea ſoſpite Nato,
Anna ſepulcralem ſimulacrum erexit ad aram
Reginæ Regina dicans ; & Pictava templa
Concelebrans multo fida intra mœnia cultu,
Tranquillam Cleni quoties conſedit ad oram.
Adfuit & Nymphas inter ſpectabilis omnes,
Alitis ætherii jaculo cor ſaucia,& igni
Sidereo, pulcrumque fovens & amabile vulnus ;
Commiſſæque ſibi felix Patrona Tereſæ.
Centum alii Heroës Regi venêre Marito;
Centum aliæ Nuptam comitatæ Heroides adſunt,
Inſignes radiis, ſeu quos mea Gallia cœlo
Addidit Indigetes, ſeu quos Hiſpania miſit,
Utraque Semideûm partu generoſa beato.
Stellatæ micuere faces, vibrantiaque auro
Flamea, virgineæ velamina debita fronti,
Æthere fluxerunt, complexuſque annulu, Orbem
Candida Pax, Bellonam abigens immanè frementem,
Antevolat, ſternitque toris genialibus oſtrum.
Inſequitur, mollique jugalia vincula nexu
Gratia, & adſtringens populos Concordia inermes,
Regales animos ſacrato fœdere jungit.
Ibat Majeſtas rutilâ turrita coronâ :
Lilia regalem pinxerunt aurea pallam,
Cœruleam, ingentem. longe lateque fluentes
Ponè ſinuſque legunt, geminâtiaque agmina Nymphæ.
Quam juxta, major ſolito, nec lumine caſſus,
Tendit Amor, Rex Regum, auroque armatus & igni.
Inter ſe unanimes ambo nunc denique regnant
Fœdere compoſito, atque eâdem ſedere curuli.
Cœleſtes inter formas animoſa Virago,
Sed galeâ exutam mulcent cui Lilia frontem,
Gordaque letifero Gradivi exſolvit amore

Mitis Hymen, ſtabat ſublimi Gallia vultu.
Lactea florebat facies, ridentiaque ora,
Ridentéſque oculi ; & molli coma fluctuat auro.
Auxerat & ſolitos, Naturam imitata, lepores
Ars facilis ; luxuſque opulentâ veſte fluebat.
Altera ſeſe, oleæ felicibus obſita ramis,
Extulit, ac veſtem baccis oneravit Eoïs,
Fronte ſuperciliòque minax quæ nuper Amazon.
Temperat hîc mores, & jam gravitate remiſsâ
Fingitur ad luſus ; & pro re gaudia jactat
Publica, pace quidem & fauſto gaudens Hymenæo ;
Auſtriacæ ſed quam digreſſus Virginis urit,
Subtriſtis, lacrymiſque oculos nimboſa tumentes.
Nec jam ſe cohibet ; dilectamque anxia voti
Proſequitur gemitu Dominam, amplexuque retentat.
Cunctanti dextram implicuit ſubmiſſa Puellæ
Gallia ; &, ô, teneras dictis quid inanibus aures
Vexare, ac lucem turbare, Hiſpania, feſtam
Indigno plangore juvat ? quin plauſibus, inquit,
Lætitiaque favens, Hymenæo accedis ovanti ?
Teutonicum non illa procul diſcedit in axem ;
Contiguo immigrat regno : coramque tueri
Fas erit alloquiiſque frui. neu tu, optima Virgo,
Natalem Heſperiam, patrias neu reſpice ſedes :
Quamvis & liquidas pleno Tagus aureus alveo
Volvat opes, & uterque Indus ; magniſque repoſta
Montibus ac toto Peruvia ſerviat auro.
Ecce Garumna Tago flaventes concolor undas
Invitat, pulcroque oneri ſuccedere geſtit.
Nec Bæti Ligeris; Rhodanus nec cedet Ibero.
Sub tua jura fluit regali ſplendidus urnâ,
Qui nunc te votis expectans omnibus ardet
Sequana, perque omnes magni decora alta triumphi
Molitur ripas, Lupaeæque oſtendit honores,
Queis patriam haud pigeat mutaſſe penatibus aulam.

Mitius hîc cœlum: nec tantùm lactea vultûs,
Quantùm animi ſe forma probat, morumque venuſtas.
Quàm crebræ, nimboſque ingreſſæ turribus urbes!
Quam validæ ſurgunt arces, admotaque Olympo
Culmina templorum! ſeries quàm ſplendida Regum,
Primigenûm queis alma Fides ſancivit honorem;
Queis olei æternum laticem, queis lilia nubes
Fuderunt; dextram morbi ſenſere potentem!
Quanta virûm virtus, ſeu pax, ſeu bella gerenda!
Secula durando ſuperat biſſena, Poteſtas
Europæ atque Aſiæ domitrix, columenque Quirinæ
Sedis, & Odryſii terror frænumque Tyranni.
Auximus & numero Superos, cultuque: nec Aula,
Tot regnorum inter caſus, errore profano
Degenerans patrios didicit corrumpere ritus.
Quin etiam proprios ſolio tranſmiſit ad aras
Indigetes; noſtriſque æther inclaruit aſtris.
Terra ſuis felix opibus, quas mille Britannæ
Teutonicæque petunt longinqua per æquora naves.
Aſpice vicinos portus: & utroque frequentes
Oceano, duplicique agitant commercia mundo.
Ac ſi parva loquor (coràm & majora tueris)
Regia barbaricas evolvet Thracia prædas,
Subdita Majorum ſceptris, deſponſaque fatis.
Hîc Legéſque, Artéſque vigent, hîc ſacra piorum.
Rara per ingentes campos veſtigia reſtant
Inviſi gregis, errantiſque per avia longè.
Hæc quoque fas abolere tibi: flecteſque ſequacem
Imperio gentem facili, & cœleſtibus armis.
Gallica Regna, tuæ jamdudum obnoxia Divæ,
Fatale agnoſcunt nomen; ſuperæque ſecundam
Reginæ auguſto MARIAM venerantur honore.
Vincet amore tui gentiles Francus Iberos.
Quos tu æſtus cernes populorum, & quanta per urbes
Gaudia! nec dubio ſubſultant mœnia motu.

Sed quanto tuus ille, tuus nunc geſtit amore !
Scilicet & motus teneros Genitoris, & omnes
Præſtitit, in fido ſpirent qui Conjuge, ſenſus :
Téque ſibi votis & regnis omnibus emit
Rex Dominam, thalamo pariter, ſolioque potitam.
Hic Vir, hic eſt, tua qui rudibus præcordia flammis
Imbuit, & nunquam dubios inſedit amores :
Quîcum facturam, ludens magno omine, pacem
Dicere, jampridem retulit quæ fama, ſolebas.
Mutuus arma inter, cœloque immiſſus ab alto
Crevit amor ; lætoque tori ſpem corde fovebat.
Nunc votis reſpondit Hymen. Sic ore loquutam
Excipiens, cœtu in medio ſolennia ſancit
Gaudia, Conjugibuſque Hymenæus talia cantat.
O bene conjuncti, & vinclis felicibus apti !
Auguſtis prælate procis, Pulcherrime Regum,
Dudum bello ingens, nunc pace ingentior Heros ;
Candida Principibus Virgo prælata puellis,
Hactenus Heſperiæ, Francæ nunc Phoſphorus aulæ :
Regaliſque pares Fortunæ munere, & annis
Æquales, Magnâque ambo ſub * Virgine nati !
Carpite inoffenſæ ſocialia gaudia Pacis ;
Stringite fraternum geniali fœdere fœdus :
Ac ſimilem vobis (nam quæ majora precemur ?)
Virtute & formâ thalamis educite prolem.
Æternùm viridem, Juvenes, pertexite vitam,
Qualem victrices fatorum ducere palmas,
Ramoſa amplexu connexas brachia, narrant ;
Phœnicique modo, propriâ de ſtirpe renaſci.
Nunc bis, iô, Franci ; bis, iô, nunc dicite, Iberi !
Borbonidæ inſcripto florentia nomine Regis
Lilia, cumque oleis ſuaves aſpergite myrtos.
Aſſenſere homines pariter, Divique canenti.
Annuit ipſa hilarans vultus Hiſpania, lentoque
Abſceſſum molita gradu, vota ultima fudit ;

* Sub ſigno Virginis ; at felicius ſub tutela V. Deipar.

Votum Philippi Reg. Hiſp.

Delphino matura dato, quem ſceptra manerent
Aucta Muſulmanûm ſpoliis, Lucina Puellam
Ederet, Auſtriaco ſociandam rite Puello ;
Arctiùs ut, miſto Regum, totieſque refuſo
Paciferum in populos coaleſcat ſanguine fœdus.
Interea lætum vicina ſub oppida tendit
Francus iter. fluvio invitus ſuccedit Ibero
Phœbus, & alternæ tradit creſcentia nocti
Gaudia, perque vias longæ ſpectacula pompæ.
Noctivagas nec pompa faces auguſta requirit,
Dum tædis prælucet Hymen, ac Regia Virgo ;
Qualis ubi Solis radios excepit & ignes,
Candida Luna nitet ; claroque argentea curru
Pallentes inter, Cœli Regina, tenebras
Stellarum famulante choro percurrit Olympum.
Inde Pyrenæi ſaltuſque amneſque relucent ;
Cantabrico rident ſplendentes æquore fluctus,
Heſperiæque urbes, atque omnis Gallica tellus ;
Et bello antè flagrans, flammis melioribus ardet
Europe, ſacroſque Hymenæi concipit ignes.
Fotunatæ ingens ventura in ſecula nomen
Pax & Hymen Sedi geminato inſcripſit honore.
Addita relligio, & populis venerabile numen ;
Regiaque æterno celebrabitur Inſula cultu.

in ipſo digreſſu ſignificatum.

Pompa clariſſima, quâ Regina è comitio ad Galliá traducta, in nocté excurrit.

Quæ decori pars, Magne, tuo nunc denique, Juli,
Reſtat, ubi auguſto poſt horrida fœdere bella
Paci adjunctus Hymen, myrtuſque acceſſit olivæ ?
Tu Genius : tibi fas ſoli, quo robore mentis
Cuncta potes, Francæ datus hæc in munera genti,
Pondera moliri Regnorum, Orbiſque ruinas
Erigere, ac miris populorum ingentia vota
Vincere conſiliis, & ſpes prævertere factis.
O quantum exhauſtum curæ, ſanctique laboris !
Terque quaterque novis Pacem congreſſibus urges,

Card. Mazarinus, Regis Chriſtianiſſimi Patriarcha Indiarum, Catholici Regis jurijurando de ſervãda pace præfuerunt in Aula comitiali.

Non pendere minas operum, dubiamque ſalutem
Paſſus, inexpletiſque manum deſiſtere cœptis.
Et Pacem, immenſo tibi quæ perfecta labore,
Teſte Deo firmatam, & non violabile fœdus
Pacificâ in Cellâ juratis rite ſacraſti
Regibus, ipſe Auſpex Latio venerandus in oſtro,
Civileſque gerens curas & myſtica jura.
Nec tua ſe Francis, Juli, Pax finibus arcet,
Collectos artus laceri per civica Regni
Diſſidia in veterem revocans mitiſſima formam.
Heſperiam latè duplicem, geminumque peragrat
Oceanum, vaſtoque furentem gurgite Moſam,
Rhenumque æratis pugnacem cornibus, & qui
Mille alii bellis fremuère ardentibus amnes.
Taurinûm armiſonis concuſſas motibus Alpes
Sedat; & Allobrogas, Mutinamque, arceſque Monœci,
Auſtraſiamque implet, lætoque per omnia curſu
Explicuit ſeſe, volucri comes addita Famæ.
Venturos etiam motus elidere in ipſo
Semine prægeſtis, longinquæ occurrere cladi:
Helvetios, Rhætos, pugnis exercita corda,
Fœdere componis fraterno, & legibus æquis.
Quid, quod & inſanum toties popularibus undis
Anglia pacavit Tameſim, jam Rege recepto?
Quid non Sarmaticæ gentes, aut Cimbrica debent
Regna tibi? Sueco feſſis requieſcere bello
Queis tua ab occaſu extremam porrecta ſub Arcton
Cura dedit, tacitâque ciens vi machina Mundum,
Illa tibi demum, Borealibus aſpera flabris,
Sed magis infeſtas Gradivi experta procellas,
Et Batavis Angliſque gemens ſub claſſibus, ecce,
Detumuit Baltis, ſocialiaque arma remiſit.
Ilicet alterno fumantes ſanguine & igni
Borboniam Stellam fluctus, & Julia adorant
Aſtra ſecurigeros inter dominantia faſces.

Nunc & compoſitis Europes Africa rebus
Pacem ambit donis ſupplex : captivaque tendit
Jam palmas Aſia, & liventia brachia vinclis,
Gallorum memor, ac dominos venerata priores ;
Miſſaque jam Cretæ gaudens, Franca arma repoſcit.
Ipſa etiam Pacis fructus America recentes
Decerpſit, ſecuro agitans commercia ponto.
At trepidi jam jam Byzantia mœnia Turcæ
Chriſtigenûm armatæ cernunt ſuccumbere Paci.
Barbariæ terrore vago portenta tremiſcunt,
Fulmina ut extorques Aquilis, Colubroſque veneno
Exarmas, ſævoſque adigis manſueſcere Pardos.
Et nova belligeri veniunt ad fræna Leones :
Unguibus ira, jubiſque minacibus excidit horror.
Sed caput hoc meriti. prono tu marte fluentem
Sortem inhibes, medioſque abrumpis Pace triumphos,
Fœdera conſtringens dulci regalia vinclo.
Scis votis poſuiſſe modum, rebuſque ſecundis,
Victor & ipſe tui, Fortunâque altior Heros.
Parciùs hæc timidâ ſatis eſt libaſſe Camœnâ.
Nam tua quæ ſummæ præſtructa modeſtia laudi,
Plura efferre vetat. Famam ſuſpendit hiantem,
Oppreſſitque animos ſtupor, & venerantia corda.

PAX PRÆFICA
IN FUNERE
JULII CARD. MAZARINI.
AN. M. DC. LXI.

QUÆ modò ſidereos tædis felicibus ignes
Regalem ad thalamũ, feſtæ inter gaudia pompæ,
Pronuba jactabam ; ferales Præfica tædas
Tollere nunc Parcæ invidiâ fatoque ſiniſtro
Cogor, & auguſtos luctu fœdare triumphos.

Magne Parens, quid me ſontes inviſere terras
Juſſiſti, & ſævos oculis haurire dolores?
Nempe excedentem, quo ſum revocata Miniſtro,
Aſpexi, fruſtra injectis obnixa lacertis;
Gallia dum trepidat labefacto cardine rerum,
Numinaque implorans queſtu, ſurdaſque precanti,
Heu, fruſtra votis incendens omnibus aras.
Cui tantum in Genios licuit? nec parcere docta
Semideis, nec Regum apices oſtrumque vereri,
Armaque opeſque Ducum,ſpoliiſque ſuperba trophæa,
Ludit Parca furens, atque implacabilis inſtat
Communi exitio; capite omnes ferrea cenſet.
O Francæ, atque Italæ gentis decus! ô ſacra Julii
Purpura: tergeminoque coruſci ſidere faſces!
Sidera nunc extincta, & triſti decolor umbrâ
Purpura; nunc verſi faſces, laurumque oleamque
Funereâ mutant taxoque atraque cupreſſo:
Palmarem pheretro mutavit Gloria Currum.
Fortunæ ô vario Princeps jactate tumultu,
Non te diſcordes animi civilibus armis,
Non hoſtis dolus aut virtus mavortia læſit:
Mortis ego armavi dextram, morbique furores
In te acui; te Pacis amor ſtudiumque peremit.
Parcite magnificum,Vates, affingere nomen:
Inſula, quæ tantæ dederit primordia cladis,
Fortunata negat dici; crimenque fatetur
Tot molem curarum, & non tolerabile pondus.
Ah, quoties præſaga mali, metuenſque pericli,
Arcano increpui monitu! Jam fœdere pacto,
Curarum nimius jam deſine. non tibi ahena
Membra rigent; quantæve animo, ſtant corpore vires.
Ille nec Europes tota ſub mole fatiſcit,
Igneus, acer, âgens, ſuperis haud Mentibus impar:
At corpus mortale tibi, &, qui clarior aſtris
Intus agit, ſenſim divino carpitur igni.

Ipſe tui cape fructum operis, cape debita Pacis
Præmia; quam populis præſtas, cognoſce quietem.
Inſtabas tamen uſque avidus; belloque fugato
Materiem curæ immenſam æternique laboris
Pertexens, fatum ipſe tuum, quo mœſta fremebat
Natura, urgebas morbo obluctatus iniquo:
Legatis reſponſa dabas; nec Gallica tantùm
Commoda, bellantes etiam curare Polonos
Et Venetos totumque amplecti haud ſegnior Orbem.
Ergo deficiens, operique immortuus Heros
(Nec poteras majora, & jam Cœleſtis haberi
Debueras, miro pacatis fœdere terris)
Humanas experte vices, uſuque dolorum
Non rudis, extremam ſubiiſti denique ſortem.
Terrarum hoc tremor, hoc diri cecinere cometæ:
Montibus hoc pavidis ſonuit, dum rite peracto
Munere ſigna moves, horrendum agitata Pyrene:
Venturamque Orbi ſenſerunt omnia cladem.
Vicennæ infelix caſtrum, quo, maxime Juli,
Occidis, atratumque nemus, Regalia Tempe
Squallent, aſſiduis lacrymoſus & imbribus aër:
Inſani vaſtis tumuerunt fluctibus amnes.
Delicias Regni Ligeris corrupit: & altam
Sollicitans Julî patriam, ſimiliſque furenti
Lugere amiſſos docuit Tiberinus honores.
Plangebant ripæ, plangebant Romula tecta;
Septeni gemitum referebant ordine colles.
Tum crudo infamem caſu, penituſque nefaſtum
Damnavere annum Superi morbiſque fameque.
At tibi ſi merito producere longiùs ævum
Cœlicolæ dextri terris facileſque dediſſent;
Multiplici expertas bello, notaſque triumphis,
Lætior exciperet pacales Francia curas,
Triſtibus exhauſtæ fatis ſolatia plebi.
Talia verſantem duræ inclementia mortis

Oppreſſit. nec tu legem indignatus acerbam,
Mente inconcuſſus ſolida, fortique ſupremos
Tollebas pietate animos, Cœloque ſacrabas.
Scilicet & mœſtum, in medio jam funere, Regem
Multa monens, fidoque in poſtera ſecla Miniſter
Conſilio excurrens, mortalibus altior ibas.

Orbatæ hi Pacis gemitus, & flebile carmen,
Muſarum plangente choro, dum maximus Heros
Illuſtri exequias Umbræ ſupremaque ſolvit
Officia æterno conſtans LODOICUS amore.

LUDOVICUS DE HARO

Eodem, quo MAZARINUS Cardinalis, anno extinctus.

EHEU, curarum conſors, ſociuſque laborum,
Heſperiæ decus, & Pacis * cognomine gaudens;
Atque inter ſanctos, Hymenæi fœdera, ritus
Liligeri geſſiſſe vicem clariſſime Regis;
Tune etiam Pacis luctus, HAROE, ſuburges?
Funere fatalem duplicato polluis annum?
Regnorum Atlantes, geſtis par nobile rebus,
Fœderis & gemini arbitrio; ſacroque labore
Confecti, emeriti, dilectæ victima Pacis
Concidistis, Capita Europæ devota ſaluti.
Una eademque ambos æterno junxit honore
Cauſſa Duces, ambos & funere junxit acerbo.
Nunc, ubi terrenum mens exuit ignea corpus,
Ætherioque volans demum requievit Olympo;
Non tu, crinito ceu quondam Julius aſtro,
Romulidûm ludos proprioſque inviſit honores;
Sed placido terris affulges gratior igni,
Principibus, JULI, & populis ſpectabile ſidus.
Tuque, ô Guſmanide, gentiles inter olivas

* Autore Philippo Rege.

Suave nitens, dulces patriæ das carpere fructus,
Ingentiſque miniſterii dona ultima ſancis.
Anglica quin Tameſis turbatam ad littora Pacem
Ante obitum firmas beneſuado providus ore,
Legatiſque vetas Francis concurrere Iberos.
Paciferi mundo Gemini, Martiſque procellam
Ingenii latè radiis ſtraviſſe potentes,
Munere ſic geminum & luctu conjungitis axem:
Veſtraque regales implebunt nomina faſtos,
Et preſſo Invidiæ mirantia ſecla veneno.

HEROICON
LIBER IV.

GALLIA AD CUNAS DELPHINI.

An. M. DC. LXI.

GENETHLIACON.

O Mihi non fruſtra ſurdas jactata per auras,
Quæ Regum ad thalamos cecini ſolennia vota!
Audiſtis, faciles Superi! Delphinus Olympo
Ambroſios inter latices proceſſit, & ignes
Purpureos; capitique ſacro micat aurea flamma,
Biſgeminam effingens ſtellatâ fronte coronam.
Hîc ego te inſtratum cunis, quas aulica circum
Pompa fluit, ſolio Majeſtas intulit alto,

Aſpicio, venerande Puer, Regumque voluptas
Et populi communis amor! ſalve inclyte Delphin,
Spes hominum, pignuſque Deûm, mea gloria ſalve.
Quantum inſtar Genitoris habes! utque oribus ora,
Et vivâ auguſtos effingis imagine vultus;
Sic mentem aſſimilem menti, ſic æmula corda
Auguror, æquandoſque altæ virtutis honores.
Quantus & Auſtriaci flos Sanguinis ille renidet
Borbonio intextus flori, blandiſſima Mater;
Lacteoliſque genis, tenero quas imbuit oſtro
Ipſe Pudor, roſeiſque micans expreſſa labellis!
Felix ô nimium, tantos ſortite Parentes,
Igneus unde animos implet vigor, igneus artus;
Scilicet & pulchro infuſi cum ſanguine mores,
Fortunæque capax venit ſub pectora Virtus.
  Vos quoque divinâ felices Prole Parentes,
Nobile queis vinclum & fecundi pignus amoris
Additur, optato ſurgit nova gloria partu,
Liligerique Heres columenque immobile Regni!
Phœbe, tuos nimbo,* ſi quis rubor, obrue vultus. Natus meridie Delphinus (* nubilo cœlo)
Major adeſt, mediamque Oriens ſplendore ſuperbo
Præſtinxit Puer iſte diem; feſtiſque Novembrem
Auſpiciis, tantaque inſignes laude Calendas
Clarior illuſtrat Supremæ Lucis Imago.
  Relligio & caſtus meritam Pudor æthere prolem
Elicuit, cupidiſque jubar ſpectabile terris.
Ecquos non votis Auguſta Puerpera Divos
Advocat, & præſens ſpirantia lipſana numen,
Difficilem expediant nixum, partuſque labores?
Nec minùs ipſa, gravi Reginæ arrecta periclo
Suppliciterque inſtans aris, Cœlum omne ciebam. Feſtâ SS. omnium luce,
Tota exorati ſeſe recluſit Olympi
Regia. tum niveos ſparſit Via Lactea rores:
Denſaque odorato volitantia lilia nimbo
Aëra pinxerunt nitidum. data lilia Cœlo,

Inſita ſuccreſcunt terris. O publica Divûm
Cura, Puer, Divûmque ingens, Delphine, propago!
Indigetem LODOÏCUM, expectatumque Nepotem
Tardi commendent ortus, operoſaque cœpta:
Tu facilis celerique venis gratiſſimus ortu;
Nec populos mora longa & ſpes incerta fatigat.
Tu Pacis gremio eductus: præmiſſaque ab aſtris,
Sternere iter Pax juſſa tibi. formoſa Parentum
Pronuba, jam Nati curam Pax alma repoſcit.
Oſtenſus primùm terris, ſpirabile lumen
Hauſiſti, medium cùm Sol attingeret axem,
Quâ lucem quondam Genitor libaverat horâ.
Artubus hinc ſolidum robur, vis flammea cordi,
Omnia Patris erunt. Requies labor vna laboris
Nota Viro. Sic arma inter noctemque diemque
Alipedi inſidens, obſeſſas contudit urbes.
Nuper & inſolito Ligerina ad flumina curſu
Pervolat attonitas gentes, & fulguris inſtar
Itque reditque alacer: vel aperto qualis Olympo
Fervidus aſtrorum Princeps, perque hoſpita Signa
Irrequietus agit, fecundaque lumina terris
Dividit, ingentes anni revolubilis oras
Aſſiduè relegens, atque indefeſſus eundo.
Nec deerunt, qui belligeræ præſagia vitæ
Natali * de luce trahant, quam nomine ſignat
Bellipotens; clarumque canant victricibus armis
Delphinum, & Martis conceptas pectore flammas.
Diſce tuis, Auguſte Puer, proludere fatis;
Non quæ Parca vetus fragili currentia fuſo
Temperat, aut Stellæ vis imperioſa coërcet.
Fortunam, Fatumque tibi Sapientia finget,
Clarior & ſtellis Virtus, cæcaſque regentum
Arbitrio ſortes Divûm juſtiſſima cura.
Maximus imperiis, exemplis major, ad uſus
Ipſe Parens finget varios, palmarius autor,

* Die martis.

Progeniem; Paciſque artes Bellique docebit:
Sceptrum habili tractare manu; librare bilancem
Juſtitiæ; gentes gladio aut terrere ſuperbas,
Aut tegere oppreſſas, animoque evincere Caſum.
Haud magis omnigenas peſtes, immania monſtra,
Vindice terrarum dextrâ clavâque petivit
Alcides; quàm Tartareis ſeſe arduus infert
Portentis hoſtem Lodoïcus, & agmina turbat
Juratis odiis, Vaticaniſque coruſcus
Ignibus ac Themidis ferro ſuperimminet ultor.
Tum Pietas partes animum convertit in omnes.
Vos, Aræ, teſtes Lodoïco, & conſcia Virgo,
Divorumque alii, pronum queis rite clientem
Exhibuit, largis onerans altaria donis;
Victriceſque dicans lauros, atque hoſtica ſigna,
Signa triumphales delubris fixa per arcus.
Quid loquar, ut ſummo demittens vertice rerum
Officiis ſeſe popularibus, altior exit?
(Quàm bene Majeſtas placito ſociatur Amori!)
Ut Martis furias, utque ambitioſa Duelli
Opprobria, indomitumque nefas feralis arenæ
Tandem abolet, pœnaſque ſacratis legibus armat?
Quin etiam immenſæ ſubit ardens pondera molis:
Publica mens toto Regni ſe corpore miſcet,
Nil curæ aſſiduæ parcens, rigidoque labori.
Sufficit ipſe ſibi, & vigili regit omnia nutu.
Triſtibus acciſæ bellis ſolatia plebi
Multa agitat, Paciſque ſequacia munera, & ortu
Jam, Delphine, tuo latè ſua gaudia fundit.
Sic homines, ſic ille Deos comprendere gaudet
Prometitis! ſic ille Patrem patriæque, tuumque,
Magne Puer, geret, & curas utrique ſagaces
Dividet incumbens, æternoſque addet honores.
Naturæ igniculos, virtutumque indita Nato
Rex generoſa fovens felici ſemina cultu,

Optatam eliciet ſegetem. Ceu ſtirpis origo
Borboniæ, templiſque Heros adſcriptus & aſtris,
Creſcentem inſtituit ſobolem; audacique Philippum
Pectore ſurgentem patriæ ad faſtigia laudis,
Secum acies inter, trans & maria aſpera duxit,
Barbara cùm peteret Chriſto duce & auſpice regna,
Spectatorem adhibens operum, comitemque laborum.
Hos adeo mores, Proavi decora alta, ſecutus,
Præceptis factiſque ingens formare magiſter
Prægeſtit Natum Genitor, pulcraſque per Artes
Grandia jam tenero meditantem educet ab ungui.
Creſce oleas inter, Princeps; ac Pacis Alumnus
Relliquias bellorum, & adhuc ſtillantia tela
Sanguine, funeſto prohibe recaleſcere motu:
Jam nunc terrificus, ſubnixoque addita Patri
Maxima vis, Regique Nepos amor addite Ibero.
Ah! ne Chriſticolûm lætis nimiùm invida rebus
Eumenis inſurgens, ah! ne vis dira laceſſat,
Hoſticaque ultorem dilectæ injuria Pacis
Extimulet, Bellonam adigens revocare cruentam!

Sub idem tempus, Londini turbatū eſt in Gallos ab Hiſpano Legato.

Sed quocumque gradum & fatalia verterit arma,
Victor & aſpectu, gelidumque in corda tremorem
Hoſtibus incutiens animoſi fulmine vultus:
Pellæi ne tu Pueri de more triumphos
Proſequere auguſtos lacrymis, jam laudis avarus.
Apta ſeges laudum, cùm firma adoleverit ætas,
Suppetet, optatæque expectat copia palmæ.
Tempus erit, cùm te ſua per veſtigia ovantem
Ducet ovans, primoque tibi mirandus ab ævo,
Ille habitu Heroas referens ac robore Princeps,
Vel magnum Alciden, vel magni pectus Achillei.
Spero equidem, Ottomanus venturi exordia belli
Imbuet, heu Mundi Prædo, rerumque Tyrannus!
Sed priùs ipſe tamen, dum te immatura moratur
Indignantem ætas, fractus terrâque marique

Fulmineo

Fulmineo Genitori, obtritæque agmina caudæ
Vaſta trahēs,proprioque Draco ſe in ſanguine verſans.
Sentiet inde tuos, palmaria cœpta, labores,
Ultimaque excipiet regali vulnera dextrâ,
Perdomitus ſacro demum poſt ſecula marti.
Graſſantem, immensâque feram cum ſtrage ruentem
Hac-cohibere-tenus ſatis eſt, vel ſtringere plagâ
Membra levi. Monſtro reſpirat Dacia pulſo;
Proſtrato inſultat Venetus, Cretamque revellet.
Tu ſævum toto Mahometem Oriente triumpha,
Vindex Chriſtiadum, & partæ monimenta ſalutis
Aſſere. Byzantî dejectis culmina Lunis
Purpureaſque Cruces & candida lilia tollant,
Lilia Threïcias olim dominata per oras,
Perque Aſiæ dites populos, altamque Siona.
At tibi grata rudes acuent præludia niſus;
Jam gladio frameâve brevi ſimulacra ciere
Bellica, congeſtuque extructas ceſpitis arces
Aut premere aſſultantem, aut mœnia ficta tueri,
Accenſoque tubos nitro diſplodere ahenos:
Imperioſum equitem ſepta oſtentare palæſtra,
Mox & pulvereo fumantem attollere nimbo
Campum, aut venatu ſilvas agitare feroci.
Herculeos configere apros, Regalis Amazon,
Auſa manu tenerâ Mater, pulchrâque beatas
Morte feras. Nam quid patrii certamina ludi
Commemoro? ſeu cùm peditem pedes ipſe Gradivi
Legibus exercet, turmaſve inducit equeſtres;
Innocuo ſpectantum acies terrore remulcet.
Carpite nunc, Muſæ, citharas, nunc aurea plectra,
Nil humili meditata ſono. jam ſponte micantes,
Ecce, fides geſtire novos in carminis uſus,
Altiùs evectæ Pindo, Regalia cœlo
Ferte Puerperia, & meritos Delphinis honores.
Veſtras ille colet ſtudiis haud ſegnibus Artes;

Materiemque amplam jamnunc docto ille labori
Suggerit, ac niveos vagitu evincit olores.
Cingite Apollineâ cunabula cingite lauru :
Æternùm viridem Puero properate coronam.

Tuque agè, Fama loquax, nunc omnibus, i, cita pennis,
I, cita Fama, tubis nunc omnibus ora reſolve,
Per mea regna volans ; Boreanque Notonque pererra,
Heſperiaſque domos, Eoaque Memnonis arva.
Ad tua ſubſilient auriti carmina montes ;
Intonſa applaudent nemora, exultantiaque anteris
Saxa frement, voceſque jocoſa revoluet imago :
Oppida Delphinum, Delphinum rura ſonabunt.
Triſtes diffugient Morbi ; fluet aureus imber
Veriùs in populos, quàm cùm, naſcente Minervâ,
Flava Rhodi liquido maduerunt culta metallo.
Purpurei trepident alieno nectare fontes :
Millenas vagus in formas laſciviat ignis :
Ære cavo feſti tonitrus, innoxia ludant
Fulmina ; & innumero florentes lumine Cœlum
Miretur terras, & non ſua noctibus aſtra.
Biſgeminos concha Triton circumſonat Orbes ;
Regales inter ſaltus, & Fontis amœni
Delicias natum, Oceano Delphina renarrat.

O fortunati Tempe Regalia Fontis !
Vos Henriciaden Tyrrhenæ Naïdos alvo
Excipitis quondam ; tepidâque argentea lymphâ
Balnea præbentes, mollem foviſtis Alumnum,
Rupellæ excidio venturum, & vana frementis
Oceani Domitorem, effractâque Alpe ſuperbum.
Nunc Lodoïciaden, & Avo majora daturum
Prodigia, & forti non inferiora Parente,
O Regum Natale ſolum, ſub luminis auras
Edis, ô Idæo longè felicius antro,
Clarius Ortygiæ luco ; veterumque Deorum
Quæcumque eſt patria, & ficto ſe jactat honore.

Sangermanæ arces, Vicennæque ardua caſtra,
Et Luparæ creſcentis opus, Lutetiaque ingens
Dulces primitias viſi Delphinis, & ortus
Invidet : ambroſio decedit Sequana Fonti.
Quod ſupereſt ; munus faciles defendite veſtrum,
Cœlicolæ ; Geniuſque vigil communia ſervet
Pignora. Tuque adeo, Regum fidiſſima Cuſtos,
Magna tuum placido reſpecta ſidere Mater,
Quem pia Adoptivum Genitrix, ſanctoque renatum
Fonte dicat, properanſque ſinu meliore reponit.
Nec minùs & dulci Genitor gratatus amore
Acceptam retulit ſobolem : conceptaque vota
Reddere Carnutum celebres feſtinat ad aras ;
Quo ſua rite memor templo Soteria Princeps
Fixa recognoſcat, meritoſque inſtauret honores,
Bis-tuus, ô Maria, & miro primùm editus ortu,
Mox & præreptus morti Lodoïcus acerbæ.
Vera fave Lucina ; inſontemque Alma Clientem,
Complexa, & Nato commendans blanda Tonanti,
Auguſtoſque ſatellitio ſepſiſſe Parentes
Aligero, curaque Annam dignare perenni :
Ut gremio reptans Aviæ, niveiſque lacertis,
Ludat purpureus, ludendo & ſeria diſcat
Borbonides ; pietatem avidus pleno ebibat ore :
Splendidaque æterno revireſcat flore ſenectus.
Auſpice te, jam ſponte roſas, jam lilia, Virgo,
Gemmantes Pueri fundunt regalia cunæ.
Barbariæ Domitor latè, venientibus annis,
Nomine, Diva, tuo paſſim ſacrata trophæa
Inſcribet, ſpoliiſque tholos ditabit opimis,
Imperio terras, meritis complexus Olympum.
Jam video effuſas alta ad Prætoria Gentes :
Concurſu trepido fatalem Mundus adorat
Certatim Delphina, & ovantem plauſibus aulam
Undique Legati celebrant, ferventque ſuperbis

Officiis. major Pueri jam affulget imago.
Promiſſa his demum Natalibus aurea current
Tempora, & oblato riſerunt omnia ſeclo.
Haud temere lacrymarum exors, frontemque ſerenus
Prodiit; & fauſto præſignans omine Delphin
Illuſtres cuncta in melius referenda ſub Ortus,
Spes quamvis auidas olim & vota improba vincet.
Vincula, faſciolis vinctus, jam ſoluit egenti
Turbæ Opifer, pavidiſque Reis. Quàm læta ſequentur
Omnia! quàm felix Populis ac Regibus ætas!
Major Avis, nec ſummo impar, DELPHINE, Parenti,
VIVE, Puer feſtive; Puer ſuaviſſime, CRESCE,
Et merito jamnunc REGNA formoſus amore.

Sic incompoſitam rumpentia gaudia vocem
GALLIA, Regales Cunas venerata, profundit,
Nataleſque ſacrant ſolennia vota Calendas.

CHRISTINÆ AUGUSTÆ
POST ABDICATUM SUECIÆ REGNUM ejuratumque Lutheraniſmum TRIUMPHUS.

ILLUSTREM ante alios meritis pompâque Triumphum
Ad Vaticanas, populis plaudentibus, arces
Ducit Amazoniâ ſuperans virtute Virago.
Chriſtiades Muſæ, vos, ô, quibus inclyta facta
Heroum ardenti labor eſt inſcribere Olympo;
Huc agè, victrici redimitæ tempora lauro,
Artifices conferte manus, currumque volantem
Flectite, regaliſqe decus cantate triumphi.
CHRISTINÆ vos tangit honos: nam gloria veſtri
Prima chori, Virgo, Parnaſſumque intulit Aulæ.
Et mihi jam hiſcenti, ſtupefacto inglorius ore.

Stat pudor, atque hominum queritur ſuccumbere laudes.
Guſtavi ſoboles, majuſque in nomen itura
Fulmineo genitore, & ſceptris apta Virago,
Jam poſt ſanguineas acies devictaque bella
Vandalicas pulcra gentes in pace regebat.
Fœmineo non illa manus aſſueta labori;
Otia nec temerè ludo contrivit inerti:
Sive domi externas libuit perdiſcere linguas,
Et mores hominum varios, habituſque locorum:
Sive quatit curſu campos, ſaltuſque coronat
Venatrix, crebraque feras indagine cingit;
Reginam qualem nemorum mentita vetuſtas.
Et forti immites urſos transfigere dextrâ
Chriſtina innocui geſtibat fervida martis;
Aut ſumma obſcuras volucres de nube petebat,
Letiferæ accenſo deprenſas verbere glandis.
Intrepida & quondam medios equitare per ignes,
Inſignis ſagulo, & radio deſcribere leges
Attonitæ viſa eſt urbi, cum fortè coorta
Turbarent pavidam Stocholmæ incendia plebem.
Jam docto priſca evolvens monimenta receſſu,
Ingeniique novos ad ſe Chriſtina vocabat
Europa ex omni fetus: ſolioque locavit
Pierias doniſque acuit regalibus Artes.
Jam triplicis * regni curas & publica jura
Secum agitans, medio gravia aut conſulta Senatu,
Auſpiciis bellumque eadem pacemque gerebat.

* Suec Vandal. Goth.

Talibus accinctam curis, thalamoſque peroſam
Reſpexit divina Fides, miſerataque longè eſt.
Subluſtres inter nimbos diverſa ſedebat,
Heu, dudum ingratis Suecorum à finibus exul;
Tempore jam ex illo, Septem quo fœda Triones
Hæreſis invaſit, Luthero Acheronta movente
In Superos. tum pulſa Fides & caſta parentum

Relligio ; averſis luxerunt templa miniſtris ;
Proſtratus Pudor, & ſacris confuſa profana.
Tum fera lymphatas rapuit Diſcordia gentes,
Armaque civili toties ſcelerata cruore.
Nunc demum Suecos arcano tramite fines,
Non ulli audita ingreditur neque viſa profano.
Et jam Chriſtinæ ſenſus præmiſſa pararat
Gratia ; jam ſtimulos ſub pectore fixerat acres,
Sollicito exercens ſuſpenſam examine mentem.
Ergo Reginæ Muſæo illapſa per auras
Alma Fides, libris intentam, auguſta ſagaci
Mente explorantem divinæ oracula chartæ,
Nec ſuſpecta Patrum atque ævi documenta prioris,
Repperit, ac verbis compellat talibus ultro.
O gravibus, Virgo, non fruſtra exercita curis,
Necdum Auguſtanæ ſpernis deliria Sectæ ?
Aſpice, quas morum maculas, quàm diſſona Chriſti
Dogmata mandatis, furiali invexerit ore
Lutherus, mundi turbo, cladeſque ſacrorum.
Integra Relligio Romæ, mutataque nunquam
Doctrinæ capita. Hîc PETRI firmiſſima Sedes,
Quam nullus toties concuſſam ſubruit hoſtis :
Pontificum jugis ſeries ac plurima virtus.
Hanc olim veſtri Sedem coluêre Parentes :
Huc Proavi repetunt, magnique ex ordine Reges.
Vis & Naturæ captum ſuperantia, vireſque
Aligerûmque hominumque, Dei certiſſima ſigna
Proſequar, attonitum paſſim ſpectata per orbem ;
Aut quæ purpurei conſignant ſanguine Teſtes ?
Quòd ſi adeo inſedit, ſceptriſque affixa Gothorum
Hæreſis avelli refugit ; fuge noxia ſceptra,
Nec malè regnandi miſero tenearis amore,
Tartareo interea debens ludibria regi.
Quid Regni periturus honos, ventoſaque Fama ?
Terrenæ quid opes, vel mundo æquata poteſtas

Profuerit, ſi damnum animæ fatale ſequatur ?
Quod genus hoc lucri, quæve hæc commercia rerum?
Aude, atque exemplum ſeclis memorabile præſta,
Quod ſtupeant cuncti, vix ulla imitabitur ætas.
Projice ſceptra manu, capiti depone coronam:
Tanti æterna Salus. Sortem miſeratus acerbam
Indignamque perire animam Deus, hoc Deus autor
Qui glacie pontique ideò te vindicat undis
Bis tenui ereptam lethi diſcrimine, ſalvæ
Imperat, ac tibi me ſuperis demittit ab oris.
Illa ego vera Fides, quam nullo callida fuco
Infecit Novitas, ſpurcæque Licentia vitæ,
Inque Erebum præceps graviore Superbia caſu.
Sic ait ; & ſpeculi cryſtallo expreſſa ſub umbra
Numinis ora offert, lævaque à parte minantes
Perfidiæ pœnas horrendaque Tartara flammis.
Præmia dextra nitent victricis fronde coronæ,
Lemniſcorum inſtar, radiis ardentis & auro.
Ilicet abſtersâ dubiæ caligine mentis,
Ac ſubitum mirata jubar Chriſtina benignam
Cœleſtûm gratatur opem, victamque fatetur
Læta Deo, Fideique arctis complexibus hæret.
Tu mihi dux vitæ, tu princeps una ſacrorum :
Te ſequor, & ſpreta Regni te ſorte paciſcor.
Quæſtus erit Chriſto impenſæ jactura coronæ.
Tantas magnanimo reddebat pectore grates
Heroïs ; patriâque ardet ſceptroque relicto
Præſentem Romana ſequi ad ſacraria Divûm.
Diſſimulare tamen conceptos Numinis ignes,
Ne qua mora occurrat votiſque ingentibus obſtet,
Cogitur, obſcuroque fidem ſervare receſſu.
Tantùm exſcendendi ſolio patefacta voluntas.
At Regum vulgò pugnas terraque marique
Ambitus imperii & nunquam exſaturata cupido
Miſcuit, & tantis concuſſit motibus orbem.

Deficiente glacie ſub traha ludicra, divino beneficio ſervata ſemel fuerat; iterumque, delapſa in mare tabulâ fallẽte, cùm ſuam claſſem viſeret.

Chriſtinam non terra capit, nedum ora paterni
Imperii ; Balthin quamvis tranſgreſſa profundam,
Atque in Germanos excurrit Suecia tractus.
Jam major, cùm ſe ipſa gradu ſic læta ſupremo
Dejecit Regina ſui. manet inſita vultu,
Nil ſplendoris egens alieni, & plurima toto
Majeſtas habitu atque auguſto corpore regnat.
Suſpenſa Europe cœptis inſignibus hæſit :
Diſceſſus quæ cauſa, viæ quæ meta, requirunt
Attonitæ gentes : Chriſtinæque, alta prementis
Conſilia, hoſpitium diverſis partibus orbis
Optavêre ſibi ſtudiis certantibus urbes.
Dia Fides nebulæ circùm velamine tecta
Monſtrat iter ; puppimque freto, campiſque quadrigas
Occultâ regit illa manu, Romamque ſuburget.
Heroïna viam regnando affectat Olympo.

In urbe Oenipontе Catholicam Religioné publicè profeſſa Regina.

Sed nebulas rapidi Pontem diſcuſſit ad Oeni,
Chriſtinamque Fides templis inducit amicis.
Huc oculos, lætaſque, Pij, convertite mentes !
Regina ante aras (urget præſentia Chriſti)
Diram exſecratur Sectam, rituſque profanos
Lutheri ; & Sanctæ faſtigia Sedis adorat.
Protinus Italiam magno petit agmine Virgo ;
Aëriaſque Alpes, aſtriſque minantia ſaxa
Tranſcendit. cedunt amnes, monteſque reſidunt.
Illa per Euganeos, & quæ quondam arva togati
Galli habitant, Italo commiſti ſanguine Galli,
Fertur ; & Hiſtoriæ relegens veſtigia priſcæ
Cuncta notat ; doctiſque oculis loca clara recenſet ;
Majorem ipſa locis famam nomenque relinquit,
Et quæ impreſſa colant ſeri monimenta nepotes.

Nútii quatuor Pontificii Chriſtinam excepére in primo Eccleſiaſticæ ditionis aditu.

Æmilias Chriſtina ſimul pede contigit oras ;
Illam Oratores, venienti occurrere juſſi,
Quattuor excipiunt regalis munere pompæ.
Bucentaurus adeſt aulæis ſtrata ſuperbis,

Quam celeres pictâ comitantur claſſe phaſeli :
Reginamque vehit, ſubter plaudentibus undis
Eridani. Veſulo hic natus, per pinguia latè
Culta natat, claroque idem ſpatiatur Olympo
(Mirus honos) flumenque ſuum,* ſua ſidera ſervat. * Eridanus etiam conſtellatio.
Cœruleum crinem & taurinæ cornua frontis
Populus innectit bicolor, Phaëtontia ſilva,
Umbroſumque addit capiti decus : undique manat
Splendidus Heliadum ramis lacrymantibus humor.
Jam triginta ingens fluvios lato accipit alveo,
Et mare in Adriacum ſeptena per oſtia volvit,
Ipſe mari ſimilis, vaſto Padus agmine torrens.
Atque hic Centaurum magnam, Dominamque vehentem
Suſcepit ; tantoque oneri ſuccedere lætus
Currit iter liquidum, * Stellatique applicat oræ. * Oppidum eo nomine ad Padum.
Interea miſto fervent clangore tubarum
Tympana ; & ignito ſclopeta vapore ſalutant
Trajicientem undas Nympham, ripaſque tenentem.
Stabat Alexandri juxta ſpectabile donum,
Regium opus, villoſa tegunt quam ſerica rhedam
Puniceâ inſignem teſtudine. fimbria circùm
Aurea, & argenti lamnæ pretioſaque ſigna. Ad veram iſtiuſmodi cælaturam hoc Poëmate alluſum.
Cælatus Fidei multa nitet arte Triumphus :
Hæreſis incaſſum colubris ſtridentibus horret
Victricis pede preſſa, caputque eliſa nefandum.
Sueca triumphales currus ſedemque Virago
Purpuream inſcendit, lectâ cingente catervâ.
Obvia Reginæ plenis Ferraria campis
Profluit : exultant muri ; tonat ænea moles
Fulmine pulvereo ; tormentis tota remugit
Arx circùm, & feſto ſplendeſcunt templa paratu.
Sub noctem plateæque rogis, facibuſque feneſtræ
Undique collucent, faciemque imitantur Olympi.
Nec pompâ meritoque Bononia cedit honore ;

Fœmineoſque choros, ludoſque oſtentat equeſtres.
Cætera quid memorem, Auſonias quacunque per urbes
Chriſtina invehitur, variæ ſpectacula pompæ,
Concurſus populorum, effuſaque gaudia paſſim
Principis adventu? Procerum quid publica narrem
Officia, & cultus Patrum, quos ſanctior ornat
Purpura; ſeu plebem curâ interiore gubernant
Paſtores animorum, aut extera jura tuentur
Pontificis, dominiſque adſtringunt legibus urbes?
Perpetuo, quâ quiſque potens ditione, triumpho
Suſcipiunt alii ex aliis; mox ordine longo
Perducunt mutantque vices: fineſque ſub ipſos
Grande ſatellitium florentibus ære catervis,
Præſidium ornatuſque viæ, comitatur euntem.

S. Domũ Lauretanam piè magnificeque Chriſtina coluit; ſceptrum coronĩq; Cœleſti Reginæ dicavit.

Aſt illam Picenum in agrum rapit entheus ardor,
Quæque per immenſum Galilæos aëra tractus
Deſeruit, terraſque ſupervolitavit & undas,
Aligerûm ſubvecta manu, clariſſima Cella,
Mortales quo fonte Salus manavit in omnes,
Gratiaque & cœli miracula, ſæpe tiaris
Supplicibus, ſæpe abjectis decora aucta coronis.
Certant muneribus gentes, cultuque perenni
Votorum reus ante aras provolvitur Orbis.
Ut primùm Lauretum oculis ſitientibus hauſit,
Conſtitit; & Magnæ ante oculos ceu Matris imago
Splendeat, ætherios perſentit pectore motus
Relligione loci atque afflatâ Numinis aurâ.
Deſilit extemplo rhedâ, flexoque ſalutat
Reginam Regina genu. pedes ardua carpit
Inde viæ ſpatia, & parvis ſubit hoſpita muris,
Quos Mariæ cultus magnas ſuperextulit urbes.
Nec verò umbellam capiti Chriſtina modeſto
Prætendi oblatam patitur; famulamque gerendo
Virginis, auguſtas virgo contendit ad arces.

Cœleſtes Genii, Mariæ prætoria turma,
Accipite hoſpitio ſubeuntem & dona ferentem
Chriſtinam; Divæque adytum reſerare Parentis.
Feſta dies aderat, ſecli melioris origo,
Cùm Virgo ſterili Concepta effloruit alvo,
Nullaque Adamææ traxit contagia noxæ,
Sed magis æternæ radios & ſemina mentis.
Tantum actura diem ſanctæ in penetralibus ædis,
Ingreditur Chriſtina locum, quò lapſus ab aſtris
Nuncius optatam roſeo tulit ore ſalutem.
Hîc Deus humanam faciem mortaliaque ora
Induit, anguſtâque Puer reptavit in aula.
Vos Aræ teſtes Chriſtinæ, & conſcia Virgo,
Quos animo imbuerit ſenſus, cùm prona verendum
Ore ſolum preſſit; flagrantiaque oſcula figens,
Felicem venerata Domum eſt, Dominamque Sacello
Nunc quoque præſentē. mox cernua corpora Princeps
In genua excipiens, dixitque tenerrima verba;
Vibrantemque auro denſoque adamante coronam
Cum ſceptro appendit Mariæ, propriamque ſacravit.
Huc, iterum abjectos, Regni tranſcribis honores,
Geſtamen dextræ, capitiſque inſigne ſuperbum;
Teque tuis ſuper ipſa dicas bene prodiga donis!
Quam tibi ſidereâ gemmantem luce coronam
Stellata ardenti referet diademate Virgo!
Si Bereniceo detonſum vertice crinem
Carmina donarunt cœlo; Creſſæque puellæ
In nova converſos, frontis decus, aſtra pyropos:
Non œſtro graviore icti, tua turba, Poëtæ
Depoſitam attollent rutila inter Signa Coronam?
Vix è complexu Mariæ divulſa, Sacelli
Theſauros poſtquam convectis undique donis
Viſit, & ingenti cumulavit munere gazam,
Tendit iter Romam Chriſtina: hic terminus hæret.
Jamque Apennini ſuperat juga, jamque Sabinos
Præterit, & dominam Latio procedit ad Urbem.

Ventum ad Bracciani ſilvas, Urſinia Tempe.
Tum gemini Româ, ſacri decora ampla Senatûs,
Legati properant; Mediceo ſanguine clarus
* Cardin. ab Haſſia. Alter; & antiqua Chattorum * ab origine Princeps,
Ipſe olim Fidei præda, & pars magna triumphi.
Loricata præit, pacem ſpirantibus armis,
Turma: laceſſenti lux ærea ſole reſultat;
Attabalique tubæque ſonant. Bis-dena ſequuntur
Corpora Ephcborum, veſtem aurea & aurea formam.
Germani Thuſcique Equites, generoſa juventus,
Miſcentur. Procerum inde globus: quo deinde ſub ipſo
Legati incedunt mannis candentibus ambo
Purpurei. comptus glomeratur ponè ſatelles,
Pontificiſque Cohors levibus Prætoria in armis.
Multijugi extremo volvuntur in agmine currus.
Sed quid ego hæc autem celebris præludia pompæ
Demoror, ingreſſu tacito cùm Regia Virgo
Romam init, ac meritos privatim exceptat honores?
Jam nova ſeptenos meditari gaudia colles
Aſpicio, & lætos Tiberinum attollere fluctus;
Ipſam pænè ſuis convulſam ſedibus urbem
Geſtire, ac totis cives ſe effundere portis.
Jamque Magiſtratus, Romæ ſimulacra prioris,
Ecce, Palatina trabeati ex arce feruntur
(Romuleæ antevolat flos Nobilitatis, avorum
Fronte notas animumque gerens) Chriſtina, Quiritum
Nomine gratantes, blando quos excipit ore.
Hos ſuper advenit, longâ comitante minorum
Pontificum ſerie, Farneſius; inclytaque offert
Munera Alexandri, ſollennis fercula pompæ,
Lecticam ſellamque ingentemque ordine rhedam.
Ducitur Aſturco ſonipes candore nivali,
Textilibuſque ſuper ſtratis. argentea pendent
Fulcra pedum hinc atque hinc: mollique argentea fræna
Ore terit; molli in numerum glomerantia greſſu

Crura ferens, tergo Reginam invitat ovantem.
Quæ ſimul inſedit, facileſque immiſit habenas ;
Continuò regalis honos procedere pompæ
Incipit, & Romæ vicina ad mœnia tendit.
Armatæ anteeunt turmæ, feſtoſque tubarum
Tympana concentus inter Mavortia plaudunt.
Puniceas chlamydes atque ære ſonantia tela
Oſtentat generoſa cohors, quo milite corpus
Stipari ſolitum Reginæ. fortibus omnes
Exultant in equis, pennis capita alta decori.
Externi Latiique equites fulgore coruſcant
Quiſque ſuo, & ſociûm radiis vibrantibus ardent ;
Principibuſque ingens decorum crebreſcit imago.
Tum Vaticani, Capitoliniqne miniſtri :
Proxima Nobilium emicuit Dominam ante caterva.
Ibat Legatos inter media ipſa, triumphi
Et pompæ Chriſtina caput ; circumque ſuperbâ
Veſte fluens. tamen auguſti ſpecioſiùs oris
Majeſtate viget ; Guſtavique inſtar in illa eſt.
Plurimus Antiſtes ſequitur ; mox aulica turba.
Tandem immenſum agmen Cuſtodia claudit Equeſtris,
Ultimaque auratas agitant ſpectacula rhedas.
Talis erat pompæ ſpecies. Cape, Roma, triumphum,
Qualem Cæſarei nunquam peperere labores :
Quanquam & belligeri Rhenus juga nautica pontis
Ferre gemens, fractuſque audaci claſſe Britannus
Oceanus ; rutiliſve Pharos ſimulata pyropis,
Cultor & Ægypti ſeptemplex brachia Nilus ;
Aut Gætulus Atlas, cœlo ſuppoſta columna,
Portari, & laceræ proſtratis mœnibus urbes
Ire videbantur, ſpirantia ſigna metallo ;
Turrigeræque feræ, placidique ad fræna leones.
Martia quin etiam capti ſpectacula Reges
Ornabant, nexique rotis victricibus orbem
Fortunæ inverſum pronâ cervice gemebant,

Splendida ludibria & vivum aſſimulata trophæum.
Hîc Regina jugo vincliſque aſſerta Tyranni.
Non hominum genus & mortalia contudit arma ;
Sed Stygiam Chriſtina manum , Stygia arma refregit ,
Et monſtrum domuit Lernæâ immanius Hydrâ.
Laurea pacales inter ſurrexit olivas,
Nec crudelè rubens hoſtili ſanguine, nec quam
Ferrea meſſuerint bruto certamine tela.
Nullum illinc temerè foliumve umbramve tribunus
Decerpat, mileſque ferox ; quo more ſolebat
Fronde triumphali galeam redimire comantem ;
Dum ſequitur ſpoliis oneratum inſignibus axem,
Vocibus incomptis ludens, & ſæpè protervo,
Haud ingrata Duci, jactans convitia cantu.
Hîc propria in ſolidum Chriſtinæ gloria ceſſit.
Nec ſolitas Fortuna vices caſuſque ſecundos
Exprobrat. auxilio tali non indiga vicit
Heroïna : Fides in partem & Gratia venit,
Ac totum eſt Virtutis opus. Nec inania rerum
Traducit vulgi ante oculos ſimulacra triumphus,
Quæſitum imperii referens nomenque decuſque :
At Virgo exuperans animis quæ regna reliquit ;
Hæc merita, & juſtæ non vana choragia pompæ.
Patritius tanto nec deeſt occurſus honori :
Collegium Patrum Purpuratorum.
Major & antiquo mundi rectore Senatus,
Publica Chriſtiadûm quo ſe res cardine vertit,
Reginam opperiens dextrâ lævâque ſedebat
Flaminiam ad portam, facies cui pulcra triumphi,
Principis & vario præſcriptæ carmine laudes.
Cuncta renidebant intùs ; pictiſque tapetis
Marmoreas luxus veſtibat Regius ædes,
Romanaſque æquabat opes. & milite ſepta
Perpetuo, hinc illinc duplici via fulgere verſu
Armorum ; fragor unde ingens, lætique tumultûs,
Quando alacres inter movet Heroïna maniplos.

Ærati reſonare tubi, reboare curules
Bombardæ, & calido glomerari pulvere nubes.
Mole laborabant ſpectantum altæque feneſtræ,
Et plateæ anguſtæ ſtipatis undique turbis.
Pegmata per vicos paſſim ſubſtructa ; premuntque
Protruduntque alios alii, & vix frontibus extant.
Defixis inhiant animis ; qui frontis honores !
Ingenii quæ lux oculis & amabile fulgur !
Palladis ut veræ faciem, nil molle decoro
Ore gerens, ſaguloque habiles Virgo extulit artus !
Cernere inexpletùm flagrant, atque omnia monſtrant
Civiſque, inter ſe, & miſtus denſo advena civi.
Mirantur ſpeciem inſolitam juveneſque virique,
Et cum virginibus matres, tenerique puelli :
Servatiſque ſenes tanta in ſpectacula canis
Gaudent, & vitæ fructum cepiſſe fatentur.
Uſque adeò, Gothicis quondam tremefacta ſub armis,
Nunc placido Gothicæ adventu decorata Puellæ,
Lætitiâque fremens & dulcibus excita curis
Totaque ovans, Roma hoſpitio ſacra fœdera ſancit.
Interea cantuſque inter plauſuſque Quiritum
Percurrit Marci ſtadium Regina ; Petrique
Templum auguſtum,ingens (cui nec Solymeïa certent,
Nec quæ Epheſus quondam ſtupuit miracula) metam
Votorum, extremo à Borea tractuque viarum
Quæſitam immenſo, ſacrorum contigit arcem.
Jam feſtos Moles tonitrus Adriana remittat :
Sanctior inſonuit Pæan : & ſacra terentem
Limina Chriſtinam divinæ múnere laudis
Suſcipit ; ac meritas ſolenni carmine grates
Exequitur chorus, & longè tecta alta volutant.
Majores affuſa Deum veneratur ad aras,
Triticeâ indutum ſpecie ; dignâque triumphum
Regina, Hæreſeos Victrix, pietate coronat ;
Mirantes populorum oculos hîc illa morari

Dignior, in medio quàm cùm ſpectata triumpho.
Purpurei excipiunt multo cum Præſule Myſtæ,
Atque in conſeſſum celebrem comitantur, ubi ingens,
Et Regum Pater & Populorum Paſtor, ab alto
Fulget Alexander ſolio ; ſanctiſque renidet
Montibus auguſtum ac mundo venerabile Sidus.
Huc Suecam divina Fides perduxit ; & imos
Demittens Patris ante pedes, Cœlo altiùs effert.

Stella montibus impoſita, in Alex VII. inſignibus.

Perge, triumphalis Virgo, decus addita Romæ,
Quæ Gothicas contemnere opes, Regniſque relictis
Auſa Fidem Chriſtumque ſequi Chriſtina vocantem.
Aſpice, quos ſummi conſpecta in luce theatri
Excieris motus animorum ; actaſque potenti
Exemplo gentes, Procerum & cunctantia corda
Cephææ doceas Fidei ſuccedere ſignis.
Jam te hæc illa Fides, Romana in caſtra receptam,
Relligione frequens templiſque exercet & aris.
Jam tibi, Martyribus largo perfuſa cruore
Oſtendit monimenta, & fortia facta renarrat ;
Quantaſque, ob Superos felicia vulnera paſſi,
Heroës vario tulerint certamine palmas.
Hæres capta locis : nec te tam rudera faſtûs
Cæſarei, moleſque operum, inſanique labores,
Seu Thermas Circoſve, aut priſca Palatia luſtras,
Quàm Pietas, & adhuc ſpirans poſt ſecula Virtus
Detinet illecebris & conſcia pectora mulcet.

Subinde Germani complures in urbe Neapoli Lutheraniſmum ejurarũt. Princeps Sulzbachius ad Catholicos tranſiit.

At tibi magna canunt Latiæ præconia Muſæ,
Et quæ te docto regnantem Academia cœtu
Cepit, & ingeniis ſtupuit dare jura potentem.
Felices, quibus hæc coram datur acta tueri !
Nos, quibus obtuſas it nuncia Fama per aures,
Gaudia ſera procul veriſque minora triumphi
Concipimus, tenuique ardentes paſcimur aurâ.

Chriſtina Romanæ præfuit Academiæ.

JUSTA CHRISTIANISSIMÆ REGINÆ ANNÆ AUSTRIACÆ.

ERGO luctificos, ardentia monſtra, Cometas
Principibus torvo aſpectu fatale minari,
Certa nimis, mundique fides ſancita dolore eſt.
Heu ſtella infelix! geminus geminata Cometes
Funera portavit terris: conſortia damna
Francamque Heſperiamqne furens diviſit in Aulam. Duplex cometes Philippi IV. & Annæ proximis funeribus præluxit.
Ecce cadit vix compoſto ſuper Anna Philippo,
Jampridem immiti morbo lentiſque pereſa
Mortibus, inque ſuos luctus ſervata, ſuperſtes
Auguſto germana ſeni. Nil docta vereri,
Cruda, ferox, regnantum apices & ſyrmata nudo
Miſcet Parca gregi, ſpoliiſque exultat opimis.
At Regina Parens, cognati ab origine ſecli
Ad metas juſtum vitæ inviolabilis orbem
Exigeret, niveæque impleret luſtra ſenectæ.
Naſcentem excepit ſolium: ſceptra inter Ibera
Reptavit, Tyrioque ardentes murice cunas.
Aureus Infantem plauſis Honor ambiit alis.
Quid generis decora alta juvant, Proavique coronæ
Cæſaris, & gemino ſpectata ſub axe trophæa?
Quid, magnum tacitâ ille ciens vi maximus Orbem,
Dum Carpetanos Avus inter conſidet hortos?
Quid, ſuppar Divis Genitor, ſanctiſſimus Heros?
Juſtitiæque Virum pariter, bellique potentem;
Calvinique ſatus, Furias domitare rebelles Ludov. XIII.
Felicem ante alios, raris æquaverat Anna
Dotibus, Auſtriaci lux ingens ſanguinis, ingens
Borbonii; meritis & jam præceperat aſtra.
Providus imperio vultumque animumque paravit

Naturæ ſolertis amor ; Fortuna ſuperbis
Prodiga certavit donis: ornavit utramque
Largior, & pleno accumulans ſe munere Virtus.
Hinc vitæ factis contextæ illuſtribus ordo
Implevit ſecli faſtos : ævique prioris
Matronis melior, documentum inſigne futuris,
Undique Reginam penituſque Heroïda geſſit.
At laudem vitæ immenſam curſumque coronat
Clarior occaſu, & cæli regna ardua victrix
Vi rapit, & rigido venalem funere palmam.
Ah cancri labes dirùm ſerpentis, & ipſa
Pectora letifero depaſti horrentia morſu!
Aſpera nec partem indulſit laniena quietis :
Ac ſi quâ fors arte ſopor, potuque vocatus
Pœoniô, qualem viroſa papavera ſuccô
Accerſunt ægris requiem ; non funditus omnem
Oppreſſit curamve animis, membriſve laborem.
Sex adeo menſes immani exercita morbo,
Nocte dieque avidi ſtimulos experta doloris ;
Nec minùs abſtinuit, votiſque Auguſta pepercit,
Communem plebs orba pio cum Rege Parentem
Dum gemit, invidiâque onerans cœlum omne fatigat.
Divinæ, quid, cùm ſubierunt fercula pompæ,
Omnis quam Procerum ducit chorus, aulica turba;
Rexque facem præferre ſuis, celebrique præire
Sedulus exemplo, majoris & aſſecla Regis ?
Hoſpita quo Dominum ſenſu moribunda recepit,
Præſentemque animæ panaceam, almumque ſupremæ
Tutamen complexa viæ, & contermina cœlo!
Illa etiam medio adſtantem ſub funere Natum
Crebra monens ; & quæ Superis, quæ debita regno,
Supremùm ingeminans, nil jam mortale ſonabat.
Inconcuſſo animo ſolidæ conſtantia mentis
Perſtitit : ac longo æternas mercata dolore
Delicias, molli ut ſomno Regina ſoluta eſt.

Ignibus explorata nitet ſic aurea lamna,
Et rutilum terræ excoctâ jam ſorde metallum.
Gratia quod finxit tenerum, propriumque ſacravit
Imperio uſque regens facili, dum vita manebat;
Poſt fatum, lectâ Cor Gratia ſede recepit.
Continuò exequias Nymphæ, pullata caterva,
Inſtituunt. duro turbatus Sequana caſu
Torrentes egit lacrymas : Rhodanuſque Ligerque
Planctibus inſonuere, tumentis & alta Garumnæ,
Ille & flaventûm latè qui dives aquarum
Ibat ovans, rutilâque Tagus formoſus arenâ;
Sordet rauca ſonans, nigranti decolor aurô.
Protinus & ſancto concuſſus flumine Tybris
Ingemuit famæ, atque oris florentibus Arnus,
Ticinuſque Paduſque : & ripa binominis Iſtri
Cæſareæ mœſtis Aquilæ clangoribus horret.
Belgarum amphibii lugent Venetûmque Leones :
Nec non & ſtratæ per Baltica littora phocæ
Triſte fremunt; plangitque Arctos, nec jam ultima Thule :
Europæque omnis ſordeſcit purpura luctu.
Ipſæ etiam ſquallent aræ, delubraque mœſtùm
Viſa queri, & grandes in fletum volvere guttas.
Sic decuit. meritis & quas regalibus Annæ
Æquiparet grates ? quæ præmia digna reponat,
Auguſtæ claros celebrans pietatis honores,
Relligio ? vel quo civilis munera curæ
Agnoſcant populi ſenſu, pretioque rependant ?

Cor Annæ depoſitũ in Parthenone Vallis-gratiæ.

Mauſolæum ingens, æterni regia luctûs,
Septem inter petiit dubiam miracula palmam;
Barbaricas ut opes monimento exhauſit inani
Caria, magnifici Numen venerata doloris.
Altior inſueti moles operoſa ſepulcri
Parnaſſo aſſurgat, ſummumque affectet Olympum.

Anna, tibi ſedem hanc mœſti ſacrabit Honoris,
Purpureæ hoſpitiis umbræ titulíſque ſuperbam,
Pieridum chorus & ſtudiis certantibus Artes.
Alterno creſcent gemitu cantuque labores;
Et denſæ lacrymoſa ibunt per marmora gemmæ.
Pyramidas Memphis, Regum feralia tecta,
Summittet, diriſque extructas Manibus aulas.
Stabunt hinc atque hinc ebeno lugentia ſigna,
Gallia & adverſum ſervans Hiſpania poſtem,
Ambæ ſquallentes, dejectis frontibus ambæ.
Borbonii dextrum Reges latus ordine longo
Diſtinguent, lævum Auſtriaci, ſpirantiaque ora
Semideos: medio ſplendeſcet Gloria luctu.
Sceptra decuſſatim & ſparſis ſcena ampla coronis,
Liliaque in totum fundent ſe plurima limen,
At non jam nivei, deformia lilia, flores;
Et pede quas valido pulſat Mors improba * Turres.
Miſtaque perpetuo current inſignia limbo
Circùm dædaliis monimentum amplexa figuris.
Quattuor adſtabunt, pariterque inſignibus aptæ
Quæque ſuis, librâ, ſpeculo, cratere, columnâ
Virtutes, Annæ comites fidæque miniſtræ.
Principis exuvias, cari latera alta ſepulcri
Servabunt, lacrymiſque humeſcent ora decoris.
Et mihi jam ſignis aſper, ſculptâque ſuperbus
Factorum ſerie paries nitet undique, vivum
Artis opus, variâque Annam ſub imagine reddit.
Principiò, terris demiſſum à Numine pignus,
Poſt ſteriles annos miro tandem inclyta partu
Apparet, cenſu ætherio dotata Puella.
Mox paribus ſterilem fatis emenſa juventam,
Supplicibus pariter votis fecunda, morantis
Naturæ evincit ſenium; Prolem ipſa viciſſim
Elicit optatam, patrio dignum æthere munus.
Felix Prole Parens, felix Genitrice Propago!

* Inſignia Caſtellæ.

Quinquenni ereptum Puero Regina Parentem
Supplet, congeminans curam ; Matremque Sorore
Depoſita gerit, & populis dat jura ſubactis.
Indomitos pariter Belgas, duplicemque refregit
Heſperiam ; trans & refugum victricibus Albim
Impulit auſpiciis Celtas. lætiſſima campis
Palmarum ſeges, atque aſtris vicina trophæa.
Terrificas addam cælato in pariete nubes,
Fulguraque & vaſtis ſurgentes motibus undas.
En, freta per tumida atque horr ntes marte procellas
Tendit iter ; clavoque hærens affixa, magiſtram
Anna manum ſcopuloſque inter Syrteſque probavit ;
Et cœcos populorum æſtus, Procerumque tumultus
Exuperans, tutâ navim ſtatione reponit.
Nec quâ fœminei ſenſus animique minores
Gaudere aſſoliti, vindictam exegit ; & ipſos
In portum rapidis hoſtes ſubduxit ab undis.
Tu quoque pars ingens operis (cui Phaſias ales
Nomen habere dedit) ſupremum augebis honorem,
Inſula, jam noſtris olim cantata Camœnis,
Quam florentem auro myrtique oleæque coronant.
Suſtulit Anna pias cælo dum fervida palmas,
Addita belligeri ſignis victoria Nati.
Afflictis ſubiit Pax denique ſoſpita regnis,
Et Pacem comitatus Hymen, Annamque Maria
Virtute ac formâ referens Neptiſque Nuruſque.
Perductam huc demum curam gratam Parenti
Gallia. jamdudum Lodoïci fortibus apta
Regna ſedent humeris : latum jam temperat orbem ;
Et patrias laudes, virtutes reddit avitas :
Gemmiferâ Delphin ludit formoſus in aulâ.
Parte aliâ, dulces latebras ſacroſque receſſus,
Parthenicique umbris Annam ſe involvere ſepti
Aſpicias ; gremio tacitæ quà Vallis amicum
Hoſpitium & fidam præbebat Gratia ſedem.

Atque heic, exutâ jam majeſtate, ſed omni
Imperio aſſurgens & jam ſeſe altior ipsâ;
Ingratos Aulæ ſtrepitus curaſque profanas
Effugiens, nido ceu feſſa columba reſedit:
Libera, collectamque Deo jam proxima mentem,
Virtutum haud mollem trivit Regina palæſtram.
Sancta laborato paſſim argumenta ſepulcro,
Donaque & inſignes gazis regalibus aræ,
Laureti fœlicis opes Cellamque verendam;
Teque, ô Salmurium, Ligerinaque flumina teſtor;
Vos, Peronæ arces, queis præſidet aurea Virgo;
Lætitiæque ædem titulo crebriſque ſuperbam
Prodigiis; vos & Carnutum ingentia tecta:
Pariſiis gratæ ante alias decora ardua Vallis,
Naſcentem venerata Deum, fulvoque metallo
Turritos apices, nitidæ faſtigia molis.
Et vos, Pictonici, teſtor, Radegundis honores,
Lychnoſque ſtatuaſque auroque micantia corda:
Mille alias cultûs ſpecies, accitaque longè
Lipſana, ſollennes pompas, rituſque Sacrorum;
Quos & Saleſio titulos, quæ præmia, Divûm
Interpres Vaticano decrevit ab alto,
Dum ſtudiis inſtat ſupplex flagrantibus Anna.
SS. Euchariſtiæ cultus. Heic nebulas inter niveas & myſtica in umbrâ
Stat radians & Sole latens Deus eminet aureo:
Gloriaque & teneri circunfunduntur Amores.
Marmoreæ monimenta Crucis, Sedanæa trophæa;
Templaque collucent, Franco quæ plurimâ regno
Addidit, æternùm ſumptu ſpectabilis Anna
Egregio, & claris vivax poſt funera factis.
Quin etiam Reginæ alium porrecta ſub axem,
Munificâ Europam jungens Americaque longè
Arva manu, Pietas. ſtat denſis aſpera ſilvis
Barbariæ facies, Canadæque horrentis imago.
Præcipites inter ſalebras abruptaque ſaxa,

Per glacieſque niveſque armatoſque ignibus hoſtes
Ire ſalutiferum videas examen, anhelo
Corde,feras venantûm animas. ardetque volatque
Lecta Cohors, invicta malis, fecunda bonorum.
 Omnigenæ ſcelerum, portenta immania, formæ
Regalem horreſcunt iram: fractoque Duellum
Enſe jacet, fumanſque ſacro tacta Hæreſis igni,
Eliſique angues, ſpumantiaque ora venenis.
 Marmoris extremam inſurget fatalis ad oram,
Luctiferoque petens Annam fulgore Cometes.
Ipſa faces inter mœſtæque inſignia pompæ,
Pauperis in morem placito riget obſita amictu,
Nata eadem Regumque Soror, Conjuxque Parenſque.

Regina ſacro habitu poſt mortem induta ex ipſius mandato.

At pius exeſis Animus ſe abjungere membris
Lætior, it Cœlo, ſtellantemque occupat aulam.
Auguſtas non quo vanorum more Quiritum
Priſca Superſtitio, turritæ vertice molis
Sacravit, rutilaſque pyrâ ſurgente ſub auras;
Cùm, flammas inter volucres & olentia turis
Nubila, dimiſſus peteret Jovis ales Olympum;
Ceu felicem animam, Divûmque in jura receptam
Tolleret, hinc populis latè venerabile Numen.
Relligio rectique tenax Conſtantia pennis
Attollunt mediam amplexæ radiantibus Annam.
Quos coluit mortalis, adit; notoſque fideli
Obſequio repetit, meritorum conſcia, Divos.
Factaque ſidereo geſtant regalia in auro
Aligeri, & feſto reſonant pæane triumphum:
Ut Charitum flecti arbitrio, penituſque refingi
Cerea; ſed duros Fortunæ adamantina caſûs
Pertulerit: tacito ſplendorem obſcura receſſu
Auxerit, offuſâ veluti carbunculus umbrâ.
Ut Regis Regnique Parens; tutela piorum,
Quaſſatæ columen Fidei, terrorque nocentum;

Vindice ut Anna manu ſolium firmarit & aram,
Templaque & ingentes ornarit moribus aulas.
Majeſtatis apex humiles decreſcere ad uſus
Suſtinuit : faciliſque inopi te impendere vulgo,
Larga manu, placida alloquio, Regina favebas.
Tu Pacem aſſiduis cunctantem flectere votis
Una potens, dulcique Hymenæi adſtringere vinclo,
Civiles eadem turbas atque hoſtica bella
Placaſti, non ulta tuos, Auguſta, dolores,
Non rerum ſucceſſu animos elata feroces:
Cognata & gemino ſociaſti fœdere Regna.
Sic Annæ merita & claro præconia plauſu,
Pluraque gratantes celebrant, ac lilia toto
Æthere dant Superi. Vivis crinale pyropis
Nectitur auguſtæ fronti decus; aſtraque circum
Purpuream ardenti funduntur cyclada limbo.
Conſortes fatique & nominis Heroïnas
Sceptriferoſque inter cœtus, Juſto addita Regi,
Regibus & Proavis, æternâ in ſede coruſcat.
Inde ſuos, Lodoïce, potens Regina tueri,
Grandibus invigilat curis, aſtroque benigno:
Ac, tua quos reddit pietas, ſublimis honores
Reſpicit & longo regales ordine pompas.
Advolitant dulces animæ, quas vita reliquit
Mortalis duplices prima ſub luce Puellas,
Regia Progenies, præcerptaque lilia terris.
Ambæ Aviam doctæ blando cognoſcere riſu,
Ambæ ingentem amplexæ Animam, caroſque Parentes
Commendant, Fratremque, tui ſolatia luctus.
Ante aciem, jamque acer equo Delphinus & armis,
(Agmina ſollenni dum, Rex, Prætoria luſtro
Cenſebas,) ſtrictoque Patrem mucrone ſalutans,
Circumjectorum Procerum, vulgique ſecundo
Mirantis fremitu emicuit, natuſque triumphis
Et pugnas jamnunc tenero meditatus ab ungui,

Conſiliis Nati adſpirans felicibus Anna,
Seu Pacis, ſeu Martis opus majore movendum
Auſpicio, Divis gratos reget alma labores.

VENETORUM
NAVALIS VICTORIA
AN. M. DC. XLIX.

HUc ades, æternâ frontem circumdata lauro,
Stellantis Regina Lyræ, Mens enthea Vatum; Facultas Poëtica.
Cui vaga Fama tubas, rutilos cui Gloria currus
Addixit; penituſque ævi ſecura trophæa,
Et lemniſcatas debet Victoria palmas.
Tu Venetûm decora alta refer; tu martia facta
Claſſem in Threïciam, confuſos ſanguine fluctus,
Disjectas uſtaſve rates, merſaſve profundo
Commemora: & ſupero decerpens lumina Phœbo,
Aut radiante * Argô, liquidâ quæ fluctuat æthrâ, * Signum cœleſte.
Roſtratam, navale decus, contexe coronam.
Ut primùm, quæſita diu, Byzantia claſſis
Chriſtiadûm deprenſa oculis, lunataque ſigna;
Exarſère animis Veneti: ſubit ira tyrannos
Æquoris, ac ſævos ulciſci Numinis hoſtes,
Criminibus fetas ſpoliiſque invadere naves.
Agminis Euganei Prætor, quanquam gravis ævo,
Fervidus ultra annos, crudam viridemque ſenectam
RIVA tamen vivo Bellonæ incendit amore.
Ipſe etiam inventum procurrere primus in hoſtem
Impatiens (ducibus poſtquam ad conſulta vocatis,
Omnibus una ſedet properæ ſententia pugnæ)
Claſſem obit, ac validis animos hortatibus implet.
Magnanimi Socii, Venetis ſpes maxima rebus!
Quos vaſtum pelagi, ſextâ jam luce, per æquor
Quæritis, hîc latitant imbellia pectora Turcæ.
Antè fugâ elapſos, hæc intra littora Terror
Compulit: hoc Nemeſis conſtrictos càrcere ſontes

Tradidit. in manibus prædæ,pœnæque nocentum.
Nunc Patriæ Chriſtoque manus præbete vocanti.
Hic acies, hic tela reget. Certaminis omen,
Una ratis verſos egit quæ fluctibus hoſtes,
Dum ventus lumenque datum eſt. palantia texit
Agmina nox, Ciurani ingentibus invida cœptis.
Aſt ea nunc iterum noſtris Deus objicit armis;
Militibuſque ſuis, nutu qui prælia torquet,
Victricem ætherio palmam protendit ab axe.
Talia fatum avido Rivam clamore frementes
Excepere acies, certi præſaga triumphi
Gaudia teſtatæ, atque oblati Martis amorem.
Tunc alacer, ſimul ac thoraca indutus ahenum,
Canitiem preſſit galeâ, inſtructaſque cohortes
Admonuit, puppi ſignnm dat Prætor ab alta.
Omnibus extemplo velis, remiſque citatis
Lata ſecat maria, & ſpumantibus evolat undis
Adriaca Oſmanidûm in medias vis concita claſſes.
Hoſtibus obvertunt proras: & carbaſa tendit
(Quem Venetis pugnans Genius, maris arbiter Ales,
Impulit haud-ficti commiſſâ lege tridentis)
Adſpirans Zephyrus, puppeſque ad littora portat,
Focchia queis Thraces penitus ſub mœnia clauſi.
Euganeûm obſtupuit tantiſque exhorruit auſis
Barbarus: & quanquam numero majore coactas
Europæ atque Aſiæ vires habet Africaque arma,
Adverſis trepidat ventis; portuſque reducti
Janiſarûm anguſtas delecto robore fauces
Obſedit; pavidamque emunit machina claſſem.
Nec minùs & plenis invecti littora velis
Omnia Chriſticolæ perrumpunt: neve fugaces
Certamen Turcæ effugiant, dejecta carinas
Anchora fundavit, collatiſque obvia proris
Agmina concurrunt.* Oſtro caſtella refulgent
Turrita: & ſolidas jactari fluctibus urbes
Dixeris, aut actas vario Symplegadas æſtu.

Locus ubi pugnatum eſt, vulgo *Focchio* dicitur.

* Pugnæ ſignum.

Hinc gravis atque illinc nitrato pulvere, flammam,
Principium pugnæ, concepit ahenea moles,
Terrifico eructans glomeratas igne tenebras.
Ære cavo ingeminant tonitrus:reboantia longè,
Diſſultant freta anhela, noviſque agitata procellis.
Ferrea nox ſuper, & piceas intorta per umbras
Fulgura. tum rapido populatæ turbine naves;
Illa gubernaclo, diffracto hæc ſaucia malo:
Pars prorâ, pars puppe caret, pars ardet in undis.
Tormentis jactæque pilæ, ſparſæque catenæ,
Quales aëriis excuſſi nubibus ignes,
Aut Ætnæ inſanæ aut bacchantis in arva Veſevi
Viſceribus, plagas & mille volantia fata
Exitiumque viris portant peſtemque carinis.
Haud mora, vulnificæ majoribus undique glandes
Commiſtæ crepitare globis: mox cominus enſes
Stringuntur. fremituque virûm cantuque tubarum
Perſonat, & rabidis Turcarum ululatibus æther.
Riva manu linguâque animos accendit in hoſtem.
Scotam oppugnantes valido certamine puppim,
Jamque unco immiſſo conſertam ac dentibus æreis
Fixam irrumpentes, deturbat in æquora Thracas
Auxilio accurrens: victricem penè triremim
Bombardæ aſſiduo labefactam verbere mergit.
Tu quoque, qui Cretam ſpe jam, maleſane, voraras;
Dum Ciurani audes adverſam invadere navim,
Ah, malè tentato præceps vix te eripis hoſti;
Et multa, indecores, fugiens cum ſtrage, latebras
Baſſà petis. Jam barbarico rubefacta cruore
Unda calet: jam crura virûm, denſoſque lacertos
Et capita huc, illuc, refugas glomerata per auras,
Igniti rapuêre globi, flammeæque catenæ.
Scilicet Euganeis præſens, delapſaque Olympo,
Quam precibus tecum votiſque, ô Marce, vocabant,
Diva ſupervolitat, dubiis fidiſſima rebus.

Aligeras ducens acies, in prælia fertur
Ætheriis Regina rotis & nube coruſcâ,
Ipſa inſtructam aciem referens, aſperrima Virgo
Biſtonibus, blandumque ſuis & amabile numen.
Auſpice quâ freti (dum Bellipotentis amorem
Conciliat Mater, cœloque effundit aperto
Auxilia) Odryſios fregere, Acheloïa propter
Oſtia, Chriſtigenæ. Naupactæoque triumpho
S. Mariæ à Victoria conſecratæ Nonæ Octobres.
Victricis partum Dominæ cognomen, & aræ
Creverunt, feſtumque diem Victoria ſignat.
Hîc quoque fatiferas ſtellis crinalibus ardens
Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus ejus &c. Apoc. 12.
Terque quaterque faces jaculatur ; & ignea toto
Corpore tela micant, vibranti Solis amictu.
Sub pedibus Lunæ palleſcunt cornua Threſſæ,
Sanguineiſque horrent maculis ; & luce malignâ
Deficiunt, Mariæque impreſsâ calce laborant,
Venetorum inſigne D. Marci leo enſifer.
Et juxta irato, Venetûm tutela, leoni
Aſſimilis Bellator adeſt, Scythica agmina contra
Fulmineum verſans diris ſtridoribus enſem
Arduus : Ottomani quo tota exterrita ſigno
Agmina contremuere. polo demiſſa faventi
Subſidia, & vires addentem in prælia Marcum
Senſere Adriaci, Turciſque ardentius inſtant.
Diffugiunt trepidi rerum, terramque capeſſunt,
Quà licet, Oſmanidæ. fœdo lymphata pavore,
Navibus, & raptim ejiciens ſe incondita turba,
Ipſa ſibi infelix obſtat ; truduntque, ruuntque.
Pars &, flammarum metuens, Neptunia in arva
Deſilit, & leti accelerant formidine letum.
Littora dum nando affectant, pelagoque furenti
Luctantur ; vorat hunc vortex, illum hoſtica tela
Transfodêre : alios manibus ſaxa aſpera cernas
Prenſare obnixos, limo aut reptare tenaci.
Plurima ſed contis elidit corpora miles
Implacidus ; ſummâque revulſa crepidine retro

Affligit, ſilicive infigit pendula acutæ,
Squallida vulneribus taboque informia membra.
Multiplicem pauci cladem, cœloque marique
Infeſto, evadunt : nec terræ credere & arci
Semianimes audent ; & adhuc fatalibus armis
Terribiles Antenoridas fugientia longè
Terga rati premere : ac montes conduntur in altos,
Cœcaque inacceſſis exquirunt cautibus antra.
Phocœo interea cladis ſpectacula portu,
Naufragii immanis tabulas, claſſiſque ſuperbæ
Relliquias paſſim, ac laceris fluitantia tranſtris
Fragmina malorum, & permiſtis carbaſa remis,
Telaque corporaque & ſtagnantes ſanguine proras
Horreſcunt, imaſque petunt grex cœrulus undas.
At victor Geticis nexos, miſerabile, vinclis
Solvit Chriſtiadas ; Focchenſique arce potitus,
Navibus Odryſiis, clari documenta triumphi,
In mediis feſtos accendit fluctibus ignes.

AD
CAROLUM AURELIUM
COMITEM SAMPAULANUM
DE SUA
EXPEDITIONE CRETICA.

GLoria Frăciadûm,Veneti Comes inclyte Martis,
Quò tua te virtus, quò ſplendidus abſtulit ardor!
Non maris infidi motus, rapidæque procellæ,
Sævior aut pelago tellus, & fluctibus ignis,
Naufragiiſque horrens denſa inter funera portus,
Conſilio magnæ potuere avertere mentis
Per medias properantem hiemes,medioſque per hoſtes?
Uſqueadeo extimulat teneris Heroas ab annis
Acer Honos, & Principibus dare jura ſuperbus!

Scilicet & vis major agit, lætiſſima ſacri
Relligio auſpiciis belli; & te, Carole, digna
Præmia, fulgentes oſtentat ab æthere palmas.
Te Melite armipotens, Geticiſque ornata trophæis
Vidit anhelantem pugnas, ſtupuitque periclo
Longè inhiantem animum; pariterque accurrere Cretæ
Subſidio exarſit, tua per veſtigia lectum
Agmen agens, Equitum generoſo ex Ordine florem.
Lugubris heu rerum facies! atra undique buſta,
Undique congeſtas ſtrages hominumque locorumque
Obtulit hoſpitium infelix; ſquallentia longè
Littora, ſemirutas arces, urbiſque cadaver.
At miſera, & latè disjectis horrida membris,
Candia, ut obſeſſos portus anguſtaque clauſtra
Francigenam audaci ſenſit penetraſſe phaſelo;
Principis adventu crudos oblita dolores,
Tandem exangue caput vaſtiſque oppreſſa ruinis
Extulit ora. gravem plagis, taboque fluentem,
Sed laudis memorem ac mediâ ſub clade ferocem,
Explicat abſtergens vultum, frontemque ſerenat.
Deinde novam tota in ſpeciem defixa, notaſque
Sanguinis auguſti, atque excelſæ inſignia mentis,
Jam feſſas revocat vires: mox Candia, lætas
Collectâ in voces animâ, ſic dura virago
Gratatur; ſic dulce jubar venerata ſalutat.
Qualem ego te, quantumque, ô, cui ſpectabilis aureo
Emicat ore animus, majeſtatemque benignâ
Temperat illecebrâ, terrorem aſpergit amori;
Qualem ego te,ardentem ut Genium cœleſtibus armis,
Aſpicio, juvenum fortiſſime! viribus annos
Exuperas, virtute genus. præſentia famam
Auxit, & immenſas vincent ſpes ardua facta.
Audieram, quas Tornaci ſub mœnia, Princeps,
Belli primitias, tantarum exordia laudum,
Imbueris, vallo irrumpens, raptamque ſariſſam

Ipſe tuum referens ſpoliato ex hoſte trophæum.
Dunensis palmæ Proavi, claruſque triumphis
Longavilla Parens, & Avunculus * incitat Heros. * Pr. Condæus
Nunc & longinqua impatiens tentare pericla;
Et quos cantavit Proceres mirata vetuſtas,
Per maria & terras cuncta in diſcrimina rerum
Ire alacres, raræ quæſita ad præmia laudis,
Æmulus inſolito curſu plauſuque ſecutus
Veniſti, paribuſque imples faſtigia cœptis.
Nec tibi per fictos accrevit gloria caſus:
Et, quæ lætus adis, priſcas diſcrimina pugnas
Semideûm obſcurant. nil Trojæ ſplendida certet
Fabula, & obſidio, Vatum labor ille, decennis.
At mea jam quinto proturbat mœnia luſtro
Barbarus Europæ atque Aſiæ Libyæque Tyrannus.
  Huc totus, poſt Pannonici divortia belli,
Incubuit; lectoſque Duces, lectaſque cohortes
Fervidus immiſit, repetitiſque acrior inſtat
Obſidiis. pulſos revocat pudor iraque Baſſas.
Incaluit probro rabies, violentia damno.
Objectam indignata moram victricibus armis,
Indomitam ſævis quaſſavit motibus arcem.
Ceu campos torrens latè populatus apertos,
Aggerem in oppoſitum glomeratis æſtuat undis
Spumeus aſſultans; donec via facta ruinâ
Præcipitem excipiat curſum, vaſtoque fragore
Secum obicem rapiens fluctus domita obruat arva.
Sic rapido everſas gentes ſpoliataque regna
Agmine convolvens, collectâ hîc Barbarus irâ
Infremit, aſſiduiſque furens aſſultibus urget.
En, foſſis foſſas, vallum vallo, arcibus arces,
Urbem urbi objectant. in me Nova-Candia crevit.
  Aſpicis, Oſmanidæ ſummus quâ mole Miniſter
Intulerit ſeſe, conjurataſque Getarum
In mea fata manus quantis exerceat auſis?

Nec terrâ aut ponto requies. tum mollia linquens
Otia Sultanus, vicinas ipſe per oras
Signa movet. ſpeculâ increpitans vigil adſtat, & acrem
Exigit intenditque operam. prædæ imminet ardens,
Meque ſuoſque premit pariter: bello ipſe miniſtrat;
Plurimus obſeſſam exagitans ſpe devorat urbem.
Barbariamque omnem, mundumque ſub arma coëgit
Ottomanum. Lariſſæ* alium gerit aſper Achillem.
Cominus intereà (rerum cui credita ſumma)
Vizirus, tanto ratus omnia cardine verti,
Inſtat atrox, cunctaſque & vires promit & artes.
Non illum ſolitis excurrens finibus æquor;
Non jam tertia hiems, & qui fœdiſſimus imber
Subſtructam corrupit humum; peſtiſve fameſve,
Crebraque ſeditio caſtris, populique rebelles;
Non fuga ſeceſſuſve, pavor cædeſve ſuorum,
Avertêre operi. Suſcepto impendere vitam
Certior, ac Domini donis opibuſque refectos
Attollens animos, ferro bacchatur & igni,
Immiſſiſque undis, ac toto pugnat Averno.
Janiſaros acuit, devotaque pectora letho:
Nec ſibi, dum noceant Venetis, jam parcere norunt;
Aut vitæ pretium, aut finem poſuêre labori.
Speſque metuſque agitant: rivis ſudorque cruorque
Miſcentur: nec viva ſolo ſe immergere ceſſant
Corpora; & infeſtos ſenſi concurrere Manes.
Alter inexplicitos Creſſa Labyrinthus in orâ
Texuit anfractus caſtrorum, altiſque tetendit
Aggeribus foſſiſque minax ingentia ſepta:
Efferaque horrificis emittit monſtra cavernis,
Pinguia jam noſtro, necdum exſaturata, cruore.
Mille per ambages, effoſſaque viſcera terræ
Serpit, & obſcuræ creſcit vis addita fraudi:
Martis & accendit furias Vulcania peſtis.
Suggeſtu vario & crebrâ ſtatione tonantes

Conſpirant

* Egit ea in urb: Sultanus aliquandiu per obſidionem.

Conſpirant baſiliſci ; & ahenâ fauce procellam
Sulfuream, immaniſque intorquent fulmina maſſæ.
Ictibus inſanis tremefacta remugiit Ida ;
Diſſultant muri, & foſſas ſtravere profundas ;
Ac mea jam vaſtæ nudant præcordia labes.
Tartareis, credo, erumpens fornacibus ardor
In cinerem aërias ſuccenſo pulvere turres
Colleſque ſcopuloſque & propugnacula vertit.
In me armata, meis confuſa elementa ruinis.
At tanti eſt ſeriem immenſam exhauſiſſe laborum,
Ut bello vexatæ Opifer ſocialibus armis
Adveniens, matura malis ſolatia præſtes,
Sampaulane, meis ; cœleſtiaque ora tueri,
Spectataſque ævo poſſim tranſmittere laudes,
Et merita attonitum famâ celebranda per orbem.
Felix obſidio ; felix, quæ cedere fatis
Neſcia, te, Princeps, ſenſit conſtantia teſtem.
Sic effata, oculis exin mirantibus hæſit
Candia, teque tuaſque adſpectans, Carole, pugnas.
Nec mora : vix urbem invectus, jam erumpere geſtis ,
Ottomanaſque acies, adverſa laceſſere caſtra.
Nimirum & decoris primas, primaſque pericli
Strenuus invadis partes. florente maniplo
Terribilem inſiſtens aditum, labefacta tueris
Mœnia : & immanem laceræ ſuper arcis hiatum
Arduus, intentos arcus flammataque Thracum
Tormenta, ac ſolido candentûm ex ære globorum
Horriſonos, plumbi confusâ grandine, nimbos
Deſpectas, murumque adverſo pectore ſupples.
Inde aliud moliris opus ; prætexere muros
Aggeribus ; laxare vias, munire receptus
Præſidio, & campum, erumpens quo ſe explicet agmē;
Barbarici informes operis, vacuaſque ruinas
Vertere tutandæ reparatas urbis in uſus,
Objicibuſque novis Geticos frænare furores.

Nec piget effoſſam toties totieſque refoſſam,
Pulvereo jactatam igni, putremque cruore
Tellurem verſare, graveſque attollere ciſtas.
Ipſe oneri ſubiiſſe, gregi ſociaſſe laborem,
Princeps, & ſudore fluens ſordenſque decoro
Pulvere, nobilibus gaudes præcurrere Francis;
Haud pompæ tantùm ſpecie, cultuque clientum,
Quantum animo & formâ ante alios ſpectabilis omnes.
Agminibus, quid, cùm inſtructis prorumpere in hoſtem,
Ac dextram conferre datum eſt? qui te impetus egit
Threiciis præſtructa inter munimina caſtris!
Quanquam Chriſtiadûm excubiis arcana relictis
Transfuga prodiderat; tentandaque caſtra maniplis
Francigenûm intenti firmarant undique Thraces:
Robur in objectum, delectaque millia tendis,
Nobilium ſtipante manu. nec te ulla pericli
Abſterret facies; non, quæ centena minatur
Machina; turritiſve operoſa repagula ſeptis,
Præcipites cryptæ, aut foſſarum immane barathrum.
Pugnæ avidum cohibere labor. commiſta ſagittis
Tempeſtas ſaxorum, & acutis addita clavis
Dira catenarum ſeries, glandeſque pilæque
Fulmineæ, ac piceo fumantes igne tenebræ,
Vulneraque, & variæ complerant omnia mortes.
Ecce autem, dum tu partes arrectus in omnes,
Si quà feſſa cohors numerove oppreſſa fatiſcat,
Subſidium meditaris, & irâ pulcrior ardes:
Fulguris in morem ruit, atro turbine adactum,
Miſſile ahenum, ingens, cui pulvere fœta nitrato
Viſcera, & omnigenæ ſtipato peſtis acervo:
Belligeræ quo nil inventum atrociùs arti,
Mille ſimul jaculis trepidas populare catervas,
Vel ſolida ardenti caſu perrumpere tecta.

Quem non juſta tui, ſubitâ formidine, cura
Concuſſit, ſonitu horrifico ferale ubi telum
Allapſùm crepat, & violenta in fragmina circùm
Abſilit, huc illum ſegetem ferrique neciſque
Igniferæ ſpargens, refugas & ſævit in auras?
Tu, lethi mediâ immotus caligine, moli
Fatiferæ inſultas, Princeps; animoſque maniplis
Franciadûm, vireſque afflas conſtantibus auſis.
Impete funduntur paſſim turbata, caduntque
Agmina Turcarum. pulchri nec parca juventus
Sanguinis, inſequitur penitus, quò dulcis amore
Immodico fortes animas Victoria raptat
Immemoreſque ſui. pars altæ ſtragis acervo
Incubat, & moriens te ſpectatore ſuperbit.
Nec ſola Venetos dextra bellator, & armis,
Sampaulane, juvas. uſu non indiga, & annos
Antevolans, dubiis aderat Sapientia rebus,
Conſilio in magno, & Martis ſpectata ſenatu.
Sic ubi Turcarum vireſque arteſque dediſti
Spernere, quò rigidum extendes, Invicte, laborem?
Longiùs acte animis, terræque mariſque per omnia
Acte pericla, redi Princeps. huc Francia triſti
Bis morbo implicitum revocat. non ænea membra,
Aut animo indomitum reſpondent mutua robur.
Sat Cretæ Venetiſque datum. belloque viæque
Pone modum: plenis adoleſcat viribus ætas.
Spem certam in patriæ, & claros te Regis in uſus
Magnanime aſſerva Ductor. Quàm-pænè cruento
Oppreſſus caſu, primæque in flore juventæ!
Te prope, tot ferro audaces cecidêre vel igni.
Tuque adeo Superos, capitis gratuſque memorque
Cuſtodes venerare tui. crudelia fata,
Stridentis plumbi glandes, volucreſque ſagittas,
Accenſoſque globos, & operti incendia belli,
Sic merito, avertêre, ſacris dum fervidus armis

Et mediis gaudes intervolitare periclis.
  Hoſpitiis iterum aſſurgens invitat ovantem
An. M. DC. LXIX. Romaque, & immensâ CLEMENS qui mole tueri
Cretæ relliquias totoque urbem orbe laborat.
Chriſtigenûm imperiis ſacrâ Vigil arduus arce
Proſpiciens, ſociale armis Divûmque virûmque
Bellum agitat; Francæ ante alias ope gentis amicâ
Lætus, in Ottomanum cœleſtia ſigna ſecutæ.
  Præſidio Cretam erexti; magnoque vel abſens
Exemplo, Princeps, aderis. Jam concita curſu
Laudis opiſque tuæ, certatim Gallica fertur
Nobilitas; paſſimque Europæ animoſa videmus
Confluere auxilia, & denſas agitare carinas.
Biſtona tu pariter factis illuſtribus hoſtem
Emeritus viciſti, & amicam, Carole, famam.

HEROICON
LIBER V.

CELSISSIMO PRINCIPI
FERDINANDO
FURSTENBERGIO
EPISCOPO PADERBORNENSI,
COADJUTORI MONASTERIENSI &c.

CELSISSIME PRINCEPS,

Quam tibi nuper obtuli Divi Franciſci Borgiæ vitam, eâ parum pro eò meæ in ſanctum virum religioni, meoque in Celſitudinis Tuæ obſequium ſtudio factum eſt ſatis, ut mihi aliunde

quærendum videretur tenuitatis meæ ſupplementum. Ea de re ſollicito opportunum ſubſidium attulit Frizonius noſter, vir omni eruditionis copia dives, cùm ſcripta ad me miſit in laudem ejuſdem Sancti poëmata, tibi ſuo nomine in xenium hiſce Kalendis offerenda. Multis illa tibi nominibus debebantur; ſive quod è Gallia noſtra flores illi ſint, cujus gloriæ faves, & à quâ ita ſuſpiceris, ut de te ornando jam atque celebrando certent inter ſe Galli omnes eruditi; ſive quod opuſculorum illorum author ſit Poëta celeberrimus, atque ideo tuæ, ut ita loquar, ditionis; cùm eam ferè tibi authoritatem in poëtarum gentem omnem excellens quædam regiæ illius ac divinæ artis peritia vindicet, quam ſumma virtus, antiqua nobilitas, totque dotes viro Principe dignæ, in fortiſſimos ac bellicoſiſſimos totius Germaniæ populos tribuerunt; ſive denique quod carmina illa ſint in laudem Sancti Generalis Societatis JESU, *quam hereditariâ benevolentiâ complecteris ac protegis. Plura adderem, quibus factum eſt, ut te potiſſimùm Mæcenatem optarit Poëta illuſtris, niſi meliùs ipſe propediem explicaturus eſſet eximio poëmate, quod editurus eſt in tuam laudem. His in anteceſſum fave ac munus, quod te non omnino indignum differri non auſim, eâ quâ Muſas noſtras ſoles, humanitate ac benevolentiâ excipe.*

CELSITUDINI TUÆ

Coloniæ Agrippinæ, Cal. Ianuar. M. DC. XXXIII.

Devotiſſimus
ANTONIUS VERJUSIUS S. J.

SANCTI FRANCISCI BORGIÆ E GANDIÆ DUCE SOCIET. JESU PRÆP. GENER. EUTHANASIA.

CHRISTIADUM ſacro ſociandas fœdere gentes
Luſtrabat Latiâ veniens Legatus ab arce,
Purpureus trabeam, & ſancti pars ampla Senatûs,
Regiaque in ſævos acuebat prælia Turcas.
Tu quoque, Romani miſſu Patris, inclytus ibas
Aſſecla Legati, & magnæ, FRANCISCE, Miniſter
Cauſæ ingens, verbiſque potens, factiſque verendus :
Ardua cui virtus, meritâ celeberrima famâ
Herois, totoque animus ſublimior Orbe,
Contemptu ſpectatus opum, ſpectatus honorum.
Te ſequor, ô terras vaſtis emenſe Viator
Virtutis gradibus, poſtquàm gravia illa prioris
Splendidaque excutiens Fortunæ pondera, curſum
Acrior ad ſuperos ſpatio contendis aperto ;
Dum, metam exhauſti pro Relligione laboris,
Sideream prendas patriam, ſedeſque beatas,
Arrepto exultans victricis munere palmæ.
Ipſe mihi, votis jampridem aſſuete vocari,
DIVE, Sacræ Mortis pretium, cauſamque genuſque,
Hæreſeos ſcelere infixum reclude dolorem,
Et quæ diluerint feralem gaudia ſenſum.
Littora ad Oceani, pronique cubilia Solis,
Mirantes inter populos, Regumque per aulas,
BORGIA progreſſus, penituſque affixus Olympo ;
Mox iter immenſum relegit, quà Gallica brumâ
Arva rigent, circumque fremunt civilibus armis.

Cardinali Alexandrino, ad Galliæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæque reges Legato Borgia comes adjunctus à Pio V. Pontif.

Morbum contrahit ex itineris incommodis, & animi dolore ob ſacrorum vaſtitatem ab Hæreticis Galliæ importatam.

Undique & infandâ templorum ſtrage laborant.
Calvini ſcelus, ac nimiùm funeſta voluptas!
Ah, quibus aſpergit lacrymis fumantia latè
Rudera ſacrorum, & miſerandas Borgia clades!

Feſto Purificationis die in ruinoſo templo ſacris operans febri corripitur.

Fortè dies auguſtæ aderat ſacrata MARIÆ,
Quâ ſubiit, nullas experta Puerpera ſordes,
Haud ſibi præſcriptæ Moſæa piamina legis:
(Inſigni lucem gaudent celebrâre triumpho
Chriſticolæ, & facibus ſtellantem imitantur Olympū)
Cùm Pater, uſque inhians Chriſto ſacriſque litandis,
Quotquot eunt ſoles, miſeris nec paſſus in oris
Ambroſiâ impaſtam ſuperâ langueſcere mentem;
Tum magis, ut Solymas ipſum jam cernit ad aras
Offèrri tenero celatum corpore Numen;
Ritè Dei, & Magnæ ſollennia munera Matris
Inſtaurare parat, meritoſque exſolvere honores.
Ergo ſemirutum in templum collapſaque tecta
Venerat, ætherii meditans convivia Regis;
Perque altos graditur confuſæ molis acervos:
Ac, virgulta inter, triſtem ſquallore ſituque
(Quando aliam infelix regio negat) inſtruit aram;
Theſbitæ ſimilis, juſto flammata dolore
Quem ſtimulat, fœdiſque ſuper coquit ira ruinis.
Atque ita concuſſo gemebundus pectore fatur.

Franciæ calamitatem crebrò deplorabat illis Eliæ verbis: Dereliquerunt pactum Domini… altaria tua destruxerunt &c.

O Deus, ô dudum ceſſans in fulmina Vindex!
En tua fœdifragi violarunt jura, tremendæ
Immemores legis, furiiſque immanibus acti.
En tua disjectis lugent altaria ſaxis,
Et cæſi polluta premunt ſacraria Myſtæ.
Indigetum proſtrata querar, contritaque ſigna?
Corpora quin etiam tumulis evulſa dicatis,
Corpora, ſiderei ſoliis quæ debita regni,
Raptarunt medias probris onerata per urbes.
Pars undis abſumpta, rogis pars tradita & auris;
Omniaque infando temerata elementa furore.

Sed caput, heu, ſcelerum, nullâque piabile flammâ,
Dirum, horrendum, immane nefas! vel Numen adorti,
Triticeæ occultum formæ ſub tegmine Numen
Excuſſere adytis; pedibus calcare Tonantem
Haud veriti, & rabidis eſcam objectare moloſſis.
Proh, Fidei columen, Romanæque ancora navis,
Virtutumque Virûmque parens generoſa, nec ullo *Sola Gallia monſtra non habuit. Hier.*
Infamis quondam monſtrorum Gallia partu!
Quas ego felicis clades, quæ funera regni
Aſpicio! veterum quò lux & pompa ſacrorum,
Aureaque imperii ceſſit florentis imago?
Primævi nam quæ decoris veſtigia reſtant?
Hei mihi, quâ faciam, ſordens vix ara reperta eſt,
Laſſatâ ſcelerum rabie excidioque ſuperſtes.
Hoc animum imbutus ſenſu Pater, ætheris Agnum
Immortalem offert, ac ſe ſuperimmolat ipſe.
Quippe hiemes inter gelidas, nudoque ſub axe
Perſtat, & infeſto Boreæ ſuſpiria miſcet,
Tartarei attrectans monumenta inviſa furoris.
Succenſo interea Domini præſentis amore,
Et ſceleris pariter conſpectû ſaucius horret.
Martyrii genus! hinc fragiles rigor occupat artus;
Tum ſubeunte æſtu, morbi fatalis origo.
Ecce autem caro Divûm Regina Clienti,
Myſtica dum toto ſuſpenſus corde volutat,
Protinus affulget niveam circumdata nubem.
Crux fronti, dextro ſtella eſt affixa lacerto;
Parvulus inſedit lævam Deus: almaque regnat
Gratia, & auguſto collucet Gloria vultu,
Dulcibus & Natum radiis Matremque coronat.
Scilicet ut priſcâ divinus imagine Pictor, Imaginem B. V. à S. Lucâ pictam, primus exprimendam curavit.
Unus Apelleas felix ſuperaſſe tabellas,
Chriſtiparam effinxit; cultuſque extendere ſacros
Undique ſollicitus, cæleſtem Borgia formam
Innumero exemplo geminos diviſit in axes.

Tali ſe ſpecie Virgo miranda per auras
Obtulit oranti; majeſtatemque remiſſam,
Infractumque umbrâ non aſpectabile lumen
Exhibuit, mœſtumque erexit voce Clientem,
Solari dignata graves placidiſſima curas.
Agnoſco, gratorque pios, FRANCISCE, dolores.
Carnificum aſperius ferro, penetrabile telum
Luc. 2 Tu quoque nunc animo excipiens, mea vulnera ſentis.
Nimirum humanos per me devotus in uſus,
Et ſonti addictus luſtralis victima Mundo,
Ut primùm oblatus templa ad Solymæa Puellus;
Nunc idem manibuſque tuis, linguâque ſequeſtrâ
Offertur, per ſecla ſuas mactandus ad aras.
Nec tantùm rigidam ante Crucem, gladii inſtar acuto
Altè deſcendit materna in viſcera ſenſu;
Transfixitque animam, Vatiſque oracla probavit:
Sed jamtum ante aras ictu confodit amaro
Illa hominum corrupta Salus, indigna ruinæ
Materies, cæcoque objectus meta furori.
Filius, ut ſignum jaculis haſtiſque petitum,
Tu modò ruderibus templi percuſſus, & iſto,
Gallica quo cernis jactari regna, malorum
Turbine, ſacrilegoque in me Natumque tumultu;
Infernæ furiis turbæ, & feralibus auſis,
BORGIA, inhorreſcis luctu confectus acerbo;
Membra animoſque æger torrente involveris æſtu.
Verùm age, conceptumque hinc jam ſolare dolorem.
BORBONIA ſurget fatalis origine Vindex,
Qui Proavum ingentem LODOÏCUS nomine reddat,
Aſſimilis pietate nepos & fortibus armis;
Hæreticas ſternat vires, Fideique ruinas
Excitet, IGNATI auſpiciis felicibus ardens;
Quem Latio ritu ſacrandum altaribus acer
Inſtabit, Belliqueque Ducem, Regnique Patronum.
At mihi præcipuè ſollenni obnoxia voto.

Ludovicus XIII. ad Hæreſim perdomandam divina providentia excitatus; B. Ignatium elegit Patronum, ejuſque Conſecrationē ſummo ſtudio promovit.

Sceptra dicans, feſtos pomparum indicet honores; Gallicum Regnum Deiparæ conſecravit.
Clarior ille mei, Regis quàm ſorte, Clientis
Munere, & obſequium gaudens præferre coronæ.
Illi ego vel Regnis majus, vinci inſcia, Donum
Et dignum referam ſupremo à Numine pignus; Ludovicus XIV. poſt dicatum V. D. Fráciam natus ad ultimum Hæreſeos excidium.
Nominis, imperii, decoris qui ſplendidus heres
Funeſtam excindet labem, paſſimque profana
Diruet æternis permutans templa trophæis,
Regnaque firmabit vaſtâ ſubnixa ruinâ.
Quam regis, auguſto ſignatam nomine Turmam
Pars opere in magno, & vario quærenda labore
Gloria, divinique manet ſeges ampla triumphi.
Hæc adeò, Francisce, mali ſolatia jamnunc
Præcipe, Francigenis melior quæ proferat ætas.
 Interea durum, quo carperis, ipſa laborem
Cauſa gravis relevet morbi. Nempe obſequii vis
Huc egit, nec mollis Amor, quem nulla retardat
Monſtrorum facies, non horrida Mortis imago.
Scis, quo deliciæ pretio, ſinceraque emantur
Gaudia; ut adverſis prodat ſeſe inclyta Virtus;
Ceu, deformis adhuc terrâque obducta, probatur
Et purgata acri micat aurea lamna camino.
Quæ toties ambita, Crucem nunc denique perfer
Impoſitam, Chriſtique volens te inſignibus apta.
Sic mihi, ſic Nato placeas. Nec longa ſuperſunt
Curricula: optato vitam via limite claudet.
Laureti fugientem animam complexa fovebo.
Felix ille, meas vigilat qui mente paratâ
Ante fores: certa expectet promiſſa quietis: *Beatus homo qui. :: vigilat ad fores meas &c; Proverb. 8:*
Et, queis immoreris, tibi præmia parta laborum.
 His ubi dilectum verbis affata Clientem
Diva Parens, multâque aſperſum luce remulſit;
Non tamen, effeto graſſantem corpore, morbum
Expulit; at tenuis diſpenſans munera vitæ,
Egregiam invicto firmavit robore mentem.

Inde animo venerans tacito, cæleſtia dicta
Borgia Virgineæ recolit ſpeciemque Parentis :
Nec durum ſuſpendit iter, feſſiſve quietem
Indulget membris, properantia fata moratus.
Trans Alpes, trans Eridanum ferturque, viæque
Obſtantûm ſpecioſa Ducum retinacula rumpit ;
Quà Taurinûm Auguſta, & quà regalibus ingens
Hoſpitiis vim blandam adhibet Ferraria, fruſtrà
Cuncta movens. Nam ſe ingrato Franciſcus honori
Deliciiſque procul rapiens, unum æger anhelat
Lauretum , & Magnæ auguſtum penetrale MARIÆ.
Cella Palæſtinas inſueto tramite ſedes
Quæ fugiens, terraſque volans tranſmiſit & undas,
Aligerûm vectante manu, Domus æmula Cælo ;
Terrigenas quâ certa Salus profluxit in omnes,
Gratiaque & rerum miracula. ſæpè tiaras
Pontifices ſtravere aris, diademata Reges ;
Gentes vota ferunt, ſupplexque advolvitur Orbis.
Communem humani generis Franciſcus ad aram,
Vitæ relliquias, & qui ſuper halitus, alto
Maternas quàm corde libens effundat in ulnas!
Stat promiſſa fides : votis nova dona ſolutis
Accipit ; extremæque trahit ſuſpiria vitæ
Longiùs ; & Romam (votorum hic terminus hæret)
Accelerat. Caput illa viæ, finiſque laborum.

Romæ aut Laureti Franciſcus emori cupierat.

Qualis ubi æternum, populis Lucemque Salutemq;
Aſpexit Puerum Senior, dulcique potitam
Pignore jam felicem animam liquefactus amore eſt,
Molli cycneas ſpirabat carmine voces.
Talis, agens animam, divinos Borgia ſenſus
Concipit ; & Cœlo Sanctæ ſurgentia Romæ
Culmina proſpectans, ægros ſe attollit in artus,
Conſcius & MARIÆ delubra auguſta ſalutat.
Grandibus impenſam obſequiis in publica vitam
Commoda gratatur Chriſtoque Patrique Latino ;

Romam iniêt, Simeonis cantico mortem evocavit.

* *Sub ipſam portam Flaminiam juſſà conſiſtere lectica, pro foribus Mariani templi, diu ſupplicavit moribūdus.*

Melleaque heic demum Simeonis verba ſecutus,
Corporis emitti labefacto carcere geſtit.
Vixi, & letifero ſanxi mea vota labore,
Extremum imperiis cæleſtibus actus in Orbem.
Tot Divûm ſtatio, longi meta ultima curſus
Roma mihi, Europes reduci jam finibus adſtat.
Splendida fallacis dudum ludibria vitæ
Abjeci, fugienſque Aulæ vincla aurea rupi:
Nunc etiam abjungi membris, penituſque reſolvi
Terrenis avidam nodis, Deus, accipe mentem.
Dixit; & invectus Romanis collibus hoſpes,
Ætheriæ conſcendit ovans juga ſumma Sionis,
Quam ſtudiis ardens, toto quam corde petebat,
Et patria tandem peregrinus ſede quievit.

Fxequēdo voto ſolenni Obedientiæ Pontifici debitæ vitam conſumpſit.

DIVI
FRANCISCI BORGIÆ
APOTHEOSIS.

PROVIDA Mens, vaſtum imperiis quæ temperat Orbem,
Ipſa ſui Cuſtos operis, Reginaque fati;
Naturæ illuſtri quanquam ſpectanda theatro
Explicuit ſeſe, & variis micat undique ſignis;
Altior æternam proprio tamen ordine ſortem
Præſtruit, auguſtoſque piis diſpenſat honores.
Lenibus inſinuans radiis, flammâque ſalubri
Gratia ſublabens quæ corda volentia flectit,
Suave miniſterium Divinæ ſedula Mentis
Exequitur, faſtuſque docet contemnere Mundo
Inſultantem animam, & Cœli ſupera alta petentem.
Illic, exoſos mortalis ludicra pompæ,
Heroas ſolidâ felices luce coronat
Gloria, ſupremæ ceu ſidera viva Sionis;

Mox etiam humanos inter clareſcere cœtus
Virtutem jubet emeritam, Cœloque refundit
Terrarum in latos vibrantia lumina tractus.
Sic, grandes titulos & opes ubi Regius * Aulæ
Transfuga, Lojolæ ſigna atque exempla ſecutus,
Borgia deſeruit; totieſque obtruſa repulſam
Purpura deinde tulit, ſacri lux illa Senatus:
Jam veri compos decoris, cui tota vacavit
Ambitio, fulgentem animus comprendit Olympum.
Ilicet occurrunt puræ ſine corpore Vitæ,
Hic Geniûm chorus, ille Virûm, quos igneus anteit
Lojola, & magno lætus ſe infundit alumno.
Tum comes, Eoæ domitor Xaverius oræ:
Allobrogumque decus, ſancta qui finxerat olim
Arte Ducem, Faber hoſpitio ſuſceptus amico;
Nunc meritis auctum gratatus, & ipſe viciſſim
Excipit; ac terrâ ſubluſtrem oſtenſa per umbram
Divûm arcana, polo claràque in luce recludit.
Nec tu, virginei flos, Staniſlae, pudoris,
Obvius ire Patri cunctaris, & igne coruſcus
Dulcià ſidereo veniens incendia miſces.
Sanguineæ rutilans trabeæ * Conſalvus amictu,
Purpureuſque Azevedio ductore maniplus
Franciſco inclinant palmas. Quid cætera narrem
Agmina, in æternos jam tum provecta triumphos
Ignatî à caſtris, variàque evincta coronâ?
Advolat & Chriſti ſpirans patientis imago,
Dum ſacro gereret confixum ſtigmate corpus,
Nobile qui templis nomen Franciſcus & aſtris
Intulerat princeps, Seraphimûm concolor alis,
Aſſiſii gentile jubar; cui notus ab alvo
Difficiles inter Genitricis Borgia nixus,
Et prece maternâ felicem debuit ortum,
Nomine præſentem hinc referens ſtudioqûe Patronum.
Ecce autem, quo ſe Tutore Hiſpania jactat,

* Maternum genus ab Aragoniæ Regibus ducebat.

P. Petrus Faber ſpiritualibus exercitiis primus Gándiæ Ducem excoluit.

B. Staniſlaus Koſtka Romæ à Borgia in Societ. Tirocinium admiſſus.

* P. Gonzalez Silveria.

XL. Socii ab eodem Gener. Præpoſito in Braſiliá miſſi, ab Hæreticis interempti, &c.

Advenit, ætherii pars haud poſtrema Senatûs ;
Primus & invictum ferro, Regiſque cruenti
Sævitiâ clarum Domino teſtatus amorem.
Quondam acies contra Stygias, horrenda Deorum
Monſtra, ſacro intonuit bello : tum barbara viſus
Sternere, Tartareo quæ conjurata Tyranno
Agmina ; bellipotens rapidi cùm fulminis inſtar,
Heſperias acies, ora igneus, aureus arma,
Antevolans, Mauros pariter turbaret & Indos.
Ille coronandum Cœlo, terriſque colendum,
Primitias Equitum inſignes, ſacræque cohortis,
Rite ſuum agnoſcit, tacitiſque exercita pugnis
Pectora ; quæ ſecum ipſe pius certamina miles
Geſſerat, & motus acer fregiſſe rebelles
Irâ exarmatâ domitâque cupidine victor.
Talibus auſpiciis imbutus, & hoſte ſubacto,
Molles illecebras duroſque agitante furores,
Militiæ gravioris opus vaſtumque laborem
Borgia in externos obiit mox fortior hoſtes ;
Innumeraſque Erebo prædas avertit, Olympo
Quæſitas animas, Chriſtique in caſtra recepit.
Tuque adeo, Cœli genus & ſpectabile lumen,
Fulgure mobilior ſimul ac flagrantior Ales,
Franciſco datus antè Comes, terræque pericla
Mortaleſque inter caſus fidiſſime Cuſtos !
Nunc vigilis fructus optataque gaudia curæ
Excipiens, varias Cœli Dux alme per arces
Conſortem oſtentas ; Dominæ communis ad ora
Sponte volantem effers Animam, ſiſtiſque MARIÆ.
Semideos una ante omnes clariſſima longè
Diva Parens ; Natoque ſimillima regnat, & una
Indigetum ordinibus ſparſos collegit honores.
Ipſa humilem, pedibuſque adſtratum maxima Virgo
Suſcipit amplexu tenero dignata Clientem ;
Ac Matrem confeſſa, pii dulcedine cultûs

Primus è militari ordine S. Jacobi conſecratus Borgia, ab ejuſdem Ordinis Equitibus ampliſſima pompa celebratus.

Quem velut ambroſii lactentem aſpergine ſucci
Imbuerat, ſatiat torrente hîc nectaris unda.
Inde ad ſupremam ſedem, & penetralia ducit,
Æternam, auguſtam, immenſam glomerantia lucem.
Omnipotens quo ſe Trias incomprenſa receſſu
Sepſit, adorato in ſolio, circumque tremendis
Majeſtatem adytis vallans, fulgore coronat,
Cœlituumque beans inhiantia lumina paſcit;
Æternuſque Parens, Soboleſque æquæva Parenti,
Adſcitam ſervans hominis ſuper æthera formam,
Ac ſacer amborum nexus, Spirabilis Ardor.
Deſertori aulæ, jam Numinis aula pateſcit:
Abjectamque Duci, & protritam calce coronam
Textilibus flagrans aſtris diadema rependit.
Jam tenues latebras, & amica ſilentia vitæ,
Contemptuſque avidam toto canit æthere mentem
Gloria. Facundæ reſonant te, Borgia, voces,
Quot, ſtellante capax gremio, Solyma aurea Cives
Lætitia cantuque perenni exercet ovantes.
Unum omnes celebrant: ut linguam animumque Puelli
Imbuerit Pietas, teneriſque inoleverit annis:
Ut vitii illecebras inter, tot blanda pericla,
Anxius, & ſuſpenſa ferens veſtigia, morum
Eximium haud ullâ macularit labe nitorem.
Setoſo Cilicum textu juvenilia creber
Membra domans, molli Serum fallebat amictu.

Catalaniæ Prorex, graſſatoribus eam provinciam purgavit.

Mitia ut aſſuetus populis dare jura, ſed armis
Vimque ſalutiferam placidaſque exprompſerit iras;
Fœda latrocinia, & ſcelerum genus omne fugarit:
Legibus, ac pulcris ornarit moribus urbes,
Principibus populiſque idem lex viva decori.
Quas operum moles, ſumptu pietatis in uſus
Magnifico, ſtatuit! nec tantùm Gandia, felix
Muneribus largi crevit Ducis: ipſa benignam

Senſit

Senſit opem, floretque Sacro Roma aucta Lyceo,
Enitet ingenuas Virtus quo culta per artes.

Romanum Societ. Jeſu Collegium fundavit.

Ut decora, ut gazas, adſpirantemque favorem
Cæſaris abjiciens, tacitis ſe infoderat umbris!
Mox &, Pontificum quæ maxima dona, ſacrati
Purpureos apices longè averſatus honoris,
Supplicibus contra votis in probra tetendit!
Aſſiduumque gerens vexati corporis hoſtem,
Vix tenui membra ægra cibo, ſomnove maligno
Suſtinuit, precibuſque inſtans, gravibuſque flagellis!
Quàm patrias idem curas geminum acer in Orbem
Extendit! quàm voce frequens calamoque ſaluti
Incubuit populorum; & ſanctæ ſemina frugis,
Regum animis, plebique avidæ conſperſit! ut ipſam
Barbariem amplexus ſtudiis, ad ſacra vocavit;
Huc, illuc miſſis America in rura colonis,
Immites ſudore rigans & ſanguine terras!
Talia Cœleſtes memorant; ſuper omnia, vitam
Difficili exhauſtam obſequio, longoſque labores,
Contractumque pio morbum letumque dolore
Hæreticæ aſpectu templa inter diruta peſtis.
Nec celebrata ſemel laudis præconia, primos
Borgiæ in adventus patrii ad conſortia regni:
Volvuntur Cœlo ſonitus, per ſecla reſultant.
Audiit Urbanus, Superis quem proxima Sedes
Extulit; auditâque Interpres laude, Beatum
Succinit Indigetem, ac feſto veneratur honore.

Urbanus VIII. Beatis illum adſcripſit.

Maximus auguſtam Clemens nunc denique laudem
Ingeminat, ſanctoque addit faſtigia ritu.

Clemens X. in Sanctorum album retulit.

Vaticana ſonant præeunte Oracula Cœlo.
Roma novos Divo ducit gratata triumphos:
Chriſticolæ accipiunt gentes: micat Itala tellus
Lætitiâ; & gelidam quæ ſe porrexit ad Arcton,
Sarmatia imprimis generoſo exarſit amore,
Regiaque illuſtres agitat ſolennia pompas.

Borgiæ conſecrato pompam in urbe Leopoli Rex Reginaque Poloniæ duxerunt.

Et jam quadrifidas terræ creſcentia partes
Gaudia pervadunt: certant ingentibus urbes
Inter ſe ſtudiis, & plauſu conſona regna.
Quàm turbis alacres fervent undantibus æſtus!
Quæ Procerum decora, & Regum ſpectacula fulgent!

Madriti, corpus ejus aſſervatur & colitur magnifice.

Mantua præſertim claros molitur honores
Carpetana, ſuo jactans ſe plurima Divo;
Pignuſque & ſanctæ ſpolium venerabile mentis
Oſtentat, gemmiſque incluſum attollit & auro,
Multiplicem advolvens Magnatum ex ordine pompã.

Pariſiis in Æde D. Ludovici, celeberrima concione laudatus eſt ab octo Eccleſiæ Præſulibus.

At Lodoïcæo templo & Præconibus altis
Splendida Franciſcum, miroque operoſa paratu
Aſtriferi decoraſſe tholi Lutetia gaudet,
Sublimem Aligeris mediâ rapientibus æthrâ.
Tu quoque cœleſtes excelſo pectore curas
Concipis, inſolitoque paras aſſurgere cultu,
Burdigala, Heroï magno; mortale trahentem

Rediens ex Hiſpanica legatione Borgia, ſummo honore exceptus Burdigalæ fuit, ibique Collegium admiſit.

Corpus adhuc venerata Patrem, ſimul arcibus hoſpes
Legati Comes Auſonii ſucceſſit amicis.
Quanta Viri illuxit pietas, quantuſque modeſti
Oris honos! jamtum meritis æquatus Olympo
Ibat, & Indigetis ſpondebant omnia ſortem.
Ille tibi, optatas populo, votiſque vocatas
Patritiis Muſas, divini muneris autor,
Annuit, ingeniumque rudis moreſque juventæ
Fingere ſollicitas; non quæ Parnaſſia vani
Numina jactarunt, Phœbo ſub præſide, Vates;
At JESUM inſcriptas ſtudium queis carpere lauros.
Quam facili nunc aure tuas, pro munere gratus
Admittet, rata vota, preces, cui tanta poteſtas
Numinis ad ſolium, regnique in parte ſedenti?
Ergo & pignoribus tantis ſpes concipe dignas;
Et veteris memor hoſpitii, meritique, Patronum
Concelebra, dum læta cliens præludia tentat
Muſarum Chorus, ac vario diſcrimine vocum

Miſcet Aquitani concentus munera Pindi.
Borgiam & alterno Franciſcum docta volutant
Antra ſono, ſilviſque canora reſultat imago.
Franciſcum toto revolubilis amne Garumna
Aſſonat, & longo geminatur Borgia plauſu;
Auſpice * Albreto, decorant cui bellica fortem
Sceptra manum, Regiſque vices faſceſque tenenti
Paret Aquitanos quæ gens colit inclyta tractus;
Dulce, Valentino cognatum à ſanguine, nomen
Borgia cui pulcros pietatis ſuſcitat ignes,
Mutuaque hinc atque hinc accreſcit adorea laudum.
Æmula certatim Franciſco elementa laborant,
Terraque, & Oceani conſors æſtuque ſuperbus
Æquoreo fluvius, cantuque exercitus aër,
Ac feſtis glomerata rogis, diſploſaque ahenis
Flamma tubis. Lætos urbiſque arciſque fragores
Pulvereo tormenta rotant mavortia nimbo;
Et quæ vaſta premunt Lunati cornua portûs,
Condenſæ tonuêre rates reboantibus undis.
Civica jam legio, & latè ſpectata juventus,
Ore habituque nitens, pompæque inſignibus arden
Et cunctam armorum incendunt fulgoribus urbem.
Per vicos, per templa micant regnantis Olympo
Signa Ducis, vultuſque ſacros vexilla coruſcant.
Sic Pater omnipotens gratantibus inclyta terris
Præmia Virtuti ſanxit; laudiſque fugacem,
Ac, Ducis exuto ſplendore opibuſque ſuperbis,
Magnificè opprobriis auſum ſe involvere Chriſti
Franciſcum, hic noſtras etiam dum carperet auras,
Cæſareôs ſupra venerandum evexit honores.
Summiſſi officiis Reges, ſtupefactaque Regna
Cæleſtem coluere Virum: Natura jubentem
Audiit; attactum Morbi timuere, caducis
Cedere corporibus trepidi; Mors ipſa refugit,
Tartareique hoſtes: ac mens præſaga futuri,

* Mareſcallus d'Albret, Aquitaniæ Gubernator, affinis S. Fr. Borgiæ.

Semotaſque procul vivâ res luce retexit.
Omnia proſpectans ſuperâ nunc arduus aulâ,
Et nova per populos fundens miracula, Mundi
Supplicis ambitur votis: radiiſque micantem
Sacra triumphali circumfert Gloria curru.

JOSAPHATUS
JUDÆÆ REX,
MUTUA HOSTIUM INTERNECIONE VICTOR.

E Paralip. lib. II. *cap.* XX.

LYMPHATIS actos in mutua funera dextris
Ammonem Moabumque cano, deletaque Idumes
Agmina; & immoto, queis militat arduus æther,
Victores ferro Iſacidas, ſpoliiſque potitos.
Armipotens, cujus Joſaphato Rege ſequuta
Numinis auſpicium, & promiſſo munere fidens,
Carminibuſque ſacris precibuſque armata tetendit
Tergeminas acies contra Solymæa juventus;
Bellatorem animum, & magno Deus ore ſonantem
Adſpira; immani ſubitos dum marte furores,
Auſoſque in ſeſe & paſſos hoſtilia cœco
Concurſu ſocios, jam præcentore triumphi
Jahaziele, de quo infrà. Vate * Sionæo aggredior, tua, Maxime, facta
Miratus, priſcoſque inſtauro lætus honores.
Dilectam ſuperis Judæo à ſanguine gentem
Juſtitiâ & leni componens pace regebat
Haud illaudato Princeps patre clarior Aſâ.
Straverat ille aras lucoſque exciderat altos,
Impia queis fœdum celebrabat turba Baalem.
Jamque peragratis Judææ finibus, omnes
Regis ad ætherii priſcum revocarat honorem:

Succeſſuque operum lætus, jam debita vitæ
Otia carpebat Solymâ Joſaphatus in arce;
Quæ ſubjectam urbem, magnæque ipſa urbis adinſtar,
Deſpectat turrita Sion. hunc regia montem
Majeſtas inſedit, & altis rupibus aulam
Impoſuit florentem auro cedroque ſuperbam.
Sedibus his, belli haud metuens, Joſaphatus agebat;
Cùm trepidus Solymam, curſuque irrumpit anhelo
Nuntius, & ſubitis Regem terroribus implet;
Collectum Ammonem, junctiſque in bella Moabum
Viribus, ac toto deſcendere monte Seïris
Conjuratum agmen, penituſque in viſcera regni
Influere, & vaſtas Engaddi undare per oras.

Mons Seïr apud ſacros autores idem cũ Idumæa.

Deſiluit Princeps ſolio, jejuniaque omnem
Per populum indixit, notaſque refugit ad aras.
(Hinc illi quæſita ſalus) cœtu inde precatur
In medio. Judæa ſacræ ſe infuderat ædi,
Hoſtili incurſu tantoque excita periclo.

Æternis, ô, qui cælum terramque gubernas
Imperiis, Deus omnipotens, quo Numine ſolo
Res Patrum ſtetit, & Judææ gloria gentis!
Indigenûm excidio vacuam Chananæïda, & omni
Purgatam ſcelerum illuvie, Pater alme, dediſti
Abramidis, veterem pacto haud fruſtratus amicum;
Et propriâ Iſrælem ſtabilique in ſede locaſti.

Hæc Regis oratio, itidem ut altera Prophetæ ſubſequens, è ſacris utraque litteris expreſſa eſt.

Ille autem, ſimul optatâ tellure potitus,
Templum inſigne tuo populus ſacravit honori,
Hæc dicens: ſi quando examina denſa malorum
Ingruerint, ſtrictuſve enſis, peſtiſve ameſve;
Hic portus nobis, hæc lapſis anchora rebus.
Stabimus auguſtam ante domum, penetraliaque altus
Implebit clamor: placidas clamantibus aures
Advertes, ſalvamque tuam dabis, Optime, gentem.
Nunc genus Ammonis, Moabique inceſta propago,
Atque Seïræi; per quos (cùm Ægyptia linquens

Arva,, Palæſtinas duce te migraret in oras
Iſacidûm biſſena tribus) pertendere curſum,
Et conſanguineos vetuiſti attingere fines ;
Diversâque viâ longum exercere laborem
Juſſiſti, & flexis errare per aſpera ſignis :
Ne victorum armis paſſim per rura, per urbes
Horrida confuſæ volitaret cladis imago.
Nunc illi immemores veniæ, ingratique ſalutis
Nos contrà patriis detrudere ſedibus ardent ;
Et tua præcipites dona extorquere laborant
Indignis odiis furiiſque hoſtilibus acti.
Ecquid in ultricem porrò Juſtiſſimus iram
Conſurges, bellumque tuâ pro gente capeſſes ?
Haud equidem tantis obſiſtere viribus ipſi
Sufficimus. tria caſtra movent, tria bella faceſſunt
Exitium in noſtrum ſociatæ fœdere gentes.
Vix hoſtes Judæa capit. Nos omnium egeni,
Quod reliquum, ad te oculos, ad te voceſque manuſque
Tollimus, auxiliumque tuis accerſimus aris.
Hæc Princeps ; unoque eadem ſimul ore precatus
Ingeminat populus. cunctis ex urbibus illic
Matres atque viri, denſum & miſerabile vulgus,
Cum pueris gemitu compellant ſupplice Numen,
Qua nova ſe lato prætendunt atria templo.
Ecce autem ſubiti perflatus Numinis aurâ
Surgit Jahaſiel, Aſaphi de ſtirpe Levites,
Turbarum in medio, cœlique oracula fundit.
Audite, ô Cives, ait, & quos bellicus horror
Compulit huc, Solymes arcem templumque petentes.
Tuque adeo, Joſaphate, animum Rex adjice verbis
Quæ fari Deus ipſe jubet. Secludite curas ;
Nec vos infeſtis venientûm exercitus armis
Ille triplex vano pavidos terrore fatiget.
Non hæc bella manu vobis pugnanda, neque haſtis
Tempus eget : teſtes oculos victoria poſcit.

Bella geret Deus, atque adverſos proteret hoſtes.
Craſtina ubi cœlo tenebras Aurora fugarit,
Ite Dei auſpiciis, aciemque educite contra.
Obvia Siſæo tranſcendent agmina clivo:
Terminus heic illis hæret torrentis ad undam,
Qui Jerveleæ tractus præcurrit Eremi.
Haud iſtis, repeto, manibus teliſque gerentur
Prælia: Bellipotens pugnam ſibi vindicat uni.
State alacres, certumque Dei ſperate favorem.
Hoc tantum. ille opifer vobis Deus æthere ab alto,
O Cives, Deus ille aderit. Ne proinde virûm vis,
Tanta licèt, cujuſquam animum formidine turpi
Concutiat. Pugnæque autor, ſponſorque triumphi,
Bellorum Præſes Dominus. Vos ite, ſuperbos'
Aſpernati hoſtes. cùm lux ſe craſtina cœlo
Invehet, auxilio Armipotens præſente favebit.
His dictis erecti animi, feſtuſque per omnem
Clamor iit populum. ſubmiſſo protinus ore
Rex terram ſimul ipſe, ſimul pia turba petivit;
Et Dominum toto proſtrati corpore adorant.
Intereà Caathita domus,* Coreique Levitæ
Rite Deo laudes, templis reſonantibus altè,
Promiſſum ob munus læti, grateſque canebant.
Quales ætheriæ per fulgida templa Sionis
Aligeri modulata Chori præconia volvunt.
Nec ſilet arma inter divini carminis uſus.
Namque ubi conſurgens, Thecuæ in deſerta phalangem
Manè novo Joſaphatus agit, mediumque per agmen
Vertitur arma gerens, Solymique inſignia regni:
Heſterni memores Vatis jubet eſſe catervas,
Promiſſiſque adhibere fidem, Dominique parato
Subſidio confiſa metu ſe exſolvere corda.
Tum qui gentili celebrarent carmine Numen,
Linigeros ipſâ turmarum in fronte miniſtros
Conſtituit; fidibuſque tubas, & nablia ſiſtris,

* Leviticæ familiæ.

Tympanaque & doctæ jungentes cymbala voci.
Ergo ubi Jeſſeï ſolennia claſſica Regis
Conſonuere ſacro pr euntes more Levitæ:
Ceu ſignum aurito dederit ſymphonia cœlo,
Omnia ſidereis armamentaria caſtris
Viſa quati, Superûmque acies in bella moveri,
Fulguraque in gladios & acutis ignibus haſtas
Conflari, & rapido currûm tremere aſtra rotatu.
Lib. Iudicum c. 5. Et jamjam Siſaræ pœnas, ſtragemque cruentam
Diſpoſiti ſtatione ſuâ, flammamque minantes
Stellarum inſtaurent cunei; ni Maximus Ultor
Temperet ardentes iras, tonitruſque remittat.
Ipſorum adverſas in ſe collidere vires
Hoc placet, atque omnes ſociali occumbere bello.
Ilicet attonitas penitùs lymphaticus Error
A Loto procreati Moab & Ammon, unde nomen genuſque populi duo traxerunt. Lotiadûm invadit mentes, ſimulacraque rerum
Mutat; Idumæis ſociis hoſtilia ſigna,
Hoſtilem inducens faciem, Judæaque tela.
Exoritur vaſtus confuſa per agmina clamor
Ammonis Moabique: ruunt ſocia arma ferentes;
Caſtraque Idumæûm, nil tale timentia, fœdis
Cædibus evaſtant. Quò nunc, quò tenditis? eia,
Quis furor, ô cœci! quæ vos mala faſcina turbant?
(Clamat Edomæus Princeps) non hoſtica caſtra,
Judæamque aciem; veſtras, ſocia agmina, vires
Perditis, & ludos hoſti datis! en ego veſter.
O cohibete iram, & ſanctum ne prodite fœdus,
E ſociis hoſtes. Media inter talia ſurdus
Hinc Ammon, illinc Moabus, nec ſegniùs inſtans,
Proturbatque Ducem; & rerum diſcrimine tali
Deprenſos dubioſque, fugam pugnamne capeſſant,
Mactat Idumæos. Cunctantes ferrea primùm
Telorum oppreſſit grando: mox letifer enſis
Accumulat cladem. ſternunt tentoria paſſim,
Quadrupedeſque viroſque; & inũdant ſanguine campi.

Mox eoſdem inter ſe fratres novus incitat ardor :
Ammonem Moabus, Moabum ferit inſcius Ammon,
Mutuaque infauſto veniunt cum fœnore fata.
Terrigenas Vatum ſic fabula priſca canebat
Æſonidæ innocuos hoſti, magicoque furore
Inſtinctos, fratrum non hæc in prælia natis
Oppetiiſſe armis, Grajæ ſpectacla juventæ
Dulcia, Phaſiaco ſed non lætanda Tyranno.
Aut, ne ficta loquar, ſic bella domeſtica luſit
Et multo urbanam violavit vulnere pacem
Roma feræ altricis mores imbuta cruentos ;
Cùm circumfuſæ crudelia gaudia plebi
Ædilis faceret. Circenſi Thraces arenâ
Barbaricam exercent artem ; ferroque recepto
Infeſtos ſæpe in gladios indutus uterque,
Alter in alterius confudit ſanguine vitam.
Haud ſecùs obnixi Moabuſque Ammonque viciſſim
Conficiunt ſeſe, atque inſano marte trucidant
Victores victique : abſumptis omnibus unum
Per campos triplici ſupereſt ex agmine funus.
Judæûm interea vacuis exercitus arvis
Progreſſus venit ad ſpeculam fatalis Eremi.
Hic verò novus ille oculis gratiſſimus horror
Subjicitur, Dominique aperit ſe ultoris imago.
Ceu cùm æſtiva Ceres vaſtum ſuccisa per æquor
Procubuit, denſiſque latent ſub meſſibus agri :
Strata cadaveribus proſpectant omnia latè,
Nec quenquam innumeris reſtare ex millibus hoſtem;
Tergeminas cecidiſſe acies. ſimul undique rubri
Viſa maris facies, ſtagnantia ſanguine caſtra.
Tum divino ictus mentem Joſaphatus amore,
Admiranſque, manus cælo cum voce tetendit.
Hoc illud, Deus, auxilium ſperare jubebas !
Hæc promiſſa tui Vatis ! Belli arbiter unus
Diceris Solymæ, tua, Maxime, ſigna Triumphus

Semper amat; famuliſque volat lætiſſimus alis,
In quancunque voces partem. ſpes ille ſuperbas
Curribus & gladiis fidentum eludere juſſus,
Tranſit ad imbelles, vireſque infringit iniquas.
O tibi quas referam grates? quæ munera templo
Digna ſatis, Deus armipotens? Agnoſcite, Cives,
Vim ſuperam, patrii tutelam & numen amoris.
Res ubi depoſitæ, præſens diſcrimine ſummo
Maturâ trepidos ope ſoſpitat, ipſaque donis
Optata exuperat. Votorum ſumma ſalutem
Spectabat, ſi verſa retro veſtigia ferrent
Lotiadæ: nunc parta ſuper victoria, & ipſi,
En, ultro incurrêre ſuis, mirabile! telis,
Ac noſtras obiere vices. Agè, debita laudum
Carmina ſolvamus Domino, quo Vindice tuti
Carpimus oblatos tânto ex certamine fructus.
Ite modò, & ſpoliis, Cives, gaudete repertis.
Dicentem Iſacidæ læto clamore ſecuti
Decurrêre jugis: prædamque ex hoſte petentes
Ingeminant grateſque Deo regique triumphos.
Ventum erat in vallem, facies quam dira premebat.
Heic perfoſſa vident pilis, hauſta enſibus illic
Corpora,& innumeras lethi formaſque viaſque.
Nam trajecta alii jaculis præcordia rupti;
Confixi jugulos alii: partim ungula equorum
Obtrivit; partim falcati concita currus
Vis rapuit, laceroſque artus circumtulit axis
Fulmineus. tepido ſingultant flumine trunci,
Ac plenæ capitum galeæ volvuntur,& arma
Corporibus defixa hærent, & vulnera ſervant.
In vultu ſedere minæ; vivitque ſuperſtes
Ipſa in morte furor: gladios dextræque retentant.
Grandibus hæc inter congeſta cadavera acervis
Ampla jacent ſpolia, & gemmis pretioſa ſupellex,
Purpureæque virûm chlamydes, pictique tapetes.

Judæus quæ abjecta legit, cælique potiri
Muneribus properat : Ducibuſque inſignia cæſis
Detrahit, & nitidas torques, & ſplendida bullis
Cingula, loricas argento auroque trilicos,
Et criſtas capitum, clypeoſque ex ære decoros,
Arcuſque pharetraſque & adhuc fumantia tela.
Sed prædâ obruitur victor, treſque ordine ſoles
Convectare humeris hoſtilia vaſa laborat.
Quarta dies revocat ſparſos ad ſigna maniplos
In vallem, * quâ dicta Deo bona verba faventi. * *Vallis benedictionis.*
Inde ſacram facti ſignarunt nomine Vallem.
Judæi exuviiſque graves, & pectora largo
Lætitiæ infuſi ſenſu, quòd perculit hoſtes
Omnipotens, Solymæ remeant felicis ad oras,
Palmatis omnes galeis (Joſaphatus ovantes
Anteit) & citharis miſto clangore tubarum
Templa petunt, tantoque canunt pro munere grates.
Nec mora, finitimas it nuntia Fama per urbes,
Judæis pugnante Deo, cecidiſſe Seïrem,
Oppreſſum Ammonem, debellatumque Moabum.
Diditus in populos terror ; ſancita Sioni
Certa quies : & Pax cœlo delapſa ſereno
Pinguibus ornavit Joſaphati tempora baccis.

JOSAPHATUS
INDIÆ PRINCEPS
VICTIS VOLUPTATUM ILLECEBRIS AULÆ NUNTIUM REMITTIT.

Hujus argumentum Poëmatis de Ioſaphato Indo, Regis Abenneris filio, è capite XXX. ſumptum eſt Hiſtoria, quæ apud S. Ioannem Damaſcenum extat: ubi caſtiſſimi juvenis animus, quò blandius, eò periculoſius à procaciſſima puella oppugnatus, idoneis ad vincendos conatus illos nefarios viſis armatur.

NUMINIS ardentes, cælo gens orta, Miniſtri,
Queis vigilem humanæ curam exercere ſalutis
Tutelamque datum eſt, arcano Tartara bello
Frangere, ſidereiſque animas inducere regnis;
Victorem ſcelerum Juvenem celebrate, Camœnæ
Aligeræ, ſanctumque Chori pæana ſonantes.
Arte laborantem Stygiâ, Veneriſque doloſæ
Illecebris, præſenti animum firmaſtis amici
Subſidio, viſiſque biformibus. inde profanæ
Aulæ odium, ſacræque cupido inceſſit Eremi.
Tuque adeo, Vindex Superûm, Domitorque Leonis
Cæſareo induti cultu, lateque per arva
Thracia, perque urbes auguſta in ſigna furentis;
O lux, ô patriæ Rectorque decuſque Damaſci,
Unde trahis nomen; jam Vatem reſpice Vates
Ipſe olim, nunc & cœleſtibus addite Muſis!
Deſertorem Aulæ Joſaphatum, antroque latentem,
Produxit ſpectandum Orbi, ſcriptiſque ſacravit
Dextra, pios doctâ ritus acerrima pugnâ
Tutari; Graiæque ideo ſub crimine fraudis

Leo Iſauricus, Imp. Conſtantinop. Iconomachus, in quē D. Joan. Damaſcenus ſcripſit.

Præcipites Arabis furias perpeſſa Tyranni.
Purpureæ formoſa micant veſtigia plagæ,
Virgineique eadem veſtigia mira favoris.
At tu iſtâ rege, Dive, manu, longeque coruſco
Duc radio ingreſſum tua per monimenta clientem.
Auroræ imperium & patriam calcere coronam
Oſtendis rurſus variis ad dura vocato
Da facilis juveni, & cœptis allabere magnis.
Jamdudum invictâ Patri pietate rebellis
Memnonius ſteterat Princeps ; vireſque doloſque
Fregerat, & Theudæ magicas eluſerat artes :
Theudæ, qui Cyprias, agmen famulare, puellas
Expertus ſcelerum juveni ſubmiſerat autor,
Infauſtumque miniſterium, pellaciaque ora.
Una ſed ante alias regali è ſanguine Siren,
Aſpectu cantuque nocens, præſentius offert
Exitium, cœcoſque adſpirat vocibus ignes,
Multa procax ſimulans ; & relligionis ineſcat
Objecta incautum ſpecie, turbatque timentem.
Credulus & jam jamque magis molleſcere ſenſim
Cœperat inſidiis animus, labefactaque corda :
Cùm dubios inter fluctus, ægræque procellas
Mentis, humi abjicitur, plangitque flagrantia ſupplex
Pectora, & aſſiduos oculi ſolvuntur in imbres.
Interea, dulci ſortitus tempora furto,
Edenis ſuperi delecta papavera campis
Ecce manu quaſſans delabitur æthere Somnus ;
Non, viles ſtupor ille animas, plebeiaque paſſim
Aſſuetus riguo perfundere lumina cornu.
Heroum hic vigilem ſopito in corpore mentem
Exercet, cœloque infert ; atque alta, latentis
Numinis interpres, rerum miracula pandit.
Mille adeo pictæ facies, ſimulacra ſequuntur
Myſtica ; prædulcis leti comitatur imago.

Manus ob Iſauriici calumniâ Damaſceno amputata, miro Deiparæ beneficio reſtituta.

Ecſtaſis.

Ergo, ubi cœleſtis tacito pede regia Somnus
Tecta ſubit, curiſque oppreſſum contigit aureâ
Permulcens virgâ juvenem, ſacroſque medullis
Ambroſiæ inſperſit rores; tunc læta caducam
Molem eluctari ac ſenſu Mens ire relicto,
Jam levior, jam laxatis propè libera vinclis.
Continuò ignota longè tellure vagatur,
Aligerûm rapiente manu, qui per loca vaſta,
Dumiſque ſcopuliſque & grandibus aſpera ſilvis,
Tandem ad ridentes viſi perducere campos.
Splendidior cryſtallo & nectare ſuavior amnis
Purpureas ſpargit ripas & gemmea prata,
Halanteſque toros æterni munere veris.
Heic ſtupet inſignem lucum Joſaphatus, & altè
Fluminis adſtantes utroque à margine palmas:
Queis, neque deliciis Indorum cinnama certent;
Nec pretiis, olim vanus quæ cantat Apollo
Heſperidum nemora & fulvi decora illa metalli.
Non ipſe Eoïs arvis pulcherrimus Eden,
Prima homini ſedes, divina conſitus arte:
Quamvis & flavæ dextram conſerta Juventæ
Ducere Vita choros & nullis anxia curis
Gaudia geſtiret, circùm plaudentibus undis
In numerum, & teneri ſtrepitu admodulante Favonî
Concentus avium & liquidæ certamina vocis.
Hæc nullæ colubri inſidiæ pomaria fœdant;
Nec diræ invigilat Mortis cuſtodia ligno
Auricomo, ſacros prohibens invadere fetus:
Noxaque & intacto longè Mors exulat arvo.
Roſcidus it totis panaceæ frondibus humor.
Utque nemus gracilis perlabitur aura coruſcum;
Dulci arguta ſono, ſuavi fragrantia odore
Conſpirant folia; & roſeis ſtellantia plumis
Per teretes volucrûm pendent miracula ramos,

Cœleſtes Apodes, tellurem ſpernere natæ.
Sponte ſua rami varios ſinuantur in orbes ;
Heroaſque vocat frontes condenſa corona,
Nec ſenio marcens, nec pulvere ſordida terræ :
Et lemniſcatâ micat ardua Gloria palmâ.
Protinus amplam inhians rapitur Joſaphatus in urbem,
Aureus immenſo quas circùm amplectitur arces
Divinas ſpatio campus, ſilvæque beatæ.
Portas bacca ingens, muros extruxit ïaſpis ;
Obrizô ſpeculare ſolum conſternitur aurô :
Splendida flagrantes volitant per compita turmæ.
Cætera quis referat ? fulgentem qualis ad aram
Majeſtas ! obductæ oculis trepidantibus alæ
Circumfuſorum Procerum : celſiſque clientes
Deſiliunt Reges ſoliis, ponuntque coronas
Suppliciter. feſto ſonat omnis Regia cantu,
Mortalis quò non adſpiret gratia linguæ.
Concordes fervent citharæ, cumque ore loquuntur
Artifices digiti : vox eminet una canentum.
Heroum hic locus eſt ; requies immota piorum,
Qui maculæ expertes animas, intacta profanis
Pectora deliciis, meliora in gaudia ſervant.
Tu nos, ô Regum Princeps, Rex maxime Divûm,
Imperii heredes patrii, tantæque coronæ
Conſortes numero ex omni legis, Optime Vindex,
Qui meritos clauſo Furiarum carcere Manes
Fulmineus mactas Ultor. tu ſanguine caſto
Purpureos idem Reges, aræque Miniſtros,
Chriſte, ſacras. tecum heic ipſo regnabimus ævo.
Dum ſancto permiſta metu ſuprema voluptas
Defigit mentem attonitam, ſuſpenſaque tanto
Lumina conſpectu Joſaphati, uritque videndo :
Dia rudes jampridem oculos ſpectacula paſcunt ;

Nunc repetenda via; externas agè deſere ſedes:
Increpitant Genii cunctantem, & multa rogantem,
Ne ſua præcipiti ſubducant munera raptu,
Neu fortunatæ revocent à mœnibus urbis.
Non ita (ſubjiciunt juveni comiteſque duceſque)
Succedes magno hoſpitio: via dura laboris
Carpenda: haud precibus ſuperæ ſtant præmia palmæ.
Solenni referes palmam certamine victor.
Ergo aude, & clarâ dignum te finge curuli.
Hæc ſimul; & Reges inter, ſanctumque ſenatum
Oſtendêre locum vacuum, ſellamque paratam.
Ille autem ſceptrum ac trabeam, quam Gloria dxetr
Texuit ipſa ſua, ſparſiſque inſigniit aſtris,
Ætheriâ in ſella, & vivis diadema pyropis
Scintillare videt capiti decus. æſtuat omnis
Luce locus, rutilamque accendit purpura ſellam.
In medio, gemmis radiiſque inſcripta coruſcat,
Contemptori aulæ, formoſæ teſſera ſedis.
Hauſerat illam oculis; diverſaſque actus in oras,
Et deſiderio corda ictus fortia, ceſſit.
Parcite, terribiles Genii! ſublimis Olympi
Quò cupidum rapitis Joſaphatum in devia, & orbem
Adverſum penitus Superis, penituſque jacentem?
At vitæ ancipitis metas, diſcretaque factis
Præmia magnanimo juveni recludere præſtat.
Hinc timor incumbens ſtimulis urgebit amaris
Victrices agitare fugas. jam ſidera nota
Altius aſſurget repetens, in Tartara viſu
Demiſſus, Paphioſque extinguens ignibus ignes.
Antrum horrendum, immane, ardens, fornacis ahenæ
In ſpeciem, cœcâ medium tellure dehiſcit
Præcipites volvens populos, & ſulfure inundans
Conglome-

Conglomerat piceo fumantes igne tenebras.
Segnius Ætnæis concepta incendia venis
Perpetuam eructant nubem, fundoque Veſevi
Montis anhelantes rumpunt ſpiracula flammæ,
Ipſæ ardent, ipſæque avidis ſine more caminis
Inconſumptæ animæ feralia pabula præbent.
Illic diſcinctique Duces, fractiſque Gigantes
Viribus, ac noto ſpoliati murice Reges
Mutatos horrent habitus, & non ſua regna.
Divite jam torquis baccâ ſtellatus, & auri
Ceſſit honos: nunc illuſo circumdata collo
Flamma, eadem ſceptrumque manu frontique corona
Fingitur: incenſas penitùs flamma induit Umbras,
Purpuream aſſimulans trabeam: ſtant omnia flamma,
Flammam inter Stygii, genus implacabile, vermes
Mille voluminibus ſerpunt; atroque veneno
Spumantes, rabido convellunt intima morſu.
Admovet ipſa faces, diriſque armata flagellis
Conſcia mens inſtans æterno verbere ſævit.
Monſtrorum omnigenæ facies, ſimulacra Leonum
Ignea, Cerberei rictus, vaſtique Dracones,
Ah, trepidis inhiant, Orci inſultantis acerba
Ludibria: & denſam rumpentia fulgura noctem
Turbine ſulfureo pœnas produntque gravantque,
Vinclorum tractu horriſono, crepituque reſultat
Plagarum, & ſurdo miſtum plangore Barathrum.
Talia dum pavido Joſaphatus lumine cernit,
Confuſoſque haurit fremitus, queſtuſque nefandos
Fruſtra exſecrantûm ſeſe, infauſtoſque parentes,
Ultoremque Deum: tum vox contorta per auras
Intonat. Hæc ſubeunt ſcelerati ergaſtula Manes.
His demum luitur pœnis maleſana voluptas,
Fœdior & cœno, & rapidâ torrentior unda.
Quo tonitru concuſſi animi, ruptoque repente

Exturbata quies, noctiſque ſilentia ſomno.
At non diſtractam in geminas ſpectacula partes
Oblata effugiunt mentem. Cœlum, Orcus in alta
Mente ſedent, hærentque oculis : jam gaudia pectus,
Jam vaſtæ alternâ repetunt formidine pœnæ.
Ingemit, exanguiſque tremens, fletuque ſequaci
Suſpirans, intercisis ſic vocibus infit.
O Superi ! ô Manes ! ô fortunata Piorum
Concilia ! ô ſævo constricti carcere Sontes !
Agnoſco (exclamat) nec me ſacra ſomnia fallunt.
Eheu, quàm tenui rerum diſcrimine Olympum
Atque Erebum, Vitæ & Mortis confinia vidi,
Quamvis immenſum ſedes chaos inter utraſque !
Cedite fatales, monſtra importuna, puellæ ;
Tartarei, peſtes, queis ſibila lingua colubri,
Lubricaque heu nimiùm fallacis gratia vultus !
Inſidioſa cohors, procul hinc, procul ite nefandæ
Eumenides ! Stygii in flammas remeate Barathri ;
Dira miniſteria & fraudes avertite cæcas.
O Pater ! ô nomen jamdudum oblite parentis !
Ah, quid amore nocens & pluſquam hoſtilibus urges
Natum odiis ? ſceleramne faces, Orcique miniſtras
Prolis ad exitium magicâ pater inſtruis arte ?
Si tibi jam obſtructæ monitis cœleſtibus aures ;
Poſthuma nulla ſalus ; pereundi certa libido :
Me Patris ætherii divina capeſſere juſſa
Quæ demum invidia eſt ? comitemne in Tartara Natum
Præcipitas ? hic prolis amor ! pugnare Tonanti
Quippe jubes ; Stygio fœdus ſancire Tyranno.
Hei mihi, ſi pœnas ſcelerum, feralis Averni
Effigiem hauſiſſes oculis ! Proh bruta reorum
Pectora ! flammivomæ in medios fornacis hiatus
Ultro avidi ruimus, Cœloque avertimus ora.

Proh furor, æternoque appenſa dolore voluptas !
Quam prope ab exitio, pietatis imagine captus,
Tartareas greſſu in fauces titubante pependi !
Sed miſerans, dextram Chriſtus porrexit ab alto ;
Summâ, flagitio præreptum, à clade recepit,
Aſſeruitque ſibi. Et tantis objecta periclis
Hæres, infelix anima atque ingrata ſalutis !
Quid dubitas ? Regis nudus veſtigia nudi
Conſectare, Crucique volens te accinge ferendæ.
Hac monſtrata vocat ſtellantis gloria regni.
O ubi * Barlamus ! quid me, Pater optime, denſis
Hoſtibus expoſtum ac furiis flammantis Averni,
Aulâ in fallaci tectiſque micantibus auro
Deſeris, ipſe cavis agitans ſub rupibus ævum,
Et cælo niveæ pia condens furta ſenectæ ?
Dicite, iô ſaltuſque ſacri, feliciaque antra,
Dicite, voſque almi, cælo gens debita, cives,
Quæ Barlamum habeat ſedes ; ubi conſcia votis
Molliat incenſo lacrymarum flumine ſaxa !
O qui me patrias ardentem linquere ſedes
Deſerto ſtatuat medium, puroque ſub axe,
Quò me non Genitor, non aula inviſa ſequatur !
Quæ mihi tum Charites, quæ cœli gaudia deſint !
Tutior in ſilvis certè, mediuſque leænas
Inter agam, quàm turba procax ubi retia nectit,
Illecebriſque afflant Paphiæ contagia formæ.
Aulam extra, ſceleriſque vias, vulgique tumultus
Tempora devolvam tacitæ placidiſſima vitæ,
Præcipiens Superos : victor mihi jura ſubacto
Ipſe dabo, tunc ſceptra tenens, potioraque regna.
Quam tu ſi veniam, ſpecioſo carcere ſeptum
Uſque premens, renuis; nec patris nomine longum,
Dure, neque extincto Genitor lætabere Nato.
Sic Juvenem ſacri collectus imagine Somni

* Vir ſanctus, à quo Joſaphatus Chriſtiana fide imbutus.

Impetus acer agit. nec multo vota moratus
Tempore, magnanimo ſpretam pede reppulit aulam,
Sceptra ſuper fugiens ſtratoſque in limine faſces.
Ilicet & Serum molles ablegat amictus,
Lætus inhorreſcens ſetis ; & regia tecta
Optato exilio mutans, ſpelæa ferarum
Occupat inſuetus, ſilvis mirantibus, hoſpes.

HEROICON
LIBER VI.

MOTHA CANDENERIA
AD ILLUSTRISSIMUM
FRANC. DE ROCHECHOUART,
CANDENERI DYNASTEN &c.
PRIMUM E QUATUOR VIRIS
PRÆTORIARUM COHORTIUM PRÆFECTUM.

FORMOSUM Ligeris quà ſe via pandit ad amnem
Juliodunæi per agri lætiſſima culta,
Dives opum decorumque, & amicis hoſpita Muſis
CANDENERI latè regnat Domus, aurea Motha.
Illic certa quies, illic ſincera Voluptas,
Et junctæ Ludis Charites; Geniuſque beatæ

Sedis, Honos ; Numenque Heroïbus, ardua Virtus.
Inclyte priſcorum ſanguis Comitumque Ducumque,
Supremis populos terraſque undaſque regentum
Imperiis ; ades ô tantis, generoſa propago,
Major Avis, FRANCISCE, tuæ laus maxima Mothæ.
Jamdudum blandis exercens otia curis,
Et nova fatales vertens in gaudia caſus ;
Splendida nunc meçum placiti monimenta laboris
Colluſtra, tantumque operæ felicis & artis.
Ad tua, quò Vatem revocas, Prætoria cantu
Longinquas in amœna traham ſpectacula gentes.
Non juga Telegoni, non mollia Tiburis arva
Præniteant, Latias olim quæ plurima Muſas
Frondoſi hoſpitii gelida tenuêre ſub umbra.
Conſpicuas immenſo aditu progreſſus ad arces
Chlorus, Apollineâ vernant cui tempora lauro,
Lunatum inſtiterat campum, frontemque legebat
Adverſam caſtri admirans, & ahenea clauſtra.
Sublimes tacitus valvas prælabitur amnis :
Limen inaurato ſuccingunt ferrea vallo,
Candentes inter quæ ſpicula fixa columnas.
Addita vis formæ, decorique admiſta voluptas.
At valli in medio, & ſupremo in fornice portæ,
Divite flaveſcit, Soli haud ſpernenda, metallo,
Demittitque caput Clytie & languentia colla ;
Jamque riget luctu : florem cura ipſâ colorat.
Antiqui, Clyties dextra lævaque, ſuperſtant
Poſtibus Heroës ; ſolidum queis pectore robur,
Marmoreo ſpirat majeſtas ardua vultu.
Projecta & nanis ingens redimita cupreſſis
Area tranſmiſſo Juvenem vix ponte recepit ;
Sidereâ illuſtris ſpecie cùm ſe obtulit Hoſpes,
Aggere contiguo viſus deſcendere caſtri.
Pulchrorum ille operum longè pulcherrimus auſpex,
Cujus amor puris excelſas ignibus Artes

Incendit, ſeu res manibus, ſeu mente gerenda,
Ibat Honos, florentem auro per colla toroſque
Cæſariem effuſus, lituoque inſtructus eburno.
Ilicet amplexu, & dictis occurrit amicis.
Chlore, quis aſpectu in primo, limenque ſub ipſum
Greſſu n animumque repens fixit ſtupor? extima captos
MOTHA oculos tenuit: quid, cùm penetralia pandet?
Murorum neque enim facie cenſenda, ſuâque
Mole domus, pinniſque, & turrigero anfractu.
Ingredere, & majora oculis mirantibus hauri.
Hæc inter, ſubmiſſum animo grateſque cientem
Occupat ipſe manu, ſuperatoque aggere ducit,
Quà gradibus ſummis gemini inſedere leones.
Ira jubas arrexit, & aſpera dentibus ora
Illiſere globo, atque impactis unguibus horrent.
Tum Sphinx, virgineo formoſum pectore monſtrum,
Deſinit in tergum, caudamque ungueſque leonis;
Pontiſque obſedit fauces, terretque placetque.
Stant toto virides ſuggeſtûs margine coni.
Protectæ ſaxo molis latera ardua flumen
Alluit, & vivo reſtagnant gurgite foſſæ.
Veſtibulum jam Chlorus init; foribuſque ſuperbis
Aligeræ accipiunt Horæ, genus Ætheris alti;
Quæ turrim caſtri æriſonam, bipatentia ſupra
Limina, pervigili propriam ſtatione tuentur.
Contra excurrenti reſpondent atria viſu
Pervia, & immenſum trans ædes panditur æquor,
Anterior Mothæ quanto plaga limite tendit.
Tum comitem, argutis oculis per aperta vagantem,
Inferioris Honos ſuccedere ſedibus aulæ
Invitat, croceo Attalico quam ſtemmata pingunt
Candeneri, undoſoque appenſa inſignia ſcuto.
Singula percenſet Ductor, Chloroque reſignat,
Et Domini priſcâ faſtos ab origine texit,

Vicecomites Lemovicenſes, quorum etiam nonnulli Aquitaniæ Duces, unde genus Procerum de Rochechoüart, ex antiquiſſ. monumentis.

Fulquerium, Vidouem, Oſtrofrancumque renarrans,
Totque alios Lemovicis agri ditione potentes;
Queis & Aquitanos tractus, rapidumque Garumnam,
Infuſo undantem Oceano, frænare poteſtas,
Certa loquor monimenta Domus, tabulaſque perennes,
Inquit Honos; nullâque fides ambage laborat.
Gerardi, Cubus Comiti cui paruit olim
Viviſcuſque Duci Biturix, placidique Vigennæ
Accola, perpetuum recto genus ordine fluxit
Rupem-in-Cavardi: ramoſo deinde per omnes

Candeneria Domus cum plurimis Galliæ, Italiæ, Germaniæ Principibus, ipſiſque adeo Chriſtianiſſ. Regibus affinitate conjuncta.

Stemmate Francorum Proceres, Italoſque cucurrit,
Teutonicoſque Duces, Regali & Sanguine miſtum.
Cœleſti dignas ſed quas ego Præſule laudes,
Cui magnum Rupes dederat * Fucaldia nomen,
Concipiam? Numen ceu Tutelare piorum,
Ac Regum ille Patrem geſſit. nec dignior alter
Romulæ adoratam genti conſcendere Sedem:

* Frāc. Cardin. Rupifucaldius, Cādeneri Proavunculus.

Nec (quò præſtantum meritis incenſa ferebant
Vota Patrum) ſolio fruſtra conſidere ſummo
Chriſtiadæ, pronoque humeros ſupponere ſeclo
Vidiſſent Cuſtodem Orbis, Regemque Sacrorum.
Purpurei ſanè Princeps lumenque Senatûs,
Nunc potiore micans oſtro, ſtellatus Olympi
Arce ſedet, Franciſcum & Avunculus excitat Heros.
Quid Polemarchorum clavas, & Martia regna,
Laurigeroſque canam, proavis decora addita, faſces,
Et partam Heroum dura inter prælia famam?
Nec verò, ſtirpem egregiam quæ tanta coronat
Gloria, Candenerum longâ pertentat ovantem
Majorum ſerie, Conſanguineiſque ſuperbum,
Haud ſplendoris egens alieni, & lumine clarus
Ipſe ſuo, qualis proprio Sol igne coruſcat.
Acrior ingenio, dubites, animone; quieti
Aptior, an bello, certat cum robore forma

Corporis : intrepidâ regnat Conſtantia fronte.
Ille nec officii parcus, nec mollibus uti
Gnarus blanditiis, gratæ capit artis amore
Phœbigenas ; Doctoſque alios, quæ cuique facultas,
Hoſpitio doniſque fovet, ſtudiiſque laceſſit.
Ingenio nova cauſa faces admovit, & ultro
Splendida captantem commercia nobilis urget
Cura Virum, Natus ; nec dignior ulla Parente.
Et Patre haud quiſquam potior, ſublimia rerum
Sponte ſuâ ſectantem, & nil puerile ferentem
Excolat aſſiduè, atque ingentibus omnia cœptis
Spondentem accingat famæ, decorique futuro.
Omnia mutatis jamnunc miracula formis ;
Aſſyrios, Perſas, Grajos, Latioſque ſonantem
Externis ſtupeas linguis. pulchrum ipſe laborem
Ludo avidus rapit ; & memori ſub pectore ſervans
Faſtorum ſignata notis, ſignata locorum
Cuncta ævi monimenta refert : greſſumque Lyceo,
Naturæque adytis oculos immiſit apertis.
Uſque adeo tardos animus prævertitur artus,
Annorumque moras ! luſtro congeſta ſecundo
Tot ſtudia, exercent vacuas quæ ſingula mentes.
Atque Artes idem Muſis permiſcet equeſtres,
Gradivi Phœbique avidus decerpere lauros,
Et jam prima tulit gratantis munera Phœbi,
Aureolo tenerum modulatus pectine carmen,
Quale ſub Ortygiæ cecinit natalibus antris
Delius ipſe Chori Princeps, artiſque repertor,
Lactea cùm citharam primævo dextera luſu
Impulit : Ægeï preſſerunt murmura fluctus.
Dixerat ; erectumque animis, auditaque plenâ
Mente revolventem, vaſtæ penetralibus aulæ
Chlorum educit Honos : junctoque per alta feruntur
Tecta gradu, atque alia ex aliis conclavia luſtrant.
O mihi tantorum ſi fas æquare canendo

Innumeras decorum ſpecies, fuſaſque per omnem
Delicias gazaſque Domum! Regalis ubique
Splendor, ubique decus, gratoque opulentia luxu.
Aurea librorum hîc nitidas examina ſedes
Complevere: illic armamentaria ferro,
Partim etiam argento ſplendent; nec ahenea deſunt,
Miſſilibuſque globis & pulvere fœta nitrato
Tormenta. inde tonans molitur fulmina Mavors.

Non ego, Mothæas quanquam omnia magna per ædes,
Singula amem gracili vacuus percurrere filo.
At doctos equidem haud ſileam, quos crebra tapetas
Fabula deſcripſit, Chlorique exſuſcitat œſtrum;
Quos punctis acus inſiſtens operoſa minutis
Bombyce exegit, mirâque animam addidit arte.
Vos Juveni, quoſcumque novæ Carthaginis hoſpes
Legerat Æneas caſus patriæque labores
Junonis templo effictos, aulæa refertis
Gemmata, & Graïæ ac Latiæ contexta Minervæ.
Hîc ſpoliatum armis, ſpoliatum lumine victor
Hectora crudelis raptat, cumque Hectore Trojam.
At Priamus (tantum patrii vis auſa doloris!)
Pelidæ affuſus genibus, natique rubentem
Sanguine complexus dextram, feralia jura
Et lacrymas emit appenſo miſerabilis auro.
Parte aliâ inſidias, furtivoſque edidit hoſtes
Arduus inſultans muris Equus; inde Pelaſgi
Dardaniam exundant nocturnâ ſtrage per urbem.
Jam cinis eſt quæ Troia fuit, domus illa Deorum,
Ille Deûm labor. hîc nondum conſedit in ignes
Seclorum victrix, & adhuc vivacibus ardet
Inconſumpta rogis, mediaque in clade perennat.

Poſtquam oculis Phrygios inhians animoque tapetas
Circumiit; patulum ſe offert, lateque recluſo,
Ad primos quâ parte Domus reſpectat Eoos,

Pariete ſuggeſtum procurrit, & imminet undis.
Quò greſſum juvenis ſimul intulit; arvaque raptim
Obvia proſpectu inſolito miroſque lepores
Libavit; ſimul attonitus, fidiſſime ductor!
Verane, ait, rerum facies? an ſplendidus error
Ludit Apellei fuco fallente laboris?
Lætius artificis nam quid ſolertia dextræ
Finxerit, audaci quidvis mentita colore?
Hîc virides umbras nemorum, hîc felicia culta
Hortorum, hîc riguo trepidantia flumina curſu,
Prataque ſectilibus latè gemmantia rivis?
Ut partem ridente ſolo funduntur in omnem
Gaudia, campeſtriſque decus ſpectabile regni!
Circeos equidem lucos, cantataque rura
Crediderim, illuſos quondam paſcentia ſenſus.
  Ergo agè, multiplices jucunda per otia formas
Perlege, & Æmonias Tempe vincentia valles;
Arridens ſubjecit Honos. ipſe omnia blandus
Intento ſignat digito, & res vocibus ornat.
  En, ait, ut caſtrum placido circumvaga fluctu
Nympha coronavit! Dorizam nomine dicunt:
Ceſpite ut eductus, tenuis quem glarea veſtit,
Ripaſque extruxit, pratumque amplectitur agger!
Pratum adverſum, ingens; ubi ritu ficta Britanno
Mille trahit virides ſecto area gramine flexus.
Dædaleo ut ſepes operi formoſa renidet!
Frondentes metas, immortales cypariſſos
Punicei variant flores; contexta roſeta
Laudato ante alios frutici, cui nomina fecit
Perpetuus, canæque viror nil frigora brumæ,
Nil rapidam æſtatem metuens, torrentiaque aſtra.
Quattuor amne obeunt ducto in diverſa canales:
Singulaque integrum referunt divortia flumen,
Cryſtallum oblongo liquidam voluente meatu;
Et caſtigatæ, ne quà ſilva edita viſu

Officiat, puris circumſedêre cupreſſi
Æquales ſpatiis, & utroque à margine vernant.
Omnia congeminat lymphæ ſpecularis imago.
Aſpice & ulterius pratis nemoroſa vireta.
In medio longeque viam, lateque patentem
Herculea obtexit foliis bicoloribus arbos,
Dum vaſtâ excipiat creſcentis imagine lunæ
Concurſus populorum, & publica vota petentum
Salmurias arces & Magnæ Virginis aras.
Talia monſtrantis, viſu per cuncta ſequaci,
Stabat inexpletum juvenis ſuſpenſus ab ore.
Cui ductor: ſubjecta oculis volitare per arva
Pergimus? an certis propiùs cognoſcere formis
Cætera, Chlore, juvat, greſſumque efferre morantem?
Lætius hoc: dulciſque labor pervadere prata,
Gramineoſque toros manantibus undique rivis,
Vicinumque nemus. Chlorus ſtatione relictâ
Exſcendens, rarum artis opus jam calce terebat,
Pendenteſque gradus, atque ipſo ſtantia nexu
Apta inter ſeſe miratur grandia ſaxa.
Inde, ſub egreſſum, taciti ad penetrale Sacelli,
Quod lateri annexum dextro gradibuſque recurvis,
Ducitur afflatus propriori Numinis aurâ.
Rite piam oſtendit ſedem, ſanctoſque receſſus
Dux juveni, & quàm crebra loco pretioſa ſupellex;
Ingens præcipuè candenti è marmore ſignum.
Humanâ major ſpecies niveam inſidet aram,
Marmoreuſque puer maternis decubat ulnis.
* Deiparæ. Credo equidem, Indigetis ſimulacrum nobile * Divæ
(Infit Honos) arrecto animo dum ſuſpicis, hoſpes,
E ſilva 1. Statii. Grande illud tacitus voluis; *Cælone peractum*
Fluxit opus? certè longinqua per æquora tantum
Hoc decoris Motham advectum. Baſin aſpice verſu
Inciſo memorem: Genuæ venerabile Donum
Agnoſcas, una nec relligione tuendum.

Tempore quo Francâ Ligures ditione Secundus
A Decimo implicuit Ludovix, par unus utrique
Heſperiæ, belloque potens ; ſed amore ſuorum
Clarior, & populi non vanâ laude Parentem
Jactantis ; rerumque adverſo fortior æſtu :
Pictonicas moderantem urbes & Santonis oras
Oceani, multaque priùs virtute probatum
Franciſcum impoſuit Genuæ, qui parta fideli
Servaret validâque manu, Regemque referret.
Pro quo biſgeminum Pario de marmore munus
Publica gratati Cives monimenta dicarunt.
Henrici ſtudio Magni haud indignus, ad arces
Fabricius * Belli dictas cognomine Fontis
Seceſſit, ſtatuiſque decus regalibus addit.
Ex illo quæ lux generis, quæ gloria jamtum
Candenerî, cernas, geſtis & adorea rebus.
Franciſcum hac Pietas exercet ſede frequentem.
Exemplo componit Herus famulantia corda ;
Sed magis affixam lateri Pater ardua prolem
Aſtra ſequi, pulchroque docens inoleſcere mori.
Sic aquilæ advolitat pennis jam fortibus audax
Vere novo fœtus, cùm rupibus emicat ales
Fulmineus, cœlique iras cœcoſque fragores
Exſuperans, rutilo nubes ſecat ocyor igni.
Jamque adytis cedebat Honos; cùm Chlorus,at,inquit,
Marmora diſſimulas medio ſubſtructa Sacello !
Ille autem. Ne verò alti, ne quære doloris
Materiem. hîc viridis prærepta in flore juventæ
Quippe Viro Conjux. lethi victricia corda,
Æternæque fovent cinerem ſub marmore flammæ.
Stirpe genus Lupiâ ; Cœleſti ab Virgine nomen :
Bellenave,ditio : roſeo Mens pulchrior ore.
Improba Lucinæ primum Libitina levamen
Invidiâ excepit, libataque gaudia vertit.
Sat partu fecunda uno tamen illa, puellum

Franc. de Rochech Dynaſta Candenerius, Pictonum Alnienſiumque Gubernator, à Ludov. XII. Prorex Genuæ creatus.

* Statua, Henrico IV. expetente, ad caſtrum Fontisbellaquei tráſlata.

Marmoreus in Sacello tumulus Mariæ Lupiæ, uxoris Cādeneri, feminæ ſpectatiſſimæ.

Nunc Geniis enixa parem. Nec plura profari
Suſtinuit: gemitu ſermonem abrupit acuto.
Protinus hinc comitem vicina ſub atria transfert,
Tabulæ Geographicæ. Quæ limbo circùm inſigni condenſa tabella
Veſtiit, & pelago ac terris deſcripta pependit.
Torva hæc aſpectu, & vultus imitata leonis,
Corpore turrito ac totis gerit artubus urbes.
Arces ore ſedent, exertis unguibus arces;
Stant villi ſilvis, decurrunt flumina venis.
Nec minùs illa ferox, habituque induta Draconem,
Sed tamen innocuis populos complectitur alis.
Ludicra quas hominum formas induſtria fecit,
Auſa etiam cœlo Superiſque adſcribere monſtra.
Ecce autem patriæ laus & ſpes altera Mothæ,
Candeneri Soboles, Muſarum illuſtris Alumnus,
Arti inſtabat ovans, corda igneus, aureus ora.
Mox ubi certatum officiis; quaſcumque per oras
Ire velit, cuicumque freto dare carbaſa, promptum
Spondet Honor ſignare vias, Chloroque laceſſi
Ardentem. Ingenii certus, lætuſque pericli
Emicuit, radio ſtringens quæſita fideli;
Mirator ſtimulos alacri dum ſubderet hoſpes.
Dic, ubi ſe, Proavis quondam regnata, ſuperbis
Ædibus attollat Genua, & queis imperet undis?
Continuò notat hic Ligures. quibus acer in oris
Regiſque & patriæ vindex Czarneskius ardet?
An. M. DC. LX. quo hæc ſcribebantur. Littaviæ ſaltus, ſaturaſque cruore paludes
Oſtendit, captaſque urbes, populoſque fugatos.
Sarmaticæ hîc acies; hîc cæſi caſtra Geloni.
Et numero iſte quidem ſuperans; at languida bello
Dextera. Threïciis congreſſus viribus impar
Quid Dacus, Pannoque, & Cæſaris arma pararent,
Dicebat; Venetûm egregios, pia bella, labores
Subtexens ultro, ac quæſitis plura rependens;
Dalmatiam, Cretamque, volanteſque æquore Francos

Auxilio, variaque frementem claſſe Zacynthon.
Tum Japonum addebat, Sinarumque ultima regna
Montibus ac ſcopulis, æternoque aggere circùm
Vallata ; &, ſi quà nativus deficit agger,
Perpetuâ muros interne&ente coronâ.
Perfidus ut ſubitâ defecit labe, ruinam
Imperii traxit murus ; quà prodita clauſtra,
Ultro avidum invitans recluſis finibus hoſtem.
Non expectato deprenſa ignavia caſu ;
Turbine correptum imperium : tot ſceptra ſolutas
Effugêre manus, victoris præda ſuperbi :
Aurea jam Kamo Pequini regia ſervit.
Sic memorans, geminum ſolers errare per axem,
Luſiadûm æquabat curſus, claſſeſque Batavas.
Laudibus implebit, ſtudiis quem jam occupat Orbem.
His actis, caſtro excedunt, tabulataque picti
Lata premunt pontis, Phœbique feruntur ad ortus.
Aggere conſtiterant medio : caſtroque ſub ipſo
Quattuor apparent ſectæ diſcrimina vallis,
Quattuor ad ventos vaſtum porrecta per æquor,
Prataque, odoratumque nemus, latoſque canales.
Arboris eximiæ verſu diſtincta quaterno,
Tergemina immenſo excurrit via limite in omnem
Acta plagam. tantum nitidi jacet undique campi !
Tractu lyncea vis inſano fracta reſiſtat.
Longarum ingentes ſupremo in fine viarum
Termini, & inſignes candenti mole columnæ.
Innumeros paribus ſpatiis atque ordine certo
Propugnantque, ornantque ſimul clauſtra addita pontes. Portæ XI. ferreæ, opere pulcherrimo.
Ferrea tota virent, niſi quà permiſcuit aurum
Artificis non parca manus : virgataque gyro
Ludunt multiplici, & longo ſerpentia flexu.
Lævia per ſegmenta, & apertos undique chlatros
Tranſmitti faciles viſus. florente metallo

Impendent, ſparguntque comas operoſa micantes
Lilia. tum jaculis increvit cuſpis acutis
Suprà,infraque horrens : portæ latus armat utrumque,
Projectique aditus intercipit objice ferri.
Defixum objectâ ſpecie per ſingula Chlorum,
Præſertim verſo in Zephyrum per hiantia caſtri
Atria conſpectu hærentem, procedere porrò
Admonuit ; lævamque petens, impoſta canali
Dux picturatæ ſubiit faſtigia portæ.
Belgicæ inumbratum patulis quod frondibus ulmi,
Tranſverſum carpit ſpatium, pratiſque propinquo
Succedit nemori. venatibus obvia paſſim
Præda, feræ : nec Phaſiacæ deeſt turba volucris.
Jam ſilvam ventum in mediam, quod lata bis-octo
In centrum toto coëunt ſpatia undique ſaltu.
Pratorum in gremio, totidem ſtrata ampla viarum
Par ſtellæ ſpecies radiato colligit orbe.
Orbem denſa utrumque abies, Indiſque petitæ
Finibus intonſoque comantes vertice plantæ
Circumſtant, viridemque loco ſtruxere coronam.
Hîc molles ſtrepitant auræ, dulcique canoras
Murmure aves queſtuque cient. frondentia tecta
Ingenui vario perſultant agmine Ludi.
Et ſua cuique vacat regio. Quàm longa palæſtra
Ferrato exercet tuditi verſatile buxum,
Ac validò tantùm luſu calet ! ilice opaca
Aſſurgunt latera, & ferventia tela retundunt.
Certatim ſolidoſque globos,animataque plagis
Robora ſuccincti pugiles truduntque, rotantque.
Concuſſæ alterno reſponſant verbere ſilvæ.
Exin digreſſos campeſtris ſcena theatri,
Pierioque æterna vocant viridaria ludo,
Spectanti Procerum quondam gratiſſima turbæ.
Interlucentes ferro tum dividit hortus
Contiguus valvas. fruticum lectiſſima ſilva,
Reticuli

Reticuli implicitam nexus quam ſuſtinet ærei,
Pomifero Autumno muros conveſtit apricos ;
Autumnique ornant alienos munera menſes.
At latus adverſum nitidis intexta columnis
Ærea præcingit ſepes ; hortique perennes
Delicias eadem clauditque aperitque tuendo.
Atque ubi quadrifidâ incurrunt regione viarum
Tranſverſi pulvilli, incurvatoque recedunt
Margine lunati ; culto ſeſe extulit arvo
Artis apex, compacta globis, ferrique metallum
Auro illuſa, micans, & conſcia machina cœlo. Sciothericum horologium inſigne.
Aurea fama ſupèr paſſis levis eminet alis,
Ære cavo inflatas tollens ad ſidera laudes
Candeneri, claræque ferens inſignia gentis.
Aurea Candeneri rutilat ſummo axe corona,
Vel dum nube latet Phœbus, dum nocte ſepultus,
Temporis expreſſura vices. Phœbumque ſequentis
Flos Clyties, Auſtrina poli ſuffixus ad aſtra ;
Auratique orbes, ac florum ex ordine gemmæ,
Et cælata baſis vertente inſcribitur umbrâ :
Umbrâ, quam cornu effulgens fera temperat aureo,
Mitis ab ingenio Domini manſueſcere docta.
Horas cuique ſuas tot per loca diſſita genti,
Ac tempeſtates varias revolubilis anni
Deſcribit, feſtoſque dies ; & quæ, hoſpita Solis,
Ignea ſignifero regnent animalia tractu.
Æternum curſorem, indefeſſumque laboris,
Umbra pari Solem curſu ſequiturque fugitque
Tempore dimenſo. Mortalem extendere vitam,
Quæ volucrique aurâ trepidaque fugacior umbrâ eſt,
Fama potens, Heroum Umbras in ſidera transfert.
Accedunt, hilareſque oculos per ſingula volvunt
Chlorus, & aſtriferis agitans commercia regnis
Vixque humiles plantâ ſtringens Honor alite terras.
Curriculo in magno celeres quæ meta quadrigas

Siſtat, agens retrò ; & verſis quò tendat habenis
Longa per ardentes relegens veſtigia campos,
Juſtus & alterno brumam Sol dividat æſtu.
Qui lucem appendat tenebris, noctéſque diebus ;
Qui mediumve diem, aut gemini confinia mundi
Signet, & objecto proſpectum limite claudat ;
Quive polo hinc atque hinc prætexat circulus axem :
Cæteraque alloquio miſcent, Hortumque peragrant.
Stant triplices ferro portæ, ſplendentia clauſtra,
Quà ſublapſum hortus læto bibit ubere flumen.
Atque hinc Euripo duplici & brevioribus alveis
Caſtrenſes lympha in foſſas exercita curſu
Commeat, & crebro Nymphæ plauſère natatu.
Iſtuc biſgeminos videas ſub equilibus altis
Confluere, exortos ſeptenis fontibus, amnes ;
Et quem multifido trajecit Motha canali ;
Et qui diversâ ſalientes parte maritat
Hoſpes aquas, primumque ſubit juncto agmine limen,
Cœruleum hinc Ligerim affectans, Neptuniaque arva.
Tramitis in medio, ſternit ſe ponte canalis,
Committitque ingens, caſtro qui præjacet, agger ;
Tum ponte adverſo connectit roſcida prata.
Nec viſus altæ caſtigans objice molis
Ille quidem, venientûm acies ut aperta laceſſant
Atria ; per mediam traluceat eminus arcem
Planities metata ſolo, fugientia rura,
Innubiſque dies, convexaque cœrula mundi.
Aggeris extremam ad frontem ſubſedit utrinque
Areola : & muro aſſurgens, niveiſque columnis
Ferratos molli in chlatros ſeſe induit umbrâ.
Pomonæ hæc lætis opibus, lucoque coronans
Inſolito Floræ ſocialia regna, trecentis
Citriaque arbuſtis oſtentat, & aurea mala,
Mala vel Alcidæ manibus digniſſima carpi.
Non lucum Heſperii ſervat tutela Draconis,

Saxea ſed Boreâ moles defendit acerbo.
Centum illis variæ ſpecies, & nomina centum,
Terrarum & longè diverſis partibus ortus.
Nec dubiæ nemus auriferum committitur auræ,
Infidoque ſolo. ſepta intra lignea ſilvam
Stirpibus infoſſam teneris, facilemque moveri,
Ubere congeſto tellus nutritque fovetque
Fragrantem ſilvam; tereteſque niteſcere ramos
Deſuper, ac latas Soli dat pandere frondes.
Nam tepido exponi gaudent peregrina ſereno
Arbuſta, & gelido ſubduci innoxia cœlo.
Tecta receptandis, hiemant dum ſidera, malis
Inter, & officiis ſtructas vernilibus ædes
Area quadrato explicuit ſe maxima tractu,
Aſſiduiſque retrò ſtellantes floribus horti.
Parte ex adverſa, poſticoque aggere caſtri
Inſinuant undis, cæciſque ambagibus errant
Areolæ, buxo Cretæum imitante laborem:
Et ductu alludit vario labyrinthus aquarum,
Illimes, vitreas, tremulo ſplendore micantes
Candida quas Naïs per amœnos dividit agros.
Purpureos nivei latices & marmora cycni
Fluxa tenent; doctas mulcent concentibus aures.
Acribus interea alipedum reſonantia paſſim
Armentis, & prata nitent, & fortia equorum
Corpora delectu longè quæſita ſuperbo.
Jam limen repetens Chlorus, præſepia ad alta
Turmatim paſci & longo fremere ordine cernit
Threicioſque, Afroſque; & quos circumflua Ponto
Anglia; quos ventis genitos, aurumque bibentes
Dives equûm, dives fluviorum Hiſpania miſit.
Omnia quæ poſtquam Chlorum per gaudia duxit
Blandus Honos, vivaque implevit imagine Mothæ;
Viſa ſimul Dryadaſque inter, facileſque Napæas
Ferre Camœna pedem ac ridenti Gratia vultu,

Quæquæ aliæ ſedem Nymphæ tenuêre ſuperbam.
Una omnes, Geniumque loci Chlorumque ſequutæ,
CANDENERI pariter nomenque decuſque canebant
Æternum, & laudes ſurgentis ad æthera Nati :
Nec voto inferior patrio, nec ſanguine avito
Degener, ingenii celebres miracula * Picos
Reddere jam aggreſſus, Fortunam ut vincere diſcat
Virtute; & raptim ſubluſtri viſus in umbrâ
Nuper ut attonitæ in ſe oculos converterit Aulæ.
Obſtupuit; Geniique hortatu accenſus amico
Inceſſit pars ipſe Chori, Dominoſque Domumque
Advena concelebrat, ſummoque attollit Olympo
Jampridem tacito meditatas pectore grates.
Cantantem dux afflat Honos, Mothæaque pergunt
Ambire officiis comitatæ ad limina Nymphæ.

* Silvia, Comitis Randani (nunc Ducatûs titulo inſignita Randana ditio eſt) & Fulviæ Picæ Mirandulanæ filia, Candeneti Avia.

DE

CLARISSIMO ERUDITISSIMOQUE VIRO

JOANNE VERJUSIO

CUM EJUSDEM POSTHUMUM OPUS

PANEGYRICI SACRI

Fratrum curâ in lucem prodiiſſent.

FALLOR, an ætherio volitat delapſus Olympo
Et Famæ nova cura Liber, nova gloria Suadæ,
Rorantes inter gemmas & lilia densâ
Miſta roſâ, puroque inſcriptus volvitur auro?
Regia Muſarum, veteriſque Lutetia Romæ
Æmula, divinum pignus, cœleſte volumen
Doctorum accepit Procerum gratante Senatu.
Quàm variæ arrident facies! quàm ſplendida floret
Gratia, & auguſtis rerum miracula viſis!

O dignum Superis munus, nataliaque aſtra
Inſolito referens habitu Liber! omnia Cœlo
Picta nitent, clarumque oſtentant omnia Numen.
Hîc formâ primùm exoritur pulcherrima Virgo; 1. Paneg. de Naſcẽte Virgine. *Egredietur Virga de radice Ieſſe &c.*
Qualis fatidico, ſilvarum gloria, Vati
Jeſſeâ radice procùl ſe attollere viſa,
Myſtica Virga ſacrum ſublimi vertice Florem
Edidit, æternùm vernans, nullo aſpera nodo:
Inſignem ante alios florem, paſſimque decoris
Purpureum maculis, niveoque tenerrima lacte
Candentem folia; & miſeris præſentia terris
Auxilia in Stygias lætum diffundere peſtes.
Ambroſium latè populis ſpiravit odorem,
Unicaque extinctam reficit Panacea ſalutem.
Et placidâ veniens aurâ, longeque volucres
Ante alias dio ſpectanda Columba nitore,
Virgineo flori patulis ſuperincubat alis,
Et dulci illæſum demulcens pondere firmat.
At belli ſignum, ecce, novi fatale coruſcat Panegyr. in Crucem Ejus Victoriæ ac Triumphi.
Regnator, ligno domitum qui vindicat orbem,
Morte ſua vincens, & adactas ſub juga gentes
Sanguine pacifero luſtrans: Mundique Tyrannum
Deturbat ſolio, ac flammato carcere frænat.
Lucifugi trepidant hoſtes, revoluta barathro
Agmina: ſollenneſque Cruci molita triumphos
Fulmineum extollit cœlo Victoria robur:
Aligeri ductam antevolant per nubila pompam.
Scilicet & lethi ſpoliis Orcique ſuperbos,
Clara triumphales agitans Facundia currus,
Ipſaque cœleſtis pompæ pars magna, triumphat.
Jam rutila quantus properat Legatus ab aula, In D. Paulum, Chriſti Legatum.
Idem oleam gladiumque ferens; in utrumque Miniſter
Delectus pariter, bellumque indicere Averno,
Atque iterum, antiquo diſciſſam crimine, pacem
Jungere terrigenis, & non violabile fœdus!

Principis haud melior mandata efferre ſupremi,
Quam gerere ; & ſanctas factis conſciſcere leges
Sedulus, & cœli terris imponere morem.
Naufraga ter maria, & crepitantis verbera nimbi
Saxea, vulnificoſque expertus corpore faſces ;
Opprobriis clarus, media inter vincula liber,
Publica devotus certæ velut hoſtia morti,
Paulus hic eſt, Chriſti quem vis comitata per omnes
Terrarum excurrit populos. Sapientia mentem,
Corda inſedit Amor ; tonitruſque in verba ſecuti.
Commiſſus chartis ſpirat cœleſtibus ardor :
Divinæ reſonant æterna oracula vocis.

Parte alia, vinclorum aurata volumina cernas,
Splendidum onus, traxiſſe, & iniquo pondere frangi
Leviaden, mille implexum præcordia nodis.
Curarum audiri ſtrepitus, ac ſemper hiantis
Improba avaritiæ ſuſpiria. Rumpe tenaces,
Infelix, nexus ; Chriſtus jubet. Ille potentem
Difficiles inter ſonitus magnæque tumultum
Fortunæ, vocem arrectis ſimul auribus hauſit,
(Mirandum !) ſimul ille animis : gravibuſque ſolutus
Continuò curis, & avaræ transfuga vitæ
Arduus exiluit ; nec mollia juſſa vocantis,
Calcatis audax opibus, nudamque ſecutus
Pauperiem, jam ſpe regnandam præcipit æthram.

In S. Matthæũ (qui & Levi nominatus) Chriſti vocem telonio relicto ſecutum.

Tu quoque magnificam, Aureli, fers, inclyte Præſul,
Laudem opere in tanto : liquidoque ſimillimus igni
Effulges, totumque illuſtras fervidus orbem.
Omnia doctrinæ pervaſit ſplendor, & umbras
Diſpulit errorum ; Manichææ inſomnia noctis ;
Quidquid Donati, quidquid delirat Arii
Perfidia, & vario Pelagî fallacia flexu.
Caſtus Amor, vivamque trahens à Numine flammam,
Crimina purgavit lacrymis, æſtuſque profanos ;
Chriſticolis vaſtos Pietas operoſa labores

De S. Auguſtino. Quaſi Ignis effulgens.

Nunc quoque inextinctis præbet fulgoribus ardens.
  Sed quid ego Indigetum longo præconia cantu
Singula conſector? Sanctæ decora omnia turbæ
Pagina, & incluſum, quantus patet, æthera ſiſtit.
Huc ſanctus repetit Genitor: per magna priorum,
Quà via ſacra tulit, celeres veſtigia natos
Acribus urget agens ſtimulis, validaque coronæ
Objectæ illecebrâ; mollique per aſpra locorum
Sublevat hærentes dextrâ miſeratus alumnos;
Et non degeneres immenſo amplexus amore,
Imperii heredes patrii locat ipſe volentis
Primigenæ in ſolio, fraternoque addit honori.
  Nunc & viva ſubit patriæ felicis imago,
Relligioſa quies, placidiſque ſilentia ſeptis.
Ceu fixa Iſaciæ quondam tentoria genti,
Finibus avectæ Phariis, Erythræaque longè
Trans freta & Arabiæ vaſtas ſitientis arenas.
Strata ſolo circùm, & nimbis famulantibus acta,
Mira ſeges. dux certa viæ, fidiſſima nubes,
Pervigil & flagrante diem ſupplere columnâ,
Penſilis arcebat rapidos umbella calores.
Ordinibus deſcripta ſuis, diſtinctaque caſtra
Agmine biſſeno ſteterant, laudata vel hoſti,
Aligerûm excubiis, manifeſto & Numine ſepta.
Balami ante oculos terrori mixta voluptas.
  O nemora! ô pingues riguis in vallibus horti!
O Libani juga picta perenne-virentibus herbis,
Et nitidi fontes, & roſcida fontibus antra,
Ubere mellito doctæ molleſcere cautes;
Et vos, quæ terram pedibus ſervare coactæ,
Æthera formoſo prenſatis vertice cedri!
Quas ego delicias, quos Relligionis honores,
Dulciaque inſontis legi ſpectacula vitæ,
Sidereas tædas, & virgineos hymenæos!
  Nimirùm hæc doctis manantia gaudia chartis,

In Sanctos univerſos. *Sancti eſtote &c.*

(*Qui vicerit, faciam eum ſedere mecum in throno meo.* Apoc. c. 3.)

De vita Religioſa Panegyrici tres.

Quàm pulchra tabernacula tua, Iacob &c.

Vt valles nemoroſæ, ut horti juxta fluvios &c.

Hæc ſancti decora eloquii, clariſſima Divûm
Lumina, Verjuſi, toto circùmfluus æſtu
Numinis, & pleno largus jam corde refundis.
Æterni ſuggeſta premis radiantia templi
Orator ſublimis ovans ; & debita, palmas,
Præmia, facundæ geſtans pietatis honores.
Altiùs & Superis dudum vox nota perorat,
Cœptarum pertexere amans præconia laudum,
Inque vicem auguſtâ Superûm laudante coronâ.
Nec tamen hæc inter, depreſſa in valle relictos
Et nimiùm damni memores, oblitus amicos,
Egregio conſtantem animum ſenſuſque priores
Pignore firmaſti, magnæque interprete mentis,
Suavia demiſſo exercens commercia Libro.
Credimus ? an tumulo aſſurgens ſuper ætheris auras
Reppetit Autorem fetus ? tacitique recluſis
Muſæi latebris, prodit ſub nocte jacentes
Suadæ relliquias & digna encomia Cœlo ?
Hinc decus immortale viget, ſacroque ſuperſtes
Perſonat eloquio Francas Verjuſius oras.

Nil favor hic peccat populi, gratiſque redempta
Fraudibus. inſincera libros quæ Gloria clarat ;
Et nitidâ illuſos ſpecie, cultuque ſuperbos
Crebra fovens, nugis pretium felicibus addit.
Illum adeo Natura parens, illum aurea nutrix
Congeſtis certatim opibus doniſque beatum
Vindicat Ars Genium : & ſtudiis concordibus ambæ
Scriptorem, curiſque librum ſocialibus ornant.
Quot lita luminibus, quàm pulchris ignibus ardens
Vis penetrat blanda eloquii, ſenſuſque animoſque
Occupat illecebris, perque intima pectora regnat !
Hîc ſolido nervi cum robore ; nec minùs, aptâ
Temperie, florentis honos & gratia formæ,
Materiæ cœleſtis opus. neque prodiga luxu
Diffluit, aut uſu ſatiat corrupta voluptas.

Palladiam Pitho qualis dominata per arcem,
Inſedit tereti linguæ, non illa decorem
Ingenuum fuco & placitis violata venenis.
(Ceu, male bracteolas phaleraſque induta crepantes,
Splendida quæ turbis Suadelæ arriſit imago ,
Ingenii ſtricturâ & acutis frigida vibrans
Fulguribus, geſtitque operoſo dædala ludo,
Dulcibus & vitiis animos titillat inertes).
Mollitiem unguentis madidam muliebribus odit;
Sed pugilum ritu, atque oleo nitet uncta palæſtræ.
Nec verò (aſperſâ ut ſordet luctator arenâ)
Aſper inhorreſcens, &, quo ſchola pulvere fervet,
Squallidus ingreditur placidas orator ad aras.
At quanto ſe marte ferens, Academica bella
Geſſerat; & ſacro ſpectatus ritè Lyceo,
Sorbonicas lauros, primæque inſignia laudis,
Ipſe ſuos, major titulis, decoravit honores,
Jam gravis in viridi meritis Verjuſius ævo !
Doctrinæ immenſum omnigenæ ſi reſpicis orbem,
Secula Neſtoreæ fingas decurſa ſenectæ.
Ille tamen, Latiæ quidquid Graïæque Minervæ eſt,
Complexus, tot vaſta virûm monimenta, tot artes,
Singula quæ totam longâ ſtudia ardua vitâ
Nec tardam impediant mentem; nova, priſca, profana,
Sacra, ſinu collecta ferens, immanè capaci
Cuncta aggeſta ſinu & cumulo inconfuſa bonorum ;
Vix quater octonos annorum expleverat orbes.
Atque illum, jam inde à puero, miratus, & altæ
Vim ſurgentem animæ & Clari juga Montis amantem,
Muſarum ipſe parens, doctrinarumque, Petavi,
Sidus, ubi alterius ſpectas orientia Phœbi
Lumina, primævoque tui tantum inſtar alumno.
Et jamtum memores populorum evolvere faſtos;
Et quis cuique color veterum, quæ vena, ſuamque
Ingeniis formam & certæ diſcrimina vocis

Adhuc puer, cùm operam litteris daret in Collegio Claromontano S. J. admirationi fuit magno Petavio.

Aſſignare potens; jamtum ſcripta edere tiro
Viſus erat, ſua quæ curæ maturus & ævi
Plurimus optarit & non inglorius autor.
Mox juvenem Hiſtorici quoties, Myſtæque ſalebris
Impliciti, dubiaque malignæ lucis in umbrâ
Conſulere aggreſſi, & libris coluere dicatis!
Vos ego, felici quoſcunque admiſerat uſu,
Aonii flos alme Chori, vos conſcia teſtor
Pectora, queis lucem toties affudit honeſtam
Verjuſi generoſus amor. quanquam ipſe receſſum
Maluit, & doctos latebris mandare labores.
Quantùm inhians ſequitur vulgus, famam ille refugit
Inſtantem; ac merito ſeſe ſubduxit honori,
Involvitque libris, ſolidæque incumbere laudi
Prudens, & vanos populi contemnere plauſus.
Idem Aulæ ſpecioſa animo juga ferre ſubacto
Fortiter ignarus, byſſoque prementia & auro
Vincula, amicitiaſque graves captare Potentum.
Quin etiam ſponte adſpirans dum crebra Favoris
Aura virum, placidique vocat pellacia ponti;
Non maleſuada virum ſpecies & gratia fallax
Marmoris æquorei, non mobilis aura Favonî
Conſtantem à fido valuit deducere portu.
Ille quidem ſuavi ingenio componere frontem
Blanditiis aptus, nec duros fingere mores;
Si quidquam addictâ pro libertate paciſci
Suſtineat, nulli docilis ſervire magiſtro,
Contemptu ſublimis opum, ſublimis honorum.
Sed neque Pieriæ tantùm indulgere quieti
Aut vocali operæ natus; rebuſque gerendis
Fortè impar, ſtrepitum horruerat, turbamque morantē.
Miſceri externæ ſi quando turbine ſortis
Contigit, obſequioque negotia verſat amico;
Strenuus ingentes ingenti pectore curas
Explicat, uſque ſuus: dulceſque reviſere Muſas

Impatiens, Pindo emeritus ſe condidit alto ;
Et famæ parcens committere facta loquaci,
Invidiam eluſit pariter laudemque remiſit.
Hoc erat, hoc dignâ tripodum quod voce ſonabat.
Felix, qui tacitam Mundi turbante theatro
Perſonam geſſit Sapientis, inania rerum
Deſpiciens, caſuſque animo ſupereminet omnes !
Sanctius effatum, delatamque æthere legem Panegyr. in Humilitatem.
Nobilis intonuit ſacrata ad pulpita præco :
Et flatus premere, atque in ſe ſubſidere juſſit
Chriſticolas ignotâ humiles virtute profanis.
Quippe Deum ultricemque manum intentare ſuperbis,
Munificamque ultrò ſummiſſis porgere dextram ;
Dejicere elatam, dejectam attollere mentem.
Sic præeunte Deo cecinit, cum templa teneret
Flammeus Orator. nec ſcenæ publica virtus
Servierat ; linguam nec diſſona vita refellit :
Obvia quæ paſſim cordis fœdiſſima & oris
Diſſidia, & dictis ſtupeas pugnantia facta.
Stabat Verjuſi, non ulli obnoxia larvæ,
Ac longè inſanos exoſa modeſtia faſtus
Naturam imbuerat penitùs, vitamque regebat,
Innumeras ornans, dotum gratiſſima, dotes.
Inter Apollineos, lectiſſima pectora, cœtus
Diſpenſare ſagax lucem, furtimque docebat
Diſcenti propior, paulatim arcana benignus
Quærendo elicere, atque aciem ſuſpendere mentis.
Nequicquam ardentes latebrâ certaſtis, Amici,
Excutere indignum tenebris, & promere in auras.
Perpetuâ circùm nebulâ ſeque ipſe, ſuoſque
Sepſerat ætherio fraudatos lumine partus,
Ah ! durus nimium Genitor : populoſque Patreſque
Fruſtratus ; ſua regna, Lyceum, Helicona, beato
Divitis ingenii cenſu fraudabat avarus.
At quaſcunque tenax & iniqua modeſtia vitæ

Librorum celarat opes, mors æqua retexit.
Poſthuma jamque uſu cœpit ſplendeſcere gaza.
Nec magis hæ Divûm, ſi fas eſt dicere, laudes,
Quàm tua, Verjuſi, præconia, cujus apertos
Vivida proſiliens Pietas Doctrinaque fontes
Conſecrat, & valido quæ lactea copia jactu
Emicat in Cœlum; nimboque relapſa ſereno,
Jam melior, jam nectareos imbuta ſapores
Cœlicolûm, terræ ſitientia proluit ora.
Haud ſecùs & veſtra, eximii, præconia, Fratres,
Publicaque officia, & Germano reddita famæ
Præmia, quem ſuperas redivivum effertis in auras.
Pergite, cognatos queis fas cenſere labores,
Pergite, dum Famæ hic rapitur plaudentibus alis,
Doctam operum ſeriem & longam producite pompam.
Jamdudum incenſæ ſtudiis, votiſque vocanti,
Nobile portentum patriæ debetis & orbi;
Ingens exemplum, jubar adſpectabile ſeclis.
Prodeat, & nullâ ſcriptorum parte ſepultus
Pervolet ora virûm; jam totum reddite fratrem.
Primitiis arrecti animi. Præcepta ſequantur
Orandique Artes præmiſſa Encomia Divûm,
Auribus exceptam pronis, juſtoque favore
Gallorum celebrem & notam ſuper æthera Suadam.
Quin & Romuleis Marci digniſſima Roſtris
Perlegimus? Patriæque pater, vindexque ſacrorum,
Qualia jam Lodoïcus ovans monimenta recepit,
Maximus & Regum, Regum & ſanctiſſimus Heros.
Ite alii ex aliis libri. quid Epiſtola ceſſat,
Seu Francas ſpirans veneres, Thuſcoſve lepores,
Seu Latium antiquum referens, Romæque voluptas?
Orbe quid anguſto pulchrè collectus Aquinas?
Quid, quæ Concilium in magnum, ſanctique Senatûs
Chriſtiadûm cuncto delecti ex Orbe Senatûs,
Conſultis meditata ſuper, claræque Tridenti

In D. Ludovicum Regem Paneg. Latinus &c.

Hiſtoriæ ductus ? heu grandibus invida cœptis
Sævities morborum, & inexorabile fatum !
Sed propria inceſſit vates acuitque cupido,
Quæ patriis cantata modis, cantata Latinis
Verjuſi, manibuſque arrepta oculiſque fruendi.
Ille autem ſævo moriens addixerat igni
Carminaque & docti pariter genus omne laboris;
Scilicet extremam queis importuna vetabat
Sors adhibere manum, tenueſque abſtergere nævos.
Sic quem olim Vatem divinâ carminis arte,
Mox eundem rigidâ cenſuræ lege ſecutus.
Publica ſed veriti peccare in commoda Fratres,
Ac cineri prolem indignam miſcere paterno,
Legem audent & juſſa viri reſcindere iniqua.
Funereo prærepta rogo ſpolia ampla tuentur;
Vindicibus curis orbique ævoque laborant.
Hæc Patriæ, hæc illis ſolatia mortis acerbæ,
Æterni decora ingenii. Quàm rara ſupremo
Munere tergemini conſpirat gratia Fratris,
Dulces partiri curas, operumque labores !
Ille, vicem accelerans extincti implere clientis,
Purpureo ſacrata offert monimenta Patrono;
Fraternis ex quo vivum jubar allinit umbris.
Præclaræ effigiem mentis, ſtudiique magiſtram
Inſoliti ſpeciem, latebroſæque intima vitæ
Facundo præfixa operi mirantibus offert
Fratrum alius; majora fide, veroque minora
Concinere, & meritis gaudens ſuccumbere tantis:
Plurima commendat quem, fallere neſcia, teſtem
Relligio; Naturæ opulenta Artiſque ſupellex
Inſignit ſcriptorem, ac gemmeus eloquii fons.
Autori laus ipſe tamen certiſſima, laudes
Inſcriptus Supèrûm, & ſummo Liber æquus Olympo,
Aſtrorumque flagrans radiis auroque coruſcus.
Nec minus & reliqui, dudum quos Fama repoſcit,

Vivaces fetus & pulchro ſanguine digni,
Jam ſacram exornent, opera immortalia, cedrum.
Hic te adeo, Lodoïce, vocat labor : hæc tibi cura
Præcipuè incumbens, fidos inſtigat amores
Orba fovere ſinu fraterno, ereptaque cladi
Pignora magnifico dotata educere ſumptu.
Terrenis ceſſere opibus, Cœloque morantur,
Qui licet, ac mundo ſeſe abjunxêre profano,
Qui Fratres ſuperant gemini. te clara vetuſtas
Verjuſi columen generis reſpectat, & ampli
Nominis heredes ventura in ſecula mittet,
Vindice te, Proavûmque altos cumulabit honores.
Liligeram ſedem, Themidis ſublime tribunal,
Inſedere alii ; tantis & Curia princeps
Præſidibus latè Pariſinâ ex arce clientes
Per populos ſua jura dedit, longeque tremendo
Armavit gladio regalem in crimina libram.
Virgineis alii templis (quæ maxima genti
Celtarum, & lectis delubra auguſta Miniſtris
Sequana obit) Regum Dominæ Matrique Tonantis
Addicti, ſanctæque illuſtres munere ſortis,
Doctrina & pietate graves. Myſtaſne renarrem,
Crebra Matiſconis ſacro quæ lumina cœtu
Effulſere ? genus cenſu cùm ritè ſuperbo
Myſtarum, antiquos & nobilitatis honores,
Lugduni in morem ſolita explorare Matiſco.
An, quos militiæ (Templi dum nomine clarus,
Barbariæque armis invictus floruit Ordo)
Adſcriptos Equites, titulisque inſignibus auctos,
Fortibus egregios factis, longinqua tulêre
Secla, tuo jamtum celebratos nomine dicam ?
Et ſtirpis laus ampla tuæ, qui ſtrenuus olim
Auroram petiit ſacris Verjuſius armis,
Dum ſceptro Indigetis Lodoïci Francia cœlum
Tangeret. Imperii curas arcanaque fido

Henricus Verjuſius à Balduino Imp. Conſtant. miſſus ad S. Ludovicum Regem Legatus.

Geſtans ille ſinu, Byzantinique Miniſter
Auguſti, Francas rediit Legatus ad oras.
Virtutemque Artemque probans, Henricus Eoa
Occiduaque idem pariter ſpectatus in aula eſt.
Quo propiora ſequar verſu, cultuſque Parentis
Eximios? multâ ingenii quos arte lepores
Imbuit? aſſiduo felices munere curas
Dulcibus impenſas Natis, ſeu fingere linguam,
Seu mentem a teneris; Naturæ ingentia cœpta,
Virtutumque ſatu lætos abſolvere mores?
Te decorant generoſæ Artes, primiſque ſub annis
Lyncea vel ſummis habilis Prudentia rebus.
Finitimos tereti ſuſpendas plurimus ore,
Nec peregrina ſonans, populos; & civis haberi
Communis linguâ evincas. Aulaſque ſuperbis
Ritibus inter ſe adverſas dextro inclytus uſu
Concilians, uno libatas undique dotes
Pectore, nec ſolito contractas fœdere jungis.
Principibus quæ jura, tenes, quiſve ambitus, & quas
Spes animis foveant; quo ſe omnia cardine vertant.
Verùm intacta Fides, magniſque exercita fatis
Virtus, & claras cumulans inſignior Artes,
Europam meritis, famâ complectitur Orbem.
Nunc & fraternæ ſpargis cum ſemina laudis
Sollicitus, longoque ſequaces agmine libros;
In ſtudia & curas Germano impenſa redundat
Hæc, Lodoïce, tuas, & mutua gloria ſurgit.
Verjuſi Manes, ſi quid mortalia tangunt
Vos decora, æterni felices luminis aurâ;
Officiis gaudete piis, Fratrumque ſupremis
Muneribus dignas læti perſolvite grates.
Ac dum ingens certat vatum Chorus ultima dona
Congerere, & lauros tumulo depangere ſacras;
Ne properante manu ſparſos contemnite flores,
Candida quos Pietas & fratribus æmula jactat.

CAPUT JOANNIS IN DISCO.

Hoc crudelitati ferculum debebatur...

Intuere, Rex acerbiſſime, tuo ſpectacula digna convivio &c. Ambroſius lib. 3. de Virginibus.

HEu geniale nefas! heu diri menſa Cyclopis!
Sanguine quis latices, cædem miſcere choreis
Inſtituit, Vatiſque impendere fata Tyranno?
Funere Natalis colitur: Veneremque ſecutæ
Exultant Furiæ, facibuſque incendia junctis
Conglomerant. Timor, Ira, Dolus miſcentur in unum.
Nata procax, inceſta Parens, concordibus ambæ
Graſſantur ſtudiis; optatum in munere crimen
Dimidio anteferunt regno: ſuffragia cædis
Fert ſaltatricis fautor conviva puellæ.
Concilium infelix, & cui ſe nulla probarit
Inſontem Virtus! Bacchanti grata catervæ,
Aurea quæ tumido geſtit laſcivia cultu.
Criſpa comam, fucata genas, ſimul ore renidens,
Limis & vibrans oculis, fractoque per artem
Ludere docta gradu; molles muliebribus armis
Inſidiiſque viros & lubrica vertere corda
Gaudet ovans, victrixque obſcœnâ regnat in Aula.
Corruptis inhiant animis; blandoque puellam
Murmure, diſcumbens ſtratis fulgentibus agmen
Proſequitur: ludoque Herodes præmia dicit,
Quæcunque audaci conceperit improba voto.
O temere promiſſa fides, jurataque dona!
Mendax relligio, & ſceleris velamen inane!
Flagitii pretium eſt facinus. Flos ille pudoris,
Flos Baptiſta virûm, cœleſtique editus ortu,
Famoſæ cadit arbitrio: manibuſque protervis

Auguſtum

Auguſtum data præda caput, lacrymabile ferclum.
Nempe tuæ caput hoc cœnæ, Teterrime Regum,
Debetur, fumanſque cruento á carcere miſſus:
Et lictore agitas convivia digna miniſtro.
Jam tragicæ illatum menſæ, quò, Barbare, feſtis
Inſatiata epulis crudelia lumina paſcas.
Conſcius inſtructi ſceleris, fraudiſque nefandæ,
Quin ſcenam ficti removes larvamque doloris,
Ac tacito malè preſſa ſinu nova gaudia prodis?
En age, quid ceſſas? immitem porrige dextram:
Sævities ne quâ fraudetur parte, cruoris
Purpureâ nectar digitos intermicet undâ:
Et cùm nulla ſitim ſpumantis pocula Bacchi
Hactenus explerint, totis agè faucibus hauri
Baptiſtæ abſciſſo calidum de vertice flumen.
Inviſos, en, cerne oculos, infamis Adulter,
Dedecoris certos media inter funera teſtes.
Nec verò extinctas acies vis ferrea lethi;
Sed magis averſos orbes tua, fœde, voluptas
Clauſit: & objecti conſpectu ſaucia luxûs
Involvêre gravi ſeſe pia lumina nimbo.
Quamvis inſano circumfremat ebria plauſu
Turba virûm, gratata nefas; diſcumque cachinno
Feralem excipiat, ſalibuſque aſpergere certet:
Ultrix ipſa ſui Mens conſcia ſævit, amaros
Infigens penitùs ſtimulos; laceratque flagello
Impia Tartareo cæcus præcordia tortor.
Ut tremis! ut pavitas! ut te fugis ipſe, tuumque
Nequicquam, Herodes, facinus! cæſa ora, ſacrique
Horrificant vultus. Divinæ oracula Vocis
Ecce tacent; & adhuc cœleſtis fulmina linguæ
Permetuis! pœnas occiſo judice, demens,
Speraſti eluſas, ſtratoque Heroë triumphos?
Inſtat adhuc, graviuſque tuos obturbat amores
Cenſor, & infandum vocali ſanguine crimen

Exagitat Vates : oriſque ſilentia clamant.

MOSIS ELOGIUM

Ex Cap. xi. Epist. ad Hebræos à verſu 23. ad 29.

Fide, Moyſes natus, occultatus eſt à Parentibus ſuis, eò quòd vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt Regis edictum.

FORMOSUM Amramus puerum, Jocabedaque conjux
Ut vidêre, Fideſque animos formidine preſſos
Erexit; Pharii ſpreverunt juſſa Tyranni
Barbara, ſollicitique infantem aluêre parentes,
Ægypti in cladem natum, populique ſalutem,
Quem Deus eximio jamnunc ſignaret honore.
Flumine ſublatus Moſes, atque inſitus Aulæ,
Fortunam in magnam Regiſque ad ſceptra vocatus;

24 Fide Moyſes, grandis factus, negavit ſe eſſe filiũ filiæ Pharaonis.

25 Magis eligens affligi cũ populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem.

26 Majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum, improperiũ Chriſti. aſpiciebat enim in remunerationem.

Mox tamen, [24] ut plenis adolevit conſcius annis,
Corda Fide egregiâ firmans, probriſque gravatos
Iſacidas repetens, natam Pharaone parentem
Ultro abjuravit, ſpes contempſiſſe ſuperbas
Magnanimus. [25] conſorſque Piorum indigna ferentum
Maluit extrudi ſolio, quam gente profanâ
Gaudia miſcere, & falſi ſe nominis umbrâ
Splendidus oſtentans, Phariâ dominarier Aulâ.
[26] Scilicet oblato gazæ Memphitidis auro
Opprobrium antetulit Chriſti, ſordeſque ſacratas;
Præſago quem jamtum animo cernebat egentem,
Nudatum, indecorem; noſtri quando exuit illum
Mirus amor, patrioque opulentum abjecit Olympo;
Pauperie ut placitâ, probriſque immanibus emptos
Theſauros Superûm, & Cœli cumularet honores
Terrigenis, proprioque heredes ſanguine regni
Scriberet ipſe ſui, atque æternâ ſorte bearet.
Tanta, Fide arrectus, ſpectabat præmia Vates.

27 Fide reliquit Ægyptũ, non veritus

Inde pedo ſceptrum, deſponſaque regna [27] Canopi
Exilio mutare libens, Madianis in arva

Conceſſit, rediitque animis cœleſtibus auctus.
Horribilem ſævi expavit nec Principis iram,
Abramidûm Vindex; aſſertam compede gentem
Ductor agens, jam totâ Ægypti mole premendus:
Vel cùm terrificas rapiens per aperta quadrigas
Fulmineus Pharao, totque agmina quadrupedantum
Cominus urgerent Erythræi ad littora Ponti.
Certus inaſpecti reſponſo Numinis ibat,
Ceu Domini coràm fulgentia cerneret ora;
Promiſſum, nec ſpe dubiâ, diſcrimine ſummo
Auxilium expectans; [28] & jam graviore periclo
Defunctus, dirâ quando ſub nocte ſatelles
Numinis, ultrices Ægypto exprompſerat iras.
Quippe Fides ſacris communem avertere cladem
Inſtituit, mediis cæſo in penetralibus agno:
Cujus ut affuſo ſignatos ſanguine poſtes
Primigenûm latè Vaſtator viderat Ales,
Limina tranſiliit ſancto defenſa cruore,
Hebræum innocuæ vetitus ſe immittere genti.
Alma Fides [29] pelagi mortalibus invia plantis
Recluſit ſpatia, & ſiccô dedit ire profundô,
Arentis quo more ſoli calcantur arenæ.
Ut ſolido adſtantes hinc atque hinc marmore muros,
Undoſos inter cumulos fugientia duxit
Agmina mille virûm, Moſemque Deumque ſecuta;
Et turbam imbellem, materna ad pectora preſſos
Aut lateri hærentes pueros, teneraſque puellas.
Aſt eaſdem tentare vias, & non ſibi apertos
Cum Phariis auſum Pharaona irrumpere fines,
Unà omnes Erythræ abſorpſit ſpumantibus undis
Immenſum, & populo & Regi commune, ſepulchrum.
Fatalis Virgæ imperium Sinus audiit: & quâ
Vi ſteterant tumefacta, repentè in ſe alta reſidunt
Æquora, purpureoque minantes aggere fluctus
In medium evolvunt collapſis molibus alveum.

animoſitatem Regis. Inviſibilé enim tanquam videns ſuſtinuit.

28 Fide celebravit Paſcha & ſanguinis effuſionem, ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.

29 Fide tranſierunt mare rubrum tanquàm per aridam terram. quod experti Ægyptii, devorati ſunt.

LEONARDI FRIZON

E SOCIETATE JESU

POEMATUM

PARS SECUNDA;

THEANDRICON LIBROS TRES

COMPLEXA

TOTIDEMQUE PATHENICON.

ERUDITO LECTORI.

Quod in primo totius operis aditu ſtatui, ſplendidè cum Poëſi Chriſtianis argumentis convenire; id ſane tibi, Lector Erudite, perſuaſum confido; tum verò ſententiam hanc noſtram in Theandricis maximè Parthenicisque valere; quibus nihil aut eſſe aut fingi poſſit, vel ad majeſtatem auguſtius, vel ad elegantiam ſuavius, vel ad varietatem copioſius, vel ad motum omnem accommodatius. Quare pauca tantùm hîc admonebo: ac primùm Οἰκονομίαν *paſſim à Græcis Patribus vocari divinam humanæ aſſumptionem naturæ. Sic autem inſcripto carmine præcipua quæque capita ſum complexus, in Theologiæ ſcholis tractari ſolita* de Incarnatione*; ſed ita ſubactis mollitiſque difficultatibus, vix ut ſentiantur. Quanquam hominibus Theologiæ non initiatis apertiora, quæ ſequuntur, expeditiuſque decurrenda videantur Poëmata. Ceterùm omnia ſingillatim perſequi ad Chriſtum ſpectantia, nec rerum amplitudo, neque anguſtia temporis ingeniique patitur. Primo quidem carmine Theandrica res univerſa conglobatim proſpicietur: ac deinceps, ad Chriſti necem, quæ præcipuo ſunt Eccleſiæ cultu conſignata. Cruciatus Poſthumaque myſteria libro ſecundo, Effata* VII. *ſuprema tertio referentur. Jam quædam ex profeſſo, & quaſi ore pleno canuntur; breviùs, atque ex occaſione, aliis alia intexuntur, nec modò Theandricis Theandrica, ſed etiam Parthenicis, ob ſummam Filii Matriſque conjunctionem. Suus quoque & Theandricis & Parthenicis hexametris quartus eſt liber ſubjunctus in tertia parte lyricus. De Parthenicis nonnulla ſpeciatim ſuo loco exponentur.*

THEANDRICON

LIBER I.

SACRA OECONOMIA
SIVE
HUMANÆ A DEO NATURÆ SUSCEPTIO.

DIVINI ſeries arcani, & myſticus ordo
Jam tandem evolvit ſeſe, viſuſque tremendis
Mortales adytis caſtoſque humileſque receptat.
Imperioſa Fides, captivæque ardua Mentis *1. Corinth. c. 10.*
Obſequio inſultans, ſubluſtri nubis amictu
Septa viam juxta ſtetit; admovitque flagrantem
Lampada, & umbroſos docuit penetrare receſſus.
Quâ duce ſublimes infert Sapientia greſſus,
Tota Deo ſuſpenſa, & inenarrabile pleno Theologia.
Ore agitans Numen, clarum hinc nomenque decuſque

Q iiij

Alma gerit. Pindum ſupra, ſupraque Lyceum
Emicat in Cœlum, Naturâ major & Arte.
Nec tacitis contenta modis, propriaſque tuendo
Paſcere delicias ; mox & cœleſtia terris
Viſa refert : fructuſque altæ monimentaque curæ
Dividit in geminum chartis reſonantibus axem.
At non hîc, ſolito argutæ de more catervæ,
Grandia ſenſa rudi per humum ſermone trahentis,
Cum ſtrepitu & rigido pugnam ciet aſpera ferro.
Hîc placida, excuſſo rixoſi pulvere campi,
Incedit, ſolidoque adamante nitentibus armis.
Splendida Jeſſeï affectat veſtigia Regis,
Enthea plectra ſequens ; teque, ô clariſſime Proſper,
Proſper Aquitanæ ſoboles & gloria gentis,
Totque, ævo meliore, Patrum capita alta recenſet,
Magnifico pulchrum ſtudio meditata laborem.
Talibus exemplis accenſum afflare clientem
Geſtit ; & ipſa viam, cultus induta ſacratos,
Læta præit. viridem cedro è Libanitide ramum,
Nexaque coccineæ foliis redimicula vittæ,
Temporibus dat circùm ; & inexplicito labyrintho
Cœruleam ætheriæ pallam inſcripſere figuræ.
Dextræ inſertus honos, miris liber undique circùm
Effulget ſignis ; niveique apparet imago,
Sed roſeus cum lacte cruor quam diluit, Agni.
Sic tenues inter nimbos, vibrantiaque aſtra
Arriſit diæ ſpecies objecta Magiſtræ,
Utile jucundo miſcentis, forte decoro.
Illa polo delapſa, gravemque ad ſacra Camœnam.
Ducit ovans, ſenteſque docet floreſcere acutos.
Agglomerant ſeſe ardentes, operique miniſtrant
Permiſtis Charites Geniis, pictique Lepores :
Et ſuperadveniens Pietas, medioque coruſcus
Agmine fervet Amor, rutiloque opus imbuit auro.
His accincta choris, grandes Sapientia curas

Molitur, linguâque ciet dextrâque laborêm ;
Seu calamo, ſeu voce refert ſpectabile Numen.
Jam Natum, ætherii gremio ſolioque Parentis
Summiſſum in terras, commercia noſtra petentem,
Exequitur : jam conſilii cauſaſque modoſque
Digerit ; humanæ conceſſa piacula proli,
Juraque muneraque, & rerum miracula paſſim
Siderei adventum Regis teſtata per Orbem.
Pulſa ſuperſtitio, ſimulacraque vana Deorum
Strata ſolo. Crux Cæſareis impoſta coronis ;
Crux aris elata ; Crucem Capitolia adorant :
Deviĉtuſque, jugo ſubiit poſt aſpera Mundus
Prælia, & invalido potuit Dux agmine Chriſtus
Proterere inſanas vires, animoſque ſuperbos,
Et cultus rigidos ſanctorum imponere morum.
Undique purpurei generoſo ſanguine Teſtes,
Nube velut factâ, condenſo examine fulgent,
Qui populorum alacres Regem Regumque Magiſtrum
Pulchra canant, Fidei auctorem, per vulnera JESUM.
Chriſticolûm arbitriis vertique regique fatetur
Natura, & nutus ſenſit venerata potentes.
Vix Domini audito tremefactæ nomine peſtes
Diffugiunt : trepidis horreſcunt Tartara monſtris :
Corporibuſque atri ceſſere animiſque Tyranni.
Debita quæ Chriſto converſi præmia Mundi,
Pignoraque, antiqui celebrarunt carmine Vates.
Secula tu revocans, ſanctæ Regina palæſtræ,
Excutis Abramidûm faſtos, oracula pandis ;
Præcipuè incenſis pulſanti ſidera votis
Quæ reſponſa Viro prænuntius edidit Ales,
Fatorum Interpres Gabriel ; ſignataque CHRISTI
Tempora, ſeptenos implexis orbibus orbes.
Judæo ſceptrum generi tum denique raptum
Cùm patrio venit demiſſus ab æthere Vindex,
Gentibus expectata Salus, longumque gementis

Chriſti adventum & divinitatem in Judæos & Gentes probat mũdi converſio &c.

Daniel. 9. Hebdomades LXX.

Gen. 49.

Compede ſub Stygia miſeræ ſpes publica Terræ.
Heu cæcæ Iſacidûm mentes ! heu ſaxea corda !
Hoſtili præſentem odio vexare Theandrum
Supplicioque auſi, cæleſtia dona ferentem.
Ut diram ulciſci properarint omnia cædem ;
Tot ſceleris culpaſque ſimul, pœnaſque ſequaces,
Excidium Solymes, auguſti incendia Templi,
Exilia, errores, furias, genus omnia in unum
Fulmina torta refers, & non placabile Numen.
Væ dignis, quos ipſa Salus damnetque prematque
Luc. 2. Exitio ! nempe ancipiti diſcrimina Chriſto
Fecere ; inque ſuam vulgo vertêre ruinam,
Quem Natum Genitor relevando addixerat Orbi.
Ortus Chriſti non ſuſpenſus ab Adami peccato.
Quanquam inconcuſſo venturum haud ſeciùs Orbe
Tradis, Adamæo nec tantum à crimine munus
Inveᴄtum, aut noſtræ ſupremum gentis honorem
Funeſti accitum opprobrio lapſuque Parentis.
Quippe Deo, æternis meditanti ſæcula curis,
Chriſti primus amor, rebuſque hæc cauſa creandis
Maxima. certe operis meruit præſtantia, & omnes
Unius in laudem ſuaſit procudere formas.
Coloſſ. 1. Hunc Superis, hunc Terrigenis Finemque Caputque
Omnipotens ſtatuit : pulchrorum exempla petita
Ioan. 1. Hinc operum ; ex illo ducta omnis Gratia fonte,
Gloriaque, huc pleno refluens exercita curſu.
Fœdifragi ne quid ſe inſania jactet Adami
Rerum incremento, & ſacros ſibi vendicet ortus :
Cui non ſe, ille gerens hominem Deus, at ſua debêt
Uulnera & indignas mortali in corpore pœnas.
Primigenam ante omnes voluit Pater edere fœtus.
Deiparæ Virginis immunitas ab originalis etiam peccati debito.
Hinc adeò & Magnæ decus inviolabile Matri
Aſſeris, & cunctæ removes contagia noxæ.
Fatali excluſam pacto, Monſtrique priorem
Letiferi aſpectu, conjunctam Prole Parentem,
Rite doces. Charitum effuſo ſic munere plena,

Primitias Nati ex meritis tulit aurea Virgo,
Præcerpſitque ſuos fructus. ita Numinis alti
Digna Parens, nullamque trahens ab origine labem,
Non tenuem nævum, aut inviſi criminis umbram;
Undique perfecta, & maculæ Sponſa inſcia prorſus
Cantic. 2. 4. 6.
Enituit, niveæ in ſpeciem formoſa Columbæ.
Hæc quondam cecinere Patres: mox ille Tridenti,
Chriſtiadûm inſignis collecto flore, Senatus
Annuit: exortemque ſonant Oracla Puellam,
Confuſo exceptam primævæ Mortis acervo.
Nec verò, antiquis ſuperaddita jura, novaſque
Pro Maria leges, Tarpeiaque fulgura Summi
Parcis Alexandri, & tonitrus agitare minaces.
Illuſtrem, & Mundi nactam ſuffragia cauſam,
Sidera nec dubiis firmant quam conſcia ſignis;
Auctaque multiplici Dominæ ſollennia cultu,
Communes Matri ac Soboli defendis honores.

Cõſtitutio Pontificia Alexandri VII. pro immaculato B. Virginis conceptu.

Biſgenitum auguſtâ Unigenam quis origine narret?
Seu quâ, Luciferi ante ortus, exordia mundi,
Supremum Genitor ſanctæ inter lumina mentis
Eloquitur Verbum; ſeu quâ Sponſam almus obumbrat
Spiritus; afflatuque pii fecundus amoris,
Virgineo tenerum fingit de ſanguine corpus.
Nec fetum ille rudem, vulgi de more, Parentis
Concreſcentem utero paulatim excudit & aptat,
Formam operi bruto inducens. ſimul omnia ſummi
Expolit Artificis manus, ornatamque beato
Sedem animo, penituſque illapſo Numine complet.
Hoſpitio neque ſucceſſit Deus advena, ut aulæ
Infert ſe Princeps. major proprio incola tecto,
Parſque opifex operi ipſe ſuo ſe innectere gaudet.
Unus ſtat naturâ & ſimplex duplice Chriſtus.
Quippe Deo effultus, jam non ſuus, inque Tonantis
Sortem adſcriptus Homo, & jura in meliora redactus.
Quæ ſpatio immenſo disjunctas fibula formas

Verbi æterna generatio.

Chriſti productio; Naturæque illius humanæ, ſingularis atque ex omni parte mirifica efformatio.

Divina Hypoſtaſis.

Cùm in forma Dei eſſet.... formam ſervi accipiens. Philip. 2.

Conſeruit? Verbo corpuſque animamque revinxit?
Terrificos nexus, & inenodabile vinclum
Solerti venerans tentat Sapientia dextrâ,
Et docto adnitens, quà fas, animoſa periclo.
Inde alia ex aliis ſacrorum arcana moventur:
Naturam ut fragilem nova per connubia Verbum
Adſcivit; largâ veniens cum dote, viciſſim
Quid ſegetem in meriti, ac varios Soteris in uſus
Suſcepit? quid, multa Deo cùm indigna ſubiret,

Decorum in illa quoque abjectione, aſſumendiſque naturæ mortalis defectibus ſervatum:

Reſpuit illæſi probris ratio alma decori:
Quàve tenus valuit decreſcere, nil vice rerum,
Nil mutata habitu Majeſtas, ſemper eâdem
Sede manens, damni impatiens, haud indiga lucri.
Funditus Erroris nebulæ, veſtigia Culpæ
Abſunt, & pigro deformes agmine Morbi,
Defectus membrorum, oriſque inamabilis horror.
Nulla intus fœdo conjurat turba tumultu:
Non illi, ſubitam rapiens in Fomite flammam,
Mollibus illecebris aut extimulata Cupido,
Injuſſa aut brutis erumpens motibus Ira.

Tranquillitas Chriſti cum agitatione voluntaria:

Ipſe potens dominuſque ſui, laxatve premitve
Chriſtus agens animi faciles cæleſtis habenas,
Invitâ nil mente ferens. Diſcordiæ imago
Si quando alternis ſurrexit turbida curis,
At pugnâ in mediâ Pax & Concordia regnat,
Infera dum ſuperæ cedit paretque voluntas.
Externâ quid non idem vi paſſus acerbi?

Iſai. 53.

Hanc quoque vim tulit ipſe volens, viduſque dolorũ.

Beatitas animæ cum triſtitia & dolore.

Inſolito adverſas componit fœdere partes;
Delicias animæ felicis, & ubere Cœli
Ambroſio ſaturæ; mœrorem & cordis amarum,
Letiferum, horrendum, ac laceros tormenta per artus.
Ah! ſenſum fugiens, tacito ſubducta receptu
Arcem in tranquillam Mentis, divina Voluptas
Hæret ſummo apice; & liquido priùs agmine torrens

Copia lætitiæ ruere in præcordia ceſſat ;
Nota vel exilis ſtillæ ſolatia parcit.
Ceu, quem prævalido frænarunt objice moles,
In ſe amnis redit, & varios tumet actus in orbes.
Aut (propiora loquens,miro ut miracula facto *Joſue* 3.
Æquiparem) arcanâ veluti compreſſus aquas vi
Jordanis ſtetit, inque caput revolutus, & altos
Plurimus undarum in cumulos monteſque coactus,
Suſtinuit ſeſe ; atque educto gurgite in auras,
Ipſe agger ſibi marmoreus, nudoque pependit
Inferiore alveo, ſiccamque fefellit arenam.
Nunc agè, quo tandem implicitæ concreſcere nodo Libertas cum impotẽtia peccandi.
Diſcant, & pactis ſocialibus oſcula jungant
Splendida Libertas,& nulli obnoxia culpæ
Conditio, jamque aſpectu dignata beato
Numinis, æternumque immobilis ? undique tutæ
Advigilat cuſtos animæ, connexa Dei Mens.
Nec minus intereà, patuit quà limes Honeſti,
Partem in diverſam licuit ſe flectere Chriſto.
Curriculo in primo, atque inapertâ Virginis alvo,
Filius æterno æquævus comparque Parenti, *Hebr.*10 & 12.
Ingrediens, biviæ adſtiterat capita æmula vitæ,
Arbitrio ſubjecta. Oblatos ſprevit honores,
Gaudia, opes : ignominiam, ſordeſque, Crucemque
Arripuit ; medioque receptam in pectore legem
Figere amans, mandata libens graviora peregit,
Nec veniam expoſcens facilem, nec juſſa moratus.
Exorare Patrem, Cœlique educere caſtris *Matth.* 26.
Fulmineas acies potuit ; ſua vertere fata,
Et quæ circumſtant vario diſcrimina caſu ;
Indictæ proferre diem, aut accerſere mortis ;
Delectuque operis placito, finiſque decori,
Promerita aggerere, & fas immortale paciſci.
Sic, quanquam patriâ moriendi lege tenetur,
Ultro animam ponit CHRISTUS, ſeque immolat ultro. *Ioan.* 10.

I, latebras ſcrutata, Deique immane profundum ;
Perge, aliam reſeca litem, Sapientia : & aptum
Libera poſtquam intra gyrum dimenſa Facultas,
Dein geminæ inter ſe certantia jura Sororis
Miſericordia cum juſtitia. *Pſal.* 84. Concilia. Cœlo hinc niveis Clementia bigis,
Purpureo hinc Aſtræa venit ſuper obvia curru,
Virtutum & Charitum circumvolitante catervâ.
Quæ, miſerante Deo, quàm juſta piamina Chriſtus
Theandrica merita. Solvat, & impenſo pretium ſcis dicere dono ;
Immenſum pretium, haud ullo reparabilis auro,
Terrarum quo aſſerta Salus, Genteſque redemptæ.
Scilicet hanc divina viro conſortia præſtant
Vim meriti. Naturæ humili conſpirat amicè,
Totum operi infundens numen, præſentia VERBI.
Qualis ubi inſitio ſilveſtrem callida truncum,
Impoſitis oculis docilem manſueſcere, vertit
In melius, juſſitque novos ſoboleſcere fœtus ;
Miratur ſocios peregrinæ frondis honores,
Lætaque felici creſcens arbuſcula ramo,
Et jam conjugio blandos imbuta ſapores
Eminet in cœlum, nemoris decus atque voluptas.
O Terræ, ô Cœli commercia ! protinus ambæ
Communicatio idiomatū. Uno impermiſtæ coaleſcunt corpore partes.
Sol vili adſtringens ſua condit lumina limo :
At teſtæ, incluſus, radiis jubar allinit aureis.
Ergo humana Deus patitur ; naſcique morique,
Hebr. 2. Ætherei cives infra dejectus Olympi,
Suſtinet : auguſto redimitus honore viciſſim,
Ac Superis prælatus Homo divina capeſſit :
Subjectumque ciens orbem, non ille locorum
Limitibus, rapidique arcetur finibus ævi.
Sap. 8. Cuncta ſimul ; pictâ quæ quondam in veſte ferebat
Textilibus ſimulata modis, majoris & ipſe
Pontificis ſimulacrum, & Chriſto prævius Aron ;
Epheſ. 1. Cuncta in ſe, nec fictum & inani pondere Mundum,

Colligit inſtaurata Deique Hominumque Sequeſter.
Et Reus & Judex, idem, Patronus & Actor; Varia Chriſti munia.
Rex, Famuli ſquallens habitu; pariterque Sacerdos
Victimaque, æternam letho peperiſſe Salutem
Terrigenis gaudens, ablutâ ſanguine noxâ.
O Amor! ô Virtus, atque inconfuſa Poteſtas!
Cetera quid relegam decorum faſtigia longo
Carmine pervolitans, fecundaque ſemina laudum?
Magnificas latè dotes, atque inclyta Chriſti
Nomina, Legiferique novi, Vatiſque Magiſtrique,
Acribus & curis, & duro geſta labore?
Tam varias rerum facies, opera ardua, necdum
Aligeris ſat nota Choris gentique beatæ?
Dum loquor; en, volucrum ſonitus haurire rotarum
Hîc videor, ſtellantum oculis, & fulgure opaca
Nubila rumpentum; quales Euphratis ad undam *Ezech. 1.*
Obtulit attonito ſpectandas Gloria Vati,
Implicitaſque ſibi penniſque ardentibus aptas,
Intus agente Deo, & ſanctas animante Quadrigas,
Queis Victor domito ſubvectus in Orbe triumphat. *S. Auguſt. lib. 1. de conſenſ. Evang.*

BETHLEMIUM

STABULUM.

DUM chorus Aligerûm bipatente effuſus Olympo,
Paſtorumque manus, Regeſque Oriente vocati
Bethleo accelerant Stabulo, cunaſque jacentes
Certatim votiſque colunt, doniſque frequentant;
Vos quoque mirandi læta ad ſpectacula partûs
Ire decet, Vates; Parnaſſi horrentia ſaxa
Exoſos, natale Dei ſuccedere in antrum.
Huic Phœbea Claros, Pataræaque regna ſileſcunt;
Fallaces tripodum preſſere oracula Delphi.
Hunc Solyma, arcanis cæli gens conſcia fatis,

Prodidit, ac totæ Superûm ſonuere cohortes.
Et vos afflatâ propiùs jam Numinis aurâ
Heic canite ; & viridi feſta inter carmina lauro
Spargite adoratam, Bethlea mapalia, rupem.
Omnia Bethleæ cedent miracula laudi.

Regifico ſeſe luxu picta efferat Aula,
Parietibus cenſus populorum induta ſuperbis ;
Arduaque extremo devectas orbe columnas
Tecta premant, Libanique arbos & Hymettia tigna :
Textilibuſque auri radiis, crebroque pyropo
Stellati faciem referant laquearia mundi.
Explicet illecebras, mollique nitentia fuco
Gaudia mille trahens, toto licet ore Voluptas
Rideat, inverſumque effundat Copia cornu ;
Atria Majeſtas teneat, niveaſque curules
Purpureis inſignis Honos circumvolet alis.
Contrà informis Hiems, nimboſos aſpera vultus,
Et glacie hærentes nivibus conſperſa capillos,
Ac rigidus Boreas immanſuetuſque December,
Quæque ſuper ſtipulam laceris jacet obſita pannis
Squallida Paupertas, & acutis ora querelis
Exercens Dolor atque oculos triſti imbre reſolvens,
Præſepe obſideant : flatus tamen Aula remittat ;
Elatumque ſupercilium criſtaſque coruſcas
Perſica Bethleæ ſummittat Regia ſedi.

Contextas ebeno cunas Indoque elephanto
Porphyrogennetis. Cæſaribus ſtruxit Fortuna, Erythræque lapillis
Diſtinctas variique ardentes luce metalli ;
Improba quas Nutrix undantes murice verſat
Ambitio, ſceptriſque operoſa crepundia fingit.
Splendida ſed vincit longè incunabula nudum
Præſepe : & vilis baccata monilia vincit
Faſcia, lacteolum quæ circùm amplexa Puellum.
Suavius enituit ſtramen violâque roſâque.
Sordibus æternos jam relligionis honores

Allinit,

Allinit, auguſtoque ſacrat Deus omnia tactu.
Felix ô ſtabulum, felix, quod prætulit altis
Ædibus Herodis, Romaniſque arcibus Infans!
Felices, Tyrio, panni, quos prætulit oſtro!
Atria Bethleis cedent Salomonia caulis.
O ſtabulum, jam non ſtabulum, ſed Regis Olympi
Hoſpitium, templumque Dei, ſpecus æmula cælo!
Virginei Rex ille gregis, nive purior Agnus,
Heic tener, ah! duro nimiùm ſtabulatur in antro; Apoc. 14.
Confectas macie & vaſtis erroribus actas
Agnus oves tuto revocans Paſtorque receſſu
Subjicit ambroſiam ſaturis præſepibus eſcam.
Atque idem rabidoſque lupos avidoſque dracones
Vicit, & ima fugâ trepidos ſub Tartara adegit.
Non ita Jeſſides, urſum puer atque leonem
Hædorum in morem fortis laniare, Giganti
Præluſit, ſceptroque pedum mutare paravit.
Bethleo ceſſit Davidica Turris Ovili.
Creta Jovem latebris, materni conſcia furti,
Foverit æriſonos inter Corybantas alumnum
Oleniæ venerans capræ, Idæoque Tonantem
Ad ſuperas antro mendax eduxerit arces.
Criminis inde ſatus, fecundaque ſecula probri:
Seu claram, gemino reptatam Numine, Delon;
Seu Baccho inſignes, inſignes Hercule Thebas
Fabula decantat, vanos & conſecrat ortus;
Ac nimiùm Patri ſimiles culpamque per omnem
Sectatos famoſa Jovis veſtigia Divos.
Majorem, extruſâque Deûm farragine denſâ
Haud fictum cæli Dominum, rerumque potentem
Virgineus pudor & patriæ lux candida Mentis
Progenuit, ſecli Autorem melioris, & Orbi
Ardua virtutis dare natum jura Puellum.
Bethleo Latium decedet Pantheon Antro.
Promiſſi jam olim Ducis alto à ſanguine Judæ,

Principis æterni ſolium, infantiſque Magiſtri
Sella humilis, Præſepe, Deique ignobilis Ara!
Ad te Cuſtodes ovium, lætiſſima turba;
Ad te munifici veniunt terno agmine Reges,
Suppliciterque ferunt ſtellantibus oſcula cunis;
Aurea dejectis advolvunt ſceptra coronis.
Inclyta Bethleo Capitolia cedite ſaxo.
Undique Luciferi primo ſurgentis ab ortu
Uſque ſub extremum cæli revolubilis axem
Concurrunt populi: nec Gymnoſophiſta moratur
Memnonias gentes, Druidum nec pulpita Gallos.
* Platonis: Socratici lugent deſerta umbracula * Cycni.
Audit uterque Orbis Bethlei oracula Verbi,
Delapſæque adſtant ſupremo ex æthere Mentes.
Nec me ſiderei tantùm concentus Olympi,
Quantùm humilis rapiat teneris vagitibus Infans.
Attica Bethleæ concede Academia Mandræ.
Non ibi ventoſo bullas Stoa turgida faſtu
Jactat, & arguti pugnax ſonat ira Lycei.
Cœleſtis latet obducto Sapientia velo,
Et tacitâ cor voce petit: vagitibus ardens
Bethlei Infantis Pitho divina perorat.
Nil mutum in ſtabulo: vocaliaque antra beatam
Pauperiem & ſtultos mundi pereuntis amores,
Felices ignominias, ſuavemque dolorem
Pannique ſtipulæque docent, tremebundaque membra.
Romula Bethleæ decedite Roſtra Cavernæ.
Quale ſatellitium magna ad prætoria noctem
Pervigilans, decus ac tutamen Principis, omnes
Circa aditus vallo telorum effulget aheno;
Aut quales nitidam penetralia ad alta cohortem
Purpurei agglomerant Proceres, ſoliumque coronant:
Dulcibus excubiis tales pulcherrima curas
Heic agitans, rutilis Cuſtodia flagrat in armis.
Caſtra Dei sũt hæc. Gen. 32. Caſtra hæc illa Dei. Sed opis non indiga, & ipſo,

Quæ Puer omnipotens inſedit, Numine tuta,
Spelæa officio celebrans exercitus ales
Cælituum, cantuque ſacro feſtoque volatu
Luſtrat, & ambroſios radiis permiſcet odores.
Te Romana olim ſolenni altaria cultu
Suſcipient, & longa colent per ſecula gentes,
Prima apparentis ſtatio, Præſepe, Theandri!
Mox, ſimul humanos, opera haud manſura, labores
Extremi abſtulerint ignes; cæleſtia templa
Sidereamque petes, Superis vectantibus, * Aram. * Signum cæleſte.
Cedite Bethleæ Solymæa Sacraria Cellæ.
Namque homini partæ monimentum illuſtre ſalutis
Tranſcribet cælo Deus, in medioque locabit,
Aſtrorum ſtipante globo: ligna arida latè
Ætherio florens accendet Circulus auro.
Cedet & Europæ vector, mala fabula, Taurus
Bethleo ſua regna Bovi, volucerque rudenti
Bethleo Quadrupes. medium hæc Præſepe gemellâ
Sidera ſervabunt flammâ, radioſque perennes
Splendida cœruleis paſcent Animalia campis.
Lumina Bethleo concedite Olympia Signo.

AUGUSTISSIMUM
JESU NOMEN.

SUB cultro tener eſt Agnus: jam prima cruoris In Circumciſione.
Libamenta offert; demiſſum ex æthere Nomen
Hoc redimit pretio, tantiſque paciſcitur orſis.
Non umbram ingentis tituli geſturus inanem,
Humanæ implebit Nomen fatale Saluti.
Joſephus, graſſante fame, ſibi credita regna
Frugibus expromptis (multò quas antè repoſtas,
Struxit acervatim prudens, Augurque futuri)
Suſtinuit; populo Nilum ſupplevit alumno.
Nunniades Phariis deſerta per invia terris

Eductam Iſacidûm gentem, felicia caſtra,
Hoſtibus eripuit, propriâque in ſede locavit,
Quam Deus Abramio generi deſponderat oram,
Mellis, & irrigui præpinguem munere lactis.
Clarus uterque ipsâ magni vel nominis umbrâ;
Tum reliqui, patriam oppreſſam, duroque gementem
Servitio, quicunque armis victricibus olim
Aſſeruere jugo ; & lætam peperere ſalutem.
Verùm incerta Salus, paribuſque objecta periclis
Contigerat. nam ſæpe jiſdem mox caſibus actos
Spes nova deſtituit, paciſque breviſſimus uſus,
Cùm miſeros alii ex aliis traxere Tyranni.
At meus hic plenas Jesus mortalibus affert
Vindicias, non quæ unius ſe limite gentis
Contineant ; nec quæ peritura in corpora tantum
Exprompram, clauſamque anguſti finibus ævi
Sævitiem avertant, recidivaque fata morentur.
Principe ab hoc populos it Gratiâ fuſa per omnes ;
Corporibuſque animiſque virûm præſentia pellit
Exitia : immitis vincla omnia rumpit Averni ;
Et jam terrigenis amiſſâ in jura repoſtis
Cœlicolûm optatâ dat libertate potiri.
O Jesu auguſtum et mundo venerabile Nomen,
Omnia cui priſci concedant nomina faſtûs,
Et quæ Cecropidis & quæ jactata Latinis !
Huic, æquata ſolo disjectis oppida muris ;
Huic, populata armis regio, imperioque ſubactæ
Famoſum gentes atque illætabile nomen,
Vocale ſpolium ac titulum tribuêre ſepulcri.
Non ſic parta malis hominum atque immanibus empta
Cladibus exornant divinum inſignia Regem ;
Gloria ſed proprio venit quæſita dolore.
Nuntius hoc ſuperi Gabriel genitoris ab ore
Exceptum, magnæ retulit ſub Virginis aures ;
Mox etiam, ut Sponſum dubiis exolvere curis

Venit, inaſſueti prodens myſteria fetûs,
Magnifici cauſam ſubjecit nominis Ales.
Servator populi, deleto crimine, Jesus
Dicetur, ſanctumque feret ſuper æthera Nomen.
Sic Gabriel : ſtudiiſque, pii quotcunque ſecuti,
Nominis egregii merita in præconia certant.
Quòd Cephas inopem Solymæi ad limina templi
Haud expectatâ Claudum ſtipe donat, ut ægrum
Surgere, firmatoque jubet procedere greſſu;
Quòd morbi genus omne fugat : vi Nominis actum
Teſtatur ſummi ; haud alio miracula fonte
Profluere. Hoc terris Cœloque Ereboque verendum
Aſſiduè cantat Præco trans ſidera raptus.
Nec librum, Aureli, quondam ſapuiſſe fateris,
Cujus nulla ſibi præfixêt pagina Jesum.
Hæc adeò, Hyblæo vox nectare dulcior, & quo
Gemmati Hebræos lactavit adorea roris.
Bernardus, fandi cui mellea copia, teſtis,
Nominis effuſo latè fragrantis olivo
Dum celebrat decora. Hinc duri fomenta doloris,
Hinc pugilum vigor, hinc pinguiſſima pabula luci.
Rite coronatum radiis micat undique Nomen,
(Quale ſacer primùm ſuggeſtu Orator ab alto
Spectandum effinxit populis, caſtéque colendum) S. Bernardinus Senenſis.
Diſcutit & Stygiæ tetram caliginis umbram,
Martyribuſque animos invictaque robora præſtat.
Ignatî (poſtquam Romanâ expoſtus arenâ
Procubuit ſenior, Libycorum præda leonum)
Diſſecto carum, ut memorant, ſub pectore pignus
Aureus exhibuit ſanguis. radicibus illis
Altus amor toties repetiti Nominis hæſit.
Et nobis penitùs ſacrum ac memorabile Nomen
Dius Amor, non ille quidem flavente metallo
Inſculpat, pulchrum & viſu mirabile monſtrum ;
Ignatî ſed quo alterius fortiſſima juſſit

Corda, ſalutiferum vivo ſignum exaret igni.
Haud alio certè ſignatam Nomine baccam,
Emerita ingenti poſtquam ſtipendia bello
Proſtratique hoſtes cæloque invecta trophæa,
Crediderim ſanctæ Chriſtum promittere genti,
Candentem & puro florentem lumine baccam.
Scilicet hoc palmare datum eſt ex omnibus unum,
Teſſera ſupremæ, Nomen, pignuſque Salutis.

EPIPHANIA.

De Chriſto Regum Rege Cultuque à Regibus exhibito Prophetici Pſalmi LXXI.

METAPHRASIS.

1. JUSTITIÆ Legumque parens, Deus Optime, Regem
Rege ſatum, cui jam rerum conceſſa poteſtas,
Providus imperii juſtos effingere ad uſus,
Exemplis compone tuis; rectique ſequacem
Numine agens, ſceptris æquas da jungere lances;
2. Legibus & ſacris populum frænare clientem,
Judicioque inopem turbam recreare benigno.
3. Suſcipiant placido delapſam ex æthere Pacem,
Et reducem Aſtræam ſubmiſſo vertice colles.
Bella procul, ſceleriſque procul genus omne faceſſat;
Concordeſque homines Divis lætentur amicis.
4. Nempe humili Princeps gaudet jus dicere vulgo:
Ac, ſi quem oppreſſum ſcelerata calumnia vexat,
Conteret artificem ſceleris, fraudemque refellet.
5. Dum Sol alternos & Luna recurret in orbes,
Stabit poſtgenitis clarus, regnoque vigebit
Æterno: labem nec mobilis afferet ætas.
6. Ille etiam ſolio ſeſe demittere ab alto
Gaudebit, facilis, tacitoque ſimillimus imbri,

PSALMUS LXXI.

Inſcriptus quidem à Davide Salomoni, ſed Chriſti perſonam gerenti, verè Pacifici, Optimi, Maximi Regis ac Regum Principis.

1. *DEus judicium tuum Regi da, & juſtitiam tuam filio Regis.*
(Chriſtus in Evangelio paſſim Filius David, Regis Filius in parabola, Rex antomaſticè dicitur. ac de ipſo Gabriel ad S. Virginem; *dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus* Luc. 1.)
2. *Judicare populum tuum in juſtitia, & pauperes tuos in judicio.*
3. *Suſcipiant montes pacem populo, & colles juſtitiam.*
4. *Judicabit pauperes populi, & ſalvos faciet filios pauperum; & humiliabit calumniatorem.*
5. *Et permanebit cum ſole & ante Lunam* (quamdiu Sol & Luna extiterint) *in generatione & generationem.*
6. *Deſcendet ſicut pluvia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.*
(Communis eſt Patrum, ipſiuſque adeo Eccleſiæ interpretatio de Verbi per Incarnationem divino in Virginis uterum deſcenſu; cujus myſterii figuram geſſerat vellus illud Gedeonis mirificè irroratum. *lib. Jud. c. 6.* Quod hîc diſtinctiùs, quàm in ipſa Metaphraſi, conſultò Prophetica integumenta non prorſus evolvente, libuit exprimere)

Ceu liquidæ nubis gremio defluxit aperto
Velleris in nivei lanam puriſſimus humor,
Cum ſacra Cœlituum juſſis excitus ad arma
Expetiit fidei Gedeo mirabile pignus.
Nec pretium, conchæ illapſus, ros gemmeus æquet.

7. *Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna.*

(Perpetuitas extremis verbis ſignificatur. nec verò id particula, *donec*, futurum infert, quod ipſi particulæ ſubjungitur)

8. *Et dominabitur à mari uſque ad mare; & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum.*

(In Metaphraſi,cùm figuræ ſervierim, ut ſuprà indicavi, Prophetæ ſuccinens duntaxat, neque enucleatiùs myſticum ſenſum expoſuerim: hîc ſententiam, prout Salomoni congruit, arctiorem; prout Chriſto applicatur, pleniſſimam numeris explicavi Poeticis)

Nec breve Erythræo deſcribet gurgite regnum,
Internóque mari; & fecundo Euphratis ab amne,
Ægypti ad fines, Rivique * ignobilis oram.
Sed ſpatium ingentis, quodcunque habitabile, terræ
Imperio implebit: pelaguſque adjunget Eoum
Oceano Heſperio; Tanaique à flumine tractus
Æthiopum extremos longè lateque patenti
Comprendet ditione potens, Rex omnibus idem.

* Rhinocorura.

(Primis verſibus regni limites Salomonii complexus, reliquis ampliſſimum orbique penitùs æquale ſummi Regis imperium Chriſti deſignavi, ſumpta è veteribus Geographis dimenſione terrarum)

9. *Coram illo procident Æthiopes; & inimici ejus terram lingent.*

10. *Reges Tharſis & Inſulæ munera offerent; Reges Arabum & Saba dona adducent.*

(Tharſis, id eſt, maris, potiſſimùm Orientalis, ſive Inſularum, quibus & plurimis & maximis mare illud conſitum eſt. Et quidem ab Oriente profectos adoratores Chriſti Magos Evangelica teſtatur hiſtoria.nec ſanè deſunt, qui Regem ab ipſa proprie dicta India cenſeant

Vellus ubi ſubſtratum & mollia terga bidentis:
Aut ubi manantes declivis ab imbrice tecti
Terra bibit ſtillas, & gramine læta vireſcit.

7. Illius auſpiciis pulchro exorietur Olympo
Juſtitia, & felix manſuræ copia Pacis;
Donec cœruleæ noctis Regina bicornis
Axe revellatur, ſupremum paſſa laborem.

8. Biſgemini regnum pelagi protendet ad oras,
Magnoque extremum à fluvio telluris ad orbem.

9. Confeſſi Dominum Æthiopes in pulvere coràm
Procumbent, pedibuſque hoſtes capita ardua ſubdent;
Lambentque ore ſolum & Chriſti veſtigia prono.

10. Jam myrrham Æquorei Reges, Regeſque Sabæi
Thura dabunt, procùl innumeris advecta camelis,
Munera digna Deo. 11. totoque ex orbe Tyranni
Numen adorabunt: gens omnis ſerviet uni.

12. Scilicet abjectæ plebi inſultare potentem
Non feret; auxilioque inopem præſente levabit:

13. Nedum onera imponet cervicibus aſper egenis,
Indulgens miſeris ultro: pœnaſque remittet,
Servabitque animas. 14. Fœnus diſſolvet iniquum,
Oppreſſos redimens, immanique ære gravatos.
Quin vulgo exoſæ pretium mirabile * Chriſtus
Dicet egeſtati, divinoſque addet honores.

* Salomonem attingit Chriſti nomen ob unctionem regiam.

ad Chriſti cunas advenisse)
11. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ ; omnes gentes ſervient ei.*
12. *Quia liberabit pauperem à potente ; & pauperem, cui non erat adjutor.*
13. *Parcet pauperi & inopi; & animas pauperum ſalvas faciet.*
14. *Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum : & honorabile nomen eorum coram illo.*
15. *Et vivet, & dabitur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipſo ſemper : tota die benedicent ei.*
16. *Et erit firmamentum* (frumentum, Hebr.) *in terra, in ſummis montium ; ſuperextolletur ſuper Libanum fructus ejus : & florebunt de civitate ſicut fœnum terræ.*
17. *Sit nomen ejus benedictum in ſæcula : ante ſolem permanet nomen ejus.*
(Ante, id eſt, coram, ut v. 5.)
18. *Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ : omnes gentes magnificabunt eum.*
19. *Benedictus Dominus Deus Iſraël, qui facit mirabilia ſolus.*
20. *Et benedictum nomen majeſtatis ejus in æternum: & replebitur majeſtate ejus omnis terra. Fiat, fiat.*

Subjicitur hæc Pſalmo epigraphe ;
Defecerunt laudes (ſive *hymni* ; aut, ut vertit Hieronymus) *Completæ ſunt orationes David filii Ieſſe.*

15. Ipſe hominum vitam accipiet, peregrinaque dona.
Concurſu ardebunt gentes, ſollennia vota
Arabiæque aurum regali advolvere cultu,
Fauſtaque perpetuâ gratantes laude precari.
16. Montibus in ſummis, perque arida ſaxa niteſcet
Læta ſeges; Libani ſilvas tranſcendet ariſtis.
Florebitque Sion, cives complexa beatos,
Ut picturato ridentia germine prata;
Regis opus, formoſa Sion, Regumque creatrix.
17. Pacifici celebrent auguſtum ſecula nomen.
Immenſus quàm-Sole-diu luſtrabitur Orbis,
Inclyta Progenies manet, æternumque manebit.
18. Ex illo ventura Salus: populoſque per omnes
Semper honore novo, ſemper celebrabitur aris.
19. Gratia Abramigenûm Domino: miracula ſolus
Edidit Omnipotens, alieni haud indigus unquam
Præſidii. 20. Illum omnes linguæque animique perenni
Laude colent: terram Majeſtas tanta replebit.
Hæc mihi certa fides; votorum hæc ſumma meorum.
Jeſſidæ voces, meritarum in præmia laudum,
Deficiunt; digitos nec jam audivêre ſeniles
Nablia. Sic vitam juvet abſumpſiſſe canendo.

TRANSFIGURATIO.

Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat. Matth. cap. 17.

Non enim doctas fabulas ſecuti..... ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis &c.
D. Petri Epiſt. 2. cap. 1.

LUDITE mutatis aliena in corpora formis,
Phœbeï Vates; nugaſque agitate profano
Carmine bullatas, & inania ſomnia veri,
Nocte ſuperſtitio Stygiâ quæ plurima finxit.

Me Chriſti nova forma, & lumen amabile vultûs
Siderei, puræque nivi rapit æmula veſtis.
At tu, Divinæ Princeps venerande Cohortis,
Tu, Thaboris ſpectaclum ingens nubemque coruſcam
Et Chriſto viſos adſtare per aëra Teſtes,
Petre, refer. tibi enim gemino cum Fratre tueri
Fulgentes Domini vultus, vocemque Tonantis
Audire, & memori conceſſum eſt ſcribere ſeclo.
Poſtquam à morte redux, clauſaſque ingreſſus in
ædes,
Illuxit Chriſtus Sociis; viſuque beato
Golgotheâ abſterſit conceptum è clade dolorem:
Jam non mortalis, mortales inter agendi
Parcior, abſceſſit poſt gaudia prima ſuorum.
Ergo ſepta domo, ſacræ penetralibus aulæ
Continuit ſeſe, Solymûm formidine, turma:
Ceu quondam in ſtabulis, paſtore abſente, tremiſcit
Grex ovium, circumque lupis ululantibus horret.
Illic fortè pio curam ſermone levantes
Ac deſiderium Chriſti, dum facta recenſent
Inclyta, & ante necem dulcis prædicta Magiſtri:
Ecquid (ait Domino ante alios Cariſſimus omnes)
Ultra præſcriptum Thaboris decora alta ſilemus,
O Cepha? exhauſto ſurrexit funere Chriſtus.
Tum verò Socii, quæ ſint myſteria portò,
Atque hunc atque illum ſcitari, arcanaque rerum
Quærere. Nec Cephas Sociorum vota moratus;
Dicam equidem, humanâ liceat ſi voce profari,
Inquit, in hoc quæ juſſa premi miracula tempus.
Vidimus, ô Fratres (& adhuc meminiſſe voluptas)
Divinæ ſpecimen non enarrabile lucis,
Mutatâ Domini ſpecie, cùm Gloria Natum
Ornavit patria, & cœlo claravit aperto.
Heic ubi colliſi currus, proſtrataque latè
Agmina veſani Siſaræ, pugnantibus aſtris;

Vertice mons tereti ſuperas aſſurgit in auras,
Clarior ille olim ſpectato à lumine JESU,
Sidereæ quàm cùm exarſit certamine pugnæ.
Atque huc me, ſociâ Zebedæi Prole, vocavit
Incubuitque preci per amica ſilentia Chriſtus.
Nos ſopor oppreſſit, placidæque ignavia noctis.
Aſt ubi dimiſit languentia lumina ſomnus;
Cernimus aërio Dominum conſiſtere tractu
Sublimem, ſimul ora modis ſplendentia miris.
Qualis cùm liquidâ ſol emicat igneus æthrâ,
Et nubem objectam radiis incendit & auro:
Haud aliter clauſum terreno corpore Numen
Crediderim auguſtos ſeſe effudiſſe per artus.
Hinc veſtis candore nives anteire, jubarque
Scintillare oculis totoque effulgere vultu.
Non ita conſpicuam divino lumine frontem
Legifer induerat Sinæo in culmine Moſes.
Ille, & qui rutilo ſecuit ſpatia invia curru
Thesbites, aderant: ſuſpenſique aëre, Chriſtum
Affari; &, Solymæ quæ mox peragenda, viciſſim
Tractare inter ſe viſi, Dominumque fateri:
Majeſtate ambo inſignes, lucemque trahentes
A Chriſto ingentem & venturi præſcia corda.
Jamque recedentes ambo loca nota petebant:
Ipſe autem trepidâ mentem dulcedine captus;
Hac tria ſede placet figi tentoria vobis,
O Domine? heic ipſo tecum lætabimur ævo.
Dicebam rerum ignarus; cùm lucida nubes
Has inter voces, umbellæ penſilis inſtar,
Protinus obtendi, & geminos ſubducere Vates
Mirantûm ex oculis. Tum vox è nube ſerenâ
Altiſoni Genitoris. Hic eſt mea maxima cura
Natus, amor Patris. Vos juſſi audite docentem,
Myſticaque æternæ promentem oracula vitæ.
At nos ætherii Patris reverentia, & horror

Ad Thaborem *colliſi ſunt currus... de cœlo dimicatū eſt contra eos: ſtella manentes in ordine & curſu ſuo, adverſus Siſeram pugnaverunt.* Jud. 5.

Vocalis tonitrûs pronos dejecit in ora.
Sed tactu admonitos & dictis Chriſtus amicis
Surgere, terrenoſque metus ſecludere juſſit.
Solus erat, raptimque ſuos exutus honores,
Omnia jam noſtro ſimilis, veſtemque, coloremque,
Oraque in humanæ morem revocata figuræ.
Qui ſancti excelſo digreſſos vertice Montis
Prodere tanta vetat miracula, donec ab umbris
Infernis remeet victor ſub luminis auras.
Talia veracis Cephæ narrata bibentes
Chriſtiadæ, Dominique novo præcordia amore
Incenſi, diæ paſcuntur imagine formæ.

THEANDRICON

LIBER II.

CHRISTI CRUCIATUS; POSTHUMAQUE MYSTERIA.

VIR DOLORUM IN HORTO GETHSEMANIO. *Iſai. 53.*

VNDE mali ſerpens, violato fœdere, labes
Stirpem infelicis corruptam evertit Adami;
Fatali repetita Salus effloruit Horto,
Almaque Oliviferi ſurgit Pax ubere collis.
Heu maleſanus amor, funeſtæque ambitus eſcæ!
Terrigenûm ſimul ille parens, ſimul ille peremptor,
Arboris infauſtæ fetum depaſtus acerbum eſt; *Ezechiel. 6. v.*
Et diro haud contacta cibo ſtupor obruit ora!
Jam ſolitos Chriſti cœleſtia gaudia curſus *Triſtitia Chriſti.*
Suſtinuere, animo penitus collecta ſupremo;

Ægraque deſtituunt admiſſis pectora curis,
Ac teneri nullâ ſensûs dulcedine mulcent.
Et procuſa Deo tales miracula in uſus!
Nec ſat erat, primo ex ortu quas Gloria membris
Divinæ ſociis Naturæ animique beati
Debuit, abſtinuiſſe caduco à corpore dotes?
Queis auctus donis, & utrâque a parte beatus,
Undique circumſeptus inacceſſuſque dolori,
Alituum & motus & vim penetrabilis auræ
Chriſtus, & ardenti viciſſet lumine Solem.
Nec ſatis hæc decora, & ſacros felicis in artus
Suavem animæ excurſum preſſiſſe! etiamne poteſtas
Deliciis orbare animam ſuprema laborat?
Cœpit pavere, & tædere &c. Corda catervatim Mœrorque Horrorque Pavorque
Invadunt, ſedenim porta bipatente vocati,
Et juſſi ſævire, gravique inſurgere motu.
Vivida quæ pingit rerum ſimulacra Facultas,
Probrorum effingit ſpecies formaſque dolorum
Omnigenas; quidquid ſcelerata inſania verſat
Concilio in Caïphæ, & rabidis ludibria ſannis,
Sputa, flagella, Crucem, atque immanes criminum acervos.
Et quæ proditio Judæ, & perjuria Cephæ,
Et labefacta fides Comitum, fuga fœda ſuorum,
Scilicet & caræ luctus ante omnia Matris,
Occurrunt animo, concuſſaque pectora turbant.
Totus Oliviferum in montem jam Golgotha venit.
Jam patitur, quæcunque feret; calicemque paratum
Prælibat Chriſtus, Patris illætabile donum,
Felle redundantem calicem, miſtumque venenis.
Ingratum Solymæ genus, & quæ dira triumpho
In medio nuper lacrymas expreſſit imago
Excidii horrendi; totumque agitanda per orbem
Relligio ſubit, atque Erebo ſocianda Tyrannis
Gentē in Chriſtiadûm, ac populos dominata per omnes
Impietas.

Impietas. facto mundi ſcelera agmine Chriſtum
Denſa premunt. uno aſpectu ſibi triſtia ſiſtit
Cuncta ſimul, venturi & abacti conſcius ævi.
Nec tua, Chriſticolæ ſpecioſo nomine quiſquis
Improbe te jactas, immenſo deerat acervo
Perfidia; & Dominum ſtimulis propioribus urit.
Ah, ſibi nequicquam ſeries exhauſta laborum
Tantorum; ſancti nequicquam effuſa cruoris
Maxima pars, pretioque humanæ impenſa ſalutis;
Triſtitiæ, ah, nimiùm, & vivi ſeges ampla doloris.
Quin hæc ipſa (nefas!) operoſa piacula, & ingens
Noxæ in materiem pietas vertenda; neciſque,
Heu, contemptus atrox, Crucis hoſtes undique, paſſim
Calcandus cruor; & juſtum poſcentia amorem
Vulnera, ſacrilego toties laceranda furore.
Tum magni Genitoris honos temeratus, & illa
Majeſtas deſpecta, polo terriſque tremenda;
Hoc caput, hæc letho par alti ſumma doloris.
En, ſolus tacitâ ſociis ſub nocte relictis,
Abjectuſque ſolo, moribundaque pronus in ora,
Ter ſupplex eadem Genitorem in vota vocavit,
Terribiles ſi quà pœnas avertere fas eſt.
Ipſe ſibi obluctans alterno ſcinditur æſtu.
Qualis ubi ancipitem navis diſtracta procellam
Suſtinet; adverſo aſſultant freta turbida motu;
Jamque ſuperjectis undarum montibus alto
Deprimitur; ſalſum pleno pontum ebibit alveo:
At clavo affixus ſupereminet, aſtraque ſervat
Rector adhuc puppe erectâ, cladique repugnat,
Voce, manu imperitans, ventiſque obnixus & undis,
Ac merſam mergi prohibet multâ arte carinam.
Haud ſecùs hinc atque hinc curis diſcordibus actam
Chriſti animam moles inſtantum oneroſa malorum
Urget, & immenſo oppreſſam mœrore fatigat.
Ardua Mens flecti docilem, facilemque levari,

Arbitrio ciet ; & vaſto permiſſa dolori
Corda involventes ſternit fracto impete fluctus.
Hæret amarities uſque, & ſuſpenſa Voluptas
Innocuum fraudat ſenſum, & meliora merentem.
Sic noſtro dolet, ac pavitans è more fatiſcit,
Quò vires nobis animoſque ſuaſque rependat
Delicias tormenta inter. Quanquam Ales Olympo
Miſſus adeſt, ægroque adhibet ſolatia cordi ;
Deficit ille, & mortem animo prægustat acerbam.
Deſeruitque Pater Natum, ſeque ipſe reliquit
Filius. extremos vitæ durabit in actus
Angor edax ; graviorque Crucis Crux intima pœnis.
Aſt homini redimenda Salus, reparanda Parenti
Gloria, quæque ipſi rata proſtant præmia Chriſto,
Erexere animum ; atque æternâ lege Voluntas
Verſari mortalis amans, præcepta capeſſit
Aſpera, ſed patria, & pingui ſuaviſſima fructu.
Nunc demum placido Chriſtus certamine victor,
Diſſidii ſpeciem nutu componit herili.
Sponte ſua juſtumque tulit poſuitque timorem.
Ergo quidquid atrox, probroſum, immane minatur,
Exceptare audet, calicem epotare profundum.
Sudor Sanguineus. Sanguineæ interea (monſtrum !) de corpore guttæ
Horrendo ſudore fluunt ; veſteſque per ipſas
Purpureus ruit imber, & undâ proluit arvum.
Incaluit pulvis, penetravitque æthera clamor
Sanguinis, Abeli major meliorque cruoris
Voce ſonus, miſeriſque potens veniam hoſtibus orat.
Frigida qui cogente metu præcordia circum
Sanguis iit ; ſuperante animo diſpulſus in artus
Æſtuat, & toto prorumpit corpore ſanguis.
Carnificum intactus plagas ultro occupat, ultro
Viva ciens ſimulacra neci præludit JESUS,
Primitiaſque ſui libat ſine cæde cruoris.
Ipſe volens letho ſeſe obtulit ; ipſe furori

Occurrit venientûm: & avaro barbara turba Chriſti comprehenſio.
Ne quid ſignifero, ne quid ſcelerique doloque
Deberet; nil inſidias, fictoque moratus
Graſſantem officio Judam, ſe prodidit ipſe,
Index ipſe ſui, & quærentibus obvia præda
Hoſtibus incedens, vano indeprenſa tumultu.
Oſcula tum blandæ in ſpeciem compoſta ſalutis,
Perfidiæ tela, atque atris imbuta venenis,
Accipiens, fœdi contactum haud reſpuit oris.
Mox læſo imbutam ſervo, & majora parantem
Audacis dextram Comitis gladiumque repreſſit.
Parcere ſed mandans ferro Clementia, & aurem
Attactu medicans, nil, heu, corda impia tangit.
  Ecce ruit, tædaſque per umbram enſeſque coruſcans,
Et mixtos fuſtes armis & vincula geſtat,
Venatu ceu belligero captura caterva,
Monte ſuper, ſilvâ defenſum & nocte latronem.
Væ, crudele ſatellitium, & duce digna nefando,
Conjurata Orco manus involat, auſa verendum
Cœlicolis violare caput. palantibus aſtris,
Proturbatque teritque Deum, cæditque trahitque,
More nec humano; maniciſque illudit onuſtum;
Calcibus & pugnis, ſcuticiſque & fuſtibus inſtat.
Ut quondam ille ſacrâ, divini pignore fati,
Cæſarie florens & inexuperabilis Heros;
Quem neque vi gens unum, & inermem perdere telis
Evaluit; pretio atque indignâ fraude petitus,
Vincla Palæſtinæ ſubiit furiaſque phalangis.
Ambos cepit Amor, pœniſque addixit iniquis:
At turpis Samſona, procax quem forma puellæ
Incendit: Chriſtum pius auguſtique Parentis
Atque hominum flammavit Amor, decoriſque ſalutiſque.
Illi jam attonſô robur fatale capillô
Conciderat, domitumque armato objecerat hoſti:

Ipſe ſui ſeſe ſpoliavit roboris uſu,
Immites facilis dextras admittere Chriſtus.
Cui tantum invito liceat de Numine, vinclis
Ætherium ut Regem, libertatiſque datorem
Opprìmat, inque extrema vocans ludibria, vitæ
Exuat autorem vitâ ? mortalibus ibat,
Teli extra jactum, furiis & inanibus auſis
Protinus inſultans ; ſeu notas promere vires,
Flectere ſeu precibus Patrem, ſeu flammea juſſis
Excire Aligerûm toto velit agmina cœlo.
Senſit & immiſſus, quàm certa potentia, miles.
Stans adverſa cohors ; vnâ ſe voce fatentis,
Nec ſpirante iram dicto, ſimul acta retrorſum,
Fulmine ceu perculſa, ſoloque afflicta jacebat,
Corporibus torpens confuſa & inertibus armis ;
Nec ſeſe erexiſſe valens, ni Vindicis alti
Annueret pietas. aliter nihil omnis in unum
Auſonidûmque manus poſſit, Solymûmque caterva.
O furor ! ô cœcæ præceps violentia turbæ,
Quam nec majeſtas operum & miracula terrent,
Illa hominem ſupra vis atque experta poteſtas,
Vulnera quæ ſanet tactu, verbo agmina fundat ;
Nec, Malcho quæ impenſa truci, ſtratæque cohorti,
Blanda feram pietas docuit menſueſcere Chriſto !
In Superos, hominum ſcelere atque errore miniſtro,
Tartarei rabies ſævit tenebroſa Tyranni.
Diſſimulat vim deinde ſuam, penituſque recondit,
Aut Sociûm expromit curâ ; ſervatque, latronum
Sexcentos inter gladios, dilecta Magiſter
Et Paſtor capita ; ipſe capi, vincliſque teneri
Paſſus, Olivetique inter juga confraga trudi,
Per montiſque rapi declivia, perque Cedronis
Saxea torrentis nigro vada conſita luco.

VIR DOLORUM

IN URBE HIEROSOLYMA.

QUO Chriſtum, ſcelerata cohors, trudiſque rapiſque
Compita per Solymæ & noctis bacchata per umbras,
Inſano feralem agitans clamore triumphum?
Hei mihi, quæ rerum facies! quàm diſſona pompæ
Sollenni, quâ nuper ovans inceſſit amœno
Chriſtus Oliviferi deſcendens vertice montis,
Obvia cùm plenis undarent agmina campis!
Tota adeo Solyme ſacri commota triumphi
Inſolitâ ſpecie, atque effuſo percita plauſu,
Nam quis hic eſt! ſtupefacta novo quærebat honore. *Matth. 21.*
Hic Vates, hic ille (uno retulere faventes
Concentu Populi) merito quam nomine præfert,
Re præſtans, Nazaræ urbis decus ille, ſalutem,
Sermoniſque operiſque potens, cui nulla tulerunt
Secla parem, cui nulla ferent virtute ſecundum.
Scilicet eximias venientis ab æthere laudes
Omnia conſonuere. tot altis conſcia factis
Turba frequens ibat. cunctis redivivus in ore
Lazarus. & feſtos ſtrepitus juga, mœnia, templa,
Gratantumque pias geminabant ſidera voces.
Nunc ingens, capto veluti latrone, tumultus
Turbatam fremitu confuſo implere Siona
Per noctem. armorum ſonitu miſta omnia. terror
Civibus excuſſit ſomnos. ſpectantque rogantque,
Dum facibus vici ac denſis haſtilibus ardent,
Quid motus ferat iſte? reus quò vinctus agatur?
Falſus adeſt Vates (reboat lymphata caterva.)
Turbarum incentor, Galilæâ è gente profectus,
Ducitur, errorumque ſator, ſcelerumque magiſter,
Pontificis ſolio ſiſtendus Numinis hoſtis.

Talia vociferans turmatim incondita prædo
Præcipitem glomerat curſum, quò dira cupido,
Heu, ſceleri promiſſæ animos mercedis avaros,
Flebilis & noxæ immites agit ipſa voluptas,
Captivumque avidis expectans curia votis.
Horrida funeſtæ paſſim ludibria nocti
Dant Jesum, infauſtæque parant ſpectacula luci.
Sternere cui veſtes nuper gaudebat amica
Turba ſuas, proprio exuitur Rex pauper amictu,
Pœnam in ſervilem, laniandus membra flagellis.
Fœdiùs & nudos alienis veſtibus artus
Induitur; ſeu quâ Herodes candente lacernâ
Illudit, vani ſpecioſo ſyrmate Regis;
Seu plagis lacerum, & perfuſum ſanguine corpus,
Annoſo petulans ubi miles tegmine cingit
Purpureæ chlamydis, detritoque implicat oſtro.
Certatim virides ardebat cædere palmas
Vis populi exultans; Lethoque Ereboque ſubacto
Ferre triumphales, Victori præmia, ramos;
Pacifico nitidas oleæ ſubſternere frondes.
Undique Davidis prognato ſanguine Regi
Acclamata Salus, demiſſo à Numine Regi.
Hæc nuper. quàm nunc tragico diverſa theatro
Scena, cruenta, atrox, informi ſquallida luctu!
Mobilior pelago vulgus, per tanta receptum
Gaudia, concurſuque alacri cantuque ſecutus,
En, probris onerat, diriſque ſequacibus inſtat.
Ad pœnamque necemque truci jam jamque repoſcit
Voce Salutiferum, & latè benefacta potenti
Spargere conſuetum linguâque manuque Theandrum.
Nec Regem agnoſcit populus, cui Cæſaris una
Regna placent. calamo ſceptrum, ſpiniſque coronam
Effingit; ſolâque furens odia arbore ſiſtit,
Atrâ, infelici. tollendum huc effera Chriſtum
Turba urget, precibuſque fremit violenta ſuperbis.
Jura minax terrore domat; ſceleriſque miniſtro

Judice, dum parcit manibus, ſæviſſima linguis
Moliturque Crucem, & palmam Judæa nocentum
Vindicat: auguſtique levat dum perdita gentes
Sanguinis invidiâ miſeras, ſeque ipſa ſuoſque
Obruit æternâ damnatos labe nepotes.
Criminis artifices Legis præiêre Magiſtri,
Quos ferus exagitat Livor; ſed ficta doloſo
Nomine Relligio, Moſæaque gloria obarmat.
Illa nefas meditata, & iniquis excita curis
Pectora in optatæ vigilabant gaudia prædæ.
Poſtquam Annæ ſocero ſceleris libata voluptas,
Pontificis ſævas raptatur Chriſtus ad ædes,
Impia collecto Procerum ad ſubſellia cœtu.
Ut ſtetit ante oculos crudelis & ora coronæ,
Qualis erat, vincla arcta gerens, ferroque gravatus;
Exiluere animis cuncti. nec ſe improba vultu
Compoſito premit ira; erumpens conſcia prodit
Lætitiæ ſenſus faſtuque tumentia corda.
Tandem oblata, diu per vim quæſita, per artem,
Arridet vindicta. gravi cenſore levari,
Et caput inviſum geſtit mactare Senatus
Tartareus, meritaſque ſibi per crimina pœnas
Sancto inferre reo, cœli terræque Magiſtro.
Nocte quid infandâ expertus; quàm triſtia paſſus
Opprobria, inſultus, colaphos, luſuſque jocoſque,
Sputaque, & obducto cæſos velamine vultus,
Comica larvati inſtruitur dum Vatis imago;
Felleo acerbatos riſu enumerare dolores
Quis valeat? falſi quantum auſa licentia Teſtis,
Lixarumque effræna licentia, dum rapit ultro
Turba procax noxam, ſtudioque accenſa placendi
Spectatorum odiis Procerum? quis talia rerum
Aut æquare potens luctu, aut comprendere verſu,
Centeno licet ore loquentia concrepet æra,
Atque ipſum fletu Oceanum devolvat amaro?
O tenebræ! ô furiæ! diris ô conſcia factis,

Iob. 3. Te, mala Nox, fœdi tenebroſus turbinis horror
Occupet, & cœco ſtellas involvat Olympo:
Ilicet omne tuâ lateat caligine lumen.
Moſis ad imperium, pro libertate ſuorum,
Haud talis piceâ nox quondam oppreſſerit umbrâ
Unâ enim catenâ tenebrarum omnes erant colligati. Sap. 17. Ægyptum, atque unâ ſontes nectente catenâ
Tot populos, duroque immanem corde Tyrannum.
Per chaos errantûm monſtrorum infeſta tremendo
Agmine nox; quo quæque loco deprenſa, per agros
Corpora perque domos; valido ceu carcere ſepta,
Prodigio ſtupefacta, metuque exanguia fixit.
Hîc utinam ſimili torperent brachia caſu,
Ora, pedes, queis miles atrox creberque ſatelles
Captivum, heu, monſtris Jesum majoribus audet
Indignis jactare modis, & mille nocendi
Artibus illudens tacitum vexare Tonantem.
Vinctus at ille tamen gelidæ inter frigora noctis
Dum perſtat, placidoque obtutu immobilis hæret;
Æterno interea flagrans Deus hoſtium amore,
Et tenero miſerans reſpexit in atria ſenſu,
Ignis ubi, graviuſque algens formidine Cephas,
Armato obrepſiſſe gregi temerarius, & ſe
Viſendi cupidum vernis junxiſſe protervis.
Qui malè præfidens animis, inque omne paratus
Diſcrimen, Dominum injuſſo defendere telo
Nec timuit ſolus, glomeratæ obſtare cohorti;
Dehinc terrore fugax capto deſertor ab horto;
Suſpenſo demum greſſu, longeque ſecutus,
Ah miſer, & famulæ tremefactus voce Magiſtrum
Abnegat. illuſtrem latè Judæa per arva
Jam pudor eſt vel noſſe virum, jam criminis inſtar.
Tergeminumque nefas cumulat perjurus. at idem
Alitis admonitus cantu, aſpectuque Magiſtri,
Ad ſeſe redit, & tetrâ ſe proripit æde;
Triſtiaque, effuſus lacrymis, commiſſa piare
Inſtituit, ſolo Domini abſtergenda cruore.

Non ita Concilium infauſtum, nimiumque profana
Turba Sacerdotum, Phariſæaque corda moventur.
Ut ſummum viſura nefas, viſoque tenebras
Accitura dies, invito effulſit Olympo;
Ultima ſacrilego fertur ſententia Myſtæ
Conſeſſu in magno, conjuratoque Senatu
Numinis in cædem. idem hoſtis Judexque cruentâ
Voce præit conſulta: ſimul cuncta ora nefandum
Infremuere, aperit cum ſe metuenda Parentis
Æterni Soboles, & nuntia & arbitra fati.
Scinde age, non ſacras, Caïpha, de pectore veſtes;
Crimine ſed fetum, ac tantæ molimine cædis
Sanguineum abrumpe, & juſto cor protere luctu.
Quem damnas, reus iſte, Deo mox vindice Natus
Clareſcet, ſolioque ſedens ſuper aſtra paterno,
Rurſus & adveniens Judex in nube curuli,
Fulmineum mundo attonito ſpectante tribunal.
Tum cidari excuſſâ, & ſancto nudatus amictu,
Ipſe reus planges, monteſque & ſaxa vocabis
Auxilio, latebram capiti incumbente ruinâ
Implorans. maculæ hic exors, mitiſſimus Agnus,
Tonderi, cædi patiens, mutoque querelas *Apoc. 5. & 6.*
Ore premens; aderit Cœlo implacabilis ultor,
Horrificum jam vi referens irâque Leonem.
Tum pœnas repetet, quem letho addixeris unum
Pro cunctis luſtrale caput, ſollenne piaclum
Et devota cadens ſervandæ victima genti.
Nunc ventura dies, oculis quàm diſſita, longè
Securis eadem hæc animis (quos invida dudum
Excœcat rabies) penituſque obtecta recedit.
Quanquam excors, nec ſe ipſe ferens, Chriſtumque profeſſus
Proditor inſontem, & facti mercede cruenti
In templum abjectâ, pœnamque invadat atrocem,
Et laqueo elidat fauces: haud ſecius ille,
Funeſti metuens pretii contagia templo,

Impius empto inſtat ſceleri, exitioque parato.
Nec peccaſſe uni ſatis eſt: culpâque coactâ
In caput auguſtum obtorquet fugientia corda,
Romanoſque ſuo ſceleri implicuiſſe laborat.
Scilicet abreptum Latia ad prætoria J E S U M
Pontius, haud ignarus enim livoris iniqui,
Extimuitque reum Præſes, ſtupuitque ſilentem
Crimina denſa inter, vitæque objecta pericla.
Mittitur & cupidam Galilæi Regis ad aulam;
Itque reditque novis Chriſtus per compita probris,
Per fora verſatus; pariter demenſque nocenſque
Ad tormenta trahi Deus, ad ludibria juſſus.
Turbarum trepido Solyme convolvitur æſtu,
Aſſiduoque vias fluctu plateaſque fatigat.
Tu tamen intactum culpæ teſtatus, eundem
Ad pœnam, Pilate, vocas. Clementia tanti
Stat tua! circumſtant rapidi, ſpoliantque verendum
Carnifices corpus, tortoque rudente columnæ
Adſtringunt. rigidos ſolvunt in verbera faſces,
Brachiaque intendunt nervis; manibuſque reductis
Certatim hinc atque hinc denſato, grandinis inſtar,
Præcipitant ictu; & plagis conciſa pererrat
Membra cohors tortorum, aufertque à corpore corpus.
Tincta cruore columna; ſolum natat omne cruore,
Conſperſuſque rubet paries; ſummumque reſultat
Ad laquear cruor, & totis agit artubus amnes.
Parcite Tartareæ, nunc demum parcite, peſtes.
Jam quæ vel Solymum placet, ſatis iſta ſuperque
Pœna, odium: tygreſque dolor causeſque moveret.
Quid juvat exhauſtis jamdudum infringere membris
Vulneribuſque flagella? artus immanè dehiſcunt,
Nec plagas cepere. quid iras perdere & ictus
Ultra adigit? vix ſe, vix brachia feſſa remittunt:
Lumina tormentis necdum exſaturata, dolori
Inſultant, ſenſuſque avidos ſua crimina paſcunt.
Proh ludi genus! en, ſellâ ſtatuêre cruentum

Regem humili. ſentes capiti, dextræque paluſtrem
Inſertant calamum, atque humeris circumdata pendet
Purpura. tum ſannis corám venerantur amaris,
Suppliciter nixi genibus, ſputoque ſalutant;
Et dextræ exemptâ pulſatur arundine vultus.
Hæccine ſupremi divina Parentis imago,
Vivida, collucens, æterno auguſta nitore;
Quam defixæ inhiant acies ſtellantis Olympi,
Feliceſque tuendo ardent, humileſque tremiſcunt;
Eheu, ludibrium horrendum & miſerabile terris,
Oblita jam fœdè ſputis, maculoſa cruore,
Vulneribus ſquallens, ac pallida Mortis imago?
Nec plebem informis ſpecies, Proceresque malignos
Inflexit, tantoſque inter probra tanta dolores!
Quin potiùs vaſto oblatum exploſere tumultu,
Dejiciturque animis objecto Cæſare Præſes;
Infelix, qui nec, viſa ad nocturna paventis,
Conjugis audierit voces monituſque ſalubres.
Perfide, ſic Virtutem audes terrore ſubactus
Prodere? ſic uno damnas, abſolvis & ore?
Incaſſum palmas, pollutâ mente, cruentas
Abluis. hanc nec tota palus Tibereïa labem,
Non, utroque ruens pelago, purgarit aquæ vis.
Crux adeo, Crux, heu, Regi fabricata Deoque;
Acribus illa quidem votis optata; ſacroſque
Nunc primùm exceptura artus, ſtirps illa ſalutis,
Mortalis vitæ ex aditu jam fixa animo Crux.
Sed patriâ quam lege, pioque amplexus amore
Suſcipit, humani decreto impoſta furoris;
Inque Deum ſontis transfertur pœna ſoluti.
Scilicet immani portento innoxius Agnus
Poſthabitus; Vitæque Opifex, Paciſque Repertor,
Seditionem inter civili cæde cruento.
Ergo inter ſontes famoſâ lege referri,
Latronum & levius fuerat perſolvere pœnas?
Duxque latrocinii vulgo Princepſque per ora

Traductus, ſoliis ut prædo infeſtus & aris ;
Furciferos inter medius, varioque dolore
Inſignis longè ante alios, probriſque cruentis,
Ducitur, heu, Divûm atque hominum ceu publicus
hoſtis.
Aude, anima, ingentis comes haud ignava Magiſtri ;
Prælatæ ſuccede Cruci. ſignata cruore
Sectari per amica juvat veſtigia Chriſtum,
Aſpera Golgothei nitentem ad culmina montis.

VIR DOLORUM

IN MONTE GOLGOTHA.

SUPPLICII ſævam conſcenderat arduus arcem ;
Latroneſque inter, medius, terram inter & æthram
Pendebat conſors hominiſque Deique Sequeſter,
Lugendum pariter ſpectaclum & amabile Chriſtus.
O ſacer, ô blandos inter ſuaviſſime colles,
Golgotha, devotoſque inter ſæviſſime montes ;
Gelboâ horridior, Libanitide amœnior ora,
Ancipiti famâ ante omnes clariſſima terras !
O myrrhæ turiſque ferax ! ô ſentibus hirta
Area purpurei Veris, fructuque ſalubri
Læta ſeges ; vinoque admiſtus fellis amaror !
O templum auguſtum ſimul, & ferale theatrum ;
Hoſtia ubi ſeſe ipſa volens & prodiga mactat
Verſus in humanæ pretium Deus ipſe ſalutis ;
Idem execratus Solymæ, veneratus Olympo,
Omnigenûm immanes ſcelerum fert corpore pœnas !
Tu Belli campus, tu Pacis, Golgotha, ſedes.
Hinc Furor, hinc Amor ardet, & aſpera prælia miſcent ;
Amborum paribus Chriſtum premit impetus armis.
Juſtitia hîc ſolium, ſolium Clementia fixit ;
Ambæ concordes ſancito hîc fœdere regnant.
Filius ultrices Genitoris ſuſtinet iras.

Chriſto agit & patitur Deus ; atque interprete tanto, *Deus erat in*
Paciferæque undante Crucis per robora, fontem *Chriſto, mun-*
Jam ſibi conciliat placatus ſanguine mundum. *dum reconci-*
Quàm nova turbatis paſſim commercia rebus, *lians ſibi.*
Dum titubat Natura pàvens, dum Gratia vires *2. Cor. 5.*
Explicat, ac Morte ex ipſa melioris origo *Coloſſ. 1.*
Aſſurgit Vitæ, & probris ſata Gloria fulget !
Paſtorum ad caulas, Chriſto exoriente, per umbram
Emicuit peregrina dies, Superûmque canoris
Laudibus inſonuêre agri. nunc deficit unà
Cum Domino, & mediam abrumpens ferrugine lucem
Numinis occaſum trepido Sol indicat orbi.
Nunc tremefacta gemit Tellus , nunc luget Olympus:
Cœligenûmque acies, pacem queis cura tueri, *Iſai. 53.*
Attonitæ horreſcunt, & amaro lumina fletu
Proluerint, ſi quis felicia pectora mœror
Pertentare queat. ſoli hæc ſervata dolendi
Delicias inter ſuperas miracula Chriſto.
Sic Deus aggeſtæ patuit per crimina pœnæ;
Sic pœnâ exceptâ patuit Deus. ô Deus ultro
Infra hominem dejectus, & alti major Olympi *Pſal. 21:*
Gente Vir aligerâ, totoque ingentior orbe ! *Hebr. 2.*
Hîc majeſtatem poſuit, deſertus, inermis,
Ac vim compreſſit propriam, aut monſtrare ferendo
Tantùm amat. in longam extrahitur vita ultima mortem.

Nam quid pœnarum ſupereſt ? velamina membris
Semianimis adſtricta, tenaci hærentia tabo,
Abſtulit, & ſi quid pellis ſuper, antè probroſâ
Quàm trabe ſuſpendit lacerum ; conſciſſaque miles
Dividit inter ſe, ac ſorti permittit iniquæ,
Ipſius ante oculos trunco pendentis ab alto.
Tunc & funereâ ſublimis ab arbore Chriſtus
Affuſos luſtrat populos, & acerba dolorum
Inter anhelus, hians, placido tamen ore tuetur

Hoſtiles facies, ſpirantiaque ora furorem.
Cernit & Aligerûm pendentes aëre turmas,
Qui, circùm multâ velati nube, cruentos
Seminecis Domini lacero de corpore rores
Suſcipiunt pateris, magno libamina Patri.
Inde Poteſtates Erebi, Mundique Tyrannos
Cœco exultantes media inter crimina motu
Reſpicit, inſtantes plebi, Procerumque ſuperba
Corda incendentes. Inimico explenda cruore
Effudere odia; & linguis, manibuſque ſuorum,
Iram exercentes, Supero de Rege triumphum
Conſilii ignaræ Mentes cœleſtis agebant.
Colluvie in tanta paucos obſervat amico
Pectore mœrentes. hîc Mater, & integer adſtat
Qui Sociis tenero Juvenis prælatus amore;
Magdala, fœmineæque alii virtutis honores.
Omnes vulnifico percuſſæ corda dolore:
Sed longè ante omnes Mater, cui pignus ademptum,
Heu, deſiderium, & mœſti grave Numen amoris.
Tota Cruci vis fixa animæ ſe acerrima torquet:
Et Proli immoriens, ac tanto invicta dolori
Stat Virgo! exundans ſeſe dolor ipſe reſorbet;
Oceano ſimilis, vaſtâ qui mole tumeſcens
Æſtuat, & rapidos glomerans ad littora fluctus
Temperat excurſum, fractuſque in ſe ipſe reſidit.
Verùm hæc confixæ Nato forma ægra Parentis;
Quæcunque & triplices Chriſto tolerata per horas,
Debita ſeclorum noxis; ſeptenaque Verba,
Æterni numeros omnes implentia fati;
Mox alio atque alio reſonabunt carmine, cœptum
Quæ longo obruerint tractu; fletuſque recentes,
Ordine quæque ſuo, plenoſque vocantia luctus.
Vipeream exacuit linguam Solymeïa plebes,
Scriba Magiſtratuſque execranduſque Sacerdos,
Pluſquam hoſtili odio; & dictis configit amaris

Pendentem, gemituſque extrema in morte trahentem.
Proh rabies! crudo ceu pectus ab ære rigeſcat,
Agglomerata Sion, ſtat nullis excita monſtris,
Aſtrorum ſquallorem inter, Cœlique laborem;
Et ſaxórum inter fremitus, terræque tremores,
Dura, inmota, rigens, Furiiſque agitata triumphat:
Nec ſua adhuc ſcelera, infelix, ſua vulnera ſentit!
Triſtiùs &, nigri quàm fellis & acris aceti
Pocula, tot Chriſti pœnis convitia miſcet.
Haud telis graviùs, verbis quàm ferrea ſævit.
  Aſpicis hæc, Pater omnipotens, audiſque; nec iram
Sanguineæ in Natum meruit truculentia gentis?
At quam fatidico ille minax intendere ab ara
Auſus erat Vati, Regis * dextra arida quondam
Obriguit. Vatum hîc Regem, primamque vetuſtis
Materiem oraclis, viles impune laceſſunt
Proturbantque rotantque manus, onerantque cruentis
Ictibus; & ſectum flagris, claviſque refoſſum,
Golgotheæ ſuperimpoſitum crudeliter aræ,
Conficiunt; ſolidæque vigent in crimina vires!
Saphatiden puerûm inclamans laſcivia calvum,
Dentibus urſorum rapidis lacerata ſub ipſam
Bethelem, magno luit, ignoſcenda videri
Quæ poterant ævoque rudi, vocique petulcæ.
In Solymos non vis ruet irritata ferarum,
Siſtet & immites lacrymoſâ cæde cachinnos,
Poſt capiti infixos vepres, congeſtaque Chriſto
Opprobria, & factis Stygios dictiſque furores?
  Si valuit, collis tantùm deſcendere juſſus
Vertice Theſbites, flammas accerſere cœlo,
Biſgeminumque agmen præſenti abſumere pœnâ
Fulmineus Vates: actum in faſtigia JESUM
Sontibus addicti montis, perque horrida ſaxa
Sordida latronum tabo, atque infamia diræ
Regna necis; quâque aërias ſublatus in auras

* Jeroboam. l. 3. Reg. c. 13.

Eliſæum cavillo appetentes pueri, ab urſis diſcerpti. Reg. l. 4. c. 2.

Elias ibid. c. 1.

Occumbit, furcâ per ſannam exſcendere juſſum
Non trifidus cœli Dominum tutabitur ignis,
Carnificum involvens aciem, totamque Siona ?
Connivet Nati exitio Genitorque Tonanſque,
Terribilis famulûm Vindex. hîc fulmina ceſſant !
At nec Pentapolis torrentes ſulfure nimbos
Sic meruit : nec, quæ corruptum immiſſa per orbem
Diluvies, tantum ulta nefas. unum omnia vicit
Et ſcelerum juxtà & pœnarum nomina crimen.
Quàm bene converſa in tenebras, funeſtior omni
Squallet nocte dies ! graviorque offuſa nocentum
Caligo Judæûm animis, prorupta Erebo nox.
Perpetuum Solymæa chaos, cœcæque tenebræ
Tecta premant. Quin tu vaſto diſcedis hiatu,
Viſa, ſolo trepidante, Crucis ſub pondere Tellus
Horrere ; ac tanto, ſed leniùs, excita monſtro ?
Excute, merge nefas, Solymamque abſume profanam.
Sed quid ago demens ? ultrices imprecor iras,
Nec me reſpicio, pœnis obnoxius ipſe,
Autor ego infelix, & cauſa ſegeſque malorum !
Chriſte, crucem clavoſque tuos, mea crimina, cerno,
Haſtamque ſpinaſque, & hiulcis vulnera membris.
Hæc noſtri monumenta operis, monumenta furoris.
Agnoſco, ſcelerum inventor, mea facta. crucemque
His ego defixi manibus ; lignoque probroſo
Ferrum adigens immane ſacros in corporis artus,
Palmiſque infixi clavos plantiſque trabales,
Et capiti, ah, rigido feralem ſente coronam,
Et lateri, heu, diram contorſi ferreus haſtam.
Quis lacrymarum oculis æternos concitet imbres ?
Quis cordi gemitus addat, ſuſpiriaque ori ?
Sed quis & ætherios ſimul oſſibus inferat ignes?
Quis meritas linguæ, immenſo pro munere, grates
Suggerat ; atque eadem pro te, mea vita, ferendi
Audaces animo ſenſus, nec inania vota ?

O dolor

O dolor, ô juſtâ conjurans turbidus irâ!
O Amor, ò tenero conſpirans fervidus æſtu!
Téne priùs, Dolor acer & implacatc, requiram?
Téne, Amor alme, vocem? crudelis tu quoque Chriſto.
Crudelis Chriſto magis, an mihi blandus uterque?
Blandus uterque mihi, Chriſto crudelis uterque.
Ambo inter ſeſe nectuntur Amorque Dolorque;
Victus Amore tamen, viciſti Chriſte Dolorem.
Chriſtum vicit Amor; mortales vincat, & ipſam,
Victricem humani generis finemque Doloris,
Vi Mortem æquiparans, firmat Dolor æger Amorem; *Fortis eſt ut mors, dilectio. Cantic. 8.*
Vivum Amor exercens mollitque acuitque Dolorem.
O lacrymæ, ô valido lacrymæ clamore ſonantes,
Supplicibus Chriſti votis & queſtibus actæ,
Purpureo frontis confuſæ oriſque fluento;
Elicite, ô, noſtros, & non ſine ſanguine, fletus.
O flammæ, ô miſti bicolores ſanguinis undæ,
Una ambæ lateris penetrali à fonte fluentes;
Urite me flammæ, luſtrales tingite lymphæ:
Sanguis alat flammas, ſacroque animam imbuat oſtro.

Preces ſupplicationeſque cum clamore valido & lacrymis offerẽs. ad Hebr. 5.

IN JUDÆOS.

Vos... Auctorem vitæ interfeciſtis. Act. 3.

PROH ſcelerum feralis apex! en ſtipite Numen
Suffixum, manibuſque hominum Rex ætheris hic eſt!
Iſacidæ duri, quæ mentem oppreſſit Erynnis?
Cernitis, ut vaſtum paveſacta elementa per Orbem,
Sedibus ut convulſa ſuis? clavoſque crucemque
Cuncta Dei ſenſere. Deo moriente laborat,
Et pullâ Autori Natura in veſte parentat.
Heu cœci! veſtro maculaſtis crimine ſolem.
En abrupta dies, turbataque fœdera mundi!
Terra tremit, cautes rumpit dolor, omnia mœrent;

Tartareum Solymes incuſant omnia crimen.
Ipſa amens furiis, dum gentibus ingruit horror,
Gaudia, væ! cæſo peragit ſolennia Chriſto.
Necdum etiam inſtantes coiiſſe in fulmina nimbos
Suſpicit, aut fuſi clamorem ſanguinis audit:
Eventuſque ſibi diros gratata, triumphat
Victrix, illuſoque ferox inſultat Olympo.
Cara Deo quondam ante alias, inſignis honore,
Dives opum; ſed nunc tantorum oblita bonorum,
Auſa immane nefas, cæſi rea Numinis, ô Gens
Infelix; Babylone olim Phariâque cataſtâ
Cœleſtis meritæ Judex graviora reſervat.
Bella, famem, cunctas uno ſimul agmine peſtes,
Confuſaſque virûm cædes, urbiſque ruïnas
Iratum tacito meditatur pectore Numen.
Quot pariet Crux una cruces! circum undique vallo
Mœnia funereo, pœnis obſeſſa, tremiſcent.
Jam Solymææ arces, vetitumque reſurgere templum
Procubuere: Dei jam ferrea virga rebelles
Obterit; & muris hoſtile impreſſit aratrum
Romanus ſceleriſque ultor pœnæque miniſter.
Joan. 8. Degeneres nimiùm Abramidæ! quin verior Anguis
Tartarei ſoboles, factiſque imitata parentem!
Æterno exilio populos disjecta per omnes;
Principibus, fano & legis ſpoliata magiſtris,
Terrarum commune odium, juſtique furoris
Sanguis ejus ſuper nos: Mat. 27. Terrificum exemplum; capita in ſcelerata vocati
Sanguinis horribiles extrema in ſecula diras
Experiêre. Dei calicem ferventibus iris,
Fæce tenus, ſpumantem hauri; Chriſtoque paratâ,
Quos merita es, triſti decerpe ex arbore fructus.

IN PSEUDOCHRISTIANUM.

Rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei.
Ad Hebr. 6.

TU quoque, tu, Chriſti cui non ignota poteſtas,
Gloriaque & Numen ſupremo æquale Parenti!
Ah miſer, ah! quò te Phlegetontius impulit ardor?
O ſcelus! immiti reſcindens vulnera dextrâ
Juſtificum calcas furiatâ mente cruorem.
Et Caipham incuſas, & Ponti ferrea juſſa!
Ingeminaſque cruces, Solymoſque abſolvere certas,
Confeſſum exercens graviori crimine Numen.
Crudelis! rurſum ſpinis horrentia ſerta
Auguſto intrudis capiti; flagra aſpera rurſum
Incutis: atque omnem corrupto, perdite, ſenſu
Configis Domini ſenſum; nec lumina parcis
Aſpectu violare procax, nec vocibus aures.
Siderea infandis ſputorum ſordibus ora
Commaculas. Cæli manantem nectare linguam,
Bacchantum ſimilis, torques; ceu rurſus acetum
Admoveas labris, aut tetri procula fellis.
Divitiarum ardens & inexaturata cupido,
Ecce, inopes caſti nudavit corporis artus:
Probra tumens renovat faſtus, tormenta voluptas.
Quid bonus ille autem, niveoque ſimillimus agno
Terrigenûm Vindex in te peccavit, Averni
Execranda lues? quò clavos crimine, rerum
Artifices meruere manus? te te illa creatrix,
Quam modò ſanguineâ transfigis cuſpide dextram,
Maternæ quondam latebroſis ſedibus alvi
Concreto, membra informans, è ſanguine finxit.
Nunc quoque, ſervatrix operis ni dextra caduci
Suſpenſum hæc eadem teneat; ceu pulvis in auras,
In chaos inque tuum ſubitò revolutus inane

Vaneſcas, Stygiive ruas in aperta barathri.
Tigride barbarior, Solymâ crudelior ipsâ,
Quem petis, aut quid jam laniata in corpora ſævis?
Deeſt plagæ locus, atque exhauſtus pectore ſanguis.
Si te nulla movent morientis vulnera Chriſti,
Nullus amor; moveat Nemeſis, flagrantibus armis
Tergo inſtans, omneſque trahens in crimina diras.
Scilicet inſontem, culpæ ſub imagine, Natum
Talibus affecit Patris implacabilis ira
Suppliciis; & te ſcelerato marte rebellem
Terribilis ſervum Dominus patiatur inultum?
Si cedrum in viridem ſævit, fetuque gravatam
Exſcindit palmam; non ſiccum & inutile lignum
Agricolæ infeſti valida ab radice ſecuris,
Et ſteriles ramos carioſaque membra recidat,
Tartarei æternis buſti damnata caminis?
Infelix! nec te miſeret Chriſtique tuique!
Siſte, furens. letho perfunctum haud ſimplice Numen
Quò revocas toties, atque ultra funera tendis?
Num recidiva pio ſatis eſt quæ Victima ritu,
Quotquot eunt luces, perque omnes concidit aras,
Myſtica Golgothei referens ſolemnia ſacri?
Hac-effræna-tenus jactaris crimina: metas
Hîc tandem præfige; hîc & ſuſpiria ab alto
Corde trahens, torrentem oculis devolvere lympham
Quid ceſſas, Chriſtique pio miſcere cruori?
Heu qui te Oceanus luſtralibus abluat undis?
Quo triſtes maculas inferna piamine flamma
Excoquat? ipſo etiam, mundi qui crimina purgat,
Si miſer ingratam fœdaris ſanguine mentem.

PATRUM LIBERATOR.

Expolians Principatus & Poteſtates &c.
Ad Coloſſ. 2.

SOL, qui funereæ ſquallens caligine noctis
Inviſam Solymen & conſcia pectora facti,
Ignaroſque mali longè, nova monſtra videntes
Turbaſti populos; nitido ſpectabile cœlo
Redde jubar, lætoque incedens aureus ore
Accelera, extinctæ reparans diſpendia lucis.
Tuque, ſolum Hebræis trepido molita tumultu
Subtrahere, indignata nefas, & plangere diram
Viſa necem, Tellus, nunc omnibus excita geſti
Lætitiis, palmaſque ſacro conſume triumpho.
Victor, iò, Chriſtus Lethumque Orcumque triumphat.
Maxime Adamigenûm Vindex, qui, dum arbore ſacrâ
Latrones inter geminos lacrymabile corpus
Dependet, Solymorum odiis immane trophæum;
Obſcuram irrumpens arcem vaſtator, avari
Ditis opes, captiva piorum examina ſolvis,
Mox Erebo raptas vertens ad ſidera prædas;
Sit mihi fas tua facta loqui, duràque cataſtâ
Aſſertos ſpectare Patres, tumuloque dicare
Fracta tuis manibus palmaris vincula turmæ.
Ipſe viæ ignarum Vatem rege, Chriſte, per umbras.
Victor, iô, Lethique potens Orcique triumpha.
Corporis emiſſus templo, puràque refulgens
Luce Animus, junctum æterno cui fœdere Numen,
Telluris ſub operta, Patrumque ergaſtula fertur.
Non ea ſulfureis amplexi fluctibus amnes;
Non Diræ ultrices, non primo in limine cuſtos
Tiſiphone. ſecura quies, atque invia pœnis

Habeo claves mortis & inferni. Apoc. 1.

Sanctorum ſtatio (donec felicis Olympi
Regia aperta vocet) Chriſtique incenſa cupido.
Jam ſpes libertatis adeſt, jam copia lucis,
Illuſtres Animæ, cùm fato extinctus acerbo
Chriſtus, iô, Victor Lethumque Erebumque triumphat.

Nec veſtrâ mortem pro libertate paciſci
Extimuit, patriaſque inhoneſto funere pœnas
Golgotheâ explevit moriens ſacer Agnus in arâ.
Nunc terrâ depreſſa, ſitu loca ſenta profectus
Spiritus auxilium lucemque optantibus affert.
Vos, quibus Umbrarum imperium, Limbique ſilentis,
Pandite ferratos converſo cardine poſtes.
Ne qua mora obſequiis. Qui prælia numine torquet,
Belliipotens valido incuſſam crucis ariete Ductor
Portam effracturus, trepidantibus ingruit antris.
Chriſtus, iô, Morti inſultans Ereboque triumphat.

Ut juſſæ patuêre fores, informiaque antra;
Solis inaſſueti radiis mirantur, & omnes
Attonitis inhiant oculis; quæ clara repentè
Tempeſtas? præcurrit enim, longeque coruſcat
Dulce jubar. ſedenim glomeratæ in turbine lucis
Ut vidêre Dei vultuſque habituſque gerentem;
Jam mundi primâ deſponſum ab origine Chriſtum
Agnovere; animiſque ultro certantibus omnes
Concurrunt, hærentque avidi, meritâque ſalutant
Laude Salutiferum Numen, pæana canentes.
Victor, iô, Chriſtus Lethique Erebique triumphat.

Continuò generis caput ille & cauſa malorum
Fœdifragus, Mortique aditus qui præbuit ultro,
Proſilit adventu liber cœleſtis Adami;
Primus & infernæ tetigit qui limina ſedis,
Inviſus fratri, Superis gratiſſimus Abel;
Sethuſque, & cuſtos demerſi Navita mundi.
Melchiſedech. Juſtitiæ Paciſque potens, qui ſceptra Sacerdos

Geſſerat ; exultanſque avido nova lumina viſu
Abramus rapit, & ſeries longiſſima Patrum ;
Quotque pii Reges, atque icti Numine Vates.
Chriſtus, iô, Domitor Lethique Orcique triumphat.

Abrahā exultavit, ut videret &c. Joan. 8.

Tot ſanctos inter Proceres, collectaque ſeclis
Sidera terrarum, Chriſto præcurrere natus
Qui caput auguſtum puro Baptiſta fluento
Abluerat, diæ teſtis vociſque Columbæque,
Emicat ; &, mundum, ecce, ſuo qui ſanguine lavit
Agnus, ait. ſimul ingentem veneratus Alumnum
Joſephus, felix nimiùm, qui Virginis olim
Chriſtiparæ Comes, & Sponſi ſub nomine Cuſtos :
Innumerique alii, Superos auctura propago,
Victorem alterno gratantur carmine Chriſtum.
Victor, iô, Mortiſque potens Orcique triumphat.

Salve certa Dei Soboles, æquæva Parenti,
Nec meritis nec honore minor ; ſalve Optime Vindex
Terrigenûm, Lethi atque Erebi fortiſſime Victor!
Expectate diu tenebroſâ Morte ſepultis,
Speſque ſaluſque hominum, pleno jam temporis orbe
Veniſti memor, & cælo deſcendere ab alto
Infernos etiam dignaris aduſque receſſus !
O quanti miſerâ exhauſti pro gente labores,
Quantaque Golgotheæ viderunt prælia cautes !
Sed moriens vitamque paris, proprioque cruore
Purpureus Victor Mortemque Orcumque triumphas.

Talia cantantes, nequicquam ululantibus Umbris
Inferiore antro, magnum per inane beatæ
Accelerant, dio perfuſæ lumine, Mentes.
Æternæ horribilis noctis clareſcit imago :
Uruntur ſancto ſcelerati lumine Manes.
Felices Animæ, niveis in veſtibus omnes,
Agmina junxêre Aligeris : hic carmine ovantem
Cœlituum chorus, ille Patrum, celebrare Theandrum
Certatim, pompamque unà duxêre triumphi.

Concava terrarum, & cœli convexa reſultant.
Victor, iô; Chriſtus Lethumque Erebumque triumphat.

ANASTASIS.

Apoc. I. *PRIMOGENITUS MORTUORUM.*

HACTENUS infernæ disjecta repagula ſedis
Adventum ſenſere Dei; pariterque benignam
Victoris, validamque manum cecinere ſoluti
Carcere ab umbroſo Manes: nunc artubus ingens
Reddit ſe vacuis & notum ſpiritus implet
Hoſpitium, triſti redivivum è marmore corpus.
Tu mihi, tu victo ſurgentum à funere Princeps,
Dux operis, nova jam feſſas in carmina vires
Suſcita; & infixum terris rape ad æthera vatem,
Chriſte, Parens vitæ, Mortiſque in morte Peremptor.
Ibat lecta cohors Procerum, Limboque relicto
Exultabat ovans, radiiſque accincta coruſcis,
Et molem objectam penetrans tendebat in altum,
Quà Chriſtus pandebat iter per devia terræ.
Ibat & Infantum legio, quos ubere præceps
Abſtulit Herodis furor; & formidine cœcâ
Dum petit inſolito monſtratum ſidere Regem,
Ceu teneros ſtravit crudeli turbine flores,
Impius, & lacteo perfudit ſanguine cunas.
Felix barbaries pueris! compendia longæ
Fecit ad aſtra viæ; palmæque inſigne decorum
Obtulit ignaris pugnæ; Chriſtumque tueri
Morte dedit. Puero pueri data victima, & Agno
Primitiæ cecidere: Agnum, quacunque ſequaces,
Et maculæ expertes niveo comitantur amictu.
Inde aliæ ſocias, immenſis millibus, addunt
Seſe Animæ, ſanctumque & non ignobile vulgus.
Nec non & fornax manes quos juſta piabat,

Munere inaſſueto gaudent : pretioque recenti
Largior indulget redimitque piacula Chriſtus:
Et culparum abolet calidus veſtigia ſanguis
Concretam expurgans labem, proque ignibus atris
Sideream accendit ſacratâ aſpergine flammam.
Poſtquam funereæ ventum in ſacraria rupis,
Corpus ubi viduatum animo, ſed Numine plenum
Decubuit : noſtri monimenta , en, Chriſtus, amoris,
En, ait, aſpicite, & veſtræ pretia ampla ſalutis.
(Ac ſimul immanes oſtendit corpore plagas)
Nimirum tantæ collapſam attollere gentem
Molis erat, communem Orbis ſarcire ruinam.
Nec queror impenſos vobis, mea cura, labores:
Ipſa juvant tormenta : & acerbi læta doloris
Præmia jam cepi, cùm vos è nocte profundâ
Aſſerui, & generis primæva in jura reduxi.
Ut fœdum vidêre nefas, ſedemque jacentem
Numinis, indigno mactatum funere corpus ;
Squallentem crinem ac rigido compuncta vepreto
Tempora, liventeſque genas alapiſque tumentes ;
Extinctos oculorum ignes, atque ora pudendas
Sputorum ſordes & amarum experta liquorem,
Confixaſque manus, terebratas cuſpide plantas,
Plantas & vaſto patefactum vulnere pectus :
Obſtupuêre animis Patres. At criminis Autor,
Conſcius admiſſæ labis, Princepſque nocentum :
Hanc ego te, æterni, video, Genitoris imago ?
Et tanti mortale genus ! quò te, Optime, noſtri
Egit amor ! talin' decuit ſuccumbere letho
Auguſtum, cœleſte caput ; Dominumque Deumque
Pro ſervo luere, & diras expendere pœnas
Terrigenæ ? ô nimiùm fatalis toxica pomi !
Corpore in hoc, ſceleris funeſta apparet imago.
Tum Symeo : ah , dulces venerandi corporis artus,
Quos gremio exceptos ſenioque trementibus ulnis,
Sidereum Infantem proprias dum ſiſtit ad aras

Intemerata Parens, avido mirabar amore!
Huccine divinus recidit decor ? huccine ſancti
Oris honos, totiſque adſpirans gratia membris ?
Sic te probrorum metam, immeritamque Parentis
Transfixurum animam præacutæ cuſpidis enſem
Prævidi, cùm te amplexu, mea vita, foverem.
Dehinc Jobus, recti ille tenax, Orcoque furenti
Inconcuſſus, & omnigenûm per acerba dolorum
Spectatus, Chriſti inſtar habens. mox corniger Heros
Sacra ferens tabulaſque; aliique ex ordine Vates
Dedecora, inter ſe, prædictaque vulnera monſtrant,
Sulcatoſque immane flagris ſervilibus artus,
Perfoſſoſque pedes ferro, plantaſque patentes,
Atque ipſum cœcâ violatum cuſpide pectus.
Hi diræ inſtaurant cædis lamenta, dolentum
Aſſimiles; queſtu ſcelus execrantur acerbo.
Pars tacito ſtupet ore, avidiſque obtutibus hæret.
At medios inter ſeſe jam plenior effert
Numine Jeſſides; præit aureo carmina plectro.
Hoc erat, hoc præſagâ aliàs quod mente locuti.
En perfecta fides, magni & promiſſa Parentis
(Unà omnis cecinit Vatum chorus). ergo agè Victor
Surge Deus, caroque iterum te corpore miſce
Spiritus omnipotens. Laceros ſubit ilicet artus
Spiritus, ac membris rediit vigor. ille renaſci
Sordibus abſterſis viſus; ceu flava niteſcit
Lamina jam excocti purgatis fæcibus auri.
Ales odorato qualis renovata ſepulchro,
Aut pennis Aquila exutis, poſitâque ſenectâ :
Talis erat, tumulo ſpolium cùm funebre linquens,
Sindona collectam fragrantiaque unguine vela,
Emicuit Chriſtus, non morti obnoxius ultrà,
Terrenâ nec mole gravis, ſed luce decorus,
Et cui per ſolidum detur via marmor eunti.
Turbato injectus pelago, cetique ſepultus
Viſceribus Jonas, poſtquam tres ordine noctes

Egerat, incolumis monſtroſâ emerſit ab alvo.
Sic gremio egreditur terræ, jejunaque Mortis
Viſcera fruſtratur, fauceſque eludit hiantes.
Ac veluti diſcuſſâ umbrâ, penituſque ſubactis
Nubibus inſultans, aliuſque idemque reſurgit,
Et croceó arridens cultu formoſus Eous
Cryſtallum illæſam vibranti trajicit ictu:
Sic Dominus, vitæ remeat felicis ad auras;
Poſt tenebras faciles, ſic deinde ſopore ſolutus
Procedit ſponſus thalamo; ſimiliſque Giganti *Pſal. 18.*
Exilit, ac ſtrato victor procurrit Averno.
Ipſa etiam, æterni quæ pignora ſervat amoris,
Vulnera ſuavè rubent, vivos jaculantur & ignes.
Purpurei toto radii ſe vertice fundunt,
Quot priùs infixæ ſteterant ad tempora ſentes.
O decora! ô rerum miracula! quantus in auras
Poſt longos MARIÆ gemitus, lacrymaſque clientum
Surgit; & immotâ ſignati rupe ſepulcri,
Integræ clauſo ceu quondam ventre Parentis,
Exoritur, victâ ipſe ſibi jam morte ſuperſtes!
Protinus aligeri Juvenes ruere æthere ab alto.
Stant nivibus pallæ; vultu micuere coruſco
Fulgura. ſemianimis viſuque exterrita paſſim
Diriguit Latius, cuſtodia vana, ſatelles.
Tela manu delapſa ſolum ſtravere: viro vir,
Arma armis permiſta jacent. Vix mente receptâ
Diffugiunt Solymam, fulmenque inſtare paveſcunt.
Concuſſa intremuit tellus, revolutaque moles
Saxea ſpeluncam tumuli nudavit inanem.
At Chriſtus, Lethi imperio qui ſolus iniquo *Pſal. 87.*
Liber, & umbroſum latè populatus Avernum,
Nequicquam obſtructo extulerat ſe carcere victor,
Evolat ad Matrem. Tacito ſecreta receſſu
Illa ſedens, animoque inter diviſa ſepultas

Nati relliquias mentemque ſub ima profectam ;
Et confoſſa pio, non & dejecta, dolore,
Lugebat ſpe damna levans, votiſque ciebat
Maturos reditus ; qualis gemebunda columba,
Aut ſola amiſſos ſuſpirans turtur amores.
Nunc ſolito adſpectu lætos accendit honores
Antè laborantis triſti caligine Lunæ,
Pallenteſque novo reficit Sol lumine vultus.
Scilicet & Mortis ſpolia, & de Rege barathri
Primitias Genitrici offert ; Chriſtumque ſecuti
Indigetes circùm denſi glomerantur euntem,
Ac Dominam ſtudiis petiere ingentibus acti.
Reginæ parvas etiam venere ſub ædes,
Quos tumulis Chriſtus cineres eduxit apertis ;
Conſumptoſque novans artus, propriiſque beatos
Dotibus illuſtrans, nec pondere tarda caduco
Membra dedit, ſecura necis, ſecura doloris.
Qualia inauratis effingit nubibus ardens
Signiferæ Dux ille viæ, radiataque Titan
Sæpè ſui ſimulacra, alios parit aëre ſoles.
Succeſſere humili lectiſſima corpora tecto
Chriſtiparæ, Superûmque alacres plauſere manipli.
Nec cuiquam interea viſi auditive profano,
Terriſque evecti delapſique æthere Chriſtum
Ingeminant, cælo ac terris venerabile Numen ;
Et Matris feſto pia carmine pectora mulcent.
O Mortis Domitor, Debellatorque Draconis,
Agnus, monſtriferique Leo prædator Averni !
Tu mare, tu terras molitus & æthera, Verbum
Omnipotens. tibi mille acies, quæcumque coruſcis
Aligerûm caſtris legio eſt. tibi nomina mille ;
Regnaque nec metis rerum, nec tempore clauſa :
Sed gentes hominum pretiis immanibus emptas,
Captivoſque Erebi manes, arcemque beatam
Cæleſtûm æterno imperio complexa poteſtas.

Gaude, Chriſte, tuo ; Nati gaude, Alma, triumpho;
Mox proprio : victæ debetur laurea Mortis
Altera, virgineoque exurget palma ſepulcro.
Jam felix, ſummos jam præcipe Mater honores,
Et quæ digna manent regnando præmia cælo.

CHRISTUS
COELO INVECTUS.

Triumphi divini ſpectator & præco David canit hic Poëma variis è Pſalmorum locis teſſellatum ; aſperſis etiam nonnullis aliunde ſententiis, quarum auctor idem qui Regium vatem agebat Spiritus.

Aurea ſublimi Chriſtus convexa triumpho
Invehitur, plenis cæli cui ſe obvia portis
Agmina fudere Aligerûm, Patrumque manipli
Terrâ exultantes reducem ſuper aſtra ſequuntur.
I, David, Vateſque Deum Proavuſque Nepotem
Aëriâ ſectare viâ. me pulvere inerti
Reptantem, & fruſtra conantem aſſurgere, corpus,
Pigra tenet moles, cæleſteſque invidet auras.
Ardua tu mentis celeri multò antè volatu
Permenſus ſpatia, & ſuperi vetus advena mundi.
Hauſerat ætherios regali pectore flatus ;
Tranſmiſſoque animo ventura in ſecula Chriſtum,
Magnaque Oliviferi collis ſpectacula longè
Ceperat admirans ; manibus tum nablia Vates
Increpuit ; ſacris tum cantibus ora reſolvit.
Lætiſonum clangorem inter Deus, ecce, tubarum
Aſcendit ! Captivæ Animæ ducuntur in altum,
Libertæ Domini, & donis potiuntur opimis.
O ego felicis poſſim pars eſſe catervæ,
Victoremque ſequi, & citharâ tua dicere facta,
O mea Progenies ! non me fulgentis Olympi

Sidereâ chorus ille lyrâ, non carmine vincet.
Dicam Orci domitas acies, portaſque revulſas
Carceris inferni : Mortis feralia regna
Diſturbata canam, & Stygio data vincla Draconi;
Quem teneri illudant pueri intactæque puellæ,
Te duce gaudentes, dirùm, ſed inanè frementem.
Conſcensâ tu nube equitas : tibi millia dena
Aligerûm, currus pennis per mutua nexis
Intexent; oculiſque rotæ ſtellantibus ibunt
Fulguris in morem. Vitreæ ſuper aëra lymphæ
Nectareos, veniente Deo, liquantur in imbres :
Et volvi aſſidui miris concentibus orbes
Suaviùs aſtra rotent Domino modulata recepto.
Tuque prior, tu laude Deum celebrare memento,
O dilecta Deo & genitum viſura Tonantem
Abrami Soboles; cælique ad jura vocandæ
Iſacidas inter nullo diſcrimine Gentes;
Scandenti Domino cæli ſuper ardua, quà ſe
Purpureo exoriens tollit novus æquore Titan,
Plaudite, adorato gratantes plaudite Regi.
At vos, queis ſuperi cuſtodia credita Regni,
Aligeri Proceres, valvis bipatentibus altè
Regem, ſidereo tollit quem Gloria curru,
Accipite ingentem & ſpoliis hoſtilibus auctum.
Quis novus hic ſuperis adventat ſedibus hoſpes!
Quis tantâ ſe mole ferens, & luce coruſcus
Regiâ, honoratum ſummis caput admovet aſtris!
Armipotens Dominus, partâ certamine duro
Illuſtris palmâ Dominus, victricia cælo
Signa inferre parat. Portas diducite latè
O Proceres, portas æterno adamante rigentes :
Et, ſua quem volucri ſublimem Gloria curru
Extulit, ætherii Rex ingredietur Olympi.
Axe triumphali nam quis petit æthera Victor,
Quæritis, eximio Regis ſpectatus honore?

Bellipotens Dominus, Mortis qui Victor & Orci,
Humanæ aſſertor gentis, ſacroque Sequeſter
Sanguine, diſcordes cælo componere terras
Inſtituit ; pacemque novam, nova fœdera ſanxit :
Hic ille imperio patrii ſuccedet Olympi.
 Ocyùs indomito poſtes adamante ſuperbos,
Terrigenæ obſtructos fatali crimine poſtes,
Alati reſerant Proceres, æthramque recludunt.
Ille ſubit cantuſque inter plauſuſque clientum.
At Pater omnipotens, rerum inviolabile Numen,
Mobile depreſſi ſupra laquearia mundi
Impellit ſolium, Natoque occurrit ovanti.
Sancta coruſcantem ducunt Animalia ſellam;
Stellifer auratis Bos cornibus, igne jubatus
Colla Leo, præpeſque avium Regina volanti
Juncta Viro, cervice jugum concorde ferentes.
Subſedêre poli ; lateque ſub axe ſonoro
Æterni incurvata tremunt faſtigia montis.
O Patris, ô Nati non enarranda voluptas,
Oſculaque, amplexuſque, & mutuus ardor Amoris!
Splendida inacceſſi caligo luminis obſtat,
Mortaleſque hebetat viſus : jam buccina ceſſet,
Jam citharæ ; & cæli penitùs templa alta ſileſcant,
Dum Patrem alloquitur divino Filius ore.
 Ecce redux, Genitor, perfecto munere J E S U
Nunc adſum. Tibi non taurus mactatus ad aras,
Non hirci fuſus placuit cruor. at mihi corpus,
Servilem aptaſti formam, mortalia membra.
Tunc, proprio, dixi, venio ſcelera omnia lotum
Sanguine, nec Patris Natus mandata recuſo.
Virgineæ incluſus jacui penetralibus alvi :
Hibernæ mediâ exortum caligine noctis,
Purpureo non aula ſinu, non ara recepit
Ture ſacro votiſque calens : Regemque Deumque
Sordida vix ſtabuli hoſpitio præſepia natum

Admiſere : infans vagitu concava Verbum
Saxa repercuſſi, & lacrymis tenera ora rigavi.
Exin probroſo ſignatum ſtigmate copus;
Exilia,& latebræ, & rerum gravis omnium egeſtas,
Et mundi artifices opera ad fabrilia palmæ :
Longa fames, denſuſque labor, friguſque calorque;
Ingratique odium vecorſque calumnia vulgi,
Nota tibi, Genitor, ſerieſque immenſa dolorum.
Dedecorum exhauſti calices, quos ipſe bibendos
Porrexti, felle undantes. Crux, ultima vitæ
Meta mihi. mox & tumuli feralia clauſtra
Ingreſſus, Stygiique adiens ſpelæa latronis,
Hæc ſpolia, hos refero Limborum è compede Manes.
Vixi, & quod dederas munus, Pater alme, peregi :
Ego te clarificavi...& nunc clarifica me tu Pater &c. Joan. 17.
Diſcipulis nomenque tuum legeſque retexi.
In terris noſtro tibi gloria parta cruore :
Et nunc, orbe prior curſuque volubilis ævi
Gloria, quam fontis fecundâ è luce paterni
Uſque trahens, ter jam undenis peregrinus ab annis
Diſſimulo, reducem colluſtret Gloria Natum.
Filius hæc ; Pater æterno ſic rettulit ore.
Aligerûm obſequiis, Reges ducentibus aſtris,
Et clarificavi, & iterum clarificabo.
Terque per attonitas demiſſis vocibus auras
Hactenus, & crebris inſignem reddidit orbi
Prodigiis Natum Genitor : nunc ætheris alti
Imperium ſine fine dabit, regnique coronam
Tergeminam : tantorum hæc præmia certa laborum.
(Sic Dominum affatur Dominus) Par Nate Parenti,
Heic dexter mihi, Chriſte, ſede, capita æmula donec
Subjiciam invictis pedibus ; medioſque per hoſtes
Sceptra geras, quos terra parit, quos Tartara ſervant.
Nempe ego te ſancta æternum per lumina lumen,
Auroræ ex utero ceu purum denique rorem,
Progenui. Aligeris tantò caput altius effer,
Aligerûm quantò præſtantior ordine, Natus
Auguſto

Auguſto exuperas famularem nomine turbam.
Quæ-vis-cunq; Patrē (neque enim patiere repulſam)
Poſce ; dabo : latè Dominum, mundique ſupremum,
Conſtituam Heredem. Tibi ferrea virga rebelles
Proſubiget : teſtarum inſtar, ſublimia Regum
Confringes capita ; & flammis ſeptum ante tribunal
Diſcinctoſque Duces dejectoque ore Tyrannos
Nudatos latera, & palmas poſt terga revinctos
Cum populis coges plangentibus. omnia Judex
Arduus ore tonans ſeclorum crimina coram
Expendes, penituſque accenſa in Tartara merges.
Idem juſta piæ decernes præmia genti,
Et tua conſortes gaudens in regna vocabis.
Intereà humanam tibi fas componere ſortem,
Ac placido infeſtos moderari numine caſus.
Cùm mea terrigenûm in noxas exarſerit ira,
Ultricemque reo peſtem meditabitur orbi ;
Tu latus effoſſum, plantarumque objice plagas
Et manuum. pictis appenſus nubibus Arcus,
Fœderis antiqui teſtis fidiſſimus, arcet
Diluviem, ut nimbis obductus inhorruit aër.
Haud ſecùs accenſum in terras oblata furorem
Vulnera placabunt : dextrâ extorquere triſulcum
Plagarum auxilio poterit Clementia fulmen.
Audiat hæc Cœlum, Tellusque & cœrula Ponti.
Inferni, Superique ac terris didita turba,
Omnes audito ſubſidant nomine JESU
Suppliciter proni ; nec majeſtate minorem
Progeniem auguſti dextræ aſſediſſe Parentis
Confeſſæ, JESU celebrent præconia linguæ.
Sacra Sionæi ſupra faſtigia Montis
Luce coronatus, regnandum inſedit Olympum.
Numine ſic David fruitur, Magnique Nepotis
Præcipit æternum decus, & pars ipſe triumphi
Præſago Vates agitat ſua gaudia cantu.

THEANDRICON

LIBER III.

CRUCIS ORACULUM.

IN CHRISTI

SUPREMA SEPTEM EFFATA PROLOGUS.

ADESTE, viri Chriſtiani,
Quò Concionem advocat
DEUS ORATOR.
Venerabundo ſilentio, Chriſti
Auditores,
Excipite ab ore morientis
Oracula vitæ immortalis.
Theorhetorem admiramini,
Divinorum Actorem

Inhumana Patientem;
Memorem etiam Inimicorum,
Sui pænè immemorem.
Ornatum ſi quis deſideret;
Tantò Elegantior tibi ſit,
Quantò pro te Deformior.
Stigmata Corporis,
Amoris Schemata videantur.
Novo diſpoſitionis ordine
Veniam Carnifici, Latroni Regnum,
Matri Diſcipulum,
Patri Spiritum tribuit.
Quid non Ars poſſit Divina?
Invenit, quo vel Deicidium excuſaret.
Quæ porrò dicendi vis & contentio!
Latus abrupit, Sanguinem profudit,
Animam efflavit.
Advola ad purpuratum Crucis Suggeſtum,
Quiſquis diſcere Artes cupis
Orandi, Agendi, Patiendi.
Delectationem ne quæſieris:
Dolorem Golgothea Rhetorice poſcit.
Utinam, quàm certò Docet,
Tam vehementer moveat,
Non minùs certè Corda, quàm Saxa!

VATES EVANGELICUS

PATIENTIS CHRISTI SPECULATOR,

EJUSDEMQUE PRIMO DE CRUCE EFFATO

Pro Tranſgreſſoribus rogantis.

AUDITOR ET PRÆCENTOR.

SIVE

CAPUT ISAIÆ LIII.

CARMINE PARAPHRASTICO REDDITUM.

Non Prophetiā mihi videtur texere, ſed Evangelium. Hieron.

[1] QUO rapis, attonitum ſacra ad ſpectacula, Vatem
Omnipotens? ſeclis medium venientibus infers,
Intima lux, & mens animi, tacitoque repoſtos
Alloquio inſinuas caſus! Audita quid urges
Prodere, & Iſacidis arcana evolvere fata?
Scilicet ingrati duras ſpargentur in aures
Hæc populi; nec tanta fidem miracula quondam
Invenient. Cui rerum Opifex, Vis maxima Patris
Illuxit, noſtroque latens in corpore Numen?
[2] Ceu tener, inculto deſerta per arida campo,
Fallente attollet ſe ſurculus incremento;
Jeſſeæ radicis honos, cæleſtis & auræ
Afflatu creſcens & lumine ſolis amico;
Verùm hebetes oculos fugiens, obtuſaque corda.

[1] Quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt? (*Ioan.* 12. & *Rom.* 10. Domine, quis credidit, *ex verſione* LXX. *Interpretum*)

[2] Et aſcendet ſicut virgultum (lactens, *Hebr.*) coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti. Non eſt ſpecies ei, neque decor. & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum.

Virgineâ exurgens floreſcet Parvulus alvo,
Certa Dei Soboles :·at Fabri ſanguine cenſus,
Terræ ignotus, egens, Cæli Puer. undique ſor d
In tenuis morem vulgi : natuſque ſub umbrâ
Obſcuram extremas vitam devolvet in umbras.
Nullus honos, formæ veſtigia nulla prioris.
Ut vidi, ut ſtupui, ut me ſacer obruit horror! Cap. 52.
Et vidiſſe tamen, vel ſic, juvat. ô mihi clara
Opprobria, & pulchræ divino in corpore ſordes!
[3] Omnia veſanæ expertus ludibria turbæ,
Omnibus abſumptus pœnis, velut ima virûm fæx,
Calcatuſque ſolo & furcâ ſublatus atroci,
Conſcius humanæ didicit miſereſcere ſortis.
Deſpectum, irriſum, indecorem, dejecta pudore
Ora putes tegere, atque ſuis ſe involvere probris.
Divulſas rapido ungue genas, ſputiſque alapiſque Cap. 50.
Squallentes cerno & preſſos velamine vultus,
Serviat ut ſcenæ ficti ſub imagine Vatis;
Jam ſummo ad calcem perductum à vertice vulnus.
[4] Ah, verè, nimiùm & noſtros miſerate dolores;
Unus pro cunctis infando occumbere letho
Dignate, & tantorum oneri ſubiiſſe laborum!
Væ, cœci Abramidæ! nimirum indigna propago
Cæli odiis noxiſque urgeri, ac verbere diro
Percuſſum, fœdâ laceris elephantide membris,
Credidit. [5] Ille autem perituræ crimina gentis
Suſtulit; & nobis quæ debita ſontibus, inſons-

[3] Deſpectum, & noviſſimum virorum, virum dolorum, & ſcientem infirmitatem. & quaſi abſconditus vultus ejus, & deſpectus; unde nec reputavimus eum.

[4] Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit. & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum.

[5] Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus.

Vulnera & ultrices Patris obvius excipit iras.
Icta cruore ſacro divinæ fœdera pacis :
Terrigenaſque hauſtu calicis medicatus amari eſt,
Ipſe malo languens alieno, & lividus artus,
Quos atri maculat penitùs vis acta veneni.
[6] Nos, trepidas ut oves (campo cùm infeſtus aperto
In medias ruit, & vaſto lupus æquore turbat,
Sanguineam exercens rabiem) ſic flebilis egit
Tranſverſos, cælique à tramite diſpulit error.
Criminibus via ſecta ; & non remeabile Averni
Quiſque ingreſſus iter. Vindictæ ingentis honorem
Pro merito, & læsâ pro majeſtate repoſcit,
Sacrato imponens capiti ſcelera omnia, rerum
Arbiter, & tantâ conſumpſit cæde furorem.
[7] At non invitus (Chriſto mora libera mortis,
Et genus, & vitæ pariter mortiſque poteſtas)
Non conjuratis armiſve doliſve ſubactus
Feralem ad pœnam rapitur. ſeſe ipſe ſuumque
Devovit caput, & Solymæo tradidit hoſti.
Qualè bidens, manibus nil obluctata poparum,
Ducitur ; & nivei tonſores velleris, agnus
Fert placidus, nulliſque reſolvens queſtibus ora.
Haud ſecùs immiti tacitus ſeſe applicat aræ ;
Probraque ceu ſurdus, plagas ceu ſaxeus omnes
Suſtinet, & crudos vorat alto corde dolores.
[8] Agmina condenſæ incurrunt petulantia plebis
Sponte ſuâ, & Procerum ſtimulis furialibus ardent.

[6] Omnes nos quaſi oves erravimus ; unuſquiſque in viam ſuam declinavit : & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm.

[7]. Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum. ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.

[8] De anguſtia & de judicio ſublatus eſt. generationem ejus quis enarrabit ? quia abſciſſus eſt de terra viventium. propter ſcelus populi mei percuſſi eum.

Vi Leges & jura fero turbata tumultu
Conticuere ; minaxque perorat clamor iniquo
Judice, & infamem extorquet gens barbara pœnam ;
Pendeat ut clavis altè ſuffixus acutis,
Sidereo dignus ſolio & cœleſtibus aris.
Nam quæ vel Superûm rutilâ lingua aurea flammâ,
Lucis inacceſſæ & patriæ penetralia mentis
Pandat, biſgenitique auguſtos Numinis ortus ?
Æterno tamen hic Soboles æquæva Parenti,
Matre prior, velut infelix & inutilis arbos
Stravit humum, exciſus ferro ab radicibus imis.
Illum ego (teſtatur ſceleratæ gentis acerbo
Idem odio Vindex immenſoque actus amore)
Mactavi, Natum Genitor.[9] Nec publica mundi
Victima ſollennes templi procumbet ad aras.
Opprobriô pars ne qua vacet, mortalibus auſis
Permiſi, addictumque neci, rituque profano
Cædendum, quà Mors ferali regnat in orâ,
Famoſas inter cautes, loca feta nocentum
Suppliciis. pœnam cumulat pœnæ horrida ſedes.
At deforme jugum & pœnarum immane theatrum
Relligionis honos excelſique ara Sepulcri
Clarabit ; monimentum ingens ubi rupe ſub altâ
Dives opum, dives virtutum exciderat* Heros.
Impietas ſimul atque eodem Mors obruta ſaxo ;
Quæque caput ſcelerum, plagis confecta ſupremis
Sternetur, vaſtum, Solyme, fœdumque cadaver.
Namque & veridico ſemper dolus abſtitit ore,
Et procùl intactam fugerunt crimina mentem.
[10] Atque ipſum graviore manu, duroque flagello

Et erit ſepulcrum ejus glorioſum. c. 11.
* Joſeph ab Arimathæa.

[9] Et dabit impios pro ſepultura, & divitem pro morte ſua : eò quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus.

[10] Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. ſi poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum; & voluntas Domini in manu ejus dirigetur.

Immeritum obtrivit Dominus. Sic area pulſu
Continuo ſonat; & ſpicis extuſa, feraci
Rurſus humo ſubeunt redivivæ ſemina frugis.
Hæc adeo ſpondet Genitor; Natumque benigno
Magnificè invitat, ſpes fallere neſcius, ore.
Chriſtus Adamææ ſi juſta piacula noxæ,
Luſtralemque animam ſervando impenderit Orbi;
Progeniem longo innumeram gratabitur ævo,
Sidera quæ cæli, pelagi quæ vincat arenas.
Illius arbitriis fingentur publica fata,
Et nutus jam læta virûm fortuna ſequetur;
Dum placidas leges, ſancti mandata Parentis
Implebit, largâ diffundens munera dextrâ.
11. Durum exantlavit vepreta per aſpra laborem
Agricola inſudans operi, fletumque cruoremque
Addidit irriguum, & vitam pro fruge paciſci
Suſtinuit. pingues optatâ meſſe maniplos
Exultans referet, cælique ſub horrea condet.
Jamque ubi parta quies, fructus ſpectare juvabit
Curarum aſſiduos, mirantibus undique terris,
Atque avida humanæ corda exaturare ſalutis.
Alma Fides craſſâ obductas caligine mentes
Sparget luce novâ, Superûmque arcana recludet.
Et Fidei comes ibit Amor; ſimul, auſpice Chriſto,
Juſtitia effulgens melioris origine ſecli.
Diffugient tenebræ, ſcelerumque annoſa tyrannis
Concidet; horribiles quorum feret hoſtia pœnas
Labe carens, urbis tamen extra mœnia abactus
Hirci execrati ritu, caſtiſſimus Agnus.
12. Ergo illi, meritis pro talibus, agmina ſubdam

[11] Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & ſaturabitur. in ſcientia ſua juſtificabit ipſe juſtus ſervus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit.

[12] Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium dividet ſpolia, pro eo quod tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt. & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogavit.

Lecta virûm, ætheriæ mox tranſcribenda Sioni.
Morte ſuperveniens obitâ jam victor, ubi atro
Carcere ſecurâque ſedens in pace Tyrannus,
Terrarum ſpolia & convectas undique prædas
Servabat, maneſque truci ditione premebat,
Tartareas major vires vis franget; & illum
Prædonem ſolido Armipotens adamante revinctum
Exuet, infernâque pios caligine ſolvet.
Quin & opima ſuis exhauſti præmia belli
Dividet, exuviiſque aras ditabit ovantes.
Dedecorum auguſtos precio mercatus honores,
Furcam humeris Princeps velut alti inſignia regni Cap. 9.
Extulit; ac ſævo diſtentus robore membra,
Triſte pependit onus, cæli terræque Sequeſter
Latrones inter medius, qui numine Patrem
Æquiparat; non ille alieni jura decuſque
Imperii rapiens furto ambitioſus inani;
Sed quæ alii rapuere, luens: Natuſque Parenti
Servorum delicta, cutiſque innoxia ſolvit.
Improba quem Solyma & gentes fudere profanæ,
Hoc Solymam totaſque piavit ſanguine gentes.
Ille etiam, cùm exuſta ſiti tabentiaque ora
Deficerent, ora ille tamen moribunda recludens
Haud vindictam inhiat, trifidos haud evocat ignes;
Dum linguâque manuque aſper circumfremit hoſtis,
Sævitiamque jocoſque admixtaque probra dolori
Certatim ingeminans, ſuſpenſo illudere lætus:
At veniam implorat patriam, occurritque furori,
Æthere qui rapido infauſtæ ſuperintonat urbi.
Quà licitum, incenſis avertit fulmina votis:
Sanguinis ardentes reſtinxit fontibus iras.

CHRISTI MORIENTIS

EFFATUM I.

Pater, dimitte illis. Non enim ſciunt quid faciunt.
Luc. 23.

PONE, Sionææ vindex quæ fulmina genti
Arduus intentas dextrâ, Pater! ah, quibus urbem
Implicitam tenebris, rerumque erroribus actam
Tartareus ſtimulat prædo, fallitque venenis!
1. Cor. 2. Si mea Judæis manifeſtâ in luce pateret
Gloria, quæque ex te venit immortalis origo;
Nunquam hodie Cæli Dominum feralibus auſis
Suffixêntque cruci, meque hæc in probra vocaſſent.
Triſte miniſterium ſervando impendere mundo,
Decretique tui numeros implere laborant
Ignari, & cæco pietatem in crimine quærunt.
At tu prima, Crucem queis imbuo, ſuſcipe vota,
O Genitor! ſummus tibi victima cæſa Sacerdos
Has mediâ jam in morte preces cum ſanguine fundo.
Ipſe ratas Pater eſſe jube, ſi qui tibi noſter
Dulcis amor, ſi quid luſtralia ſacra merentur.
Talia Golgotheo ſuggeſtu exordia fecit
Purpureus Cæli Orator. quot vulnera membris,
Tot reſonant patula ora; fluuntque in verba cruores.
Stat rigidis frons hirta rubis; laniataque membra,
Et palmæ & ferri tranſactæ cuſpide plantæ
Horrent: nec ſannis oculos vexare potervis
Infrænæ ceſſant furiæ; multoque cachinno
Cæduntur placidæ & dictis mordacibns aures.
Ipſe autem (proh digna Deo clementia!) tantos
Senſibus accipiens æquis animiſque furores;
Immemor ipſe ſui, necdum ſolatia Matri
Debita perfunctus, Genitorem affatur amico

Suppliciter gemitu,& miſeris placare laborat,
O pietas ! ſic ille feros ulciſcitur hoſtes !
Infandum molli prætexit nomine crimen.
Quid faceres, verè neſciſti perdita, necdum
Ultricem agnoſcis gens immiſerabilis iram ;
Non labem antiquam generis, fontemque malorum.
Ac tibi, quæ Moſes radiatæ myſtica fronti 2. Cor. 3.
Prætendit quondam velamina, nunc quoque denſam
Objiciunt nubem ; & vibrantia tela retundunt
Luminis, incaſſum toto quæ plurima cælo
Emicuere, graveſque oculos animoſque laceſſunt.
Nil jam expleta ſuis tangunt oracula rebus !
At veſana premens Solymos inſcitia, latè
Fœda per omnigenos ſparſit contagia ſontes.
Naturam ingenio quamvis complexus, & arte
Lumina Cecropii vincat Genioſque Lycei ;
Ignarum arguerim, recto quem tramite culpa
Incautum & veræ deflectat lucis egentem.
Heu demens ! nec quæ virtutum præmia, novit,
Nec quantæ incumbant violato à Numine clades :
Erranteſque oculos Stygiæ offudere tenebræ.
In primis, quicumque odio flammatus & irâ
Exigit ultrices inimico à ſanguine pœnas ;
Gloria ſeu mendax, furiiſve accenſa libido
Barbaricum infami Martem exercere duello
Suaſit, ubi ardenti rapidam ænea fiſtula glandem
Pulvere agit, gladiiſque parum ſævire putatum eſt:
Quò ruat infelix, animæ contemptor & Orci,
Neſcit, & immanes tantùm ſub pectore curas
Turbidus in fratres verſat ſuperumque Parentem ;
Gaudet & infandos Chriſto inſtaurare dolores.
Parce tamen, parce ô ſceleri placabile Numen,
Nunc quoque, nunc miſerans ! ah, ne irrita dicta ferantur,
Quæ Magnus, delubrum adolens fatale, Sacerdos

Ignea cum fletu ſupplex & ſanguine fudit !
Teque adeò, quem non, Eoam lampada cælo
Matt. 5. Attollens generique pio turbæque nocenti
Communem, ac lætos pariter diſcrimine nullo
Deſuper infundens agris hoſtilibus imbres,
Fulminis & parcus Genitor veniæque profuſus,
Molliit ; hæ Chriſti doceant miteſcere voces,
Factaque & attonitum celebrata exempla per Orbem.

EFFATUM II.

Amen dico tibi : hodie mecum eris in Paradiſo.
Luc. 23.

INfelix arbos, genus execrabile lethi,
Ut primâ imbuitur divini aſpergine roris,
Continuò lætos generoſo è ſemine fetus
Pinguibus effundit cælo gratiſſima ramis.
Hos adeò fructus, hæc vitæ, morte ſub ipsâ,
Munera ſublegit ſceleriſque piamina Latro
Numinis affixus lateri, pœnâque beatus.
Ultro inſultantem dictis ac ſæva jocantem
Tormento in medio & ſupremo criminis actu,
Prædonem egregiâ cenſor ſic voce refellit.
Heu miſerum ! ſic nulla Dei reverentia tangit !
Tune etiam, tu ſacrilegis inceſſere dictis
Hunc, furioſe, audes pœnâ damnatus eâdem ?
Et nos digna quidem, jamdudum & debita factis
Supplicia excipiunt : Hic verò criminis expers
Vim cunctam atque ſales perfert populique patrumque
Immotus, ſenſuve carens ſimiliſve carenti.
Haud hominem vox illa ſonat, quæ impenditur hoſti,
Delictum exonerans, veniamque à Patre precatur.
His ubi furciferum increpuit ; dehinc lumina ſupplex
(Lumina ; nam palmas clavi tenuere trabales)

Ad Chriſtum tulit, &, regno cùm adveneris, orat,
Confixi meminiſſe bonus dignare Latronis.
Hoc tantum. Facili Chriſtus ſic rettulit ore.
Immemorem me nulla dies, falſumve probarit.
Promiſſis mea certa fides. haud irrita cedent
Vota tibi. Collega Crucis, collega doloris
Succedes cælo, regnique in parte ſedebis.
Mecum hodie felix divini luminis auram
Accipies, vitamque feres à morte perennem.
Fortunate Latro! quis tantum ambire precando
Edocuit? quis ſic Regem captare propinquum?
Quæ te autem Regis ſpecies objecta movebat?
Auguſtæ nam quæ gemmata inſignia frontis
Aſpectas, trabeæve oſtrum, nitidumve ſuperbæ
Sedis ebur? Spinæ rigidam infixere coronam;
Crux, ſolium eſt; totoque erumpens corpore ſanguis,
Purpura. Non iſthæc animum ludibria fallunt.
Nempe ſuum patrio credis ſuper æthere regnum,
Æternum, immenſum tormenta per ultima adiri.
Necdum etiam tenebris obtendi ſidera, necdum
Terrarum juga cœpta frementibus undique ſaxis
Convelli, aut triſtes reſerare ſepulcra cavernas.
Mira ſed exuperans tranquillo pectore virtus
Horribiles inter plagas, immania probra,
Dum pacem, ah! rabidis moriens pacem hoſtibus orat;
Scilicet & plenis exundans Gratia rivis
Magnificum oſtendit Regem, Numenque probavit.
Felix, umbroſas cui mox datur ire per oras
Affuſis radiis & Chriſti luce coruſco!
Felix, cui vaſtis ardentia Tartara pœnis
Lucifugamque manum & fractos calcare dracones
Victoris licuit veſtigia magna ſequenti!
Tum quos mitis habet ſanctos cuſtodia Manes
Abrami in gremio & terræ penetralibus altis,

Aſſertos Erebo ſupera ad convexa ferentem
Aſpicies, pars ipſe ſacri non parva triumphi.
O mihi tam placidas audire in funere voces
Contingat, dextrumque latus ſervare Tonantis ;
Crux ubi fatalis cæloque inſcripta rubeſcet
Sanguineo fulgore minax ! ſimul arduus igneâ
Nube ſedens Judex, terrarum opera omnia certis
Lancibus imponet, pœnaſque & præmia ſummo
Dividet arbitrio, & jus irrevocabile dicet.
Ceu blandis ovibus petulantes ſegregat hircos
Tityrus ; inſontes dextrâ, lævâque nocentum
Submotam immenſo ſtatuet diſcrimine turbam.
Hi, ſidente ſolo, Stygios volventur ad ignes :
Ætherios illi colles & amœna beati
Arripient nemora, & ſtellis florentia regna.
Ne verò, ne rari animos exempla favoris
Decipiant ; neu ſpe miſeram ſe lactet inani
Gens vitiis infixa, & amans inoleſcere ſordi.
Quin, ô, ſupremæ ſi provida cura Salutis,
Furciferi alterius memores, fatum inter utrunque
Speque metuque, viri, miſtam ſuſpendite mentem,
Conſulere & dubiis maturè diſcite rebus.
Quam temere cadat æternæ jacta alea ſortis !

EFFATUM III.

Mulier, ecce Filius tuus.

Ecce Mater tua. Joan. 19.

STABAT ferali ſub ſtipite regia Virgo,
Ah, dulcem medio ſpectans in funere Natum,
Ipſa animo confixa, immani ſaucia luctu,
Jam ſine Prole Parens, jam Matris nomen & umbra.
Aliger ætherio quondam legatus Olympo
Felicem ante alias cecinit coluitque Puellam,

Gratia cui totos infudit prodiga fontes;
Quam Deus, illabens uteroque animoque, ſacravit,
Ac ſua præſenti cumulavit Numine dona.
At nunc, heu! longè felicis gaudia mentis,
Longè illi decora & plauſus gratantis Olympi.
Nunc Domino erepto viduamque orbamque dolores
Exercent, animamque immenſo vortice torquent.
 Digreſſo Genitrix olim ſuper anxia Nato,
Dum trepido amiſſum quærit per compita greſſu,
Multa rogat Solymaſque nurus Solymaſque puellas,
Dilectum ſi quà vidiſſent fortè Puellum.
Materno hæ deſiderio, gemituque viciſſim
Quærere perculſæ. Qualis tuus, Optima, qualis
Ille tuus! tecum amiſſos quæremus amores.

Qualis eſt Dilectus tuus...? Dilectus meus candidus &c. Cant. 5.

 Ah, delapſe Puer cælo, mea ſola voluptas!
Quâ tua, quâ caros exſcribat imagine vultus
Purpureos niveoſque Parens? ubi lilia vivâ
Miſta roſâ velut areolas pinxere genarum.
Aureus effulget vertex; nitet æmula palmæ
Cæſaries foliis, nigroque ſimillima corvo.
Lacteolæ mites oculi de more columbæ,
Illecebriſque micant, vivâque à luce renident:
Coralio rubuere madentia nectare labra.
Collucent teretes palmæ, ceu plurimus auro
Stellantes digitos hyacinthiſque annulus ornet.
Major & humanâ ſpecies, blandiſſima toto
Corpore Majeſtas Virtuſque auguſta coruſcat.
Quis deſideriis, amiſſo pignore tanto,
Sit modus, aut quæ digna meis ſolatia damnis?
 Talia divino Salomonis carmine Mater
Viſa queri; donec longo jam exhauſta labore
Spectatum templo in medio Patrumque coronâ
Reppetit admirans Puerum, gaudenſque reduxit.
Nunc vulgi inſanos fremitus æſtuſque ſecuta,
Raptatum ad pœnas totâ mæſtiſſima Chriſtum

Quæſivit Solymâ; quæritque gemitque repertum.
Quàm diſpar tuus ille ſibi! quàm decolor ille
Aureus, ô Virgo! triſti quàm lividus ore!
Verticis, en, ſacro florens intonſus honore
Nazaræus hic eſt! manibus direpta potervis
Cæſaries; quæ pars ſuperat, concretaque tabo
Et capiti immiſſis ſilveſcit ſquallida dumis.
Ut ſputa indecores onerant graveolentia malas
(Ludibrii genus!) atque atro confuſa cruori
Sideream inceſtant faciem, cæleſtiaque ora,
Lurida jam plagis colaphiſque immitibus ora!
Vix adeo, vix ipſa ſuum dignoſcere, vultuſque
Informes potuit, totos & inhorruit artus.
Nec verò pudet opprobrii: confeſſaque Matrem,
Officiis, ſi quà liceat, membra ægra trahenti
Subveniat durum per iter: ſparſumque cruorem
Sublegat, heu, pedibus calcari queſta profanis.
Divinæ indignum nil majeſtate Parentis,
Nil humile aut fractum patitur. Non illa dolore
Diriguit; linquente animo non illa ſuorum
Collabi inter viſa manus. invicta theatro
Golgotheo ſtetit, & tragici ſpectacla furoris
Suſtinuit, propriâque oculos in cæde morata eſt.
Sub pedibus titubante ſolo, jam jamque ruinam
Cum trahat & ſcopulis diſſultet Golgotha ruptis,
Ipſa immota loco & diræ vicina Cruci ſtat.
Gratia, ut indomito ſurgentem robore palmam,
Mentemque & fragiles ſuſtentat corporis artus.
Haud minùs illa tamen cœco depaſcitur intus
Supplicio. collectus amor Matriſque Patriſque
Corde in virgineo, Naturæque addita Virtus,
Unigenæ merita, & truculentæ crimina gentis,
Immenſum teneræ incumbunt ſimul omnia pondus.
Mille agedum compone cruces, uncoſque rotaſque,
Mille neces. levia hæc; & quidquid barbara quondam
Invenit

Invenit feritas, quidquid veſana Tyrannis
Chriſticolas mox in pugiles exprompſit acerbi,
Famoſo ingenio & Stygias graſſata per artes.
Ante aras durâ Symeonis voce recluſus
Jampridem, triſti oraclo, fert myſticus enſis
Palmam ſævitiæ, pœnarumque unus acervos
Omnigenûm exuperans, & ferro & dirior igni,
Per fibraſque acer perque ipſam rumpere mentem.
Sed tacito vaſtos ſub pectore continet æſtus,
Anxiferamque obnixa premens vim atrociùs urget;
Ac forti tantùm gemitu fletuque decoro
Teſtatur vivo molliſſima viſcera Mater
Diſcindi ſenſu, & Nati cruciatibus uri.
Concentu miſero Chriſti Mariæque dolores
Reſpondêre ſibi, & duplicis commercia lethi.
In luctus animoſa tuos, miſeranda vel hoſti,
Ah! Genitrix, ah! parce oculis Natique tuiſque.
Ut ſtare orbatam JESUS cruce vidit ab altâ,
Fatiferoque ictam præcordia ad intima telo;
O Mulier Fortis, nec mole oppreſſa malorum,
Ecce tuus (ſimul hæc multâ vi pectore ab imo
Eluctans, caro advertit languentia Alumno
Lumina, & obtutu placido nova munera ſignat)
Hic noſtri inſtar erit; viduam hoc ſolare ſenectam.
Ore dehinc Juvenem appellans oculiſque remulcet
Adſtantem, & Nato pariter Matrique dolentem;
Dilectum Juvenem ante alios, & flore pudoris
Virgineo inſignem. Pietas interrita caſu
Fecerat extremo comitem, truncoque propinquum,
Unde ſuus pendebat amor. nam cetera fœdo
Turba metu Sociûm diffugerat: ilicet horto
Sparſit Olivifero terror, latebriſque recondit.
Carnifices inter ſolus turbamque furentem
Conſtitit hic, Dominum fata ad ſuprema ſecutus;
Et Mariæ in caſus Juvenis Zebedeïus omnes

Aſſecla, nec ſpem tantam agitans, fidiſſimus hæſit.
Cui Chriſtus moriens. Nati tu concipe curam :
Exemplis accede meis, ſuccede perenni
Obſequio, Matrem ac Dominam veneratus eandem.
Felix ſorte piâ, fortunatuſque dolorum
Ille Comes, ſua quem vocat ultro in jura Theander !
Nimirum hoc aliquid majus, quàm nocte ſupremâ
Per cœnam, divinæ inter præludia mortis,
Cervicem auguſti gremio requieſſe Magiſtri.
Tempore quanquam illo Socios ſtupor altus habebat;
Dumque metu ſuſpenſi hærent, dumque omine diro
Turbati inter ſe muſſant, atque ipſe latronis
Infandum trepidat Cephas exquirere nomen;
Pectoris hoſpitio & noto confiſus amori,
Prodere prodentem Chriſto parcente, Joannes
Elicit indicium. porrecto dextera libô
Præſcia, vipereo cœcum ſub corde venenum
Tartareumque nefas furialiaque auſa retexit.
At partes nunc ipſe ſuas, ſua munia tradit
Rex Superûm ; & Matrem, toto quæ carior orbe,
Aſſignat famulo, ſupremi pignus amoris.
Heredem ipſe novis tabulis & ſanguine ſacro
Scripſit. vos, ſcopuli, teſtes, & Golgotha Chriſto.
Ac ſenſum Natique Deus Matriſque viciſſim,
Mirâ voce potens, communem afflavit amorem,
Cordaque cæleſti junxit caſtiſſima vinclo.
Qualis ubi invidiâ præceps furiiſque Caïnus
Inſontem, & niveis ſimilem, quos paſtor agebat
Pinguia ſacra litans, agnis mactavit Abelem,
Fraternoque rudem violavit ſanguine terram
(Prima, nec expertæ documenta immania Mortis !)
Horruit infelix, & jam non vana minatum
Eva parens didicit præſenti funere Numen.
Prolis at ereptæ miſerans ſolatia fecit
Prole aliâ, Sethumque Deus ſubjecit Abeli.

Sic populi rabido Iſacii livore peremptam
Progeniem lugens, ſemenque caputque piorum,
Alterum ab alterius ſuſcepit funere Natum
Diva parens. genus inde novum, nova pignora ſurgent.

Primigenæ partu ante alias felicior omnes
Virgineo, & ſolitos Matrum haud experta labores;
Nixibus hîc quantis abrupto corde minorem
Parturiit ſobolem! tunc inter carmina læta
Aligerûm; nunc ſacrilegæ convitia turbæ,
Scommata Avernalis ſtridore accenſa colubri:
Speluncâ in mediâ tunc clareſcentibus umbris;
At nunc deficiente die, pallentibus aſtris.

Nos quoque, nos, primæ extinctos jam crimine Matris,
Una omnes dio recreatos ſemine adoptat
Virtutumque virûmque Parens: nos poſthuma proles
Chriſtiparæ orbatæ ſubito ſuccrevimus ortu.
Humanæ illa vicem gentis Zebedeïa geſſit
Progenies. Fratrem, nec ſervi nomine dignum,
Me ſibi Chriſtus amat, Genitrici adjungere Natum.
Sic ô! ſic Matrem præſta; Natum ipſe viciſſim
Rite geram! finge, Alma, tuum, geminumque Joanni,
Nec Chriſto abſimilem, atque indignum ſanguine tanto.

EFFATUM IV.

Priorem hanc primi verſus partē ita Chriſtus pronunciavit ex Hebræo: quæ ſic habet è Græca verſione LXX.

Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me?
Matt. 27.

PSALMI XXI. PARAPHRASIS.

1. Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?

1. O Deus! ô ſcelerum non exorabilis ultor!
(Non ego te Patrem ſolito jam nomine dicam;
Dulce Patris rigido mutaſti Judice nomen)
Huc illos adverte oculos. quorum imbuis æthram
Luce ſacrâ, noctiſque horrentes diſcutis umbras.
Reſpice me, Chriſti indecores nunc reſpice vultus.
O Deus! heu, quianam morientem tu quoque Natum
Hoſtiles inter furias, ſævoſque dolores
Inſontem, & longè meritum potiora relinquis?
Nempe Adamaæ delicta immania prolis,
Suppoſui queis me ipſe reum, pœniſque volentem
Addixi, optatam procul avertêre ſalutem.
Ferrea vox ſcelerum, cæli ad convexa remugit,
Nec patitur noſtros audiri ex æthere queſtus.
2. Luctiſono incaſſum lucem clamore replebo;
Ut fruſtra, ſub nocte, tuas clamoribus aures
Montis Oliviferi funeſto abjectus in horto
Appetii, ſtatio noſtrorum ubi prima dolorum.
Nec verò inſani quiſquam mihi nomen iniquus
Impingat, vanaſque preces derideat ultro
Inſultans inopi rerum, auxiliumque roganti.
3. Tu ſanctam ætheriæ Solymes, fulgentia templa,
Sedem habitas, Deus, Iſaciæ laus unica gentis:

Longè à ſalute meâ verba delictorũ meorum.

2. Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies; & nocte & non ad inſipientiam mihi.
3. Tu autem in ſancto habitas, Laus Iſraël.

Moſæum hoſpitio nec dedignatus amico
Legiferæ delubrum Arcæ; nubiſque per umbram
Aurea majeſtate implens penetralia, ſacris
Ipſe tuis aderas. 4. In te velut anchora jacta eſt
Nunquam expectato Patrum ſpes caſſa favore.
Incolumes tua dextra dedit, mediiſque malorum
Fluctibus exemptos placido confidere portu
Annuit. 5. Orantûm quoties clamoribus æther
Inſonuit, non tarda ſalus pia vota ſequuta eſt:
Irrita nec dubios inter fiducia caſus
Erubuit, fœdamque tulit deluſa repulſam.
6. Tenuis ego, ac dudum ſubrepens pulvere vermis,
Nunc rigido attritus pendens è caudice; nec jam
Forma ſuper. vix umbra mihi, confuſaque imago
Semihominis, monſtrum inviſum, ſeu publica labes,
Terrarum opprobrium, plebiſque & ludus & horror.
7. Qui me cunque oculis, expoſtum ad ſpicula ſignum,
Signum infelici præfixum ſtipite luſtrant;
Protinus oſtentum exagitant lacrymabile, acutis
Sannarum aggreſſi telis; riſuque feroces,
Projectiſque labris & adunco illudere naſo,
Succuſſant capita & linguis convitia jactant.
8. Scilicet ex genitore olli ſuſpenſa Deo ſpes.
Illum adeo eripiat, ſalvumque à morte reducat,
Si probat ipſe ſuum, atque ingentibus aſſerat actis.

4. In te ſperaverunt Patres noſtri; ſperaverunt, & liberaſti eos.

5. Ad te clamaverunt, & ſalvi facti ſunt; in te ſperaverunt, & non ſunt confuſi.

6. Ego autem ſum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abjectio plebis.

7. Omnes videntes me, deriſerunt me; locuti ſunt labiis, & moverunt caput.

8. Speravit in Domino, eripiat eum: ſalvum faciat eum, quoniam vult eum.

9. At tu me clauſâ extractum complexus ab alvo,
Spes mea, virgineoque ex ubere Matris, alumnum
Foviſti exceptum gremio. 10. Jamtum mihi Numen,
Primitiaſque tibi vitæ, curſumque ſacravi,
Antè ſub aërii quàm luminis editus auras.
Et concreta mihi Pietas, adoleſcere mecum
Relligio viſa eſt: nec pars ævi ulla vacavit
Jurato immunis cultu. ne me, Optime, ſolum
Deſtituas; ſanctique memor quæ vincula nexûs
Adſtringant, præſens ſociali numine firma.
11. Horrida quippe inſtat duri tritura doloris:
Nec quiſquam auxilio ſubit, atque inimica refellit
Agmina. ſed longe abſiſtunt, fugiuntque propinqui
Sanguine; & infidos pudet, agnoviſſe, ſodales,
Triſtia ceu metuant diræ contagia noxæ.
Ac ſi quos, molli tactos præcordia ſenſu,
Haud pudor avertit miſtâ formidine; & hoſtes
Per medios ſtat mœſta Parens, & rara Parenti
Juncta manus comitum; ſuſpenſum haud ulla juvandi
Copia. 12. Concurrunt acres in me undique tauri,
Pingues, indomiti, & validâ cervice laceſſunt,
Incluſumque feris obnixi aſſultibus urgent.
13. Rictu inhiant hoſtes avido, denteſque cruentos
Exacuunt: quo more leo rugitibus ardens,
Quem longa impaſti ſtimulant jejunia ventris,
Mite pecus rapit & vaſto vorat improbus ore.

9. Quoniam tu es qui extraxiſti me de ventre: ſpes mea ab uberibus matris meæ, in te projectus ſum ex utero.

10. De ventre matris meæ Deus meus es tu: ne diſceſſeris à me.

11. Quoniam tribulatio proxima eſt; quoniam non eſt qui adjuvet.

12. Circumdederunt me vituli multi; tauri pingues obſederunt me.

13. Aperuerunt ſuper me os ſuum; ſicut leo rapiens & rugiens.

14. Sanguinea eluvio, venis undantia ruptis
Flumina præcipitant : compagibus oſſa ſoluta ;
Diſperſi fruſtatim artus, corpuſque receſſit.
15. Pectore ſub medio liquuntur cerea corda,
Quæ teneri duram in gentem vis urit amoris ;
16. Coctilium ritu teſtarum arentque rigentque
Cetera dum ſucco defecta & robore membra :
Linguaque adhæreſcens ſiccas coquit aſpera fauces.
Jam vitâ exhauſtâ, gelidæ me in pulvere mortis
Straviſti, tumulique incumbo cernuus umbris.
17. Eheu, quam circùm denſi latratibus inſtant
Et rodunt rabido ore canes ! obſedit inermem
Concilium infauſtum Solymæ, proceresque maligni,
Ac nimiùm ſtudiis Procerum ſervire paratum
Vulgus, & innumeris collecti à gentibus hoſtes.
18. Humanam aſſiduas, grave opus, verſare ſalutem
Transfodêre manus & acutâ cuſpide plantas,
Quæ cæli ſua per veſtigia ſternere calles
Anguſtoſque aditus exemplo aperire laborant.
Plagis oſſa retecta, rubentibus oblita rivis,
Luxaque, diſtentoſque extant numeranda per artus.
19. Spectant læti odio & ſucceſſu criminis hoſtes :
Detractaſquè mihi veſtes, ut opima tulêre
Partiti inter ſe ſpolia ; & non ſutile textum

14. Sicut aqua effuſus ſum : diſperſa ſunt omnia oſſa mea.

15. Factum eſt cor meum, tanquam cera liqueſcens, in medio ventris mei.

16. Aruit tanquam teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis : & in pulverem mortis deduxiſti me.

17. Quoniam circumdederunt me canes multi : conſilium malignantium obſedit me.

18. Foderunt manus meas & pedes meos : dinumeraverunt omnia oſſa mea.

19. Ipſi verò conſideraverunt & inſpexerunt me : diviſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.

Talaris tunicæ, damnoſo exercita ludo
Carnificum ſorti ſubicit manus : ac mea rident
Vulnera, quoſque ipſi ludos fecere dolores.
20. Ne veró, ne me auxiliis hoc cardine rerum,
O Domine, ô trepidos nunquam fruſtrate clientes,
Orbatum patiare : ſed huc adverte benignos
Obtutus, Natumque manu defende potenti.
21. Intactam ſceleri hanc animam, caput hoc tibi ſacrum
Subtrahe præſenti exitio ; frameamque minacem
Et nôſtro intentam lateri procùl excute ſævi
Militis arma manu : vindex frange hoſtica tela ;
Vimque canum rabidam & morſus compeſce furentes.
22. Comprime ſanguineos rictus iraſque leonum :
Terribiles cornu frontes averte ferarum ;
Afflictoſque artus, humilem diſcerpere prædam,
Ah, prohibe miſerans Opifer ! totne hoſtibus unum,
Tot jaculis Deus objectum necibuſque relinquas ?
23. Fratribus inde tuum narrabo in ſecula nomen
Rite memor ; cœtu in medio tibi carmina dicam.
24. Vos, ô, quos ſummi reverentia Numinis afflat,
Splendida cæleſti Domino præconia laudum
Fundite : tuque, Deo ante alios qui carior omnes,
Iſacidæ cane feſta libens encomia ſanguis.

20. Tu autem Domine ne elongaveris auxilium tuum à me: ad defenſionem meam conſpice.

21. Erue a framea Deus animam meam ; & de manu canis unicam meam.

22. Salva me ex ore leonis, & à cornibus unicornium humilitatem meam.

23. Narrabo nomen tuum fratribus meis : in medio Eccleſiæ laudabo te.

24 Qui timetis Dominum, laudate eum ; univerſum ſemen Jacob glorificate eum.

25. Illum Abramigenæ juſto venerentur ovantes
Obſequio, quoniam non aſpernatus egenum eſt:
26. Nec faciem averſus, pronas clamoribus aures
Indulſit, precibuſque ratis ſua præmia ſanxit.
27. Tu mihi materies laudis: ſolennia dona
Concilio in magno voti reus, inque clientis
Conſpectu populi noſtras operatus ad aras
Perſolvam: 28. Atque inopi convivia pinguia turbæ
Inſtituam templis. Cæleſti accumbere menſæ
Fas erit, & læta ad ſatiem myſteria paſci.
Tunc ſaturi auguſto luxu dapibuſque beatis
Convivæ grates Domino laudeſque rependent
Soliciti illius divinam exquirere legem,
Imperiumque ſequi, placidoſque capeſſere nutus.
Nec qui immortales epulas guſtaverit olim
Ore pio, mortis vim duram & ferrea jura
Permetuat. ſacrâ decerptus ab arbore fructus
Sontibus indictam peſtem fataliaque arma
Longè arcet, vitamque æterna in ſecla propagat.
29. Tunc nulla obrepent animis oblivia cæli:
Terrarumque oræ, quas nunc letalibus umbris
Fœda ſuperſtitio ſuperique ignara Parentis
Oppreſſit, mundique Potens ſua ſub juga traxit;
Omnes ætherii converſæ ad luminis ortus
Agnoſcent rerum Dominum. 30. curvoque tremendos

25. Timeat eum omne ſemen Iſrael; quoniam non ſprevit, neque deſpexit deprecationem pauperis.

26. Nec avertit faciem ſuam à me; & cum clamarem ad eum, exaudivit me.

27. Apud te laus mea in Eccleſia magna: vota mea reddam in conſpectu timentium eum.

28. Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirunt eum: vivent corda eorum in ſeculum ſeculi.

29. Reminiſcentur & convertentur ad Dominum univerſi fines terræ.

30. Et adorabunt in conſpectu ejus univerſæ familiæ gentium.

Poplite adorabunt populorum examina vultus.
31. Namque Dei imperium eſt. latè Rex ille per omnes
Explicuit ſceptrum gentes: ſolia ardua Regum,
Cervicesque premit, vectigalesque coronas.
32. Atque ubi ſacratum veſco ſub tegmine corpus
Excepere Orbis Proceres, Cælique ſaginâ
Felices hilarant animas; tunc ſupplice verrunt
Pectore humum, dignos meditati Numine cultus.
Ipſius ante oculos, ævi quotcunque peracto
Curriculo, effoſſæ revoluti in viſcera terræ,
Unde genus duxere, abeunt; priùs ore caduco
Sternentur Domini ante pedes, pacemque rogabunt.
33. Primus ego actutum ſuperas rediturus in aures,
Nil ultrà morti debens, pœniſque ſolutus;
Diſcuſſâ ceu Stella nitens caligine, ab umbris
Exurgam infernis, matutinâque coruſcus
Luce dies agitare novos, longiſque ſequentum
Ordinibus ſignare vias. jam munere pleno
Omnipotens animam & conſortia membra beabit.
Utque ego, ſic noſtrâ venturi à ſtirpe nepotes
Impendent alacres vitam, obſequiumque fidele
Navabit gradiens per avita exempla propago.
34. Et Domini benefacta patres in poſtera ſecla
Tranſmittent famâ memori: cæleſtiaque ora
Juſtitiam illius celebri ſermone loquentur;
Juſtitiam, cujus clarum & ſpectabile ſignum
Crux erit hæc, cui me affixum Deus immolat ultor.
Auribus hanc olim atque animis ingentibus hauſtam

Inſcriptus eſt Pſalmus ex Hebr. *Pro Stella Matutinâ.* Quo ſe titulo Chriſtus ipſe afficit. *Apoc. 22.* eoque Reſurrectionis indicatur gloria.

31. Quoniam Domini eſt regnum: & ipſe dominabitur gentium.

32. Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ: in conſpectu ejus cadent omnes qui deſcendunt in terram.

33. Et anima mea illi vivet; & ſemen meum ſerviet ipſi.

34. Annuntiabitur Domino generatio ventura: & annuntiabunt cæli juſtitiam ejus populo qui naſcetur, quem fecit Dominus.

Uſque colet populus ſurgens melioribus annis;
Quem Pater ipſe meo prognatum ſanguine terris
Educet, rutilamque ſuper dabit ire Siona.

EFFATUM V.

Sitio. Joan. 19.

AUDIERAM ſanctos liquida inter gaudia fontes,
Soteris fontes, æternum fundere nectar,
Communes Orbi latices: nunc illa perennis
In Cælum ſalientis aquæ defecit origo.
Mellitas rigido qui cautis ab ubere lymphas
Extudit, inflicto Moſææ verbere virgæ;
Samſoni defeſſo & vaſtâ cæde calenti
Egelidos pecudis projecto è dente liquores
Elicuit; jam ardente ſiti confectus anhelat.
Ænea Theſbitæ qui clauſtra reſolvit Olympi,
Fecundum aëriis demittit tractibus imbrem,
Fluminaque Oceanumque immenſo evolvit ab ore;
Venarum exhauſto tabeſcit ſanguine Chriſtus.
Nec tu, mœſta Parens, gelidæ ſolatia Nato
Ferre potes, dum labra ſiti dolor arida torret,
At non & Phariæ cæli indulgentia ſervæ
Defuit, errantem vaſto per devia ſaltu
Conſumptus ſimul utre latex defecit inani.
Semianimam patulâ ſubſternens arbore prolem,
Ceſſerat, ah, lento puerum ne occumbere fato
Cerneret infelix, tantiſque doloribus impar.
Interea lacrymis (qui jam ſuper unicus humor
Ora ſinumque rigans, lamentis ſidera pulſat:
Nec queritur ſurdis. Agaremque exaudit Olympus
Et pueri gemitus: oculis quæ lympha cucurrit,
Aligeri indicio puteales evocat undas.

Quamvis illa animis Dominam aſpernata ſuperbis ;
Iſmael; Fratribus hic diſcors olim, ferus, aſper in omnes,
Nec patrem Abramum referens, ſilveſtris alumnus
Creſceret in rixas & prælia, publicus hoſtis :
Præſentes ambo Superos diſcrimine tali
Senſere, oblato nec-opini munere fontis.
Tu, Virgo, tu, rore madens quam Vellus adumbrat ;
Imbre gravis ſancto Nubes, penituſque chelydro
Signat inacceſſus caſtâ Fons myſticus undâ ;
Marmoreo aut Rivus trepidans argenteus alveo,
Spargens florea prata, toriſque nitentia pictis :
Tu, cui larga ſinu torrenſque in corda Voluptas
Volvitur, ambroſiis reſtagnat Gratia labris ;
Nunc inopi ſuccurrere inops, ſudore cruento
Exhauſtos pœniſque immanibus aſpicis artus.
Aſpicis, heu ! triſtiſque pias vox vulnerat aures,
Quam Chriſtus teſtem incenſæ per viſcera flammæ
Pectore ſingultanti & gutture rumpit anhelo.
Vertice decurrens, lacrymis confuſus amaris,
Ora excocta cruor preſſit. nec labra gementis
Tingere aquâ potis es, Mater ; nec te, Alma, dolori
Subtrahis ipſa tuo, contabeſciſque videndo.
Ah, Solyme, Solyme, quam ſanguinis urit hiantem
Necdum expleta ſitis per vulnera mille profuſi !
Sic tibi nulla ſuper ſinceri gutta liquoris ?
Infauſtam uſque adeo Siloën Cocytia labes
Corrupit, miſtiſque Acheron Phlegetonque venenis !
Spongia, ſuppliciis non tales addita in uſus,
Vulneribuſque appreſſa (cruento ubi concita fluctu
Vita fugit) ſævoſque extendere ſueta dolores ;
Spongia contactu (indignum !) cæleſtia labra
Funeſto violat, fæces immitis aceti
Imbuta, & ſanie taboque infecta latronum ;
Oraque viroſo potu ſitientia torquet.
Deuter. 32. Vinea peſtiferæ talem vicina Gomorrhæ

Dat laticem, infamis regio : nec triſtius offert
Exitium, ultores Superos teſtatus,& iras
Fulmineas buſto redolens lacus, atra vorago, Lacus Aſphaltites, ſeu mare mortuum.
Ætheriâ flammâ & Stygiâ confuſa palude ;
Squallida cui Mortis facies & inhoſpita Vitæ
Stagna jacent latè, tumulus Jordanis amœni.
 Golgotheæ rupes, mollitaque ſaxa cruore,
Nunc faciles aperite ſinus, ſcatebriſque micate :
In pluvias totis ſolvatur nubibus aër.
Vos, oculi, vos, ô, potiùs decurrite in amnes,
Unde bibat JESUS; hic illi ſuavis amaror.
Hoſpita Magdalios inter convivia fletus
Accepitque libens, & amicâ laude rependit.
 Quippe alia, exercens mentem, ſitis acrior ardet ;
Ardet Amor veſtram, genus ô mortale, ſalutem.
Quin ſanctam reſtinxê ſitim properatis amico
Obſequio, & votis Chriſtum haud ingrata viciſſim
Corda piis ſitiunt & inexſaturabilis ardor ?
Scilicet Ægypti nigro deformia limo Ierem. 2.
Flumina, væ, miſeri petitis ; putreſve lacunas,
Unde maligna ſitim atque inſano expreſſa labore
Stilla avidam irritet ; cryſtallo purior unda
Dum vocat, & vivi ſacro micat ubere Fontis.
 Huc agè, cervorum ritu (poſtquam halitus angues
Extraxitque cavis, odioque incenſa peremit
Pugna ferum genus & ſtridentes plurima fruſtra
Huc juges ad aquas, ad myſtica flumina læti
Currite, mortales, ſuperæ queis ipſa Sionis
Compita perfundi gaudent, feliciaque arva
Purpurei aſſiduo veris nitidiſſima cultu.
Hîc poſuiſſe ſitim & plenis merſiſſe fluentis
Fas ; hinc ſolicitæ duxiſſe oblivia vitæ.
Quanquam acuêre ſitim latices caſtæque bibendo Eccli. 24.
Deliciæ, accenſique æternùm pectoris æſtus.
 Uritur infelix, &, jam non fabula, creber

Captat ubique inhians fallaces Tantalus undas.
It, redit alludens ori, alternanſque laceſſit
Credula labra, fugaxque repente elabitur amnis.
Ille autem ſiccas media inter flumina fauces
Indignans ſtupet & vacuo fruſtratus hiatu.
Sic, auri quem dira ſitis, quem turbida verſat
Ambitio, fluxoque Voluptas improba luxu;
Faucibus eluſis ſequitur fugientia ſecli
Commoda nequicquam. aut, ſi quà Fortuna renidet,
Muneribuſque ſinus congeſtis inflat avaros;
Corda implere negat: pariterque increſcit habendi,
Re creſcente, furor; perque intima viſcera regnat
Terrenæ ſitis incumbens turpiſſima fæci.
Quali morbus iners & aquoſus gliſcere languor
More ſolet; potuque indulgens, acriùs hydrops
Æſtuat; aut Libycâ quos torrida dipſas in orâ
Percuſſit, ſalſoſve trahant qui gutture fluctus.
Sed magis atque magis, divinas quiſquis amando
Illecebras expertus & uſu docta beato
Corda gerens, inſtat Superis, geſtitque potitus.
Cuncta ſibi negat ipſe libens ſolatia Chriſtus,
Et tenui fraudat marcentem aſpergine linguam.
Bacchantum commiſſa luit, quos ignea vaſto
Sub Phlegetonte manet ſitis, æternúmque flagrantes
Pœnæ exercebunt; miſeris ni debita fata
Avertat, piceoque undantes gurgite flammas.
Nempe ſitimque ſiti & potûs mordaci aceto
Fel draconum, vinum eorum &c. Deuter. 32 Tartareos redimit potus, ſpumaſque draconum
Sulfure cum liquido, tetroque bituminis hauſtu.
Purgandis animis porgit medicata ſalubri
Pocula amaritie bonus; invitanſque ſodales
Prægustat calicem ingratum, tactuque remulcet.
Nec ſummæ cyathi illecebras tantùm allinit oræ,
Blando extundere amans ægris faſtidia fuco,
Quà labra appreſſit. penitùs cratera ſeverum

Condiit, & felli aſpergens cæleſtia mella
Temperat horribileſque jubet miteſcere ſuccos.
Nectare inexhauſto ſenſuſque animoſque clientum
Exſatiare parat : lateris jam effundit aperti
Largus opes ; gemina ex uno dat fonte fluenta,
Cordis agens roſeo commiſtam ſanguine lympham.

EFFATUM VI.

Conſummatum eſt. Joan. 19.

JAM labra hiulca ſiti, linguamque immerſit aceto
Arentem & rauco torpentem gutture Chriſtus.
Scilicet hoc pœnis deerat fatalibus unum.
Omnia jam perfecta : fides ſancita Deique
Pollicitis, Vatumque minis : & myſtica rerum
Subluſtres quondam ſimulacra excuſa per umbras,
Sacrorum arcanæ penitùs patuere figuræ.
Fraternâ invidiâ atque odiis mactatus acerbis
Heic placidi ille gregis cuſtos, innoxius Abel,
Paſtorum Princeps, nec poſt ſua funera mutus
Occubat, & cælum vocali ſanguine pulſat. *Defunctus adhuc loquitur.* Hebr. 11.
Naufraga Lamechides felici ſecula ligno
Eripit, humanæ ſervator gentis, & alter
Purgati melior recidivique Orbis Adamus.
Cui portum aërii montes, templumque dedêre ;
Numen ubi, gratis adolens altaria flammis,
Placavit; certumque & non violabile pacis
Pignus, inermem altis curvari nubibus Arcum
Vidit, purpureoque auras deſcribere tractu.
Calcatâ inde rubens uvâ , muſtoque Noëmus
Ebrius indormit ; nuduſque procacia verba
Degeneris patitur, nec inulta opprobria, Chami.
Ah, Genitor, feſſæ ſpes & ſolatia vitæ,
Unigenam Iſacum duro ſub robore Abramus

Ducit anhelantem, ferro ipſe armatus & igni.
Quo Deus ante omnes defixit lumina terras,
Vertice ſiſtit agens, magniſque accingitur auſis.
Faſcem humeris, aram ille ſuam cervice ſubivit,
Extructâque ſuper faciles componitur artus.
Fulgurat Aſtrææ gladius : fortiſſimus ignem
Subdit Amor, pulcrumque furit ſine more furorem :
Naturæ illecebras teneroſque elidit amores,
Pectore concordi regnans Natique Patriſque.
Obſequio explorata Fides, tantoque periclo
Tentata Heroïs ſeſe approbat inclyta Virtus.
Nota Deo tamen, & cædi jam inſtructa voluntas
Una ſatis. cœpto ſua laus, ſua præmia conſtant
Nec minùs ampla operi, vetitâ procedere dextrâ
Longiùs, & Nati jugulo demergere ferrum.
Iſacumque aries præſenti à morte redemit
Cornua vepreto implicitus : vilique litatum eſt
Tunc animâ, & brutos mitis bibit ara cruores.
At non libratos heic ſuſtinet Aliger ictus,
Arrectamque manum Patris, gladioque coruſcam :
Hoſtia Golgotheis nec ſuccidanea ſacris
Apparet. medium in ſentes caput induit ultro,
Iſaci pariter monſtratus & arietis umbrâ,
Fata aliena ferens Chriſtus ; ſoluſque litare
Unigena æterno valuit par Victima Patri.
Cetera quid longo rerum prœludia verſu
Perſequar admirans, ævi documenta prioris?
Jacobi caſus varios ? livore maligno
Vexatum, ingratos nec ſeciùs avia fratres
Per loca quærentem, & patria ad mandata volantem
Joſephum ? pretio ut fœdè diſtractus iniquo,
Mox ficto luerit crudeles crimine pœnas ?
Quid Jobi informes artus, vivumque cadaver ?
Quid Moſem, ut vaſtâ Colubrum præſagus Eremo
Extulerit? (Stygii medicina hæc morſibus Anguis)
Quid,

Quid, quæ Jeſſides paſſus, quæque ipſe ferenda
Præcinuit, Vatumque alii; ſimul icta Deo mens,
Et ſpeculi objecta effulſit vibrantis imago?
Æterni Genitoris opus, ſollennia ſacra,
Seclorum faſtos, perfectum exegit ad unguem;
Non apicis Chriſtus, tenuis non immemor umbræ;
Fanda, infanda tulit; præſcriptæque ordine vitæ
Ac toto moriens obſignat ſanguine Legem.
Hæc finis fatorum, heic meta noviſſima rebus.
Dixerat: & paribus ſervos incumbere curis;
Ne quid inexpletum linquant; mortalis ad ævi
Curriculum extremum divina faceſſere juſſa
Inſtituit, juſtoque alacres certamine palmam
Quærere, Olympiacas ceu qui petiere coronas.
Heu quantos illic levia & ludicra labores
Præmia amant! ut delicias & inertia pellunt
Otia, nec luxu patiuntur mollia frangi
Corpora Piſæi ritus, victuque ſevero
Robur alunt! membra aſſiduâ durata palæſtrâ.
At non ventoſo ſpectandum in pulvere fingit
Relligio pugilem; plauſuſve oſtentat inanes,
Aut in honore brevem foliis marcentibus umbram;
Victori ætheriam, ſpatio quæ fixa ſupremo,
Porrigit, æternâque micantem luce coronam.

EFFATUM VII.

Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum.
Luc. 23.

SPLENDIDUS æterni fetus Genitoris ab ore,
Fecundæ reſonans Mentiſque & Vocis Imago;
Humanam ſeſe in faciem terrenaque membra
Induit, ac duræ petiit commercia gentis.
Et jam terrificus linguâ vultuque Tonantem
Geſtabat, ſcelera exagitans: jam blandus, & omnes

Oblato invitans divinæ fœdere pacis,
Ibat, agriſque humilem vulgum civeſque ſuperbos
Urbibus inſtituens; & quam ſermone præibat,
Exemplo munire viam dignatus ad aſtra.
Illum etiam Morbi, illum etiam ſenſere Tyranni
Tartarei, & membris dejecti & mentibus hoſtes.
Idem & nimboſo turbantes aëre ventos
Increpuitque minax, tumidoque ſilentia ponto
Arduus indixit; putribuſque excita ſepulcris
Corpora vitales juſſit remeare ſub auras.
Ilicet attoniti compreſſo murmure fluctus,
Inſanique Noti & rapidæ ſiluere procellæ:
Mors trepido ipſa gradu longè ſpoliata refugit.
Quid loquar, ut ſurdaſque aures & muta recluſit
Ora, deditque ſuas audire & promere laudes?
Dulcibus imperiis animi ceſſere volentes;
Seu lucro inſtantes, & vectigalia avaro
Corde avidâque manu captantes evocat ultro;
Seu gremio è patrio natos, rigidique laboris
In partem legit, atque inopis conſortia vitæ.
Protinus accurrunt alacres; monitique relinquunt
Et jam parta domi, & quæ mox ſperanda manebant:
Naturæque modum ſuperant, & acerba capeſſunt,
Quà Verbum trahit omnipotens, & amica Dei vis.
At non Judæi Proceres, faſtuque nefando
Pectora & invidiæ ſtimulis agitata, loquentem
Accepere Deum, Genii quem audire beati
Gaudebant, dominiſque arrectus vocibus Orbis;
Arcanas evoluere opes, oracula tanta,
Aſſiduum; & Superis leges, terriſque ferentem.
Aſpidis in morem, dictis cœleſtibus aures
Obſtruxit Solymæ furor; auguſtumque Magiſtri
In caput exacuit ſtridentis ſpicula linguæ,
Spicula felle atro & Stygiis armata venenis.
Non voci ille tamen moriens precibuſque pepercit.

Hoſtibus oravit veniam : conſortia regni
Promiſit pœnæ ſocio cœlumque Latroni:
Subſidium orbatæ curavit amabile Matri,
Virgineos ſocians animos : tum ſupplice queſtu;
Deſertus, magnum inclamans veneranſque Parentem
Congemuit : ſævamque ſitim, & jam rite peracta
Omnia teſtatus, ſummâ nunc voce perorat.
Hanc manibus, Pater alme, tuis animam ecce repono.
Suſcipe commiſſam gremio; vincliſque ſolutam
Corporis, & longâ perfunctam denique pœnâ,
Amplexu refove patrio : ſuſpenſaque dudum
Gaudia, & opprobriis pactæ decora extima lucis
Redde bonus. mihi me, Genitor, teque ipſe redona.
Hæc ſimul, auditus toto ſuper æthere, fatur;
Demittitque caput, animamque in voce reponit.
Auſonius diro pendentum è ſtipite Cuſtos
Clamorem ſtupet inſuetum morientis; & actâ
Sic animâ inſontem Ductor, vitæque potentem
Exclamat, Natumque Deo. ſtupefactus & omnis
Prodigio miles: clypeique haſtæque ſupinis
Exciderant manibus. turbam pius occupat horror;
Diſcedenſque ferit mœrentia pectora vulgus.
Ac ſacro iſte volens, Jesu, ſe corpore ſolvit
Spiritus, & patrii emicuit ſecurus amoris. *Luc. 4.*
Nequicquam inſidias molitus & impia bella *Ioan. 14.*
Venerat Umbrarum Princeps, Mundique Tyrannus:
Nullam adeo labem tenebroſi Rector Averni
Deprendit, ſcelerique aditus tentavit inanes.
Manibus in mediis liber, latéque tremendus
Clara triumphato Victor ſpolia abſtulit hoſti,
Carcere quem flammeo ac vinclis infrænat ahenis.
Nos rerum ignari, gemina inter fata paventes,
Extremo quos urget atrox diſcrimine pugna;
Fraudibus & circùm Stygiis, armiſque petitos,

Quos ſuper & pondus noxarum immane fatigat,
Luctantes animas, & opis cœleſtis egenas
Ægrè exhalamus; miſeri, ni corde paterno
Obvius & placidis animas Deus excipit ulnis.
Temperat hic manibus noſtras & numine ſortes.
O, cuicunque fugax labris jam ſpiritus errat;
Patri agedum, Chriſti vocem exemplumque ſecutus,
Nec minùs & Nato trepidæ certamina Mortis
Commenda, & tanto faciles ſub Vindice caſus.
Tædia, mœrorem, tremefacti pectoris æſtus
Senſit, & immenſas letho non ſimplice pœnas:
Audiet orantes, & non rudis ipſe malorum
Proteget auxilio. mortis ſolatia acerbæ
Suggerit, & dulci terrorem abſtergit amore.
Chriſtigenæ, auguſtoque Dei ſata ſanguine proles,
Golgotheo æternam trahimus de funere vitam.
Ne metue; effoſſis ingenti vulnere palmis
Condita rite anima, & nulli rapienda ſedebit:
Purpureamque novo ſeſe mirabitur aſtro
Tartarei aſſultus ſupra furiaſque Draconis.

EPILOGUS.

HAc-ſuprema-tenus Divini oracula Verbi:
Nunc extincta riget lethali frigore lingua.
Ille quidem obticuit; ſed & ipſa ſilentia clamant,
Omniaque abſumpto pœnis in corpore membra.
O ſurdi, queis tanta ſilent monimenta dolorum!
Diſcite, quid ſit amor Chriſti, quid criminis horror.
Tuque adeo, quem nec Mortis fatalia jura,
Ferrea nec domiti tenuerunt vincla ſepulcri;
Perge, precor, cœlo ſanctas expromere voces:
Horrendi ante oculos Ultoris & ora, Patronus
Cauſam age Terrigenûm; & membris quæ multa rubeſcit,
Fulmineum inflectat Genitorem oblata cicatrix.

Altiùs Abeli proclamet ſanguine ſanguis;
Atque ipſis veniam, quorum per crimina fuſus,
Oret adhuc. ſolio Victor ſceptroque potitus,
Vive memor noſtri & regna: ſobolemque Mariæ
Adde novam, & Magnæ blandus Genitricis amorem
Concilia. ne tu abjectos, ne funditus unquam
Deſere: ſed vivi ſitientia prolue corda
Munere inexhauſto fontis. da claudere vitam
Obſequio, atque omnes virtutum abſolvere formas.
Denique complexu hanc animam dignare paterno.
Queis factum manibus, queis tantâ mole refectum,
Hoc opus, hunc proprii fructum cape, Chriſte, laboris
Exiguum: Superiſque Choris adjunge Clientem,
Qui ſacra Verba ſequi, & *ſeptem diſcrimina Vocum*
Auſus mortali Vates reſonare Camœnâ.

PARTHENICA.

CVM latiſſime pateat Deiparæ Virginis cultus; & communis in eam ſingulariſque ſtudii ſenſum, ab ipſa Religione inſitum, acuant rationes arteſque peculiaris venerationis innumeræ: tum hoc vere, ſancteque affirmare poſſum, inſtituti genus eſſe nullum ad illius saluberrimi cultus propagationem Parthenico Sodalitio felicius. Quod quidem Sodalitium, ex Academica primùm juventute apud Societatem JESU *conflatum, ſubinde maturiorem ætatem conditioneſque vitæ varias complexum; idem Pontificum & collaudatum oraculis & largitionibus locupletatum ſacris, ac rebus eximia cum virtute geſtis inclytum, per orbem utrunque* MARIÆ *ſigna fixit, pietatis caſtra quædam collocavit. Extant Parthenici annales omni genere laudum inſignes, exemplorum immortalium documenta in ſummis etiam Principibus atque in viris plane cœleſtibus conſecrata. Sodalibus tamen haud ita Muſæ noſtræ canunt, ceteris ut* MARIÆ *clientibus conticeſcant. Nam & Myſteria præconiaque Virginis, & Beneficia in omnem Chriſtianæ reipublicæ partem diffuſa colligunt; honoreſque Magnæ Matri viciſſim exhibitos, grati animi publica privataque monimenta. His unum omnium, quæ viderim, ornatiſſimum Parthenium depingitur. inde multa rerum ſplendidaque varietas. Tractatio partim contexta, partim interjuncta; prout vel dignitatis ratio, vel opportunitatis ferre viſa eſt. Ab argumento certe nec majeſtas deeſt, neque ſuavitas: & utraque apud te, Candide Lector, ad commendationem valeat operis, quod elaborare pro merito ac voluntate autori non vacavit.*

PARTHENICON
LIBER I.

ICONES, SIVE ORNATUS PARTHENII.

Magnificentia Deiparæ, ipſiuſque Clientium pietas illuſtribus expreſſa monumentis.

VIRGINIS imperium Matris, cœleſtia jura,
Factaque mira canam; quos illi Natus honores,
Quàm largas cumularit opes; ſublimia corda
Queis trahat illecebris Mariani gratia cultûs.
Hæc alacrem intendens rerum ad faſtigia curſum;
Alternis Dominamque inter gratoſque Clientes
Splendida muneribus commercia, dein ſacra ritu
Fœdera ſollenni, atque illuſtres ordine faſtos
Exequar, Aoniiſque intexam lilia lauris.
Fervere jam vario fulgentes agmine pompas,

PARTHENICA.

CVM latiſſime pateat Deiparæ Virginis cultus, & communis in eam ſingularisque ſtudii ſenſum, ab ipſa Religione inſitum, acuant rationes arteſque peculiaris venerationis innumeræ: tum hoc vere, ſancteque affirmare poſſum, inſtituti genus eſſe nullum ad illius ſaluberrimi cultus propagationem Parthenico Sodalitio felicius. Quod quidem Sodalitium, ex Academica primùm juventute apud Societatem JESU conflatum, ſubinde maturiorem ætatem conditioneſque vitæ varias complexum; idem Pontificum & collaudatum oraculis & largitionibus locupletatum ſacris, ac rebus eximia cum virtute geſtis inclytum, per orbem utrunque MARIÆ ſigna fixit, pietatis caſtra quædam collocavit. Extant Parthenici annales omni genere laudum inſignes, exemplorum immortalium documenta in ſummis etiam Principibus atque in viris plane cœleſtibus conſecrata. Sodalibus tamen haud ita Muſæ noſtræ canunt, ceteris ut MARIÆ clientibus conticeſcant. Nam & Myſteria præconiaque Virginis, & Beneficia in omnem Chriſtianæ reipublicæ partem diffuſa colligunt; honoreſque Magnæ Matri viciſſim exhibitos, grati animi publica privataque monimenta. His unum omnium, quæ viderim, ornatiſſimum Parthenium depingitur. inde multa rerum ſplendidaque varietas. Tractatio partim contexta, partim interjuncta; prout vel dignitatis ratio, vel opportunitatis ferre viſa eſt. Ab argumento certe nec majeſtas deeſt, neque ſuavitas: & utraque apud te, Candide Lector, ad commendationem valeat operis, quod elaborare pro merito ac voluntate autori non vacavit.

PARTHENICON
LIBER I.

ICONES, SIVE ORNATUS PARTHENII.

Magnificentia Deiparæ, ipſiuſque Clientium pietas illuſtribus expreſſa monumentis.

VIRGINIS imperium Matris, cœleſtia jura,
Factaque mira canam; quos illi Natus honores,
Quàm largas cumularit opes; ſublimia corda
Queis trahat illecebris Mariani gratia cultûs.
Hæc alacrem intendens rerum ad faſtigia curſum,
Alternis Dominamque inter gratoſque Clientes
Splendida muneribus commercia, dein ſacra ritu
Fœdera ſollenni, atque illuſtres ordine faſtos
Exequar, Aoniiſque intexam lilia lauris.
Fervere jam vario fulgentes agmine pompas,

Pontifices dare tura focis, procumbere Reges
Ac votis Dominam ſceptriſque ambire dicatis
Aſpicio, totaſque aris ſe advolvere gentes.
Ergo ad te, mea lux, mea cura & gloria, VIRGO,
Nunc avidus redeo, & ſupplex altaria prenſo
Poſt varios bellique obitos paciſque labores,
Humana effuſo toties in ludicra cantu.
Nec tu, Diva, tamen numeris excluſa profanis:
Belli eadem Paciſque potens, in carmina ſemper
Veniſti; MARIÆ palmaſque oleaſque ſacravi:
Talibus inſtantem nec tu averſata Camœnam.
Si quis honos Muſæ; ſi quo dignata favore,
Caſtrenſeſque inter ſonitus audita tubarum,
Doctorumque aulas Procerum, Regumque triumphos;
Muneris omne tui eſt, agnoſco indebita cœptis
Præmia, rite memor, necdum perfecta viciſſim
Accelero æterni monumenta & pignora cultûs.
Hîc propiùs vati adſpirans, nova ſuggere dona,
Quæ referat; votique reus, ſibi numen amicum
Altiùs, ac toto ingeminet reſonabilis axe.
Tum vos, ætherii Proceres, quos gloria tangit
Chriſtiparæ; tuque ante alios, Joſephe, benigno
Virginis æternæ conſors huc reſpice vultu;
Cumque Anna Joachime parens, Natique beatas
In partes moriente Deo ſublecte Joannes:
Tuque adeo, tu, Cœligenûm fortiſſime Princeps,
Nazariam Orator paciſque interpres ad arcem.
Unà omnes, Divæ quos aut ſpectabilis alto
Sanguine Natura, aut propior quos Gratia junxit;
Præcones pariter, vigileſque ad juſſa Miniſtri
Communis Dominæ, placitam huc advertite curam.
Virgineæ autorem laudis, cultuſque magiſtrum
Vos mihi, vos, Sponſumque Deum Natumque Patremque
Auguſtæ, atque ipſam precibus placate ſequeſtris.

Ac dum Partheniæ ingredior penetralia ſedis;
O Superi, ô, vivis quorum ſpirantia cerno
Ora notis, picti Indigetes, clariſſima noſtri
Argumenta operis, Magnæ decora addita Matri;
Et vos, Parthenici, lectiſſima corda, Sodales,
Accipite hoſpitio ſubeuntem, & ſacra ferentem
Veſtra novo geminos cantu celebranda per orbes.
Quam Deus eximiâ delectam ſorte Parentem
Conſilii magni partes implere ſecundas
Conſtituit, nova fata parans; & crimine lapſi
Terrigenæ in melius diras convertere clades:
Hanc titulis longè ante omnes illuſtribus auctam,
Extulit aſpectandam orbi, rerumque potentem.
Commiſſas diffundere opes dedit æthere aperto
In populos; & quam ſemel alvo protulit, uſu
Curarum aſſiduo miſeris adhibere ſalutem.
Dilecto neque enim tantùm conceſſa Joanni
Alma Parens; ubi Golgotheo ſtans vertice Chriſtus,
Sanguineo affixus trunco, ſupremaque dona
Pignoraque illa ſui moriens tranſcripſit amoris.
Unigena, & fratrum ſervos dignatus honore,
Communem jubet eſſe ſuis, dulcique fovendos
Chriſtigenas penitus complexu ambire, beatiſque
Appreſſæ uberibus Matrem ſe oſtendere genti.
Ipſe etiam, ſuperas acies qui numine verſat,
Sponte ſuâ Matri florentes ſubditus annos
Egit; & obſcuris adolevit ſedibus, ultro
Obſequium impendens, fabrili exercitus arte.
Matris & ad voces, intactâ conditus alvo,
Zachariden incluſum utero commorat anili,
Læto exultantem ſenſu; properataque mentis
Lumina, concretæque admota piacula noxæ
Carpentem, & Sancto inſtinctum jam Flamine Vatem.
Sic medicas animis vires quæ prima Theandri
Gratia luſtrandis, radioſque exprompſit amicos;

Nec minùs & Matri primùm famulata poteſtas;
Extima quæ verſis edit miracula rebus;
Dum Canæa inopis miſerans convivia menſæ,
Nec fontis memor unda; mero rubefacta cucurrit.
His adeo exemplis, taciti ſque afflatibus urget
Rite pios; ſacrorum acuens per templa ſonantes
Præconum hortatus, & non ſine pondere verba;
Autorumque ciens chartas monimenta diſertas
Chriſtus; & auguſtos Genitrici ſancit honores.
Ergo Virgineæ quis non faſtigia laudis
Miratus, poſcenſque avidis vincla aurea votis
Geſtiat, & Dominæ leges cœleſtis adoret?
Omnis Majeſtas, omnis cui purpura ſervit;
Servitioque omnes MARIÆ ceſſere coronæ.
Et meruit virtutis apex, atque inclyta factis
Gloria, & indulgens humili clementia turbæ,
Sublimeſque tegens aulas, & regia caſtra.
Tanta ſacros paſſim Dominæ præſtantia cultus
Incitat & caſti vis plurima fervet amoris.
Quantæ hinc deliciæ, maternique uberis hauſtu
Quàm liquida, & dulces paſcentia gaudia flammas!
Ac ſua mortales inſignibus obvia donis
Commoda prolectant. pietatem incendit honeſto
Utile conjurans pariter, ſuavique decorum.
Sive, Machaonias fruſtra quæſita per artes,
Corporibus captanda ſalus, aut mentibus ægris;
Seu commiſſæ acies campo, ſeu mœnibus hoſtis
Ingruit, aut Stygio portenta immania bello
Supremam intentant cladem; quæcunque pericli
Objicitur facies, quiſquis præſentia caſus
Subſidia expoſcit; ſtat publica gentibus ara,
Soſpita terrarum Virgo undique & undique Virgo.
Optima Cœleſtum, nec ſurda aut ſera precanti
Diva Parens, Nati quem tota potentia miros,
Quò res cunque vocant, operum ſuccinxit in uſus.

Non ego Franciadûm crebris fulgentia templis
Munificæ documenta ſequar votiva Patronæ,
Signaque, & infractis morbis armiſque trophæa:
Qualia Pariſiis delubro aggeſta ſuperbo
Sequana, Salmuriaſve Liger ſuſpexit ad aras;
Qualia, *Lætitiæ* aut *Virtutum* nomine claris
Apparens adytis, aut quà telluris operto
Carnutum fuit Druidum domus, aut ubi ſecto
Marmore *Betharamam* Pyrene aſſurgit in ædem.
Dona tamen ſiluiſſe nefas ſollennia Regum;
Ut Lodoïcæi rea voti Gallia Divam
Æternùm colat, & ſuperos imitata triumphos
Annua Virgineas inſtaurent gaudia pompas.
Auguſtamne Domum, Galilæa ex urbe profectam
Aërium per iter; brevibuſque per arva micare
Dalmatica hoſpitiis priùs, & Picena per arva,
Gentibus attonitis viſam; nùnc ſupplice mundi
Concurſu celebrem, ſtabilique in ſede repoſtam,
Laurifero in clivo, Cœleſtis conſcia Nunci
Alloquio taceam & genito ſacraria Chriſto?
Serratíne admota polo faſtigia montis?
Quámque Superſtitio Romanam inſtruxerat arcem,
Divinæ ſubmiſſum alto Genitricis honori
Pantheon; ac medio nivibus deſcripta ſub æſtu
Exquilii juga collis; & Indi conſita ponti
Littora Luſiadûm palmis, latéque ſubacta
Victricis Dominæ auſpicio Gangetica regna?
Cuncta ſed anguſtæ numeris comprendere chartæ
Haud licitum: & celeri ſat erit ſtrinxiſſe Camœnâ
Sparſa per immenſos operum veſtigia tractus.
Tot decorum capita, & variæ ſpectacula formæ,
Parthenii ornatus, Magnæ dona ampla Parentis,
Præmiaque egregii cultûs privata revolvam,
Et ſolidas urbes populoſque amplexa, vel ipſum,
Quà patuit, terrarum orbem; quàm commoda cœptis

Grandibus auxilia, & ſancto quàm blanda labori
Maternis affuſa legam ſolatia curis,
Mutuaque in Dominam gratorum facta clientum.
Splendida jam rerum picto ſimulacra ſacello
Diſcite Parthenici, decora immortalia, Cœtus,
Certiùs & veſtras Divæ concredite ſortes.

VIRGO SOSPITA. Romam peſte liberat, imaginem à S. Luca pictam circumferente Gregorio M.

Æthere, proh, qualis telorum incuſſus ab alto
Nimbus, agens peſtem ruit, & miſerabile Romæ
Exitium importat! quis erit modus, Aliger, iræ?
Aut quàm-ſtrage-diu tantâ populaberis ultor
Funeſtatam urbem, deſolatoſque Quirites?
Ille quidem ſummas inſederat arduus arces,
Necdum etiam juſſas expleràt ſanguine pœnas.
Illum inſiſtentem pinnis, & cæde rubentem
Viderat Auſonii Paſtor gregis. ut pius olim
Iſaïdes, Jeboſæi Ornæ quà lata jacebat
Area, ſublimem & Solymæ ſtricto enſe minantem
Ætherium vidit juvenem; qui Numine lævo
Ipſius ob culpam Regis, Judæa per arva
Cenſentis populum & numeroſâ gente tumentis,
Confuſæ ingentes cumularat cladis acervos.
Haud ſecùs irato pennatus ab æthere miles,
Jam populum immiſsâ graſſatus peſte per omnem,
Gregorii Magni ante oculos ſpectabilis altè
Conſtitit, aſper adhuc, & adhuc ſævire paratus.
Nam ſollennem inter pompam, templiſque ſub ipſis,
Perque vias ſubito ceciderunt corpora fato
Plurima. nec finis porrò, ni ſoſpita Mater,
Mater, Romuleæ gentis ſpes ultima (cujus
Producta ex adytis urbem luſtrabat imago,
Divini Pictoris opus, priſcoque Quirini
Palladio potior) triſtes miſerata ruinas
Afforet; & nunquam caſsâ prece paſſa vocari,
Ipſa manu medicâ diri contagia morbi
Opprimeret, pœnarum avidos extingueret ignes;

Et gladium largos ſitientem ſanguinis hauſtus
Frænaret, Moles Adriana ubi ſurgit in auras.
Fama memor facti ſerum tranſmiſſa ſub ævum eſt;
Mutavitque loco nomen, qui deſuper hæſit
Angelus, & Caſtrum titulo meliore notavit.
Nec ſemel auxilium Mariæ ſenſere Quirites,
Cùm funeſta lues miſeram depaſceret urbem.
Nuper & experti, penitùs dum labe carentes
Conceptus Divæ celebrant; & ſupplice cultu
Ipſe præit, plebem arcta piis jejunia votis
Jungere Alexander facto docet. Inde levari
Cœpta lues; cultuque Italas creſcente per oras,
Parthenope ſimul & Ligurum Regina ſalutem
Hauſerunt, templiſque novis nova munera ſignant.
Sic morbos peſteſque fugat placidiſſima Virgo;
Juſtitiæ ultricis mucronem, ardentis & iræ
Sic telum vaginâ hebetans lethale recondit.
Nec minùs & ſævos debellat Regibus hoſtes,
Tartareaſque acies frangit cœleſtibus armis.
Stat Conſtantinus, quo principe vera per orbem
Viſa oculos aperire graveſque attollere vultus
Relligio; cœlumque obtutu figit acuto.
Bellipotens Virgo fatale è nubibus effert
Purpureis Labaron. hoc ſtat Victoria ſigno.
Talibus auxiliis Superûm, & duce Virgine fretus
Maxentî domitor, debellatorque Licinnî,
Mille acies ſtravit campis, & pace reductâ
Aurea Chriſticolæ fundavit ſecula genti.
Disjectas video moles abruptaque ſaxis
Saxa, & fanorum vaſtis oppreſſa ruinis
Numina vana Deûm. templorum rudera ſanctæ
Subſtruxere trophæa Cruci, quam luce ſerenâ
Deſcriptam cœlo, & radiis (mirabile viſu!)
Florentem latè, victriciaque arma ſecundo
Omine ſpondentem Cæſar ſuſpexerat ipſe.

Virgo Victrix et Pacifica. Conſtantinus M. templa urbemque ipſam Conſtantinopolin Virgini conſecravit.

Per te Crux pretioſa celebratur & adoratur &c. Cyrill. Alexandr.

Atque illam, certi pretium pignuſque triumphi,
Dum res ambiguæ Romæque Tyrannus in armis;
Obſcura intextam Labaro per ſymbola primùm
Tectus adorabat, non ampliùs ille biformem
Devenerans Aquilam caſtrorum more vetuſto.
Deinde potens rerum, & Chriſto jam largiùs hauſto,
Luce palam invidiæ coluit ſecurus; & altè
Vexillo inſcriptam, & Capitolî in vertice fixam,
Inſuper auguſtâ dignatus fronte, coronæ
Inſignem addiderat, gemmiſque ornarat & auro.
Dextera non brutum jaculatur fervida fulmen.
Fulmine quo percuſſa ruunt immania templa,
Inſanæ ſcelerum moles, aræque profanæ,
Omnigenûmque Deûm monſtra, infelicis Averni
Natale in gremium, & piceos revoluta ſub amnes.
Ut jugulum impoſito preſſus pede deficit æger
Flamen, & amiſſos capitis deplorat honores;
Ereptumque ſibi, & Chriſti ſub jura redactum
Affectat nequicquam oculis errantibus Orbem!
Viciſti, Galilæe! & victum occumbere campo
Vidêre Auſonii, Perſæ audivere fatentem.
Juliades vocem hanc rabidus cum ſanguine fudit.
Viciſti, Judæe Leo! tibi concidit ingens
Ille Draco, Latiis antehac conſpectus in armis.
Rite triumphalem cantent Pæana cohortes,
Chriſte, tuæ; ſeu caſtra tenent ardentia ſignis,
Quà micat Orion auroque armatus & igni:
Sive intra teli jactum verſantia terris
Agmina militiam ſub te Ductore fatigant;
Debita utrinque tuæ properent diademata fronti.
Tu quoque Chriſtiadûm fortes in prælia turmas,
Virgo, armare potens; gravidam fulgentibus armis
Davidicam referens Turrim; vel qualis in hoſtem
Seſe inſtructa acies caſtris erumpit apertis.
D. Baſilius. Scimus, ut invictus Fidei certamine Præſul,

Gloria Cappad[illegible], rerum diſcrimine ſummo
Juliaden contra ſupplex tua numina poſcens,
Chriſticolûm exitium poſt Perſica bella minantem;
Scimus, ut (appictum tua quem geſtabat imago)
Mercurium haſtatum ex oculis vaneſcere primùm;
Mox eundem bello reducem jam cæde peractâ
Viderit admirans ultorem, haſtâque cruentum.
Pugnam in Achæmeniam, Maria mittente, profectus,
Deſertorem illum, patrui virtutibus altis
Degenerem Conſtantiadæ, Chriſtoque rebellem
Fœdifragum, Imperii peſtem, Divûmque ſuperbum
Mancipium occulto mactavit vulnere Martyr.
Mercurium caduciferum, citharæque potentem
Dum colit, armorumque Deâ Tritonide fidit:
Longè alia huic Virgo, Nati quæ fulmina torquet;
Mercuriuſque alter fuerat metuendus in armis.
Heſperiæ infeſtam quid cùm inſatiatus opimæ
Strage Cypri, raperet claſſem Byzantius hoſtis?
Tu Naupactæo præſens Victoria ponto
Velivola in Turcas vertiſti flamina; quoſque
Horrificæ piceo fumantes turbine nimbos
Bombardæ ediderant, & tela inimica retorquens,
Afflaſti ſancto ſociatas fœdere naves;
Cœruleos Getico mutaſti ſanguine fluctus.
Depreſſæ Ottomanûm pelago, captæve triremes;
Præda ingens; ſcalmo ter millia quina ſoluti
Chriſtiadæ: veteres renovavit Roma triumphos;
Et Capitolinæ ſacrata Columna Mariæ
Roſtrato argento Cœleſtem inſigniit Aram.
Nec poſt Actiacam vicino è gurgite laurum
Interno par ulla Mari victoria venit.
Ante aciem, & tanti medio in certaminis æſtu,
Militibus Ducibuſque, & quos fera claſſis habebat,
Remigibus, Mariæ oratum reſpondit ab alto
Auxilium. votis damnati ingentibus omnes;

Ӕde; Virgini ſacra in Capitolio, *Ara cæli* dicta.

Rupta alii, Dominæ, jam liber[illegible]ceptâ,
Vincla dicant; ſpolia ampla Duces & præmia belli:
Lauretanæ opibus creſcunt donaria Cellæ.
Maximus ipſe Pater, pietate inſignis, ovantum
Chriſtigenûm Auxilium pulchro cognomine dixit:
Addidit & meritum tituli palmaris honorem,
Pendeat ut MARIÆ domino Victoria nutu.
Juſſit & Octobres Nonas accedere faſtis,
Egregiæ teſtes pugnæ; queis annua ſacra
Guſmanidæ * ritu geminum vulgata ſub axem,
Dum fera commiſſas agitarent prælia claſſes,
Divam implorabant; roſeæque exinde quotannis
Texuntur feſtâ florentes luce coronæ.

B. Pius V. ob Naupactæam victoriam ope relatâ D. Virginis, eam titulo Christianorum Auxi ium nuncupavit, Nonasq; Oct. in quas præliũ inciderat, Victrici Dominæ inſcripſit &c.
* S. Dominici.

Quare age, barbaricam vim quiſquis & impia contra
Tela paras animis acrique inſurgere bello;
Vexillum Nati & Matris commune ſecutus,
Auſpice victricem Chriſto Mariâque ſecundâ,
I, palmam præſume, favet queis conſcius æther;
Bella cie, Magnique exemplo Cæſaris inſta.
Regifico poſtquam hic ſumptu ſpectabile templum
Chriſtiparæ inſcripſit vaſtiſque operoſa columnis
Marmora; tum, ſacro Byzantia mœnia cultu
Quámque novam proprio ſignavit nomine Romam,
Eoï caput imperii, tantâque ſuperbam
Mole operum, mundi ſpoliis cenſuque refertam,
Æternâ monimentum ingens pietate dicavit.
Ex illo quanti ſeries accita favoris,
Auguſtos ipſamque fovens protexerit urbem,
Obſidiis toties Arabum varioque ſolutam
Barbariæ aſſultu; quantis decora aucta trophæis,
Quis neſcit, vel quis juſto pæane renarret?
Felix ô nimiùm, ſi nunquam ingrata Patronæ,
Antiquo ſteterit ſenſu, patriumque ſecuta
Flaviadæ exemplum, nec Relligionis honores
Diſſidio effræni fœdiſque erroribus auſa

Proterere,

Protertere, haud unquam Scythico frangenda tyranno!

At veterum partæ laudes memor addere laudi,
Uſque patrocinio gaude cultuque MARIÆ,
Barbariæ fulmen, columenque immobile Sedis
Francia Romanæ! nec tantùm Regia ſervit
Ætheriæ aſſurgens Dominæ Lutetia templo.
Imperium Aſſumptæ Francum Lodoïcus honori
Virginis addixit; nec Juſti degener Heres,
Nomine magnificum referens animoque Parentem.
Cœruleâ inſignis pallâ, quam lilia pingunt
Aurea, biſgeminæque ferens inſignia torquis,
Nudus uterque caput, ſceptroque ornatus uterque,
Reginæ duplicem gaudet ſtraviſſe coronam.
Omnis quos populus, lætæque ingentibus urbes
Sectatæ ſtudiis; aliàs nec promptior unquam
Regia juſſa ſequi primoſque capeſſere nutus
Gallia, quàm MARIÆ cultus augere jubentum.
Ergo rite ſui Dominæ celebrantur honores,
Terraque ſollemnes pompas imitatur Olympi,
Annua cùm Aſſumptæ redierunt ſacra Parentis.
Ipſe diem exercet Rex feſtum, & ſupplice pompâ
Fert manibus liquido florentem lumine ceram;
Cordis & accenſi pietas toto emicat ore.

Haud magis impermiſta lacu rapuiſſe Lemano
Flumina victor amat Rhodanus torrentibus undis,
Quàm ſcelerum intactus fugit conſortia Princeps;
Illecebraſque inter medius, molliſſimaque aulæ
Gaudia inoffenſo Juſtus candore cucurrit.
Inde animi vigor, ac palmaris robora dextræ,
Quam ſenſit Rupella furens, domitique Rebelles,
Et conjuratas impellens Anglia claſſes;
Oceanuſque jugo, fruſtra indignantibus undis,
Subditus, aëriiſque evictæ greſſibus Alpes.
Haud ſterilis cecidit pietas, & inania vota,
Juſte, tibi. ſcit Belga ferox, Germanaque tellus;

VIRGO PATRONA GALLARUM; quas ipſi Ludovicus Juſtus inter Aſſumptionis ſolennia dicavit; ac ſubinde Ludov. Magn &c.

Mincius, Eridanuſque, & cornua fractus Iberus.
Sed proprium hoc doni pretium, majuſque triumphis,
Et regno dignum ſolido venale rependi,
Exoptata diu proles, certumque MARIÆ
Pignus, avos ſuperans, primoque auguſtus ab ævo.
Quippe, triumphali non inferiora Parente
Jamtum, Borbonide, tenero meditatus ab ungui;
Natus victrices, victrices inter adultus
Floreſcis palmas, Europâ major, & orbis
Aut amor aut terror, Divâ ſub præſide regnas;
Regum idem, laudumque tenes faſtigia, Princeps.
Quis memoret fuſas acies, deletaque campis
Agmina? quis captas urbes; cum præpes, & uno
Corriperet ſolidas gentes victoria curſu?
Præſertim Aſſumptæ ſub tempora Virginis ingens
Succeſſus vulgò, felicis adorea belli.
Hinc meſſes tibi laurorum crevere ſuperbæ,
Quas Dominæ in magnæ gremio temploque reponas,
Muneris auctorem agnoſcens; ereptaque victis
Hoſtibus appendas totam vexilla per ædem,
Non magis illa tui certa argumenta triumphi,
Quàm grati monimenta animi, monimenta favoris
Virginei; quo nec belli magis illa trophæa,
Dulcia quàm blandæ ſubierunt gaudia pacis.
Hinc Regni ſperata ſalus, Concordia venit.
Condidit illa manu gladios, aut vertit in hoſtem.
Namque illi Francos ante omnes cura tueri.
Deditione auctus, verùm haud novus iſte MARIÆ
Venit amor, noſtris ex quo deceſſit ab oris
Cæca ſuperſtitio; mitis cùm colla Sicamber
Demiſit, ſuavique jugo ſucceſſit; & undâ
Luſtrali imbutus, Druidum ſimulacra cremavit
Culta priùs; coluitque pias, quas antè cremarat
Effigies; Chriſti jurare in ſacra ferocem
Compellens populum, & fidei cum lacte recenti

Sugere Divinæ ſtudium cultumque Parentis.
Nec minùs & Regem Virgo populumque viciſſim
Pacta ſibi. Rubra expunxit diademata ſignis
Franciadûm; innocuique notâ meliore coloris
Lilia ſuffecit, Gallorum inſignia morum.
Non ea Junonis candent ſata lacte caduco;
Garrula quas olim cantavit Græcia nugas.
Lacte ab virgineo niveum traxere colorem,
Cœruleo è campo, quà ſe Via Lactea duxit,
Virgineâ delecta manu, præque omnibus uni
Gallorum tranſcripta ſolo. radice tenaci
Hærent, vel ferro abſcindi, frangique procellis
Neſcia; quanquam hiemes ventis immanibus actæ
Sæpius horruerint contrà; infenſique Leones,
Et mare tranantes Pardi, tum Cæſaris ales,
Haud ſemel obnixi pedibus convellere aduncis.
Illa invicta manent, biſſenaque ſecla virorum
Durando ſuperant; adeo conſiſtere multum eſt
Virginis auxilio! & ſi quando vertice feſſo
Jam propè humum tetigere; ſuo mox illa decori
Reddita, & ad patrium tollunt capita inclyta cœlum
Altiùs, & pictis latè dominantur in hortis.
Quid, quod & altricis non unquam oblita Mariæ
Fatales inimicitias æternaque bella
Cum Stygio ſerpente, anguiſque propagine nacta,
Hæreticam exagitant labem? Nec lilia diſcunt
Fœmineas tractare colos, & inertia penſa.
Maſculus huic flori vigor eſt, & gratia formæ
Ætherii linguâ quondam laudata Magiſtri.
Non ſic magnificus Regum, quem gloria circùm
Veſtiit, auguſto non ſic effulſit amictu
Purpureus Salomon, argento totus & auro
Contextus, tantâ quamvis ſe mole ferebat.
Procero ſic caule virent; ſic candida in auras
Attollunt capita, & nativo ſidere lucent!

Inter odoratas ſegetes, Regaliaque inter
Lilia dilectus paſci gaudetque, colitque
Candorem; purâque cubans requieſcit in umbrâ
Agnus in ætheriis MARIÆ nitidiſſimus arvis.

VIRGO SAPIENTIÆ SCIENTIARUMQUE PARENS. D. Gregorium Thaumaturgũ coram edocet adminiſtro Joanne Apoſt.

Hactenus impenſum bello pacique favorem;
Nunc doctam, pulsâ ingeniis caligine, lucem
Virgineo infuſam dono eloquar. aſpice, quanti
Muta magiſterii ſpeciem ſubjecit imago.
Hic Antiſtes, hic eſt, cujus miracula nomen
Grande ſonat: ſiccare lacus, propellere verbo
Ardua terrarum, fluvioque imponere leges
Ille potens; rapidis agros vaſtantibus undis
Quem ripam ad fragilem certo pro limite fixit,
Arboream in faciem baculo ſe attollere viſo
Protinus, & patulis umbram diffundere ramis;
Aggeris & vires & ineluctabile vallum
Objectare Lyco, ac ſolitos arcere furores.
Imperiis idem Phœbum ſimulacra tenentem
Fatidica ejecit, Stygiæque oracula fraudis.
Inſidiis obſeſſus & indeprenſus Avernis
(Agmine dum varius denſo circumſtrepit error)
Æternum Triados ſincero dogmate Numen
Perdidicit MARIÆ ſtudio curâque magiſtrâ.
Ecce viro, dubias agitans ubi pectore curas
Nocturnus, ſtratiſque jacens haud mollibus, altum
Inſomnes animos attollit in æthera Præſul;
Ecce gravis, niveoque ſenex placidiſſimus ore
Adſtitit, inſolitoque nitens venerandus amictu.
Majeſtate ſimul ſublimior adſtitit, aureo
Lumine circumfuſa micans, & Numinis inſtar,
Numinis alma Parens, auguſtoque ore Joannem
Imperat arcani ſeriem depromere veri.
O fortunatum, Dominæ quem cura clientem
Erudiit! ſtudii quàm ſuaves carpere fructus

Gregorio, pretia ampla, datum eſt! Nec nulla ſequentur
Præmia diſcentem, Sophiæ quicunque Parenti
Dulcem operam dederit, ſolidoque incumbet honeſto.
Sic doctus, ſtellæ in morem fulgebit Olympo.
Maturè diſce, ô, MARIAM, quem ſplendidus urit
Doctrinæ cœleſtis amor. Summo illa Tonanti
Æquævum, omnipotens & inenarrabile Verbum
Vindicat, æterno diffuſum à lumine lumen.
Illa ſuum, quo nunc interprete viſa docere eſt,
Suffectum Chriſto media inter funera Natum,
Et tonitru aſſimilem pariter, melleâque fluentem
Voce piis; Lucamque, & quos grege Chriſtus eodem
Præcones cœli, & legis dedit eſſe magiſtros,
Inſtituit priùs; ac Sponſo ſua præbuit ora,
Infantis puerique Dei myſteria pandens.
Nunc quoque divinas aperit mortalibus Artes:
Sæpe etiam humani deſcendit adufque minores
Ingenii curas, inventaque monſtrat avorum;
Ac rerum latebras, Naturæ arcana recludit,
Per varios & cœca regit veſtigia flexus.
Quanquam crebra ſui diſpenſat luminis uſum;
Paulatimque acuit, tacitoque obtuſa favore
Pectora. fraude piâ capti, invitâque Minervâ
Provecti ſtudiis, quæ maxima turba, nec ipſi
Senſere, aut dextram ſatis agnovere juvantem.
Nonnunquam & ſubito colluſtrat fulgure mentem
Indocilem, ac penitùs diſcuſsâ nube ſerenat.
Ecce repentinis ſocios progreſſibus anteit,
Miraturque novas luces, & non ſua ſenſa.
Quid latè fuſum contracto in corpore narrem
Ingenium Hermanni, aut Ruperti plumbea corda *Hermannus cognomento Contractus.*
Auro verſa loquar? Mariano munere Magnum
Quid referam Albertum? & Genii cœleſtis ab ore
Exceptas Dominæ laudes, ſcriptamque ſalutem

Mandere nutrici viſus quod prodit Aquinas;
Illa ſacrum mugire Bovem *, terraſque per omnes
Felici Thomam docuit reſonare boatu;
Ætheriæ qualem exercet pars læva quadrigæ,
Mira Bovis facies, penniſque accincta jugalem
Æquiparans aquilam, & candenti concolor æri.
Suareſiumne canam, primo quem tarda Lyceo
Mens habuit? gravibuſque ultro deſiſtere cœptis
Suadebat; ni Virgineam ſpe juſſus amicâ
Poſcere opem juvenis, votiſque optata paciſci.
Continuò inſuetæ radios emittere lucis,
Tiroque attonitos jamtum exuperare magiſtros;
Et ſeclis dignos operum ſignare labores
Haud tenui ductu curâve aggreſſus inani.
Sublimemque altâ ſocians virtute micantis
Doctrinæ gazam; cœleſti utranque Magiſtræ,
Rite memor, libriſque animi documenta ſacravit.
I, ſilvas Academi, & Suadæ exquire medullas,
Pimpleoſque hauri latices, veterumque virorum
Cuncta vora monumenta; & quidquid Græcia, quidquid
Auſonia effudit, vaſto complectere ſenſu.
Funditus ignaros nihilo tu feceris inter
Ablegêre mihi, neſcis ſi fortè MARIAM.
Hanc illam ut ſcirent, quid non fecere verenda
Majorum capita & ſtudio canentia longo?
Illam diſce rudis cœli, imprudenſque ſalutis,
Verbiparamque audi breviter ſcita ampla docentem.
Connubialem inter menſam, defectaque egenis
Vina cadis, Virgo quæcunque faceſſere Nati
Dicta monet celeres haud fruſtra ad juſſa miniſtros.
Præſcriptum hoc, Mariane Cliens, tibi quiſque putato,
Ac legem obſequiis maternam ingentibus imple.
Sponte præit, clariſque facem virtutibus effert
Altera lux mundi, nec deficientis imago

* Sic olim per cavillum appellatus, ſed in laudem à M. Alberto converſum. In divino curru *facies bovis à ſiniſtris &c.* Ezech. 1.

Sideris, ipſa ſuo ſeu Luna ſimillima Soli,
Seu matutinis ſplendoribus imbuit almum
Stella diem, noctiſve umbras Aurora fugavit.
Hanc ſibi delegit propriam Sapientia, & altè
Sapphiris fundatam ædem, nixamque columnis
Rite dicans habitat, Moſæâ ſanctius Arcâ
Oraclum, Heſperiis auditum Indiſque repoſtis.
Huc animos, huc verte acies, quà plurimus horror
Objicitur, ſtratoque ſuper Virgo imminet hoſti.
Quæ monſtri facies! aut quis liventia Præſul
Colla terit plantâ inſultans? deforme bidental,
Neſtorium (an fallor?) noſco. tune ille MARIÆ
Hoſtis ades? tu, Cerbereo qui gutture magnum
Allatrare auſus nomen, Matremque negare
Numinis? & quæ tanta animum furiavit Erynnis?
Quod tantum ſcelus! è MARIÆ tu fronte coronam
Deripere, ô Stygii rabiem tranſgreſſe Draconis!
Ille quidem caudâ implicitas detraxit Olympo
Præcipitans ſtellarum acies: tu vertice in ipſo,
Majus adorte nefas, Divinæ in vertice Matris,
Heu, linguâ inceſtâ crinalia ſidera tentas!
Sed tantùm impuro fluxum vomere ore venenum
Reginam contra potis es, linguâque biſulcâ
Sibila vibrare, & morſus agitare caducos.
Terrigenis atri caput exitiale ceraſtæ,
Et jam olim talo inſidias tendentis inanes,
Contrivit fortis Mulier, primæ inſcia noxæ.
Divinoque potens & victrix ſemine Virgo;
Dux Fidei cuſtoſque, & opem ſubmittere præſens
Chriſtiadis, verique potens, ac lucis origo;
Portentum infelix, fictâque nocentius hydrâ
Elidit; terrarum oras utcunque pererrat
Bellua Tartareo in populos emiſſa barathro,
Silveſcens capitum turbâ, & fecunda malorum.
Virginis in partes veniunt, cauſamque tuentur

VIRGO ΘΕΟΤΟΚΟϹ, Hæreſeon Debellatrix.

Concilio auguſto Patres, lectiſſimus ordo,
Doctrinâ, pietate graves; princepſque verendos
Cyrillus proceres inter, ſacra expedit arma.
Nec jam Epheſus *magnam*, inſano clamore, *Dianam*;
Sed Magnam, hoſpitio cujus dignata, Mariam,
Et Diæ titulum aſſertum nomenque Parentis,
Mitrati celebrat ſcitum immortale Senatûs.
Jamque adeo in noctem extracto redeuntia cœtu
Cana virûm capita, & ſanctis exercita pugnis,
Lampade cum densâ incenſis gratantur acerris
Matronæ, ac feſto plauſu deducere gaudent.
Tota renidentis faciem referebat Olympi
Stellatis Epheſus vicis. flagrantia paſſim
Civibus ora, Dei certam ſonuere Parentem,
Cœleſtes imitata choros. diriſque profanum
Neſtorium probriſque onerant: fremitu omnia fervent.
Ipſe autem quaſi veſanus imagine frendet!
Lethiferâ exangues horret ferrugine vultus.
Mitra excuſſa procùl capiti: introrſuſque revolvens
Lymphatos oculorum orbes, paſſiſque lacertis
Reſpicit infeſtam, flammâque inſtare tremiſcit,
Et Divam extremâ ſentit jam clade Parentem.
Nec tamen ipſa manu dignatur mittere fulmen:
Legato Patris Auſonii ſedenim ore tonanti
Intorquere dedit. meritis locus utque vacaret
Cæſareis; cauſamque ageret Pulcheria virgo
Virginis, abſtinuit; donec proſcriberet ultor
Funeſtos primùm libros Auguſtus, & ipſum
Nomen in æternæ damnatum oblivia noctis
Sollicitus, penituſque infandum mittere dogma:
In loca ſola procùl, mundo execrabile monſtrum,
Pelleret ærumnas quovis furiaſque trahentem.
Tum lentis hoſtem conſumpſit denique pœnis,
Prægustare Orci vivace piacula letho
Virgo jubens. Quâ parte nocens, tormenta recepit.

D. Pulcheria, Junioris Theodoſii germana.

Namque in ſacrilego putrefactam ulciſcitur ore
Vermis edax linguam, ſcelerataque guttura rodit.
Atque alius, graviorque, & non moriturus inhæret
Infelici animæ, ſcelerum vis conſcia, vermis,
Tetrior & colubris, atque omnis tabe veneni.
At Virgo, quæ lævam igni metuenda triſulco
Armavit, dextrâ conſertas flore coronas
Theudoſio caſtæque offert, ſua dona, Sorori.
Imperium ſævos circumvallavit in hoſtes,
Principis ingenio placidi curâque puellæ
Subnixum & pietate, regens. Sic præmia pœnis
Permiſcet, ne quis nomen violare MARIÆ
Audeat, & merito cuncti venerentur honore
Numinis æterni Matrem. Quàm blanda clienti,
Tam gravis eſt hoſti. mores finxere MARIAM
Cuique ſui. geminæ ſortis diſcrimina proſtant.
Tu quoque, tu, Dominæ impenſi quæ præmia cultûs,
Ildephonſe, doces, cujus memorabile libris
Ingenium auguſtæ pro Virginitate Parentis
Militat, obſcœnoſque fodit ſtylus aureus hoſtes.
Socraticæ nil tale domûs laudata ſupellex
Suggerit. æternâ lita pagina luce coruſcat,
Inceditque animos divini copia veri.
Materiâ ignotâ pallam tibi Regia Virgo,
Ipſa ſuis factam manibus, mirabile donum
Detulit, atque novo Myſtam inſignivit amictu,
Poſthuma quo caſtos exornat Gloria manes.
Regalis trabeæ in morem qui lumine amictus,
Graminibus campos, ſquammis pecora humida ponti,
Et volucres plumis, radiis & ſidera veſtit;
Virgineo voluit contextum ſanguine corpus
Induere, ac ſeſe peregrino obtexit amictu.
Maternam quoque pro nobis gerit optima curam,
Ceu quondam bene amica ſuo Rebecca Jacobo:

VIRGO SUORUM EXORNATRIX. Ildephonſum perpetuæ ſuæ virginitatis egregium defenſorem ſacrâ candidaque veſte donat.

Germanique aptat veſtes majoris odoras,
Quò patria heredes optatò gratia dicat.
Ex Proverb. Apoc. &c. Frigora nulla domi, tempeſtatemque nivoſam
Permetuit: duplici indutum nam tegmine curat
Omne miniſterium. Byſſuſque, & purpura Fortem
Matronam, variæque decor virtutis honeſtat.
Arte novâ parat ipſa ſuis, quotcunque ſequaces
Ildephonſus habet, nitido cœleſtis in Agni
Sanguine quas jubeat merſas albeſcere veſtes;
Sordis ut immunes, connubia ad alta vocatos
Pura toga, & menſis candens cœleſtibus aptet.
O quam terreni moribundos corporis artus
Induiſſe Deo, proprio cum ſe exuit ore,
Certa fides; tu me Chriſto indue, Diva, viciſſim
Squallore abſterſo vitiorum, & ſplendida inire
Da, precor, Aligerûm cultu convivia feſto.
Cæſareo non huc adſpiret ſyrmate faſtus;
Nec quæ fœmineo fulgent bombycina luxu,
Barbariciſque opibus pulchriſque onerata lapillis;
Palmatæve Ducum tunicæ, velamina picta,
Mortali celebres partis ex hoſte triumphis.
Hos aliæ pugnæ, hos melior victoria poſcit
Ornatus. Mariæ quiſquis pro laude nefandos
Aggreditur, mentis connixus viribus, hoſtes;
Promeruit niveos pompæ victricis honores.

Virgo in Societatem Jesu Beneficentissima. Ignatium Filii ſui militiæ autorat &c.)

Exere te, Loiola pater, non Virginis inter
Eximios poſtreme Duces, qui Tartara contra
Direxere acies. tibi pugnæ teſſera Jesus.
Auſpiciis agedum Chriſti, ſummæque Parentis,
Jam ſacra bella para, Dominique ad prælia dignos
Finge animos. tua ſigna petit lectiſſima Turma,
Sacramentum ingens ultro dictura, neque ullum
Pro Chriſto exhauſti finem factura laboris,
Per maria, & terras, & cuncta pericula rerum.
Fracta Superſtitio, atque accinctus fraudibus Error

Sternetur, Pietaſque exul remeabit Olympo.
Te duce, qui ſævis Titanum exterritus auſis
Fugerat ad Superos, Virtutum exercitus ardens
Caſtra inimica premet vitiorum, & opima ſubacto
Dite feret ſpolia, & regno potietur avito,
Virgo aderit, miraſque ſuis dabit inclyta vires
Militibus. namque illa ſuos, quos nomine Nati
Scripſeris, agnoſcet, non re aſpernata precantem,
Cum decumbenti parvum cognoſcere Numen,
Conſpectuque frui dedit, Idalioſque calores
Protinus extinxit; cœloque accepit aperto
Senſibus abductam mentem, dum ſabbara veſper
Octavus placidâ ſopito morte referret.
Militiæ ipſa tibi Leges, Aſceticaque arma
Tradit Manreſæ, multâque in luce refulget.
  Antè etiam, ne quid Mariæ non debeat Heros,
Hæc tirocinium Serrati in vertice Montis
Imbuerat; ſævo abſcedens cùm transfuga Marti,
Virginis ante aram, belli melioris amore,
Sollenni excubuit ritu. Nec defuit omen;
Æthere demiſſæ quando lux feſta Salutis
Inſomnem excepit Loiolæ conſcia noctem.
Armorum nova cui facies, de fune retorto
Cingula; loricæ aurato pro tegmine, ſacci
Munimen talaris erat. gladium ille profanæ
Militiæ, pulchro victum confeſſus amore,
Affixitque tholo Dominæque in ſecla dicavit.
Ipſa autem gladium flammâque auroque micantem
Pro ferro, menteſque habilem penetrare, rependit.
Nec talem quondam Machabæo porgere viſus
Ductori Vates, demiſſum à Numine munus.
Myſticus en, Loiola, tibi datur, accipe, mucro,
Tartara quo victor ſcelerumque immania monſtra
Concidas, dum vora probans Regina ſecundat.

Accipe ſanctum gladium munus à Deo. 2. Machab. 15. *Gladium Spiritus.* Ephef. 6.

  Nempe ſuburbanum quâ parte Lutetia montem

Martyrii inſignem titulo ſacravit, Olympo
Juratas animas ædes Mariana recepit;
Quo rediviva die, circùm plaudentibus alis
Cœlicolûm, rutilas Virgo conſcenderat arces.
Hoſpitibus tum rite favens Patrona, ſequeſtris
Pertulit ad Natum manibus rata vota; Deoque
Acceptam, ipſa ſuo Turmam ſuccinxit honori.
Munere quo devincti animi, ſuccenſaque corda,
Nec Matrem abjungi Nato patiuntur; & unà
JESUM Ignatiadæ MARIAMQUE inſcribere ſignis,
Atque omnes gaudent terrarum ſolvere linguas
Chriſtiparæ in laudem; per agros reſonare, per urbes
Dulce decus. tercentum effuſa volumina prælis;
Structa Sodalitia, & ſuggeſtis ardua templa,
Ac templis ſimiles MARIAM coluere palæſtræ.
Conceptus maculâ imprimis defenſus; & altè
Cœlituum cunctas ſuperedita gloria ſortes.
Nec ſtudia Europe, nec jam capit unicus orbis
More gigantæo exultans, aut fulguris inſtar,
Limite ab Heſperio Phœbi ſurgentis ad oras
Pervolat incenſus geminos Xaverius axes.
Non illum, Pellæ erumpens qui ſedibus arctis,
Ambitione avidus trans ultima Bactra cucurrit;
Non, qui laurigero invectus Capitolia curru,
Europamque Aſiamque tribus Libyamque triumphis
Devinxit, rapidâ æquiparet vi Numinis actum.
Squallentes cumulo campos ardentis arenæ,
Horrentes glacie ſaltus, noctemque diemque
Acer, anhelus, hians, animarum in lucra fatigat.
Jam ſacrâ undantes populos affuſaque regna
Colluſtrat lymphâ Myſtes. pius ecce lacertos
Laſſavit labor, & defectas robore palmas.
Sed tanta hæc, & quæ vario mox plurima verſu
In Lyr. & Silvis. Perſtringam, MARIÆ aſſiduo perfecta favore.
Quippe immenſum aggreſſus iter; ſublimia cœpta,

Heroumque animos & vim poſcentia Divûm,
Inſtituit noto, Laureti operatus ad aram,
Credere præſidio; cujus felicibus aſtri
Nauticus auſpiciis ignotos curſus ad Indos
Commiſſus, terraſque novas, nova ſidera pandit.
Virginis auxilio fructus mandare laborum
Suppliciter ſolitus; rudibus quæcunque catervis
Traderet, indictâ MARIÆ obſignare ſalute.
Hinc ſacras obrepere amans nocturnus in ædes,
Haud ullis atri larvis & motibus Orci
Territus aut plagis, Dominæ perſtabat ad aras.
Et Roſeæ tutos dono haud fallente Coronæ
Præſtitit, Oceani media inter funera, nautas.
Quin etiam extremos Japonum recludere tractus
Aſſumptæ per amica datum eſt ſollennia Matris.
Quid, quæ Virgineo Malacæ vel ſacra litabat
Templo inſtans, aut quæ mittebat fervida vota?
Seu ſcapha ludibrium furiali abrepta procellâ,
Spes ubi nulla ſuper, viduæ revocanda carinæ;
Sive Acenûm vaſto turritæ robore claſſes,
Luſiadûm tenuique manu brevibuſque phaſelis
Vincendæ: certas MARIA ſpes vindice fixit.
Ac moriens animâ Dominam fugiente vocavit.

Indicæ navigationis ab Henrico Luſitaniæ Principe auſpex inſtituta MARIA.

Ignatî quæ prima manus; tot fortia corda,
Tot MARIÆ ſacrata novem capita alta virorum.
Læneſium, Alphonſumne loquar, ſpectata Tridenti
Lumina concilio? téne, ô Faber alme, Saleſi
Laudibus æquatum cœlo? te, Borgia *, Divis
Adſcriptum? vel te faſces, Gonzaga, ſuperbos
Calcantem, Procerum exuto ſplendore beatum?
An queis alta rubet crudeli laurea fato;
Quos ſua, primitias Japonum, crux intulit aſtris;
Tergeminos Socios, Spinolamve igne rubentem?
Maſtrillum, ſecli decus & mirabile noſtri
Oſtentum; & quas una tulit centum inſula palmas?

* V. lib. 5. Heroic.

Gemmiferâ, Berzæe, Sinus te Perſicus undâ
Obſtupuit, pulſoque Crucis Mahomete trophæum
Figentem, & MARIÆ delubra evicta ſacrantem.
Silveriæ ornato MARIAM ſtupuere ſacello,
Cœleſti ſpecie florentem, barbara Cafrum
Pectora. Aſevedio perfuſus ſanguine pontus,
Virgineam effigiem non ipsâ in morte remiſſam,
Complexu ſtupuit fluitantem hærere tenaci.
Leſſiaden, Berckmannum, & quo te carmine dicam,
Caniſi; aut Triplicem * nectens, Poiræe, Coronam?
Edmundi rutilant gemini, virtute potentes,
Eloquio illuſtres; hic Francis, ille Britannis.
Nobile Toleti nec tantùm purpura nomen,
Quantùm ornat pietatis honos, cultuſque MARIÆ.
Vocibus & ſcripta, & ſcriptis facta æmula teſtor.
Exquiliæ vivo teſtes, teſteſque ſepulto.
Alvaruſue duplex, geminuſque Aquaviva Camœnæ
Exciderint? tuque ô noſtras, Anchieta, per artes
Qui Braſilos inter ſaltus, celebrate novorum
Prodigiis operum, Dominæ exaudita canebas:
Tuque Italis, Realine, modis; tuque inclyte plectro
Sarbieviſκiade Latio; & tu, docte Petavi,
Claromontanas toties audite ſub aras,
Parthenios acuens ſollenni carmine cœtus.

* Librum in ſignem de B. V. ſic inſcriptum.

Sed neque Carrafam Picolomineumque, Patronæ
Legibus ardentes factiſque extendere cultum,
Prætercam; vel te, Francæ venerabilis Aulæ;
Eloquio ſacras regnans, Cotone, per ædes.
Virginei præco nec ſuavior alter honoris.
Nunc & viva tui ſpiranſque affulget imago,
Regia quâ gaudet, ſpectent quam poſtera ſecla.
At, vel mille ſonent ærato gutture voces,
Cuncta quis evolvat Mariano ſplendida cultu
Nomina, Loiolæ patrios reddentia mores?
Quot Divæ nova regna parant! ut Mexica rura,

Ut Mariæ paſſim titulis Canada arva notarunt!
Et quacunque piis Americe inſcripta trophæis.
Scilicet & cunctam Ignatî blandiſſima gentem
Gutterio velare & circumfundere Virgo
Conſpecta ingenti regalis tegmine pallæ,
Materno imprimis animo gremioque tuendam.
Illa venenatos telorum infringere nimbos,
Hoſtileſque iras impacatoſque furores
Una ſolet, Natoque aptam præſtare Cohortem,
Aut jaculis illæſam, aut ipſis creſcere natam
Vulneribus, lætaſque adverſis ducere vires.
Hîc te, materni ſuavem cui nominis uſum B. Staniſl. Koſtka.
Annuerat Virgo, hîc proprio te, Koſtka, favore
Fovit amans, finxitque ſibi. puerilis & ævi
Candorem, ingenui roſeo cum flore decoris
Ornabat, nec paſſa rudes prudentia ſenſus.
Virgineum ætheriæ Mentes, penituſque nitorem
Aſſimilem ſtupuere ſuo; puriſſima amore
Corda pio liquefacta, modis flagrantia miris.
Gratia totum adeo ſibi vindicat; imbuit artus,
Inſeditque animam: facilique per omnia verſans
Arbitrio, turbâ ſecrevit; & aſpera lætum
Multa pati, jamtum cœleſti nectare pavit.
Nec ſemel Aligeris dignus conviva miniſtris,
Fercula ſuſcepit venientis ab æthere Chriſti.
Ac lethi mediis rapiendum è faucibus, ægrum
Viſere & affari Genitrix dignata, genuſque
Sectandæ admonuit vitæ; amplexuque Puelli
Æterni puerum, divinâ ſorte, beavit.
Pars & felicis curæ, properata receptûs
Emerito quòd ſigna dedit; ſecumque triumpho
Tironem abduxit, feſtæ inter gaudia lucis,
Ætherio invectam ſolio referentia Matrem.
Sic raptim emicuit terris, maturus Olympo,
Secula tranſgreſſus perfectæ munere vitæ.

Letho crevit honos; floret vis poſthuma mundo.
Aſſiduis Koſtκæ omnipotens clareſcere ſignis
Dat Genitor, ſanctique parat faſtigia rirûs.
Res Polonicæ Heroic. l. 1. Quid recinam duplicem Chocimi prælia, laurum,
Seu Ladiſlaus, ſeu quam Sobieſκius offert?
Plaudit, utramque ſuo gratata Polonia Koſtκæ.
Prodita nec dubiis Patroni gratia ſignis:
Teſtibus & fidis cœleſtia viſa, per omnem
Sarmatiam depicta aris, celebrataque pompis.
Luce triumphalem ducit per nubila currus
Et lactis candore viam. premit ardua ſellam
Fulgentem Regina, caput ſtellata coronâ.
Pro ſceptro Puer eſt, nutu qui prælia torquet.
At, coràm ſupplex, Divinæ Koſtκa Parentis
Viſus opem extremo patriæ ſubmittere fato,
Et Ladiſlao Thracas domitare feroces.
Auſpiciiſque pares iiſdem Dux Magnus honores
Chocimo retulit; victricis præmia dextræ
Nunc bene parta gerens, ferro defenſa Lechæi
Impèrii ſceptra, ac medios firmata per hoſtes.
Quanquam Sarmatici porrecta inſignia regni
Diſtulit; obſeſſam donec ferventibus armis
Barbariæ, ac belli crebro revolubilis æſtu
Infeſtam penitùs patriam ſervaverit ultor.
Et jam primitias ingentes regia dextra,
Ac dudum armorum imperiis notiſſima virtus
Edidit. ipſe minax retro pavitantia flexit
Agmina Sultanus: progreſſoque obvia Regi
Ceſſerunt, aut vi perruptis oppida muris,
Aut quæ ultro ſubjecit amor, terrorve ſubegit.
Tartarus & regni depulſus limite prædo;
Conciſi paſſim Oſmanidæ: pacemque Rutheni
Antiquam, & leges optant revocare Polonas.
Hæc monimenta tui ſtant, optime Koſtκa, favoris;
Cui Princeps, dum bella petit, regalia cœpta
Credidit,

Credidit, innumeroque cruentos hoſte labores.
Tantum poſſe dedit Genitrix, cui Numine prono
Omnia poſſe datum eſt. Koſtkamque illuſtrat, & omnem
Ignatî ſobolem donis cumulavit amicis:
Quæ memori inſtabant documenta exemplaque Vati.
Nec mihi, Bernarde, oblitus, cœleſtis alumne
Virginis. ô felix, iterumque iterumque beatus;
Cui niveo expromens fecundam nectare mammam,
Quo paſci lactens voluit Deus ipſe, liquorem
Immulſit, riguoque almam probat ubere Matrem!
Ex quo facundæ manavit gratia linguæ,
Lacteâ perfuſus labrorum aſpergine ſermo.
O quas tunc cecinit laudes illo ebrius hauſtu!
Quos MARIÆ ad cultum ſtimulos currentibus ultro
Subdidit, & quantos injecit cordibus ignes!
Seu Stellam ſpectare jubet ſurgentibus undis;
Seu Scalâ eniti, ſuperaſque evadere ad arces;
Seu prece pulſare, aut Portam jam intrare patentem;
Perque manus, quæcunque offers, tranſmittere gratæ
Virginis; & certo liquidiſſima gaudia Ductu
Derivare polo, Charitumque uberrima dona.
Omnia quæ Divæ altricis præconia, Claræ
Bernardi eloquio didicere ſilentia Vallis.
Partem aliquam, libri, noſtras retuliſtis ad aures.
Si mihi, limoſo veteris pro fonte Camœnæ;
Ceu quondam, Bernarde, tibi; ſi candidus imber
Defluat ætherii materno ex ubere lactis
Arentem in linguam, & tantâ dulcedine pectus
Imbuat! ô quali devolvam flumine laudes
Virgineas! non me Pindi juga ſumma tenentes
Aut Latii vincant aut Graii carmine Vates.
Protinus & cedant longè, quicunque profanos
Aut olim cecinere, aut nunc meditentur amores.
Jam pictis anima, & mutis vox addita rebus.

VIRGO, MATER SUAVISSIMA, Bernardo lac inſtillat, ſenſumque tenerrimum pietatis in ſcripta redundantem

Ipſa adeo nobis velut ingens adſtat imago
Virginitas; vitæque exemplum ac publica forma,
Quâ nil ſplendidius, ſupremæ vita Parentis,
Ambroſii * depicta coloribus; ac mihi poſthac
Subtexenda, pii ſeges ampla & meta laboris.
Necdum hîc exhauſta, & Marianos ſcena Clientes
Aggerit; en, tacitum viſa exprobrare Damaſci
Rectorem quondam, & patriæ cognomine clarum;
Cæſam, virgineo quæ reddita munere, dextram
Virginis armantem in laudes, ſcriptiſque micantem;
Vique doloque furens, ſacris cùm bella tyrannus
Movit imaginibus, nec ferro ignive pepercit.
Martinum, Anſelmum, Caſimirum, ac vivida membris
Stigmata portantem aſpicio; totamque Mariæ
Progeniem addictam Franciſci, acremque tuendo
Conceptûs decori. priſcorum hinc ardua Vatum
Objicit umbroſo Carmelus tecta receſſu:
Hinc alias Dominæ titulis diſtincta catervas
Relligio adducit; Mariæque Agnique ſequaces
Inde puellarum turmas rapit, inde virorum.
Pannonici Stephanus regnique inventor, & almæ
Per domitas Fidei ſator & dux maximus urbes,
Mancipii nexu Mariæ ſeque ipſe ſacravit;
Et quodcunque illud ſceptri, quodcunque coronæ,
Acceptum retulit Dominæ, famulumque profeſſus
Commiſſamque regens Legati nomine gentem.
Plura quid ornando involitans attingere tendam
Parthenio? victus numeroque & laude reſiſto.
Alphonſos, Carolos, & quos aut Franca Philippos
Reginæ addixit Superûm, vel Iberica tellus;
Fulbertoſque & Remigios, totque ordine Reges,
Eximios virtute Patres, ſpectandaque mitto
Sidera terrarum, flammis accenſa Mariæ.
Omnis ab hoc ſemper Dominæ pius arſit amore.

*Lib. 2. de Virginibus.

S. Joan. Damaſcenum. l. 5. Heroic.

Tot pariter meritiſque graves, animoque virili
Matronas, multaque inſignes dote puellas;
Birgittam, Radegundim, & Regum à ſtirpe Joannam,
Cæciliam, Catharin; teque, Heroina *, Britannæ
Victricem gentis, Francæ columenque decuſque,
Arquia, virgineo auſpicio: Mariæque clientum
Suſpirans ſeriem immenſam veneranſque relinquo.
Suſcepto ſtat meta operi, tempuſque malignum
Arcet, & infixam premit alto pectore turbam.
Crebra tamen vario ſparſim præconia cantu
Edita: tum curſu in reliquo, libroſque per omnes
Obvia ſubnectam Marianæ inſignia pompæ.

* Aurelian. Puella l. 2. Heroic.

O VIRGO, ætheriæ ſtellantia templa Sionis
Æternâ ditione tenens; cœloque ſecunda
Parthenia, Heroum picto ſplendentia cultu;
Reſpicis hæc mutæ ſimulacra canora poëſis?
Si mihi Apelleæ, & ſummis quæ Vatibus artes;
Biſgeminum pictura tuis decus afferat aris;
Quam nimirum avidis inhians oculiſque animiſque
Omne genus legeret MARIÆ, arderetque legendo.
Sed tamen hæc quæcunque rudis monumenta Camœnæ,
Partheniis appenſa tholis, cum corde clientis,
Quæ non ulla manus, non ulla refixerit hora,
Rite dico; magnum ſi fors dignaris amorem,
Auguſta imparibus venerantem altaria donis.

PARTHENICON
LIBER II.

INSTITUTA PARTHENII,
Sive Marianorum Sodalium
Propria Deiparæ colendæ ratio.

QUI teneras mentes cultus, maturaque firmet
Pectora; quo deceat Proceres cum plebe teneri
Servitio; cœtuſque ſacros, auguſtaque clari
Jura Sodalitii geminum diffuſa per orbem,
Virtutum genus omne, pioſque ex ordine ritus
Proſequar, & Magnæ caros Genitricis honores.
Nec fugit incautum, quàm duros vincere tractus

Aggrediar. Mariæ ſed Vatem dulcibus urget
Incenſum ſtimulis amor, & ſentire ſalebras
Non patitur molli ſubvectum protinus alâ.
Sic, tibi ſacrato, ſic, ô Regina, labori
Blanda fave. ſuſpenſa tuo ſpes ardua nutu,
Carminis ætherii Princeps, quam candidus Agni
Ille chorus ſequitur præeuntem haud vocibus æquis;
Virgineæ quanquam eximium pæana cohortis,
Inconceſſum aliis, totus miratur Olympus.
Parthenii ſuſceptum adytis, per ſingulâ, Virgo,
Dirige, ſidereo prælucens igne, clientem.
Te duce jam diſcent rigidi manſueſcere vepres,
Floribus & nitidis pingues accreſcere fetus.
Huc modò, Parthenici, lætos appellite ſenſus,
Huc animos, Dominæque novas aptate coronas,
Divite nec vacuos fructu contexite flores.
Publica jam vario pietas efficta colore,
Parthenium veſtit formis quæ nobile pictis.
Chriſticolas, quæ pars operis jam exacta, per omnes
Virginis actus amor. tot paſſim templa, tot aræ,
Tot cultûs genera, & feſtæ ſollennia lucis,
Donaque inexhauſtum votis teſtata favorem.
Quippe animos Deus ipſe movet, ſtatuitque Patronam
Humano facilem generi, quam quiſque prehenſet
Sedulus obſequio, Mariaque interprete Numen
Haud timidis adeat votis, pacemque reportet.
Inde Sodalitium, ac miræ pietatis origo: Ortus Progressusque Mariani Sodalitii.
Parva quidem, & pueros primùm ſortita Quirites;
Ut niveas Chriſtus mentes, innoxia corda
Diligit; & quondam Judæa per arva puellos
Sponte vocans, ac biſſeno monſtrare ſodali
Dignatus, capitique manus imponere amicas;
Felices dabat amplexus, & dulcibus ulnis
Accipiens, tales proprio aſſignabat Olympo.
Tales Diva Parens, & Nato conſona poſcit.

Hinc rudibus cœptis, tenuique ab origine creſcens
Relligio cunctas Româ profluxit in oras.
Prima Sodalitii hæc ſedes, quod Nuncius Ales
Inſcripſit MARIÆ. ſubjuncti huic undique cœtus
Acceſſere, piis devincti legibus omnes.
Ceu quà, Naturæ inſontis comes, alma voluptas
Purpureâ inſignem ſpecie deſcripſerat hortum;
Ubere fons patulo riguas cryſtallinus undas
Impulit, & circùm rorantibus undique gemmis
Suave-renidentes divini ruris ocellos
Geſtiit imbuere; ac terris diviſus, amœnos
Quattuor æquavit mundi cum partibus amnes.
Nec ſe intra juvenum cœtus, Academica ſepta,
Continuit pietas, immenſo exercita curſu;
Inque dies major, vires collegit eundo.
Illa viros, ariſque ſacros, & caſtra ſequentes,
Addictoſque foro; quodque eſt tolerabile munus
Cunque ſuper, variâ fortunæ ſorte gerentes,
Comprendit, cœlique vias duce Virgine monſtrat.
Aſcetûm ordinibus laudata hinc copia ſurgit.
Purpureos Patres, ſancti decora ampla Senatûs,
Parthenium celebrare videt, Sociûmqne diſerto
Audit Roma pias hortatu accendere mentes.
Nobilium eximium generoſa Neapolis agmen
Parthenio exercet. Præfecti Stiria quondam
Parthenici auguſto ſeſe jactavit honore.
Scilicet & dignum Fernando Cæſare jactet, *Ferdinandus II. Imper. præfecturam geſſit Sodalitii.*
Hoc titulo imperium, hoc regales munere curas
Augere, & famulos MARIÆ ſummittere faſces.
Haud minùs illuſtri Paderæam nomine gentem *Ferdin. Epiſc. & Princ. Paderb. Coad. Monaſter.*
Qui regit, & doctas Antiſtes ſplendidus artes
Præſidioque uſuque fovet, pietate Patronam
Aſſiduâ teneriſque colit veneratus ab annis.
Jamque ſacro fervet Princeps inſiſtere cultu,
Sæpe magiſtratum lectos obiiſſe Sodales

Inter amans : duplicemque ſuas deponit ad aras
Et mitram, & baccis fulgentem auroque coronam.
Te quoque Germano, Senarum gloria, Chiſi, Alex. VII.
Parthenio inſertum ſpectaſſe Colonia gaudet,
Tunc Patris Auſonii parteſque viceſque gerentem
Legatum, & placitæ jungentem fœdera pacis.
Mox Vaticanâ ſublimis ab arce per omnes
Chriſtiadûm regnas populos; Chriſtoque ſecundum,
Maxime Alexander, caput inter ſidera tollis.
Non oblita tamen ſupremo in cardine rerum
Parthenia; & quæ cuique dari conſueta viritim
Teſſera, ut inſtituant ſancti decurrere menſes.
Quam, Rheni Arctois rediens à finibus olim,
Tranſmitti longè Tiberini ad fluminis oram
Mandaras; etiam triplicis ſub luce tiaræ,
Ut priùs, expoſcis, Marianaque ſacrâ frequentas.
Nec Dominæ in Francis deſunt, quos gloria vulgo
Secrevit, ſolioque genus dedit eſſe propinquos.
Contynum Clari qualem ſacraria Montis
Laudarunt ſtudiis regnantem & amore MARIÆ;
Undique Francigenûm collecto flore, ſed uno
Saleſio ante omnes, Sancto decoratâ Sodali. S. Franc. Saleſius in Claromontano Parthenio Sodali ſ fuit. de hujus in D. Virginé ſtudio &c. vide panegyricam orationé.
Condæum & molli Biturix miratus in ævo;
Quem palma ingenii, quem bellica laurea cinxit
Heroem, celebratque perenni fama triumpho.
Mitto alios Proceres, quæ plurima turba, ſuperbos
Servitio facili, & Dominæ juga læta ferentes
Liberiore animo. Sub leges Virginis ivit,
Militat & populis delectum ex omnibus agmen.
Stant niveis MARIÆ ſignis florentia caſtra. SODALITII LAUDES è ſſ. litt.
Ipſa, velut ferroque acies auroque coruſca,
Delicias Sulamitis ovans pompamque remiſcet
Terrori cladique, & pulchro fulminat igni.
Vimque animoſque ſuis afflat, victriciaque arma
Induit; & cantu lituorum, acrique tubarum

Voce choros, ſacro argenti clangore ſonantes,
Diva ciet; pugnaſque acuit, præiitque triumphos.
Hac duce, & auſpicio tanto, juvenumque virûmque
Delibata manus ſuperas contendit ad arces.
Qualis ubi directa phalanx longo ordine ſeſe
Explicuit, junctiſque in prælia viribus ardet:
Tale Sodalitium, pallentis terror Averni,
Collectis pugnat meritis: ſociataque Virtus
Creſcit, & ignavos forteſque exempla laceſſunt.
Væ ſoli. collapſus enim quam prendere poſſit,
Nulla ſubit manus auxilio, fraterna ruentem
Dextera ſuſtentat fratrem, & per lubrica plantæ
Fallentis titubata ſolo veſtigia firmat.
Fratris & auxilio munitam imitaberis urbem,
Quam valli, turreſque & mœnia lata coronant;
Nequicquam admotis oppugnent molibus hoſtes.
En, quàm fraternum (Jeſſeo credite Vati)
Suave Sodalitium! ſummo velut unguina fragrant
Vertice ab Aroni, vultum ſpargentia & oram
Purpureæ veſtis, divinâ textilis arte.
Ac velut, Hermoni cùm roſcidus incidit humor;
Aut matutini cùm per juga ſancta Sionis
Volvitur, ac teretes ſuſpendunt gramina gemmas.
Scilicet unanimes Domini clementia fratres
Uſque fovens, lætos vitæ dat carpere fructus,
Et gratas ſatiat cœleſti nectare mentes.
Quòd ſi fortè duos pietas treſve auſpice Chriſto
Junxerit; ille, pii qui vincula nectit amoris,
Chriſtus adeſt, mediuſque intervenit æthere ab alto,
Promiſſi memor, & præſenti numine blandus;
Nec tellure ſuper concordia vota repulſam
Ferre ſinit, quæcunque inſtent Natove Patrive.
Parthenici quid non cœleſtia pectora cogant
Stipatis ſocii precibus? conſpirat amicè
Innumeri in gentes pietas porrecta Sodalis?

Quid, quòd & interpres votorum & conſcia Virgo?
Felices, quos tanta domo Regina miniſtros
Excepit, patulâve obtendit cyclade Mater:
Congregat ut pullos, milvo impendente, ſub alas
Provida avis; fido ſecuros tegmine obumbrat.
Quæ ſilvâ capitum ramoſa in cornua ſurgit
Bellua ſeptemplex, monſtroque immanior omni;
Quanquam, excuſſà fero ſquammoſæ verbere caudæ,
Sidera conglomerans populato evertit Olympo;
Non Jesu dextrâ ſtellas, non fronte Mariæ
Deripiat. ſedes animis hîc firmior hæret.
Mutuane inter ſe auxilia & ſuffragia dicam
Parthenici gregis? ut ſacrarum plurima rerum
Littore ab occiduo primos Titanis ad ortus
Relligiosè agitent commercia? ſi quid amicum
Cœlitibus; ſi qua eſt virtus, merceſque laborum;
In partem, Mariane, venis, quocunque remotus
Terrarum ſpatio. manant conſortia laudis,
Ceu diffuſum oleum, aut radiantis miſſile Phœbi.
Inſtar habet colli Virgo; caput ipſe bonorum
Filius, hinc animans fluxit per myſtica membra
Spiritus, & magno perſperſus corpore regnat.
Nec ſua Parthenicæ deſunt æraria genti.
Lydius immenſo quidquid congeſſit acervo
Crœſus, ubi ſpumans auro Pactolus inundat:
Quidquid & orbe alio petiit navalibus armis
Heſperius; non ille Tago contentus; & Indi
Fonte ſitim, totoque ardens extinguere Gangis
Flumine, Peruviâque famem ſaturare medullâ:
Denique quidquid opum mortalibus invidet alto
Preſſum terra ſinu, quidquid gemmantia celant
Æquora, Parthenii theſauro cedite, dixi.
Non furum inſidias per amica ſilentia noctis
Permetuunt, iterùm telluri infoſſa, metalla;
Quæ curâ inſomni trepidus ſervare laborat

Thesaurus Sodalitatis, ſive Indulgentiæ pontificiis diplomatis cóceſſæ parthenio &c.

Poſſeſſor; qualis cuſtos draco velleris aurei,
Fictus & Heſperidum cuſtos prædivitis horti
Excubuit, ſpiriſque inſignem amplexus inhæſit
Circùm ingens ſilvam, fortunatoſque receſſus,
Pervigil obſervans fulgentia mala ſatelles.
Nec verò ſacram rapiet vis hoſtica prædam:
Nulla ſitu ignavum rubigo deteret aurum.
Theſauros alios, non coctæ pondera glebæ,
Quam vel Luna ſuo, vel Phœbus lumine tinxit;
Divinas ſedenim cumulans Clementia in altum
Parthenicis extruxit opes, aſtriſque locavit.
Multæ divitias, pretioſa talenta, puellæ
Contraxere ſibi: tu cunctas una beato
Exuperas cenſu meritorum, opibuſque Sodales
Eximiis auges, Virgo. nec vincere tendat
Hoſpita Carmeli, aut Pæſti gens hoſpita ſacri.
Quæ charites! quàm larga Petri de ſede redundant
Munera! Pontificum quanta indulgentia gazam
Cœleſtem, Chriſti meritis & ſanguine partam,
Parthenio infudit! ſeu cùm te prima cooptat
Rite dies Sociis, Mariæque adſcriberis albo;
Seu cùm extrema dies & ineluctabilis hora
Judicis æterni ciet ad fatale tribunal;
Noxam omnem veniæ pleniſſima copia tollit.
Quóque die certam felix tulit ore ſalutem
Nuncius, ex alto Mariæ demiſſus Olympo;
Quóque Aſſumpta polo eſt, rerumque accepit habenas:
Cúmque diu ſterili grandævæ matris ab alvo
Triſtibus illuxit terris caligine pulsâ;
Atque ubi conceptam regali ſanguine finxit
Gratia: Bethlææque Deum cùm rupis in antro
Depoſuit, partu ſancti decus aucta pudoris;
Ac ſua ubi aſcenſu ſuperantem ſidera vidit
Læta parens, Natumque oculis animoque ſecuta eſt.

His adeo ſcelerum pœnas abolere diebus,
Parthenicis, dum caſtæ obeant myſteria mentes,
Poſſe datum eſt. veniæque eadem feret obvia dona,
Parthenium quiſquis ſubiit pius advena, ſacris
Dans operam, dignâque gerens virtute ſodalem,
Lux Mariæ cùm feſta redit, quam quiſque colendam
Præcipuè legitque ſibi propriamque dicavit
Parthenii cœtus, tituliqne inſcripſit honorem.
Jam ſolidus biſſex decedit menſibus orbis
Pœnarum, quoties indicto tempore ſedem
Partheniam celebras; quoties aſcetica miſces
Colloquia, aut ſacris præbes hortatibus aures.
Sive, chorus Superis dum publica munera laudum
Exequitur cantu alterno; ſeu luce profeſtâ
Intentus ſpectator ades, cùm cædis ad aram
Golgotheæ non vana ciet ſimulacra ſacerdos.
Si veſpertino diſtrictam examine mentem
Conſcius expendis, commiſſaque pondere libras
Quæque ſuo. triſti quoties aut carcere clauſos,
Aut inopem inviſis turbam, morbove jacentem.
Sive in amicitiam revocas, quos ira diremit,
Concilians pacem; ſeu corpora luce carentum
Proſequeris; vel membrorum compage ſolutam
Procuras precibus (nec vana hæc februa) mentem.
Horum aliquid quoties divino impendis honori,
Tot, Mariane, tibi pœnarum detrahis annos.
Denique, Parthenio ſi cui deprompta libello
Præſidia expones, artemque viamque ſalutis;
Biſdenos tibi noxa ſimul decreſcet in annos.
Atque hanc Partheniis propriam largitus opum vim
Pontificum favor, & ſummæ reverentia Matris.
Gregorii immenſam & Sixti diplomata dotem
Aggeſſere ultro, communiaque eſſe dederunt,
Quot propè eunt ſoles, animorum ingentia lucra,

Quanta referre ſolent Latiam ſtata templa per urbem
Luſtrantes. eadem pariter meruere Sodales,
Loiolæam ædem aut quodvis adiere ſacellum,
Ætheriumque Patrem Chriſto præeunte vocarunt,
Et Dominæ bis terque piam dixere ſalutem.
Culparum ultrices pœnas aut funditus omnes,
Aut partim redimunt: nec longa piacula debent
Poſthuma, quæ multo MARIÆ quoque diluit imbri
Dulcis amor, famulos nec poſt fata ipſa relinquens.
Quæ tibi ne vilis veniæ ſit gratia tantæ;
Diſce adeo, quibus urantur poſt funera pœnis
Terrigenûm exuto purgandi corpore manes.
Cœca jacet terræ ſpecus in penetralibus altis,
Vaſta, capax populorum, atroque bitumine fervet,
Hoſpitium infelix animarum, immite ſepulcrum.
Heu miſeri manes! quàm vellent corpore in ipſo
Omnes pœnarum numeros, & quidquid acerbi eſt
Setoſo Cilicum in textu, duriſque flagellis,
Fletum inter gemituſque pios, jejuniaque arcta,
Exhauſiſſe ultro, & lacrymis commiſſa luiſſe,
Quæ rigido nunc ultor agens Deus expiat igni!
Quàm curis piget indignis fudiſſe labores;
Nec veniæ oblato ſuſceptam munere pacem!
At ſerò incautos damnum irreparabile tangit.
Egit quippe ſuas Patris clementia partes,
Dum vixere: ſuas mox, haud fruſtranda, viciſſim
Occupat à morte incumbens vindicta tremendi
Judicis, & pœnis culpas atrocibus æquat,
Acri ſuſpendens fatalem examine libram.
Scilicet haud ullas cœleſtia limina ſordes
Admittunt; maculamque omnem poſuiſſe neceſſe eſt
Regno adſcribendos ſupero, ſanctæque Sioni.
Ergo ubi jam excedunt mortali corpore mentes,
Nec Domino exoſæ, noxâ leviore tenentur;
Seu paſſæ tenues impune inoleſcere culpas;

Seu graviora auſæ, veniam ſed rite precantes
Læſo inſtaurarunt abruptum Numine fœdus,
Necdum etiam explerunt meritas pro crimine pœnas:
Antè, Dei aſpectu & ſtellatâ ſede potiri
Quàm cupidis liceat, luſtralibus omnia flammis
Cœlo excluſæ abolent veteris veſtigia noxæ.
Concretas ut cùm terræ maſſa aurea fæces
Suſtinet; excoquitur labes, vivoque ſubacta
Artificis fugit igne: manet ſincera metalli
Materies, puroque oculos ſplendore laceſſit.
Sic ipſos animis penitùs vis torrida nævos
Eximit; & Stygio haud impar vis illa camino.
Æternæ ſedenim barathrum irremeabile cladis
Interiore Orco, reſciſſaque gratia Chriſti.
Tum furiæ inſultant; non quales fabula Diras,
Tartaream canit Alecto, geminaſque ſorores,
Sanguineas pallam, & colubris ſtridentibus hirtas,
Verberibus piceiſque accingi in crimina tædis.
Sævior hîc facies; & deſperantia corda
(Nec requies) agitat factorum conſcius horror,
Ac toto incumbens æternum pondere fatum.
Præcipiteſque acti cœlo, gens turbida, fratres,
Lucifugi, immanes, ſimileſque draconibus ora;
Tortores, gens tota, & inexſaturata nocendo;
Atque eadem ſcelerum conſors, conſorſque dolorum.
O furor! ô rabies, tempeſtateſque profundæ,
Aſſiduo infeſtæ tonitruque & fulminis ictu!
Gurgite ſulfureo ſtagnans ignique vorago!
Cœlo iraſcentum, & mortem clamore vocantum
Plangores fremituſque, & luctiſoni ululatus!
Talibus hærebunt Mariæque & Numinis hoſtes
Suppliciis, merſæ flammâ & caligine peſtes,
Quos odiis cunque impietas ſuccendit apertis,
Munificæ ingratos Dominæ, lucique rebelles:
Aut ſpecie obrepſit queis relligionis inani,

Lubrica dum ſerpit Novitas; blandoque veneno
Graſſari, & ſacris fallax miſcere profana,
Vellicat inviſos auguſtæ Matris honores.
Talibus at contrà pœnis Regina clientes
Præripit: & leviore manu cùm ſtringit amicos,
Juſtitiaque Deus manes purgante ſuburget;
Ipſa levat, flammæ aſpergens ſolatia, Virgo.
Jam cœli ſpes certa, brevi ſtatione retentas
Demulcet mentes, & nobile Gratia pignus.
Aligeri placido Cuſtodes ore reviſunt;
Fidaque viventum medii commercia jungunt
Manibus, effuſaſque preces ad ſidera portant.
Præſertim, ſancti cui credita cura peculî,
Largitur ſummus quoties pia munera Præſul;
Morte ſalutiferâ, nec decreſcentibus uſu
Aſſiduo Chriſti pretiis, ſacroque cruore;
Ac meritis Divûm reliquis, primæque MARIÆ,
Congeſtam expromens pœnæ ad compendia gazam.
Triſte, horrendum, ingens verſurâ ſolvere nomen
Incenſæ gaudent animæ, vincliſque reſolvi.
Atque ea cùm faciles expoſta piamina in uſus;
Quâ non ipſe tibi, dum ſpiritus incolit artus,
Quâ non deinde aliis ſortem hanc mercede paciſci
Debueris? vel ne qua animæ mora Numen amanti
Objiciatur, & in duro tenebroſa receſſu
Compingat ſpelæa, viamque occludat Olympo.
Ut quondam Iſacidæ ſegnes deſerta per arva
Uſque moram juſſi trahere, & ſqualentis arenas
Ferre ſoli, vaſtoſque ſiti flagrare per æſtus;
Ubere dum lactis riguas & mellis oberrant
Summotique inhiant terras, deſponſaque regna.
Hîc patriæ extimulat præſens melioris imago,
Fragranti manant ubi gemmea nectare prata,
Aureaque æterno rutilant pomaria fetu.
Et divinæ animos urit vicinia ſedis;

Infernâ & fornace dolor miſto urit amore.
Felix, in ſerum qui nulla piacula tempus
Diſtulit, inſtanti ſubducens pabula flammæ.
Sed paucos quando emeritos ita Numen amicum
Excipit, abjectoque micans è corpore virtus
Sidera inoffenſo docuit ſuperare volatu;
Proxima cura vices fuerit prævertere acerbas,
Mitiùs ut ſaltem penetrabilis excoquat ardor.
Nec brevior, quàm Parthenio via ſecta ſalutis.
Elatum ut tumulo jam compoſuere cadaver;
Tum privata precum memores & publica fratri
Officia exolvunt, placidamque exinde quietem
Parthenici octonis inſtant meruiſſe diebus:
Dilectæque animæ luſtralia ſacra laborant.
Chriſtiparæ uſqueadeo ſeſe addixiſſe clientem
Profit, & egregios inter meruiſſe Sodales.
Gratia ubi vitam ſeſe Mariana per omnem
Explicuit, meritiſque inſontem implevit alumnum;
Præſertim extremo in ſpatio, cùm æterna vacillat
Momento ſuſpenſa ſalus; tunc optima Mater
Subſidio accelerat, vimque inſidiaſque refringit
Tartareas, ſævire odiis non paſſa cruentis
Orcum inhiantem animæ, ſupremaque bella moventem.
Nec tantùm Aligeræ mandat portanda cohorti
Auxilia. & ſummo ipſa favens diſcrimine rerum,
Sæpe laborantes animas placidiſſima Virgo
Solatur, viſu ipſa pios dignata beato.
Dehinc gremio acceptam mentem ſuper æthera tollit.
Aut ſi fors craſſo ſuſcepta in corpore labes,
Quam non eluerit toties, ac morte ſub ipsâ,
Munere Pontificum, veniæ conceſſa facultas;
Flammiferos mollit nexus, cariſque ſuorum
Manibus opportuna ciet ſuffragia, vivos
Exanimûm curâ inſtigans, pia corda, clientes.
Quin etiam ſæpè ipſa ſuo pro jure (Tonanti

Sic placitum. indulget blando Genitricis amori,
Et longos meritis compenſat grandibus ignes)
Parciùs atra jubens ſævire incendia, pœnæ
Tempora contrahere atque ereptos carceris antro
Sideream Regina ſolet tranſcribere in arcem.
Et quiſquam Mariæ nomen, cum nomine quiſquam
Cor dare, ſacratoque locum ſibi poſcere cœtu
Cunctetur? certatim omnes, puerique patreſque;
Quos toga, quoſve ſagum Proceres inſignit; & ipſi
Cum grege Paſtores lituo mitraque verendi,
Divæ accenſeri famulis, conſcriptaque libro
Nomina Parthenio caſti lætentur amantes.
Haud temere quoſvis tamen, at diſcrimine certo
Delectos Magnæ domus excipit alma Parentis.
Aggregationis Solemnia. Huc ades, ô Tiro, ſi te obſervata probavit
Parthenio virtus & pulchra modeſtia morum;
Diſcretuſque loco, rebuſque exercitus imis
Omne rudimentum poſuiſti; & rite paratus,
Jure Sodalitii ac tanto dignaris honore.
Cuncta memor vitæ evolvens delicta prioris
Prode ſacerdoti, & lacrymis commiſſa repurga;
Victima ne maculis, ingratum & inutile munus,
Cœleſtem offendat Dominam. tum Numine paſtus,
Sanciat ut Proles Mariæ tua fœdera, puram
Stringe facem, admotuſque aræ tua concipe vota.
Sancta Parens, quam nec veteris contagia noxæ
Afflarunt Evæ in ſeros transfuſa nepotes;
Nec propriæ aſperſit labes tenuiſſima culpæ;
Larga ſed ante omnes ſuperis quam Gratia donis,
Omnigenæ virtutis apex fulgorque coronat!
O Maria, imperio natum, ſtelliſque coruſcis
Inſcriptum, & radiis mulcens maria aſpera nomen!
Cum Patre ſupremo Nati communis honorem
Conſocias Genitrix Virgo; fratremque dediſſe

Terrigenis gaudes illæſi candida floris
Diva Deum; & ſummi regnas dextræ aſſita Regis,
Unâ Prole minor, Chriſtoque ſimillima Mater,
Publicam & humanæ curam ſortita ſalutis.
En ego Partheniam ſupplex abjectus ad aram
Sacramentum ingens & non revocabile dico.
Te Dominamque hodie, cui tota ex ordine vita
Serviat; & cœli cunctis præ civibus unam
Patronam ipſe mihi, æterno devotus amore,
Rite lego, haud dubius fatalem vincere cauſam;
Quanquam haud æqua gravi ſcelerum ſub mole laborat,
Si patrocinio miſerum amplectare clientem.
Felices te orante reos ſententia nunquam
Horrida fulmineo percuſſit Judicis ore;
Libera ſed vinclis exultant corda ſolutis,
Ætheriumque forum Verbo regis Alma Sequeſtro.
Jam quodcunque meum eſt, meque in tua dulcia jura
Tranſcribo penitus, Magnæ ſacer uſque Mariæ.
Nulla dies pactum hoc, nulla inviolabile fœdus
Solvet: & ante ſui divulſos corporis artus
Spiritus hic, quam te male-felix transfuga linquet.
Nec te lingua procax, nec te manus improba lædet.
Aridam utramque priùs, properatâ & morte rigentem,
Diva, velim. deſponſa tibi, jurataque rerum
Dictorumque fides. Nec, quos mihi cunque poteſtas
Subdiderit, decus ire tuum atque offendere contra
Perpetiar, minimumve tuæ decerpere laudi.
Ergo ſi juſtis precibus molliſſima flecti,
Hæc mea vota probas, & mutua vincula nectis;
Suſcipe, Diva, tuum, natiſque adſcribe clientem.
Aut Nati ſi fors titulus nomenque ſuperbum eſt,
Perpetuum numera famulum, neu vilis amore n
Deſpice mancipii; præſenſque per omnia Virgo

Adſpira, & fragilis labentia tempora vitæ
Dirige, nec ſolum extremo me deſere in actu.
Terrificâ defenſum horâ, lethique periclo
Servatum æternæ regno, precor, adde Sionis.
Hæc puer, haud ſenſu indocilis, cùm prima facultas,
Edat, & integros Dominæ ſic dedicet annos:
Aut, ſi quem caſus pigræve incuria mentis
Longiùs extraxit, properet maturior ævi.
Serò etiam ſapuiſſe juvat. Nec, fervida quanquam
Præſtitit & viridis pietas juvenilibus annis,
Nec tardum omnino Deus aſpernatur amorem,
Extremiſque ſenum votis accommodat aures.
Felix illa dies, alboque notanda lapillo,
Quæ te cunque dedit Mariæ, adjunxitque Sodalem.
Auſpicium non ulla tibi pignuſque ſalutis
Majus habere dedit. cœleſtum opulenta bonorum
Hinc facili ad plenum manabit copia cornu.
Jam te complexu Mater dignatur amico,
Gratatur que ſacro reſonans pæane ſacellum.
Jamque tuum accipient monumenta perennia nomen,
Ceu *vitæ* liber, aut Agni cœleſte volumen.
Parthenii ingentis longo capita ordine ſervant,
Delectam Mariæ gentem. cum Virgine ſancti
Fœderis hîc tabulæ, teſtis quas excipit Ales,
Quique tibi Cuſtos & Numinis armiger adſtat,
Quique Sodalitii excubitor, Mariæque miniſter.
Excipit haud fluxas voces, ſparſamve per auras
Propoſiti formam, & cœli in tabularia condit.
Illuc nos terrâ venientes obvia Virgo
Accipiet, matrem confeſſa. & jam inter utroſque
Parthenios cœtus, terraque poloque colentes
Communem Dominam, rerum commercia juſſit;
Ut Superos precibus, merito & celebremus honore;
Ipſi autem curam vigilem auxiliumque viciſſim

Cœlicolæ impendant nobis. Quas dicere grates,
Diva, parem, quæ me obſequio Cœleſtibus æquas,
Nec te degeneris pudet, ô pulcherrima, nati.
O mihi ſuave jugum, potioraque torquibus aureis
Vincula, queis me dius Amor metuente reſolvi
Nexu felicem æternos devinxit in annos!

Nunc age, continuis quæ ſint præſtanda diebus
Parthenico, expediam. vitæ memorabilis eſto
Quæque dies ſpecimen, magnæ virtutis imago.

EPHEMERIS PARTHENICA, ſive Sodalis, præſertim Academici, quotidianæ vitæ ratio.

Prima ſub Auroræ conſurgens lumina, cœlo
Tolle manus, ſummumque piâ prece Numen adora.
Plenâ in te congeſta manu gratare benigno
Dona Patri, lapſæque averſa pericula noctis.
Tum, cœpto quæcunque die peragenda ſequentur,
Rite offer, lumenque rogans & robur in hoſtis
Tartarei aſſultus varios. quo munere fretus,
Exin nulla Dei ſacrata reſolvere juſſa
Promittas, animumque ingenti pignore firmes.
Nec verò auguſtam Chriſto disjunge Parentem,
Ac Superos votis alios flagrantibus ambi,
Ordine quemque ſuo, Tutelareſque ſaluta,
Queis feſtus renovatur honos, clariſſima certè
Sedulus Indigetum venerari nomina; cultu
Præcipuè inſignes MARIÆ, coluiſſe memento:
Nec nullâ ignotos generatim amplectere curâ.
Hæ tibi primitiæ rerumque exordia ſunto.
Exſomnis flores animi præcerpere anhelat
Orcus, & inſidians male cauto irrepere cordi;
Spargit & atra ſagax fecundæ ſemina culpæ,
Si torpere animum ſegni patiare veterno.
Quin rectam accelerans efferre ad ſidera mentem,
Arma rape, & primis ſceleratum finibus arce.
Ægriùs ejicitur, quàm regno excluditur hoſtis.

Mox alias alii curas, quos grandior ætas
Fluctibus implicuit variis; ſeu Principis aulâ,

Seu templis caſtriſve, aut pulvinaribus altis
Juſtitiæ, ac quemvis fas eſt, agitate laborem,
Dum Mariæ ſemper memores; ac debita nullum
Chriſticolæ eludat pietatis munera munus.
Primas prima ferat quæ rerum, & maxima, curas.
Aſt animum vigili imbutus pietate recentem,
Tu, lætum cui ver agitur, florentis & ævi
Caſtaliâ excolitur mens haud ignava palæſtrâ;
Jam ſtudiis te accinge volens, gratoque labori
Strenuus indulge pulchras volitare per artes.
Doctrinæ ingeniique dator, Superûmque magiſter
Vibrantem afflabit divini luminis auram
Spiritus, haud ſterilem paſſus triviſſe palæſtram.
Sed priùs attigerit libros quam dextera, cúmque
Verba rudes blæſâ primùm connectere linguâ
Inſtituunt, jamtum hæc teneris elementa puellis
Præſcribam, blandæ nomenque decuſque Mariæ.
Atque ubi creſcendo explicuit ſe firmior ætas;
Hæc eadem perdiſcere ament; tum cetera fauſtis
Ducere ab auſpiciis. En, matutina juventam
Æra cient, totâque Lyceum accurritur urbe.
Gymnaſii notam, qua te via ducit, in ædem
Qui tandem orando labor eſt ſubiiſſe Tonanti?
Terrenum quo more cohors ſolet aulica Regem
Viſere, & officio certatim ambire frequenti.
Tu magis ante aras, ſubmiſſus genva, ſaluta
Præſentem niveâ frugis ſub imagine Chriſtum;
Ceu puer Auſtriacæ quondam hoſpes Koſtka Viennæ.
Haud operoſo inſta ſupplex, Mariane, favori.
Phœbeam veteres tenebroſo à Principe lucem
Expetiere ſibi, cœcumque hauſere furorem.
Sol tibi divinus ſanctâ penetralis ab umbra
Arcanos fundet radios. tu pectore aperto
Excipe (néve atro vitiorum exclude receſſu)
Ut liquidi maris unda micans, ut candida nubes,

Aut ſpeculi ſolem terſiſſima lamina reddit.
Pollutæ hoſpitium mentis, ſedemque profani
Corporis horreſcit, longeque averſa refugit,
Munere quæ optato caſtos Sapientia mores
Exornat, doctoque addit ſua præmia ludo.
Jam te ſacra vocant, noſtræ devota ſaluti
Victimâ ubi recidiva polo delabitur ultro;
Myſticaque auguſto peragit Deicidia ritu
Golgothei collis referens monumenta ſacerdos.
Aligeros inter purâ cum mĕnte venito,
Senſibus & caſtis; ac mundo corde beatus
Noſce Deum occultum. Fidæ modò credulus auri,
(Nos oculique manuſque, & odor guſtuſque fefellit)
Sanguinis undantem ambroſiam lætiſſimus hauri.
Tot riguos aperit fontes, quot vulnera Jesus
Semper aperta ſuis ſemperque recentia geſtat.
O ſi pervigilem ante aras, neque frugis egentem,
Cœlicolarum inſtar liceat traducere vitam!
Sed refici acciſæ vires, & damna caduci
Corporis uſque novis ſarciri acceſſibus optant.
Finibus his paſtûs teneat ſe juſta cupido,
Ne pronæ in ventrem pecudis de more ſaginam
Quæſiſſe, ingluviemque cibis explèſſe labores.
At tu ſume cibos, tanquam medicamina; & inter
Veſcendum cave jejunam dimittere mentem.
Illa magis paſcenda tibi eſt. ſunt & ſua menti
Fercula; quaſque epulas alieni haud indiga ſumptûs
Ipſa parat, meditando, ſibi; quáſque auribus haurit,
Dum menſis lectorem adhibet Convictor honeſtis:
Obtunditque gulæ ſtimulum, illecebraſque palati.
Sic bene conditis dapibus ſincera voluptas
Inſinuat; reparata novo ſtant robore membra,
Non ignava ſitu putriſque trahentia morbi
Sentinam; & nullo, aut nimio marcentia ſomno:

Verùm habili cunctam in partem ſuccincta vigore,
Atque animæ facili ductu frænoque regenda.
Poſt, ubi jam ſedata fames, menſæque relictæ;
Ne tibi continuò quiſquam tam tetricus autor
Imperet à menſis opera ad graviora labori
Ceſſurum transferre animum. Ni fune remiſſo
Laxentur, ductis intentos cornibus arcus
Ruperis: &, quæ fulmineo tormenta fragore
Intonuere, crepant, ſi crebrior arſerit ictus;
Nonnullam & requiem vel ahenea corpora poſcunt.
Ne tamen effuſis animum procurrere habenis
Imprudens patiare; ſed intra ſepta coërce:
Ulteriùs ſi quando illum vagus egerit ardor,
Officii in gyrum revoca; linguæque ſevera
Exerce imperia, & juveniles comprime motus.
Neu quemquam facto violes, dictove laceſſas:
Nec verò inſulſis ſalibus, riſuque protervo
Colludas; ſed amica piis conſortia verbis
Reſpergas, quacumque via eſt; ſociaſque per aures
Jacto venturam expectes de ſemine meſſem.
Mox diſperſi animi partes, utcunque receptum
Hora canet, properè ſua quamque in caſtra coactas
Compones; avidúſque moram penſare, ſolutum
Acriùs ingenium intendes, reddeſque labori.
Otia ſic proſint; curſum mora parva citabit.
Prava ſodalitia exhorre, Mariane Sodalis:
Virginitatis honos, Dominæque injuria tangat.
Heu fuge fatales ſcopulos, fuge naufraga ſaxa,
Quamvis omne ſonet Sirenum cantibus æquor.
Nec te decipiat crater Circæus hiantem,
Ex Apoc. Aureus ille licet, ac dulcibus oblita ſuccis
Labra gerens circùm. illuſo latet humor in auro
Viroſus, quo pota virûm tot millia fœdos
Degenerant pecorum in mores, non corpore verſo,
Sed falsâ monſtroſum animum celantia formâ.

Neſcia mens juvenum, & blandi ſecura pericli
Per vetitum ruit infelix. Ea ſaga, Voluptas,
Parthenici. vos fidum oculis prætendite velum;
Munitas rigidis obducite ſentibus aures: *Sepi aures tuas*
Neu guſtate quidem, aut ſummis attingite labris *ſpinis. Eccli. 28.*
Pocula, Tartareas intus claudentia peſtes.
Suadet enim veſanus amor; ſuaſere ſodales,
At non Parthenici; non, qui Solymæa frequentant
Concilia; at Babylon putri quos ubere lactat.
Aude age: nec ſpurcas impune licentia voces
Te coram eructet. monitu, ne parce, ſalubri
Increpita; aut taciti ſaltem cenſura pudoris
Damnet, & adductæ caſtigent nubila frontis.
Parthenici à pluteo procùl, ô, procùl eſte librorum
Molles nequitiæ, totoque abſiſtite tecto.
Inſontes Muſea libros petiere, magiſtros
Virtutum, cœlique duces: nec gratior ulla eſt,
Quàm pia quæ MARIÆ circumfert pagina laudem.
Hæc verſare manu, hæc animis monumenta Sodali
Edico, & magnos factis traducere in uſus.
Denique, ut ætherii Regem veneratus Olympi es
Exoriente die: ſic, cùm nigrantibus alis
Somnum amplexa ferens operit nox humida terras,
Sidereum votis ſerus venerare Parentem.
Hæc Orci inſidias contra, nocturnaque tela
Ægis erit. Væ, qui nudus cœleſtibus armis
Permittet ſomnis oculos, animumque periclis
Triſtibus objiciet; præſertim conſcia noxæ
Lethalis ſi corda gerat. Tu, ſi qua ſalutis
Cura ſuper, juſto perpende examine, quidquid
Vel conceptum animo, aut linguâ manibuſve profectum,
Numinis æterni ſanctos detrivit honores.
Excute te, penituſque ſinus evolue latentes
Cordis, & anfractus; productaque monſtra latebris.

Siſte tibi. arcanum mentis conſcende tribunal
Judex ipſe tui, fiduſque ad ſingula teſtis;
Præſenteſque in te pœnas expromere vindex
Ne dubita; & totis Metanœæ viribus inſta
Contriture reum. *Prima eſt hæc ultio*, quâ ſe
Quiſque nocens damnat meritum, abſolvitque fatendo.
Juſtitiæ leges non improba gratia vincit.
Quod ſupereſt; dum ſtrata petis, mollique cubili
Per tenebras fuſum velaris ſindone corpus,
Jam conſanguineum letho per membra ſoporem
Ducturus; pheretri ſubeat minitantis imago,
Et mortis facies, tumulique inamabilis horror.
Sed non ulla prior fuerit tibi cura MARIÆ
Aſſiduo cultu. niveis da lilia palmis,
Necte roſas capiti, & nardis aſperge volentem.
Aurorâ ſurgente, æris pulſu excitus illam
Æterni Auroram Solis, quâ concidit ingens
Nox ſcelerum, & cœci domitricem Acherontis Olympo
Appella; mediaque die, primaque MARIAM
Nocte voca; precibuſque horas ſignare memento.
Jam manibus, quæcumque offers, committe MARIÆ,
Si vis grata Deo, ſi non latura repulſam.
Sordida Virgineo ſplendeſcent munera tactu.
Huic vitam lethumque, animam corpuſque repone.
Virgineum non corde pio, non ore recedat
Nomen & , auxilii certum meriture favorem,
Virtutis materna ſequax veſtigia adora.

COMITIALIBUS DIEBUS PIÆ SODALIS EXERCITATIONES.

Hac-memorata-tenus vero peragenda Sodali
Privatim quocunque die: nunc publica porrò
A ccipe quæ crebro poſcantur munia ritu.
Sabbata (quos Magnæ ſacros dixere Parenti
Chriſtiadæ, rituque dies coluere vetuſto)
Partheniam ſolitâ ſedem pietate recludunt,
Cùm fluvio impendet jam ſol devexus Ibero.

Tunc admotæ pias ſubeunt hortamina mentes;
Conſcia ſupplicibus fervent penetralia votis.
Conventûs hæc illa tamen prælidia cenſe,
Quem ſimul, ac Domini ſignatam nomine lucem
Phoſphorus inducet. proprii delubra ſacelli
Maturè petito; atque illic, dum fruge ſacerdos
Divinâ, & ſuperæ litet almo ſanguine Vitis,
Aut Dominum ſupplex Dominique affàre Parentem,
Submiſſus genua; aut tacitus confide, Sodalis,
Indigetumque vaca mores & facta legenti,
Suavis ut areolæ lætos verno ubere flores.
Proh, qualem Abelyus, jugi per ſecula cultu
Virginis inſignem, pretioſo in munere, librum
Parthenicis miſit, queis Francia gaudet, alumnis!
Temporibus digeſta ſuis decora omnia cernas.
Pontificum Regumque ingentes ordine pompas,
Sollennes populis faſtos, votivaque dona,
Conciliis decreta, Patrumque effata coegit.
Chriſtiparæ gratas artes, laudumque medullam
Excerpens, gravibus documenta exemplaque chartis
Lecta dedit, multùm illa pio volvenda Sodali.
Plenior ut cœtus; Jeſſei carmina Regis
Alterno reſonare choro, laudeſque Mariæ.
Nec rarâ prece fraternos exolvere manes
Ardor agit, diro expurgans quos carcere flamma
Alligat, incenſis poſcentes æthera votis.
Longa feneſtratum ſeries adit, ecce, tribunal.
Juſtifici ſolium hìc poſuit Metanœa doloris.
Hìc denſi tenues animæ detergere nævos.
Solliciti maculas etenim cavêre Sodales.
Incuſat ſeſe ipſe reus, pœnamque repoſcit
Et veniam. uberibus lacrymis permiſta cruoris
Balnea, quem rubrâ cæſus Crucis Agnus in ara
Omnibus è venis laniato corpore miſit;
Piſcinâque animos juſſit merſare ſalubri.

Ludov. Abelly, Epiſc. Ruthenenſis. *Eccleſiæ Traditionem circa Deipara V. cultum* &c. ſcripſit, donoque miſit omnibus Fräciæ Sodalitiis.

Atque ubi purpureo ſeſe emerſere lavacro;
Albatos videas ſuperi ad convivia Regis.
Eſurie ſanctâ & totis inhiare medullis.
Divinam humani veſcâ ſub imagine panis
Fas libare dapem, vireſque ad grandia rerum
Colligere, ac dulci mentem recreare ſaginâ.
Partheniô apta quies & digna ſilentia ſacris.
Turbam extra ſtrepitumque tuo, Mariane, receſſu
Virtutum exequeris ſecluſo munia vulgo.
Poſtquam aræ perfectus honos; mactataque Patri
Hoſtia, frugifero ſatiavit corpore Chriſtus
Convivas; lumenque Dei ſpirabile pronis
Excitum precibus: tunc vividus ille coruſcat
Ancipitis ferrum gladii penetrabile ſermo
Exuperans. ignitâ acie pia corda recludit,
Et graciles certat vitiorum exſcindere fibras,
Ac penitùs Chriſto & Mariæ ſubmittere mentes.
Increpitatque moras, ſi quem mala fortè tepentem
Segnities tentat, ſanctoque in munere languor.
Mox varias obeunt Divæ laudeſque preceſque;
Conceptos referunt animis majoribus ignes.
Grande ſonat titulorum agmen, cùm Numine ab ipſo
Litan. Lauret. B. V. Exorſi decora agglomerant Mariana Sodales;
Quæ Lauretanas primùm cantata ſub aras,
Nomen & inde trahunt, mundoque audita reſultant.
O Maria, infeſtum ſceleri prece vince Tonantem;
Quem ſublapſum utero, fragili quem corpore amictum,
Ætherio fecunda ſatu, ſub luminis auras
Fudiſti, ter-Sancta Parens, ter-Maxima Virgo.
Te Matrem Chriſtus pariter, Divinaque fecit
Gratia, Bethleo mortalibus edita partu;
Purior & nivibus Genitrix, & purior aſtris!
Quis tibi devinctum æterno ſe nolit amore,
O Mater, quâ nil melius, nil pulchrius uſquam,

Nil mirandum æquè Deus edidit, editus alvo
Ipſe tuâ rerum ille Opifex? quo condita Verbo,
Per te eodem rurſus Verbo inſtaurata, ſalutem,
Alma, tibi debent & amicum ſecula Numen.
Te, Virgo, Solymas inter Prudentia Nymphas
Extulit illuſtrem meritis, orbique Verendam,
Et magno Superûm atque hominum dignam ore ſonari.
Nulla tibi ſeſe, Virgo, conferre Poteſtas
Audet: ipſa tibi divina Potentia ſervit.
Nec durâ miſeros, Clemens, averteris aure:
Nec ſervis Dominove fidem ſcis frangere pactam;
Semper & obſequio Numen, dulcique clientes
Allicere imperio multoque aſſueta favore.
Juſtitiæ Speculum, & ſpirans Virtutis imago!
Te ſibi molita eſt habilem Sapientia; & in te
Hoſpitium æternum, ſoliumque immobile fixit.
A te noſtra fluunt, plenoque à fonte redundant
Gaudia. gemmatum, & cœli fragrantibus auris
Oppletum Deus ipſe ſuo Vas ſignat honore.
Ambroſium divinæ afflas pietatis odorem.
Myſtica purpureo florum Regina decore
Suavè micas; vivoque tener Pudor igne rubeſcit:
Ducit odor caſtos tua per veſtigia amantes.
Iſaïdæ Turris, quam propugnacla coronant
Fetam armis, tutoſque aptam præſtare receptus;
Atque eadem murali eboris ſpectanda nitore,
Candentis Libani Turris: roburque decuſque
Jungis, & aërios deſpectas vertice nimbos.
Stas ſolido flagrans auro, diſtincta pyropo;
Humanæ non tu artis opus, dextrâve parata
Mortali Domus, aut Domini mortalis in uſus.
Fœderis Arca novi cuſtos, & Numinis ingens
Auguſtale! patens utroque à limine Porta,
Sidereæ invitans patriæ & felicibus arvis!

Occiduo nunquam mutandus Veſpere, mundi
Lucifer, Ægrorumque Salus, Portuſque Reorum!
Tu ferre afflictis potis es ſolatia tuus,
Auxilioque levare virûm famulantia Chriſto
Pectora. tu pigro ſecretas corpore Mentes
Cœligenûm, terrâque homines ſuper æthera vectos
Sub tua jura vocas; primâque ab origine Patres,
Afflatoſque Deo Vates, legiſque beatæ
Præcones, Teſteſque ſacros, Confeſſaque Chriſtum
Agmina, Virgineoſque greges, & quidquid Olympo eſt
Indigetum, ac totum regno complecteris Orbem.
Diva Parens, Agno ſimilem ſimilemque Leoni,
Natum inflecte pio nobis Patrona rogatu;
Supplicibus votis ut amicas applicet aures,
Qui mundi commiſſa luit, placabilis Agnus,
Noſque ſuas miſeratus oves; idemque luporum
In rabiem victrice Leo deſæviat irâ,
Corporibus ſtratis humilique ignoſcere prædæ
Magnanimus, Paciſque Dator, Vindexque ſalutis.
Sic Dominam, longo texentes ordine laudem,
Concelebrant. pius hæc eadem tecum ipſe frequenta
Chriſtiparæ cultor, præconiaque ampla renarra.
Celebriores aliquot Ritus, Pompæ ſacræ, factaque inſignia Sodalium. Nec mihi Parthenias vacuum res carmine juſto
Uſque ſequi; aut celebres ritus, pompaſque ſacrorum
Fas penitùs ſiluiſſe. brevi perſtringere cantu
Magna juuat. vulgi nec me faſtidia tangant.
Non hîc ambitio caſſos venatur honores;
Non temere movet aura levis ſuffragia turbæ.
Conſulto decus hîc meriti ſpectabile cœtu
Rite magiſtratus ſtatuit, lectoſque miniſtros,
Quíue adytis foribuſve adſtent, memoreſve ſacelli
Aſſervent tabulas, Mariâque impreſſa ſigilla;
Quíque alias intrâve gerant extrâve piarum
Commiſſas rerum partes, oneroſaque jura.

Parthenicis quondam perfunctos, inſpice, faſti
Muneribus referunt Proceres. jamque Auſtria talem
Fernandum oſtendit, Fernandum Bructera tellus,
Saleſiden magnum Lutetia. Nec leve pignus,
Menſtrua Cœleſtum quoties tutela recurrit,
Virtutem inſcripto mandat *ſententia* cultu
Cuique ſuam. Nil caſus agit: caſum ipſe gubernat,
Arcanoque Deus teſſellas numine ducit
Providus, ut ſortes agitatâ temperat urnâ.
Hunc olim morem coluit, dum Borgia blandas
Inter agit peſtes, aulæ ſpecioſa pericla:
Et MARIÆ caſtos fidus ſervavit amores.
Hunc ſociis ritum (Loiolæ caſtra ſecutus,
Mox idem ſancti dux agminis) ipſe fovendo
Virtutum invexit ſtudio, cultuque perenni:
Ex quo Parthenicos pietas deduxit in uſus.

Sententiæ ſub exordium cujuſque menſis viritim Sodalibus tribuuntur, certæ cujuſdam virtutis commendatione præſcriptoque ſancti Tutelaris nomine inſignes, pii ſalutariſque uſûs autore D. Fr. Borgiâ.

Alma dies, teneram ſeu rerum excudere molem
Aggreſſi, ſeu jam recreato operoſiùs orbe
Ætherias infernâ umbrâ ſurgentis in auras,
Nomine & auguſto Domini ſignatur honore.
Chriſtiadûm hæc cenſu princeps, rexitque ſequentes
Perpetuo ſenas revolubilis ordine luces.
Hæc, ut prima novi rediit ſub limina menſis,
Parthenicæ indicit celebranda Chariſtia genti.
Cetera quid referam cupido præſcripta Sodali
Tempora, inexhauſtæ ſacra queis convivia menſæ
Ore animoque petat; præſens ubi Numen, & orbis
Triticei clauſum ſpecie, niveaque latebra
Gaudet, perpetuæque agitat miracula cœnæ?
Ipſius, quem præbet Amor, ſollemnia Chriſti
Crebra piis celebranda epulis, Chriſtoque fruentum
Præcipuæ Divûm luces, & feſta MARIÆ.
Alter & his cultus. parcâ dape proximus ibit
Antè dies; ſocioſque in cœtum ad penſa vocabit
Virgineæ, aſceſin tradens in craſtina, laudis.

Poſtera cùm decori Mariano illuxerit Eos,
Omnia Parthenio fervent; Regiſque Sodales
Nablia fatidici, Mariæ queis debita ſolvant
Officia, impellunt; divinaque fercula paſti,
Vota quibus Dominæ primùm ſe quiſque dicarunt,
Inſtaurant, unâque omnes voce edita firmant.
Nec veſper ſociûm linguas patietur inertes.
Tum fidibus vivoque ſonabunt omnia cantu
Virginis in laudes: nec myſtica Suada tacebit.
At Clari hoſpitio Montis, doctaque ſub arce,
Muſæ ubi Chriſtiades propiùs meditantur Olympum,
Arguti viridem compoſtæ fontis ad oram;
Parthenica implebit feſtum ſacraria carmen.
Textilis intendit ſeſe pictura ſuperbis
Undique parietibus, nitidamque inſignia ſedem
Diſtinxere. oculos pariter ſuſpendit hiantes,
Pectoraque accendit cœleſtis imagine formæ
Ipſa loci præſes, rerum pulcherrima Virgo.
Argento, puriſque micant altaria flammis:
Centenaſque faces inter, ſimulacra Mariæ
Dulciùs effulgent cælato auguſta metallo.
Parthenii ſpatio in medio ſtellantibus ardent
Quattuor aſſimiles ſignis, ramoſaque lychni
Lumina cryſtallo, radios acuente, refundunt.
Certatim allucent Juvenum, & ſpectanda theatro
Ora canunt Dominæ laudem: tantæque Patronæ
Ingenuas docuit Parnaſſus ſanctior Artes
Virgineoque chorô faciles ſervire Camœnas.
Atque ea Pariſii læto ſplendore Sodales,
Agmine qui terno Clari penetralia Montis,
Antraque & inſcriptos Mariæ coluere receſſus.
Eſt, ubi jam primo ſacris Oriente litatis
Velatus blandaque Deus ſubluſtris in umbra
Parthenium, quàm longa dies, altare ſuperſtat,
Aſſiduâ tum rite pii ſtatione Sodales

Exercentque vices, interque halantia tura
Suaviùs adſpirant incenſum corde vaporem;
Ac Domino adſtantes Genios imitantur Olympi.
Quid, cùm inſana trahunt effuſos tempora mores,
Larvaſque choreaſque, infandique orgia Bacchi?
Hos inter ſtrepitus, urbiſque incondita paſſim
Gaudia, Parthenici pompam induxere ſuorum
Templo Ignatiadûm; tempeſtatemque profanam,
Fœdaſque adversâ turbas pietate retundunt.
Procedunt gemini ſerie, nomenque canentes
Virgineum. fax cuique manu, longo agmine, candet.
Clariùs exemplo ſpectata modeſtia, & oris
Compoſiti ſpecies pietaſque accenſa refulſit.
Barbita nec pompæ deſunt, cithariſque remiſtæ
Concentu liquidum pulſarunt æthera voces.
Scit, tacito quà Clenus obit pede vitreus arces
Pictonicas, Magnæque obnoxia mœnia Matri;
Vindicis auxilium Dominæ teſtata quotannis
Supplicibus totâ diffuſis urbe catervis.
Non adytis tantùm regnant ſimulacra MARIÆ,
Servatæque urbis ſpecimen geſtantia, claves
Argento ſolidas; & amictûs textilis auro
Splendidâ, magnifico doni ſollennis honore.
Templo etiam prolata ſacrum duxere triumphum;
Clauſiſque imperitant luſtralia fercula portis.
Illic eximio ſpecioſam incedere pompam
Parthenii cultu aſpicias; trabeiſque nitentes,
Turma Sodalitio floret quæ plurima, Myſtas.
Propoſitum altari Numen venerantur: & omnes,
Publica ſacra modis ut tandem expleta canoris,
Suſcipiunt animas paſcentem corpore Chriſtum;
Corpore, Virgineo excuſum quod ſanguine vitam
Morte ſemel peperit, renovatâ & cæde perennem
Servat, alens caræ præſertim pignora Matris.

Sæpè etiam Præſul cœleſtem operatur in uſum
Parthenicis, feſtaſque dapes & liba miniſtrat,
Franc. de la Fayette, Epiſc. Lemov. Immenſum complexa brevi ſub tegmine Numen.
Lemovicas ſic ille ſacris qui flectit habenis,
Sic almum gaudet pius exercere laborem.
Nobilitate animi geminatæ gloria ſtirpis
Ore micat; dignamque gerens Antiſtite formam
Cingit honoratis majeſtas tempora canis.
Virtutum ſeſe chorus undique circumfudit.
Pectore ſic avidi Chriſtum excepere Sodales,
Deſcriptiſque adeunt vicibus, dum proſtat in ara
Ternos ille dies, & Bacchanalia vincit;
Excubiaſque agitant ſummi ad tentoria Regis.
Nec minor elucet pietas, cùm vita Sodalem
Deſeruit, funuſque ſuum comitantia fratrum
Agmina condecorant. quin ipſum efferre cadaver
Nobilis ardor habet. ſupremi exercet honoris
Ambitio. natas opera ad ſervilia dextras
Rejecere, ultroque vicem ſubiere miniſtram.
Gloria miſcetur luctu. ſimul undique pompæ
Viſendæ ſtudio concurritur. illa per urbem
Progreditur, longuſque in vicos tenditur ordo:
Inſolito albeſcunt flammarum compita tractu.
Funereum & nonnulla decus ſpectare voluptas.
Illa quidem conſueta pio, nec vilia, cœtu.
Nempe catervatim, vel quos cuſtodia vinctos
Detinet, hoſpitiumve inopes ægroſque tuetur,
Inviſunt, placidiſque adhibent ſolatia dictis:
Collato ſimul ære juvant, monituſque ſalubres
Adjiciunt. nec non Cererem laticemque Lyæum
Submittunt, eſciſque annonam dulcibus augent.
Annua jam facta, & coràm ſpectata renarro
Rite memor, procul externas diſcenda per oras.
Tempore quo Chriſti recolens atrata dolores

Religio,

Relligio, Autoriſque ſui venerata potentem
Exemplo legem, ſanctæ inter fercula cœnæ,
Illuſtri per templa, per aulas more capeſſit:
Viviſco lecti hoſpitio ſubiere Sodales.
Utque pedes inopum tepido lavêre fluento;
Certatim obſequio accincti, menſaſque paratas
Circumeunt hilares. opere omnis dextera fervet:
Patritiique micant juvenes. & copia raras
Accumulat pretioſa dapes, gratoſque ſapores.
Nec pretio caret ipſa, nitetque opulenta ſupellex.
His ſuper, & paſtos aggeſta ſequuntur egenos
Munera, & ægrorum turbam diffuſa per omnem.
Sed majora canam. cui non audita Carafæ
Gloria, magnanimo Heroum qui ſanguine cretus
Tranſcendit virtute genus, rexitque Cohortem
Summus adorato ſacratam nomine Ductor?
Teſtis Parthenope, Procerum clariſſima nutrix;
Nobile Parthenium ut patria moderatus in urbe;
Non duram repuliſſe famem contentus egenis,
Uſque ad delicias (tua enim, tua, Chriſte, fovebat
Membra pater) ſtruxit lautis convivia menſis.
Hoſpitium picti circùm veſtire tapetes,
Incendi pretioſus odor, tenuiſſima lina
Sterni mapparum, argento lucere ſupellex.
At pia Nobilitas detecto vertice lympham
Irorum fundit manibus, lanceſque miniſtrat.
Aſſedere inopes. Ne Saturnalia fingas,
Qualia Romani quondam luſiſſe feruntur.
Seria agit pietas. deſcendere ad infima læti;
Servorum officiis ultro Comiteſque Duceſque
Succeſſere alacres. menſiſque relicta ſecundis
Immane exuperant æris bellaria pondus.
Haud alio ſpectanda magis generoſa theatro
Nobilitas; & quæ vileſcere neſcia Virtus

Splendeſcit medias inter pulcherrima ſordes,
Sumptum in regalem laudato prodiga luxu.
  Qui ſacer uſus opum, quæ caſti fœnoris artes,
Egregiè novit pietas; ſic credita egenis,
Et debere Deum, largâque rependere gazâ.
Scilicet & donis Americum excurrere in orbem
Aggreſſi, Canadæ auxilium miſere Sodales,
Virtutis gentiſque caput Lutetia Francæ
Quos Lodoicæam * Proceres collegit in ædem.
Parthenici curis partiti ingentibus urbem,
Quin orbem amplexi geminum; quacunque poteſtas,
Flagitii illecebras tollunt; fonteſque malorum
Obſtruere, & ſcelerum curſus inhibere laborant.
Contrà autem propriaſque domos alienaque t cta
Grandibus incendunt factis; & publica paſſim
Munera ſolliciti meritis illuſtribus implent.
Colloquiis, tacitoque habitu, pietatis amorem
Afflant: adverſiſque oppreſſos caſibus, ultro
Subſidiis multoque levat miſerata favore
Sacra cohors: & quos inclemens creditor urget,
Aut mala fraus vexat, vinclis exolvere gaudent.
Triſtibus afflictos morbis, lethoque propinquos,
Præſertim quos Diva ſibi Patrona Sodales
Conjunxit, crebrique adeunt, fataliaque adſunt
Laturi auxilia: & cœlo tutamen amico
Demeruere pias ſibi provida corda per artes,
Nunc, olim, quacunque minax mors ingruet horâ.
Talibus incumbunt ſtudiis; nec Virginis uſquam
Indecores nati fruſtrantur amabile nomen;
Semper & illius divino ex ubere pendent.
  Jam bona ſævities membris exprompta domandis,
Totque aliæ ſpecies, operumque exempla piorum,
Parthenicæ implerunt monumenta illuſtria gentis.
Si libet annales tantarum evolvere laudum;

* Domus Profeſſa S. J. Paril. D. Ludovico inſcripta.

Virtutis decora omnigenæ, miracula paſſim,
Facta nec heroum factis ceſſura terendo,
Attonitus pulchrâ paſcêris imagine rerum.
Quantis illa virûm virtus celebrata triumphis,
Qui flammas olim Paphias inſignibus auſis
Extinxere? vepres alius membra inter acutos
Verſat agens, niveoque alius convolvit acervo.
Tantas, Armoricæ & noſtri lux aurea ſecli,
Nobletzus retulit palmas: Mariæque Sodalis
Unus ovat Divûm pugnas æquaſſe duorum,
Sanguineus dumis laceros ſilveſtribus artus,
Treſque ipſas altè nivibus demerſus in horas.
Sic ſtimuli obtuſi ſtimulis; ſic frigore victus
Ardor hebet: redit emeritæ pax ardua menti.
Atque illum templo inducens, pietate puellum
Conſpecta imbuerat Virgo, matremque probarat.
Mox juvenem in turbas abreptum, in tela ruentem,
Compreſſit, Chriſtique eadem ſuccedere ſignis
Juſſit; & ardentem campoque immiſit aperto,
Ditavitque opibus cœli, virtutibus altis
Egregium, ſpoliiſque animarum ornavit opimis.
Quin etiam triplices Regina offerre coronas
Viſa pio, cœpta exacuens generoſa, Sodali;
Quas & virgineus candor, ſacrique gerenda
Cura magiſterii, & vani contemptus honoris
Exciperet mirâ vibrantes luce coronas.

Michael le Nobletz, ſacerdos ex Armoricâ, vir ſanctitate illuſtris, cujus extat vita cumprimis egregia.

Vivite Parthenici, divinæ cura Parentis;
Creſcite, Nazarium terris diffundite odorem,
Inſcripti MARIÆ ſtellantia nomina flores.
Vos tenerâ colit illa manu, cœlique benigno
Imbre rigat. vobis & iniquos temperat æſtus,
Frigora & Arctoi Boreæ defendit acerba,
Vernantem adſpirans Zephyris felicibus auram.
Inque aliam ex aliâ Virgo ſocialibus hortis

Areolam transfert viridis fecunda juventæ

E minoribus Partheniis ad majora Sodalitia tranſitur adoleſcentium, indeque ad virorum.

Germina; & innumeram ſobolem, ſerieque perenni
Pignora læta fovet, maturos ordine fructus
Eliciens; donec mortalis caſibus ævi
Eximat Alma ſuos, Patrona Parenſque, Sodales.
Blandâque ipſa manu, ceu ſpinis obſita carpit
Lilia Parthenicos, & amicis inſerit aſtris.

H. Watelé jn. L. Coſſin ſculp.

PARTHENICON
LIBER III.

FASTI PARTHENII,

Seu Deiparæ Virg. Myſteria
præcipuâ Sodalium religione veneranda.

DILECTAM auguſtæ ſedem regnumque Parentis
Ingreſſus, pictoſque loci miratus honores,
Tot veteris monumenta ævi, pompaſque recentes
Muneraque, & ſacro devinctos fœdere cœtus
Perſonui, ſtudia & mores, & ſplendida facta.
Nunc tua, quæ pulchros acuant virtutis amores,
Tergeminum, Virgo, claudent ſollennia carmen.

Mox aliis operata ſonis tibi, Diva, laborem
Parthenicum explebit feſto lyra concita plectro.
Hîc apis in morem, florum quæ geſtit amœnas
Per ſegetes, condenſa levi myſteria obibo
Laude ſupervolitans, vario jam carmine paſſim
Libata, & varias operum relegenda per oras.
O tantùm laudique tuæ, laudiſque miniſtro
Perge favens notam, Regina, affundere lucem,
Seminaque ætheriæ ſpargentem vivida flammæ.
Da, Genitrix; non vana rogo. partem, Alma, laboris
Reſpice ſupremam, & placitos ori inſere cantus.

DEIPARA VARIIS FIGURIS ADUMBRATA &c.

Vicinum auricomi ceu prima crepuſcula ſolis
Præcurrunt ſpondentque jubar, blandoque ſerenas
Jam riſu nebulas miſto crocus imbuit oſtro:
Sic MARIAM crebræ, ſubluſtria ſigna, figuræ
Pignoraque & magni terris præſagia fati
Oſtendêre. illam, ſpecioſo conſitus arvo,
Deliciis Eden florentem effinxit Olympi.
Hortorum in gremio nitidâ quæ gemmea conchâ
Lympha natat, curſuque plagas ſe fundit in omnes,
Quadrifido curſu, fluviorum illimis origo;
Virgineum pulchrâ ſignavit imagine fontem.
Tum medio nemorum caput & regina theatro
Sublimis, fructuque arbos & nomine vitam
Oſtentans, Divæ ſimulacrum inſigne Parentis.
Diluvio ratis inſultat, ſpes unica rerum;
Quâ ſeclorum heres, immenſi nauta profundi
Ille bifrons, gentiſque pater melioris, ad arcem
Appulit aëriam, & ſummos pro littore montes.
Cuſtodem humani generis complexa; nec ullo
Turbine, non totâ mundi labefacta ruinâ,
Quanta animas primâ clades ab origine merſit;
Omnibus una malis ſupereminet ardua Virgo.
Haud ſecùs hæc eadem, jam ſubſidentibus undis

Naufraga cum primùm cœpit ſe emergere tellus,
Felici viridantem oleam tulit ore columba.
Ipſa Dei, terras certo miſerantis amore;
Conſcia, juratamque fidem pacemque ſagittis
Nunciat abjectis & non violabile fœdus,
Verſicolorem Iris ſuſpendens nubibus arcum.
Illa & Abramigenæ dulces objecta per umbras,
Scala ingens, duplicis mundi commercia junxit,
Aligeras agitans ultro citroque catervas;
Mortaleſque Deo, telluremque admovet aſtris.
Scilicet & flagrans bifido inconſumptus Horebo
Moſæos rubus ante oculos: ſubitoque comata
Flore, ſimul fetu Aronis lætiſſima virga.
Nec non & flavo circumveſtita metallo
Legiferi ſedes, oraclum & Numinis, arca:
Ambroſiamque ſinu clauſit quæ nobilis aureo
Urna, adytis compoſta, & cœli munere dives.
Virginis hæc totidem ſimulacra umbræque Parentis.
Quid vellus, ſitiente ſolo dum ſquallida circùm
Area tota jacet, bibulis penetrabile villis
Optatum excipiens, Gedeonis in omina, rorem?
Non cœli patriis venturum è ſedibus olim
Virgineæ ſine labe Deum portenderat alvo?
Quid, quam Buzides, Solymi ſacraria templi
Ingrediente Deo, portam proſpexit Eoam
Tranſmitti Vates clauſam clauſamque relinqui?
Nimirum effigies Mariani expreſſa pudoris.
Quot prius illuſtres meritis Heroidas ævum
Progenuit, tot viva dedit præludia Magnæ
Virginis; haud indicta meis abitura Camœnis,
Chriſtus ubi jam victor ovans lectiſſima ſiſtet
Agmina, quæ merito Dominam venerentur honore.
Ecce polo accreſcens decus immortale, Jacobi
Sanguine, quæ maria ac terras nimboſque ſerenet, DEIPARÆ CONCEPTUS IMMACULATUS &c.
Stella oritur. Virga exurgit Jeſſeïa, nullo

V. Sacram Oeconomiam l. 1. Theandr. ac l. 5. Lyric. &c.

Stirpis Adamææ vitio; florem illa beatum,
Divinæ placitam ſedem requiemque Columbæ,
Virga efferre potens, ac regia vincere ſceptra.
Hæc illa eſt, anguſto uteri quæ fœmina ſepto
Circumdet pariatque *Virum*, gratiſſima Virgo
Captanti jam noſtra Deo commercia, ſummam
In ſortem delecta Parens; & Numine jamnunc
Plena capacem animam, primævæ neſcia labis.
Nam quæ fatalis violarint ſemina culpæ,
Quam neque conceptus prolis temerabit, & ipſo
Sacra puerperio floreſcens lætiùs ornet
Virginitas? leviùs cordi num Gratia dote eſt
Corporis externâ, atque integræ gloria mentis?
Candida nec tenui facies animæ illita nævo.
Quàm procul immundos Solymæis arcuit aris,
Ipſo etiam prohibens templorum à limine vindex
Omnipotens; puroſque adytis adſtare miniſtros
Juſſerat! in ſacros quæcunque excuditur uſus,
Materiæ pretio perfecta operiſque ſupellex.
Nuda tamen ſpecies, ſimulacraque inania rerum,
Ferculaque & tabulæ, cultu celebrata ſuperbo.
Et, ſibi quam Numen cunctis è gentibus unam
Deſignat vivamque domum caramque parentem,
Conceptæ dubites labem avertiſſe puellæ?
An medium ſeſe fœda in contagia Chriſtus
Induat? auguſtum penetrale inſederit hoſtis
Tartareus? Matremque ſibi ſerviſſè Tonantis,
Reginam & Superûm confixam ſtigmate jactet?
Hæccine, quæ ſævi caput obtritura colubri?
Materiem humanæ Chriſto præbere ſalutis
Delecta, & ſontes quo luſtret ſanguine terras?
Ergo Matrem odiis Deus averſetur acerbis!
Matrem irâ Deus excipiat! primordia vitæ
His Virgo auſpiciis inimico à Numine ducat!
Qui vitio locus, aut Stygiæ quæ pervia fraudi

Pars, ubi cœleſtis jam totam Gratia ſedem
Occupat, æternoque Deus ſe infudit amore?
Pignore quo firmatam animam, penituſque malorum
Intercluſo aditu, Domini blandiſſima verſat
Vis facili dextram imperio; culpæque negatam,
Virtutiſque intra gyrum, ſpatia ampla, ſolutam
Libertatem agitans, *extincto ſomite* regnat.
Hactenus exiles terris aſpergere guttas
Purgandiſque animis viſus; ſimul ecce recluſis
Theſauris ſua dona, ſuos immittere fontes
Prodigus accelerat divinâ Spiritus aurâ.
Ætheriæ quid enim gazæ accumulaſſe negarit,
Cui proprium Genitor ſupremo in munere Natum
Deſtinat, & Sponſam vocat in conſortia regni?
Nec deeſt muneribus, jam reſpondere parata
Autori mens alma ſuo. vix edita flatu
Numinis emicuit: nec inertes paſſa latebras;
Ceu rationis egens animarum, & luminis exors,
Maternis gremiis deſedit inutile vulgus;
Haud ſegnes mens alta moras, genitricis in alvo,
Bruta rudimenta ac menſes tranſegit inanes.
Quin etiam dum membra quies ſopita foveret;
Inſomnem exercens animam cordiſque laborem
Aſſiduum, Sponſi ad ſuperi Virgo ignea dulces
Evolat amplexus, divinum ſpirat amorem.
Parte vacat nullâ, quamvis immenſa, MARIÆ
Gratia: temporibuſque operando pervigil inſtat,
Vimque implet ſolidam; & ſemper creſcentia (mirum)
Conduplicans merita, immanes attollit acervos.
Jamque utero primùm exoriens ſub luminis auras,
Sidereos longè radiis vibrantibus orbes
Exuperat, terraſque eadem cœlumque remulcet.
His tamen, his audent ſancti ſe orbare parentes
Deliciis, voti memores, temploque triennem

Virginis Oblatio in templo &c.

Rite dicant. mitrâ redimitus cana bicorni
Tempora, ſollennes Præſul ſublimis ad aras,
Quam Domino ſiſtunt Joachimus & Anna, puellam
Regalem admittit. vivo nivea ora liguſtro
Purpureos ignes roſci traxere pudoris.
Eminet è tenero vultu ſincera voluptas
Tranſcriptam auguſtas ſeſe gaudentis in ædes.
Concuſſis geſtire adytis fulgentia templa:
Aligerique dato circum penetralia plauſu
Hoſpitiis læti accipiunt, denſique puellam
Officiis humilem celebrant; epuliſque miniſtri
Ambroſios præbent rores, cœleſtia liba.
Ætheriæ Mentes, ardenti vivida motu
Sidera, & humanæ cuſtodia fida ſalutis,
Dicite, quæ ſacro toties arcana receſſu
Spectaſtis; quas illa faces, quæ pectore vota
Fuderit. & nulli certè concepta priorum,
At longam poſthac ſeriem tractura, pudoris
Jurati princeps, ſacrato corpore vota
Edidit, aut primùm Solymæ cùm ſe intulit ædi;
Aut patriis, vitæ jam primo à limine, tectis
Edita congeminans auguſtas ſanxit ad aras.
Sed neque fas vobis, Genii, ſpectata canendo
Tantum æquare decus: nec veſtro credita ſancti
Præſidio tutela animi; lucemve Mariæ
Ingenio data cura, & flammas corde ciendi.
At caſtum volucri ſtipantes agmine corpus,
Armatòque ſatellitio prætoria caſtra
Metari vigiles, & pompam ducere juſſit
Bellipotens. namque intus agit Deus ipſe, profundo
Alloquio auritam ducens ad grandia mentem.
Ipſe jubar liquidum, nullà turbante procellâ,
Compoſitæ infundit ſolidaque in pace ſedenti;
Ipſe altos agitat placido ſub pectore motus,
Virgineamque animam pleno Deus ubere inundat.

Senſibus inſedit cuſtos; teneraſque paternis
Providus excubiis aures & lumina ſepſit;
Debitaque ipſe ſibi ſacros adyta inſtruit artus.
Paciferum nam quis deducat ab æthere Regem,
Anguſtoque ævo claudat gremioque puellæ,
Omnia complexum dextrâ, ſecliſque priorem?
Talia quis fando æquiparet, quæ maxima longè
Divinorum operum reliquam miracula turbam,
Ceu tenuem exuperant ludum? Non ipſe ſupremi
Molem operis, cujus divinâ miſſus ab aula
Nazariæ Gabriel ſucceſſit Nuncius urbi,
Eloquio comprendat; uti ſe Numen in artus
Induit humanos, infirmo corpore robur
Explicat, abjectumque novo ſuccreſcit honore,
Coràm aſpectandum & manibus tractabile Verbum.
Aureus ille comam, pallam aureus, aureus alas,
Fœderis æterni Interpres, lætaque ſalutem
Voce ferens; & jam pro re formoſior, aras
Quàm cùm inter Solymas Panchæoſque inclytus ignes,
Luciferi lætos trepido prænunciat ortus
Zachariæ, ancipitique ſenis retinacula linguæ
Injicit. adventum hîc æterni pandere Solis
Juſſus adeſt; diæque fides hîc certa puellæ.
Ætherii decerpta ſoli ſtellantibus areis
Lilia conſurgunt dextrâ; tutoque pudore
Myſtica connubia, & ſuſcepto Numine ſanctos
Conceptus Mariæ partuſque inſignia monſtrant.
Plurimus & circùm radiorum affunditur imber.
Talis ab æterno veniens Genitore puellam
Sidereus Legatus adit, pronuſque ſalutat;
Cœlituum quanquam haud mediâ de plebe, ſed unus
Ante alios Princeps ſolioque adſtare tremendo
Aſſolitus, vultuſque Dei ſpectare coruſcos.
Et non ille quidem Mariæ, dux agminis Ales

Coelestis ad Virginem Legatio, Divinaque Incarnatio.

Ætherii, ignotus. ſedenim fatalia mundo,
Qualia Cœlitibus nunquam delata Miniſtris,
Summa decus mandata novum cultuſque verendos
Addiderant. niveum picto gerit aëre corpus,
Digna miniſterio tanto, flagrantiaque ora.
Externo præſtricta habitu ſtat regia Virgo;
Quæ prius Amoſidæ volvens oracula Vatis
Tota ſalutiferæ conceptu in Virginis hæret,
Ipſaque adhuc ignara ſuos miratur honores;
Et fortunatam, ſi fas exolvere Matri
Divinæ obſequium, cupido meditatur amore.
Numinis ô ſenſus, humanæ impervia menti
Conſilia, arcanus tenebroſi luminis horror!
Ipſa adeo, terræque decus cœlique voluptas,
Spes hominum MARIA & ſortes, promiſſaque Divûm
Suſtinuit, Vatumque fidem. MARIÆ omnia pendent
Arbitrio! ſtupet aſpectu Legatus, & altâ
Virtutum ſpecie & merito defixus honore.
Jam Dominam agnoſcit; jam ſe collegit in alas,
Majeſtate gravis, facie ſed blandus amicâ:
Mulcet & auguſtam venerans firmatque puellam.
Virginei nempe hinc ſtudium vòtumque pudoris;
Hinc pudor & laudum, teneræque modeſtia frontis;
Et curis tacita alternis prudentia librat
Turbatam divina inter præconia mentem.
Pulchra ſimul roſeo cum ſanguine flamma cucurrit
Lactea in ora micans, atque intima corda retexit.
Nam quos Aligerûm Princeps memorabat amores
Numinis! ut pleno infudit ſe Gratia fluctu,
Virgineoque animo ſacros cœleſtia in artus
Dona redundarunt: placita intra pectora ſedem
Ut Deus, & puris ardentes ignibus aras
Conſtituit; matreſque unam ſuperextulit omnes.
Tum genitore Deo cenſendam Nuncius addit
Progeniem, ſanctam, ingentem; quam nomine ſignet

Juſſa Parens, lætæ auſpicio ſignoque ſalutis;
Davidis ſolio imponat Deus ipſe paterno;
Æterno, immenſo amplexam ſimul omnia regno.
  Virginis aſſenſu res conſtitit ardua, & omnem
Naturæ exuperans captum. vis Numinis alti
Hîc agit, huc tota incubuit, factoque triumphat
Omnipotens. viden', ut nitidis argentea pennis
Forma ſuperveniat cœlo delapſa Columbæ?
Sponſæ impendet agens fecundâ Spiritus umbrâ;
Sanguinis illæſi florem delibat, & arte
Supremâ informans graciles concinnat in artus.
At non, ut reliquis conſueta coagula ſenſim
Corporibus, taboque obſcœna, & inania vitæ.
Mox etiam ſublapsâ animâ motuque reperto,
Cœca tamen nulloſque diu rationis in uſus
Apta jacent, ſenſu haud pecudum diſtantia, corda.
In Chriſto non ulla operi mora. protinus infans
Expletus numeris: animumque exilia membra
Felicem accipiunt; radio nec præcoce tantùm
Ingenii, & ſolidâ jamtum ratione vigentem;
Ætheriâ ſed luce Dei nuda ora tuentem.
  Nec dimenſa venit donis cœleſtibus Aura:
Humanamque vicem tranſit favor. omnis in unum
Gratia congeritur. ſimul ipſum ad munera Numen,
Biſgenitum acceſſit Numen; corpuſque animumque
Induit, æternoque hominem ſibi fœdere nectit.
Chriſto hinc ſtare datum eſt. diſcludi neſcia, Verbo
Compoſuit junctura virum. ſe major, & ipſo
Numine homo perfectus, & alta in jura receptus,
Haud temere Patri æqualem ſe conſcius infert.
Tantum mortali fas, & provectus ab imo
Surgit apex, quantùm ſummi depreſſa Tonantis
Sidit majeſtas. quem non ſtellantia templa,
Non ſola terrarum capiunt, non æquoris undæ,
Virginis æternæ felix complectitur alvus.

Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum, Joan. 3.

Ilicet auguſtæ conceptum ventre Parentis
Prona Deum toto coluerunt agmina cœlo.
Namque ubi Primigenam terrarum inducit in orbem,
Mandat adorandum Genitor : ſuperæque Sionis
Alati exultant Proceres, humileſque ſalutant
Regnantem Puerum, atque orbi nova jura daturum.
Debita nec Divæ ceſſant ex ordine Matri
Obſequia Aligerûm. quanquam ſe vertice tanto
Dejicit ipſa volens, nec dedignata ſenilem
Ætatem officio, montanam inviſit Eliſam.
Elisabethan invisit Maria. V. Lyr. l. 5. Silv. 4. &c.
Nimirum ſeno latitantis menſe pudorem
Prodidit indicio, Mariæ certiſſimus autor,
Qui ſterilis gravidandum uterum prædixerat Ales:
Virginis &, jam primo aditu, decora ampla viciſſim
Arcano Deus alloquio detexit Eliſæ.
Quippe humilis, Sponſo non ipſi effata ſupremos,
Æthere quos Virgo nuper ſuſcepit honores.
Quin etiam, cùm jam matura tumeſceret alvus,
Suſpicioque ægrum perſtringeret anxia pectus
Joſephi; miro tamen alta ſilentia Mater
Virtutis ſtudio rebus pertendet acerbis.
Sed tacitæ peraget cauſam Genitricis; & Auræ
Divinæ afflatum, ſancti miracula fetûs,
Mentis opus ſuperæ, fidus per amica docebit
Somnia Legatus claro ſubmiſſus Olympo.
Jam quæ occulta Deus reſerat, proferre ſub auras
Urget, ſublimique ad ſidera tollere cantu.
Quid repetam lætos motus, præſenſque piamen
Zacharidæ? ut primo Chriſti ſe gratia dono
Matre effudit agens, cognataque Numina ſenſit
Et puer, & genitrix, uno ambo munere Vates?
Qui lucem ingeniis, ardorem cordibus addit,
Spiritus ora ciet Magnæ in præconia Matris.
Contra autem, quam ſupra homines, ſupra extulit
axes

Aſtriferos Divinus Amor, premere inclyta Virgo
Seſe infra terras; ſolidamque refundere laudem
Laudis in autorem, dulcique liqueſcere ſenſu.
Parca loqui, decoriſque fugax, nunc plurima grato
Ore ſonat. quo plena, Deo ſic incita fatur.
Magna canis, necdum mortali prodita linguâ, Virginis Matris Canticum.
Inſignem quæ me ante alias, fetuque beatam,
O bona, cognatam celebras. Simul hoſpitæ amica
Verba ſalutantis maternas acta per aures;
Exiliiſſe utero teſtatam gaudia prolem
Acclamas, nec vana fidem promiſſa ſecutam;
Grandia cœpta Deum, jam obſtricto pignore tanto,
Rite peracturum, ſuperique effata Miniſtri.
At mihi (quo Vates illapſo arcana recludis)
Muneris autorem Dominum, rerumque parentem
Tollere magnifico, quà fas, mens geſtit honore.
Inque ſalutiferi præconia Numinis ardens
Spiritus, ac læto ſalientia pectora motu
Emicuere. pias mea lux, mea Gloria laudes
Et juſto referat conceptas carmine grates.
Umbras collectam in tenues, humilemque puellam
Reſpexit, famulæque Deus non horruit alvum.
Omnigenis exin linguis, plauſuque perenni,
Ecce, Beata ferar, præque omnibus una favore
Dignata eximio, atque opibus ditiſſima cœli.
Magnifico, dona accumulans, indulſit amori,
Sidereas nutu Genitor qui temperat arces;
Cujus adoratum, & nulli violabile Nomen.
Sic aliam ex alia miſerando inviſere prolem,
Mortales æterna fovens clementia, gaudet:
Præcipuè quas caſta fides, patienſque morarum
Nec titubans ſancto exercet ſpes miſta timori,
Inſontes animas & fervida corda remulcet.
Hoc caput, hoc rerum. terrenum ſcilicet orbem
Ludenti ſimilis Deus extudit, extudit orbes

Ætherios, lunæque globum, conſortiaque aſtra;
Stringere vix digitis viſus, mollique lacerto.
Nunc dextram omnipotens contentaque brachia verſat,
Ac ſolidum toto expromit cum Numine robur;
Mirum, auguſtum, ingens & non imitabile factum
Molitus: partemque operi ſeſe addere ſummo
Summus amans Opifex, ſacrata in fœdera venit.
Aëre ceu folia, aut ſpumas rapit æquore turbo,
Pectora veſano difflavit turgida faſtu,
Ardua conſilia evertens, vaſta auſa Gigantum.
Regali immanes abjecit ſede tyrannos;
Extulit abjectos plebejâ è fæce clientes;
Hinc, ſolio impoſtos, regnando adſcivit Olympo.
Exſatiat cœleſtum avidos, terreſtrium inanes:
Diſtentos epulis ac divitis ubere glebæ
Idem aſpernatur longè, vacuoſque repellit.
Iſaciam legit ſobolem, propriamque dicavit,
Sanguine quo fictos humani corporis artus
Indueret: patriæque memor pietatis, acerbo
Collapſum erexit miſeratus crimine mundum.
Quæ proavis quondam, caro quæ pactus Abramo;
Pactus Abramigenis, promiſſa ingentia ſolvit,
Antiquam renovans meliora in ſecula pacem.
Hæc cecinit Virgo: nec quidquam carmine tali
Suavius, aut majus fuerit mihi; templa diebus
Quod cunctis reſonant, totoque aſſurgitur Orbe.
Ætherii nec quâ recolantur dona Parentis,
Aptior occurrat, nec gratior ulla Deo vox.
Dictum eventa probant: mundique Beata per omnes
Perque ævi tractus, uno celebratur & ore;
Materno quos & ſtudio complexa, beatos
Præſtat; & acceptâ laudem pro laude reponit.
O ego non aliâ tactus dulcedine famæ,
Quàm famuli, Regina, tui; nimiumque clientis,
Si pateris, titulo atque optatâ ſorte beatus,

Te,

Te, mea Diva, canam! tibi enim citharæ tubæque
Servierint. aliter, miſeræ væ laudibus artis!
Diſſiliantque fides; abruptaque cornua, plectris
Cum laceris confuſa, gravis tela omnia Muſæ,
Ah, jaceant; & ſi qua ſedet nunc laurea fronti,
Temporibus nudis excuſſa areſcat, inerti
Pulvere ſordeſcens; ac faucibus hæreat ipſis
Lingua ingrata rigens, mutumque & inutile pondus;
Contingat ſi fortè tuas, Virgo inclyta, laudes
Fallere, & innumero juſtas pro munere grates;
Ac ni principium lætæ finiſque Camœnæ
Tu mihi, materieſque pii pretiumque laboris.
En aliam ex alia curam trahit; & nova tecum,
O Virgo, rerum ſeries accreſcit eundo,
Illa quidem cantu blandiſſima: ſed tamen arctum
Ingentis captare viæ compendia tempus
Admonet; & quæ rite priùs modulata, Theandri
Linquere adorantem tacito faſtigia curſu.
Parva, ſed auguſto partu clariſſima Bethle;
Turritoque Sion templo, Galilæaque ſedes,
Hoſpitaque Ægyptus profugis, Judæaque rura;
Aſſimilis pelago Geneſar, deſerta locorum,
Monteſque fluviique, & hiantibus oppida turbis;
Et quæ Cana mero verſis notiſſima lymphis,
Golgotha, Oliviferumque nemus, ſtellataque regna,
Quam vacuo ſegetem præberent obvia vati!
Ceu radium candens innubi fundit Olympo
Stella; vel ardenti radius Titanius auro
Tranſmeat illæſæ cryſtallina ſepta feneſtræ:
Sic niveæ obſtructâ naſcens Genitricis ab alvo
Emicuit Deus (hinc ſordes labeſque pudoris
Cuncta procùl:) digna hoſpitio quæ præmia, ſolvit,
Æternoſque ſacris penetralibus addit honores.
Jam ſigno impreſſus patrio, Chriſtuſque vocari
Princeps ante alios læto perfuſus olivo

VIRGINALE PUERPERIUM &c.

Hunc pater ſignavit Deus. Joan. 6.

Promeruit. ſed enim probroſi ſtigmatis inſtar
Sanguineam excipiens tenero nunc corpore plagam,
Æterni donum & pignus fatale Parentis
Induitur Jesus, dubia inter gaudia Matris;
Quæ lacrymas pulchro miſcet nomenque cruori,
Par effuſo oleo, & ſanctæ fragrantibus auræ
Illecebris traxiſſe potens inhiantia corda.
Nomine progeniem ſignat, populique ſalutem.
Ruſtica paſtorum, nec verò ſpreta, Puello
Obtulerat jam dona Parens: nunc ſplendida Regum,
Tergeminos auri myrrhæque & turis honores,
Munera ſuſcipiens libat; pretioque recepta
Auget, & attrectans divino conſecrat uſu.
Ac tacito eliciens Nati potiora favore
Dona refert, ſtellæ ipſa ducis formoſior igni
Purpureo affulgens, majoriſque indicat ortum
Sideris; & blando cœleſtes lumine flammas,
Divinoſque oculis & vocibus afflat amores.
Nec minùs & placitam, Regum poſt aurea dona,
LEGALIS EXPIATIO. Vide l. Heroic. 5. &c.
Pauperiem Virgo Solymæis approbat aris,
Quæ volucri geminâ ritus purganda vetuſtos
Mater obit, templi multos ubi limine ſoles
Abſtinuit; ſolitæ ceu matrum obnoxia pœnæ
Ac tetram paſſa illuviem, ſecreta reſedit,
Sanctior & templo, & ſtellanti purior æthrâ.
Pallentes certè maculas ſuffuſa laborat
Lunaque, defectâque obſcurus lampade frater.
Una exors maculæ, ſemperque increſcere viſa,
Plenaque ſemper agens perfecto Luna decore,
Et vivo Mulier circumflua Sole refulget.
Sponte ſuâ tamen indecori ſe obduxerat umbrâ.
Aſt illam ſplendore novo, radiiſque coruſcam
Explicat ante aras Genitor; dum fervidus ulnis
Dulce jubar ſtringit ſenior, cunctaſque profundâ
Nocte ſoluturum gentes, gratatus adorat.

Fatidico ſimul ore ſacræ vetus aſſonat ædis
Incola, ſupplicibuſque inſtans caſtiſſima votis,
Ac precibus ſaturam jejuno in corpore mentem
Anna fovens. cœlique piis venerabile munus
Exultans aperit vates, celebratque Puellum.
At quis deinde gravis pia vertit gaudia caſus
Terribilem intentans gladium, Matrique minatur,
Intima fixurus diro præcordia ferro?
Jamque adeo extremum præſagâ mente dolorem
Occupat: expoſtum linguis teliſque petendum
Proſpicit, heu, Natum. nec longè diſſitus hoſtis
Scilicet, aut crudi vis expectanda furoris,
Frendet ubi eluſi rabies infanda tyranni.
Nox erat; & ſeram fabrili feſſa labore, FUGA IN ÆGYPTUM &c.
Nec molli in ſtrato, carpebant membra quietem:
Aurea cùm facies recluſo effulſit Olympo
Siderei juvenis, Joſephique impulit aures
Talibus extimulans certa inter ſomnia dictis.
Surge age, divinaque ſacram cum Prole Parentem
Avehe, & Ægypti profugus defende latebris,
Dum nova ſupremi referam mandata Parentis.
Imminet Herodes curâ furiatus iniquâ:
Cœleſtem, ne ſceptra manu Solymæa Tyranni
Excutiat, Puerum exitio jam jamque repoſcet.
Dixerat; & rupto teneri jam Numinis Altor
Præcipitat ſomno corpus; Natumque Parentemque
Amovet, & Pharias tendit nocturnus ad oras.
Nil juſſis turbata Fides, tantove periclo
Spes concuſſa Viri. curam non ille potentem,
Servandoque petit Patris miracula Nato,
Fulmine præſentes inimica in crimina pœnas,
Aut Superûm cingi excubiis & præpete turmâ.
Nam quid, Cœlicolas contra, mortalia poſſint?
Longinquas non ille plagas & barbara regna
Horreſcit: nec Judæâ tellure latebras,

Non ſpatia ulla fugæ, dum res componat & ipſâ
Linquendas patriâ, & tenuis quas poſceret uſus;
Mitiave exiliis ſaltem loca triſtibus orat.
At cœco raptim obſequio, tacitamque per umbram
Lumina tranſportat Divûm, mirantibus aſtris.
Nec caput ipſe ſuum, nec dulcia pignora cœli
Mempheos infidis dubitat concredere regnis,
Omnium egens, cunctiſque objectus caſibus hoſpes.
Ecce autem, medio properat dum transfuga curſu,
Verberat attonitas ſonus illætabilis aures,
Plurimus & ferri ſtridor, fremituſque virorum,
Vagitus puerorum, & fœminei ululatus.
Reſpicit, incertus rerum, venientia longè
Murmura confuſoque effictos aëre planctus.
Rachel plorans filios ſuos. Tum lacrymas gemituſque ciens, parvæ hoſpita Bethles,
Squallenti ante oculos Rachel ſeſe obtulit umbrâ;
Qualis erat, prolem infelix cùm enixa ſecundam,
Ipſa ſui nomen ſupremâ voce doloris
Impoſuit Nato moriens: heu, triſtis imago,
Et jam deformis ſimulacrum inamabile vultûs,
Dum malè fecundam pœnis diſcerpitur alvum.
Interpres, dux ille viæ, ſubit aureus Ales;
Et luctûs quæ cauſa, docet; quàm fœda cruento
V. Theandr. l. 2. in Anaſtaſi. Barbaries ferro Bethleam excurrit in oram;
Inſonteſque metens immani cæde puellos,
Ah, Regem Puerum ferali involvere acervo
Quæſivit fruſtra, infelix, & crimine inani
Triſte furens; divinum & inobſervabile furtum.
Purpureum advolitans animarum examen ad ora
Chriſtiparæ, dulcem coràm geſtantis alumnum,
Nec quidquam attonitæ viſis, blanditur utrique;
Ac venerans gaudet vitam impendiſſe recentem
Prærepto Domino, & fata ad meliora vocanti.
Interea virides frondoſa cacumina palmæ

Hoſpitibus curvant; miteſcunt aſpera monſtra:
Exiliunt fontes; & queis ſervire MARIÆ,
Queis ſacros Pueri velato corpore pannos
Contigit abluere, hinc medicæ promanat aquæ vis;
Irriguiſque vigent hortorum balſama lymphis.
At Divûm, Ægyptus quorum turbâ impia ſordet,
Caſſa ruunt ſimulacra; novoque exterrita motu
Ignotum ſenſere Deum, pueroque latentem.
Semina concepit tellus pietatis; & olim
Tot fecunda viris florentem ornabit Eremum,
Ætheriæ aſſimilis, ſuſcepto à Numine, ſedi.
Tanta Pharo ſacri hoſpitii ſtat gratia! colli
Nazario proprios invidit Memphis honores,
Ingemit & MARIA patrias remeante ſub arces.
Providus huc revocat, ſævi poſt dira tyranni
Funera & abſumptos pœnis ultricibus artus,
Aligero rurſus miſſo Pater. Arbitra rerum,
Omnia colluſtrans, juſtis ante omnia curis,
Excubuit Chriſto Mariæque intenta Pronœa.

Cardine ſupremo & ſpeculâ conſedit Olympi,
Ac pede Fortunam preſſit; ſolioque revinctos,
Quà libet, emittit Caſus, revocatque ſolutos.
Ardua ſubluſtres umbræ prætoria ſervant,
Audaceſque arcent hominum vaga nubila viſus.
Biſgeminum fortis pariter ſuaviſque per axem
Tenditur, extremoſque coercet dextera fines.
Dextrâ ingens, ſolidumque adamante, oculoque coruſcum
Pervigilat ſceptrum, explorans mortalia facta;
Gentium & imperia, & Procerum decora aurea transfert,
Æterniſque regit libratum legibus orbem.
Hinc pendet Natura ferax, hinc Gratia, & Artes;
Hinc puræ, denſo volitantes agmine, vitæ,
Aligerûm manus omnis, & inſuperabile robur.

Providentia, in Theandricis maximè rebus admiranda.

Qui, volucrem ardenti molitus nube columnam,
Ductor Abramigenas freta per bipatentia & altis
Eripuit ſuſpenſa jugis; crebroque tremendus
Fulgure, mox rapido involvit Pharaona profundo.
Mille alii, ſeu qui pœnis mactare nocentes,
Præmia ſive piis virtutum expendere juſſi.
Myſtica qui Patrum ante oculos ſimulacra dedere,
Quique ſacros olim vates docuere futuri
Temporis eventus, & amictum corpore Numen.
Præpetibus circùm famulis, pulchroque Pronœa
Septa ſatellitio, partem dimiſit in omnem
Felices populis Genios; tum cuique viritim
Aſſignat capiti. Superos deſcendere ad ima
Nec piget officia, & tenues curare clientes.
Quid Chriſtum, Altoremque Dei, Matremque tueri?
Sed neque opes variæ terrarum, auræque ſalubres,
Fluminaque Oceani in gremium revoluta parentis,
Quadrifidique vices anni, noctéſque dieſque
Alternante choro, dimenſique æthere curſus
Aſtrorum, innumeriſque animantum corpora formis;
Non ita vim cuncta hæc ſummam teſtantur, heriles
Docta ſequi nutus, divinaque arte cieri,
Carpere & ignotos præſcripto tramite fines.
Talia nec, longo ſeclorum prodita lapſu
Exempla, aut pœnæ aut clari monimenta favoris;
Qualia ſummiſſo in terras ſancita Theandro.
Mortali quam mira Deo Sapientia vitam
Struxit! & humanos ſenſus turbavit, & hoſtis
Eluſitque dolos vireſque infregit Averni.
Non radiantem auro, non majeſtate ſuperbum
(Quâ ſpecie venturum olim Judæa propago
Finxerat) aut dextrâ latè victrice pavendum
Oſtendit Chriſtum Genitor, ſolioque locavit.
Sed quanquam antiquo Jeſſidûm à ſtemmate Regum,
Nil generis ſplendorem & opes ſervante Maria

Eduxit, multâque volentem condidit umbrâ.
Ceu virgulta inter deſpectum, ignobile germen,
Quantis jactari placuit ſternique procellis!
Jamque fugâ vix parta ſalus. cuſtodia mundi
Cui data, & arbitrium eſt animarum, æthræque poteſtas,
Servatus Puer exilio. nec ſpernet adultus
Infeſtæ latebrâ ſeſe ſubducere genti.
At non cuncta Deus tamen horrida, & undique pœnas
Deſtinat & ſortes Chriſto invigilante Pronœâ.
Splendida probroſis intexit, triſtia lætis.
Natales tenebras ſtabulumque inſigniit aſtro;
Ætheriis humilem celebravit cantibus ortum:
Mox probris alios aliis appendit honores.
Aligeri quoties Regem agnovere Miniſtri!
Summa tamen caræ, divinâ ſorte, Parentis
Uſque miniſteria: & ſolidam ſe impendere Nato
Mater amat, cretumque ſuo de ſanguine corpus
Paſcere virginei jucundo munere lactis.
Ah, quo ſollicitam commiſſa puertia Matrem
Exercet ſtudio! quo candida pectora ſenſu
Imbuit! ut ſacro Genitrix in pignore tota eſt!
Aſpice, vel ſimplex tabulâ quid ſpiret imago.
Sic & Virginitas & picta Modeſtia vultus,
Sic oculos, ſic ora ferat. quàm mitia terræ
Lumina declinat! teneri quàm viva pudoris
Purpura, quàm ſuavi igne rubens! quæ gratia frontis!
Ut neglecta decet ſpecies! quàm blanda ſerenâ
Majeſtate micat, caſtoſque accendit amores!
Ponè humeros adducta tenet materna puellum
Dextra Deum, velique extremas colligit oras
Ilia oberrantis Parvo. nam cetera nudus
Stat nixus Matris genibus Puer. ille MARIÆ
Dilectus rubro variat candore decorem.
Floret apex molli rutilæ lanuginis auro:

DEIPARÆ Virg. cum Infante Jesu effigies.

Cincinnus nitidæ frontis procurrit in æquor,
Sidereoque natant ridentes lumine ocelli.
Carbaſeoſque ſinus (tenui quo tegmine ſubter
Tranſlucent frontiſque nives & eburnea colla
Virginis) undatim vicina ad corda fluentes
Conſcia lacteoli ſtringit dextella Puelli.
At Matris tacitam perfundunt gaudia mentem.

Virginis pro Filio Domestici Labores &c.

Non tamen illa pio conſpectu affixa tenetur
Prolis & amplexu, cunctos oblita labores;
Exiguæve domûs neglectis otia curis
Blanda terit. Cœlo nil dignas illa moratur
Delicias, præſens operam ſi cauſâ requirit.
Fervet amor; Genitrixque Deo Nutrixque laborat.
Artifici dextrâ tunicam, non ſutile tegmen,
Sedula contexit, parvo cum corpore doctam
Creſcere, quam curſu annorum non deterat ætas;
Sed jactæ excipient ſcelerato à milite ſortes.
Ardua mens, curaſque inter, rerumque ſub æſtu
Tota Deo collecta vacat. neque cordis agendo
Interrupta quies. coràm ſua Numina, & altum
Paupere ſub tecto aſſiduè ſpeculatur Olympum.
Cella capax Superûm, divinis conſcia factis;
Pluſque aliquid cœlo tenuis complectitur ædes.
Æterno par hìc Genitori, orbiſque redemptor
Degit Homo, Patri & Sancto connexus Amori.
Has diù cum Matre Deus ſacrat incola ſedes.
Numinis hìc ſolio aſſiſtunt, lætique miniſtrant
Turmatim Genii, vivæ ſine corpore flammæ.
Ac Puero & Magnæ obſequium præſtare Parenti,
Quàm rutilos verſare globos, flagrantiaque aſtra,
Seu ſolem & ductu lunam torquere magiſtro,
Malunt, aut olim rapida inter fulgura Sinam
Inſediſſe, metu Iſacidûm trepidantia caſtra
Vibrantes, legemque tubæ clangore jubentes.
Legem, cujus amor (quamvis nec lege tenetur)

Chriſtiparam longas agit inſtaurare quotannis
Ad Solymæ templa alta vias. duodennis & addit
Se comitem JESUS, magnumque adit ipſe Parentem.
At ſeges, heu, quanti, ſoboles amiſſa, doloris!
Quo gemitu durum per iter, ſpatioque remenſo
Per Solymæ vicos ternis quæſita diebus!
Mox cœtu Procerum in medio, temploquè repertus;
Lætitiæ quæ cauſa, ſui cùm nobile jamtum
Ederet ignotus ſpecimen, primiſque ſenatum
Stringeret attonitum radiis Puer! inde regreſſus,
Miro juſſa ſequi Matris dignatur honore.
Quem Genitrix formâ puerili conſcia tectum
Admirans veneranſque Deum, ſub inane reſidit,
Tantùm humilis ſeſe ipſa premens, quantò altiùs
effert
Abjectus Matrem Deus, & fabrilia tractans
Primævique Opifex, quaſſi Reparator & orbis.
Conſilio ſervit ſupero, ducitque volentem
Diva Parens; ac rite pio memor omnia corde,
Quæque oculis haurit, quæque auribus, atque miniſtris
Fida terit palmis, penitùs myſteria totâ
Mente fovet, doceat mundi quæ deinde Magiſtros:
Paſcit & ipſa ſuos compoſtis rebus amores.
Ara velut fulgens congeſtis aurea prunis
Perpetuos adytis Solymæ incendebat odores.
Dulcia quis Nati & caſtæ commercia Matris,
Sermonumque vices, & mutua pignora narret?
Plurima Nazarii tecti ſuppreſſa latebris.
Divinas neque Cana tamen, nec Golgotha curas
Virgineæ ignorant documenta ingentia laudis.
Splendida quid latè Chriſti miracula; morbi
Perdomiti, pacatæ undæ, fractæque procellæ;
Tortorum inſeſſis genus implacabile pulſum
Corporibuſque animiſque, inferni monſtra barathri;
Excuſſæ morti prædæ, converſaque fata?

De Chriſto puero amiſſo in Effato III.

Iesus Matri subditus.

Maria autem conſervabat omnia verba hac, conferens in corde ſuo. Luc 2.

Quid, Domino crebrâ populi quod laude, Patriſque
Partum voce decus? quantâ hæc dulcedine Matris
Perfudere animam! quæ ſanctum gaudia pectus!

MATRI PRIMUM A CHRISTO MIRACULUM IMPENSUM. de quo in 1. l. Parth.

Materiem primi Galilæa per oppida Virgo
Prodigii Chriſto ſuggeſſit. & intus agentem
Senſerat Alma Deum, Natique amor impulit ultro,
Exhauſtiſque cadis Sponſi pudor. obvia, nulliſque
Excita occurrit Dominæ clementia votis.
Ecquid aget precibus Mater votiſque vocata;
Sic externa pio curare incommoda ſenſu
Sponte ſuâ, & tenui facilis ſuccurrere caſu?
Quàm, ſacros inter thalamos & myſtica præſens
Jam Chriſto deſponſæ animæ convivia, largam
Præbet opem! quas delicias, & germine vinum
Fertile virgineo! Matri quid cara negarit
Progenies? nutu, necdum matura, potenti
Virginis accelerata novum tulit hora favorem.
Fortunatam utero Matrem, ſacriſque beatam
Altricem uberibus probat alti gloria Nati.

MATERNI DOLORES ex injuriis cruciatibuſq; Chriſto illatis.

Eheu, quid Solyma, horrendum, quid torva reclamat
Judæa inſurgens furiis? proh cœca potentum
Invidia, & tumido quæſita licentia faſtu,
Cenſuræ impatiens; ſcelerumque exercitus omnis!
Queis non verborum jaculis confixus, & atro
Felle venenatis Chriſtus, dum publica totam
In gentem benefacta ſerit, miracula paſſim
Dividit, & ſuperi vocat ad commercia regni?
Nec verbis tenus, & linguâ gens ſævit inermi.
Ingrata heu nimiùm, tantoque indigna favore,
Quæ Chriſto patria haud ullum perſolvit honorem!
Quin contemptim etiam Matrem objectare MARIAM
Auſa, ſupercilio JESUM detrudere montis
Barbara Nazariæ molita inſania turbæ.
Atque illum, patrio fundentem oracula templo,

Bis Solymæ arrepti jam jam petiere cruento
Mactandum nimbo lapides, ceu Numinis hoſtem.
Ah, quoties vinclis, quoties dare perfida morti
Tentavit, Regemque Sion ad probra vocavit!
Quanta piam hinc Matris lacerarunt vulnera mentme!
Hactenus indignos felici lumine tractus
Luſtrantem, & ſacri ſpargentem ſemine verbi,
Alma Parens Natum longo ſectata labore eſt,
Quà licuit; pagoſque & iniquas plurimus urbes
Dum peragrat, certamque offert Deus ipſe ſalutem.
Ac dum odiis penſatur amor divinus iniquis
Judæûm procerum, & donis injuria certat;
Corde graves Mater ſenſus partita malorum eſt.
Nunc, ubi jam præfixa dies ſacro ultima fato
Volvitur; atque Erebo conjuratæque Sioni
In ſummum permiſſa caput funeſta poteſtas:
Nunc ſerie horrendi Virgo tractuque doloris
Raptari patientem extrema per omnia Natum,
Montem ad Golgotheum & diræ faſtigia pœnæ
Inſequitur, flagris lacerum furcâque gravatum:
Materno (annueret Genitor) quem ſolvere letho
Ardeat, immanemve crucis ſociare dolorem.
It Mariæ memor; & ſublatus ſtipite Jesus — V. Theandr. l. 2. & 3 Lyr. 4. 5. 6. &c
Adſtanti indoluit. tum mutua dona, Parenti
Tradit adoptivum juvenem, juvenique Parentem.
Grata licèt, maternum augent ſolatia luctum.
Dantis amor, geminæque urunt diſcrimina prolis.
Patri etiam deſertum, & pectore ſingultantem,
Omnibus exhauſtum pœnis, arentiaque ægrum
Ora ſiti exaudit; neque opem potis anxia Mater
Ferre laboranti: atque exangui concolor adſtat.
Heu, ſegetem opprobrii ſpectat metamque furoris,
Sentibus infixis & adactis corpore clavis
Pendentem, laniatum. uno ſtat vulnere Chriſtus;
Quo totum expirans habitu conterruit orbem.

CHRISTUS DE CRUCE IN MATRIS SINUM DEPOSITUS.

Tandem Golgotheo diſapſâ vertice turbâ
Attigerat ſacri monimentum aramque doloris
Orba Parens ; cui fida manus, Natique Joannes
Juſſus obire vices, paribuſque exercita curis
Magdala ; tum Cleophæ Conjux, cognata Salome,
Atque aliæ, pia corda, nurus, magnamque Parentem
Et Chriſtum ad Solymam Galilæa è gente ſecutæ ;
Lugubris officiis ſeſe comitatus agebat.

Ecce autem Ponti veniam pacemque precatus,
Conſilio Iſacidûm factiſque averſus iniquis,
Joſephus ſimul accelerat ; ſimul inclytus alter,
Qui florentem olim, & Numen cœleſte probantem
Mirâ operum ſerie, agnovit coluitque Magiſtrum.
At luci primùm hic veritus committere apertæ
Furtivos aditus cœcis prætexuit umbris ;
Nunc audax, & jam exanimi confeſſus amorem.
Ambo præſignes opibus, virtutibus ambo,
Quadrifidi ſcalis invadunt cornua trunci
Cum gemitu, clavoſque tenaci forcipe vellunt.
Cætera circumſtat lecti pars agminis, ultro
Sedula ; detractiſque cruento à ſtipite membris,
Dum ſanctæ nitida exuviæ per lintea pendent,
Imminet, & molli ad terram deponere lapſu
Affectat venerans vulgo execrabile corpus.
Ante omnes oculis inhians & pectore toto
Captabat Genitrix mœſtum, haud infracta, laborem :
Obviaque erectis tendebat brachia palmis,
Complexura ſui funus lacrymabile Nati.

Hei mihi, quæ facies ! ſapphiro clarior ille ;
Ille ebore intincto, roſeo vel amœniùs oſtro
Antè rubens, nivea & puro cum lacte liguſtra
Floridus intacti ſuperans candoris honore ;
Nunc elephantiaco ſimilis, teterque rigenſque
(Infandum !) & toto maculoſus corpore ſordet.
Sputorum viſcoſa lues, craſſique cruores

Ora gravant, crebroque impacti verbere cæſtûs
Turgentes malas: oculis nox incubat atra.
Funibus evincti, contuſi fuſtibus artus,
Flagris conciſi ſervilibus. omnia livor,
Omnia vulnus habet: ſulcis immerſa profundis
Fragmina virgarum reſtant. Immanis ubique
Carnificum furor, & ſævæ ſpectacula mortis.

Caro ſuccumbens oneri ſpolioque cruento,
(Quæ ſteterat defixa malis, dum extrema trahebat
Vitam in tormenta Chriſtus) tum denique rupi
Funeſtæ inſedit, defeſſa, exanguis, anhela.
Triſtes relliquias & lamentabile funus
Suſtentat miſeranda Parens, Natique, Deique
Præfica. concreto ſquallentes ſanguine plagas
Abſtergit lacrymis; & conſors pignoris, haurit
Totum oculis, animoque expreſſit ſaucia corpus.
Sævit Amor, gladioque Dolor ſub pectus adacto;
Verax, heu nimiùm verax, quem Cycneus olim
Præcinuit Matri Vates, longéque minantem
Oſtendit; tantâque animam gnaram antè malorum
Jamtum acie ſtringens, dictis haud vanus acerbis
Dulcia corrupit Solymæi gaudia templi.

Ah, quoties medio lanienæ in crimine amantem
Extorquere animam potuit dolor! aut ubi letho
Depreſſum caput & fugientia lumina vidit:
Seu cùm informe, horrens & opertum vulnere corpus
Perpetuo, clavis ſupraque infraque refixis
Demiſſum accepit gremio mœſtiſſima Matrum.
Hîc Mariæ impletum nomen, cum vaſtus amaro
Obruta corda mari turbo vexavit, ubi altis
Vulneribus Natum aſpiciens pia Mater hiantem,
Arctabas laceros artus populataque membra,
Inque omni nuſquam tangebas corpore corpus.
Ceu fera tempeſtas ruptis cùm nubibus imbrem
Æſtivæ incuſſit ſegeti; aut ubi grandine multâ

Increpitans lætis vernantem floribus hortum,
Lilia disjecit, & ſanguineos hyacinthos.
Sic decor extinctus Chriſti, vultuſque receſſit
Divini ſpecies. jam humano inglorius ore
Excidit, horrenduſque ſuis, & fallere viſus
Vel Matris potuit, non fallere Matris amores.
Proh ſcelus! ætherii frontem venerandaque Regis
Tempora vulnificæ textum crudele coronæ
Sepſit, & auguſtos capitis deriſit honores.
Pœnarum tibi ſilva rubis increvit acutis,
Alma Parens; denſoque infeſti vulnere ſentes
Altiùs ac penitùs tenera in præcordia adacti.
Felle calix, miſto inclemens mox ſpongia aceto
Exſucci imbuerat Nati morientia labra;
Diluit infuſo tibi lactea corda veneno.
Qui palmas Chriſti duplices, plantaſque trabali
Ferro effoderunt, animum effodêre doloris
Arma tuum, clavi; quæque ultra ſævìit ipſam
Haſta necem. Extremos venis haurire cruores
Auſa, Dei templum lato patefecit hiatu.
At non exanimi Nato, ſenſuque carenti
Hoc doluit: Matrem viventem, ac dira videntem
Ludibria, infelix ſceleratâ cuſpide telum
Tranſiit, heu! geminamque uno plagam intulit ictu.
Cuncta ſimul relegit longæ veſtigia pœnæ,
Collectoſque ſinu paſcit renovatque dolores.
Ac ni ſancta Patris fatali in morte voluntas
Clareſcat, culpam letho mactantis eodem
Terrigenûm ad vitam, pactamque cruore ſalutem;
Ni pluſquam heroo firmatum robore pectus:
Jam ſemel occiderit, toties cum Prole nefandis
Cæſa modis, tanto necdum confecta furore.
Pars obiit Matris melior: ſua viſcera, Natum,
Jam conſumpta videt pœnis; vitæque ſuperſtes
Ipſa ſuæ, mortis complexu immobilis hæret.

Mille pio plagas, maternæ vulnera mentis,
Ore premit; penituſque avido ſub corde receptat,
Quantùm, heu, mutatos! alvo quos edidit artus,
Heu Virgo, heu nimiùm Genitrix fecunda dolorum!

Verum age, mœſta Parens, fletus abſterge decoros.
Diſcuſsâ rediit jam tempeſtate ſerenum.
Redditur, en, Matri, vitæ jam reddita Proles:
Tertia lux crudo revocatam a funere ſiſtit.
Nec tibi nulla ſacer peperit ſolatia cultus;
Principibus curata viris funebria, & amplis
Muneribus ſupremus honos, præſenſque ſepulcri
Gratia, quoſque olim ſollennes mundus honores
Suppliciter pompaſque feret Regumque triumphos.
Divinâ quæ mente datum eſt præſumere ſecla,
Votivaſque Ducum palmas, peregrinaque dona.
Juſta ſed immenſi veniens ſolatia luctûs
Ipſe tulit, ſolus tantos mulcere dolores
Qui potuit, tumuli Natus redivivus ab umbrâ.
Primam te, domito lethoque Orcoque, reviſit
Sic meritam; ante omnes quæ ſaucia mater amore,
Ante omnes mœrore gravis; ſed conſcia rerum,
Vivâ ſola fide ſtabas, certiſſima voti,
Victorem expectans promiſſo tempore Natum.

O quantùm hîc ſpecie, quantùm diverſus ab illâ,
Quam modò ferali divulſam ex arbore, Virgo,
Funditus exhauſto pallentem ſanguine, pœnis
Abſumptam, horrentem, gremio miſeranda fovebas!
Vulnera nunc, haſtâ clavoque infixa trabali,
Purpureæ totidem lucis, totidemque beatæ
Ambroſiæ fontes. cunctos obit aureus artus,
Surgentis fulgor ſuperet qui lumina ſolis.
O amor! ô teneri amplexus, vaſtumque dolorem
Æquiparans Mariæ conſpectâ Prole voluptas!
Queis oculos radiis, quo mentem Numine complet.
Æternæ ſpecies & candida Lucis imago!

Redivivus Matri Christus apparet, exhibetque animas Limbo ereptas.

Agmen agit Chriſtus geminum; atque utrumque ᵔ..
renti,
Hinc cœli Genios, illinc tellure profundâ
Eductas animas Victor, ſpolia inclyta, monſtrat.
Heroes pariter, pariter virtutibus altis
Egregiæ factiſque ingentibus Heroïnæ
Divinam læto circumſtant agmine Matrem,
Miranturque coluntque, & grates laudibus addunt.
Ante alios, par eximium, Joachimus & Anna;
Tum citharâ Proavus ſceptroque inſignis Hebræo;
Virgineique tori Joſephus lilia dextrâ,
Lilia fronte gerens. Tuque, ô, genitricis ab alvo
Qui Mariæ ad vocem cœleſti concitus aurâ
Lætitiâque micans, & jamtum Numinis Index,
Magnifico antiquos viciſti munere Vates;
Sublimis flore in Procerum, Chriſtoque propinquus
Incedis, tuque, & caſti, Baptiſta, Parentes,
Ambo fatidici, præſtantes moribus ambo.
Nec minùs illa anniſque gravis meritiſque, paternas
Ante aras Matrona Deum venerata puellum,
Interpres fatorum, expectatæque ſalutis
Nuncia delecti populi; cum dona beato
Accipiens promiſſa ſinu, cantumque coloremque
Aſſimilis niveo Symeon geſtiret olori.
Heu nimiùm funeſta ſuis Conjuxque Parenſque,
Mollibus illecebris fragilem quæ prima Virago
Decepit decepta Virum; quæ crimine totam,
Necdum etiam natos involvens funere, gentem
Perdidit: haud falſo Viventum nomine Matrem
Agnoſcit Mariam, vafrique ultrice colubri
Eliſiſſe caput plantâ miratur, & unam
Peſtifero denti intactam, Stygioque veneno.
Jam tantâ exclamat felicem Vindice noxam,
Ipſaque & infauſtæ conſors uxorius eſcæ.
Hinc generis lecti ſanctæque propaginis auctor
Abramus,

Abramus, qui tot gremio depoſta capaci
Millia rite fovens, exutas corpore Mentes,
Servavit, placidâque Pater ſtatione remulſit;
Dum Chriſtus meliore ſinu complexus, Olympo
Inſereret. Stellis numeroque & luce nepotes
Æquatos, ſterili quondam vernante ſenectâ,
Uno Sara tulit partu, populoſque beavit
Iſaco gaudens, Natoque & nomine viſa
Terrarum Dominæ ac Magnæ proludere Matri.
Legiferi ecce autem Vatis Soror, ipſaque Vates,
Vividaque & MARIÆ ſpectabilis umbra refulſit.
Palmarem agnoſco Deboram, claramque Jahelem.
Virgineos ſimul ante pedes ſtravere coronas,
Victrices animæ; & Solymæi gloria regni,
Quæ caput Aſſyrium truncique Holophernis opima
Obſeſſæ retulit patriæ, temploque ſacravit
Fœminei lecta appendens monimenta triumphi.
Tu quoque Achæmenio Conjux gratiſſima Regi,
Quæ tenui in fluvium creſcens ab origine fontis,
Luce redundaſti (ſic myſtica viſa ferebant)
In roſeum converſa jubar; vis publica legis
Mortiferæ ſolam eximiâ quam ſorte refugit:
Eſther, proſcriptæ ſpes ô non irrita gentis,
Appendiſſe cruci, quam fixerat ipſe, ſuperbum
Criminis & pœnæ artificem lætaris Amanum;
Auguſtam pulcrâ MARIAM ſub imagine gaudes
Præmonſtratam orbi, Servatricemque reorum.
Splendidus officiis Reginam exercitus ambit,
Cœligenûmque hominumque acies. nec caſtra ſolutæ
Tantùm animæ, volucreſque movent ſine corpore vitas.
Multæ etiam, (dum terra tremit, patefacta ſepulcra)
Rurſus in antiquum hoſpitium deſuetaque membra
Accitæ, & Solymam viſæ volitare per urbem.
Non tamen, induti jam corpore, civica Manes
Tecta peragrarunt vulgò: delecta piorum

Vidit, & ambroſiis ſtillantia roribus aſtra
Senſit læta Parens, & ovantia carmine templa
Audiit æternæ, Domino gratata, Sionis.
Illic nempe locum, Virgo, tibi Filius ornat
Omnipotens, ſedemque parat: quâ deinde paratâ
Adveniet rurſum; & cujus placito ipſe receptus
Hoſpitio quondam, caſtæ penetralibus alvi,
Dilectam excipiet ſolia ad ſuprema Parentem.
Interea ſemotum oculis ſupplere labora,
Subtracti ceu luna vices & munia Solis
Suſcipit: avectoque pios ſolare Magiſtro.

Deipara in Eccleſiam, poſt Aſcenſum Chriſti, officia &c.

Et precibus flammas, & votis addere pondus
Apta, fovet ſacros materno pectore cœtus;
Nec ſemel apta Deum terris accerſere Virgo.
Fecundo unius Verbum Patris ore ſonandum,
Condita quo rerum moles, ingentibus una
Promeritis traxit: nunc Sancti Flamen Amoris,
Vitales ex quo ſubeunt mortalibus auræ,
Allicit, & Nati accelerat Spirabile Donum.

Ecce repentini vis æthere concita flatûs,
Spiritus ignipotens, concuſſæ infunditur ædi;
Sectilibus capita & flagrans innoxia linguis
Inſedit, penituſque animis ſublapſus inhæſit.
Blandam inſcripſit Amor præcordia ad intima legem.
Omnigenis Myſtæ ora ſonis Galileïa ſolvunt:
Miratur Solyme, populi mirantur hiantes,
Undique terrarum ſacra ad Solymæa profecti.
At quæ Sanctum animo Flamen, quæ corpore Verbum
Flaminis illapſu conceperat, intus agente
Numine progenitum Numen; cœlique beatis
Muneribus primo jam vitæ inſontis ab ortu
Plena, ſed ipſa ſibi doniſque ſequacibus inſtans
Auxerat uſque novas, acer quas congerit uſus,
Gratiæ opes: dona hîc Sponſi ſollennia cunctis
Largiùs exceptans, divino exæſtuat igni.

Defixos in Matrem oculos animoſque piorum
Exemplis monitiſque acuit clariſſima, & omni
Virtute exuperans; roburque accerſit ab alto
Chriſtiadûm genti, precibuſque Heroas obarmat.
Præcones magnos Fidei, Teſteſque cruenta
Fata laceſſentes, vincendum firmat in Orbem.
Non acie ferri domitus, non viribus auri,
Ingeniive opibus; ſed inermis præda manipli,
Arte rudis, fortunâ inopis, Cruce bella moventis,
Jam cedet mundus, ſancto miteſcere cultu
Jam patiens, nec molle genus condiſcere morum.
Auſpice per terras Chriſto vulgata refulſit
Relligio, lateque infernas diſcutit umbras.
Nequicquam furit infelix, qui corda Tyrannus
Errorum tenebris vitiiſque oppreſſa tenebat;
Judææ rabiem pronaſque in crimina gentes
Fruſtra agitat. ſparſo pietas ſata ſanguine creſcit,
Chriſticolûmque ſeges, palmarumque ardua ſilva.
Signum, Tartarei quo vis infracta Tyranni,
Excelſæ arripiunt animæ. Cruce, quidquid acerbi
Sævities, quidquid blandi meditata Voluptas,
Vel teneri pueri, teneræ vicere puellæ.
Splendida transformant populos miracula rerum.
Victori gratare Parens lætiſſima Nato,
Ipſaque cœleſtis partem cape, Diva, triumphi.
Te quoque victricem furialis Tartara monſtri
ASSUMPTIO VIRG. Horreſcunt; Æther mirantibus evocat aſtris.
Et dudum, Regina, tuos ſuſpirat amores
Ignea gens cœli, tellurique invidet æthra:
Et te Dius Amor totâ ſupera alta petentem
Mente rapit, blandâque volentem morte ſoporat,
Sacrato felicem animam jam corpore ſolvit;
Rurſus & adſtrictam redivivo corpore tollit
Æterni, meritis parta, ad faſtigia regni.
In MARIÆ occurſum totus ſe effudit Olympus,

Obvius immenſam educens rutilo agmine pompam
Proceſſit, Matremque ſinu ſolioque recepit
Chriſtus: & auguſtâ Reginam luce coronat
Alma Trias, Nato admotam, rerumque potentem.
Cœlicolas omnes, vario totidem ordine Reges,
Sceptra, Dei famulos, Matri ſummittere juſſit;
Auxilia hinc petere, & miſeros ſperare ſalutem
Mortales, tantâ Natum prenſante Sequeſtrâ.
Laudibus admiſta ingeminant, reſonantiaque altè
Vota piis terræ pulſant clamoribus æthram.

Optime regnantum Princeps, & Maxime rerum
Idem Opifex Cuſtoſque, Deus, miſerere tuorum,
Aſſiduos inter caſus & ſæva pericla
Pacem implorantum, ac rebus tutamen egenis.
Chriſte, humiles audi gemitus & vota clientum:
Supplicibus facilis, poſito ceu Judice, mites
Exere Patroni curas, dextramque benignam.
Cœleſtis Genitor; Genitori æquæve ſupremo
Nate, ſalus mundi; tuque, ô Spirabilis Ardor;
Dia Trias, ſimplex & inenarrabile Numen,
Humano generi fatalem averte ruinam.

Tuque adeo, lacrymis pondus vimque adde caducis, *Elogiorum Deiparæ Series, latiùs quam in II. l. Parth. explicata. & Mysteriorum Anacephalæosis.*
O Domina, ô mœſto jubar adſpectabile ſeclo!
Sancta fave, placidaſque aures adverte Maria,
Et noſtras admitte preces: Natum ipſa ſequeſtris
Mater adi precibus; genitoque oblata Tonanti
Viſcera, facundo ſimul ubera lacte perorent.

Virginei Dux, Alma, chori; Chriſtique Theandri,
Et Charitis fecunda Parens! Caſtiſſima Mater,
Nec fetu æterni florem violata pudoris,
Intemeratum animo candorem & corpore ſervas.

Materno ſtirpem immeritam comprendis amore;
Omnes Evigenas, omnes telluris alumnos.
Quin etiam averſos longè, noxaque gravatos,
Ultro ardens captas. hinc publicus ipſa viciſſim

Orbis amor, pulchri pulcherrima Mater Amoris.
Omnia tu rerum exuperas miracula, mundi
Autorem Genitrix Servatoremque beato
Ventre amplexa Deum, quem non ingentis Olympi
Regia, non ſpatiis arcet labentibus ætas.
Sanguine quod caræ pretium fatale ſalutis
Penderet, ac totum materno jure dediſti
Rite volens noſtros impendi Numen in uſus.
Prudens ante alias Virgo, cui vivida lampas
Atque olei exhauſto non defectura liquore
Cœlitis innuptos Sponſi celebrat hymenæos!
Pectoribus Veneranda piis, linguiſque Canenda,
Quot cœlo terraque ſonant! capita omnia ludum
Promeritis imples, præconiaque omnia vincis.
Nec tamen hæc deſpecta tibi, quæ nomina mille,
Mille colendi artes mortalia corda frequentant.
Telluriſque mariſque Potens, atque ætheris alti;
Fortior inſanâ Mulier Styge; quæ caput Angui
Tartareo, primâ damnatum ab origine mundi,
Conterere impreſsâ Victrix potes ardua plantâ.
Aſt homini Clemens, & lactea tota, perennes
Larga manu devolvis opes, ac divite nimbo
Munera per terras latè cœleſtia fundis,
Et veniâ ingratæ diſſolvis crimina gentis.
Si quem olim concepta tui ſpes, Virgo, fefellit;
Si quando miſeris ſurda, auxilioque ferendo
Segnior inventa es; te jam abneget ille Fidelem,
Virgo, tuum quiſquis meminit ſibi deeſſe favorem.
Limpida cryſtallus, nec labe afflata, renides,
Sidereumque flagras Speculum; quo judice, vultûs
Non vitium eluitur, non gratia fingitur oris;
Sed maculas nævoſque doces abſtergere cordis;
Perfectam ætherio formam componere Amanti
Deſponſas animas, thalamumque in Regis ituras.
Juſtitiæ ſolidam ſpeciem, non ſplendida viſu

Illuſo ſimulacra & inanes objicis umbras:
Conceptaſque faces, infuſo à Sole, coruſcis
Miſſilibus ſpargens, & vivida Solis imago.
Tu Sophiæ Sedes; cui nec Salomonia certet;
Illa licèt famâ terras jactata per omnes,
Secto elephante nitens, fulvoque ſuperba metallo.
Iſtinc & reſponſa Deus certiſſima reddit,
Et nova ſubmiſſum placidus dat jura per orbem.
Credula ſerpenti, demens, proliſque noverca
Eva ſuæ, triſtes offenſo à Numine diras
Immaneſque puerperii miſeranda labores
Senſit; & in ſeros decurrit pœna nepotes.
Tu fœdum ſarcire nefas veteremque ruinam
Conſilio arcano ſuperi delecta Parentis,
Aligeri lætam ſimul excipis ore ſalutem,
Obſtruis & ſcelerum venas, ſcatebraſque dolorum.
Hoſpita feta Deo, cognatæ limen Eliſæ
Vix pede contigeras & amicis vocibus aures;
Cùm ſubitò, materna uteri quem ſepta coërcent,
Zacharidæ inſinuans tenues ſonus excitat artus.
Jamtum primitias hauſit, ſenſumque recentis
Lætitiæ haud dubiis prodens (mirabile!) ſignis
Geſtiit, adventuque tuo purgatus avitâ
Labe Puer, diæque illapſu percitus Auræ.
Mox & virgineo diffundis gaudia partu
In populos, nova Bethleo quæ Nuncius Ales
Gaudia Paſtori cantat ſub nocte ſerenâ.
Heu, duro exilio & lacrymoſa in valle jacentes;
Felicem in patriam, ſancti ad faſtigia montis
Summa vocas, quà nectareo ruit amne voluptas.
Luctantes animos, vel Olympi ad culmina raptos;
Ah, grave terreno depreſſit pondere corpus,
Letiferis dum vita malis corrupta fatiſcit.
Diſcors ipſe ſibi, & turbis agitatus iniquis,
Pugnat homo, infelix nimiùm; victuſque gemenſque

Ipſe ſibi vincla, ipſe ſibi juga ferrea nectit.
At tibi nec-minimæ patiens contagia culpæ,
Virtutiſque intra placitos excurrere fines
Libera mens geſtit; puræque ſimillima menti
Membra vigent, penituſque internæ conſona legi.
Nec te iræ flagrans, extincto fomite, motus,
Nec molli inſidians ſenſu tentare cupido
Evaluit; faciles nutu ſed temperat artus
Spiritus, intus agens, & amico in corpore regnat.
Quàm fragiles paſſim teſtæ, atque ingloria limo
Finguntur Samia, & lucem fugientia ſordent!
Vas auro ſolidum, multoque adamantis honore
Sapphiroque micans, rutiloque inſigne pyropo;
Artificiſque manu ſummi, celoque magiſtro
Mirum opus, & ſacros devotum aſſurgis ad uſus.
Ut Roſa, quæ ſpinis circumſepitur acutis,
Seu Jerichuntis agro, viridi ſeu conſita Pæſto,
Ipſa illæſa manet, ſuavemque adſpirat odorem;
Viva ſimul teneras incendit purpura frondes:
Sic & Adamigenas inter Dilecta puellas,
Virtute exuperans, neque avitæ conſcia noxæ,
Deliciis & corda trahens inhiantia mulces;
Plurimaque exempli ſtimulis vis acribus urget.
Jam fervent alacri ſectantûm examina curſu.
Urbe Sionæâ qualis Davidica Turris,
Ardua quam circum ſtant propugnacula, mille
Una gerit clypeos, Fortes unde arma capeſſant:
Tantâ mole ſub ætherias attolleris auras
Arx invicta tuis, & inexuperabile vallum:
Nec pateris famulos Orco concurrere inermes;
Tegmine ſed fido, Stygii tela ignea contra
Principis, & vaſto obtendens umbone coronas.
At bello in medio ſoliti manſere decoris
Dulces illecebræ. dum ferro inſtructa, Tyrannum
Umbrarum horrificas, & Turris ahena videris;

Diverſa interea famulis apparet imago,
Pacifici Sponſam referens Sulamitida Regis;
Et nitidâ Turrim cervice imitaris Eburnam.
Nos luteas habitare domos, & vilia nati
Corpora: tu ſeptem Domus Aurea nixa columnis,
Æternæ quam fabra ſibi Sapientia mentis
Ornavit, templiſque colit magis omnibus unam;
Et Domino minor, & major Domus æthere toto.
Illum tu nobis compoſtâ pace volentem
Concilias. per te irato detracta Tonanti
Tela cadunt, tela arrecto librata lacerto,
Fulmina mortales acuunt cùm ultricia culpæ.
Obſes amicitiæ & placidi tu Fœderis Arcus;
Terrigenûm ſancti cum Numine Fœderis Arca.
Tu gemmâ perfecta nitens, & cardine ab omni
Noctes atque dies patefacti Januā Cœli.
Qui ſummo per te in terras egreſſus Olympo,
Per te homines Chriſtus Cœli intra tecta recepit,
Aſperaque aſcenſu mollivit limina regni,
Anguſtos laxans aditus, atque invia clauſtra.
Porta Triumphalis turbâ celebraris ovantûm.
Stella velut, Solis, cùm Matutina, ſatelles,
Naturam informem vaſtâ caligine ſolvit,
Noctem abigens, mundumque diurnâ luce recludit:
Diſcutis errorumque chaos, ſcelerumque tenebras
Evincis, Maria, & ſtellato nomine fulges.
Infirmis tu, Diva, Salus: te, Soſpita Virgo,
Pallentes fugiunt Morbi, Letumque, Dolorque.
Ægra Machaoniæ valeant inventa medelæ,
Pæoniæque artis, meditans tormenta, ſupellex.
Scilicet & triſtes ſuccos, pretioſa venena,
Miſcet; & immitis, nec ferro parcit & igni,
Vulnera vulneribus curans, & ſæpè malorum
Aſperior ſenſu, Mortique operoſa miniſtrat.
Blanda laborantes animos medicaris & artus,

Arbore Edemæâ melior vitamque tueri,
Fructu immortali gaudens, & frondibus ipſis
Æternùm ſanas felix defendere gentes.
Vix prece conceptâ, jam larga ſaluris inemptæ
Copia. teſtantur crebris altaria donis,
Relligio geminum quà fuſa eſt cunque per axem.
Divûm alii febres, alii contagia peſtis
Cedunt; & proprio ſe limite quiſque coërcet,
Atque uno illuſtrem commendat munere famam.
Obvia tu noxæ omnigenæ, terraſque per omnes
Excurrens Panacea, & præſens Ara Salutis.
Pinguior inde tuæ cumulatur adorea laudi,
Quód commune Reis & non violabile præbes
Perfugium. juſtas ſi quando exarſit in iras
Omnipotens; & jam vindex Aſtræa nocentum
Tergo inſtat, toto in pœnas accincta barathro;
Quam trepidi prendant arcem? terrâque marique,
Cœlo Ereboque atrox urgens terroris imago,
Intentæque minæ male-conſcia pectora turbant.
Ad te concurrunt miſeri; ſimileſque columbis,
Quas ferus accipiter, vel quas niger aëre turbo
Præcipitat, fugiunt notæ in ſtationis amica
Præſidia, & ſacræ condunt ſeſe Urbis Aſylo.
Denique, mortalem incurſant quæ plurima vitam,
Solando Afflictos, lenire incommoda gaudes,
Chriſtiadûm Auxilium, & dubiis ſpes altera rebus.
Terrarum prædo ſic cùm ſæviſſimus in nos
Thrax rueret, Cypri excidio ſublatus opimæ;
Italiam & contra veliſque animiſque tumentes
Lunatæ Ionio volitarent æquore claſſes:
Chriſticolûm ſocias præſenti numine puppes
Texiſti, Romana ſacrum per templa tiaram
Dum Pius abjiceret, ſucceſſuque anxia pugnæ
Te votis precibuſque pavens Europa vocaret.
Auſpicio demiſſa tuo Victoria venit:

Unde tibi partum agnomen; laudumque catenam
* Auxilii titulo Præſul non immemor auxit.
Aligeri plauſere Chori; penniſque micantes
Et nutum obſervant Dominæ, rapidoque volatu
Juſſa miniſteria expediunt. poſuere coronas
Reginæ ante pedes magni capita alta Senatûs,
Et citharis Jesum, citharis ſonuere Mariam.
Tum Neptis regnum agnoſcunt, ſceptrique potentis
Aurea ſubmiſſi Patres faſtigia adorant:
Et Mariana procul ſpeculati ſidera Vates;
Ac ſua, pænè fidem quondam ſuperantia, læti
Virgineo repetunt impleta oracula fato.
Hinc Præconum, oras terrarum miſſa per omnes,
Acclamat divina cohors; feſtoque tubarum
Reginam clangore docet reſonare Mariam.
Diſcit uterque polus, laudeſque per aſtra volutat.
Nec minùs & Chriſti Pugiles, fortiſſima turma,
Palmatis fulgens trabeis, palmâque rubentes
Nexa comas, propriique oſtro decorata cruoris;
Martyrii Reginam, & acuto corda dolore
Transfoſſam, crudæ innumero ceu cuſpidis ictu,
Concelebrat: palmaſque, manûs geſtamina, coràm
Deponunt Heroës, & altæ inſignia frontis.
Vincla alii, citrave necem crudelia paſſi
Vulnera, & infandos pro Relligione labores;
Sponte ſibi duras alii conſciſcere pœnas
Aſſidui quondam, & membris inſtare domandis;
Fallaci exempti ſeclo, fata ante ſepulti.
Jam quos civili Pietas immiſcuit æſtu;
Seu, juſtis apti componere legibus urbes,
Extera tractarunt; ſeu myſtica jura dedêre,
Et cœli, ſpatia arcta, viam docuere, ferentes,
Antè gradum implexis per ſaxa rigentia dumis;
Paſtores populorum, in publica commoda nati.
Tot pariter dictiſque Fidem factiſque profeſſi,

Reginam ſtudio Indigetes cultuque frequentant
Chriſtiparam ; quæ prima olim, quæ Maxima ſacris
Pontificis ſummi & votis flagrantibus Ara
Imbuitur ; ſupremo eadem quæ ſella Magiſtro,
Doctrinam factis præeunti, & grandè tenellâ
Infantis ſpecie mitiſque humiliſque ſonanti.
Quæ ſimul obſcuræ latebroſa ſilentia vitæ,
Pauperiem, exilium, ſannas, & quidquid acerbi
Filius exhauſit, conſorti pectore Mater
Pertulerit, nec morte ſemel defuncta, ſuperſtes
Ipſa ſibi, in luctum vivax, victrixque dolorum.
Nunc interque ſuas, fortunataſque ſuorum
Delicias Princeps, junctoſque exultat honores.
At colles ſupra ætherios non pulchrior alter
Ordine Virgineo; quæ te & tua ſigna ſecutæ,
Lilia, ſiderei cultis felicibus horti
Lecta, tibi niveæ adſternunt, Regina, Puellæ.
Unà omnes, Sanctæ quos extulit aula Sionis,
Concordi Proceres Dominam te voce ſalutant,
Biſgeniti Regis Matrem, Natoque ſecunda
Imperia æquantem mundoque ævoque MARIAM.
Tot laudum titulos, & Divos ſparſa per omnes
Præmia, ſublimi geſtas collecta coronâ.
O tu iſto, prona in miſeros, è culmine rerum
Reſpice nos, Auguſta; potes quippe omnia : nec te
Filius incaſſum regnis præfecit Olympi.
Per te, perque tuos divinæ Prolis amores,
Mutua & obſequia, & donis certantia dona;
Myſticaque ante omnes vigilis tibi fata Pronœæ,
Delectuſque ſacros æternæ munere ſortis.
Per, qui te intactam culpæ genuere Parentes,
Felicemque ortum ſterili ſenioris ab alvo,
Virtutum ſtipante choro; pignuſque favoris
Æthere ſuſceptum, & puram cum nectare lucem
Uſque trahens, MARIÆ venerandum & amabile Nomen,

Votivum Oblatæ per Virginitatis honorem;
Trimula ubi Solymas iniiſti Numinis ædes;
Conjugii poſthac velatum ignobilis umbrâ,
Dum luci aſſueſcant, oculos fallente profanos.
Perque ſalutiferi cœleſtia gaudia Nuncî;
Perque obitos montana ſuper Judæa labores,
Viſendi officium gravidæ cùm impendis Eliſæ;
Quæque ſubis, nullâ contacta Puerpera labe,
Haud tibi præſcriptos, Moſæa piacula, ritus.
Perque breves lethi ſomnos, & inane ſepulcrum,
Quo ſurgis rediviva micans, invectaque Cœlo
Læta triumphalem ducis per ſidera pompam.
Si precibus mortale genus, Patrona, tueris;
Ille tuus (cui ſola præis, dum tota ſequuntur
Agmina Virgineæ cenſu ſplendentia dotis)
Sanguineâ inceſtas luſtrans aſpergine gentes
Dux ovium, Paſtorque Agnus, victorque luporum;
Te monſtrante, homines rutilis ſpectabit ab arvis:
Et ſeptemgemino radiantia tempora cornu
Lenè movens, parcet famulis, veniamque ſequeſtrâ
Te dabit, ô Mater: vota exaudita, miſertus,
Sanciet optatæ perfecto munere Pacis.

ERRATA

in Theandricis & Parthenicis ſic emendanda.

P*Agina* 246. *verſu* 29. Camœnam. *dele punctum.*
Pag. 283. *in nota ad marg.* Chriſto, *dele virgulam.*
Pag. 261. *linea* 4. *lege* antonomaſticè.
Pag. 274. *verſ.* 24. manſueſcere.
Pag. 287. *verſ.* 2. tenero, *lege*, dulci.
Pag. 297. *verſ.* 15. infixi.
Pag. 317. *verſ.* 33. Repperit.
Pag. 318. *verſ.* 5. protervis.
Pag. 328. *verſ.* 13. auras.
Pag. 344. *verſ.* 34. quam.
Pag. 363. quatuor conſequentes paginæ repetitis numeris conſignatæ.
Pag. 370. *verſ.* 19. Aronis.
Pag. 383. *verſ.* 22. Gymnaſii.
Pag. 386. *verſ.* 26. Nomen &. *corrige*, Nomen; &
Pag. *ead.* *verſ.* 30. ritu. *lege*, cœtu.
Pag. 411. *verſ.* 1. citharæque.
Pag. 416. *verſ.* 33. oſtendit.
Pag. 421. *verſ.* 5. mentem.

ORATIONES

ORATIONES
PANEGYRICÆ III.
IN
S.FRANC.SALESIUM
EPISC. AC PRINC. GENEV.
D. RADEGUNDEM
FRANCIÆ REGINAM;
NICOLAUM
COMITEM SERINUM.

AUTORE

LEONARDO FRIZON S. J.

PARISIIS,
Cum Regis Privilegio.

AD LECTOREM.

O*RATIONES hæ Panegyricæ tres, Erudite Lector, habitæ fuerunt ex occaſione, prima quidem, conſecrationis B. Franciſci Saleſii; altera, Regiæ pietatis in Reginam Franciæ ſanctiſſimam, Radegundem; tertia, luctuoſiſſimæ necis viri fortiſſimi, & invictiſſimi copiarum Pannonicarum Imperatoris, Nicolai C. Serini. Quanta verò feſtinatione, quámque paucis diebus ſcriptæ fuerint, temere feciſſe videar ſi aperiam. & ſane vereor, ne ſe ipſæ prodant. Quales tamen cunque ſunt, datus illis eſt locus in Selectis Orationibus Panegyricis PP. S. J. Lugduni editis. Hic demum apponuntur ob conjunctionem argumentorum, cum intexta ſint Poëmatis ſuperioribus nonnulla de S. Epiſcopo Genevenſi, ac de auguſta Regum Patrona; & plura tomo poſteriori de hujus pio divortio palmarique Transfugio. nam Serini Comitis juſtum Epicedium extat Heroic. l. 11. Sic* finitimus eſt Oratori Poëta. *ſuis tamen uterque ſe finibus continet; neque in Poëſin, ultra quàm Cicero preceptis exempliſque patitur, Oratoria excurrit.*

Alterius ſic

Altera poſcit opem res, & conjurat amicè.

Diſſertatiunculam quoque poſcat fortaſſe, aut universè in genus Epidicticum, aut in hos proprie Panegyricos. Atenim de genere ipſo ſpero me ſcripturum, quantum ſatis ſit, in Rhetoricis Commentariis Delphino Sereniſſimo debitis. Subjectis autem Orationibus, me ſilente, dabis veniam pro tua æquitate, Lector Erudite; quamvis inelaboratis, materia certe rerumque dignitate placituris.

Pagina 5. linea 23. lege, inhumaniſſima.
Pagina 15. linea 6. Ternerium.
Pagina 59. linea 16. terroribus.

DE FRANC.

FRANCISCO SALESIO EPISCOPO AC PRINCIPE GENEVENSI, COELITIBUS ADSCRIPTO, PANEGYRICUS.

FUIT illa Romanorum veterum ab heroïcis repetita temporibus ſuperſtitio (Auditores clariſſimi) ut parentem urbis Romulum, imperii conditorem Julium, alioſque ſubinde Cæſares ad venerationem conſecratos in Deorum numero collocarent. Eò ſcilicet progreſſa, principum ambitu, populorum credulitate & aſſentatione impietas; ut homines perditiſſimos, quos graviſſima atque inexpiabilia ſcelera ad ignes depreſſerant Tartareos, Cœlo dicaret, poſitis fanis inauguratiſque Flaminibus coleret.

Atenim profligata jamdiu ſunt immortalis Dei beneficio fœdiſſima flagitia; nec tam caligine vetuſtatis,

quàm luce Chriſtianæ legis oppreſſa. Ceſſit error veritati, ſuperſtitio Religioni, profana Apotheoſis piæ juſtæque conſecrationi. Felici rerum converſione, jam non vitia templis & altaribus ad exemplum perinde atque cultum propoſita adorantur: ſed commentitiorum Numinum & criminum abrogato cultu, quam unam è Sanctiſſimi Magiſtri diſciplinâ colendam intelligimus, virtutem in ſpectabili atque illuſtri monimento Chriſtiani veneramur.

Tacitâ ipſi cogitatione orationi meæ præcurritis, Auditores, neque opus eſt à me divinum Præſulem ac Principem Franciscum Salesium nominari, cui jampridem æternum gloriæ præmium patrimoniumque Deus beatiſſimum exhibuit; debitos in terris ac legitimos honores rerum interpres divinarum, Eccleſiæ Antiſtes Maximus caſto nuper ſolennique ritu decrevit, flagrantibus Principum ac populorum votis expetitos, omni gratulationis magnificæque pietatis genere celebratos. Perſonat adhuc Europam publicæ vox hilaritatis: verſatur ob oculos feſtorum ignium ſplendor: occurrit animo Pontificiarum Regaliumque pomparum majeſtas: collucent undique ſpecioſiſſima multiplicis triumphi, de infernis hoſtibus, de Genevenſis Hæreſis portento, de vitiis omnibus relati ſimulacra.

Alex. VII Saleſii ſanctitatis piæque doctrinæ ſummus admirator.

Venio in partem longè latéque diffuſi, nec majoris quàm religioſioris gaudii; non quò creſcere immenſam gloriam tenui vocis meæ præconio poſſe confidam; ſed ut inſigni ſcholarum noſtratum alumno quondam atque exemplo, nunc, uti ſperare fas eſt, Patrono ac Tutelari, qualecunque hoc vectigal perſolvam; & annuas Rhetorices primitias Cœleſti conſecrem Divinoque Oratori. Et verò ſi ſcholas imperatoriæ templa gloriæ dixit Eumenius; quantò auguſtiùs Regium hoc gymnaſium Saleſii laudibus honoribuſque inſtante Lu-

dovico Rege Chriſtianiſſimo conſtitutis dedicetur? Quàm porrò vobis aptum omnibus, Aud. illius viri exemplum, qui Theologiam Juriſque prudentiam acerrimo curſu ſtudiorum emenſus, lauream ex utraque tulerit? qui Senator primùm ſupremæ Camberienſi Curiæ adſcriptus, ſacra deinceps munera ſic geſſerit, ut admiratione invidiam extingueret, fructu pietatis uberrimo admirationem ipſam fidemque ſuperaret: qui denique Pontificio ex Oraculo planè *omnis homo* extiterit ut omnes Chriſto adjungeret.

Sed quoniam in ampliſſimâ rerum ſilvâ ſtatuendus eſt orationi modus; Franc. ego vobis Saleſium, Auditores, propono, qualem Phœnix ille Homericus virum principem ac totius Græciæ fortiſſimum ſibi ex patris mandato fingendum atque elaborandum dicebat, *Oratorem verborum actoremque rerum.* Vos aures faventes animoſque tantiſper adhibete, & Oratorem veriùs quàm Periclem, Olympium, Actorem planè Thaumaturgum vobis dum exhibeo, non admiratione ſolum, ſed etiam veneratione cœleſtem virum proſequimini.

Cic. 3. de Orat. ex 9. Iliad.

Majus eſſe quiddam, Oratoris munus, quàm homines opinentur vulgo, & pluribus ex artibus ſtudiiſque collectum; non Tullii magis, quàm ipſius veritatis ac ſapientiæ pronunciatum eſt. Sed apertum de Oratoris dignitate campum ſanè ingentem, ubi tot eloquentiſſimi volitarunt laudatores, ſilentio prætervehor: neque committam, ut illâ quaſi jactatione plus invidiæ fortaſſe quàm gloriæ videar facultati, cujus à me ſuſcepta profeſſio eſt, domeſtico præconio collegiſſe. Unius ego Saleſii vim facundiæ mirificam victoriaſque celebro, victis ſalutares peræquè ac victori glorioſas; victorias linguâ, non manu partas, niſi cùm hæc ſtrictò ad ſalutem animorum calamo armaretur; & orationem quodam, ut ita dicam, literarum amento intorqueret.

Atque ut nobili Catonis ſententiâ mea prætexatur

oratio, Virum bonum dicendi peritum oratorem deſcribentis; quis illo viro vir melior, qui ſuâ ſponte nativiſque virtutum ſeminibus ſic ad omnem laudem efflorverit, ut nullâ funeſti patrimonii parte, noxæque ab Adamo in poſteros manantis labe aſperſus cōtactuſque videretur? (quæ ſententia pietate doctrinaque eminentiſſimi Baronii fuit) cujus Amorem divinum prima vox ſonuerit; profanum invicta molliſſimis illecebris conſtantia obtriverit: cujus adoleſcentia, cunctaque adeò vita, innocentiæ ſpecimen, modeſtiæ ſpeculum, cenſura vitiorum, ſanctitatis miraculum extiterit? Jam Saleſio quis dicendi peritior? quis omnibus eloquentiæ præſidiis, animi & corporis dotibus ornatior? Pars eſt felicitatis vel præcipua, Magiſtri præſtantia; idemque ſuam intelligentibus felicitatem ſtimulus ad diſcendum acerrimus. At noſter hic, ſupra ætatis captum ſapiens, cùm alii á parentibus oſtenderentur, præceptores ipſe delegit eos, quorum & mores & doctrinam conſequi duceret pulcherrimum. Quanquam is Franciſcus fuit Saleſius, ut eo potiùs inſtitutores cenſeri debeant & gloriari. O te beatum, eruditiſſime Maldonate, teque Sirmonde præſtantiſſime; & auditore hoc ſingulari, multò quàm frequentiſſimâ Pariſinæ juventutis coronâ celebriorem! ô muſæ ſcholæque Claromontanæ, quæ tantum Eccleſiæ lumen, non ſolùm ut plurimæ Galliarum Italiæque ſedes aſpexiſtis; verùm etiam puriſſimis accenſum radiis, orbique Chriſtiano ſuſpiciendum ad altiſſimum faſtigium extuliſtis!

Et ille quidem amœniores omnes diſciplinas mirâ ingenii concitatione ſeverioreſque pervagatus; cùm excellens omnibus, quâ potiſſimùm parte emineret, ambiguum eſſet: minus tamen ex Rhetorum officinis quàm ex cœleſti afflatu illapſuque traxerat. Quid enim putatis, Auditores, voluiſſe nitidiſſimam illam, quæ Saleſii caput inſedit, Columbam, niſi ut vim, auram,

efficientiam divini Spiritûs, cujus tunc maximè ſacris operabatur, haud ſemel adoptato ſymbolo declararet? An verò lingua ignea defuit, qualis procuſa fuit Apoſtolis, *ut ignea verba loquerentur*? Quoties ardore ſpectabili inflammatus Saleſius eſt; nec linguam tantùm ardentem, ſed multò vehementiùs cor incenſum accepit! Teſtis ignea columna, quæ animum ab Evangelicis laboribus aliquando colligenti adfuit; ut ipſum ab architecta vivi æternique templi, Sapientiâ, ſic tanquam ſublimem, ſplendidam, nulloque concuſſu labefactandam auguſtiſſimæ molis columnam, erectum excitatumque deſignaret. Teſtis flammeus globus, qui cœlo demiſſus incumbentem precibus Saleſium, ſuaviſſimis ignibus, non modò innoxiis circumfudit; ut pium orbis terrarum incendiarium, amoris divini libros commentantem opportuno inſtrueret ſubſidio, & auſpicato prodigio meritiſſimum illuſtraret. Teſtis illa radiorum ex adverſo Chriſti de Cruce pendentis ſimulacro in concionantis vultum emiſſio; cùm ſuſpenſis admiratione auditoribus, totus è corpore Saleſii animus emineret, præſens atque intimus toto dicentis ore Deus emicaret. Theorhetorem intuebatur, poſteaquam divinitus egerat, inhumaniſſime patientem; è purpurato ſuggeſtu non delectationi ſervientem aurium, ſed acerbiſſimis doloribus ſaluti conſulentem animorum; brevi efficacique omnia docentem ſermone, & ſaxa ipſa non clamore magis quam ſilentio commoventem.

Bernard. de Peyrec.

Hæc cùm ſpectaret animo; cùm oculis quos acuebat fides, uſurparet Saleſius: nimirum exardeſcebat in Deum amore incredibili: ſic autem Dei capitalem hoſtem unicè deteſtabatur, ut nefario illi tyranno mancipatos homines æſtuanti infinitaque caritate quæreret, ambiret, prenſaret, diligentiſſimus ac ſolertiſſimus captator animarum; quaſi deſertores ac transfugas in caſtra obſequiumque Imperatoris Optimi Ma-

ximi revocaret. Quibus ille blanditiis publicè privatimque in aures animoſque influebat,ut ipſa orationem finxiſſe gratia videretur ! quid illo amœnius ingenio ? quid ubertate melleâ eloquentiæ beatius? Apis Gallica, itidem ut Bernardus , jure appelletur , quæ acerbitatis ſenſu nullo, aculeum tamen infigat mentibus acrem

Eſther. c. 11. pariter & ſalutarem. Puriſſimo fonti ſimillimum dicas, qualem ſacræ loquuntur litteræ ; qui mox in amnem excreverit adeo lucidum, ut converſus in ſolem videretur, ac radiis potiùs quam aquis redundare.

Quater-millies concionem ſacram habuiſſe dicitur.

Nec verò præclariſſimus Antiſtes celeritatem magis primarii ſideris,quam benignitatem exhibuit.Taurinos, Allobrogas, Salyos, Seguſios, Lugdunenſes, Burgundos, Delphinates,Pariſios indefeſſis excoluit laboribus; ita populoſas & Regias pervagatus urbes , ut oppida tenuiſſima non aſpernaretur ; ſic Principes aulicamque coronam affatus, ut infimam plebem ruſticamque ſolitudinem oratione creberrimâ dignaretur. Etſi (poſt illa expeditionis Apoſtolicæ primordia, quibus incredibilem exprompſit patientiam imbuendâ Antuatum Orthodoxorum paucitate) nullus erat Saleſio dicente infrequens locus ; cùm verus hic Gallicus Hercules aureis quibuſdam facundiæ catenis homines traheret; aut potius , concionatoris inſtar cælo delapſi , nec fabuloſi eloquentiæ ſcientiarumque omnium Numinis, multitudinem blandiſſimâ caritatis vi captam devinctamque in deſerta loca raperet ad dena auditorum millia: neque multitudinem ſolum plebeiam, ſed ipſos Dynaſtas, Palatinumque comitatum , excuſſis aliis deliciis negotiiſque, alliceret in pagos; in campum, in pulverem, in ſolem educeret. Non capiebat tantos animos Annecium; non Sabaudia tota : non Italia , non Gallia univerſa. Excurrebat Apoſtolici viri ſpiritus in Chriſtianas omnes gentes ; & quò viva pervenire vox non poterat, eò literarum monimentis adſpirabat. Pervaſit enimvero

Chriſtianum orbem, actuoſiſſimique otii fructum in omnem partem diſſeminavit.

Ecquis veſtrum, Auditores, *Theotimum* ignorat, librum Amoris ipſius manu ingenioque ſcriptum; itáque expreſſo doctrinarum ſucco ſaturum, ut quatuordecim omnino lineas, ducentarum ſupra millenas ingentium paginarum lectione ſibi ſtetiſſe aſſeverarit is, quo nemo facti locupletior teſtis eſſe potuit? Nam quid ego de *Philothea* dicam (ut alios ſileam libros, & multitudine innumerabiles, & dignitate ſingulares) aut quo ſatis elogio divinam illam ad pie ſanc̄teque vivendum Iſagogen proſequar? quem libellum Henricus Magnus laudibus in cœlum extulit; quem Maria Medicea Regina Chriſtianiſſima, xeniorum nomine, Magnæ Britanniæ Regi obtulit; quem hic, licet ab ſacris noſtris alienus Princeps, lòngè omnibus ſuorum omnium ſcriptis antepoſuit; autoriſque cernendi cupiditate flagrans, viri ſapientiam ſanctimoniamque non ſine ſtupore prædicabat.

Et jure quidem, ac meritò. Virtutem enim multi, non modò inimici, ſed etiam aſſeclæ inconſulti, duram, intractabilem, ferream; denique monſtri neſcio quid ſimile finxerant, quod amores ita non excitaret ſui, ut horrorem potius incuteret. Itaque vulgò in Eremum, in aſceteria virtus relegabatur: nullum illi cum Aula commercium, nullam cum populari vita ſocietatem jungi poſſe temere jactabatur. Non tulit falſam hanc importunamque ſpeciem Saleſius. Virtutem non fucatam, ſed ſinceram; non umbratilem, ſed ſolidam; non inhumanam, ſed civilem ac parabilem, qualis eſt reapſe, produxit: ſuoſque illi, formidoloſa auſteritate detracta, lepores, ſuas illecebras, quibus omnes conciliare debeat, feliciſſime reſtituit. Quibus ille prudentium omnium ſtudiis acceptus liber eſt! quo plauſu celebratus! cunctarum fermè Chriſtianarum gentium ſermone ex-

preſſus, id auctori ſuo præſtitit, ut Deum Opt. Max. tot ſimul linguis ubique collaudet; ubique ipſe, communis inſtitutor populorum inſtauratorque pietatis, in ore,in manibus, in oculis verſetur.

Sic linguâ calamoque docuit; ſic pie frugifereque delectavit; ſic, quod caput eſt, permovit Orator verè palmaris. Atque ut intelligatis, Auditores, quàm commodè lumen illud Galliæ, fulmen Eccleſiæ, Cardinalis Perronius, qui heterodoxos conſideret ſponderetque à ſe vincendos diſputatione ac profligandos; eoſdem ad Genevenſem Antiſtitem mitteret perſuadendos: attendite, quantum hic voce ſcriptiſque fuerit conſecutus; quantam hæreſi ſtragem ac vaſtitatem importarit. Septuagena (rem pro iſtiuſmodi hominum contumaciâ pænè incredibilem) ſeptuagena hominum millia ad Catholicam traduxit fidem: plus undena ipſe millia recepit,in iiſque viros illuſtres* plurimos,nec paucos erroris anteſignanos; qui eo præſide ac ſuſceptore prava dogmata ejurare voluerunt, cujus operâ veritatis lucem abſterſis Dæmonum tenebris aſpexerant.

* Ducem Leſdiguerium &c.

Numerent profani duces conciſos exercitus, populatas urbes, deſolatas regiones, ac generis humani exitio triumphantes inſoleſcant. Saleſius non clade, ſed ſalute mortalium exultat; gentes non imperio ſuo, ſed ſuaviſſimo Chriſti jugo ſubditas gratulatur. Ac ſi Capitolini coronas civicas ſex, Sicinij Dentati quatuordecim ambitioſè oſtentat antiquitas; quam, Deus immortalis, vim coronarum Saleſio debent non homines ſinguli, ſed populi ab teterrima immaniſſimaque ſervitute in dulciſſimam tutiſſimamque libertatem aſſerti; ab corporis animique interitu ſempiterno in beatæ jura æternitatis vindicati? *Tantam*, ut ajebat Tullianus Antonius, *vim habet illa, quæ rectè dicta eſt Flexanima omnium Regina rerum Oratio, ut non modò inclinantem erigere, aut ſtantem inclinare, ſed etiam adverſantem &*

repugnantem, ut Imperator bonus ac fortis, capere poſſit. Diſertiſſimi viri ſententiam, Saleſij victrix eloquentia comprobavit.

Atenim facundiam nolite, Auditores, eam tantùm cogitare, quæ dictione aut ſcriptione continetur: alia quædam eſt, multoque efficacior corporis eloquentia, non tam in pronunciatione ſita, atque illa quæ vulgò ab Rhetoribus appellatur, actione; quàm in conformatione vitæ operumque præſtantia. Orator eſt Saleſius, in quo nullum cordis, atque linguæ diſſidium, ſed mira cum utroque manûs conſenſio. præcepta factis confirmat: ſapientiæ fideique oraculis virtutum omnium adiicit miracula Orator Actorque planè cæleſtis.

Videor mihi, Auditores in amplum quoddam induci magnificumque atrium, ſignis undique pulcherrimis conveſtitum atque exornatum; quæ artis ingenio & pretio materiæ admiranda omnia; ſed & varietate marmorum & ſculptoris operâ diſſimili magis quàm diſpari, & propriâ formæ cujuſque majeſtate aſpectabilia, ſic oculos paſcant atque oblectent, ut ſplendidâ ſimul copiâ ſpecieque confundant. Talem ſe mihi offert Saleſij vita, rerum præclarè geſtarum numerone, an dignitate inſignior? Errat diſtractus animus, & certantium inter ſe meritorum admirabilitate ſuſpenditur. Sanctiſſimam vitæ privatæ diſciplinam exequar? quæ licet in umbra & receſſu, effert ſe tamen atque elucet ſuaviſſimè. At publici muneris virtus rapit ad ſeſe oculos, non major, ſed illuſtrior. De lenitate dicam, quæ fellis humorem, ut in diſſecto corpore apparuit, penitus conſumpſerat; neque veniam modò, ſed & gratiã & beneficiũ injuriis rependere geſtiebat? At validiſſima in tuendis Eccleſiæ juribus, refellendis infringendiſq; ſceleratis cõſtantia orationẽ ſibi vendicat.

Mirer agentem, quatenus res divina poſceret, in Palatiis Principum, Aulicum aſſentationis expertem, im-

motum calumniâ, pietatis magiſtrum, præconem veritatis? Avocat me ſtrenui Paſtoris laborioſiſſima diligentia, pedibus caulas myſticas obeuntis; per invia montium juga, per abruptas cautes, per acervos nivium, per lapſus horrendos torrentium enitentis, venatoris aucupiſque animarum. Opum, dignitatum, honorum, ab Henrico IV. virtutum Saleſiarum æſtimatore magnifico, multiſque Galliæ Proceribus oblatorum deſpicientiam prædicem? Occurrit in egenos homines, in loca ſacra, tam effuſa liberalitas, ut dignam opulentiſſimis Præſulibus munificentiam exhiberet. Menſæ, veſtium, familiæ totius modeſtia ſumma & priſcis Eccleſiæ temporibus conſentanea, quamvis tenuem cenſum, pios in uſus copioſum reddebat. Nunquam ille ſuſtinuit Genevenſi Eccleſiæ, quamlibet afflictæ, ſpoliatæ, dote caſſæ, tanquam libellum repudij dare. Et cùm deſignatum ſe ab Leone XI. Cardinalem audiſſet; ego vero, inquit, non aliter veſtem hanc, quàm meo ſanguine purpuraſcere velim; felix ſi morte meâ repræſentari vita ſaluſque Calvinianis erronibus potuerit. Quid agam igitur, Auditores, tot virtutum, tot eximiè factorum impar encomiis? Duo ad ſpecimen explicanda è tanta rerum ſerie prorſus heroïca facinora decerpo.

Scitum illud eſt, Auditores, Prodici commentum Xenophonteis intextum libris, de Hercule, cùm primùm pubeſceret, in ſolitudinem egreſſo, ut remotis arbitris ſecum ipſe deliberaret, quam potiſſimùm in illo flexu ætatis ſequeretur viam. Atque hinc Virtutem, illinc Voluptatem obviam factam adoleſcenti, certatim ad ſe utramque tenerum animum invitaſſe; Virtutem aperto laborum ad gloriam curriculo; Voluptatem molliſſima propoſita via, quàm inertibus, otioſiſque circumfluens deliciis ambularet. Non ita Saleſius, cui nunquam in deliberationem vocatum fuiſſe videtur, utram ſe in partem daret. Non pependit animo, non fluctuavit beatiſ-

ſimus Adoleſcens; qui naturæ ipſius bonitate, ſeu potius dono providentiæ ſimul in vitam atque virtutis viam ingreſſus appareat.

Sed eâ viâ cum ingentes faceret proceſſus; ecce tibi è tranſverſo blandiſſima juvenum conciliatricula Voluptas, quæ inſtitutum abrumpat iter, ſuamque in poteſtatem incautum transferat, quò dulcior, eò periculoſior domina. Quibus verò lenociniis nec opinantem adorta eſt! quas adhibuit machinas, conſtantiam ut labefactaret! Audite peſtiferæ graſſationis genus, Academici Juvenes; & crimine ab uno inſidias pudicitiæ ſalutique veſtræ paratas cognoſcite.

Quanquam Saleſij conſuetudine nihil fieri poterat ſuavius, cùm eſſet ad unguem factus omnique urbanitatis cultu perpolitus; gravis erat ille tamen Academiæ Patavinæ perditis adoleſcentibus nonnullis, quibus impudentiam Juvenis caſtiſſimi ac modeſtiſſimi pudor tacitus exprobrabat. Statuunt itaque, ut moleſti deinceps cenſoris notam effugiant, hominem in licentiæ ſocietatem pertrahere diſſimulanter (neque enim ipſa tam probum Adoleſcentem impudentia palam eſſet auſa interpellare de flagitio) animum minimè ſuſpicacem, atque ex ſe de aliis æſtimantem, facilè in fraudem induci, facilè objectâ peccandi illecebrâ ineſcari capique poſſe. Non illi pectus marmoreum, quod ignem ſubjectis ardentibus tædis non conciperet: nec Samſone fortiorem, nec ſanctiorem Davide, nec Salomone ſapientiorem; hominem porrò, non Angelum concretione liberum corporeâ, Saleſium: invictum hactenus, quem nullus attentaſſet hoſtis; ceſſurum, ſi oppugnaretur. O conſortia hominum lubrica, ſævioremque capitalibus odiis amicitiam, quæ ſocios expetat vitiorum; & pignus exigat fidei, conſcientiam delicti! Hem, Saleſi! Tune etiam in funeſtos illos ſodales incidiſti? ne tu quidem, tam erecto atque excitato, tam vigili at-

que omnia circumſpectante animo laqueos illos & plagas declinare potuiſti? Sed nullæ ſplendori tuo allini ſordes, nullæ adhæreſcere labes potuerunt. Nec cœno lux inquinatur; nec virtus alienis unquam maculis obſoleſcit.

Laborat oratio, Auditores, in locum invecta difficilem ac ſcopuloſum; cùm neque invictiſſimo Juveni debitum laudis teſtimonium obruere ſilentio, nec ſatis amplè diſtinctéque factum exequi præ verecundia liceat. Rem præcido, quæ nullâ pro merito commendari eloquentiâ poſſit. Perducitur in libidinum diverſorium, quam doctrinæ officinam rebatur Saleſius: ubi fœmina matronali habitu compoſita, ut ſcenæ ſerviat, excepit nimium familiarem catervam, ſermonemque miſcere cœpit cum ignaro fabulæ totius hoſpite. Senſim dilabi comites, ut opportunitatem præbeant nequitiæ; Saleſium, ut exiſtimant, jam irretitum, atque inexplicabili hærentem nexu deſerere. Tunc enimverò, poſitâ illâ modeſtiæ perſonâ & pudoris fuco detracto, cùm omnes libidinis faces admoveret impudiciſſima mulier; quid ageret proditus Juvenis & circumcluſus? quâ vi, quâ induſtriâ nefariis reſiſteret hoſtibus, vim propemodum innocentiæ afferentibus? Fuit, fuit is animus Saleſij, quem neque inteſtini corruptelarũ ſtimuli ad flagitium incitarent, neque externæ flagranteſque blanditiæ emollirent.

Ea demum perfecta virtus eſt, ſi Philoſopho credimus, quæ tam altas egit radices, nullo ut turbine commoveatur, ſed pacatè atque expeditè ſuis partibus officiiſque defungatur. Ecquid intelligere libet, Auditores, quàm levi ac nullo ferè negotio tam inſperatum, tam horribilem aſſultum exceperit propulſaritque Saleſius? Sputo in os famoſæ conjecto per ludibrium explicuit ſe præſentiſſimo irreparabilis jacturæ periculo. Nec ſanè dubitaſſet linguam ipſam, ut olim Nicetas, dentibus

amputatam in vultum formæ præſidentem, impudentiâ deformem expuere, ſi aliter extricare vincula illa nodoſque fœdiſſimos non licuiſſet. Sed nimirum plecti contemptu proterviam decuit, & tam expeditâ victoriâ rubor flagitioſæ fuit impudentiæ accerſendus. Nihil ergo aliud egiſtis, inſidiatores, proditoreſque turpiſſimi; nihil eſtis aſſecuti, niſi ut heroïcam Saleſij conſtantiam probaretis experientiâ, oppugnatione firmaretis.

I, Victor fortiſſime ac ſapientiſſime! Caſtimoniam inviolabili voto obſignatam; Magnæ Virginis, cui te tuaque conſecraſti omnia, præſidio illæſam clarioremque ex illo circumfrementium libidinum incendio refer. Dum evolantem è ſuis caſtris inſano clamore Venus illa jam in furiam converſa inſectatur; ſpectatores periculoſiſſimi certaminis ac defenſores Cœlites plauſu te cantuque triumphali proſequûntur. Tu illo, quem tanquam Africanum inter Deos Lactantius appellat, Hercule major; cùm is citò ab inita Virtutis via deflexerit, poſt ſublatos Tyrannos factus imperioſiſſimæ mulierculæ mancipium viliſſimum. At voluptatibus ita non ceſſiſti, ut, partâ de iſtis ſemel iterumque nobiliſſimâ victoriâ, piam in te ſævitiem exprompſeris; corpus virgineum voluntariis afflictationibus, graviſſimo inde contracto morbo, prope confeceris; ſive ut alieni flagitii pœnam dolore tuo perſolveres; ſive ut fractis domeſtici perturbatoris viribus, fortior in externum hoſtem prodires, corruptâque importunæ formæ elegantiâ,non modò arma, ſed etiam laceſſendi tui voluntatem omnemque belli materiem præriperes. De falſa Relig: c. 9.

Laudetur ſanè ſuo merito, ac ſeculorum omnium gentiumque prædicatione celebretur ſanctiſſimus Juvenis, & animi pudore quàm oris decore ſpecioſior, qui *adamatus non redamavit, rogatus non acquievit, comprehenſus aufugit*; veſtem in adulteræ manibus quaſi contagio infectam reliquit, ut anſam excuteret flagitij. Ambroſ. de Joſeph Patriarchâ. c. 5.

Tua, Saleſi, victoria Joſephi laureâ, ſi fas eſt dicere, magnificentior. Hic, non ſervitute magis, quàm beneficiis hero obſtrictus, & perfidiæ labem horruit, & pœnas metuere acerbiſſimas potuit. Tu nullo rerum humanarum obice impeditus, cùm & ſolitudo faveret ſecurior, & majores adeſſent quàm ab Ægyptia illecebræ; unius beneficentiſſimi Domini reverentia ſceleratam impuriſſimi gregis conſpirationem diſcuſſiſti. Fugâ Joſephus victor evaſit, ſpolio ſui relicto ne captus teneretur: Tu non inultus è pugna te recipiens, victoriæ tuæ notam in ceruſſato vultu, quem digniſſimo affeceras opprobrio, defixiſti. Illum calumniâ procax mulier appetiit, & innocentiſſimo famulo,qui non libidini ſerviret, ſed egregiè ſibimet conſtanterque imperaret, meditatum adornatumque ab ipſa flagitium impoſuit, ac doloris ex repulſa ſenſum contemptoris malo leniit. Te ne ſuſpicio quidem afflare auſa eſt: bacchantis fœminæ convitium, integritatis fuit tuæ palmariique facti præconium.

Inconcuſſus igitur eſſe Saleſius non potuit, Auditores, invictus eſſe potuit. Sed hactenus Chriſti militem egit excipiendis hoſtium impreſſionibus, eludendis ſtratagematis exercitatum: age nunc, partem aliquam expendamus laborum, quos exantlavit infinitos, arma hoſtibus inferendo. Et ille quidem jam inde à prima ætate ad extremum vitæ ſpiritum acerrimè cum vitiis & ubique conflixit, nullas cum Tyranno Tartareo ejuſque ſatellitibus pactus inducias, ſemper in eorum cladem intentus atque imminens. Quot eorum copias cecidit! quot fugavit duces! quot arces diruit! quot adverſa propugnacula excitavit! Non plures ille peragravit paſſibus quam victoriis illuſtravit regiones: nec bello tantùm, ſed ſingulis omnino præliis ſuperior, ac vix unquam ſine præda ſpoliiſque diſceſſit. Verùm hîc ego non percenſenda Herois mei geſta ſumpſi, veſti-

giaque omnia conſectanda. ſacræ unius expeditionis limitibus, quod reliquum eſt orationis, circunſcribam; laborioſæ profectò Apoſtoliciſque viribus & animis digniſſimæ expeditionis, quam ſummi Pontificis auſpicio ſuſcepit in hæreticos Genevæ circumjectos. Caballiacũ dico, Tenerium alioſque infelices tractus, quos Bernenſes Helvetii cùm armis quondam occupaſſent, non Sabaudiæ magis Duci, quam ſummo cœli terræque Principi Chriſto abſtulerant.

O ſpectaculum acerbum tibi, Franciſce, & luctuoſum, cùm cerneres paſſim antiquiſſimæ religionis proſtrata, disjecta, conculcata monimenta! non templum, non aram ad obeunda ſacra inviolatam, ac nullum orthodoxæ pietatis, præterquam in ruinis veſtigium. Quo tu animo ſitum ac ſqualorem deformium locorum repurgare inſtituis! quâ conſtantiâ onus Alpium mole gravius ſuſtines! quâ alacritate moleſtias omnes exhauris; fruſtra interponente ſe, ne aſperrimam adires provinciam, cum lacrymis patre; fruſtra ex iſto laborum curſu, cùm tuis exanimaretur periculis, revocante! Nec tu es ille ferreus, qui ſenis optimi atque amantiſſimi mœrore non movearis: ſed manu ſemel ad opus expedita, pedem aut oculos referre non patitur divini regni ſuſcepta inſtauratio. Senſûs humani mollitiam tenerior multò ſanctiorque obtundit charitas, ne diutius calamitoſiſſimam gentem jacere in tenebris, & quaſi errabundum ſine paſtore gregem à latronibus, à feris diripi ſinas & laniari. Atenim quid miſerius ſuas non agnoſcentibus miſerias? quid ægris deſperatius in medicum inſanientibus? ita dementati Caballiaci erant finitimique populi, cùm opportuna publicis malis remedia Saleſius attulit: oculis auribuſque ſalutem oblatam reſpuebant.

Magnum certamen, Auditores, benignitatis cum atrocitate, Religionis cum hæreſi, patientiæ cum furore,

ſanctitatis denique cum omni vitiorum genere! ſeptennium ipſum tenuit ea contentio; & laboris fructum ſi ſpectas, ſeculum enumeres. Unicum primis temporibus Saleſio fuit receptaculum arx Alligenſis, unde multa quotidie paſſuum millia conficiebat pedes, litandi gratiâ: hoc eſt, plurimis, ad unum in urbe Thonone peragendum ſacrum, ſuimet præmiſſis ſacrificiis veniebat. Quoties inter Alpinas nives tendenti, veſtigia rupto, quem penetrabili frigoris vi contraxerant, tumore cruenta rubuerunt! quoties in caſa, in maceria, ſub arbore, ſub dio per ſæviſſimam hiemem pernoctavit! quamdiu, effractis dejectiſque torrentis fluvij pontibus, per trajectitiam tabulam obducta glacie lubricantem manibus genibuſque obnixus perreptavit; non ſine horrore vel Hæreticorum, vitam hominis è tenui malignoque ponticulo pendentem, atque in apertiſſimum diſcrimen projectam intuentium!

Quid, cùm avidiſſimè caput ſuum pro lue peſtiferâ contactis devovit? quid cùm in medios armatorum globos ſe immiſit impavidus, ut ad ſolita Religionis officia progrederetur? Fremebant omnia ſeditionibus; unus omnium vocibus ad necem tanquam fœdifragus paciſque turbator depoſcebatur; objectis telis iter ad templum obſtruebatur: pergit nihilominus eodem vultu Saleſius, Deoque fretus duce, inter conferta perduellium agmina ruinas templorum excitat; aras inſtruit, cruces erigit, ſacris operatur. Tantam, credo, animi firmitatem aptiſſimo ſymbolo exprimere voluit Allobrogum regia Princeps Chriſtina, quæ Præſulem ſibi eximiè cultum, ſacriſque largitionibus conſultiſſimè præfectum, adamante inſigni donavit. Sed adamantina vis erat animi; corpus fragile morbiſque obnoxium, quos graviſſimos & tantùm non letales immenſis laboribus collegit, nec minori tolerantiæ laude ſuperavit.

Parum

Parum tamen Saleſio fuit, fines hoſtium pietatis incurrere: caput ipſum rebellionis ſacrilegæ petebat; opima ſpolia è Duce Heterodoxorum ambiebat. Genevam ergo, arcem illam impietatis, flagitiorum omnium aſylum, Calvinianæ Sectæ Metropolim aggreditur; Primipilos vocat ad legitimam concertationem: & cum elicere caſtris latentes non poſſit, in hoſtilia munimenta impetum facit; privatis congreſſibus fundit fugatque obvios; captivos abducit, ſeu potius Chriſti libertos: Bezam ipſum, perfidiæ coryphæum, ſcriptis factiſque procaciſſimis infamem, ter quaterve adortus, ſic perturbat, ſic implicat, ut vocem extorqueat conſcientiæ indicem, teſtem veritatis. Nec deſtitit blanda vi, officioſiſſimaque pertinacia labem illam ac peſtem perurgere; quoad intellexit improbiſſimi deſertoris obduratam longo uſu flagitiorum obſtinatamque pereundi voluntatem, ut homo ad multorum perniciem fatalis, ſuâ ſe ipſe demum ſalute fraudaret, qui toties alienam evertiſſet.

Liceat hîc tecum agere liberiùs, Saleſi, ac de prudentia tua quærere, ſatiſne provide in ſinum urbis inimiciſſimæ aut irrepſeris aut irruperis? Túne illud ſcelerum gurguſtium ingredi? Tu os illud Bezæ ferreum aſpicere & laceſſere auſus es? Tu Principis Tartarei adminiſtrum primarium ad ea, quæ turpiſſima defectione reliquerat, Eccleſiæ ſigna revocare? nec timuiſti piis omnibus infeſtiſſimæ civitatis furorem, cùm graviſſimam nationi Calvinianæ ſecurim infligeres? columen illud partium, & quaſi Atlantem Genevæ labefactares? cùm prædas non ſolùm è finitima circumquaque regione ageres, ſed ex ipſo urbis gremio averteres? ſectarios & ſigniferos abduceres? occultos aliquot Orthodoxos myſteriis procurares? An eluſurum te hominum oculos ſperaſti, Genevenſibus frequenti ſua clade nimis cognitus? Túne etiam, cùm profectionem rei Catholi-

cæ perutilem exundans Rhodanus intercluderet; tu per mediam Genevam iter habiturus, ubi nomen ad portas edere pro more juſſus es, *Epiſcopum* te *diœceſis* indicare non dubitaſti? atqui tutius Rhodano effuſis late undis ſævienti, quàm colluvioni ſcelerum Genevenſi credideris. Utrùm te, Franciſce, amoris, quo gregem efferatum deperibas, incenſa vis; an hoſtes divinæ miraculum providentiæ occæcavit? illius adeò Providentiæ fiducia impulſus, ope ſubnixus, ab iis emiſſus es incolumis, qui deinde ſtupori ſuo indignantes, feroci ſimè jactarunt, audaciam tibi iſtam, ſi fuiſſes deprehenſus, capite luendam. Vitæ ſcilicet, quam factionis ſuæ funus numerabant, pepercíſſent, qui venenum tibi aliquando miſcuerint; à quo tu exitiali poculo, non niſi certiſſimo Deiparæ ſubſidio convaluiſti. Quid Genevæ non feciſſet immaniſſima bellua Hæreſis, rebus à te ſanctiſſime geſtis exaſperata, ut damna ignominiamque ſuam tuo cruciatu ſolaretur; quæ percuſſores ante adornaſſet immiſiſſetque in abſentem?

His periculis non terrebatur Saleſius, Auditores, qui vitam libens ſanguinemque iis ipſis, à quibus petebatur, impendiſſet: & verò tormenta in ea cauſa pro beneficiis ſuſcepiſſet. Id certè adeptus eſt, ut maximâ finium parte multaret Hæreſim, velut pomœrio nudatum hoſtem in arcem intimam compingeret; per Lemanum lacum explicatis ſalutaribus ſignis feſto cum cantu pompam ad D. Claudij duceret triumphalem: in ipſo Genevæ aditu ac faucibus crucis trophæum defigeret. Jam victoriarum innumerabilium cenſum quendam inij, cùm hominum ſeptuagena millia retuli ad Romanam fidem aggregata. Hoc unum, ne cui fortè liberalius agere videar, addidero; tractum ad Genevam ſanè amplum ac plus ſexaginta diſtinctum pagis & oppidis, ita expiaſſe trienni labore unum Saleſium, ut centum omnino Calvinianos relinqueret diſcedens, ubi centum

omnino Catholicos adveniens reperiſſet. Quâ ille rerum commutatione, felicius multò quàm crebritate miraculorum, Neocæſarienſem * Antiſtitem expreſſit; eâ quidem parte ſuperior, quod breviori longè tempore majorem, quàm celebratiſſimus ille Thaumaturgus, regionem Chriſto ſubjunxerit.

Quare Saleſij virtutes alias alij, longamque præclarè factorum ſeriem oratione perſequantur: conflata Virorum auguſtiſſimo Crucis Labaro addictorum ſodalitia commemorent; ſacrarum Cœleſti Reginæ Mariæ, ad Eliſabetham inviſenti, Virginum inſtituta religioſa prædicent; miracula inclyta, honoreſq; paſſim & vivo & mortuo habitos extollant. mihi ego Saleſij laudes univerſas collegiſſe videor uno tam multiplicis victoriæ compendio, cumulateque *potentem opere ac ſermone*, Oratorem Actoremque divinum comprobaſſe.

Te nunc appello, Vir Beatiſſime, cui pro benignitate iſta ſingulari probatum hoc meum ſtudium non diffido; collatiſque in Rempublicam Chriſtianam, in Societatem noſtram officiis & plurimis & maximis pro mea parte reſpondendi voluntatem. Tu Cœlitum cliens non factus, ſed natus es; à parente, pia nobilique matrona, Chriſto Virginique jam inde ab utero conſecratus. Naſci * properatò viſus es, quò citiùs è primigenij concretique peccati ſordibus emergeres. Naturam Gratiamque amiciſſimo fœdere nexuiſti, utriuſque donis ornatiſſimus; ut neque illa Gratiæ obluctaretur, neque hæc vitiis exuendam haberet Naturam, ſed virtutum acceſſione divinarum cumulandam. Franciam Sabaudiamque ita meritis devinxiſti tuis, ut de te certet utraque: & natales quidem generoſiſſimos ortumque Sabaudia vindicet, morte verò ſanctiſſimâ Francia glorietur.

* Septimeſtris

Si lectiſſimos viros deſignare prodigiis ſolet rerum ſapientiſſimus Moderator; magnus à prima uſque pue-

ritia Angelo Juſtiniano, Genevenſi tunc Epiſcopo, illuxiſti; dum te aliptes myſticus *confirmatione*, ut vocant, ſacrum Athletam & militem autoraret; jamtum extiturum aliquando temporis tui miraculum augurato. Quantus verò in ampliſſimo Chriſtiani orbis theatro apparuiſti, cùm te Clemens VIII. Pontifex non tam ad ſolenne Præſulum examen, quàm ad probatiſſimæ vitæ doctrinæque gratulationem ac plauſum vocavit! Quantis in Belgio lætitiis, quo triumphi apparatu exceptus, Pacis Angelus, Principum Arbiter, populorum Conciliator, Philippi III. Regis Catholici Albertique Archiducis cum ſanctiori Sequanorum ordine controverſiam, Romani * Patris nomine & autoritate diremiſti! Nunquam imago animi veriùs appellata oratio, quam ore calamoque tuo profecta, quæ ſuavitatem unicè ſpiraret, puriſſimis cœli deliciis perfuſa & delibuta; placidiſſimæ vultûs majeſtati, atque interritæ formidoloſiſſimis locis ac temporibus conſtantiæ adjuncta, ſicariorum in caput tuum ſtrictis gladiis involantium furias deliniret, facinoroſas manus exarmaret; & quæ jugulum petebant, ad genua ſupplices abjiceret.

* Pauli V.

Non tu intento digito viam indicaſti pietatis; ſed aliis apertum curriculum dux ipſe grandibus impreſſiſti veſtigiis: ſanctimoniæ præcepta è propriis hauſiſti moribus: ore vitaque ſpectabilem amabilemque Virtutem expreſſiſti. Quis *verba vitæ* (ut hoc è ſacris uſurpem litteris) quis *verba vitæ* habuiſſe, atque in cœlo vim obtinere immortalem negarit eum, cujus *mortuum prophetet corpus* geminis excitatis funeribus? Sed plures quotidie, graviorique morte oppreſſos ad vitam revocas æternis laudatiſſimorum librorum exemplorumque monimentis.

Reſpice, Antiſtes Sanctiſſime ac Beatiſſime, reſpice Genevenſes illos quondam tuos, etſi curis laboribuſque tuis ingratiſſimos. Qui unâ vicorum ali,

quot luſtratione tyrannos octoginta tortoreſque infernos occupatis inſeſſiſque corporibus ejeciſti; Hæreſimne ſuâ illâ arce deturbare atque exterminare minùs poteris? Magnam certè ſpem, rerumque expectationem futurarum ſuggerit recens illa tot execratorum in Gexenſi regione fanorum uno Regis Chriſtianiſſimi juſſu ſtrages edita: ſpondetque fore aliquando, ut priſca ubique ſinceraque religio non revireſcat modò, ſed etiam floreat auſpicio tuo; Adeodati, Victoris, Pacifici, ſemper-Auguſti Principis imperio: & quæ agentem in terris Oratorem Geneva parum audiit, audiat è cœleſti ſuggeſtu magnificentiùs perorantem.

Dictus AN. M. DC. LXII.

IN DIVAM RADEGUNDEM FRANCIÆ REGINAM, REGUM PATRONAM, PANEGYRICUS

AUGUSTORITI PICTONUM HABITUS AN. M. DC. LXIII.

SANCTUM fuiſſe Gallis Regium nomen jam inde à priſcis illis barbariſque temporibus, & ipſo naturæ ductu gentiſque genio impensè cultum accepimus, Auditores Ornatiſſimi. Nimirum illuſtri quadam ſpectabilique notâ divinitatis & mutuato quaſi radio dignitas regalis inſignitur : atque in vitioſis etiam Principibus extat eminetque tamen aliquid quod ſuſpiciatur ac pæne adoretur. Ubi verò excellens admirabiliſque ſpecies virtutis cum ſplendore fortunæ conjuncta eſt ; nec juſtâ modò legitimaque poteſtate ſummi Numinis adumbratam imaginem, ſed eximiæ ſanctitatis abſolutione expreſſum vivumque ac ſpirans Dei ſimulacrum intuemur : jam non profano tantùm & politico, ſed auguſtiori planeque cœleſti honore faſtigium illud veneramur.

Talem ego venerationi veſtræ materiem propono, Auditores ; Reginam, cui ſe Ludovicus ipſe Regum Maximus, Chriſtianiſſimæque Reginæ ſupplices abjiciunt ; Heroïnam virtute ; Pictavienſium, commoratione civem, patrocinio Tutelarem. Radegundem, credo, veſtram intelligitis, regio quem calcavit, apice ſuperiorem ; inexhauſtâ miràque beneficiorum perennitate in Principes ac populos quos communi clientelâ

complexa eſt, aſſiduè profluentem. Quid ergo aut loco temporique congruentius, aut mihi ad dicendum illuſtrius, vobis ad audiendum jucundius exquiram? Cùm Regiæ pietatis & magnificentiæ crebra recentiaque monimenta videam ad Sanctiſſimæ Reginæ cultum defixa & conſecrata; cui ſe potiùs quàm Regum Patronæ addicat, cui ſerviat glorioſiùs ea quæ à veteri laudatoque ſcriptore appellata eſt *omnium Regina rerum Oratio?* Cùmque urbs hæc florentiſſima, non veſtigiis modò impreſſà conſignataque ſit religioſiſſimæ ac beatiſſimæ Principis; ſed ipſa divinæ illius opis tutelæque ſolidum ampliſſimumque ſtet monimentum: veniant in partem pii gratique animi litteræ noſtræ Scholæque Regiæ; & cui Rex Adeodatus ſoſpitatem refert acceptam, præconium aliquando in ſolenni clariſſimáque iſtâ Panegyri perſolvant.

Atenim, quoniam & ab inopia temporis & ab ingenii tenuitate laborat oratio; veſtrum erit, Audit. quod ex utraque parte deficit, humanitatis ſubſidio atque ipſius commendatione argumenti ſupplere. Neque ego facilitatem iſtam pluribus evocabo aut eblandiar operoſiùs, ne videar aut veſtræ in munificentiſſimam Patronam pietati diffidere; aut parum memor perſpectæ jam erga me, probatæque benignitatis. Ac ne infinitus ſim, Reginæ ſanctiſſimæ virtutes ſi pertexam, quarum eſt concentus omnium admirabilis, incredibilis excellentia ſingularum: unâ Excelſitate animi, quo ſe Radegundis in cœlum extulit; & Beneficentiâ, quâ publica & privata hodieque ſublevat incommoda; duabus maximè regiis dotibus, quidquid eſt hoc Panegyricæ orationis, circumſcribam.

Vetus eſt ille quidem ac longè latéque diſſipatus error, in armis unicè verſari fortitudinem, in caſtris atque in campo totam animi magnitudinem ſpectari. Nihil videlicet acuti ſapienteſque rerum exiſtimatores

magnum judicant, niſi quod inſanis viribus & arte gladiatoriâ geſtum ſit; nihil ſplendidum, quod ferro non effulgeat; nihil pleno ore laudandum, niſi quod tubarum tormentorumque ſtrepitu ſit permixtum. Laureas non amant, niſi cruento pulvere ſordidatas; trophæa fumantibus ruinis urbium excitant; hominis denique præſtantiam immanitate belluæ metiuntur. Sic iidem, ni fallor, minaces funeſtoſque cometas placido ſalubrique ſiderum nitori; montes eruptione flammarum & ſubjectarum vaſtitate regionum infames, collibus opacarum arborum proceritate, limpidorum fontium irrigatione, omnique florum ſuavitate amœniſſimis anteponunt. Sed age, concedamus ſanè univerſam in re bellicâ fortitudinem & magnanimitatem occupari. Hoc tu mihi tamen fatearis viciſſim, neceſſe eſt, aliud eſſe quoddam multoque periculoſius & difficilius belli genus, in quo ſe Radegundis exercuit; alios hoſtes, quàm qui oculis uſurpentur, aut manum pedemque conferant: arma telaque ab iis quæ ferro aut ære procudantur, longè diverſa. Sexum audaciâ magis quam habitu diſſimularit Semiramis; Imperatricem in acie perinde atque in aulâ geſſerit; eò demum expeditione feliciſſimâ pervenerit, quò vix adſpirare poſtea Magnus potuit Alexander. At illa multarum gentium victrix fœdiſſimæ ceſſit libidini, externaque decora domeſtico probro maculavit, ac penitus obruit. Radegundis non Semiramidem, non Tomyrim, non Zenobiam, non Amazonum Reginas æmulata, bellum armis cœleſtibus inſtructa ſuſcepit, quo ſanguinem funderet ſuum, non alienum; quo non prædam adſpectabilem referret, non manubias & opima ſpolia; ſed proprio ſe ſplendore ac regno ſpoliaret.

Militiæ nati ſumus, Auditores, quotquot in hanc lucem editi ſuſceptique ſumus: in præliarem nos campum Deus induxit, ſimul atque in orbem terrarum emiſit.

Quibus autem adverſariis,vel potiùs quàm immanibus monſtris objecti ſumus? Publicũ quidẽ hoſtẽ piorum, ſic tanquam triformem Geryonem, unicus ille è Chriſti ſinu Theologus effinxit. Quid ? alterum hoſtem illum, inauditæ formæ atrocitatiſque portentum, non ita eſtis, Auditores, admirati, ut nunc ex ipſa recordatione cohorreſcatis ? cujus eam vim Deus prædicat, quæ ne fulmine quidem moveatur ; duriſſimum metallum eodem, quo putridum lignum, ordine habeat ; omnia belli tormenta perinde quaſi ſtipulas contemnat. An tertium hoſtem producam, tantò ſæviorem, quantò blandiorem ? Domi (ô rem cùm dictu acerbam, tum ſenſu exitioſam !) domi hoſtem habemus incluſum, in ſinu infixum, hærentem in viſceribus. individuus atque intimus circumfertur, alitur, fovetur. Maximus ille apud Romanos,qui labentem Rempublicam ſuſtentavit ac reſtituit, novam de Annibale victoriæ artem commentus erat, non pugnare. Verùm in hoc bello animorum non dimicare, vinci eſt. nemini hîc locus eſt cunctatori. non viro, non mulieri, non puero, non ſeni vacare aut ceſſare licet : nullis arma ſuſpenduntur induciis : nihil vel ad reſpirandum liberi ſpatii relinquitur. nunquam extra teli jactum, nuſquam extra periculi aleam verſaris. Fugamne ab hoſte circumſpicis ? effuge te, ſi qua via eſt. pugnam meditaris ? quibus armis ſuperes hoſtem, qui te toto pugnat ? O bellum grave & importunum, nec ipsâ victoria terminandum! cùm ex Hipponenſi oraculo vitia, *& quæ reſiſtunt, periculoſo debellentur prælio; & quæ victa ſunt, nondum ſecuro triumphentur otio, ſed adhuc ſolicito premantur imperio.*

[1. Joan. 2.] [Job. 41.] [Auguſt. de Civit. Dei l. 19. c. 27.]

Quantam igitur fortitudinem exprompſit Radegundis,ne fœdè proditus & circumſeſſus à perduellibus membris effrænatoque ſenſuum ſatellitio animus arce ſuâ detruderetur? ut hoſtes multitudine innumerabiles,

aſſiduis omnium ſeculorum congreſſionibus exercitos, dolis æquè ac viribus paratiſſimos, inexpiabili & furiali in genus humanum odio inflammatos, ubique in noſtram perniciem intentos, ubique inſidiantes, ſemper integros nulloque pertinaciſſimæ oppugnationis labore fatigatos fæmina debellaret? præſertim eorum in ditione atque imperio genita; parentes nacta ſuperſtitione irretitos, Tartareæque tyrannidis jugo oppreſſos.

Calamitas illi gradus extitit ad felicitatem; ſervitus ad libertatem aditum aperuit. Patre Bertario, Thuringiæ Rege, per fraternum ſcelus interempto, ipſa Chriſto ſalutis publicæ parenti renata eſt: ultoris Clotarii thalamo ſolioque captiva immigravit. Hîc verò cùm ſe ex immaniſſimi teterrimique prædonis faucibus eripuiſſet; omni ratione ceteros homines ab ejuſdem iniquiſſimâ duriſſimâque poteſtate vindicare inſtituit. Ditionem ejus invadit non virili, ſed divino prorſus animo; atque ut erat igne cœleſti ſuccenſa, faces profanis templis ſubjicit, ut Galliam expiet nonnullis adhuc ſuperſtitionis nefariæ reliquiis deformatam.

Nunquam acrior capitaliorque contentio eſt, quàm pro aris & focis. Conclamant undique concurruntque ad arma inanium Deorum cultores; ad facinoris locum advolant irâ ardentes; & flammas delubro injectas, ſacrilegorum, quos vocant, cruore extincturi, fremitu omnia tumultuque complent.

Quid tibi tunc animi fuit in illo turbarum æſtu ac repentina tempeſtate, Regina ſanctiſſima; cùm ad convivium vocata, in pugnam cædemque incidiſti? cùm eas quas fano admoveri tædas juſſiſti, ut pii ac ſalutaris incendii conſpectu lætiſſimo animum oculoſque paſceres, pietatis tuæ adminiſtris ad funus prælaxiſſe; & quâ ruinâ commentitiorum numinum ſigna involuebantur, eâdem cohortem illam tuam ac te ipſam obrui poſſe intellexiſti?

Quid vos, Auditores, quid ſuſpicamini de muliere in apertum vitæ diſcrimen adductâ, inter medios impetus furentis populi deprehensâ? receptui ceciniſſe? ſuos ab incœpto revocaſſe? reſtingui incendium præcepiſſe continuò, aut certè permiſiſſe? nihil niſi de incolumitate ſuâ effugioque cogitaſſe? Majoris erat animi, majoris conſtantiæ Radegundis, quàm ut aliquid ex incenſo divinæ gloriæ ſtudio remitteret, aut affectum opus frigeſcere pateretur. Stat interrita audacis religioſique facti dux fæmina: non ſubtrahit ſe concitatæ multitudini; equum, in adverſum agmen objectumque periculum impellit: urget, acuit, confirmat pios incendiarios; aggerant ignes, exſcindant, funeſtent receptaculum dæmonis, arcem ſuperſtitionis. nec priùs abſceſſuram ſe, quàm altaria, tecta, muri deflagrarint, corruerint, tota funditus everſa moles conſumptaque cum impio cultu interierit, ſeverè denunciat. Simul oratione ad tumultuantem plebem conversâ, ſic gravitatem lenitati, precibus monita, majeſtati religionem admiſcet; ut ſcelus anhelantium hominum manibus arma defluant; ſacræ ac velut cœlo delapſæ flammæ obſiſtendi conſilium animis excidat; novus quidam ardor pectoribus concipiatur Chriſtianæ Religionis amplectendæ.

Sed cùm tantum invicta Reginæ conſtantia potuerit in antiquiſſimo Dæmonis propugnaculo & munimento inflammando ac diruendo; civilique, an hoſtili motu componendo; & mentibus ipſis adverſariorum, quæ una omnium ſpecioſiſſima certiſſimaque victoria eſt, ſibi adjungendis: tum verò nunquam Heroïna Chriſtiana vicit magnificentiùs, quàm fugiendo.

Quod ſi à me dictum quiſpiam eſt fortè miratus; recogitet ſecum ipſe, quantis illa Clœliæ Virginis Romanæ fuga laudibus ornata ſit & celebrata; quanto etiam apud Regem Porſennam hoſtem in pretio habita: non dubitabit profectò, quin meritò in Cœlum ex-

tollatur fugitiva fortitudo, aulam, conjugium, opes, delicias, honores ultrò deſerentis atque abdicantis; cùm eam quæ vincula, quæ carcerem fugiebat, ut patriæ in ſinum recurreret, equeſtri ſtatuâ dignatam inſignitamque meminerit.

Omnino magnus & ſublimis animus nullâ re clariùs quàm rerum externarum deſpicientiâ cernitur; ut ait ille non dicendi ſolùm, ſed etiam intelligendi Magiſter. Quæ vulgò ampla ſplendidaque habentur, ea parva ducere nihilique facere, virtutis eſt tam exaggeratæ atque arduæ, ut complures invenias, qui ferrum, qui vulnera mortemque ipſam contemnant; per-ſanè-raros, qui dignitates, qui gloriam omnemque fortunæ pompam conculcare audeant.

Seneca de Tranquill. animi.

Tenet me ſummus amor parcimoniæ, inquiebat è Stoïcorum natione ſui magnificus Oſtentator. placet non in ambitionem cubile compoſitum, non exquiſita veſtis & pretioſa: placet cibus parabilis, nec patrimonio gravis, nec corpori: placet miniſter incultus, & menſa quæ nullius convivæ oculos nec voluptate moretur, nec accendat invidiâ. Sed idem præſtringi tamen animum querebatur apparatu delicatæ ſupellectilis, catervâ ſervorum nitentium, divitiis per omnes ædium partes diſſipatis. Placebat nimirum in ſeceſſu, in exilio, in rerum anguſtia frugalitas: ubi circumfuderat è longo ſitu venientem multo ſplendore luxuria; titubare aciem; faciliùs adverſus illam animum quàm oculos attolli fatebatur. malebat denique in roſa & viola, quàm in ſpinis dumetiſque, hoc eſt, in opulentia & voluptate, quàm in paupertate ac doloribus, mollem jucundamque virtutem exercere. En, quò Stoici poſt elatum altè ſupercilium, poſt ampullas verborum phaleraſque deſcendunt! Non ita Radegundis, quam Chriſtiana diſciplina non dicere magna, ſed facere docuerat.

Regia puella cùm elegantiſſimæ formæ morumque

pulcherrimorum laude floreret; ad eamque Rex Clotarius explorandæ probandæque famæ causâ veniſſet, vidiſſet, arſiſſet; victus captuſque à ſua præda, nobiliſſimæ captivæ conjugium expetiiſſet: quis non omnibus lætitiis inceſſuram arbitraretur puellam iniquitate fortunæ de gradu dejectam; eâ ſorte oblatâ, cui parem ſtante ac vigente paterno Thuringiæ regno vix reperire potuiſſet? Ex honeſta liberalique cuſtodia, ſed è cuſtodia in aulam dominatumque traducebatur; unam omnes tam læta rerum converſione beatam prædicabant: quis illum in Fortunæ gratiam reditum, & quæſtuoſa detrimenta, optandumque caſum quo altiùs extolleretur, non ſibi gratulaturam facilè crediſſet? At ipſa ſecum infeliciter agi, quæ Regi placuiſſet, ingemiſcit; lacrymiſque ingratam oris ſpeciem corrumpens, dat ſe in fugam, nihilo ſegniùs quam ſi ad pœnam cruciatumque vocaretur. virgineas quippe cæleſtis Sponſi nuptias meditata; unicè Chriſto addictos amores illibato corpore animoque ſervatura.

Sed quò te inconſultam agit pietas, Radegundis? alienis finibus circumcluſa, Regis te manus evaſuram ſperaſti? nec ſentis à Deo, cujus fiduciâ & ſtudio rebus te aulicis humaniſque abripiebas, ampliſſimum celeberrimumque pandi theatrum, in quo multiformis tuæ virtutis ſpectaculum explices ad communem cœli terræque applauſum, neque unius ſeculi vel exemplum, vel probrum? Hactenus privatæ ac puellaris vitæ numeros obiiſti: nunc matronalis regiique ſtatus implendæ tibi partes ſunt: mox tibi Deoque planè reddita, Parthenonem informabis: quo mortalia ſint omnia loco & ordine ducenda, publicum extabis atque immortale documentum.

Mores ſuos Radegundis aulæ intulit, Auditores: atque ut fontes quidam & fluvii ſinceris & impermiſtis aquis per lacus mariaque volvuntur; ſic in tumidis

illis fluctibus & palatinâ jactatione inſtitutum vitæ curſum & præclarè cœpta promovit : neque tot ſatellitum,quot virtutum comitatu choroque ſtipata,Regiam adventu ſuo , & cenſuræ vim ac pondus obtinente exemplo conſecravit : de ſuperbia , de voluptate , de fortuna victrix fortiſſima triumphavit. Purpurâ , gemmis auroque diſtinctâ induebatur? at cilicinam corpori tunicam,blandorum hoſtium debellatrix acerrima,velut loricam apprimebat. Menſæ aſſidebat regalibus deliciis circumfluenti ? at vitam interim plebeïo cibo , eoque tenuiſſimo, furtim in medio luxu tolerabat.

En quàm citò Regiâ evolavit , Auditores ! quàm ſe providè fallacium bonorum illecebris ſubduxit ! quam fortiter ſplendida ſanctæ mentis onera abjecit ! Jam immenſam illam virtutem aula non capiebat : eminebat foras erumpebatque diu collecto aſceticæ vitæ ſtudio Radegundis : quæ decora invitiſſimo animo ſuſceperat, haud ſanè leviùs quàm Aſſueri quondam uxor, modeſtiſſima & religioſiſſima fæmina, ſuſtinebat.Tunc demum ſibi captiva veriùs , quàm in Atheïenſi priùs caſtro, videbatur: & quæ ad laxandas cuſtodiarum compedes reſerandaque ergaſtula fuſis ad Deum precibus valeret ; aurea quibus conſtringeretur , vincula & quovis carcere moleſtiorem Aulam effugere ſe non poſſe tacita lugebat.

Ergo, ne quid intentatum relinquat , novam felicioremque ſuperiori fugam, Deo duce & auſpice,adornat. ſacro flameo vultum obnubit,ut dicatam Chriſto atque in ejus jura tranſcriptam nemo ignoret ; deſponſam ac devinctam Deo interpellare audeat nemo. Vincit denique piâ pertinaciâ Conjugem amantiſſimum: revocatâ, quam conceſſerat, veniâ inſtantem fugienti , & jam jam injectâ manu retracturum eludit miraculo : majori ad extremum curâ & labore , quàm ab ambitioſiſſimis quæri captarique fæminis ſoleant,regalem & torum & aulam effugit.

O fugam maximis clariſſimorum Imperatorum victoriis anteferendam! ô factum omnibus hiſtoriarum monimentis, omnium ſtupore ſeculorum, omnium mortalium immortaliumque linguis celebrandum! ô diem vobis, Pictavienſes, candidiſſimum ac triumphalem! cùm Regina ſanctiſſima poſt varias Galliæ provincias longo victoriarum cœleſtium beneficiorumque curſu peragratas, in hanc urbem veſtram ſe tranſtulit, ubi caſtra quædam virtutis poneret piæ ſanctæque militiæ Imperatrix.

Quid attinet hîc novæ Ducis excubias perpetuas, voluntarios & gregariis longè aſperiores labores, ac ſingularem vitæ rationem perſequi? Cum in Aulâ tenerum innocentiſſimumque corpus aſſiduo jejunio macerarit; cœleſti contemplatione, diu noctuque, vel inter acerbiſſimi frigoris vim ad rigorem uſque membrorum productâ, mentem avidiſſimè paverit; qualem in Aſceterio atque in extremo actu ſe præſtitiſſe neceſſe eſt!

Sic verò agit, quaſi nihil eatenus actum ſit; ſic ſævire in ſe ipſa cœpit, quaſi tota in deliciis fuerit: eâ fertur incitatione & alacritate tantâ, ut prima merere ſtipendia videatur; exercitatione tali ac firmitate, ut emerita jam & laureata non dubiè agnoſcatur. Conſtantiam in ſua cauſa probaverat antea Clotario: in aliena cauſa probavit Childerico, cùm is filiam ſuam ſemel Deo attributam è ſacra ſtatione repeteret.

Aliudne fortiſſimi pectoris ac palmaris animi ſpecimen expectatis, Auditores? Ne nihil in hac umbratili arcanaque militia ferro actum putetis; ne incruentum hoc quidquid eſt myſtici belli: ferreis cingulis & catenis ita corpus arctarat, ut altè impreſſa ac demerſa, dolore tantùm ac vulnere ſe proderent; adhibitoque ferro eruendum ferrum fuerit, miſerandum in modum conciſo laniatoque corpore; unde tanta vis prorupit

ſanguinis, ut ferè ſpiritus unâ eâdemque viâ ſequeretur.

Jam verò cum in re militari nihil antiquius ſit & ſanctius, quàm vexilla ſervare, ut ea Signiferi diligentes & animoſi, non niſi cum vitâ extorqueri ſibi patiantur: arte ſingulari providit Radegundis, ut ne morte quidem avelli ſibi detrahique poſſet ſalutis & victoriæ fatale ſignum & inſtrumentum. Quod Conſtantino Magno luce deſcriptum in nube apparuit, in pectore ſuo Regina ignito metallo inſculptum atque inuſtum extare voluit; quo ſigno ac telo armata pariter ornataque vinceret.

Vicit enimverò, ut jam expoſui, Auditores, vicit triplices illas, quas indicavi, copias hoſtium, quà vi & atrocitate, qua fraude & inſidioſis blanditiis graſſantium. vicit Dæmonas, quorum occultos impetus à ſe ſuiſque propulſavit; quorum impios ritus exuſtis aris faniſque exturbavit. vicit Aulæ, fortunæ, corporis corruptelas; improborum calumnias, potentium machinationes heroicâ virtute animique celſitate ſuperavit. Ut interim ventos, fluctus, procellas, morbos, mortem, peſtes furiaſque Tartareas humana corpora inſidentes; ea quæ nullo, præterquam divino robore debilitari frangique poſſint; abſentis etiam ac ſepultæ precibus & promeritis victa profligataque conticeſcam. Nam quid ego de Britannis dicam, quos fuſos, fugatos, mutuâ internecione confectos ab hujus urbis jugulo & cervicibus rejecit, depulit, exterminavit?

Atenim hujus ſuperiorumque mentione victoriarum ad partem orationis alteram de Regiâ Cœleſtique Radegundis Beneficentiâ ſenſim ac molliſſimè defluxi. Et verò quid prius aut potius huc afferam, quàm quod extremum attigi publicum beneficium, & anniverſariâ pompâ æternitati conſecratum? Quid enim, Auditores, ſupplicatio iſta ſolennis? quid urbis luſtratio? quid populi

populi concurſus? quid ſacra fercula, rituſque ceteri volunt à piis gratiſque majoribus ad vos tranſmiſſi; niſi urbem ope ac beneficio Patronæ Radegundis ſervatam & liberatam?

Equidem haud ita ſum hoſpes ac peregrinus, ut neſciam quid auguſtiſſimæ primariæque Tutelari hoc ſpeciatim nomine debeat Pictavium. Video, cui claves urbis aſſignatæ commendatæque ſint; cujus in excolendo templo atque ſimulacro magnificentia certatim Urbi Præfectorum eniteſcat; cui pepli, opere materiâque ſpectabilis, quaſi liberale ſplendidumque vectigal quotannis offeratur. ſed annuente tamen ac libente Mariâ beneficium illud ampliſſimum cum Radegunde communicabo, quæ unà cum Hilario Magno adſtitit Optimæ Maximæ Liberatrici; cujus in gremio vixerat; cujus in ſinu, in templo à ſe exædificato, condi ſe mortuam ſocroſanctâ obteſtatione mandaverat. Ergo Imperatricem cœli terræque potentiſſimam, Immortalium cohortibus ſuccinctam, & ipſam quavis acie terribiliorem, vobis, Pictavienſes, ſuamet quidem ſponte indulgentiſſimam, ſed tamen impenſiùs quâ valebat apud eam gratiâ Radegundis conciliavit. Illo, illo tunc præſidio fœdiſſima exitialiſque proditio prodita diſcuſſaque eſt; prӕreptæ claves, obſtructæ portæ, defenſa mœnia: quique in procinctu ſtabant ad irrumpendum, in urbis vaſtationem imminentes Angli, objecta cœleſtium Patronorum ac Defenſorum ſpecie turbati lymphatique in ſuapte viſcera manus, gladioſque converterunt.

Quo loco ſinite me, Auditores, dum antiquiſſimæ virtuti veſtræ, adverſus Britannos fortitudini, in Franciæ Reges fidei, erga Superos pietati gratulor; ſimul admonere, ne præclara majorum inſtituta obſoleſcere patiamini, ne patrocinii cœleſtis hereditatem negligi; ſed ut eam, quæ jam à quatuor ſeculis ad noſtram ætatem perducta eſt feſtiva triumphaliſque gratiarum

agendarum celebritas, non ullâ ex parte imminutam, ſed ipſo temporis proceſſu confirmatam, ac nova in ſingulos annos acceſſione ſplendoris & religionis amplificatam, ad poſteros diligenter ſanctéque propagetis.

Nec ſemel urbi ſe Tutelarem approbavit Radegundis, Auditores; neque in hoſtes præſentior adfuit, quam in cives: ſi tamen cives appellandi ſunt, quolibet hoſte infeſtiores; aut homines, cuncto ferarum genere immaniores. Cùm famoſus Thalaſſiarcha totis ſceleratæ in Deum Regemque perduellionis viribus ármatus Pictavium circumſideret; admotiſque machinis primam è Radegundæi templi regione mœnibus labem impreſſiſſet: ſenſit, ſenſit impius Hagiomachorum Dux proximum templum, idem urbis certiſſimum eſſe ac validiſſimum propugnaculum. ſenſere Catholici milites, qui ſeſe ad Reginæ Tutelaris aras pro ſalute patriæ devoverant, inde ſibi robur animoſque afflari; non modò ut aggreſſionem illam, atque ut primam, ſic vehementiſſimam recentium agminum impreſſionem, ſed reliquos aſſultus omnes impetuſque feliciſſimè refellerent, eluderent ſolertiſſimè, fortiſſimè infringerent.

Age verò, quantis hoſpitam urbem operibus opibuſque locupletavit Radegundis munificentia, ſive ſacris ædibus regali ſumptu excitatis, ſive Martyrum Lipſanis undique ſumma curâ & religione contractis! Aurum, margaritas, cetera quibus pretium fecit luxus hominum & inſania, depereant arceſſantque vulgò ab Indiis Principes fœminæ; terrarum mariumque jactent ſpolia; mundique illius muliebris commendationem a labore ducant periculoque inſtitorum. Nobilius utique commercium inſtituit pia Regina: Heroum Chriſtianorum exuvias, oſſa tormentis ipſis doloribuſque conſecrata, in votis, in deliciis habet. Hos amat veſtigatque theſauros; Hieroſolymis, Conſtantinopoli colli-

gendos devehendoſque curat cineres, cœlum aliquando illuſtraturos, mortalitatis reliquias, ſemina æternitatis.

At quo te piaculo prætercam, Orbis terrarum expiatrix, non jam infelix arbos, necis cruciatuſque ferale inſtrumentum, ſed vitæ felicitatiſque parens, Crux Sanctiſſima? quæ novæ hujus Helenæ immenſo ſtudio & amore expetita; Sigiberti Regis Privigni ſui autoritate & legatione ad Imperatorem Juſtinum II. cum amplo Lipſanorum comitatu impetrata; infulati * Poëtæ carminibus, mox in ſolennem uſum Eccleſiæ diffuſis, rite celebrata, æternum Pictavio decus & ornamentum addidiſti. Fabuloſo Palladio gloriata Troja fuerit; Ancile cœlo delapſum ſplendidè mendax Roma jactaverit. Tu ſalutis publicæ pignus mirificum: tu victoriæ divinæ trophæum clariſſimum; tu Radegundis in urbem hanc beneficentiæ monimentum omni veneratione cultuque digniſſimum.

* S. Fortunati Pictav. Epiſc.

Jam beneficia in egenos (privatane dicam, quæ viritim ſingulis conferrentur, an publica quæ calamitoſorum innumeros greges comprehenderent?) quis non conſequi laudando, ſed vel percenſere poſſit numerando? Nunquam illa facultatibus frui regiis ſuſtinuit: ſic verò uſa eſt, nihil ut ex omni fortunæ copiâ, niſi benefaciendi materiem uſurparet. diviſas opes in templa atque in egenos, altera Dei templa, profundebat. ſpoliabat ſe aureis gemmatiſque veſtibus, quibus aras excoleret. neque officioſè tantùm & humaniter homines miſeros (quanquam hac Radegundis curâ felices) ſed reverenter quoque, prorſus ut res ſacras; nec modò ut templa & ſimulacra, verùm etiam ut membra Chriſti habebat tractabatque: & majeſtatem cum ad humillima quæque obſequia dejiceret, ſordidiſſimis miniſteriis auguſtâ pietate ſplendorem allinebat. Vel fœdiſſimis morbis afflictos prolixè ſtudioſeque fovens, abluebat regiis manibus purulenta ulcera; faciebatque interdum

(id quod citra horrorem nec ſpectari tunc potuit ab Reginæ comitibus & ancillis, nec fortaſſe à vobis audiri poterit) ut elephantiacarum mulierum ora ſanie taboque diffluentia exoſcularetur ſuaviſſimè. Tantam inter afferendum inopibus ægriſque ſubſidium ac ſolatium de ſe ipſa victoriam referebat !

Ecqua porrò facundia benignitatem exequatur ſingularem, quæ captivis libertatem, tranquillitatem naufragantibus, ægris ſanitatem, mortuis vitam reſtituit? Quoties verò animos corporáque à Tartareo nexu acerbiſſimaque vexatione vindicavit! & autoritate quidem tantâ, ut hoſpitem importunum tyrannumque ſuperbiſſimum ac crudeliſſimum, inſultans juguloque pedem imprimens, non faciliùs quàm imperioſiùs abigeret; nocturnas infernorum monſtrorum catervas, uno luſtralis ſigni ductu trepidas & præcipites Aſceterij muro deturbaret.

Ea vis eſt magnetis, ut cùm ipſe arcanâ quadam illecebrâ ferrum attrahat; tum quidlibet ex ipſius affrictu poteſtatem eandem in obſequens metallum exerceat. Reginæ ſanctiſſimæ virtus ſanitatem bonaque accerſebat omnia ſimul & mala refurabat arcebatque longiſſimè; ac rebus etiam viliſſimis eam dotem affundebat, ut quidquid ab Radegunde fuiſſet contractum, adverſus omnes caſus humanos inſtar Alexipharmaci obtineret. Vivit adhuc vigetque vis illa in Tumulo planè Thaumaturgo; ad quem non hæc modò civitas, ſed ipſa ſuis propè ſedibus convulſa provincia; cuncta, citiùs dixero, Francia confluit, Miſericordiæ aram Athenienſi indulgentiorem prenſatura.

Geſtit oratio jamdiu, Auditores, ad ea venire quæ novitate alliciunt oculos, animum rapiunt majeſtate. Obverſantur Corda Principum auro expreſſa, pij amoris & ſymbola & pignora; Sereniſſimi Delphini jamnunc in cœleſtem clientelam dati ſpecioſiſſima effigies;

Immortalis Victimæ ſtata quotannis gemina maximo cum apparatu litatio; Divæ Reginæ marmoreum ingentis pretii ſimulacrum. hæc videlicet regalem Chriſtianiſſimamque pietatem explicant Ludovici, Annæ, Mariæ-Tereſiæ.

Vos, vos altaria vetuſtiſſima ſanctiſſimaque, appello, quæ toties auguſta capita vobis ſubmiſſa & venerabunda aſpexiſtis! vos, illuſtria æternaque obteſtor monimenta, quæ initiatis celeberrimo Radegundis Sepulcro Sodalibus adſcripta conſignataque tanta nomina poſteritati oſtendetis! Vos maximè appello, Auditores, qui, ſive turbulentis temporibus urbi fidiſſimæ immorante, ſive ultro citroque commeante Principe ſpectaculum pulcherrimum regalis in Beatiſſimam Reginam obſervantiæ, frequentiâ veſtrâ ſtudiiſque celebraſtis. Et adeſt, non juris quàm Juſtitiæ conſultior; nec magis in foro quàm in templo, inter liliata ſubſellia quàm inter aras & delubra, Regiarum Actor cauſarum, idemque Radegundis & Cultor & Scriptor clariſſimus. Ill. V. Joan. Filliæus.

Norat, Auditores, Ludovicus, non hanc modò urbem variis temporibus, obſeſſam, proditam, occupatam, & à Britannis hoſtibus & à Calvinianis perduellibus ſanctæ Reginæ ope aſſertam; ſed Galliam univerſam à tranſmarinæ gentis imperio, aut funeſto veriùs latrocinio purgatam; cum pridie idus Auguſti, quo die feſtæ Radegundi lucis celebritas initur, Cæſaris-Burgo totâque adeò Neuſtria Angli exceſſerint. Quare in eum ipſum diem Carolus ille Victor Franciæque Reſtaurator ſolennem indixit Pictavienſi civitati pompam & ſupplicationem, ut eodem tempore, & ſanctæ Principis in cœlum, & Anglorum in ſuam inſulam diſceſſus è Francia recolatur.

Audierat Adeodati Mater, laudatiſſima Regina, palmarium hoc liberatæ receptæque Galliæ beneficium à

Caroli VII. uxore, lectiſſima fæmina, piè agnitum; & quoad vixit, inextinctæ ad Radegundæam cryptam facis teſtimonio declaratum. Sed cui poſt funus ſuum alendæ luci ſumptus conſtituere tunc Regina non potuerat, eam fouere Anna inſtituit Auſtriaca; Mariæ Andinæ in voluntatem ac liberalitatem nunquam intermoriturâ religione ſucceſſit.

Quid, quòd benignam ſibi propriè munificamque cum optima Parente Rex invictiſſimus agnoſcit? ſanitatem Reipublicæ ſaluti pænè fatalem, uterque ſibi è periculoſiſſimis morbis reſtitutam illi ſe debere profitetur: civilem Pacem atque externam; Nuptias & Delphinum Galliæ ſpem ac delicias, ambo cum Maria-Tereſia Regis maximi Conjuge digniſſima, ut amore, ſic pietate concordes Principes Radegundi gratulantur. Nec deſunt ſibi Sereniſſimi Aurelianenſium Duces, quin eandem ſibi Patronam adoptent, ut uno tota Regia præſidio & quodam Majeſtatis numine contineatur.

Sic lumen iſtud ac præſidium ab Aula ſuſcepiſti, Pictonum Auguſta Metropolis; auctiùs cumulatiuſque Aulæ reddidiſti. O te felicem in primis, quæ à ſapientiſſimo Rege conquiſitam olim Mulierem inveniſti Fortiſſimam, animi celſitate propemodùm ſingularem; quæ Reginam, Regum Patronam, in Principes populoſque Beneficentiſſimam tuis ſedibus excepiſti!

Suas hîc Pyramidas Ægyptus deprimat, ſuum Caria Mauſolæum abjiciat; Regum ambitioſa conditoria, orbiſque terræ miracula. Quid enim tandem inſanæ ſubſtructionum illæ moles, improbi laboris ſumptuſque infiniti monumenta? quantumvis extimâ ſpecie niteant; quamlibet fucatis, gypſatis, conditiſque funerum ſordibus, funeribus tamen impiorum Principum ſquallida, & horrenda magis quàm admiranda monumenta. Hîc ſenſum afflat ſuaviſſimum pietatis & venerationis *ſa-*

pulcrum planè *glorioſum* Regij corporis, non balſamo ceteroque ſuperbiæ funebris apparatu, ſed immortali virtutis honore incorrupti; miraculorum fons perennis & inexhauſtus. Nec tam ubertim lampas, ab Radegunde Cruci divinæ accenſa, oleo ſuccreſcente redundavit; quàm ſalutiferum hoc monimentum commiſerationis perpetuâ, ut ita dicam, exundatione circumquaque diffluit.

Animadvertite, quæſo, Auditores, quàm præclarè ſibi Radegundis conſuluerit, cum à ſole in umbram tranſiit; ab aulâ in Aſceterium profugit; rerum terrenarum excuſſis projectiſque ſarcinis, & præſtigiis voluptatum, ad Crucis amplexum evolavit.

Vitam egiſſes tu quidem omnibus copiis abundantem & multis invidendam, Regina, ſi fortunæ tuæ te permiſiſſes: ſed brevi formam, honorem, luxum extinxiſſet gravis & inviſa mors. tum eodem tumulo, quo deforme ac tetrum cadaver fuiſſet contectum, memoria quoque tui, aut certè obſervatio, itidem ut reliquarum illius ſortis Matronarum, obruta jacuiſſet. Nunc illuſtrior ex receſſu, ex demiſſione ſublimior, omnium in te admirationem laudeſque convertiſti, ſanctiſſima Heroïna.

Pro fragili & caducâ venuſtate quam neglexeras, omnique corporis afflictatione attriveras, oris dignitatem humanâ præſtantiorem & quæ glorioſam ſpiraret Anaſtaſin, in morte atque in tumulo aperto explicaſti. Solio exſcenderas; altaria meruiſti. Galliæ imperio cum religioſâ ſervitute commutato, Antiſtitæ quoque abdicato munere, in ordinem te gregemque redegeras: numeras in clientibus Reges; & quæ pulverem adytorum abſtergere purpura tua gaudebas, Ludovici Reginarumque ſupplicem purpuram adſterni ſæpe tuis altaribus, mancipari ſceptra, appendi corda vidiſti.

Pio te divortio à mortali Principe ſejunxeras; Spon-

ſum adepta es Regum Imperatorem Deum, cujus te amantiſſimè inviſentis veſtigium, cubiculi tui ſaxo impreſſum, hodieque veneramur. Coronam depoſueras baccis unionibuſque micantem; ad *Chriſti diadema* * perveniſti, rerum omnium caput *gemma* ſideribus clarior exornaſti.

* Ex ipſius Chriſti, apparentis Radegundi, effato.

Perge, Tutelaris ac Patrona Beatiſſima, ex arce iſta & faſtigio lucem Beneficentiæ tuæ in omnem partem effundere: Principes populoſque tibi, cultuique tuo arctiùs in dies novis donis adſtringe: Galliam univerſam, ſed hanc maximè urbem, virtutis ac munificentiæ tuæ ſedem, quam ſæpè ſervaſti, æterno patrocinio incolumem florentemque complectere.

Tum verò his laudum tuarum ſtudioſiſſimis Auditoribus, quas habeo nec agere pro merito ac voluntate poſſum, gratias refer, fructus expromptæ in te pietatis, in Oratorem tuum benignitatis. Et hanc tenuitatem officij mei, cum accenſeri Regales aras conveſtientibus ornamentis verba non debeant, ſic tanquam epigraphen marmoreis aureiſque donis ſubjunctam admitte, Religionis in te meæ votique non irriti argumentum.

INCLYTO HEROI
NICOLAO
COMITI SERINO,
TURCARUM TERRORI,
FUNEBRIS PANEGYRICUS
AN. M. DC. LXV.

HEROEM celeberrimum, cujus acerbiſſimum funus publico luctu Chriſtiani, Barbari feſtis ignibus proſecuti ſunt, factorum gloria immortalem produco ex ultimis Pannoniæ oris in hunc cœtum ampliſſimum, conſeſſumque veſtrum, Auditores lectiſſimi; externum hominem, ſed commune Chriſtianæ Reipublicæ decus & ornamentum. Habent peregrina admirabilitatem: vultus alienigenarum habituſque diligentius intuemur, quàm popularium; &, quæ Franciæ laus eſt, hoſpites humanitate complectimur ſingulari. Quòd ſi virtutem vel in hoſte dignam laude judicamus; quis meum de fortiſſimi Viri clariſſimique Imperatoris laudatione conſilium improbarit, ut non continuò virtutis præconio invidere videatur? Præſertim cùm is fuerit in magno Serino amor, ea Gallici nominis exiſtimatio, ut Gallorum auxiliares copias unicè expetierit: quibus ſi fuiſſet inſtructus atque armatus, jam ſibi nec Turcarum vim & impreſſionem reformidandam, neque aliarum præterea gentium ſubſidia requirenda ſentiebat.

Accedit autoritas, quanta poteſt eſſe maxima, præ-

dicandæ fortitudinis illius heroicæ, Regum idem maximus & ſapientiſſimus, unuſque ex omnibus rerum præclarè geſtarum Cenſor ac Judex ſpectatiſſimus; qui non honorificentiſſimis modò verbis expeditiones, pugnas, victorias præſtantiſſimi Ducis in Aula jactavit, verùm etiam tranſmiſſis inſignibus donis ac ſplendidiori omnibus præmiis gratulatione decoravit. Felicem planè Ducem, ac fortunatiorem eximio tanti Principis teſtimonio atque elogio, quàm ſi tota in plauſum & acclamationem effuſa theatra circumſonarent! Quid igitur mihi, Auditores, ſpecioſius ad dicendum contingere potuit, quàm ut interpretem auguſtiſſimi geram oraculi? quod vobis acroama jucundius, quàm ſi Ludoviceæ voci, velut imago, in hoc Regali Athenæo mea reſonet oratio? quid opportunius denique facere licuit, quàm ut hoc * funebri die funebrem inſtituam Panegyricum? neque juſto ſeriorem, cùm hic primus ab illo caſu funeſtiſſimo agendi locus datus ſit, gratique in publicum rei Chriſtianæ propugnatorem animi conteſtandi.

* Solenni defunct. commemor.

Honorem ineſſe lacrymis & voluptatem, vetus eſt pronunciatum. Ego verò non ſquallore, non planctu & lamentatione ſummo Imperatori juſta perſolvenda duxerim, ſed apparatu longè pulcherrimo ac triumphali. Fingite vobis animo, Auditores, diſtinctam hanc aulam ſignis & vexillis militaribus, quæ crebrâ validaque præliorum contentione Turcis eripuit Serinus: trophæa vobis illa, quibus Croatiam Hungariamque illuſtravit, proponite: concentum illum Europæ atque Aſiæ, quo Vir bellicoſiſſimus & multarum palmarum Imperator exornatur, cogitatione gratiſſimâ uſurpate: dum ipſe pro meâ tenuitate laudes perſequar Herois invictiſſimi, de Religione, de Imperio egregiè magnificéque promeriti; Chriſtianorum omnium & Principum & Populorum admiratione encomiiſque celebrati.

Sed antequam ad excelſas exaggerataſque Serini virtutes aggredior; quibus quamque generoſis radicibus ea bellicis in rebus decora nixa atque excitata ſint, indicabo. Equidem, ſi nihil eſſet aliud in Serinorum ſtirpe ac faſtis commemorabile, quàm ſplendor nobilitatis, ditionis amplitudo; facilè morem Oratorum atque inſtitutum omitterem de genere illius, cujus exornationem ſuſceperint, differendi; neque in tantâ ſingularium laudum copiâ communibus & uſitatis immorarer. Atenim cùm Serinus ejuſmodi ſit ortus Majoribus, ut hereditariâ fortitudine Terror Barbarorum extiterit; non committam, ut laureatæ imagines honeſtandæ exequiarum pompæ defuiſſe videantur. Tametſi nec omnia producenda mihi arbitror Avorum ſimulacra, ne diutiùs oculos veſtros longa ſeries occupet triumphalium virorum. Specimen edam totius gentis; unumque vobis, unde conjecturam de ceteris capiatis, exhibebo Nicolaum Serinum, quem hic noſter Avum & nomine & animo & omni virtutum genere prorſus retulit atque exſcripſit. Ac ne illius quidem laudatiſſimi, & omnium gentium, omnium literarum monimentis ornatiſſimi Heroïs dignitates, imperia, vitam martiis operibus contextam evolvo: ſupremum actum duntaxat propono, mortem quâ memoriam ſibi gloriamque peperit ſempiternam.

Solimanus, longâ jam octoginta ferme annorum ætate in Chriſtianorum direptionibus exercitâ; tot Principum cladibus, tot regnorum excidiis nobilitatus; integrâ viridique ſenectute acerrimus, Sigetho Pannoniæ oppido ſupra ducenta armatorum millia admoverat. Locum inſidebat munitiſſimum Serinus; at ipſâ munimentorum varietate & multitudine debilitatum ob exiguam manum præſidiariorum militum; qui omnino trecenti ſupra duo millia, in duas urbes, totidem arces diviſi ac diſperſi, nullâ ex parte ſufficerent, niſi unus

maximi validiſſimique inſtar præſidij Serinus præfectus obtineret. Hîc ego quid molitiones, aggeres, cuniculos, impetus Barbarorum exequar? cùm prætorianos Turcas urgeret imperioſa atrocis Sultani præſentia; cùm propugnacula cœcis laboribus ſuffoſſa corruerent; cùm innumerabilium immaniſſimorumque tormentorum aſſidua exploſio mœnia labefactaret, turres excuteret, tecta disjiceret. Sileo pulcherrimum jusjurandum, quo ſe Præfectus ſuoſque ante obſidionem religiosè obſtrinxerat; prudentiæ ſcientiæque militaris inſtituta, quibus urbem civitatemque munierat; præſentiſſimum animum, quo ſe periculis objecerat, & concidentibus ſaxis aditum ferro obſtruxerat. Compendio rem tranſigo: ad quindecim aſſultus lectiſſimarum ex universâ Turciâ copiarum ſuſtinuit; & quidem interdum ad ipſas quatuor & viginti continentes horas, dum ex immenſo exercitu ſubinde aliis alij, defeſſis recentes, ſauciis integri ſuccederent: ad triginta hoſtium millia inter propugnationem, in iiſque Baſſas quatuor cecidit; eò Solimanum adegit, ut ægritudine animi veriùs quàm corporis morbo conſumptus obſidioni immoreretur.

Verùm eâ morte à Mahomete purpurato vaferrimè celatâ, ut nulla ejus veſtigia extarent in caſtris; ut ne tenuiſſima quidem tanti caſus aura domeſticos afflaret, nedum ad hoſtes emanaret: numero obrutus Serinus, qui duo propugnatorum millia ducentis oppugnantium millibus opponeret; inflammatâ novâ primùm urbe, veterem diu ſervavit; veteri urbe diſturbatâ, arcem majorem eatenus retinuit, viris ignibuſque pertinaciſſimè obluctatus, donec incenſo propugnaculo infinita vis flammæ conſpirantibus ventis ad ſulfurati pulveris acervos perveniſſet. Tum demum ad interiorem arcem extremaſque rerum anguſtias contruſum; annonâ, machinis, militibus, loco denique ad repugnandum, ad

conſiſtendum abſumptis, fœdiſſimè graſſante penituſque omnia depaſcente incendio; quid conſilij cepiſſe ſuſpicamini, Auditores? fugam eſſe meditatum, ubi nihil eſſet reliquum fortitudini? deditionem cogitaſſe? aut (quod maximum à probatiſſimo Duce expectari poſſit) omnibus armis inſtructum, in medias hoſtium acies ſeſe immiſiſſe, neceſſitate furentem, deſperatione præcipitem? Nihil egit trepidè, inconſultè nihil: mortem ratione digeſſit; ad decus, egreſſum è vitâ Sigethoque compoſuit.

Jam inde à primo deſignatæ obſidionis rumore, ad victoriam aut necem paratus; poſteaquam urbem geminam, arcem utramque, dum ſtetêre, tutatus eſt, earum ſe ruinis jacentium involvere ſtatuit: neque arma ad repellendam mortem, ſed telum ad inferendam deligit. Triumpho ſe accingere credideris: ſic ad ſplendorem excultus; galero ardeatinis pennis adamantibuſque inſignito pro galeâ, paludamento pro thorace ornatus; claves arcis ſinu conditas ad ultimum vitæ ſpiritum ſervaturus, erumpit cum aliquot nobilium, frequentiſſimis cruentiſque dimicationibus ſuperſtitum, globo; exoneratis interim, quæ reſtabant, minoribus bombardis ad opportunitatem eruptionis ſtragemque Barbarorum. Præeunte ſigno Cæſareo progreditur in pontem, devotus non Diis Manibus, ſed vero æternoque, cujus piè magnificéque nomen inclamavit, Servatoris hominum ac Vindicis numini. Gladio inter confertos & undique prementes Janiſſaros rem ita per dimidiam horam gerit, ut obſtupefacti fortitudinis miraculo hoſtes ultrò ad deditionem invitarent. Quid plura? vivus in Turcarum manus venire non ſuſtinet; glorioſiſſimis in adverſo pectore & capite exceptis vulneribus occumbit; ingens omnibus urbium obſeſſarum præfectis exemplum ac documentum.

Atenim ſibi propriè unicéque natum ac propoſitum

exemplum hoc domeſticum ſemper arbitratus eſt noſter hic Serinus, Auditores. In Avi ſimulacrum & imaginem, ut ſpeculum, intento erectoque animo intueri ſolitus, ad ejus quàm-proximam ſimilitudinem vitæ ſuæ rationes exegit; neque tam ſanguinis, quàm heroicæ virtutis communionem vindicavit. Et verò ſic Avum Nepos digniſſimus exprimere amavit, ut vel habitu referret; eoque maximè cultu corporis & ornatu, quo mortem illum ſuam honeſtaſſe jam audiſtis, ſplendidus in aulâ Viennenſi apud Cæſarem verſaretur. Id enim ab oculato locupletiſſimoque teſte accepi; Dynaſten qui bellico pulvere ſordeſcere pariter ac decorari gauderet, nitidum eundem atque elegantem in palatio; virili tamen & imperatorio quodam luxu, non ad mollitiam & delicias, ſed ad magnificentiam & pompæ ſpeciem triumphalis. Eminebat, inquit, ſerico pileolo ardeatinarum pennarum faſciculus, ex adamantinâ palâ in modum criſtæ aſſurgens: veſtis, pro gentis more, fluxa & pretioſa, cui acinaces incumberet aureâ catenâ ſuſpenſus. Prorſus ut, qui fortitudine parem in acie haberet neminem, in Purpuratorum cohorte unus omnes formæ amictuſque dignitate facilè ſuperaret, nec ſine terrore aliquo voluptatem offerret ſpectantibus.

Quàm acris memoria in optimi Nepótis pectore viveret ac vigeret æmulandi Serini majoris; quàm altè infixi ſtimuli animum incitarent ad ejus ſequenda veſtigia honoriſque curriculum emetiendum; teſtis illa planè magnifica vox, quam reddidit Auguſto amicè monenti, ſibi ut maturè caveret conſuleretque, ſi fortè à Barbaris in ſuâ arce circumſideretur. Negavit Dux præſtantiſſimus, qui ſe non ſibi, ſed reipublicæ natum exiſtimaret, alio ſe tumulo quàm verſis in ipſum mœnibus obtegendum: ita Majorum exemplis admoneri, ut ſanguinem ſuum ad muri labem pro patriâ & Religione profunderet. Quare non eſt, Auditores, quòd me

quiſquam temere in præclaræ necis commemoratione nimium cenſeat; longiuſque, nec ſentientem fortaſſe, ipsâ rei admiratione provectum. Nam cùm eam partem laudationis, quæ petitur à Progenitorum virtute & gloriâ, quamque latiſſimè crebri perſequuntur Oratores, univerſam in unius hominis factum famamque contulerim: tum præterquàm quòd ea laude ſtrictim curſimque defunctus ſum, iſtiuſmodi virum ac virtutem expoſui, unde tanquam ex pulcherrimo fonte laudes poſterioris hujus Nicolai Serini uberrimæ profluerent, ac reliqua ſeſe diffunderet oratio.

Num verò, dum Sigethanam propugnationem & palmaria invictiſſimi Præfecti facinora adverſùs Solimanum oculis veſtris ſubjicerem; cuipiam veſtrûm, Auditores, ſubiit vereri, ut ſatis expectationem avitæque fortitudinis dignitatem nepos quamvis egregius ſuſtinere poſſit? Adeſte ſecuris animis, & aliquid auditis non inferius accipite. Sigethum ſuperior ille Serinus propugnavit; hic expugnavit: ille Solimani vitam extinxit; hic mauſolæum ejus ſuperbiſſimum diruit. Quam urbem totis adortus viribus potentiſſimus Imperator, infirmam præſidio, iniquâ tempeſtate pæne proditam, cùm exſiccatæ fervoribus æſtivis paludes facilem ad muros aditum præberent, expugnare tamen perdiu non valuit; ſed bimeſtri oppugnatione attritus, incœpti tædio ac deſperatione extabuit: eam junior Serinus, jam rebus omnibus inſtructiſſimam, cùm novam, tum veterem urbem, difficillimo anni tempore, paucis ac tumultuariò collectis copiis invaſit, occupavit, diripuit. Divinâ certè providentiâ factum eſt, ut quaſi ex oſſibus Avi & cineribus exortus ultor, cladem Barbaris poſt nonageſimum annum rependeret; cenotaphiumque infeſtiſſimi Chriſtianis ſacris Tyranni ac trophæum de Pannonicis cladibus & ruinis erectum funditus exſcinderet.

Age ſanè, jacta ceteræ laudationis ſemina colligamus: cumque jam in Arce, in Ponte ac ſtrage Turcarum defixa ad immortalitatem monimenta ſpectaverimus; quid ſimile, quid comparandum in Heroë noſtro animadvertimus?

Seriniam quidem Arcem qui neſciat, hoſpitem eſſe in Europa, ne dicam in orbe terrarum, oporteat. Hoc illud Pannoniæ validiſſimum propugnaculum, Turcicæ potentiæ ac tyrannidis frænum, hoſtium acervatis ſpoliis opulentum, conditoris nomine celebratiſſimum, quis ſatis pro merito commendarit? Quam arcem primùm ſuſcipere ac moliri propè à Canisa ad coërcendas Barbarorum excurſiones, cujus vel conſilij vel magnitudinis animi fuit? ſubſtruere in media inſula, loco paluſtri & ſtagnantibus aquis ferè invio & inacceſſo, cujus artis & prudentiæ? Tantam efficere, quantam nulla vis hoſtium diu aut invadere auſa ſit, aut concutere potuerit; cujus peritiæne dicam, an magnificentiæ? attentatam interdum & ſubito incurſu oppugnatam, disjectis profligatiſque Turcarum copiis, ſolvere metu, periculo liberare; cujus virtutis & vigilantiæ fuiſſe prædicaro? Tantane unius hominis privati vis, opum tanta profuſio; ut ſua ſponte, ſuis impendiis arcem operoſam deſignarit, munierit aggeribus, machinis inſtruxerit, ornarit commeatu; totam Barbariem armatam, efferveſcentem in Romanum Imperium atque erumpentem, cervicibus interclusâm ſuis ſuſtinuerit ac propulſarit?

Graviter omnino tulit Sultanus id ſibi objectum clauſtri: & qui ſummos Chriſtianorum Principes haberet ludibrio, ac liberè in omnem partem vagari omnique vaſtitatis genere ſævire ſoleret; ſibi a Comite præfixas imperij metas, ſcopulumque ad æſtum inſanæ ambitionis retundendum. Quid, quòd ex arce illa in Othomanorum fines atque adeo in Turcicarum provinciarum

ciarum ſinum penitus irrumpere, populationiſque fructus ampliſſimos eò Serinum convehere, nec ferre poterat, nec prohibere? Inde minaces illæ denunciationes, expoſtulationeſque armatæ, in Auguſtum pariter atque in Serinum, (quæ ipſi conjunctio glorioſiſſima extitit) ore furibundo intonabat. inde, cùm ageretur de pace, illud in primis expetitum, Serinia ut arx deleretur. Sentires injecto fræno urgeri ferocitatem, ac compreſſam obluctantemque huc atque illuc ſe torquere & impatientiſſimè agitare. Ubi conditiones iſtiuſmodi ſurdiùs audiuntur, immittitur exercitus, qui captatâ Serini abſentiâ inviſam arcem adoriatur. Sed, ecce tibi, audito adventu hoſtium, repente ingenti voratâ viâ incitatiſſimo curſu Dynaſtes advolat: ipſoque acceſſu ſic percellit, ſic de omni ſtatu dejicit formidabiles copias, vix ut ſe veniſſe, ac videndo viciſſe potuerit gloriari.

Hîc audire mihi quempiam videor obſtrepentem: quam tu arcem canis & venditas, quæ tormentorum vi lacerata, cuniculis ſubruta & convulſa, certè nulla eſt? capta, expilata, ferro flammâque diſſipata evanuit. Quaſi vero ſit aliqua humanorum operum tanta firmitas, quæ non manibus humanis armorumque viribus infringi conficique poſſit. Quin ipſe, quiſquis obloqueris, fatum arcis excidiumque diligentiùs conſideras? agnoſces profectò ex ruinâ magnitudinem; & Seriniam Arcem ſic eſſe disjectam exciſamque à Barbaris, ut ad Autoris Dominique laudem adhuc integra ſtet, conſecuturiſque porrò ætatibus conſtitura ſit, nullâ temporum, nullâ hoſtium injuriâ & labe imminuta. Quis enim arcem, & quâ maximè viâ expugnavit? Primarius imperij Adminiſter Othomanici, qui eo Chriſtianorum vallo everſô prædarumque ex Turcis receptaculo, longiſſimæ atque operoſiſſimæ fructum expeditionis cepiſſe ſibi viſus eſt, avidiſſimoque talium nunciorum Sultano Muſulmanici probrum nominis limi-

temque ſublatum imperij gratulatus.

Gentiles Croatarum copias interim ducebat Serinus, arcis cuſtodiæ præfecto (ut intelligas, quanti Gallicam virtutem ac ſolertiam fecerit) homine Gallo, * nobili expertoque Duce. ipſe, quando nulla permittebatur juſti prælij facultas, in omnem carpendi agminis Turcici occaſionem intentus atque imminens, Muræ fluminis trajectu hoſtes prohibebat; multas armorum ſuorum & corporis objectu provincias tuebatur. nec tamen deerat ſuis in arce ab infinito Turcarum exercitu circumfuſis : opem ferebat laborantibus : arcem ingreſſus, ſemel lunato munimento potitos Barbaros plurimâ cum ſtrage deturbavit. Jam certiſſimum dedecus, præſentiſſimum exitium capiti ſuo impendere ſentiebat Turca Polemarchus; acinacen que illum gemmis inſignem, anceps munus & terrificum ab Sultano miſſum, ſi parum feliciter dextréque tractaſſet, cervicibus ſe excepturum. Itaque ſummam impreſſionem comparat; &, antè ſauciato graviter arcis præfecto, atque in proxima Chriſtianorum caſtra deportato (brevi poſt extincto) promovet nubilo tectas copias ; admotiſque ſcalis, furentes ſtrictis gladiis prætorianos in arcem immittit, pænè ſuperato priùs muro, quam vel aſcendere, vel aliquid meditari, ſive à præſidiariis militibus, ſive a vicino Cæſarianorum exercitu adverterentur.

* Barone d'Avaugour.

O caliginoſum, atrâque notâ digniſſimum diem, nec magis Dynaſtæ fortiſſimo, quàm univerſæ Croatiæ, Hungariæ, Germaniæ perniciosum ! Quid primùm conquerar ? quos potiſſimum accuſem ? quò caſtri ad annuam obſidionem tolerandam omni copiâ inſtructiſſimi, reipublicæ Chriſtianæ tam ſalutaris, tam neceſſarij, non diutiùs retenti ac defenſi rationem & culpam, quæ nulla in Serinum cadere poteſt, quò conferam, Auditores ? Repentino atque improviſo oppugnantium cominus Janiſſarorum aſpectu perculſi & panicis qui-

buſdam acti cuſtodes, non pugnam, ſed fugam cogitarunt: ipſaque trepidatione præcluſo effugio, pœnas ignaviæ quas Serino debebant, hoſtibus dederunt.

Equidem alias ſcio ad Cæſarem perlatas querelas: & ſuſpicaces malignique conſiliorum interpretes, de illo belli nodo ac morâ quid ſubodorentur, haud ignoro. Utinam licuiſſet, Auditores, optanti Serino impetum in caſtra hoſtium facere! non ſpiritus illos Martios, non oculorum ardentium conjectum, non vocis Imperatoriæ terrorem, non dextræ fulmina Barbari ſuſtinuiſſent. Atenim negata ſunt, quæ firmando Croatarum ſuorum agmini expetebat tria duntaxat millia, cum Franci nondum adveniſſent, Germanorum. Quòd ſi adfuiſſet flos ille delectus Galliæ; quid iis adjunctis non effeciſſet, cum illos animos, artem illam vimque adhiberent, quibus ſubinde ad Arrabonem fluvium planè fractum eſt robur hoſtilis exercitus? Non arcem unam modò, ſed, fuſis ac fugatis Europæ atque Aſiæ copiis, totam quàm latè patet, Pannoniam ab importuniſſima teterrimaque ſervitute liberaſſet. Verumtamen Cæſariani exercitus Prætori venia danda, quòd expetitas cohortes roganti tradere ad oppugnationem caſtrorum recuſavit: laus tribuenda, quòd Auguſti ſtetit mandatis, neque ullâ ſe ratione abduci paſſus eſt à præſcripta lege diſciplinaque militari. Multa vereri coguntur ii, quibus ſumma commiſſa eſt reipublicæ; ancipites præliorum exitus, cladi connexam ignominiam & calamitatem, urbium expugnationes, direptiones provinciarum. Prudentius nimirum eſt timere, quàm ſperare. Habenda eſt Principibus in conſilio fortuna publica: damno aliquo, gravioris detrimenti periculum aliquando redimendum.

Atque ut illud etiam attingam, quod re ac tempore conjunctum eſt (nihil enim eſt in Serini vita factiſque diſſimulandum) ſolutam Caniſæ obſidionem quis au-

deat reprehendere? id quod & neceſſitas imperavit; &, ſi quid eſt vitio dandum, totum eſt fortunæ peccatum. Neque enim temerariæ illi (ſi licet cum profanis loqui) eventuum dominæ ita cum Virtute convenit, ut non aſſiduè conſiliis ejus cœptiſque inſidietur, ac quidquid potuerit, de gloria decerpat. Non tamen ſuſpenſas ex illa Virtus ſuas rationes habet; apta eſt ex ſeſe: felicitatem præſtare non poteſt; induſtriam, vim, conſtantiam præſtat. Ecquam igitur partem omiſit Serinus bellicarum artium? quâ providentiâ, quâ celeritate omnia circumquaque populatus, Caniſæ oppugnationi incubuit! Jam olim exuſtis ſuburbiis proluſerat; atque hinc paluſtribus aquis, illinc artefactis ignibus eluvionem atque incendium pariter urbi immiſerat. Quâ conſtantiâ labori inſtitit; cùm è quatuor ſtrenuis Comitibus, ſimul arcem obſidentibus, unus acerrimè ſuos promoverit, dum iniquo & paluſtri loco in multam noctem foſſis inſiſteret; mediuſque militem inter & ducem, teſtis idem actorque operam non magis exigeret auctoritate, quàm exemplo intenderet! Eo denique civitatem adduxerat, ut ſuffoſſis undique mœnibus & propugnaculis ultimum deſperationi ſolatium Caniſenſis Præfectus appararet, cuniculorum incendiario pulvere ſe ſuaque conſumpturus.

Caniſam cùm dico, Auditores, urbem dico firmiſſimum Imperij Turcici adverſus Hungaros Germanoſque munimentum & armamentarium: cujus liberationem uſque adeo cordi habuit ſummus Othomanicorum exercituum Prætor, ut omnia ejus causâ in diſcrimen ſe daturum pollicitus, vires omnes ad perrumpenda Chriſtianorum caſtra nec munitiſſima contraxerit. Id quidem ſapientiſſimè caverat, majori etiam fortitudine egerat Serinus, ut pontem Eſſexianum abrumperet ad Barbarorum impetus retardandos. Auditâ collectorum hoſtium famâ, caſtris excurrens ipſemet omnia recogno-

vit, impendenti malo occurſurus: quidquid uſquam hoſtile reperit, diſcuſſit ac peſſumdedit. At verò poſtmodum aut minus fidi aut parum ſeduli Curſores, dum urgetur obſidio, Iſmaëlis Baſſæ cum immenſis copiis adventum non ante renunciant, quàm is proximè à Chriſtianorum caſtris abeſſet. Deus immortalis, quæ viri fortis ac ſapientis illa conflictatio fuit! quam acris aſperaque virtutum inter ſe, non pugna quidem, ſed agitatio atque in varias partes diſtractio! cùm hinc Fortitudo hoſti cedere non ſuſtineret; illinc Prudentia cum paucis agminibus effuſam illam cunctæ Barbariæ tempeſtatem expectare omnino prohiberet! Ceſſit demum Fortitudo Prudentiæ, ſine qua non Fortitudo, ſed temeritas fuerit; ſeque ad æquiorem locum & Chriſtianæ Reipublicæ commoda reſervavit.

Alia prætereo conſultò, Auditores, quæ ipſi me ſilente intelligitis: cùm eſſent quatuor pari poteſtate Duces, quàm impedita eſſet obſidio. Illud quidem uſuvenit in re bellica multis Præfectis credita, ut pares inter æmuloſque haud minor ſententiarum inter ſe, quàm cum hoſtibus, armorum, exiſtat contentio. Atque ut invidioſa prætermittam; auxiliorum certè ab Ordinibus Imperij ſubmiſſorum difficultas & cunctatio expectationē Serini, qui ſucceſſum obſidionis in feſtinatione repoſitum habebat, fefellerunt.

Commodiùs dixerit aliquis fortaſſe ac ſpecioſiùs; non Martem illum communem, non Fortunam pluriinùm in re bellica potentem; ſed unicum belli præſidem ac moderatorem Deum, cujus maximè gloria in altiſſimorum capitum dejectione triumphet, victoriam naturâ ferocem caſtigare ac reprimere infelici caſu voluiſſe. Et quidem in tanto rerum ſecundarum impetu perpetuaque triumphorum ſerie, quis admonendum infirmitatis humanæ Serinum fuiſſe (ne felicitate nimia & quaſi propria certaque vincendi facultate corrumperetur)

ſubſidij cœleſtis neceſſitatem inſigni exemplo perdocendum quis facilè ſibi non perſuaſerit?

At pius Imperator, veri ſolidique decoris appetens, ab inani faſtu inſolentique elatione alienus, ſatis intelligere ſe oſtendit, unde manaret felicitas, unde victoria deſcenderet; cùm ſuam in arcem redux ab ea, quam mox perſequar, feliciſſimâ excurſione, multiplicique unius expeditionis victoriâ, ſolennes Deo Opt. Max. gratias nulla interpoſitâ morâ venerabundus agere inſtituit; unique omnem illam triumphorum ſegetem, cui debuit, retulit acceptam. Æquiùs igitur, Auditores, convenientiuſque aſſeram, immortalem Dominum, qui ſuos explorare adverſis atque acuere ſoleat, ingenti animo partem deeſſe præcipuam victoriæ materiemque gloriæ non ſuſtinuiſſe; ut qui ſemper eatenus in rebus proſperis & jure cauſæ & virtutis merito volitaſſet, ex altera etiam fortuna ſanctiorem Chriſtianæ militiæ lauream adeptus invicta patientiâ conſtantiaque triumpharet.

Num vobis, Auditores, in defendendo Serino laborare videor, atque ab ignominia vindicando? Sed quò ſumma denique recidit criminis & calumniæ? Diſceſſit ab arce, quæ vulgo inexpugnabilis haberetur, cùm eam plurimis graviſſimiſque incommodis vexaſſet, ac tantùm non diruiſſet. diſceſſit, ingruente hoſtium inſanâ vi, pertinaciùs inhærere obſidioni tum bellico Senatuſconſulto, tum paucitate militum & conſternatione prohibitus. Felix profectò Imperator, cui tandem ab iniquiſſimis objiici poſſit, non fœda fuga, ſed providus fortiſque inſtructâ acie receptus: non clades prælio accepta; ſed indefeſſo labore mirâque virtute affecta, defectu ac tarditate auxiliorum imperfecta victoria. Hæc una belli offenſio, communis illi cum ſummis ætatum ſuperiorũ, noſtrorumque temporum Ducibus; ac ſanè levior eâ, quæ Archiduci Ferdinando ſub hujus exordium ſeculi contigerat, cùm hanc ipſam urbem magnis validiſque

copiis eſſet aggreſſus, obſidionem ſolvere amiſſis tormentis & ſarcinis coacto: hæc, inquam, una nec gravis offenſio, nomen tanti viri non obſcuravit; ſed fortunari in omnibus, quæ propriis auſpiciis liberaque poteſtate adminiſtraret, Imperatoris famam adverſitate potiùs ipsâ colluſtravit. Majorem verò in modum receptus ille utilis accidit Reipublicæ; cùm, diſpoſito ad Muræ oram agmine, Serinus Barbaros Stiriæ, Croatiæ, Carinthiæ viciniſque gentibus minantes ac vaſtitatem longè latéque importaturos coërcuit; & fruſtra tentato ſæpe tranſitu, nec ſine magna ipſorum clade, interclusit.

Qui me locus, Auditores, admonet, ut plura de celeberrima, cujus ſuprà mentionem intuli, Eſſekiana expeditione commemorem. Jactat ſuum antiquitas verboſa Coclitem Horatium: pontem illum, quem institit, ampliſſimum gloriæ campum ac theatrum oſtentat. Magnũ facinus! quis negat? Statorem hunc ſuum Roma, veriùs quàm Jovem, appellare potuit; qui labentem Rempublicam ſtitit, Hetruſcorum ingruentes copias ſiſtendo. Sed aude, miratrix veterum hiſtoria, pontem iſtum Sublicium cum Eſſekiano conferre; Thuſcos è Lydia profectos, cum Scythica Turcarum immanitate: brevem aliquam moram, adverſis hoſtibus, dum à tergo pons revelleretur; cum acerrima dimicatione pontem invadentis, ferro ignique corrumpentis. Enimverò, ſive pontis magnitudinem, ſive uſum conſideremus, Auditores, jam vix decantatos illos Darij, Xerxis, Cæſaris, Trajani pontes, nedum Horatij, cum Eſſekiano comparandos neceſſe erit confiteri. Ac ne quis fortè rem à me nimium exaggerari verbis ſuſpicetur; ex iis quæ pauca de molis hujus exædificatione & ſtructura dicturus ſum, opus totum æſtimet ac metiatur.

Cùm properans ad Sigethanam obſidionem is qui ſe Regem Regum, Europæ Aſiæque Dominum, terræ mariſque Poſſeſſorem inſcribere ſolitus erat, Hamſæ præ-

tori pontem imponendum inſternendumque Dravo flumini mandaſſet: ſcribit ad Solimanum,ſtrenuus alioqui vir & ingentium conſiliorum adminiſter idoneus; pontem, per altiſſimum ac rapidiſſimum Dravum fluvium & refuſas ab exundante Dravo paludes, nihilo faciliùs quàm per ipſas nubes agi extruique poſſe: rem jam ſæpè tentatam, ſemper aquarum violentiâ abruptam & diſturbatam. Quid ad hæc ſuperbiſſimus Tyrannus? mantile ad Hamſam mittit, cujus in orâ mantilis legem aureis literis exararat fatalem;nec verò jis mitiorem legibus, quas olim ab Athenienſi Dracone latas,ſanguine perſcriptas orator Demades affirmavit: juſſa curet utique; ni maturè ac tempori perfecerit, eodem illo mantili ad ejus quem pontis impatientem cauſabatur, fluvij ripam eliſis faucibus ſuſpendendus.Quid non audeat deſperatio? quid non labor improbus efficiat? Tam imperioſa diraque denunciatione Hamſa perterritus juxta & incitatus, inſanam ſubſtructionem totis viribus opibuſque aggreditur, operarum quinque & viginti millibus ad ejuſmodi molitionem adhibitis; militum ac nobilium hominum vi ſimul cum plebeia multitudine opificumque catervis enixiſſimè in id operis incumbente. Ubi trabes tignaque altitudo fluminis ac rapacitas defigi non patitur, navigia validiſſimo inter ſe ferrearum catenarum nexu religata conſtituit: pontem denique inſtruit latitudine ad quatuordecim cubitos,longitudine ad plura milliaria porrectum.

Nec verò, ut incredibili celeritate perfectum,ita brevi dilapſum eſt ſtupendum Turcicæ potentiæ monimentum pariter atque inſtrumentum. Stetit operoſa moles, non paucis diebus, ut veterum illi Perſici Romanique pontes; at ſolido ſeculo, ab Othomanis ſummâ curâ diligentiaque conſervata; &, ſi quid interdum aut vetuſtate labefactatum eſſet,aut quaſi fluctuum arietatione, reſtituta, interpolata & confirmata: ſtetit, quoad oppugnaretur à Serino.

Neque otioſus deinceps, quemadmodum ille in Danubio excitatus pons Trajani, & ad oſtentationem propoſitus reſtitit. Quàm frequens, quàm, non dicam opportunus, ſed planè Turcis neceſſarius hujus Eſſexiani pontis uſus ad belli commercium, ad tranſmittendos in Pannoniam exercitus, ad commeatus invehendos, ad urbes provinciaſque in officio continendas! Quamobrem plurimo eum lectiſſimoque præſidio inſederant, caſtellis obvallarant, firmarant repagulis; omni munimentorum ratione inſtructum, non ab injuria modò, ſed à metu etiam injuriæ defendebãt. Adde quòd eò perveniri non poterat ſine longiſſimo in hoſticum procurſu, ſine inſidiarum periculo, ſine crebro in locis iniquiſſimis conflictu. Per continuas, nexaſque alias ex aliis contentiones ad majus periculum gravioremque contentionem veniendum.

Age nunc, inuſitatâ quadam felicitate per tantum hoſtilis ſoli tractum incolumes Dux copias traduxerit; commodè pontem oppugnarit, reſciderit: quid tum? quâ ſe viâ expediet? quâ vi, quâ induſtriâ reditum explicabit? per aſperas ſemitas malignaſque valles, per vaſtos ſaltus abruptoſque montes, per tumentium reſtagnantiumque obices fluviorum & ſexcenta incommoda remetiendum iter, atque in ſingulos motus pro capite dimicandum. Chriſtianis nulla certè fœdior in Pannonia clades, quàm ad Eſſexium contigerat; cùm ornatiſſimum exercitum Barbari, & quidem incruentâ victoriâ (rem ante illud tempus noſtris inexpertam) iniquitate locorum oppreſſerant. Miſerandum in modum Ferdinandi milites circumventi, diſſipati; alij paludibus hauſti limoque obruti, telis alij ad victorum ſatietatem conciſi periere. An. M. D. XXXVII.

Adeſt, vices Deo mutante, adeſt qui labem illam Chriſtiani nominis inveteratam atque inolitam ſanguine hoſtium eluat; trophæumque ſibi in ſuperiorum

Ducum & Imperatorum ſepulcris conſtituat. Ille, ille pons magnitudine immenſus, munitione præſidioque invictus (cui reficiendo atque inſtaurando ſex ipſos menſes à Turcis impendendos fuiſſe narrant) a Serino abruptus & comminutus, perpetuum extabit ejus conſilij ſapientiſſimi, excurſionis mirificæ, incredibiliſque virtutis monimentum. Altæ illæ paludes & lubricæ oræ quæ oppugnantem non retardarunt, quæ cruore hoſtium redundarunt; quæ fragmentis fumantibus membriſque tantæ molis ſparſæ, opertæ, obſtructæ, immanis ſpeciem naufragij miſto inter aquas incendio retulerunt: montes illi, quos ultro citroque commeans ſuperavit; campi ac ſaltus, quos expeditiſſimè peragravit; fluvij, quos ne leviſſimo quidem accepto damno trajecit, imperatorias Serini virtutes mutæ ipſæ regiones prædicabunt. Et tanta quidem Eſſekianæ illius expeditionis fama gloriaque extitit; ut hanc nominatim Rex in victoriæ ſinu genitus adultuſque, nec tam Regiis inſignibus quam triumphis auguſtus, illuſtri præconio commendare; & cùm ipſe pulcherrimum omnium ſit exemplar, aulicæ tamen Nobilitati celebrem excurſum ac receptum, victoriamque in paucis memorandam ultro ad æmulationem proponere admirationemque non dubitarit.

Reliquum eſt, ut paſſim editam ſtragem vaſtitatemque provinciis Turcarum illatam, ad implenda Herois noſtri encomia, generatim obeamus. Date hanc mihi veniam, Auditores, ut quaſi ad caput ſe reflectat oratio, eaque ſubnectat, quæ differre hactenus coëgit ipſa rerum inter ſe implicatio.

Erat illud in more poſitum inſtitutoque veterum Germanorum, ſi Tacito credimus, ut Duces ex virtute ſumerent. Id adeò factum à Pannonibus eſt, ut bello inſtante barbarico Imperatorem ſibi Nicolaum Serinum, non ex dignitate quâ eminebat generis, verùm ex ſingulari quâ præcellebat virtute, communibus votis à

Cæſare impetrarent. Belli molem gravitatemque periculi, quam nullâ ſatis oratione conſequi atque explicare poſſim, verbo complectar, Auditores, ſi modò autorem belli, calamitatis fontem caputque Turcam dixero. Ubi fatale hoc funeſtumque nomen aures veſtras percuſſit; ecquid continuò immenſam potentiam, quæ Aſiam, Europam, Africam uno imperio devinxerit, barbariem omni immanitate teterrimam, & inexpiabili ac pluſquam hoſtili in Chriſtianos odio bacchantem, cogitatione informaſtis? Hic ille prædo regnorum & inſatiabilis helluo, magnâ jam parte devoratâ terrarum, avidiùs orbi reliquo inhians; cum Daciam jamdiu ſpe ac deſignatione occupaſſet, in eam demortuo mutatoque ſubinde Regulo, ſic tanquam in caducam & vacuam hereditatem involarat. Jam arce Varadinâ & Nehuſaliâ, velut januâ effractâ revulsâque, minis, terroribus, populationibus omnia miſcebat. ferale Othomanorum ſignum Adrianopoli fuerat elatum Mahometico ac deteſtando ritu, fanaticiſque in Chriſtianos diris intortis. fervebant inſani apparatus: influebant in Pannoniam innumerabiles copiæ: tormentorum omniſque generis machinarũ tractu ingemiſcebant flumina, campi contremiſcebant.

Magnum, uſqueeò formidoloſis temporibus, fuit, ductum exercitûs, nec numero militum, neque commeatu ſatis inſtructi, adverſus potentiſſimum Barbarum non recuſare. Quid Serinus? ita bellicum ſuſcepit magiſtratum & imperium, ut, inter obligandam Cæſari fidem, omnem curam adhibiturum ſe ſpoponderit, ut Magni Veziri caput ad Auguſti pedes reportaret. Nec verò magnificentiùs dixit, quàm acturus fuerit; dediſſet modò ſe ille in diſcrimen, & manus cum Serino auſus fuiſſet conferre. Eandem profectò vim ſenſiſſet, quam expertus aliàs Baſſa fuerat adornatæ Seriniam in arcem expeditionis ductor, fatali Comitis invictiſſimi dextrâ proſtratus. vidiſſet opimis ſpoliis ovantem Serinum

Vienna; & caput belli, ab emerito Duce amputatum, plauſu tota fuiſſet Pannonia proſecuta.

Sui ſecurus, ne quâ parte timori eſſet obnoxius, uxorem liberoſque in ſinum deponit ejus Reipublicæ, quicum ſocietatem conſiliorum bellique in Turcas fœdus conjunxiſſet. quæ quidem tanti Viri pignora ſummo cum honore apud Venetos habita, nec ſine ampliſſimis donis ac muneribus poſtea ſunt remiſſa. Tum fortiſſimus Imperator eâ curâ ſolutus, totuſque in publicam Chriſtianorum cauſam incumbens, id etiam piè ſplendidéque excogitavit, ut ſolenni jurejurando ſeſe ad aras obſtringeret; præſentique, cui præliaturus erat Deo, planè devoveret.

Eant nunc Romani Decij, ridiculis juxta & impiis cerimoniis ac ſuperſtitionibus execrati veriùs quam conſecrati. Hic ſupremo Imperatori & Præſidi victoriarum Deo ſacramentum coram ſanctiſſimo Euchariſtiæ myſterio dicit: inde animos, inde vires accipit, & largiſſima ſtipendia. Ac ſi Judæ illi Machabæo viſus olim fuit Vates glorioſiſſimus, ſanctum gladium, munus à Deo porrigere, quo gladio adverſarios dejiceret Iſraëlis; ecquid novo Heroï, pro aris pugnaturo, ex aris arma ſuppeditata creditis, Auditores, quibus hoſtes capitales Chriſtianæ Religionis cæderet ac profligaret; pios jampridem crudeliſſimè vexatos & graviora paſſuros tegeret ac vindicaret; *Dei præſentiâ magnificè delectatus*, Deo duce & comite cunctis humanis viribus ſuperior?

Machab. l. II. c. XV.

Majore profectò quadam vi præditum & animatum eſſe oportuit, qui tanta non modò ſupra ſpem gerendorum, ſed ultra geſtorum fidem præſtiterit. Parum illi fuit hoſticos limites perrumpere: in Othomanicarum provinciarum ſinum ac gremium penetravit. ſua in Barbaros exempla convertit ſævitie neceſſariâ: Quinquecclesienſem urbem amplam & opulentam, quæ ſimulatâ deditione turmam è Serinianis interceperat, exuſſit:

vaſtitatem ad quadraginta leucas Sigetho & Caniſæ circumtulit. Tardior eſt mea Serini progreſſu oratio. agmen non ducit; ſed rapit: neque ille curſus eſt victoriæ, ſed volatus.

Ut aſſiduas Turcis Tartariſque ab ſummo Duce illatas paſſim clades omittam; una inſtar omnium expeditio fuerit. Mediâ & ſcilicet aſperrimâ, ut iis oris, hieme, dum alij nullo ſatis tecto vim frigoris defendunt, incenſus animo Serinus in ſubditas Mahometanis regiones irrumpit. poſt exciſum immanem illum Eſſexij pontem, plurimas urbes quà vi, quà deditione occupat: multas conſumit igni; præſidium aliis imponit: ſupra ſex Tartarorum ac Turcarum millia concidit; innumeros in captivitatem abripit. Quid terna equorum, vicena pecorum abacta millia percenſeam? quid ſupra quadragena ænea tormenta, ſigna & vexilla creberrima, è quibus ſeptena in ſpecimen tranſmiſſa ad Cæſarem? vel gregarij & tenuiſſimi quique milites prædâ locupletati, cùm quæ quiſque ex hoſtico rapuiſſet, ea publico magnificoque Serini conceſſu, propria ut jure optimo parta obtineret. Denique, ut rem præcidam, mille hoſtium vicos & oppida Serinus unâ hieme, nec totâ inflammavit; totamque adeo Turcicam in Pannonia ditionem deformavit incendiis, cædibus funeſtavit. O Virum Huniadis & Scanderbegis accenſendum! ô celeritatis, magnificentiæ, fortitudinis prodigia & miracula!

Illud tamen, quanquam ad exitum feſtinat oratio, tranſilire, Auditores, nullo modo poſſum, quod Serino ad urbem Caniſam, quò ipſemet ante obſidionem explorandi causâ acceſſerat, inſigne ad ſtuporem accidit: ubi duodecim tantum equitibus ſtipatus, in ſilva à pluribus Turcarum cohortibus circumcluſus eſt. Quid ageret in iis deprehenſa Virtus anguſtiis? Scimus iniquo & ſaltuoſo lòco interceptum Romanum Conſulem jugum non detrectaſſe; circumventum ab Fabio Maximo An-

nibalem, vix aſtu & ſtratagemate evaſiſſe; Marcellum, illum imperij Romani gladium, cùm ſpeculatoris munere Dux ipſe fungeretur, exceptum inſidiis, miſerè cum ſuis trucidatum. Serinus neque ignominiam ſervitute ſubiit, nec incolumitatem dolo quæſivit, neque inſidiatorum impetu vitam amiſit: verùm, ſubmiſſo divinitus Croatarum manipulo, in circumfuſam multitudinem erumpens, ſibi Turcarum cæde libertatem, vitam, gloriam aſſeruit. Et quidem in latronum illorum agmine fuit, qui loricâ invictâ & impenetrabili plagas omnes captus eluderet; ut bovis inſtar mactari hominem neceſſe fuerit. Atque is adeo certus ad prædam, ut rebatur, in caſſes delapſam accurrerat, ut laqueum ingentem è ſerico contortum attuliſſet ad vinciendum Serinum, quem Sultanus proſcripſiſſet infinito propoſito pretio, ſi quis vivum mortuumve exhibuiſſet. Ita quem ferro vincere non valebat, auro oppugnabat.

At verò, dum taciti liberato Serino gratulamini, acerbâ ſanè recordatione conturbor, Auditores. Silva illa, ubi ſolus fermè Barbarorum copiis obſeſſus, extremum necis & ſervitutis diſcrimen adierat, id obtrudit quod à me vos dudum expectare videmini; ego invitus ac reluctans, vix adducor ut admittam animo, nedum oratione expromam. Cogitatione, mihi credite, perhorreſco; cùm Imperatorem omnibus virtutum numeris & partibus abſolutum; poſt Sigethanas, Eſſexianas expeditiones; poſt æquatas pugnis victorias, poſt urbes genteſque uno armorum impetu & continenti ſerie triumphorum domitas; illum Pannoniæ Vindicem, illum Chriſtianæ reipublicæ Aſſertorem; quem modò è ſilva, ſic tanquam leonem in canes venaticos, in confertos hoſtes erumpentem ſternentemque cataphractos Barbaros vidimus, atroci tragicoque exitu ab apro oppreſſum necatumque cerno.

Tot igitur pericula evaſerat? toties è medio igni ac

ferro ſalvus & incolumis redierat? toties Othomanos fuderat, fugarat, ceciderat, ut apri mole obrutus, morſu cruentatus, infeliciſſimam mortem oppeteret? Quàm optaret in hoſtilium caſtrorum oppugnatione animam & ſanguinem profudiſſe! quàm dignum ſuo genere tumulum in urbium arciumque ruinis inveniſſet! Nunc bello abſtinere per inducias coactus, atque à Mahometanorum vexatione temperare; dum paria cum bello facit aprorum acerrimâ venatione, ſauciam feram inſectatus per confragoſa ſilvarum, vix equo deſiliit ad conficiendam acinace belluam; cùm illa, ad innatam feritatem accedente vulnerum dolore, in rabiem acta, furioſo inſultu dejicit venatorem; incumbenſque totâ mole corporis, victorem iteratis in collo dentibus indigniſſimè jugulat; idque tandem aſſequitur, quo fruſtra hoſtium vel eluſa vel infracta tela adſpirarant.

Hiccine tibi, Serine fortiſſime, ad necem campus gloriæ ſervabatur, ſilva & ſolitudo? hiccine hoſtis, cujus dignitate ultimam calamitatem levares, aper debebatur? hoccine præmium ardor iſte ulciſcendæ profligandæque impietatis? hoc iſta ſolennis ad aras capitis tui devotio? hoc egregia virtus tot laboribus exhauſtis pro Chriſtiani nominis gloriâ meruerunt? O caſum acerbum Pannoniæ, gravem Germaniæ, piis omnibus luctuoſum! uni Turcarum genti lætum, ac ſanè multis in urbibus feſtorum ignium pompâ celebratum! Cùm viderent Pannonici Baſſæ adhuc fumantes vaſtiſſimæ populationis reliquias & horrenda buſta regionum; non potuerunt non geſtire lætitiâ, extincto illo fulmine, cujus impetu conquaſſata, protrita, incenſa circùm omnia ſquallebant. Sublato illo ſcuto, ineluctabili veriùs propugnaculo Romani imperij, gaudiis omnibus triumpharunt.

Eſt illud tamen ſolatium in malis, quòd talem ac tantum virum vir nullus ſuperare potuit; nec niſi victor

vulnerati morientiſque portenti caſu eliſus occubuit. Vixit carus ſuis, magnus etiam ſummis; Regum Imperatorumque gratulationibus ac donis cultus & ornatus; Chriſtianorum omnium & ſermonibus & ſcriptis, nec verò minùs Tartarorum ac Turcarum terrore, fugâ, exitio illuſtratus. Deerat jam exercendæ virtuti bellicæ materies; imperatoriis artibus explicandis campus intercluſus, evocatus eſt ab Cœleſti Duce & Principe, poſt immenſos labores, ad certam honeſtiſſimamque quietem; poſt pugnas innumerabiles & victorias, ad palmam & coronam immortalem. Providentiam rerum omnium dominam & moderatricem ſapientiſſimam rite caſtéque veneremur: ac rei Chriſtianæ commodatum ſervatumque ut populos ſervaret, quoad belli Turcici neceſſitas poſtulavit, memori pioque animo gratulemur. Non aliquâ fortunæ invidiâ mors illi prærepta eſt glorioſa; ſed arcano altiorique Numinis conſilio vita quàm-breviſſimo doloris ſenſu repetita, ſeu potiùs cum beatiſſimo ævo commutata.

Quòd ſi longiùs proſpicientes, Chriſtianis rebus à perfidia timemus Barbarorum; non totus obiit Serinus, Auditores: vivit adhuc ſpiratque in Filio, florentiſſimo maximæque expectationis juvene, qui jam ſe abunde Venetorum ſapientiſſimæ Reipublicæ approbavit. Certè cùm domos ſtirpeſque Deus aliis alias dotibus notarit & inſignierit; Serinorum gentem eximio, ut Chriſtianè loquimur, *Spiritu fortitudinis* armaſſe videtur ac decoraſſe, ut excubent in Sancti limitibus Imperij; furoremque Turcicum oppoſitu ſuorum pectorum à Pannonia, Germania, ceteriſque nationibus Chriſtianis, transfuſa Majorum in Poſteros virtute, avertant. Hanc illis propriam laudem perpetuamque, Auditores, precemur; ut Mahometanorum Terrores iidem ſint & Orbis Chriſtiani Deliciæ, belli præſidia & pacis ornamenta.

Videſis, Lector, noſtra de Serinis Comitibus carmina l. 2. Heroïcô, ubi miſera viciſſitudo rerum attingitur.

Digitized by Google